อมตธรรม

ท่านอาจารย์พระมหาบัว ญาณสัมปันโน

อมตธรรม

โดย ท่านอาจารย์พระมหาบัว ญาณสัมปันโน

วัดป่าบ้านตาด

ท่านอาจารย์พระมหาบัว ญาณสัมปันโน

สารบัญ

๑.เดินตามหลักธรรมด้วยอริยสัจ
๒.มุ่งสู่แดนหลุดพ้น
๓.ขุดลงไปให้เจอะของจริง
๔. เอตๆ พุทฺธาน สาสนๆ
๕. ลูบคลำอะไรเวลานี้
๖. นิพพานมิใช่อัตตา มิใช่อนัตตา
๗. พิสูจน์เรื่องตายเกิดตายสูญ
๘. ธรรมะชะล้างจิตใจสัตว์โลก
๙. มีแต่กิเลสเท่านั้นเป็นคู่ต่อสู้
๑๐. จิตบริสุทธิ์คือธรรม
๑๑. กิเลสไม่เคยล้าสมัย
๑๒. ศิษย์ดื้อ
๑๓. ธัมมานุธัมมปฏิปัตติ
๑๔. สิ่งที่เป็นภัยและทำลายจิตใจ
๑๕. ปฏิบัติให้ถูกพ้นทุกข์ได้
๑๖. เรื่องของกิเลส
๑๗. วัฏจักร-ธรรมจักร-วิวัฏจักร
๑๘. ภัยของจิตคืออะไร

เทศน์อบรมพระ ณ วัดป่าบ้านตาด
เมื่อวันที่ ๑๓ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๕๒๒

เดินตามหลักธรรมด้วยอริยสัจ

ยังไม่แน่ใจผู้มาอยู่จะแบกกิเลสมาอวดกันน่ะซิ แทนที่จะมาเสาะแสวงหาธรรมตามเจตนาที่มา มาแล้วถูกกิเลสลบหมด มีแต่กิเลสออกหน้าออกตา นั้นละที่จะกระทบกระเทือนต่อกัน แสลงหูแสลงตาแสลงใจต่อกันให้หาความสงบไม่ได้ เป็นได้พระเราเดินตามหลักธรรมเมื่อไรทุกวันนี้ หลักศาสนา หมั่นประชุมกันเนืองนิตย์ในอปริหานิยธรรมสูตร เมื่อประชุมก็พร้อมเพรียงกันประชุม เมื่อเลิกก็พร้อมเพรียงกันเลิก และพร้อมเพรียงกันทำในกิจที่สงฆ์ควรทำ ไม่บัญญัติสิ่งที่พระพุทธเจ้าไม่ทรงบัญญัติ ไม่รื้อถอนสิ่งที่พระองค์ทรงบัญญัติไว้แล้ว พระที่เป็นรัตตัญญู รู้ราตรีนาน คือได้ผ่านโลกผ่านธรรมผ่านวินัย ประพฤติปฏิบัติดีปฏิบัติชอบมาเป็นเวลานานก็พึงเคารพ สักการะนับถือผู้เป็นรัตตัญญูนั้น นี่ธรรมที่เป็นไปเพื่อความเจริญถ่ายเดียวไม่มีความเสื่อม ท่านสอนไว้อย่างนั้น

เดี๋ยวนี้การประชุมเพื่ออรรถเพื่อธรรมนี้แทบจะไม่มีแล้วนะเวลานี้ ผู้ปฏิบัติเป็นอรรถเป็นธรรมจริง ๆ ก็มีจำนวนน้อยลงลดลง ๆ จนจะไม่มีเหลือ ก็ยังเหลือแต่คำว่าศาสนา หลักปฏิบัติไม่มี มีแต่ความจดจำตามคัมภีร์ใบลาน เรื่องธรรมเรื่องวินัยเป็นยังไงไม่สนใจ มีแต่ความจดจำแต่ไม่ตั้งใจประพฤติปฏิบัติก็ไม่เกิดประโยชน์อะไร ประโยชน์จริง ๆ เกิดจากการประพฤติปฏิบัติต่างหาก

ทุกองค์ที่มาอยู่ที่นี่ผมก็พยายามให้การอบรมโดยสม่ำเสมอ ทั้ง ๆ ที่สุขภาพก็ไม่ดี แต่ความมุ่งสำหรับพระจะได้รับประโยชน์เกี่ยวกับการมาศึกษาอบรมกับผม ผมก็พยายามเต็มสติกำลังความสามารถ อยากเห็นอยากรู้เรื่องพระผู้ปฏิบัติด้วยความจริงใจ ได้รู้ได้เห็นธรรมแง่ต่าง ๆ เกิดขึ้นภายในใจเพราะการปฏิบัติของตน ตั้งแต่สมาธิคือความสงบเยือกเย็นของใจจนถึงปัญญาขั้นต่าง ๆ สุดท้ายก็คือวิมุตติหลุดพ้น จะนอกเหนือสติปัญญาอันอบรมมาด้วยดีแล้วหรือเต็มภูมิแล้วไปไม่ได้

เราจึงพยายามกีดกันสิ่งต่าง ๆ ที่เห็นว่าเป็นภัยแก่การปฏิบัติธรรม เฉพาะอย่างยิ่งคือด้านวัตถุที่จะเข้ามาทำลายจิตใจอรรถธรรมของพระซึ่งปฏิบัติอยู่ในสำนักนี้ เรื่อยมา สิ่งใดไม่ควรรับเราไม่รับให้ นอกจากควรรับถึงจะรับให้ เขานำมาถวายวัดอันไหนไม่ควร คิดแล้วว่าผลความเสียหายจะเกิดมีขึ้นจากการรับสิ่งนั้น ๆ อย่างนี้ก็ไม่รับ เช่น เก้าอี้รับแขกรับคน เอามาถวายเราก็ไม่รับ โทรทัศน์เทวทัต วิทยุอย่างนี้ โห ถ้าจะเอามันสักเท่าไรแล้วในวัดนี้จะกี่เครื่องว่ะ เต็มวัด พระเณรในวัดไม่มีอะไรแหละคอย

ตามโครงการเวล่ำเวลาที่เขากำหนดไว้ เวลานั้นมีนั้น ๆ นั้นแหละเป็นเนื้อเป็นหนังเป็นจิตเป็นใจเป็นการเป็นงานจริง ๆ ของพระ คือเป็นโลกล้วน ๆ ไปเลย โลกล้วน ๆ ทำลายจิตใจล้วน ๆ ทำลายธรรมล้วน ๆ

นี่กีดกันมากทีเดียวอันนี้ ถึงกับพูดกับผู้ที่เขาศรัทธาจะเอามาถวาย บอกจะปาเข้าป่านะถ้าอยากให้เข้าป่าแล้วก็ให้เอาไปถวาย ว่าถึงขนาดนี้นะผม คือลงเด็ด ๆ เอาไว้ขนาดนั้น เพราะอันนี้เป็นความเสียหายอย่างร้ายแรงมากในวงพระและวงปฏิบัติ โทรทัศน์ วิทยุ ไม่ให้เอามา เราระมัดระวังมาก รถยนต์ เอ้า จะเอาชนิดไหน ไม่ว่ารถเก๋ง รถแลนด์ รถจิ๊ป รถโฟล์ค รถอะไรก็แล้วแต่เถอะ ขอแต่ลั่นปากออกไปว่าเอาจะมาทันที นี่เราก็บอกชัด ๆ เลย บอกเราไม่เอาเพราะไม่ใช่กรรมฐานรถยนต์

พระพุทธเจ้าไม่ทรงเห็นความสำคัญของสิ่งเหล่านี้ยิ่งกว่าการปฏิบัติ ตามหลักธรรมหลักวินัยโดยถ่ายเดียว นี่จะเป็นสิ่งที่ก่อความฟุ้งเฟ้อเห่อเหิมลืมเนื้อลืมตัวแก่พระ และก่อความเสียหายแก่พระได้ ลูกศิษย์ลูกหามีเต็มบ้านเต็มเมือง จะไปรถคันไหนติดต่อกับใครก็ได้ที่เราจะไปธุระนั้นนี้ จึงไม่จำเป็นจะต้องเอารถยนต์มาอวดโลกเขา สิ่งเหล่านี้โลกเขามีเต็มไปหมดแล้ว ธรรมไม่เกี่ยวข้องกับสิ่งเหล่านี้จะนำเอามาแข่งเขาทำไม ใครอย่าเอามานะปาเข้าป่าให้หมด บอกอย่างนี้เลย ไม่ใช่เรื่องของพระนี่

เราจะเกรงอกเกรงใจคนถ่ายเดียวและอนุโลมเขา และตนก็อยากได้อยู่ด้วยอย่างนี้ไม่ได้ ความอยากนั้นมันมีเหตุมีผลอะไรหรือไม่ ความอยากนี้ส่วนมากเป็นพื้นเพของกิเลสพาให้อยาก ไม่ใช่พื้นเพของธรรม เราต้องคิด ไม่คิดไม่ได้ผู้ปฏิบัติธรรม

นักปฏิบัติไม่ใคร่ครวญ นักปฏิบัติไม่ฉลาดเราจะเอาอะไรไปสอนโลกให้มีความเฉลียวฉลาด จะไปสอนโลกให้มีความคิดอ่านไตร่ตรองรอบคอบในกิจการหรือหน้าที่ต่าง ๆ ได้อย่างไร หลักของศาสนาออกมาจากจอมปราชญ์ท่านที่ฉลาดแหลมคมคือพระพุทธเจ้า การครองราชสมบัติก็คือความเป็นพระเจ้าแผ่นดินปกครองประเทศชาติบ้านเมืองมาถึง ๑๓ ปี จะไม่ทรงชำนิชำนาญคล่องแคล่วเรื่องราวของโลกยังไง

เสด็จออกทรงผนวชก็ทรงประพฤติปฏิบัติพระองค์อยู่ถึง ๖ ปี ถึงขั้นสลบไสลแทบล้มแทบตาย เดนตายจึงได้ตรัสรู้ธรรม ในขณะที่ทรงค้นคิดอรรถธรรมทั้งหลายอยู่นั้นก็สุดพระกำลังความสามารถ จนได้ตรัสรู้ขึ้นมา ถ้าสติปัญญาไม่ฉลาดแหลมคมจริง ๆ สมควรที่จะเป็นสัพพัญญู สมควรที่จะเป็นศาสดาของโลกแล้ว จะเป็นศาสดาของโลกและตรัสรู้ธรรมได้ยังไง

เพราะกิเลสมีความละเอียดแหลมคมมาก ในไตรโลกธาตุนี้ไม่มีสิ่งใดที่ฉลาดแหลมคมยิ่งกว่ากิเลส กิเลสเป็นเจ้าโลกทั้งนั้น เหตุใดพระพุทธเจ้าจึงปราบกิเลสได้ลงอย่างราบคาบ ไม่มีกิเลสตัวใดเหลืออยู่ในพระทัยแม้นิดหนึ่งเลย ถ้าไม่ทรงเฉลียว

ฉลาดเหนือกิเลสซึ่งเป็นเจ้าครองวัฏจักรแล้ว จะทรงปราบกิเลสได้อย่างไร และจะเป็นศาสดาสอนโลกได้อย่างไร. ต้องเป็นคนฉลาด

ภูมิของพระพุทธเจ้าเป็นภูมิมหาปัญญาเหมือนท้องฟ้ามหาสมุทรสุดสาคร ไม่มีสิ่งใดเสมอเหมือนความรู้ความสามารถ พระปรีชาสามารถทุกด้านไม่ว่าภายนอกภายในเป็นสิ่งที่พร้อมมูลในพระพุทธเจ้าแต่ละพระองค์ ๆ จึงชื่อว่าจอมปราชญ์นำศาสนามาสอนโลก จะสอนด้วยความโง่เขลาเบาปัญญาได้ยังไง ต้องสอนด้วยความเฉลียวฉลาดแหลมคมทุกแง่ทุกมุม ไม่ว่ากิจนอกการใน ไม่ว่าเรื่องศีล ไม่ว่าสมาธิ ไม่ว่าปัญญา จะทรงแยกแยะให้เข้าใจทุกแง่ทุกกระทงไป สอนโลกก็ไม่อั้นสอนพระก็ไม่อั้น เพราะความรู้เหมือนท้องฟ้ามหาสมุทรไม่มีใครจะเสมอเหมือนได้

ศาสนาที่ยังมีอยู่นี้ก็ออกมาจากพระโอษฐ์ของพระพุทธเจ้าเป็นเบื้องต้น ถ่ายทอดมาถึงพวกเรานี้ แม้จะไม่สมบูรณ์แบบดังที่พระองค์สอนจริง ๆ ก็ยังเป็นแนวทางอันดีงามให้เราทั้งหลายได้ประพฤติปฏิบัติสืบมา ธรรมนี้ออกมาจากจอมปราชญ์ สอนให้คนเฉลียวฉลาดเฉพาะอย่างยิ่งนักปฏิบัติธรรมคือพระกรรมฐานเรา

เราจึงพูดเสมอ พูดแล้วพูดเล่า พูดซ้ำ ๆ ซาก ๆ ถึงเรื่องสติปัญญา ความรอบคอบ ความเฉลียวฉลาด ความไตร่ตรองให้รู้เหตุรู้ผลรอบตัวและรอบกิจการงานต่าง ๆ ซึ่งเกี่ยวข้องกับตนไม่ให้บกพร่อง ก็คือให้มีความฉลาดแหลมคมตามทางของศาสดาที่ทรงสอนไว้นั่นเอง แม้จะไม่ได้เป็นแบบศาสดาก็ตามก็อยู่ในเกณฑ์แห่งลูกศิษย์ที่มีครูสอน

เราจึงอยากได้ยินได้ฟังเหลือเกินจากหมู่คณะที่ประพฤติปฏิบัติภาวนา ว่าใครมีผลอย่างไรบ้าง มาอยู่ด้วยนี้ก็เป็นเวลาหลายปีหลายเดือน เราได้ตั้งหน้าตั้งตาสั่งสอนอบรมเรื่อยมาไม่เคยทอดธุระ สำหรับพระเณรเราถือเป็นกรณีพิเศษและเป็นจุดที่สนใจมากยิ่งกว่าประชาชนทั่ว ๆ ไป เพื่อจะให้รู้ให้เข้าใจในธรรมทางจิตตภาวนา เพราะพระนี้พร้อมแล้วทุกอย่าง ทั้งการปฏิบัติก็พร้อม เพราะไม่มีสิ่งยุ่งเหยิงวุ่นวายเหมือนฆราวาสซึ่งมีกิจบ้านการเรือนกี่ร้อยแปดพันประการ

พระเรามีหน้าที่อันเดียว คือการเดินจงกรม นั่งสมาธิภาวนาชำระกิเลส งานก็งานจำเพาะ ผู้ทำก็ทำจำเพาะ จตุปัจจัยไทยทานทั้งสี่ประชาชนซึ่งเป็นผู้มีความเชื่อความเลื่อมใสในท่านผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ ยังมีอยู่มากที่จะสนับสนุนเราผู้ตั้งใจประพฤติปฏิบัติดังที่ได้เห็นมาแล้วนี้ เราขาดตกบกพร่องอะไร นอกจากบกพร่องทางความพากเพียรเรื่องมรรคเรื่องผลเท่านั้น ไม่เห็นมีอะไรบกพร่องในส่วนภายนอกที่เป็นเครื่องบำรุงรักษาเรา หรือเป็นปัจจัยสนับสนุน มีแต่บกพร่องอยู่ภายในตัวของเราเอง

เพราะหน้าที่ของเราบกพร่อง การงานของเราบกพร่อง ความรู้ความฉลาดของเราบกพร่อง ผลที่จะเป็นที่พึงใจโดยลำดับตั้งแต่ความสงบร่มเย็นภายในตัวเอง จนกระทั่งความสว่างกระจ่างแจ้งภายในจิตใจ เพราะอำนาจของสติปัญญาอันเกิดขึ้นจากความพากเพียรนั้นมันบกพร่องไปด้วยกัน ความบกพร่องมันตกอยู่ที่เราไม่ได้ตกอยู่ที่ประชาชนผู้ให้การสนับสนุนเรา เราจะคิดอย่างไรจึงจะเหมาะสมกับเราเป็นผู้ตั้งหน้าตั้งตาประพฤติปฏิบัติ และพร้อมแล้วทุกอย่าง พร้อมแล้วไม่ทำมันก็ไม่เกิดประโยชน์ เพศนี้เป็นเพศที่พร้อมแล้ว ตัวเราที่ทรงเพศนี้พร้อมแล้วในหน้าที่การงาน แต่ทำอะไรทำไปแบบจับ ๆ จด ๆ ทิ้ง ๆ ขว้าง ๆ สักแต่ว่าทำแล้วต้องการผลเลยเมฆเลยนิพพานได้ยังไง ต้องคำนึงถึงเหตุเป็นสำคัญ

อะไรก็ตามอย่าลืมคำว่า **พุทฺธํ ธมฺมํ สงฺฆํ สรณํ คจฺฉามิ** ให้ติดแนบกับใจเสมอทั้งฝ่ายเหตุฝ่ายผล เราจะไม่หลวมตัวไปในทางที่ไม่ดี และจิตใจก็จะมีความขยันหมั่นเพียร เพราะทางเหตุพระพุทธเจ้าก็ทรงบำเพ็ญมาแล้ว ไม่มีใครมีความเพียรกล้ายิ่งกว่าศาสดา สาวกท่านก็พาดำเนินมาแล้วเราได้เห็นในตำรับตำรา ประวัติของพระสาวกเป็นยังไงความเพียรของท่านเหล่านั้น ท่านมีความเกี่ยวข้องยุ่งเหยิงวุ่นวายกับโลกกับสงสารอะไรบ้าง

เพราะท่านเคยผ่านโลกมาเหมือนกันกับพวกเรานี้ เมื่อท่านมุ่งเข้าทางด้านอรรถด้านธรรมแล้วท่านก็เอาจริงเอาจัง จนได้รู้เห็นมรรคผลนิพพานขึ้นมาภายในจิตใจ ทรงไว้ซึ่งความบริสุทธิ์อันเป็นบรมสุข เพราะเหตุคือการกระทำสมบูรณ์ ผลที่จะพึงได้รับก็ต้องสมบูรณ์แบบไปตามกัน แยกกันไม่ได้ระหว่างเหตุกับผล นี่พวกเราผลไม่ปรากฏเพราะเหตุมันบก ๆ พร่อง ๆ ไม่จริงไม่จัง อย่าตำหนิที่อื่นให้ตำหนิเรา

การอบรมสั่งสอนผมก็สอนเต็มภูมิของผม สำหรับพระที่มาอยู่อาศัยผม ไม่เคยมีปิดบังลี้ลับ เวลาเปิด เปิดอย่างเต็มที่ ทั้งฝ่ายเหตุฝ่ายผลที่ตนได้ดำเนินมาอย่างไรทุกแง่ทุกมุม จนกระทั่งสุดความสามารถที่จะอธิบายให้หมู่เพื่อนฟังได้ ไม่เคยมีความปิดบังลี้ลับแม้แต่น้อยเลย ทำไมผู้ฟังจึงไม่ถึงใจพอที่จะเป็นคติหรือเป็นเครื่องดึงดูดจิตใจให้หนักทางความพากเพียรทุกด้าน พอที่จะเกิดผลเกิดประโยชน์ขึ้นมาแก่ตน ให้สมกับว่านักบวชคือนักสู้นักรบไม่ท้อถอย

มรรคผลนิพพานมีอยู่ที่ไหน เคยพูดให้ฟังจนปากเปียกแล้ว อย่าคาดมรรคผลนิพพานว่าจะอยู่ในสถานที่นั่นที่นี่ กาลนั้นเวลานี้ อยู่กับวัตถุอยู่กับเมฆกับหมอกดินฟ้าอากาศต่าง ๆ ซึ่งเป็นเรื่องภายนอกและเรื่องสมมุติทั้งมวล รอบตัวของเรานี้นับแต่ขันธ์ออกไปทั่วโลกธาตุเต็มไปด้วยความทุกข์ทั้งนั้น มรรคผลนิพพานไม่อยู่ในสถานที่เหล่านั้นแต่อยู่ในวงสัจธรรมเป็นหลักประกันตัว

หลักสัจธรรมคืออะไร สัจธรรมทั้งสี่ ทุกข์ ทุกข์กายทุกข์ใจเรียกว่าทุกข์ ทุกข์นี้แหละตั้งขึ้นว่า **ทุกฺขํ อริยสจฺจํ** ทุกข์เป็นของจริงอันประเสริฐ แน่ะบอกไว้แล้วเปลี่ยนแปลงไปจากนี้ไม่ได้ เป็นความตายตัวที่จอมปราชญ์คือพระพุทธเจ้าที่ฉลาดแหลมคมทรงรู้แล้วและทรงบัญญัติไว้ว่า **ทุกฺขํ อริยสจฺจํ** ให้ทราบว่ามีอยู่ในขันธ์ในจิตของเรานี้ ทุกข์มีได้ทั้งทางกายและทางใจ **สมุทัย อริยสจฺจํ** สิ่งที่ผลิตทุกข์ขึ้นมาได้แก่กิเลสประเภทหนึ่ง ที่ท่านให้ชื่อว่าสมุทัย แดนเกิดขึ้นแห่งทุกข์ ไม่ว่าทุกข์ภายนอกภายในเกิดขึ้นมาจากใจเป็นสำคัญ ใจเป็นผู้ผลิตขึ้นมา

ท่านยกตัวอย่างมาเพียงย่อ ๆ ว่า กามตัณหา ภวตัณหา วิภวตัณหา สรุปความลงแล้วเรียกว่าอยาก ความอยากความหิวโหย ความไม่เพียงพอในรูป ในเสียง ในกลิ่น ในรส เครื่องสัมผัสซึ่งเคยสัมผัสสัมพันธ์กันมาตั้งแต่วันเกิดจนกระทั่งบัดนี้ ไม่เคยมีความอิ่มพอเลยก็เพราะตัณหาตัวนี้แหละมันหิวมันอยากอยู่ตลอดเวลา นี่คือกิเลสตัวรบกวนที่สุด กินข้าวอิ่มขนาดไหน นอนอิ่มขนาดไหน ก็ยิ่งเป็นการเพิ่มพูนเสริมกำลังของกิเลสให้กล้าแข็งขึ้นไปโดยลำดับ ให้มีความอยากความทะเยอทะยานมากขึ้น ราคะตัณหาก็เพิ่มพูนขึ้นเพราะสิ่งเหล่านี้เป็นเครื่องสนับสนุน นี่แหละท่านเรียกว่าสัจธรรมประเภทหนึ่ง

ทุกข์ให้พึงทราบ พูดง่าย ๆ ให้ทราบอย่างถึงใจด้วยความมีสติ เอ้า เรายกเป็นหลักปัจจุบันขึ้นมาว่าเวลานี้ทุกข์เกิดขึ้นที่ไหน เกิดขึ้นที่กาย เกิดขึ้นที่ใจ สมุทัยเกิดขึ้นที่ไหน เกิดขึ้นที่สังขาร สัญญาความสำคัญมั่นหมาย และเกิดขึ้นจากการสัมผัสสัมพันธ์สิ่งต่าง ๆ ด้วยอายตนะภายใน และเกิดขึ้นโดยทางธรรมารมณ์ภายในใจโดยเฉพาะ ที่ได้เคยผ่านเรื่องอดีตเกี่ยวกับรูป เสียง กลิ่น รส เครื่องสัมผัส เรื่องต่าง ๆ นั้นแหละแล้วเอามาครุ่นคิดเป็นอารมณ์อยู่ภายในจิตใจเผาลนตนอยู่ตลอดเวลา ล้วนเป็นการสั่งสมกิเลสเพื่อกองทุกข์ขึ้นโดยสม่ำเสมอไม่มีหยุดยั้งผ่อนคลายเลย ก็คือสมุทัยตัวนี้ นี่ท่านเรียกว่าสมุทัยให้พยายามละ นั่นท่านบอก ทุกข์ให้กำหนดรู้ สมุทัยให้พยายามละ การละสมุทัยจะละด้วยวิธีใดถ้าไม่ละด้วยมรรค มรรคคืออะไร ก็คือสติปัญญาเป็นสำคัญ สติปัญญาเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะละสมุทัย ฟันสมุทัยให้ขาดสะบั้นลงไปด้วยสติปัญญา

กามตัณหา มันชอบเรื่องอะไร ค้นดูตามเหตุตามผลที่มันไปชอบ มันไปชอบรูปรูปหญิงรูปชายรูปพัสดุสิ่งของใด ๆ เอ้า ค้นดูให้เห็นชัดเจน มันเป็นสัตว์เป็นบุคคลจริง ๆ เหรอ เป็นสิ่งที่น่ารักใคร่ชอบใจจริง ๆ เหรอ ปัญญาคลี่คลายลงไปให้เห็นแจ่มแจ้งชัดเจนแล้วมันก็ถอยตัวเข้ามาเอง ท่านว่าทุกข์กำหนดรู้ เอ้า เช่นทุกขเวทนาเกิดขึ้นในขณะนั่งภาวนานานก็ดี ทุกขเวทนาเกิดขึ้นด้วยโรคภัยไข้เจ็บต่าง ๆ ก็ดี ทุกข์นี้มี

สาเหตุเป็นที่เกิดขึ้น ให้ค้นหาสาเหตุของทุกข์มาจากไหน ใครเป็นผู้สำคัญมั่นหมาย ใครเป็นผู้ไปแบกหามเรื่องทุกข์ ไปกว้านเอาทุกข์ที่เกิดขึ้นภายในร่างกายนั้นเข้ามาเผาลนจิตใจให้เกิดความเดือดร้อน กลายเป็นทุกข์สองชั้นขึ้นมาถ้าไม่ใช่เจ้าสมุทัย สัญญาความสำคัญมั่นหมายนั้นแหละคือตัวการสมุทัย

ฉะนั้นท่านจึงให้แยกแยะออกให้เห็นตามเรื่องของมัน ซึ่งแต่ละอย่าง ๆ เป็นขันธ์เท่านั้น ขันธ์แปลว่ากองหรือแปลว่าหมวด แปลว่าพวก กองรูป กองเวทนา สุข ทุกข์ เฉย ๆ กองสัญญา ความจำได้หมายรู้ กองสังขารคือความคิดความปรุงภายในจิตใจดีชั่วต่าง ๆ กองวิญญาณ เกิดขึ้นในขณะสัมผัสกับสิ่งภายนอกแล้วดับไปในขณะที่สิ่งสัมผัสผ่านไป นี่เป็นกอง ๆ แต่ละอย่าง ๆ นี้เป็นอาการออกมาจากใจ

รูปนี้ไม่ใช่ใจก็ตาม แต่ใจก็เป็นเจ้าตัวการเป็นผู้รับผิดชอบ นอกจากนั้นยังยึดถือเขานี้ด้วย เพราะอำนาจแห่งสมุทัยมีกำลังกล้า สามารถยึดเอาดิน เอาน้ำ เอาลม เอาไฟนี้ไปเป็นตัวของตัวอย่างแนบสนิทแกะไม่ออก ถ้าไม่นำสติปัญญาเข้าไปคลี่คลายดูให้เห็นตามความเป็นจริงของมันแล้ว เราจะแยกจิตจากรูปกายของเรานี้ไม่ได้

เวทนาก็เหมือนกัน เวทนาเกิดขึ้นภายในร่างกาย เราก็เลยเหมาเอาว่าเวทนานี้เป็นเรา ทุกข์ก็เลยเป็นเราไปเสียหาทางแยกจากกันไม่ได้ เพราะไม่มีสติปัญญาที่จะแยก แล้วจะเรียกว่าเพียรละสมุทัยได้ยังไง เมื่อนำสติปัญญาเข้าไปคลี่คลายดูทุกข์ให้เห็นจริง ๆ ทุกข์ทางกายก็ตาม ทุกข์ทางใจก็ตาม เอ้า กำหนดดูทุกข์นี้มีรูปลักษณะอย่างไร เวลาเป็นขึ้นมานี้ ทุกข์นี้เขาว่าเป็นเขาไหม เขาว่าเขาเป็นเขาเป็นเราไหม ว่าเป็นของเราไหม และเขารู้ความหมายของเขาไหมว่าเขาเป็นทุกข์และเขามาให้ทุกข์แก่เราเขารู้ไหม เขาไม่รู้ เป็นความจริงอันหนึ่งที่ปรากฏตัวขึ้นในบางกาลบางเวลาแล้วก็ดับไปตามสภาพของเขาเท่านั้น

ทั้ง ๆ ที่เขาไม่มีความหมายในตัวของเขาเองเลยในขณะที่เกิดขึ้นตั้งอยู่และดับไป จิตเป็นผู้ไปให้ความหมายต่างหาก ไปให้ความหมายว่าเป็นทุกข์อย่างนั้นเป็นทุกข์อย่างนี้ พร้อมในขณะเดียวกันที่ไปให้ความหมายก็ยึดเขาว่าเป็นเราอีก ทุกข์เป็นฟืนเป็นไฟก็ยึดว่าเป็นเราเป็นของเรา เราจึงกว้านเอาตั้งแต่ฟืนแต่ไฟเข้ามาเผาลนตนให้เกิดความเดือดร้อนเป็นทุกข์สองชั้น คือทุกข์ภายในใจเข้ามาอีก ด้วยเหตุนี้ท่านถึงให้แยกดูให้เห็นอย่างชัดเจน

เมื่อได้เข้าใจเรื่องของทุกข์ด้วยปัญญาว่า ทุกข์เกิดขึ้นเพราะสาเหตุอันใดถึงกับต้องกระเทือนภายในจิตใจ ต้องเกิดขึ้นจากสมุทัย ใจเป็นผู้ไปสำคัญ ใจเป็นผู้หมายทุกข์จึงจะเกิดขึ้นภายในจิตใจได้ แม้ทุกข์จะเกิดขึ้นทางร่างกาย จิตใจก็ต้องเดือดร้อนวุ่นวายเป็นความทุกข์ขึ้นมาขั้นหนึ่ง เพราะอำนาจแห่งความสำคัญมั่นหมายว่าสิ่งนั้น

เป็นเราเป็นของเรา ว่าเราเป็นทุกข์ ไม่อยากให้มันเป็น อยากให้มันหายอยากเท่าไร ความอยากนี้ก็ยิ่งเป็นการเสริมกิเลสขึ้นมา

การปฏิบัติตามหลักของสติปัญญาหรือมรรคนั้น ไม่ต้องไปอยากให้มันดับ มันจะเกิดขึ้นมากน้อยให้รู้มันเรื่องทุกข์ แต่ค้นหาเหตุที่เกิดขึ้นแห่งทุกข์นี้ไม่ถอยจนกระทั่งเป็นที่เข้าใจแล้วทุกข์ก็ดับไปเอง ถึงทุกข์ไม่ดับความสำคัญมั่นหมายของสัญญาอารมณ์นั้นก็ดับ ทุกข์ก็เลยเป็นความจริงอันหนึ่งเด่นชัดอยู่ตามสภาพของตน เพราะจิตเป็นผู้รู้เท่าความจริงในทุกข์นั้นด้วย ความจริงในตัวของตัวด้วย จึงไม่มีการกระทบกระเทือนซึ่งกันและกัน แม้ทุกข์จะไม่ดับ เกิดขึ้นภายในร่างกายเช่นเจ็บไข้ได้ป่วย มันก็ไม่สามารถที่จะไปทำความกระทบกระเทือนหรือซึมซาบจิตใจให้หวั่นไหวไปได้เลย นี่คือความเห็นทุกข์ด้วยความจริง เห็นสัจธรรมเห็นอย่างนี้

และเห็นย้อนเข้ามาอีกก็คือว่าจิตเท่านั้นเป็นผู้ไปสำคัญมั่นหมาย จิตเท่านั้นเป็นตัวทุกข์ เพราะจิตเป็นผู้สำคัญมั่นหมาย จิตเป็นผู้ผลิตกิเลสขึ้นมา ความสำคัญมั่นหมาย ความยึดความถือต่าง ๆ เหล่านี้เป็นเรื่องของสมุทัย แล้วจะไปไหนผล จะต้องมาปรากฏที่จิต จิตจึงต้องเป็นทุกข์ นี่แหละตัวสำคัญจริง ๆ เห็นอริยสัจต้องให้เห็นชัด ๆ ที่นี่

มรรคก็ได้พูดแล้วว่าสติปัญญา ดับทุกข์หรือรื้อสมุทัย รื้อถอนสมุทัยด้วยมรรค ทุกข์ก็เป็นอันดับไปพร้อม ๆ กัน นิโรธไม่ต้องบอก กิริยาแห่งความดับของทุกข์เพราะอำนาจของมรรคที่ถอนสมุทัยได้ นิโรธเป็นผลพลอยได้ปรากฏขึ้นเป็นลำดับลำดาตามอำนาจของมรรคที่ตัดสมุทัยอันเป็นเหตุผลิตทุกข์ได้มากน้อยเพียงใด ความดับทุกข์ก็ปรากฏขึ้นเรื่อย ๆ จนกระทั่งดับทุกข์โดยราบคาบไม่มีสิ่งใดเหลือภายในใจเลย เพราะดับสมุทัยโดยสิ้นเชิงภายในใจ นั่นเรียกว่านิโรธเต็มภูมิเพราะสมุทัยเต็มภูมิ สติปัญญาเต็มภูมิ นิโรธก็เต็มภูมิ ของจริงทุกอย่าง ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค จริงตามส่วนของแต่ละอย่าง ๆ ไม่ถกไม่เถียงไม่ทะเลาะกัน ต่างอันต่างจริงต่างอันต่างอยู่ ทุกข์เกิดขึ้นภายในร่างกายก็ยอมรับว่านี้เป็นเรือนของมัน เราอยู่ได้ทำไมเขาจะอยู่ไม่ได้ ส่วนสมุทัยนั้นดับไม่มีเหลือเลย เพราะมรรคบำราบปราบปรามไปเรียบไม่มีเหลือ

การกล่าวทั้งหมดนี้กล่าวอยู่ในวงไหนที่จะให้เกิดมรรคผลนิพพาน ก็กล่าวอยู่ในวงสัจธรรม ธรรมที่กล่าวทั้งสี่ประเภทนี้มีอยู่กับเราหรือไม่ ทุกข์ก็บีบคั้นอยู่ตลอดเวลาทั้งทางร่างกายและจิตใจ ทำไมเราเป็นนักปฏิบัติจึงไม่รู้เรื่องของทุกข์ว่าเป็นความจริงให้ประจักษ์ใจของเราบ้าง สติปัญญาเอามาต้มแกงกินไม่ได้ถ้าไม่ใช้ให้ถูกกับฐานะที่ควรแก่สติปัญญา คือเอาไปพินิจพิจารณาใคร่ครวญในกิจการต่าง ๆ เฉพาะอย่างยิ่งกิจภาย

ใน กิจละกิจถอนกิเลสต้องถอดถอนด้วยสติด้วยปัญญา สติต้องเป็นเครื่องควบคุมงานอยู่ตลอดเวลาละไม่ได้ นี่เป็นสำคัญ

เอาซิ เราเป็นนักปฏิบัติ เอาให้เห็นจริงเห็นจัง ถ้าลงได้รู้ภายในจิตใจแล้วไม่มีหวั่น พูดได้อย่างเต็มปาก ผู้ใดรู้แค่ไหนพูดได้อย่างเต็มปาก อาจหาญ ไม่สะทกสะท้าน ก็คือผู้รู้ความจริงภายในตัวเอง ดังพระพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรมแล้ว ธรรมเหล่านี้ไม่มีใครสามารถนำมาสอนโลกได้เลย แต่พระองค์สามารถนำมาสอนโลกได้ด้วยความองอาจกล้าหาญเป็นอาชาไนย ก็เพราะทรงรู้จริงเห็นจริง พูดตามหลักความจริงจึงไม่มีการสะทกสะท้าน ความจริงแล้วลบไม่สูญ ธรรมะจึงมีมาจนกระทั่งถึงทุกวันนี้ หากว่าไม่มีคุณค่าเหนือสิ่งทั้งหลายแล้ว ศาสนธรรมของพระพุทธเจ้าจะสาบสูญไปนานแล้วไม่มาถึงพวกเราให้ได้ประพฤติปฏิบัติอยู่เวลานี้เลย

ธรรมทั้งหมดนี้รวมลงอยู่ที่ไหน รวมลงอยู่ที่สัจธรรมทั้งสี่ ทุกข์ดับไปเพราะสมุทัยดับ มีกามตัณหา ภวตัณหา วิภวตัณหา เป็นต้น นี่คือสมุทัย คลี่คลายดูให้เห็นชัดเจนในสิ่งที่สิ่งเหล่านี้มันต้องการไปอยาก ดูให้เห็นชัดเจนความอยากมันก็ถอนตัวออกมาเท่านั้นเอง

มรรคคืออะไร สัมมาทิฏฐิ สัมมาสังกัปโป เรื่องของปัญญาแนบสนิท สัมมาวาจา สัมมากัมมันโต เอ้า ย่นเข้ามาให้ถึงขั้นละเอียดของผู้ปฏิบัติ การกล่าวชอบกล่าวสนทนาปราศรัยกันเรื่องถอดเรื่องถอนกิเลสอาสวะ ไม่ได้กล่าวเรื่องโลกเรื่องสงสารการบ้านการเมืองอย่างนั้นอย่างนี้ กล่าวเป็นเครื่องสัมโมทนียกถา เครื่องรื่นเริงเป็นคติเตือนใจซึ่งกันและกัน ในการที่จะกำจัดกิเลสอาสวะออกจากจิตใจโดยลำดับ ชื่อว่าสัมมาวาจา

ในหลักธรรมท่านอธิบายสัมมาวาจา การกล่าวชอบคือกล่าวสัลเลขธรรม ๑๐ ประการ ได้เคยอธิบายให้ฟังแล้ว สัลเลขธรรมคืออะไร สัลเลข แปลว่า ธรรมเป็นเครื่องขัดเกลาหรือชำระกิเลสหรือปราบปรามกิเลส พูดกันถึงเรื่องวิธีการปราบปรามกิเลส เรียกว่าสัลเลขธรรม มี ๑๐ ประการ คือ

อัปปิจฉตา ความมักน้อย สันโดษ รองกันลงมา ความยินดีตามมีตามเกิดแห่งปัจจัยทานทั้งหลาย

วิเวกกตา ชอบวิเวกสงัด

อสังสัคคณิกา ไม่คลุกคลีด้วยหมู่ด้วยคณะจนหาเวล่ำเวลาไม่ได้

วิริยารัมภาประกอบความเพียรอยู่โดยสม่ำเสมอในอิริยาบถต่าง ๆ ไม่ประมาทนอนใจ

ศีล รักษาให้มีความบริสุทธิ์หมดจดอยู่เสมอ เพราะศีลเป็นสมบัติของพระโดยแท้

สมาธิ พยายามอบรมให้เกิดให้มีขึ้น ให้มีจิตใจเยือกเย็นเห็นผลประจักษ์เพราะการบำเพ็ญสมาธิภาวนาเป็นขั้น ๆ ไป

ปัญญา คือการคลี่คลายความเฉลียวฉลาดของตนออกตรวจตราสิ่งทั้งหลายที่ควรแก่ปัญญาให้เข้าใจ มีไตรลักษณ์เป็นสำคัญ เมื่อเต็มภูมิแล้วก็เป็นวิมุตติ วิมุตติญาณทัสสนะ

นี่ ๑๐ ข้อด้วยกัน คือสัลเลขธรรม ถ้ากล่าวให้กล่าวอย่างนี้เป็นสัมโมทนียกถาเครื่องรื่นเริงซึ่งกันและกัน

สัมมากัมมันตะ การงานชอบ การงานในที่เช่นไรเรียกว่าชอบสำหรับนักปฏิบัติงานคือการเดินจงกรมนั่งสมาธิภาวนา นี้แหละคืองานชอบยิ่ง งานชอบนี้เป็นไปเพื่อถอดถอนกิเลส งานอย่างอื่นถึงจะชอบก็ตามแต่เป็นความกังวลวุ่นวาย กลายเป็นเรื่องส่งเสริมกิเลสสั่งสมกิเลสขึ้นมาโดยไม่รู้สึกตัว เพราะฉะนั้นผู้ที่ชอบประกอบการงานต่าง ๆ ในเรื่องภายนอก ก่อสร้างนั้นก่อสร้างนี้ จึงทายได้เลยโดยไม่สงสัยว่านั้นคือตั้งใจสั่งสมกิเลส นำกิเลสเข้ามาสังหารธรรมภายในจิตใจ หากมีอยู่แล้วก็ให้ฉิบหายไปหมด หากไม่มีก็ให้เตียนโล่งไปหมดเลย จิตทั้งดวงไม่ให้มีธรรมภายในใจเลย จึงไม่เรียกว่างานชอบในธรรมขั้นละเอียด ในธรรมของผู้ปฏิบัติ

สัมมาวายามะ เพียรชอบเพียรในที่ ๔ สถาน ท่านก็บอกไว้แล้วพอเข้าใจ พยายามสำรวมระวังบาปไม่ให้เกิดขึ้น บาปคือความเศร้าหมองของใจจะนำมาซึ่งทุกข์นั่นแหละ พยายามละบาปที่เกิดขึ้นแล้วให้หมดไป ๆ พยายามสั่งสมความดีที่ยังไม่เกิดขึ้นให้เกิดขึ้น ที่เกิดขึ้นแล้วรักษาให้มีความจีรังถาวรหรือยั่งยืนเจริญรุ่งเรืองขึ้นไปโดยลำดับ

สัมมาสติ ตั้งสติไว้ชอบก็ตั้งไว้ในสัจธรรมทั้งสี่ ในสติปัฏฐาน ๔ นี้จะเป็นอาการใดก็ตาม เรียกว่าตั้งสติไว้ชอบตรงนี้

สัมมาสมาธิ ก็เป็นสมาธิที่ชอบ ไม่ใช่เป็นสมาธิที่ผาดโผนโลดเต้น ไปเที่ยวดูเมืองนรกเมืองสวรรค์ เห็นเป็นเนื้อเป็นหนังเป็นอรรถเป็นธรรม เป็นมรรคผลนิพพานขึ้นโดยความเสกสรรปั้นยอของตัวเอง ซึ่งความจริงแล้วไม่ถูกต้อง อย่างนี้ไม่เรียกว่าเป็นสัมมาสมาธิ เป็นมิจฉาสมาธิ สมาธิที่ถูกต้องคือความสงบเย็นของใจ นี่เป็นพื้นฐานแห่งสมาธิอันถูกต้อง มันก็หมดแล้ว นี่พูดถึงเรื่องมรรค นี่ละเป็นเครื่องสังหารกิเลสประเภทต่าง ๆ ให้หมดไปจากจิตใจของเรา

จิตปกติมีการหมุนตัวอยู่ด้วยการสั่งสมกิเลส เพราะกิเลสที่เป็นพื้นของจิตที่บังคับจิตมีอยู่ภายใน ได้แก่ **อวิชฺชาปจฺจยา สงฺขารา** อวิชชานั้นมันบังคับมันผลักให้สังขารปรุงขึ้นมาเรื่อย ๆ ปรุงเป็นเรื่องของกิเลสตัณหาอาสวะ เรื่องจะปรุงเป็นอรรถเป็นธรรมไม่มีทางสำหรับอวิชชาพาให้ปรุง นอกจากธรรมพาให้ปรุงซึ่งเราต้องบังคับในขั้นเริ่มแรกต้องบังคับ ปรุงสังขารให้เป็นธรรมขึ้นมาก็เป็นมรรคได้ สังขารฝ่ายสมุทัยก็คือสังขารที่คิดแต่เรื่องของการสั่งสมกิเลส เรียกว่าสังขารที่เป็นสมุทัย สังขารที่เป็นมรรคก็คือปรุงแต่งคิดอ่านไตร่ตรองต่าง ๆ เกี่ยวกับเรื่องอรรถเรื่องธรรมเพื่อการถอดถอนกิเลสอาสวะประเภทต่าง ๆ นี้เรียกว่าเป็นสังขารฝ่ายมรรค มันก็อยู่ที่ใจนี้ทั้งนั้น

ทำไมจึงไม่ได้เรื่องได้ราวภาวนา ไม่เอาจริงเอาจังอะไรบ้างเหรอยิ่งกว่าการหลับการนอนความขี้เกียจอ่อนแอ แล้วเราจะหาความศักดิ์สิทธิ์วิเศษภายในจิตใจเราได้ยังไง เมื่อสิ่งที่เราเป็นไปอยู่เราติดใจหรือแนบกับใจของเราอยู่อย่างสนิท ก็คือความขี้เกียจอ่อนแอมักง่าย ความไม่เอาไหน อันนี้เหรอเป็นทางเพื่อบุกเบิกมรรคผลนิพพาน ถ้าสิ่งเหล่านี้ดีแล้วสัตว์โลกได้บรรลุมรรคผลนิพพานกันหมด ไม่ต้องมาใช้ความพยายามด้วยความอดความทนความพากความเพียรอะไรกันเลย แต่การพยายามนี้ก็เพราะว่านี้เป็นทางบุกเบิกกิเลสตัณหาอาสวะเพื่อความหลุดพ้น ต้องทำให้จริงให้จังอย่านอนใจ

ศาสนาแคบเข้าทุกวัน ๆ นะอย่าว่าไม่บอก ครูอาจารย์ที่รู้ทั้งเหตุทั้งผล มีความชำนิชำนาญในทางบำเพ็ญเหตุและผล นำมาอบรมสั่งสอนพอเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของเราทุกวันนี้มีน้อยเข้าโดยลำดับ ๆ ต่อไปก็จะเป็นว่าวเชือกขาดอยู่บนอากาศ ลมพัดไปทางไหนก็ปลิวไปตามลม เลยหากฎหาเกณฑ์ไม่ได้ ควรจะตักตวงเสียเวลาที่ควรอยู่นี้

เราอย่าเข้าใจว่าผู้ที่เป็นหลักเป็นเกณฑ์ของพระสงฆ์นี้มีจำนวนมาก ไม่มาก เรานับก็ได้นับรายองค์ ๆ ของพระที่เป็นคติเป็นเครื่องยึดของจิตใจ ทั้งฝ่ายการประพฤติปฏิบัติทุกแง่ทุกมุมและผลที่พึงได้รับ มีไม่มากและยิ่งเฒ่าแก่ไปโดยลำดับ ๆ ด้วย ถ้าหากว่าเราไม่พยายามตักตวงเอาเสียแต่เวลานี้ซึ่งเป็นกาลควรอยู่แล้ว เราจะไปหวังพึ่งใคร เวลานี้เรามาหวังพึ่งครูพึ่งอาจารย์ในอุบายต่าง ๆ เพราะตนไม่สามารถ เมื่อได้รับการพึ่งพิง ได้รับการสั่งสอนอบรมจากท่านแล้ว เราก็นำไปประพฤติปฏิบัติเพื่อให้เป็นผลขึ้นมาภายในจิตใจของตน ให้มีความอบอุ่นเย็นใจ อย่างน้อยคือสมาธิ จากนั้นให้ใช้ปัญญาพิจารณาคลี่คลายลงไป

คำว่าปัญญานี้กว้างขวางมากจึงไม่อาจที่จะแสดงลงในแง่ใดแง่หนึ่งหรือทั่ว ๆ ไปได้ โดยที่ให้ถูกจริตนิสัยของทุก ๆ ท่านไป นอกจากรายใดมีความแยบคายทางปัญญา ได้พิจารณารู้เห็นในสิ่งใดอาการใดของธาตุของขันธ์เหล่านี้มาเล่าให้ฟังว่าขัด

ข้องตรงไหน นั้นมีทางที่จะอธิบายให้ฟังได้ทันที เพราะเป็นช่องเป็นจุดที่ต้องการอยู่แล้ว อ้อ ขัดข้องจุดนี้เหรอ อธิบายให้ฟังทันที อธิบายไปกว้าง ๆ มันลำบากดังที่เคยพูดแล้วนี้

พูดท้ายเทศน์

เราเตือนอยู่เสมอ เพราะเราเห็นคุณค่าของความเพียรทางด้านจิตใจนี้มากยิ่งกว่าสิ่งอื่นใดนะ มันจำเป็นก็ทำไปอย่างนั้นแหละทั้ง ๆ ที่ไม่ได้สะดวกใจ แต่สิ่งอาศัยจะทำยังไงก็อนุโลมให้เป็นไปทั้ง ๆ ที่ไม่สบายใจ ก็รอจังหวะที่จะค่อยหยุดค่อยงดมันอยู่เสมอ ไม่ให้ติดอกติดใจไม่ให้เพลินกับเรื่องการงานภายนอก ผมไม่เห็นงานเหล่านี้เป็นงานสำคัญนอกจากจะทำลายจิตใจของเรา แต่เมื่อมันจำเป็นต้องได้อาศัยสิ่งเหล่านี้อยู่แล้วก็ให้ทำไปเฉย ๆ ด้วยความจำเป็นเฉพาะกาลเท่านั้น ที่ตลอดไปก็คือความเพียรทางด้านจิตใจ

นี่เรามุ่งอย่างนั้นจริง ๆ จิตของเราเป็นอย่างนั้นจริง ๆ ด้วย เพราะเราไม่ได้ปรากฏเป็นความวิเศษวิโสอะไรกับสิ่งเหล่านั้นเลย นอกจากความเพียรเท่านั้นพาให้ได้รับความแปลกประหลาดอัศจรรย์ขึ้นมาทุกระยะ ๆ มากน้อยตามกำลังของเรา เราได้จากความเพียรเราไม่ได้จากสิ่งเหล่านั้น เราจึงไม่ได้ยกยอสิ่งเหล่านั้นว่าเหนือจากความเพียรทางด้านจิตใจนี้ไป

อยู่ในหัวใจนี้จะปฏิเสธไปไหน เห็นอยู่รู้อยู่ตลอดเวลานี่หลักฐานพยานว่าธรรมคืออะไร ไม่ต้องตอบก็ได้มันรู้อยู่แล้วว่าธรรมคืออะไร พระพุทธเจ้าท่านวิเศษด้วยอะไร พระสงฆ์สาวกท่านวิเศษด้วยอะไร อย่างนี้ไม่ต้องตอบมันบอกอยู่ในตัวเสร็จเลย ฝ่ายเหตุก็ด้วยความเพียรแก้ใจ ฝ่ายผลก็คือความสว่างกระจ่างแจ้ง **อาโลโก อุทปาทิ** อยู่ที่ใจนั้นเลย ไม่มีอะไรมาปิดบังหุ้มห่อแม้แต่นิดหนึ่งขึ้นชื่อว่าสมมุติ เป็นหลักธรรมชาติของจิตดวงนั้น เป็นอิสระอยู่ภายในตัวโดยหลักธรรมชาติ

จิตไม่อยู่หัวใจคนเรานี้จะอยู่ที่ไหน ความทุกข์ร้อนก็เคยทุกข์มาพอแล้วนี่ มันก็ทุกข์อยู่ที่หัวใจหาความสบายไม่ได้ จะกินอาหารเอร็ดอร่อยที่นอนหมอนมุ้งดีขนาดไหน อะไรดีมีมากมีน้อยก็ไม่เห็นมีอะไรมาช่วยจิตใจได้เลย พอจะสว่างสร่างซาจากความทุกข์เหล่านี้นอกจากความเพียรเท่านั้น

มันเป็นมาหมดไม่สงสัยเรื่องของกิเลสทำเรานะ ในอัตภาพนี้แหละ เฉพาะอย่างยิ่งในเวลาบวชซึ่งเป็นเวลาจะมองดูหัวใจ เวลาปฏิบัตินี่เป็นเวลาที่เหมาะสมยิ่งที่ได้ดูหัวใจ ระหว่างใจกับทุกข์มันคลอกกันมันเผากัน มันเผาด้วยวิธีใดบ้าง เผาด้วยอำนาจของกิเลสมันก็เด่นละซี มันลืมได้ยังไงมันอยู่ที่ใจ เวลาจะปราบมันหรือเวลาปราบมันนี้ โอ้โห แทบเป็นแทบตายไม่ลืมหูลืมตา

ทุกข์ยากลำบากที่สุดเรื่องการประกอบความเพียรสำหรับผมเอง แต่เราแน่ใจว่าใคร ๆ ก็เถอะ เพราะกิเลสเป็นสิ่งที่เหนียวแน่นด้วยกันทั้งนั้น ไม่ใช่เป็นกล้วยหอมพอจะมาปอกกินกินเรื่อย กิเลสไม่ใช่กล้วยหอมพอจะมาปอกเอาง่าย ๆ กินง่าย ๆ แล้วเราจะมาทำความเพียรแบบกล้วยหอมมันจะเข้ากันได้เหรอ แต่ละตัว ๆ กว่ามันจะหลุดลอยออกไปได้นี้แทบเป็นแทบตาย

ผมเคยพูดเสมองานใดก็ตามในโลกที่เคยผ่านมา ผมยังไม่เคยได้สละชีวิตจิตใจกับมันเลย ถึงจะยากขนาดไหนก็ตาม แต่งานภาวนานี้แหม ได้สละไม่รู้กี่ครั้งกี่หนเป็นพื้น ๆ ไปเลยก็มี ถ้าถึงจุดเด่น เอ้า ๆ ตาย ไม่ตายให้รู้มีเท่านั้น นั่นเวลามันถึงจุดเด่นมันเป็นพัก ๆ ชนิดนี้ไม่ทราบว่ากี่ครั้งแล้ว เอ้า ตายเถอะไม่ตายให้รู้ถ่ายเดียวเท่านั้นไม่มีถอย ถ้าลงได้เอา ๆ เถอะขนาดนั้นแล้ว จิต โอ้โห เป็นหินหักไปเลยนะ จะถอยไม่ได้เป็นอันขาด เอาตายเลยจริง ๆ สละมาไม่รู้กี่ครั้งกี่หนแล้วผลมันก็ถึงใจนี่นะ

ถ้าลงได้หมุนติ้วแล้วเรียกว่าไม่มีอะไรแล้วในโลกอันนี้ มีแต่ตายกับรู้เท่านั้น เอ้า เอา ๆ เถอะ ตายไม่มีน้ำหนักยิ่งกว่าความมุ่งมั่นอันนี้ นั่นละความเพียรมันก็หมุนจี๋ละซิ สติปัญญามีเท่าไรทุ่มกันลงไป ๆ แล้วได้ของอัศจรรย์ขึ้นมาแต่ละครั้ง ๆ เพราะมันเป็นพัก ๆ นี่ มันได้ด้วยวิธีนี้ทั้งนั้น ไม่ได้ด้วยการปอกกล้วยหอม แล้วจะมาสอนหมู่เพื่อนแบบปอกกล้วยหอมได้ยังไง ผมสอนไม่ลงเพราะผมได้ทำมาแล้ว ไม่ได้ทำแบบปอกกล้วยหอมนี่

เวลารู้เข้าใจเป็นหลักเป็นเกณฑ์ภายในจิตใจก็รู้ได้ชัดทีเดียวไม่ต้องไปถามใคร คำว่า **สนฺทิฏฺฐิโก** นี้ประกาศลั่นอยู่ในหัวใจนี้ ไม่มีปัญหาอะไรเลย **สนฺทิฏฺฐิโฏ ๆ** พระพุทธเจ้าตรัสไว้ไม่มีปัญหาอะไร มันมีปัญหาอยู่กับกิเลสตัวร้อยสันพันคมต่างหาก มันไม่ยอมให้เชื่อธรรมพระพุทธเจ้า มันก็ให้ต่อสู้กับพระองค์อยู่เสมอทั้ง ๆ ที่เราภาวนาเพื่อพระพุทธเจ้า เพื่อพระธรรม แต่มันต่อสู้หรือลบล้างธรรมออกจากใจเพราะอำนาจของกิเลสอยู่ตลอดเวลาเราไม่รู้เฉย ๆ เมื่อสติปัญญาค่อยทันเข้าไป ๆ ถึงรู้กลมายามันเรื่อย ๆ ไปแหละ จับกลมายามันได้เรื่อยไป ๆ ฟาดมันเรื่อย

มันยากนะสำหรับผม ได้สละชีวิต เอ้า ถึงไหนถึงกันไม่รู้กี่ครั้งนะ นี่หมายถึงว่าถอยไม่ได้เลยถ้าลงได้ เอ้า เข้าไปอย่างนี้แล้วเป็นถอยไม่ได้จริง ๆ ต้องพุ่งเลยเทียว ไม่ลืม เวลามันบีบบังคับเรานี้ โอ้โฮ ไม่มีอะไรทุกข์ยิ่งกว่าทุกข์จากกิเลสบีบบังคับหัวใจอยู่เฉย ๆ ก็เป็นฟืนเป็นไฟ เอ มันได้เรื่องอะไร ไม่เห็นมีเรื่องอะไรทำไมมันจึงเป็นฟืนเป็นไฟขึ้นที่ใจ อยู่เฉย ๆ นี่นะเกิดความหงุดหงิดขึ้นมา ช่วงจิตมันเป็นทุกข์ เอ๊ อะไรมันก็ไม่ลืมนะเรื่องเหล่านี้

ฟาดมันลงเต็มที่เต็มฐานมันพังทลายลงไป ๆ พังลงเสียหมดไม่มีอะไรเหลือแล้ว ไม่มีอะไรมากดเลยจะว่าไง วันคืนปีเดือนก็มีแต่มืดกับแจ้งเท่านั้น อันนี้เป็นอกาลิโก หากาลหาเวลาไม่ได้ ทีนี้ก็ยิ่งเห็นโทษเต็มร้อยเปอร์เซ็นต์ อ๋อ เรื่องทุกข์มีมากน้อยเป็นเพราะกิเลสทั้งมวลอยู่บนหัวใจนี้ ใจจึงได้รับความทุกข์ความลำบาก มีอันนี้เท่านั้นไม่มีอย่างอื่นเลย

ตอนนั่งตลอดรุ่งนี่ผมมันทุกข์มาก เวลาเป็นไข้ก็มีเพราะต่อสู้เวลาเป็นไข้ไม่เคยถอย ตอนนั่งภาวนาตลอดรุ่งก็แหม ทุกข์มากทางกายก็มาก ทางด้านจิตใจก็หมุนติ้วออกจากนั้นไปติดปัญหาก็เป็นทุกข์อีกเหมือนกันนะ ค้นไป ๆ ไปเจอปัญหาจัง ๆ เข้าแก้ไม่ได้ แก้ไม่ได้ทางนี้ก็ไม่ยอมถอยนี่ เอาให้ทะลุอย่างเดียวไม่ทะลุ เอ้า ตายเลยกับปัญหานี้ที่มันขึ้นภายในจิตใจ พอสติปัญญาคุ้ยเขี่ยขุดค้นไปเจอกันเข้าก็เหมือนกับว่าเจอข้าศึกแล้ว ฟาดกันเลย คำว่าแพ้ไม่มี ถึงขั้นไม่มีแล้วไม่มีจริง ๆ มีแต่ตายกับเอาให้ชนะเท่านั้น คำว่าแพ้มีไม่ได้ ถึงขั้นแพ้ไม่ได้นี้มันต้องเป็นขั้นที่ว่าเด็ดขาดคอขาดทีเดียว

ขั้นที่มันต่อยเอาหงายลงไป ๆ นั้นก็รู้กันแล้ว ขั้นเริ่มแรกเราไม่มีลวดมีลายอะไรขึ้นไป ยังไม่ได้ยกครูเลยมันต่อยหงายลงไปแล้ว ไม่ทราบมันอยู่ที่ไหนกิเลส คู่ต่อสู้มันต่อยหงายลงไปแล้ว โห นับไม่ได้ พอจิตใจได้หลักได้เกณฑ์ขึ้นมาบ้างก็ค่อยฟัดค่อยเหวี่ยงกันไป ฟัดเหวี่ยงกันไปหนักเข้า ๆ จนกระทั่งอยู่กับหมู่เพื่อนไม่ได้ถึงขั้นเต็มที่ของมันแล้ว อยู่กับเพื่อนฝูงไม่ได้ ใครมาคุยด้วยไม่ได้เลยเสียเวลา หาหลบหาซ่อนอยู่ลำพังคนเดียวทั้งวันทั้งคืนเว้นแต่หลับเท่านั้น มีแต่เรื่องต่อสู้กับกิเลสเท่านั้นจะไม่ทุกข์ได้ยังไง แต่จิตมันเพลินนะ เวลานั้นมันลืมทุกข์ไป มีแต่เพลินที่จะต่อสู้กันท่าเดียว

จนกระทั่งมันพังทลายลงไปหมดไม่มีอะไรเหลือแล้ว ไม่เห็นมีอะไรมากวนใจถึงได้เห็นชัดเจนเต็มร้อยเปอร์เซ็นต์ว่า อ๋อ มีแต่เรื่องของกิเลสทั้งนั้น ขันธ์ ๕ ก็มีแต่ปรุงยิบแย็บ ๆ มันเกิดมันดับของมัน ๆ ไม่เห็นมีเจ้าของ เราไม่ไปยึดเสียอย่างเดียวก็ไม่มีเจ้าของ มันก็จริงของมันตามหลักธรรมชาติ ทั้ง ๆ ที่มันก็ไม่รู้ความหมายของมันว่าจริงหรือไม่จริง ขันธ์มันปรุงของมันยิบแย็บ ๆ พอถึงกาลของมันแล้วสิ่งเหล่านี้เป็นสมมุติก็ต้องไปตามสมมุติ เพราะไม่ใช่วิมุตตินี่ ขันธ์เป็นวิมุตติได้เมื่อไร มันก็ไปตามสมมุติของมัน ไปตามหามันทำไมเราทุกข์เพราะสมมุตินี้พอแล้วนี่ มันได้วิมุตติละซีมันได้วิมุตติแล้วยังจะไปตามหาสมมุติที่ไหนอีก **อนาลโย** หมดความห่วงใย

เวลาเป็นขึ้นมาแล้วเกิดความท้อถอย จิตใจไม่คิดจะพูดกับใครได้เลย มันย้อนถึงพระพุทธเจ้าเหมือนกันนะ ที่พระพุทธเจ้าทรงทำความขวนขวายน้อยไม่อยากสั่งสอนสัตว์โลกในขณะที่พระองค์ไปเจอใหม่ ๆ นั้น ยังไม่ทรงคลี่คลายอะไรออกไปให้กว้าง

ขวาง เวลาไปเจอแล้ว โฮ้ จะพูดให้ใครฟัง พูดให้ใครฟังก็เหมือนไปชวนให้เขามาทะเลาะเราหาว่าเราเป็นบ้า เหมือนบ้า มาพูดอะไรใครจะไปรู้เรื่องด้วย เหมือนกับว่ามันสุดวิสัยของมนุษย์เสียทั้งมวลที่จะรู้จะเห็นได้ ประหนึ่งมันเลยวิสัยไปเสียหมด

ทีแรกเป็นอย่างนั้นยังไม่ทันได้ใช้ความคิดมากไปกว่านั้น ไปเจอในวงปัจจุบันนี้เข้าไม่ได้ย้อนถึงอดีตอนาคตอะไร จนกระทั่งทำให้ท้อใจ เมื่อได้คลี่คลายออกไป เอ้า ถ้ามนุษย์รู้ไม่ได้แล้ว นี้เราเป็นอะไรเป็นมนุษย์หรือเป็นเทวดาอินทร์พรหมมาจากไหน ทำไมถึงรู้ รู้เพราะเหตุไร ก็รู้เพราะปฏิปทา แน่ะ ถ้ามีปฏิปทาสั่งสอนไว้เมื่อดำเนินตามนี้ก็รู้ได้ละซี นั่นทางออกละที่นี่ที่จะขยายออกไป ธรรมทั้งหมดสอนเพื่อที่จะให้รู้อันนี้ เป็นทางเดินทั้งนั้น หรือเป็นบันไดทั้งนั้น ทำไมจะรู้ไม่ได้ วิเศษวิโสกว่ามนุษย์ที่ตรงไหนถึงจะมาอวดรู้แต่คนเดียว มันก็มีทางออก

ตามปฏิปทาเวลาเราฝึกเราทรมานเรา โอ้โห เป็นกับตายไม่เห็นหน้าใครเลย เหมือนผ้าขี้ริ้วอยู่ในป่าในเขา ลมออกหูนู่นนะไม่ได้ออกจมูก ไม่ทราบว่าเมื่อยว่าเพลียเดินจงกรมบางทีไม่กี่ตลบก้าวไม่ออก มันเพลียมันจะก้าวไม่ไหว เพราะอดอาหารนี่ นั่งแต่จิตมันไม่เป็นอย่างนั้นซิ มันเป็นคนละโลก จิตมันผึง ๆ ๆ แต่ร่างกายมันหมดกำลังเดินจงกรมไม่ได้กี่ตลบแหละจะก้าวขาไม่ออกแล้ว อ่อนแต่จิตใจไม่อ่อน ถ้าเป็นอย่างนั้นแล้วก็วันหลังไปบิณฑบาตมาให้มันกินเสียพอยังชีวิตให้เป็นไป แล้วอดอีกอยู่อย่างนั้น

คือการอดอาหารนี้ความเพียรมันสะดวกกว่ากันมากสำหรับนิสัยของผม เพราะฉะนั้นจึงต้องเป็นไปด้วยความถนัดตามนิสัยของตน เอาวิธีการต่อสู้กิเลสด้วยการอดอาหารจนกระทั่งท้องเสีย เพราะอดเอาจริง ๆ เรานิสัยอย่างนี้ถ้าเอาอะไรเอาจริงเอาจังท้องผมยังไม่ได้อายุถึง ๔๐ เสียนะ เริ่ม ๆ ให้รู้ตั้งแต่อายุพรรษา ๑๐ เริ่มให้รู้ อยู่ภูเขาวันไหนฉันจังหันแล้ววันนั้นกลางคืนมันถ่ายออกหมด ถ่ายออกหมดก็หยุดไปอีก ช่างหัวมัน ก็กินให้อยู่ไม่อยากอยู่ก็ไปเสียซิ หลายวันก็ไปบิณฑบาตเสียทีมันก็ยิ่งอ่อนลงไปเรื่อย

พอพรรษา ๑๖ ล่วงไปแล้วนี้มันไปใหญ่ ยังไม่ถึง ๔๐ อดทีไรเป็นทุกที แม้เพียง ๓ วัน ไม่เอามากเอาเพียง ๓ วันมันก็ถ่ายออกหมดเลย อด ๓ วัน วันคำรบ ๔ ฉันอย่างนี้มันก็ถ่ายออกหมดเลยวันฉันนั้นน่ะ ไม่มีเหลือเลย ทดลองดูทีไรเป็นทุกที จากนั้นมาก็เลยหยุดแหละ แม้เช่นนั้นมันก็ยังเรื้อรังมานานเรื่อย ทุกวันนี้มันยังเป็นอยู่แต่ลดน้อยลงบ้าง เป็นสาเหตุมาแต่โน่นแหละ แต่ผมก็ไม่เสียดายผมไม่ไปยุ่งกับมัน ก็กากเมืองนี่ร่างกาย ทำเพื่อเอามรรคเอาผล ยังไงถึงจะให้มันนอนอยู่เหมือนหมูก็ต้อง

ตายอยู่ดีแหละ เอามันไปใช้งานจะเป็นไรไป แน่ะไปอย่างนั้นเสีย ที่ท่านง่ายท่านก็ง่าย แต่เรานี้ไม่ง่ายแหละ

ความที่มันทำยากก็ได้บทเรียนหลายอย่างเหมือนกันนะ จิตก็รู้แปลก ๆ ต่าง ๆ แต่อย่างนั้นภายนอกผมไม่เอาเข้ามาในวงนี้ผมไม่ค่อยพูดแหละ นอกจากมีรายใดเข้ามาเกี่ยวข้องอันนั้นพูดทันที พูดแต่ในวงสัจธรรมนี่ส่วนมาก เพราะพูดออกไปนั้นผู้ที่มีนิสัยอีกอย่างหนึ่งมันคอยจะยึดแล้วทำให้เสียได้ มีแปลก ๆ อยู่เหมือนกันจิตเรา

สมาธินี่มันก็แปลกอยู่มากนะสมาธิของผม คือเวลาจะเป็นนี้รวมปึ๊บลงไปเลย เหมือนฟ้าถล่มก็มี แต่ส่วนมากค่อย ๆ ลงไป สงบแน่วลงไปเป็นส่วนมากเป็นปกตินิสัย จะว่าอย่างนี้อย่างเดียวก็ไม่ได้เวลาผาดโผนก็มี ปึ๋งทีเดียวเลยไม่ได้ตั้งตัวอะไรอย่างนั้นก็มี นิสัยของผมจึงว่าเป็นเหมือนกับอะไร วิธีการของผมเหมือนกับมีดสองคมนี่แต่ไม่ใช่ไปทางเสีย มันเป็นลักษณะนั้นคือทายไม่ค่อยถูก เจ้าของเองก็ทายไม่ถูกว่าจะเป็นนิสัยอย่างนี้ ๆ เวลาจะเป็นสมาธิแบบปึ๋งลงไปเลยอย่างนี้ก็เป็นได้ มันไม่เป็นอย่างเดียว

ทีนี้ผู้ที่รวมแบบนั้นเราก็พูดได้ละซิเพราะเราเป็นมาแล้ว มันก็เป็นครูเป็นอาจารย์อันหนึ่งที่จะสอนหมู่เพื่อนในวาระต่อไปได้ ไปรู้สิ่งนั้นสิ่งนี้ ถ้าสงบธรรมดา ๆ ไปด้วยความมีสติสตังครอบลงไปเรื่อย ๆ ลงจนถึงพื้นถึงฐานมันก็ธรรมดา ไม่ได้ไปยุ่งกับอะไรแหละ นี่เรียกว่าสมาธิแบบนี้ไม่ค่อยล่อแหลมต่ออันตราย เป็นไปด้วยความสงบราบรื่น แต่สมาธิแบบโลดโผนเป็นไปได้ถ้าสติปัญญาไม่ทัน ปึ๋งลงไปแล้วไม่อยู่ ปึ๋งไปแล้วมันออกรู้ พอปั๊บลงเต็มที่แล้วถอยออกมาไม่รู้ตัวเลย ปั๊บออกรู้ ฟังแต่ว่าสติปัญญาเถอะไม่รู้ขณะนั้นก็รู้ขณะนี้จนได้แหละ ตามกันจนทัน

เราไม่ได้อย่างง่าย ๆ แหละเรื่องอะไร พิจารณาจนได้เหตุได้ผลย้อนหน้าย้อนหลัง เฉพาะอย่างยิ่งที่ทำให้ผมงงมากจริง ๆ ก็คือกามราคะ ราคะนี้แหมงง ดีไม่ดีถ้าหากเราไม่ได้ใช้ทางสติปัญญาเป็นพื้นอยู่บ้างแล้วนี้ยังไงเราก็ต้องหลง เผลอตัวให้มันจนได้ คือผมพิจารณาอสุภะนี่มันชำนาญจริง ๆ เราพูดได้อย่างองอาจเลย มองดูคนเวลามันเข้าถึงขั้นอสุภะชำนาญแล้ว มองดูคนไม่ว่าผู้หญิงผู้ชายไม่ได้เห็นแหละผิวหนัง มันพุ่งเข้าไปเลย เดินขนาด ๓ ก้าวนี้มันรอบได้ ๕ รอบความเร็วของสติปัญญา บังคับให้อยู่ผิวก็ไม่อยู่ พุ่งเข้าไปที่มันเคยชำนาญในการพิจารณา ทีนี้ต่อไปเรื่องราคะมันก็จางลงไป ๆ จนกระทั่งมันหายเงียบไปเลย

หายเงียบไปแล้วทีนี้เอาเรื่องหลอกมาหลอกมัน เอาเรื่องหลอกมามันก็พุ่งไปหาอสุภะนั่นเสีย ต้องบังคับกันเหมือนกับต่อสู้กันอีกอันหนึ่งเหมือนกัน ไม่ให้เข้า ให้มันอยู่ผิวนี่ อันไหนสวยอันไหนงามให้มันอยู่ตรงนี้ ไม่ให้ไปไหน คือมันหายเงียบไปเลย

ได้ใช้อุบายมากมายตรงนี้ ก็ค่อยหมดไป ๆ จางไป ๆ จนหายเงียบไปเลย ไม่เห็นบอกระยะบอกขณะ เอ๊ อย่างนี้มันจริงใจได้ยังไง มันแน่ใจได้ยังไง นอนใจได้ยังไง ไม่เอา ๆ อยู่อย่างนั้น หมายถึงว่าอสุภะมันเก่งมันรวดเร็วจริง ๆ มองคนทั้งคนไม่ได้เห็นหนังนะ เป็นเนื้อห่อกระดูก จากนั้นก็พุ่งเข้าไปในกระดูก พุ่งเข้าไปในนั้นทันที ๆ เร็วจริง ๆ เพราะฉะนั้นราคะมันถึงหมอบ

เวลานั้นมันเกิดความอาจหาญ มันหลอกเรา ไม่ใช่เล่นนะ เพียงเรากำหนดผู้หญิงสาว ๆ ทั้งนั้นยืนอยู่เป็นร้อย ๆ ก็ตามเราเดินบุกเข้าไปนี้จะไม่มีเลยเรื่องกำหนัดโน่นน่ะมันหลอกเราขนาดนั้นนะความอาจหาญ อาจหาญบ้านั่นแหละ มันยังไม่ได้จริงนี่ มันอาจหาญแบบบ้าต่างหาก ถึงไม่กำหนัดก็ตาม ผ่านปุ๊ดไปนี่แต่เชื้อราคะนี้มันก็ยังมีอยู่โดยดี เมื่อเราผ่านนี้ไปแล้วเราถึงรู้ว่ามันโกหกเราได้อย่างสนิท คือหมายความว่ามันละเอียดมาก มันเกิดความอาจหาญ

ทีนี้ออกจากนั้นแล้วบิณฑบาตก็ดีเดินก็ดีเราจะไม่ดูคนแก่ เราจะหาดูตั้งแต่สาว ๆ คือหลอกอันนี้มันจะแสดงอย่างไรบ้างความหมายว่าอย่างนั้นต่างหาก มันจะแสดงอาการอย่างไร มันพุ่งเข้าไปเสียไม่ได้มีสาวมีแสวที่ไหนแหละ เป็นกองอสุภะด้วยกันไปหมดเสีย กองหนังเนื้อห่อกระดูกไปเสีย หนังไม่มีเลยมันแดงโร่ไปหมดเลย เพราะผมพิจารณาเนื้อมันเลยชิน คนทั้งคนไม่มีหนังเลย มองดูปั๊บมันเข้าเนื้อแดงโร่ไปหมด

จึงต้องมาพลิกแพลงเปลี่ยนแปลงใหม่ ต้องเอาหลายสันหลายคมพลิกปลิ้นไปมาอยู่นั้น ทดลองในแง่ต่าง ๆ ทั้งปลอบทั้งขู่จนกระทั่งมันได้เรื่องชัดเจน มันทนปัญญาไม่ได้ นี่ละปัญญาจึงสำคัญมากนะไปนอนใจไม่ได้นะ พลิกไปพลิกมาใช้สติปัญญาหลายด้านหลายทางเข้าไปมันก็จับกันจนได้ พอมันได้จัง ๆ แล้ว ทีนี้ เอ้อ มันต้องอย่างนี้ซิ

<<สารบัญ

เทศน์อบรมพระ ณ วัดป่าบ้านตาด
เมื่อวันที่ ๒๐ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๒๒

มุ่งสู่แดนหลุดพ้น

การแสดงธรรมที่ขวางโลกเขาอยู่บ้าง หรือขวางโลกเขาอยู่มาก แล้วแต่จะพิจารณาว่าคือเรานี่แหละ เพราะเทศน์ทางภาคปฏิบัติล้วน ๆ มากกว่าที่จะเทศน์เรื่องอื่นใด เมื่อเทศน์ทางภาคปฏิบัติซึ่งทางด้านปริยัติต่างก็เรียนอยู่แล้วทราบกันมาแล้ว ก็เกี่ยวโยงกันมาจากปริยัติ ออกจากภาคปฏิบัติไม่เป็นปฏิเวธจะเป็นอะไร ก็เมื่อเทศน์ภาคปฏิบัติแล้วก็ต้องเทศน์ภาคปฏิเวธ ซึ่งเป็นธรรมเกี่ยวโยงกันมาตั้งแต่ครั้งพระพุทธเจ้าซึ่งเป็นองค์ศาสดา ที่ทรงแสดงธรรมทั้งสามประเภทนี้แก่สัตว์โลกจนกระทั่งวันปรินิพพาน

การจารึกไว้เป็นตำรับตำราก็เป็นแบบเป็นฉบับ แต่แบบฉบับนั้นเราจะนำมาเป็นประโยชน์สำหรับเราโดยตรงก็เป็นได้ยากเพราะยังไม่สมบูรณ์ ด้วยเหตุนั้นการจดจำมานั้นจึงเรียกว่าปริยัติ เพื่อปฏิบัติจึงจะเป็นปฏิเวธต่อไป ดังท่านอาจารย์มั่นท่านแสดงไว้แล้วที่เขียนไว้ในปัญหานั้นว่า การที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมแก่มวลสัตว์นั้น เป็นธรรมลึกซึ้งถึงใจโดยทั่วกัน

ความถึงใจของธรรมนั้น ออกมาจากความถึงพระทัยของพระพุทธเจ้า ผู้เป็นต้นเค้าแห่งธรรมทั้งมวล ที่ทรงค้นพบด้วยภาคปฏิบัติ จนกลายเป็นปฏิเวธหรือปฏิเวธธรรมขึ้นมาอย่างสมบูรณ์ภายในพระทัย เมื่อเป็นเช่นนี้การแสดงออกแต่ละแง่ละมุมในธรรมขั้นต่าง ๆ จะไม่ถึงใจของผู้ฟังซึ่งเสาะแสวงหาความจริงอยู่แล้วได้อย่างไร ถ้าไม่ใช่เป็นคนใจไม้ไส้ระกำ เป็นหูกระทะหูกะทอไปเท่านั้น จึงจะไม่ยอมรับความจริงที่พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนด้วยความถึงพระทัย

ลำดับจากนั้นก็คือสาวก ซึ่งถ่ายทอดออกจากพระพุทธเจ้าด้วยภาคปฏิบัติเช่นเดียวกัน ในขณะรับฟังการอบรมจากพระพุทธเจ้าก็เป็นภาคปฏิบัติอยู่แล้วในขณะที่ฟัง เมื่อออกจากสถานที่อบรมไปแล้ว ก็ทำหน้าที่ปฏิบัติเพื่อค้นหาความจริงตามที่พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนไว้ทุกแง่ทุกมุม เต็มสติกำลังความสามารถของตน จนได้เห็นผลประจักษ์ใจขึ้นมาตามขั้นตามภูมิโดยลำดับลำดา กระทั่งถึงขั้นอรหัตภูมิสมบูรณ์เต็มที่ภายในใจ

ที่เรียกว่าปฏิเวธธรรมซึ่งเคยได้ยินแต่ชื่อ จำได้แต่ชื่อแต่นาม แล้วก็มารวมอยู่ที่ใจซึ่งเป็นผู้ปฏิบัติ เป็นผู้คิดค้นคว้า เป็นผู้รับผลคือปฏิเวธธรรมนั้น พระพุทธเจ้าท่านก็สอนอย่างนี้ พระสาวกทั้งหลายท่านก็สดับจากพระพุทธเจ้าทางภาคปฏิบัติ และได้

ปฏิบัติอย่างนั้นมา การสั่งสอนท่านจึงสั่งสอนให้กลมกลืนกันไปกับการปฏิบัติอันเป็นสิ่งสำคัญ ซึ่งจะให้เห็นผลประจักษ์กลายเป็นปฏิเวธขึ้นมาภายในใจ

การแสดงเราจึงมักแสดงทางภาคปฏิบัติเสมอ ถ้าจะว่าขวางโลกเราก็ยอมรับว่าขวาง แต่อย่างไรก็ตามอย่าให้ขวางธรรมที่เป็นพระอุบายของพระพุทธเจ้า หรือพระประสงค์ของพระองค์ที่ทรงสั่งสอนสัตว์โลกด้วยการปฏิบัติ เพื่อความรู้แจ้งเห็นจริงในธรรมทั้งหลายก็แล้วกัน ถ้าไม่ขวางธรรมพระพุทธเจ้าแล้วก็ไม่เป็นข้าศึกต่อธรรม การดำเนินตามธรรมการอบรมแนะนำสั่งสอนตามธรรม ชื่อว่าเป็นผู้คล้อยตามธรรม เห็นชอบตามธรรม ปฏิบัติตามธรรม ย่อมจะนำมาซึ่งความสงบสุขและความเฉลียวฉลาดรอบคอบไปโดยลำดับไม่สงสัย

ด้วยเหตุนี้การปฏิบัติจึงเป็นสิ่งจำเป็นเป็นเนื้อเป็นหนังของพระศาสนาจริง ๆ เพียงการนับถือเฉย ๆ นั้นใคร ๆ ก็นับถือได้ไม่สำคัญอะไรนัก คนทั่ว ๆ ไปเขานับถือกันได้ทั้งนั้น เช่นเมืองไทยเรานับถือพระพุทธศาสนา ไปบ้านใดถามว่าคุณถือศาสนาอะไร เขาก็บอกว่าถือพุทธศาสนา บ้านใดเมืองใด ตำบลใด อำเภอใด จังหวัดใด เราอยากจะพูดว่า ๘๙% ของเมืองไทยเราที่นับถือพระพุทธศาสนา ท่านเหล่านี้พูดได้อย่างเต็มปากว่านับถือพระพุทธศาสนา การนับถือจึงเป็นสิ่งง่ายดายสำหรับผู้ยอมรับพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ ว่าเป็นธรรมชาติอันประเสริฐ พูดได้เต็มปาก แม้ที่สุดนักโทษในเรือนจำเขาก็พูดได้ว่าเขาถือพุทธศาสนา การนับถือพุทธศาสนาจึงไม่เป็นของยากอะไรมากยิ่งกว่าการปฏิบัติตามศาสนธรรม

การปฏิบัติตามหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า ทั้งฝ่ายพระสงฆ์ทั้งฝ่ายฆราวาสเป็นสิ่งที่ยากลำบากไปตามหน้าที่และเพศภูมิของตน คนจึงไม่อยากปฏิบัติกัน เพราะไม่ฝืนความยากไม่ฝืนความลำบาก มนุษย์เราต้องการความสบาย ไม่ต้องการความยากลำบาก แต่ความสบายตามความรู้สึกของตนนั้น เป็นสิ่งที่จะนำมาให้เกิดความทุกข์ร้อนประการใดบ้างนั้นมนุษย์ไม่ค่อยคิดกัน จึงโดนตั้งแต่เรื่องความทุกข์ความลำบากเรื่อยมา ไม่ว่าอยู่แห่งหนตำบลใด มีแต่คนโดนทุกข์ทั้งนั้น ทุกข์ด้วยหลักธรรมชาติก็เป็นอีกอย่างหนึ่ง ทุกข์ที่สร้างขึ้นมาภายในจิตใจและความประพฤติของตนที่เป็นข้าศึกต่อธรรมนี้ซิ ผลจะให้ลงรอยกับธรรมได้ยังไง มันก็ต้องเป็นทุกข์เป็นธรรมดา

การปฏิบัติศาสนาเป็นของยาก คนจึงไม่อยากทำไม่อยากปฏิบัติ ถ้าต่างคนต่างปฏิบัติผลที่ปรากฏ ไม่ว่าฆราวาส ไม่ว่าพระ จะต้องมีความสงบร่มเย็นทั้งส่วนย่อยส่วนใหญ่ ส่วนบุคคลและส่วนรวม ทั้งนักบวชและฆราวาส ไปที่ไหนจะได้พบได้เห็นความสวยงามแห่งมารยาทความประพฤติ กิริยาแสดงออกของประชาชนและพระเณรทั่วไปในแดนแห่งพระพุทธศาสนา สมกับว่าเมืองไทยเราเป็นเมืองพุทธอย่างแท้จริง ไม่สัก

แต่ว่าถือพุทธโดยชื่อเท่านั้น แต่ถือหลักความจริงตามคำสอนของพระพุทธเจ้ามาประพฤติปฏิบัติด้วย ผลคือความสงบร่มเย็นย่อมเป็นไปโดยทั่วกัน นี่แหละหลักใหญ่อยู่ที่ตรงนี้

จึงไม่สามารถที่จะสอนหรืออบรมเพื่อนฝูงหรือใครก็ตาม ให้นอกเหนือไปจากภาคปฏิบัติตามหลักศาสนา ศรัทธาความเชื่อความเลื่อมใสในพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์เป็นของประเสริฐนั้น ยอมรับว่ามีด้วยกัน แต่ศรัทธาที่จะเกิดขึ้นโดยความเชื่อผลแห่งการประพฤติปฏิบัติ แล้วฝ่าฝืนความทุกข์ความลำบากในการปฏิบัติธรรมตามพระพุทธเจ้านั้น นั่นยากยิ่งกว่าความเชื่อพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ โดยธรรมดาทั่ว ๆ ไปเป็นไหน ๆ

เชื่อการปฏิบัติ เชื่อผลที่จะเกิดขึ้นจากการปฏิบัติ นี่เป็นขั้นหนึ่งแห่งความเชื่อที่เป็นรากฐานสำคัญของผู้จะเห็นความจริงพบความจริง ต้องเชื่อในแง่นี้ก่อน ทีนี้ครูอาจารย์ทั้งหลายท่านเป็นผู้อบรมสั่งสอน สั่งสอนในแง่ปฏิบัติตามหลักความจริงอย่างแท้จริงหรือท่านสอนแบบลูบ ๆ คลำ ๆ หรือสอนแบบที่ว่าประจักษ์มาแล้วดังพระพุทธเจ้าและสาวกสั่งสอนซึ่งกันและกันมีประชาชนทั่ว ๆ ไปรับฟังและปฏิบัติด้วยสับปนกันไป นี่เป็นสิ่งที่จะทำให้จิตใจของเรามีความหนักแน่นในความเชื่อต่อโอวาทคำสั่งสอนนั้น ๆ

สำหรับผมเองไม่ได้คำนึง ไม่ได้มาคิดว่าตนมีความสามารถเพียงไร ทั้งปฏิบัติทั้งปฏิเวธ แต่ก็มีความพอใจในการสั่งสอนหมู่เพื่อนตลอดประชาชนทั่ว ๆ ไปด้วยภาคปฏิบัติ เพื่อผลคือความสงบเย็นใจและปฏิเวธธรรมความรู้แจ้งแทงตลอดในมรรคผลนิพพาน จึงไม่เคยลดละเรื่องการสอนแบบนี้เลย หากยังมีชีวิตอยู่ก็จะต้องสอนอย่างนี้เรื่อยไป เพราะหลักสำคัญอันแท้จริงของพุทธศาสนานั้นอยู่ที่ตรงนี้ไม่อยู่ที่ไหน ภาคพื้นธรรมดาแห่งความเชื่อนั้นเรายอมรับกันแล้วทั่วแดนแห่งพุทธศาสนาที่แผ่กระจายไปถึงไหน คนเชื่อเคารพนับถือ แต่ผู้ปฏิบัติตามนั้นมีน้อยมาก จะได้เห็นผลเป็นที่พึงพอใจ

นี่เราทั้งหลายตั้งหน้าตั้งตาเข้ามาบวชในพระพุทธศาสนา ก็คือตั้งหน้าตั้งตาประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรมหลักวินัย หลักศีล สมาธิ ปัญญา จึงไม่ควรลืมความตั้งใจลืมเจตนาและความมุ่งมั่นของตน อย่าให้ความมุ่งมั่นเพื่อผลอันตั้งไว้แล้วนั้นด้อยลงไป ภาคปฏิบัติจะทำให้ด้อยลงไปตามความด้อยแห่งความมุ่งมั่น นี่เป็นหลักสำคัญที่ควรคำนึงเสมอ

ศาสนาเรียวแหลมนั้นเรียวแหลมที่ไหน เจริญที่ไหน ตามหลักความจริงแห่งศาสนาที่พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนไว้ เจริญที่ใดเสื่อมที่ใด อย่าไปคิดให้มากให้เสียเวลา

ว่าพระพุทธเจ้าตรัสรู้ที่อินเดีย ศาสนาเจริญอยู่ที่อินเดีย เวลานี้เสื่อมสูญไปหมดที่อินเดีย อันนั้นเป็นภาคหนึ่งแต่ไม่สำคัญยิ่งกว่ารายแห่งบุคคลแต่ละราย ๆ ไป รวมแล้วเป็นกลุ่มแห่งผู้นับถือพระพุทธศาสนา ทำศาสนาให้เสื่อมลงและทำศาสนาให้เจริญยิ่งขึ้นไปโดยลำดับ เหมือนศาสนาเจริญในหัวใจของชาวพุทธเราในครั้งพุทธกาลนั้น

ด้วยเหตุนี้จงพยายามดูใจที่กำลังถูกกิเลสเหยียบย่ำทำลายอยู่ทุกระยะ ทุกขณะ ทุกอิริยาบถ อย่าได้เผลอตัว นี่แหละจุดที่เจริญจะเจริญที่นี่ จุดที่ได้รับความบอบช้ำเพราะกิเลสย่ำยีก็อยู่ที่นี่ คุณธรรมที่ได้เคยปรากฏขึ้นมาบ้างเสื่อมลงไปก็เสื่อมที่นี่ และจะฟื้นความเสื่อมแห่งคุณธรรมนั้นให้เจริญขึ้นมาด้วยคุณธรรม เพราะการปฏิบัติด้วยความเข้มแข็ง ก็จะเจริญที่นั่น เพราะความเข้มแข็งแห่งการปฏิบัติอยู่ที่นั่น นี่เป็นจุดสำคัญของการปฏิบัติศาสนธรรม เพื่อมรรคผลเป็นของเราทุกคน อย่ามองที่อื่นให้เสียเวลำเวลา

ศาสนธรรมนั้นที่จารึกไว้มาจากอินเดียมาถึงพวกเรานี้จารึกเรื่องอะไร จารึกเรื่องของกิเลส บาปบุญคุณโทษ นรกสวรรค์ มรรคผลนิพพาน สิ่งเหล่านี้มีอยู่กับผู้ใด ผู้ใดเป็นต้นเหตุที่จะเกี่ยวข้องกับสิ่งเหล่านี้ เช่น บาปความลามก เพราะเหตุพาให้ลามกคือการกระทำไม่ดี บุญ ความสะอาดสวยงาม ความสุข เพราะเหตุแห่งการกระทำสะอาดด้วยกายวาจาใจ อยู่ที่นี่ไม่ได้อยู่ที่ไหนบาปบุญ กิเลสอาสวะประเภทต่าง ๆ มีอยู่ที่ไหน ในตำราท่านชี้เข้ามาที่นี่ ก็ชี้เข้ามาที่ดวงใจของสัตว์โลกแต่ละราย ๆ เช่นพวกเราเป็นต้น

กิเลสทุกประเภทไม่มีที่ใดเป็นที่สถิต ไม่มีที่ใดเป็นที่อยู่อาศัยได้สนิทเหมือนใจสัตว์โลกเลย ใจจึงเป็นที่อยู่อันดี เป็นทำเลอันเหมาะสมของกิเลสประเภทต่าง ๆ เป็นอย่างดีตลอดมา และในขณะเดียวกันใจก็เป็นที่สถิตแห่งธรรมทุกประเภททุกขั้นแห่งธรรมได้เป็นอย่างดี สำหรับผู้บำเพ็ญที่จะให้ธรรมขั้นนั้น ๆ เจริญขึ้นภายในตนด้วยการปฏิบัติอย่างเข้มงวดกวดขัน ตามหลักที่พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนไว้แล้ว ไม่มีที่อื่นใดเป็นที่สถิตของธรรม เมื่อเป็นเช่นนั้นมรรคผลนิพพานจะอยู่ในสถานที่ใดถ้าไม่อยู่ที่จิตดวงนี้ ไม่อยู่กับความมืดความแจ้ง กับดินฟ้าอากาศ เมืองโน้นเมืองนี้ แต่อยู่กับที่ใจของผู้ปฏิบัติ ตั้งแต่ครั้งไหนครั้งไรมาก็เป็นความจริงอันตายตัวอยู่เช่นนี้

กิเลสไม่เคยเปลี่ยนแปลงสถานที่อยู่ไปอยู่ในสถานที่หนึ่งที่ใด เพราะเห็นว่าที่นี่น่าเบื่อหน่ายรำคาญเนื่องจากได้เคยอยู่มาเสียจนจำเจ กิเลสไม่เคยอิ่มพอสำหรับทำลายย่ำยีจิตใจของสัตว์โลกเลย ด้วยเหตุนั้นสัตว์โลกจึงมีกิเลสประจำใจกันทุกคน เพราะชอบกิเลสมากกว่าธรรม ความโลภเป็นกิเลส โลกทั้งหลายก็ชอบความโลภ โลภเป็นประจำ นับตั้งแต่วันเกิดมารู้จักเดียงสาภาวะมา มีความโลภขึ้นมาตามวัย ตาม

ความรู้ความสามารถอันเป็นไปในทางโลภ เป็นการสั่งสมความโลภให้มากมูนขึ้นไปโดยลำดับอยู่ที่หัวใจ ตื่นขึ้นมาก็โลภ อยู่ที่ไหนก็โลภ จนกระทั่งหลับไปกิเลสประเภทต่าง ๆ ระงับตัวเสียทีหนึ่งไม่ออกเพ่นพ่านทำงานก่อกวนจิตใจ พอตื่นขึ้นมาก็สั่งสมแต่กิเลสพอใจสั่งสมความโลภ ความโกรธ ความโมโหโทโส ราคะตัณหาประเภทต่าง ๆ ความหลงงมงายลืมเนื้อลืมตัวเหล่านี้ สั่งสมกันอยู่ตลอดเวลา

ใจที่ชอบสั่งสมสิ่งเหล่านี้แล้วจะให้สิ่งเหล่านี้เกิดความเบื่อหน่าย ขยายจากที่หนีไปอยู่ที่อื่นที่ใดจึงจะเหมาะสม ไม่มีที่เหมาะสม ไม่มีที่อยู่อันดีเป็นความผาสุกของกิเลสทุกประเภทยิ่งกว่าได้อยู่บนหัวใจของสัตว์โลกนี้เลย ด้วยเหตุนี้สัตว์โลกกับกิเลสจึงแยกกันไม่ออก ถ้าไม่นำธรรมเข้ามาแยกแล้วจะไม่เห็นว่าธรรมเป็นอย่างไร กิเลสเป็นอย่างไรเลย และระหว่างกิเลสกับใจจะไม่มีวันแยกจากกันตลอดกัปกัลป์กาลไหน ๆ

มีพระพุทธเจ้าองค์เอกพระองค์เดียวเท่านั้น ที่ทรงสามารถแยกแยะระหว่างกิเลสกับธรรมภายในพระทัยของพระองค์ จนรู้แจ้งเห็นชัด ทั้งฝ่ายคุณอย่างถึงพระทัย ทั้งฝ่ายโทษอย่างถึงพระทัย แล้วสลัดปัดออกในสิ่งที่ไม่พึงต้องการทั้งหลาย เหลือไว้แต่แดนแห่งความบริสุทธิ์ล้วน ๆ เรียกว่าธรรมทั้งแท่งธรรมทั้งดวงภายในพระทัย นี่ก็คือพระองค์ซึ่งไม่มีครูมีอาจารย์มาสั่งสอนและถวายอุบายวิธีแต่อย่างใดเลย จึงเรียกว่าสยัมภู ทรงรู้เองเห็นเองแล้วมาสั่งสอนสัตว์โลกทั้งหลาย ยกตัวอย่างใกล้ ๆ ก็คืออย่างพวกเรามีครูมีอาจารย์เป็นผู้นำธรรมมาสั่งสอน

ธรรมะพระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนชี้ลงที่นี่ ให้รู้สถานที่ของกิเลสเกิดขึ้นตั้งอยู่ และชี้สถานที่ที่ธรรมจะพึงสถิตได้อยู่ได้ และเจริญรุ่งเรืองขึ้นคือที่ใจนี้ด้วยการประพฤติปฏิบัติ ตามหลักปฏิปทาที่ทรงสั่งสอนไว้ นั้นคือปฏิปทาเครื่องดำเนิน ส่งเสริมธรรมให้มีพลังกำจัดกิเลสอาสวะซึ่งมีอยู่ภายในใจนี้ให้หมดไปโดยลำดับ ๆ จนกระทั่งไม่มีสิ่งใดเหลือเลย ใจดวงนั้นก็กลายเป็นธรรมทั้งแท่งขึ้นมา นั่นแหละคือบรมสุข

มรรคผลนิพพานจะหาที่ไหนถ้าไม่หาที่ใจนั้น การปฏิบัติเพื่อมรรคผลนิพพานถ้านอกจากปฏิปทาเครื่องดำเนิน มีสัมมาทิฏฐิเป็นต้น สัมมาสมาธิเป็นที่สุดแล้ว ก็ไม่มีปฏิปทาใดนอกเหนือปฏิปทานี้มามีอำนาจกำจัดกิเลสให้ขาดสะบั้นไปจากใจได้ เพราะฉะนั้นคำว่ามัชฌิมาปฏิปทาจึงเหมาะสมอยู่ทุกระยะกาล ตั้งแต่พระพุทธเจ้ามาจนกระทั่งบัดนี้ และเป็นธรรมที่เหมาะสมอย่างยิ่งในการปราบปรามกิเลสทุกประเภท ไม่ว่าจะเป็นชนิดผาดโผนรุนแรงขนาดไหน โหดร้ายทารุณขนาดไหน ไม่มีประเภทใดที่จะนอกเหนืออำนาจมัชฌิมาปฏิปทาคือศีล สมาธิ ปัญญา นี้ไปได้ นี่เป็นธรรมรับรอง

เครื่องมือนี้เป็นเครื่องมือปราบกิเลสได้อย่างถึงใจทันควัน ตั้งแต่พระพุทธเจ้ามาแล้วจนกระทั่งปัจจุบัน ไม่เคยเสื่อมคุณภาพลงไปเลย นอกจากผู้ปฏิบัติจะเป็นผู้มีความ

อ่อนแอหาคุณภาพภายในตัวไม่ได้ ศรัทธาก็ไม่มี วิริยะก็หมดไปโดยลำดับ ความอดความทนที่เคยมีบ้างก็เสื่อมทรามลงไป เมื่อเครื่องจะสนับสนุนมรรคทั้งแปดนี้ไม่มีแล้ว มรรคทั้งแปดก็เป็นเครื่องมือทิ้งไว้อย่างนั้นแหละไม่เกิดประโยชน์อะไร

นี่เราตั้งหน้าตั้งตามาประพฤติปฏิบัติเพื่อกำจัดกิเลสด้วยมัชฌิมาปฏิปทา มีศรัทธา วิริยะ ขันติ เป็นสำคัญ เครื่องสนับสนุน จึงไม่ควรท้อถอยอ่อนแอ เอาให้เห็นจริงเห็นจังทั้งกิเลสและธรรมภายในจิตใจ คำว่าปฏิเวธธรรมจะรู้แจ้งไปโดยลำดับสมาธิซึ่งเคยได้ยินแต่ชื่อก็จะแจ้งประจักษ์ภายในจิตใจดวงสงบ เพราะอำนาจแห่งจิตตภาวนาคือภาคปฏิบัติของเรา แล้วสมาธิทุกขั้นจนถึงขั้นละเอียดสุดจะไม่นอกเหนือไปจากการฝึกฝนอบรมในภาคจิตตภาวนานี้เลย

คำว่าปัญญาที่ได้ยินแต่ชื่อ โดยพกเอาความจำว่าปัญญา ๆ มาเต็มหัวใจจนกลายเป็นกิเลสขึ้นมาท่วมทับหัวใจว่าตนฉลาด ๆ มานานสักเท่าไร เมื่อได้นำปัญญานี้ผลิตขึ้นมาภายในจิตใจด้วยภาคปฏิบัติแล้ว ปัญญานี้จะเป็นสิ่งที่ฉลาดแหลมคมเห็นประจักษ์ใจกับตัวเราเอง ไม่เพียงแต่เอาความจำมาเป็นตัวเป็นตนเป็นมรรคเป็นผลเป็นสมบัติของตน ซึ่งไม่ใช่สมบัติของตนอย่างแท้จริง ผิดกันอยู่มาก เพราะฉะนั้นจงผลิตสติปัญญาขึ้นมาให้ทันกับกิเลสประเภทต่าง ๆ

จิตใจมีความดิ้นรนกระวนกระวาย เพราะกิเลสเป็นสิ่งที่พาให้ดิ้นรน จงบังคับจิตที่กำลังดิ้นรนอยู่ด้วยข้อปฏิบัติ มีสมาธิ มีปัญญาเป็นต้น ให้สงบตัวลงได้และให้มีความฉลาดรอบคอบทันกับกิเลสทั้งหลายแล้ว ใจจะมีความสง่าผ่าเผยหรือสง่างามขึ้นโดยลำดับเป็นที่ภูมิใจเห็นได้อย่างชัดเจนว่าปัญญาก็อยู่ที่นี่ ปรากฏขึ้นมาแล้ว

ความจำว่าปัญญา ๆ ทั้งหลายที่จดจำได้จนชินใจนั้น กลายมาเป็นปัญญาความจริงขึ้นแล้วภายในจิตใจเป็นสมบัติของตนล้วน ๆ แล้ว และปัญญาแต่ละขั้นที่ปรากฏขึ้นมามีความแยบคายต่างกันไปโดยลำดับ และสามารถกำจัดกิเลสประเภทต่าง ๆ ได้ตามปัญญาขั้นนั้น ๆ จนกระทั่งกิเลสอย่างละเอียดสุดกับปัญญาขั้นละเอียดแหลมคมเต็มที่ทันกัน ปราบกันได้เรียบ ไม่มีกิเลสตัวใดเหนืออำนาจของสติปัญญาไปได้เลย

นี่ละทางดำเนินเพื่อความพ้นทุกข์พ้นที่ใจนี้ เพราะใจเป็นแหล่งแห่งความทุกข์ กิเลสอยู่ที่ไหนความทุกข์ต้องอยู่ที่นั่น เพราะเหตุกับผลอยู่ด้วยกัน กิเลสคือเรื่องของสมุทัย มีแต่เรื่องขวนขวาย สั่งสมเรื่องความทุกข์ขึ้นมาแล้วเผาลนจิตใจ มีมากเพียงไรใจก็ย่อมได้รับความทุกข์มากเพียงนั้น ๆ จึงอยู่ที่จิตดวงนี้แห่งเดียว กิเลสมีมากเพียงไรทุกข์ก็มีมากเพียงนั้น ทีนี้มรรคมีมากเพียงไรสุขก็มีมากเพียงนั้นเหมือนกัน รวมแล้วอยู่ที่จิต เอาให้เห็นจริงเห็นจังที่ตรงนี้ ตรงนี้เป็นจุดสำคัญเป็นปัจจุบันธรรม เป็น

มัชฌิมาธรรม เหมาะสมอย่างยิ่ง อดีตอนาคตไม่สำคัญเท่ากับวงปัจจุบันที่กำลังตั้งหน้าตั้งตาชำระกันอยู่นี้

เอาให้จริง ลูกศิษย์ตถาคตต้องเป็นผู้จริงเสมอ พระพุทธเจ้าไม่ใช่เป็นศาสดาองค์เหลาะแหละ ที่เราว่า **พุทฺธํ สรณํ คจฺฉามิ ธมฺมํ** ก็เป็นสวากขาตธรรม ชอบแล้วทุกแง่ทุกมุมไม่มีข้อต้องติขัดแย้งได้เลย **สงฺฆํ สรณํ คจฺฉามิ** ล้วนแล้วตั้งแต่ท่านผู้บริสุทธิ์แล้วจากปฏิปทาคือมัชฌิมานี้ทั้งนั้น ไม่นอกเหนือไปจากมัชฌิมาที่กลั่นกรองให้ท่านเหล่านั้นถึงความบริสุทธิ์ได้เลย มีมัชฌิมาเป็นสำคัญเครื่องยืนยันรับรองให้ท่านได้ถึงความบริสุทธิ์ เรานำมัชฌิมาปฏิปทาเข้ามาปฏิบัติทำไมจะกลายเป็นพระปลอมมรรคผลนิพพานปลอมไปมีได้ที่ไหน

เพราะมัชฌิมาไม่ใช่ของปลอม เป็นความจริงอย่างแท้จริง ไม่มีอะไรจะจริงเท่ามัชฌิมาในการแก้กิเลส เรานำมาแก้กิเลสเหตุใดจะกลายเป็นของปลอม เป็นมรรคเป็นผลปลอมขึ้นมา เป็นความบริสุทธิ์หลุดพ้นปลอมขึ้นมาเป็นไปไม่ได้ ต้องจริงอย่างพระพุทธเจ้าและสาวกทั้งหลายที่ท่านเคยจริงก่อนพวกเรามาแล้วโดยไม่สงสัย ให้ตั้งหน้าตั้งตาประพฤติปฏิบัติเพื่อเห็นผลตรงนี้

จิตทำไมจึงไม่สงบ ถ้ามีสติมีกำลังวังชาที่จะต่อสู้กันอยู่แล้ว ความฟุ้งซ่านของจิตคือเรื่องกิเลสพาให้ฟุ้งได้กล่าวแล้วสักครู่นี้ สติเป็นเครื่องยับยั้งเป็นเครื่องบังคับจิตให้อยู่กับงาน อันเป็นงานที่จะให้เกิดความสงบของจิตอย่างน้อยก็คือคำบริกรรม หรือกำหนดอานาปานสติเป็นต้น เราจะตามด้วยพุทเข้า โธออก หรือเข้าก็พุทโธ ออกก็พุทโธ ได้ทั้งนั้น ขออย่าให้เผลอสติในขณะที่ทำภาวนาบทนั้น ๆ ในขั้นเริ่มแรกที่จะทำจิตให้สงบท่านเริ่มกันอย่างนี้

เมื่อสงบจนเป็นบาทเป็นฐานแล้ว คำบริกรรมจะมีหรือไม่มีไม่สำคัญ เพราะฐานแห่งความสงบนั้นบ่งบอกชัดเจนอยู่แล้วว่า นี้คือจุดแห่งความสงบของใจ ใจก็อยู่ที่ความสงบ อยู่ที่จุดแห่งความสงบปรากฏอยู่นั้นแล จากนั้นก็พยายามฝึกหัดคิดค้นด้วยปัญญา คลี่คลายดูสิ่งต่าง ๆ รอบตัวเฉพาะอย่างยิ่งเบญจขันธ์ของเราของเขา และรูปขันธ์เป็นสำคัญ ดูให้เห็นจริงเห็นจังตั้งแต่ภายนอกเข้าสู่ภายในโดยตลอดทั่วถึง ทั้งทางอสุภะหรือทางไตรลักษณ์ **อนิจฺจํ ทุกฺขํ อนตฺตา** เนื่องจากรูปขันธ์นี้เป็นได้ทั้งอสุภะอสุภังปฏิกูลโสโครก เป็นได้ทั้ง **อนิจฺจํ ทุกฺขํ อนตฺตา** เป็นได้ทั้งสองอย่าง การพิจารณาเพื่อความถนัดตามจริตนิสัยในแง่ใดได้ทั้งนั้น

ปัญญาถ้าไม่คิดอย่าเข้าใจว่าจะฉลาดขึ้นมาเฉย ๆ ท่านกล่าวไว้ว่า **สีลปริภาวิโต สมาธิ มหปฺผโล โหติ มหานิสโส** สมาธิที่ศีลอบรมแล้วย่อมมีผลมาก ก็หมายถึงว่ามีศีลเป็นภาคพื้นสำหรับผู้มีศีลคือนักบวชเรา ให้ระมัดระวังรักษาศีลอย่าให้ด่างพร้อย

และทะลุ จิตใจก็มีความชุ่มเย็นไม่เป็นนิวรณ์คิดระแคะระคายระเวียงระวังตน ว่าเป็นความเสียหายในเงื่อนใดเงื่อนหนึ่งของจิต จิตก็มีความอบอุ่นแล้วพิจารณาทางสมาธิ เมื่อจิตไม่เกิดนิวรณ์มากั้นกางแล้วก็เข้าสู่ความสงบได้เร็ว

สมาธิปริภาวิตา ปญฺญา มหปฺผลา โหติ มหานิสสา ปัญญาอันสมาธิเป็นเครื่องสนับสนุนแล้วย่อมมีพลังสามารถที่จะพิจารณาสิ่งต่าง ๆ ซึ่งเคยปกปิดกำบังอยู่ภายในจิตใจนี้ให้กระจ่างแจ้งไปได้โดยลำดับ **ปญฺญาปริภาวิตๆ จิตฺตๆ สมฺมเทว อาสเวหิ วิมุจฺจติ** จิตที่ปัญญาได้ชักฟอกกำจัดสิ่งที่เป็นภัยทั้งหลายคือกิเลสนั่นแล ออกหมดแล้ว ย่อมพ้นจากทุกข์ได้โดยชอบ

คำว่าปัญญาที่ว่านี้ท่านก็บอกแล้วว่าสมาธิเป็นเครื่องหนุนปัญญา ไม่ใช่สมาธิจะสร้างปัญญาให้เกิดขึ้นได้ สมาธิต้องเป็นสมาธิ ปัญญาต้องเป็นปัญญา ถ้าเราไม่ผลิตให้เป็นปัญญาก็ไม่เป็น การพิจารณาปัญญาด้วยความสะดวกเพราะมีสมาธิเป็นเครื่องหนุนนั้น ก็เนื่องจากใจที่มีความสงบแล้วเป็นใจที่ไม่หิวโหยวอกแวกคลอนแคลน ไม่คว้าโน้นคว้านี้ ส่งหน้าส่งหลังส่งซ้ายส่งขวาส่งไปรอบด้าน เรียกว่าฟุ้งซ่านรำคาญเพราะความหิวโหยมันฉุดมันลากไป จิตที่มีความสงบย่อมเป็นจิตที่อิ่มตัวตามขั้นภูมิของตน ไม่หิวโหยในอารมณ์ต่าง ๆ เมื่อนำไปพิจารณาทางด้านปัญญา จึงตั้งใจทำหน้าที่ปัญญาสอดส่องไปตามเหตุการณ์ต่าง ๆ ในธาตุในขันธ์ของตนแง่ใดก็ตาม ปัญญาตั้งหน้าตั้งตาทำงานของตนให้เป็นไปได้เต็มเม็ดเต็มหน่วย เพราะจิตมีความอิ่มตัวด้วยสมาธิ นี่สมาธิหนุนปัญญาหนุนอย่างนี้

ไม่ใช่สมาธิสร้างปัญญาขึ้นมาเอง หากว่าสมาธิมีแล้วปัญญาเกิดขึ้นเองแล้ว ผู้ที่มีสมาธิแล้วจะต้องหลุดพ้นไปด้วยกันทั้งนั้น แต่ทำไมจึงไม่หลุดพ้น เพราะสมาธิก็เป็นสมาธิไม่ได้เป็นปัญญาถ้าเราไม่พิจารณาให้เป็นปัญญา และไม่ต้องติดในสมาธิ นี่ติดสมาธิกันเกลื่อนผู้ปฏิบัติทั้งหลาย เพราะสมาธิก็มีคุณสมบัติมีรสชาติซาบซึ้งพอที่จะให้ติดได้เหมือนกัน นักภาวนาที่มีความชำนาญในสมาธิจึงมักติดสมาธิทั้งนั้นและมีจำนวนมากด้วย ด้วยเหตุนี้ท่านจึงสอนให้ออกทางด้านปัญญา สมาธิเป็นเครื่องอบรมจิตให้มีความอิ่มตัว หรือเป็นอาหารประเภทหนึ่ง ให้จิตได้รับเสวยมีความอิ่มตัวไม่วอกแวกคลอนแคลนแล้วก็พาทำงาน ปัญญาก็ตั้งหน้าตั้งตาทำงานเต็มเม็ดเต็มหน่วย รู้แจ้งชัดตามอาการนั้น ๆ หรือตามสภาวธรรมต่าง ๆ ที่ปัญญาทำงานคลี่คลาย รู้ไปโดยลำดับ ๆ

ถึงเวลาควรที่จะพักเข้าสู่สมาธิเพื่อสงบใจให้ได้พักตัวในสมาธิก็ต้องพัก เมื่อถอนออกจากความสงบนั้นแล้วก็ทำหน้าที่การพิจารณาคลี่คลายโดยทางปัญญา ทำอย่างนี้โดยความสม่ำเสมอแล้วจิตก็ย่อมมีความผ่องใสขึ้นเรื่อย ๆ ปัญญาจะสามารถตัด

กิเลสออกไปได้โดยลำดับ ๆ จนผลสุดท้ายไม่มีกิเลสตัวไหนนอกเหนืออำนาจของสติปัญญาไปได้เลย ขาดสะบั้นไปหมด เหลือแต่จิตที่บริสุทธิ์ล้วน ๆ เท่านั้น นี่ที่เรียกว่า **สมฺมเทว อาสเวหิ วิมุจฺจติ** หลุดพ้นไปโดยชอบ-ชอบด้วยปัญญา ชอบด้วยสติ ไม่ได้หลุดพ้นด้วยมีสมาธิแล้วปัญญาพาให้เกิดขึ้นมาเองแล้วฆ่ากิเลสให้หลุดลอยไปอย่างนั้น มันหนุนกันมาเป็นลำดับ ๆ

ธรรมะที่กล่าวมาเหล่านี้อยู่ที่ใจของพวกเราทุก ๆ รูปทุก ๆ นาม ไม่ได้อยู่ในอดีต ไม่ได้อยู่ในดินฟ้าอากาศ อยู่ที่ใจผู้รับรู้อยู่นี้แหละ กิเลสก็อยู่ที่นี่ สติปัญญาก็ผลิตขึ้นมาที่นี่ ฟาดฟันหั่นแหลกกันลงไปที่นี่ ปฏิเวธธรรมจะอยู่โลกไหนถ้าไม่อยู่ในโลกมืดคือหัวใจดวงนี้ซึ่งกำลังมืดอยู่เวลานี้ จะเป็นโลกที่กระจ่างขึ้นมาโดยไม่สงสัย

ฉะนั้นการแสดงธรรมก็เห็นว่าสมควร จึงขอยุติเพียงเท่านี้

<<สารบัญ

เทศน์อบรมพระ ณ วัดป่าบ้านตาด

เมื่อวันที่ ๑๒ กุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๕๒๓

ขุดลงไปให้เจอะของจริง

ทานถ้าเป็นเสียเองในเจ้าของมันก็ชัด กิเลสมันตัวเห็นแก่ตัว ตัวรีดตัวไถตัวกดขี่บังคับผู้ใดก็ตามมันเป็นอยู่ในจิตไม่แสดงอาการออกมาอย่างนั้นก็ตาม แต่มันเป็นความเห็นแก่ตัวอย่างยิ่งภายในจิต เพราะฉะนั้นกิเลสจึงเป็นภัยแก่จิตใจของเรามากมาย แต่เราไม่มีโอกาสทราบเพราะเราไม่มีเครื่องทดสอบ อย่างพวกที่เขารู้ว่าแร่อยู่ตรงนั้นธาตุอยู่ตรงนี้เขามีเครื่องทดสอบ เครื่องตรวจเครื่องทดสอบอะไร เขาก็รู้เขาก็เห็น นี่กิเลสภายในหัวใจของเรานี้ไม่มีเครื่องทดสอบถ้าไม่ใช่ธรรมเท่านั้น ไม่มีอะไรที่จะทดสอบกิเลสประเภทต่าง ๆ ได้ เพราะฉะนั้นโลกถึงมีความเดือดร้อนเพราะมัน โดยไม่รู้ว่าสิ่งเหล่านี้เป็นภัยแก่ตัวเองเพราะไม่มีธรรมเป็นเครื่องทดสอบ เมื่อเป็นเช่นนั้นจะเห็นความประเสริฐของพระพุทธเจ้าได้อย่างไร

พระพุทธเจ้าก็อยู่ในอำนาจของมัน กดขี่บังคับเผาลนมาสักเท่าไรภายในจิตใจของพระองค์ ต่อเมื่อได้เสาะแสวงหาธรรม คือมีคุณธรรมพอสมควรแล้วก็สืบเสาะแสวงหาทาง เริ่มเห็นโทษของกิเลสมาตั้งแต่เรื่องความเกิดแก่เจ็บตาย มันเป็นของคู่กันท่านว่า ค้นเสียจน ๖ ปี แทบจะเอาชีวิตไปไม่รอด จนได้ประสบพบเห็นธรรมอันเป็นที่พึงใจ มาเห็นโทษกิเลสอย่างเต็มพระทัยเช่นเดียวกับเห็นคุณค่าของธรรมเต็มพระทัย แล้วก็นำทั้งโทษทั้งคุณออกมาแสดงให้โลกทั้งหลายได้ทราบ เห็นโทษของความโลภความโกรธความหลงราคะตัณหา ซึ่งเป็นหลักใหญ่ของกิเลสทั้งมวลนั้น ที่ให้โทษแก่มวลสัตว์ เฉพาะอย่างยิ่งภายในจิตใจของสัตว์ มีอยู่เป็นประจำ

การเปลี่ยนภพเปลี่ยนชาติอันเป็นสิ่งเคลือบแฝงเข้ามาเกี่ยวข้องกันนั้น มีเป็นพัก ๆ เป็นตอน ๆ ส่วนกิเลสกับใจนั้นไม่เคยมีการแยกจากกันเลย พระองค์ได้ทรงทราบอย่างชัดเจนแล้วจึงนำธรรมออกสั่งสอนสัตว์ คำว่าสัตว์โลกก็หมายถึงจิตเท่านั้นที่จะสามารถทราบ ความหนักเบาทางคุณค่าและทางโทษระหว่างกิเลสกับธรรมว่าต่างกัน เพราะจิตเป็นผู้สัมผัสทั้งสองอย่างนี้ คือฝ่ายกิเลสอันเป็นโทษเป็นพิษเป็นภัย และฝ่ายธรรมเป็นธรรมชาติที่ให้ความสุขเป็นลำดับตามกำลังของธรรมที่มีมากน้อยภายในใจ เมื่อใจได้สัมผัสกับธรรมแล้ว ย่อมทราบคุณค่าและมีความขยันหมั่นเพียรเข้าไปเป็นลำดับไม่โยกคลอนอ่อนแอ

เมื่อจิตสัมผัสกับธรรมเข้าไปมากน้อย กิเลสจะเริ่มสงบตัวเข้าไปไม่ค่อยเพ่นพ่านตามอารมณ์เหมือนอย่างแต่ก่อน เพราะมีสิ่งหักห้ามมีสิ่งต้านทานได้แก่ธรรมที่มีอยู่ในใจดวงเดียว

กัน แต่ใจดวงนั้นได้สัมผัสทั้งสองรสด้วยกันแล้ว รสที่ดีจึงเป็นเหตุให้ติดใจ แล้วนำความดีนั้นมาเป็นเครื่องต้านทานหรือทดสอบกับกิเลสประเภทต่าง ๆ ด้วยสติปัญญานั้นแหละเป็นสำคัญที่จะทดสอบแยกแยะ กำจัดกันออกได้โดยลำดับ มีแต่จิตที่บริสุทธิ์ล้วน ๆ ไม่มีอะไรเจือปนเลย จะไม่มีอะไรอ่อนนิ่มยิ่งกว่าจิต อ่อนโยนยิ่งกว่าจิต

กิริยาอาการภายนอกจะแสดงอย่างไรก็ตาม นั้นเป็นเพียงนิสัยเป็นเพียงกิริยา แต่ภายในจิตที่บริสุทธิ์ล้วน ๆ แล้วนั้น เป็นจิตที่อ่อนโยนมากไม่มีอะไรเทียบในโลกสมมุตินี้ ความเห็นแก่ตัวก็หมด อะไร ๆ ขึ้นชื่อว่าออกมาจากเรื่องของกิเลสแล้วหมดไปโดยประการทั้งปวง ระหว่างจิตที่คละเคล้าด้วยกิเลสกับจิตที่บริสุทธิ์ล้วน ๆ นั้นต่างกันที่ตรงนี้ ดังนั้นผู้ปฏิบัติธรรมขั้นสูงจึงเห็นเรื่องของกิเลสได้ชัดเมื่อมีอยู่ในใจมากน้อย ความเห็นแก่ตัว ความสงวนตัว ก็คือสงวนตัวกิเลสนั่นเองไม่ใช่สงวนอะไร มันมีอยู่เป็นประจำนอกจากไม่แสดงออกมาเท่านั้น

เพราะฉะนั้นโลกจึงต้องมีการเบียดเบียนกดขี่ข่มเหงซึ่งกันและกัน ตลอดถึงสัตว์เดรัจฉานเราก็เห็นอยู่แล้ว ตัวไหนมีอำนาจมากก็ได้กินมาก เพ่น ๆ พ่าน ๆ ไปที่ไหนก็ได้ตามสะดวกสบาย ตัวไม่มีกำลังมากก็ต้องหลบ ๆ ซ่อน ๆ หมอบ ๆ คลาน ๆ อยู่ตามป่าตามรกอย่างนั้น เขากินอิ่มแล้วถ้าเหลือกินเขาถึงจะได้กิน ในเรื่องอาหารที่เราให้สัตว์นี้ ตัวไหนมีอำนาจมากก็ได้กินเสียก่อน ตัวไหนมีอำนาจน้อยก็ได้กินทีหลังถ้ายังมีเศษมีเหลืออยู่บ้าง หากไม่มีเศษเหลือแล้วก็ยอมทนจนกระทั่งอดตายไม่ได้กิน เพราะไม่มีเวลาจะได้กิน มีมาเท่าไรก็ตัวมีอำนาจกินเสียหมดถ้าอาหารไม่เพียงพอ มีแต่ตัวมีอำนาจมากกินจนหมด

นี่เราเห็นได้อย่างชัด ๆ เรื่องนิสัยของสัตว์มันออกมาจากไหนถ้าไม่ใช่ออกมาจากกิเลสซึ่งเป็นเหมือนกันกับอยู่ในใจของมนุษย์เรานี้ แล้วมันให้ความสบายแก่ผู้อื่นได้ที่ไหน แม้ทำให้เขาก็เพื่อเราอยู่นั้นแหละ ไม่ได้เพื่อด้วยความเมตตาแท้ เพื่อความสุขแก่คนอื่น ด้วยความรู้สึกใจอะไรเลย หากไม่มีธรรมเป็นเครื่องทดสอบเป็นเครื่องเทียบเคียงกันแล้ว เราก็ไม่ทราบว่ากิเลสนี้เป็นอย่างไรเหมือนกัน เมื่อมีธรรมเป็นเครื่องเทียบเคียงกันแล้วไม่บอกมันก็รู้เอง เพราะจิตเป็นผู้รับภาระแบกหามกิเลสประเภทต่าง ๆ มาสักเท่าไรแล้ว หรือจิตเป็นภาชนะอันสกปรกของกิเลสมานานเท่าไรแล้ว ก็ยังกลายเป็นภาชนะสำหรับรับธรรมซึ่งเป็นของสะอาดและดี ดีเยี่ยมอยู่ภายในจิตดวงเดียวกัน เหตุใดจะไม่ทราบได้ทั้งสองอย่าง ซึ่งเราเป็นผู้สัมผัสสัมพันธ์เสียเอง

พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนสัตว์โลกจึงไม่มีอะไรขึ้นชื่อว่าโลกามิสแม้นิดหนึ่งจะเข้าไปติดในพระทัย ทรงสั่งสอนด้วยความลำบากลำบนขนาดไหน ก็ด้วยอำนาจพระเมตตาล้วน ๆ ทั้งนั้น ประทานธรรมไว้ก็เหมือนกัน พอพูดถึงขั้นนี้ก็มีจดหมายคนหนึ่งเขามีมาถามถึงเรื่องเพื่อนของเขา เขาอ่านหนังสือธรรมะเขาว่า อ่านทำไมไม่ปฏิบัติ จะเกิดผลประโยชน์อะไร เขาก็รู้สึกค้าน

อยู่ในใจ คัดค้านอยู่ในใจหากไม่กล้าพูด ก็ถามมาถึงเราว่า การอ่านหนังสือธรรมะนี้เป็นอย่างไรบ้าง มีผลประโยชน์อย่างไรบ้าง เราก็บอกว่าเราไม่ตอบ

นักปราชญ์หรือจอมปราชญ์ทั้งหลายเมื่อพระพุทธเจ้าปรินิพพานแล้ว ท่านอุตส่าห์พากันจดจารึกพระไตรปิฎกไว้ให้พวกเราทั้งหลาย ได้อ่านได้ศึกษาเล่าเรียน ได้ยินได้ฟังมาจนกระทั่งทุกวันนี้ ท่านมีความหมายอย่างไร อันนี้เป็นการตอบได้ดียิ่งกว่าเราจะตอบเสียเองเราบอกอย่างนั้น นั่นคนที่มันโง่มันก็โง่ขนาดนั้น เราได้กราบไหว้พระพุทธเจ้าเมื่อไร พระสงฆ์สาวกอรหัตอรหันต์ท่านครั้งนั้นเราได้กราบเมื่อไร แต่เราก็เห็นเรื่องราวของท่านอยู่ในหนังสือ เช่นอย่างพวกเรานับถือพุทธศาสนาอยู่ทุกวันนี้ ได้นับถือต่อพระพักตร์พระพุทธเจ้าเหรอ ก็ได้จากพระโอวาทที่ได้จดจารึกเอาไว้นี้แลเป็นองค์แทนศาสดา ซึ่งเป็นเหมือนกันกับครั้งพุทธกาล แนวทางในการประพฤติปฏิบัติ ตลอดถึงผลที่จะพึงได้รับก็ไม่มีอะไรแตกต่างกัน

นั่นคุณค่าของการอ่านหนังสือ การฟังมีมากขนาดไหน ถึงขนาดนั้นเทียว แต่คนที่ไม่คิดมันก็ไม่รู้ อย่างที่เขาพิมพ์แจกกันเรื่อย ๆ เป็นสาระสำคัญ ๆ มันเข้าซึ้งถึงใจคน ก็เพราะได้ยินได้ฟังได้อ่านได้เห็นนั่นเอง จากนั้นภาคปฏิบัติก็ตามมาอยู่โดยดี เมื่อธรรมที่อ่านเข้าถึงใจแล้วฉะนั้นการอ่านจึงเป็นบุพกรณ์ในขั้นเริ่มแรกจะเข้าถึงธรรมเบื้องสูงขึ้นไป

การปฏิบัติธรรมเราพูดแล้วพูดเล่าพูดย้ำอยู่เสมอ เรื่องของสติปัญญาให้นำมาใช้ทุกแง่ทุกมุมไม่ว่ากิจนอกการใน อันนี้สำคัญมากได้เห็นคุณค่ามากเต็มหัวใจ จึงต้องได้ยกขึ้นอยู่เสมอ แม้แต่ขั้นสมาธิถ้าไม่มีสติและปัญญารอบตัวอยู่ด้วย มันก็มีทางให้เสียได้เหมือนกัน หากมีปัญญาพินิจพิจารณาความผิดถูกชั่วดีต่าง ๆ จิตก็ไม่ผาดโผนคนเรา เมื่อมีการใคร่ครวญเป็นเบรกห้ามล้อเอาไว้ ไม่ให้มันผาดโผนเกินไป สติเป็นของสำคัญที่จะกำกับงานให้พึงกำหนดไว้เสมอ

ไม่ว่ากิจนอกการในให้มีสติให้มีปัญญาพิจารณา ถ้าขาดอันนี้แล้วก็ไม่เป็นประโยชน์อะไร ยิ่งถึงเวลาที่สติปัญญาจะเป็นของสำคัญมากเท่าไรนั้น เรายิ่งจะเห็นคุณค่าของสติปัญญาที่ได้มาจากความพยายามฝึกฝนอบรมส่งเสริมสติปัญญามาตั้งแต่เบื้องต้น อยู่ ๆ จะให้เกิดปัญญาขึ้นมาไม่เกิดนะอย่าว่าไม่บอก ปัญญาต้องอาศัยการคิดการค้นหาแง่เหตุผลต่าง ๆ ทั้งภายนอกภายใน ยิ่งคิดไปหลายครั้งหลายหนผลปรากฏขึ้นมาแล้วก็เป็นเหตุให้ดูดดื่มทางด้านจิตใจ แล้วพอใจที่จะพินิจพิจารณาไปเรื่อย ๆ จนกลายเป็นปัญญาที่แตกแขนงไปไม่มีสิ้นสุด สติก็ตามกันไปเรื่อย ๆ สติเป็นนายอันหนึ่งเหมือนกันควบคุมงาน สติเป็นสำคัญอยู่มาก

ผมอยากได้เห็นอยากได้ยินหมู่เพื่อนที่ได้สอนแทบล้มแทบตายมาโดยลำดับ ตั้งแต่ออกมาเกี่ยวข้องกับหมู่เพื่อน ได้รู้ได้เห็นได้รับผลประโยชน์จากการแสดงธรรมนี้เป็นอย่างไรบ้าง

ด้วยความเพียรของตน อันนี้ต้องการมาก และอยากให้ทุก ๆ ท่านได้พยายามมอบชีวิตจิตใจลงในหน้าที่การงานนี้ โดยไม่เสียดายใฝ่ฝันกับสิ่งใดทั้งนั้นบรรดาที่มีอยู่ในโลกนี้ ซึ่งเวลานี้เราก็จากสิ่งนั้นมาแล้วเพื่อธรรมโดยลำดับเท่านั้น ไม่ใช่เพื่ออื่นใด ให้บำเพ็ญเต็มเม็ดเต็มหน่วย

เรื่องจิตที่หลอกตัวเองนั้นน่ะสำคัญ อยู่นิ่ง ๆ มันอยู่ไม่ได้ เมื่อมันอยู่นิ่งไม่ได้ให้มันอยู่กับธรรม อย่าให้มันออกไปอยู่กับโลกซึ่งเป็นเครื่องกอบโกยกิเลสเข้ามาเพิ่มพูนตัวเองให้มากขึ้น ให้อยู่กับธรรม เช่นอยู่กับการพินิจพิจารณา มีสติคอยควบคุมอยู่เสมอ ให้ทราบเสียว่าจิตของเราเป็นนักโทษเวลานี้ ไม่ควบคุมไม่ได้ มันจะเป็นนักโทษสองชั้นสามชั้นไปแล้ว นักโทษในเรือนจำออกไปทำงานก็ต้องมีนายคุม อยู่ในเรือนจำยังต้องมีนายคุมไม่งั้นมันจะไปก่อโทษอีกตั้งมากมาย

จิตใจของเรามันก็เป็นนักโทษอยู่แล้ว มีแต่โทษแต่กรรมเต็มไปหมดภายในจิตใจ คิดออกไปแง่ใดมีแต่คิดเรื่องโทษทั้งนั้น ถ้าไม่มีสติเป็นเครื่องกำกับและมีปัญญาพิจารณาทดสอบสกัดลัดกั้นกันด้วยเหตุด้วยผลแล้ว จิตดวงนี้จะไม่มีสถานีจอดแวะ เพราะกิเลสหาฝั่งหาแดนไม่ได้ ท่านกล่าวไว้แล้วไม่ใช่หรือว่า **นตฺถิ ตณฺหาสมา นที** แม่น้ำเสมอด้วยตัณหานี้ไม่มี ตัณหาคืออะไร ก็คือความหิวโหยความอยาก อยากรู้อยากเห็นอยากคิดเรื่องนั้นเรื่องนี้ กี่ร้อยกี่พันครั้งคิดแล้วคิดเล่าก็ไม่เคยอิ่มพอในความคิดในความปรุง และไม่เคยอิ่มพอในความหลงแห่งความคิดของตนด้วย

มันมีขอบเขตเมื่อไรเรื่องกิเลส เพราะฉะนั้นเมื่อมันได้เข้าควบคุมจิตแล้ว ถ้าไม่มีสติปัญญาเป็นเครื่องสกัดลัดกั้นเอาไว้แล้ว จะไม่มีขอบเขตเหตุผลอะไรเลย เตลิดเปิดเปิงหาสาระไม่ได้ ทั้ง ๆ ที่เราก็ว่าเราเป็นนักปฏิบัติมาฝึกฝนอบรม แต่มันไม่ได้ฝึกฝนถ้าไม่มีสติกับปัญญาเป็นเครื่องกำกับอยู่แล้ว มันเป็นเรื่องปล่อยตัวปล่อยใจ ไปตามอำนาจของกิเลสซึ่งมีกำลังมากอยู่แล้วภายในใจโดยไม่ต้องสงสัย ต้องพากันคิดให้ดีเรื่องเหล่านี้

ทุกขเวทนารอบข้างอยู่นี้มันเป็นที่ไว้ใจได้ที่ตรงไหน สถานที่ใดไม่มีป่าช้ามีเหรอ แผ่นดินเหยียบย่างไปตรงไหนก็มีแต่ป่าช้าของสัตว์เกลื่อนไปหมด ในตัวของเราก็เต็มไปด้วยป่าช้ามาหลงกันอยู่ เพลินกันอยู่หาอะไร ความเจ็บความไข้ได้ป่วยก็ล้วนแล้วแต่กองทุกข์ เป็นเครื่องเตือนให้ทราบว่าโลกนี้หาความสุขไม่ได้ อย่าเข้าใจว่าโลกนี้จะมีความสุขดังความเสกสรรปั้นยอหรือความสำคัญเฉย ๆ มันไม่ได้เรื่องทั้งนั้นแหละ มันหลอกเจ้าของ มีใครน่ะมีความสุขในโลกนี้ ไม่ว่าคนโง่คนฉลาด เราไม่ได้ประมาทพูดตามความจริง มันมีได้ด้วยกันทั้งนั้น ยศถาบรรดาศักดิ์สูงต่ำขนาดไหน จะมั่งมีศรีสุขขนาดไหนมันก็ไม่พ้นที่จะให้กิเลสเหยียบย่ำทำลายจนได้ แล้วมันจะเอาความสุขมาจากไหนเมื่ออยู่ใต้อำนาจของกิเลสตัวบีบบังคับใจอยู่แล้ว จงปฏิบัติให้รู้ความจริงของกิเลสและของธรรมซิ ถ้าอยากหลุดพ้นน่ะ

เพราะกิเลสไม่เคยให้คุณแก่ผู้ใดนอกจากให้โทษเท่านั้น โลกจึงลืมเนื้อลืมตัวลืมเป็นลืมตาย จนเจ้าของก็จะตายก็เพราะกิเลสไม่ใช่เหรอ โกรธก็เหมือนกันตาดำตาแดง เคียดแค้นให้คนใดผู้ใดแล้วก็ฝังอยู่ภายในจิตใจ มันก็เผาอยู่นั้น สุมอยู่นั้นตลอดเวลามันเป็นความสุขแล้วเหรอ ความหลงนี่เป็นเรื่องลึกลับมันแทรกอยู่ด้วยทุกอาการของกิเลสแสดงตัวออกมา ความหลงมันเป็นพื้นอันใหญ่โตมาก ความโลภความโกรธมันก็เกิดขึ้นมาจากพื้นกิเลสตัวหลงนี่แหละ เราทดสอบให้ดีซิ ให้เห็นความแปลกประหลาดอัศจรรย์ภายในจิตใจ ไม่เห็นนี้ไม่หลุดพ้นจากกองทุกข์ของกิเลสไปได้นะ

สำคัญสิ่งนั้นว่าดีสิ่งนี้ว่าสวยว่างาม หลอกล่อตนเองไปด้วยความเพลิดเพลินแล้วหาหลักเกณฑ์ไม่ได้ หาสิ่งที่สนองความต้องการไม่มี ได้แต่คิดไปแบบลม ๆ แล้ง ๆ ไปอย่างนั้น นี่เป็นเรื่องของกิเลสมันหากฎเกณฑ์ไม่ได้ หาความแน่นอนไม่ได้ แต่ธรรมแล้วต้องมี เมื่อจิตมีความสงบแล้วย่อมเย็นใจ ย่อมมีที่ยึดที่เกาะ มีฝั่งมีฝาละที่นี่ เริ่ม ถ้าเราจะพิจารณาทางด้านปัญญาก็แยกให้มันเห็นหมดซิ ในตัวของเราทั้งหมดนี้มันมีอะไร มีแต่กอง **อนิจฺจ ทุกฺข อนตฺตา** อสุภะอสุภังเต็มไปหมดรอบตัว ไม่มีอะไรที่จะดิบจะดีอยู่ที่นี่พอจะยึดจะถือ

เอ้า พิจารณาลงไปให้จิตถึงขั้นบริสุทธิ์มันยิ่งชัด ก็เหมือนกับแบกร่างกระดูก หนังห่อกระดูกไปไหนมาไหนก็เหมือนกันนั่นแหละ ถ้าเราจะพิจารณาแบบกระดูกก็เป็นกระดูก แต่ตามธรรมดาจิตขั้นนั้นแล้วไม่ว่าอะไรเป็นอะไรละที่นี่ หากว่าเรามาจ่อนี้ก็เป็นทันที ก็เป็นตามจริงตามขั้นของสมมุติ ดูในร่างกายของตัวเองนี่ มันก็คือซากศพผีดิบ ซากผีดิบดี ๆ ภายนอกภายในเต็มไปหมดด้วยซากศพ ไม่มีอะไรที่ผิดเพี้ยนจากซากศพ พิจารณาอย่างนี้ ถ้าจะพิจารณาเป็นธาตุมันก็เหมือนกับธาตุทั้งหลายทั่ว ๆ ไป คือมันจริงเสียทุกอย่าง

เมื่อจิตจริงเสียอย่างเดียวเท่านั้นมันจริงไปหมด ถ้าอยู่ธรรมดาก็เหมือนไม่มีอะไรในโลกนี้ ความรู้ก็ไม่ยึดเสีย มันก็จะไปยึดอะไร ตั้งแต่ความรู้มันก็ยังไม่ยึดก็ไม่มีอะไรจะยึด จะยึดอะไรรู้แล้วพิจารณาแล้วเห็นแล้วรอบแล้วทุกอย่าง ปล่อยมาแล้วทุกสิ่งทุกอย่าง แม้แต่จิตก็ยังต้องปล่อยตามความเป็นจริงเหมือนกัน คือปัจจุบันก็รู้เท่านั่นแหละคือปล่อย อดีตก็รู้เท่าอนาคตก็รู้ทัน ปัจจุบันก็ไม่ยึด ถึงว่าเสมอไม่เอียงโน้นเอียงนี้

สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่ฝึกได้พระพุทธเจ้าฝึกได้แล้วจึงนำมาฝึกโลก สาวกทั้งหลายท่านฝึกได้แล้วท่านจึงสอนโลกเหมือนกัน ครูบาอาจารย์ทั้งหลายท่านปฏิบัติท่านรู้แล้วเห็นแล้วปล่อยแล้วฝึกได้เรียบร้อยแล้วถึงได้มาสั่งสอนพวกเรา ให้มีที่ยึดถ้ายังปล่อยไม่ได้ให้ยึดธรรม ยึดไปโดยลำดับลำดา เช่นเดียวกับเราขึ้นบันได ยึดไปเรื่อย เกาะธรรมอันถูกต้องแนวทางอันถูกต้องไปเรื่อย ๆ จนกระทั่งถึงที่ถึงฐานแล้วมันหากหมดปัญหากันเองระหว่างบันไดกับเรา ไม่มีปัญหาสายทางที่เดินมาก็เหมือนกันเมื่อถึงที่แล้วหนทางนั้นก็หมดปัญหาไปเอง เพราะถึงที่แล้วจำเป็น

อะไรจะต้องไปกอบไปโกยเอาหนทาง ไปกอดบันไดอยู่ ตอนที่มันไม่ถึงซิจะต้องเกาะต้องยึดให้ดี

ให้มีใจเข้มแข็ง มีใจเป็นคนจริงจัง ทำอะไรอย่าเหลาะแหละ ๆ เสียนิสัย สู้กับกิเลสก็ไม่ได้เรื่อง นิสัยเหลาะแหละนี้ไม่ดีทั้งนั้น ให้มีเหตุมีผลเป็นเครื่องบังคับตน มันอยากก็ตามถ้าหากไม่เกิดผลเกิดประโยชน์ ความอยากนี้คือตัวกิเลสให้ทราบทันที ไม่อยากก็ตามแต่ถ้าทำลงไปแล้วเป็นธรรม อันนี้ก็ต้องทำ เหมือนอย่างเราบำเพ็ญธรรมมันยังไม่เห็นเหตุเห็นผลอันใดเลย มันต้องขี้เกียจไม่อยากทำ แต่เมื่อเห็นผลแล้วก็มีความขยันหมั่นเพียรขึ้น เพราะผลนั้นเป็นเครื่องดึงดูดจิตใจให้พอใจในการทำ

การเริ่มต้นนี่ซิสำคัญ ครูบาอาจารย์ทั้งหลายท่านก็เคยผ่านมาอย่างเรานี่ ล้มลุกคลุกคลาน ตั้งแล้วล้มไป ๆ อยู่นั้น แต่พยายามตั้งหลายครั้งหลายหนก็ตั้งได้ เหมือนเด็กหัดตั้งไข่นั่นแหละ ตั้งไปตั้งมาเด็กก็นั่งได้ ยืนได้ เดินได้ ต่อไปก็เหมือนกับเรา ธรรมดาไปหมดเพราะความฝึกความหัด สติกำลังมีขึ้นทุกวัน กำลังวังชาเมื่อฝึกอยู่เสมอ ให้ทำความพยายามอย่างนั้นเอาให้จริงให้จัง เรียนไม่มากอะไรมีอยู่เพียงร่างกายอันเดียวเท่านี้ ทำไมเรียนไม่จบ ค้นให้เห็นให้จบซิ ของจริงมีอยู่ตรงนี้

เรื่องมรรคผลนิพพานอย่าหาคาดที่ไหน ๆ นอกไปจากตรงที่มันติดมันข้องนี้ ให้บุกให้เบิกตรงนี้เข้าไป อสุภะมันไม่เห็นก็คือสุภะปิดบังมันอยู่นั้น **อนิจฺจ** มันไม่เห็นก็เพราะความสำคัญว่าแน่นหนามั่นคงปิดบังมัน **อนตฺตา**ไม่ปรากฏก็เพราะความสำคัญว่าเราว่าเขาอยู่ในตัวอยู่ในใจนั่นปิดบังไว้ มันก็มีเท่านั้น ให้พิจารณาลงไปตามขั้นตามภูมิของมัน หากพิจารณาถึงความสวยงาม มันสวยที่ตรงไหน เอาอสุภะเข้าไปจับเข้าไปแก้กันซิ อสุภะถ้าเป็นทางโลกนั่นเขาเอาน้ำสะอาด เอาของสะอาดน้ำสะอาดไปชำระของสกปรก ทีนี้เวลาพิจารณาธรรมะนี้ เอาของสกปรกนี้เข้ามาชะล้างของที่เราสำคัญว่าสวยงาม

ความสวยความงามความจริงมันไม่มีสวยมีงาม มันหากสำคัญขึ้นเพราะอำนาจกิเลส จึงต้องเอาเรื่องของธรรม เอาของปฏิกูลซึ่งเป็นความจริงนั้น ที่โลกทั้งหลายว่าเป็นของปฏิกูลมาชะล้างกันลบล้างกัน มันก็เป็นธรรมอันสะอาดขึ้นมา นั่นก็แก้กันอย่างนั้น การพิจารณาไม่ใช่พิจารณาครั้งหนึ่งครั้งเดียว พิจารณาเป็นพื้น เป็นกิจเป็นการเป็นงานของเราจริง ๆ ไม่ใช่พิจารณาเพียงครั้งหนึ่งครั้งเดียวแล้วผ่านไป ๆ เราไม่ได้พิจารณาเพื่อการนับนั้นนับนี้ นับเที่ยวพิจารณาเพื่อความรู้แจ้งเห็นจริง เมื่อยังไม่เห็นเมื่อไรก็เอาจนเห็น ของจริงมีอยู่นี่ ขุดลงไปจนถึงน้ำ น้ำไม่นอกเหนือไปจากดินนั้นแหละ ขุดลงไปจะลึกบ้าง มันก็ต้องเจอน้ำจนได้ นี่ความจริงลึกบ้านตื้นบ้าง ขุดลงไปไม่หยุดไม่ถอยก็เจอความจริงได้ภายในจิตใจของเรา

ใจละเอียดมาก แต่ไปหาติดของหยาบ ๆ น่ะซีมันสำคัญ เอาให้จริงให้จัง ตั้งหน้าตั้งตาประกอบความพากเพียร ให้ใช้สติปัญญาพิจารณาตัวเอง ในบางสิ่งบางอย่างครูบาอาจารย์ท่านก็ไม่แนะไม่บอก เพราะเป็นเรื่องอัธยาศัย เป็นเรื่องที่จะพิจารณาเอาเอง บางอย่างท่านก็สอน ก็พิจารณาตัวเอง ถ้าหากไม่รู้วิธีสังเกตตัวเองในการประกอบความพากเพียรกินดื่มต่าง ๆ ตลอดถึงการหลับนอนแล้ว ก็ไม่มีทางจะทราบความละเอียดของธรรมไปได้โดยลำดับ ต้องใช้ความสังเกตอยู่เสมอ ฉันมากเป็นยังไง ฉันน้อยเป็นยังไง นอนมากนอนน้อยเป็นยังไง เดินมากเดินน้อยเป็นยังไงสังเกตด้วย ทั้ง ๆ ที่มีสติเป็นองค์ประกอบความเพียรอยู่นั้นแล แต่มันยังมีความสะดวกตามจริตนิสัยต่างกันในท่าต่าง ๆ นี่ก็ให้คิด นอนมากนอนน้อยเป็นยังไง

แต่สำหรับผมนี้การอดนอนรู้สึกไม่ค่อยได้ประโยชน์ อดนอนธรรมดา ผมรู้เจ้าของจึงไม่ได้อดธรรมดา เดินจงกรมนั่งสมาธิภาวนาเรื่อยไป ๓ อิริยาบถตลอดรุ่งนี้ผมก็เคยทำ ไม่ได้เรื่องหัวที่อ เขาว่าสมองที่อ มันเป็นงง ๆ ยังไง ชอบกล อดนอนนี้มันไม่ได้เรื่องแหละสำหรับเราเอง ไม่ถูก จึงต้องหันไปทางผ่อนอาหาร ดีอดอาหาร ดีไปเรื่อย ๆ แต่ การอดอาหารนี้ อดไปมาก ๆ และติด ๆ กันไปก็ไม่ดีนะธาตุขันธ์ มันทำให้ท้องเสียได้ นี่ก็เคยเป็นแล้วจึงได้เตือนหมู่เพื่อนเสมอ เพราะนี่ทำมาเสียจนรู้เรื่องของท้อง ทำเป็นประจำมาเลยไม่ทราบกี่ปี เรื่อยมาอย่างนั้น

ออกจากหมู่จากเพื่อนก็มีแต่เรื่องอันเดียวกันนี่ กี่วันไม่ฉันก็ช่างมัน หายเงียบเรื่อย ๆ เพราะเห็นว่ามันดี แต่พอนานไป ๆ ฉันไปเท่าไรมันไม่ย่อยเลย ถ่ายออกหมด ๆ อยู่งั้น ได้แค่เพียง ๑๖ พรรษาหยุด พออดไปทีไรเป็นทุกที มันหากทำให้เพลินให้อด พออดแล้วมันช่วยความเพียรได้ดี คล่องตัว ยิ่งปัญญาอัตโนมัติด้วยแล้ว โอ้โห มันยิ่งคล่อง พออดอาหารลงไปนี้มันคล่องตัว สติปัญญาอัตโนมัตินี้มันมีแต่หมุนติ้ว ๆ ถึงขั้นนั้นมันยังต้องเกี่ยวกับธาตุอยู่เหมือนกัน ทั้ง ๆ ที่มันเป็นโดยลำพังตัวเองนะ แต่ความสะดวกไม่สะดวกมันยังมีต่างกัน เราเห็นได้ชัดเลย อดทีไรพอมาฉันถ่ายหมด พอพรรษา ๑๕ ไปถึง ๑๖ นี้ไม่ค่อยอดหลายวันแหละ ๓ วัน ๔ วันเท่านั้นก็ฉัน มันก็ถ่ายจนได้นะบทเวลามันถ่าย เรามาฉันแล้วหลาย ๆ วันมันก็ยังถ่ายของมันอยู่เรื่อย ๆ แต่เราไม่ค่อยจะสนใจกับเรื่องธาตุเรื่องขันธ์ยิ่งกว่าธรรม เพราะฉะนั้นธาตุขันธ์มันถึงได้เสียตั้งแต่นั้น แต่เราก็ไม่เสียดายหากเป็นการเตือนให้หมู่เพื่อนได้รู้ไว้ในเรื่องเหล่านี้

การอดนอน ถืออิริยาบถ ๓ ไม่ดีสำหรับผมเอง พออดนอนไป แบบที่ว่าอิริยาบถเดียวนั่งเลย อันนี้ไม่มีพลาด ไม่เคยปรากฏว่าคืนไหนได้พลาดจากความอัศจรรย์ภายในจิตไป ยิ่งเวลาเข้าสู่สงครามตะลุมบอนกันอย่างเต็มที่เต็มฐาน เอาชีวิตเข้าแลก ต่อสู้กับทุกขเวทนาที่มันเกิดขึ้นมาอย่างสาหัสในขณะที่นั่งนาน ๆ สติปัญญามันก็ช่วยตัวเองในขณะนั้น เพราะไม่มีที่พึ่งแล้วนี่ จะไปพึ่งเวล่ำเวลาก็จนกระทั่งพรุ่งนี้เช้าถึงจะได้ลุก

แต่เวลานี้เราไม่ได้ทำมาเพื่อพึ่งเวลานี่นะ เราทำเพื่อพึ่งธรรม เราจะหาเอาสิ่งนั้นมาเป็นที่พึ่งมันใช้ไม่ได้เลย ทีนี้ปัญญามันก็หมุนติ้ว เมื่อจนตรอกจนมุมไม่มีที่ไปแล้วมันก็ต้องช่วยตัวเอง ทุกขเวทนาเกิดขึ้นมากเท่าไร มันยิ่งแยกยิ่งแยะยิ่งหมุนติ้ว ๆ ๆ ไม่ถอย เป็นก็เป็นตายก็ตาย หมุนอยู่นั้น สุดท้ายมันก็รู้เสียจนได้ ลงเสียจนได้ ถึงฐานทุกคืนเลย เป็นแต่เพียงว่าได้ช้าหรือเร็วต่างกัน คืนที่มันสะดวกอย่างนี้ก็ประมาณ ๓ - ๔ ชั่วโมงจิตก็ลงได้แล้วนี่ ได้ลงครั้งหนึ่งไปแล้ว จากนั้นมันก็ลงของมันเรื่อย ถอนขึ้นมาเรื่อยลงเรื่อย นี่เรียกว่าสะดวก บางคืนตั้งเที่ยงคืนยังลงกันไม่ได้เลยก็มี นั่นละเรียกว่าทุกข์มากที่สุด โอ้โห แข้งขานี่มันตายไปเลยนะไม่รู้เรื่องไม่รู้ความสัมผัส

นี่ความเพียรเวลาเท่ากันแต่ความบอบช้ำมันก็ต่างกัน ถ้าจิตไม่ดีถ้าจิตพิจารณาไม่ทันกับเหตุการณ์ซึ่งเกิดขึ้นภายในตัวเองร่างกายบอบช้ำมาก ถ้าจิตพิจารณาทันแล้วก็ลงได้เร็ว ถึงเวลาแล้วลุกออกไปเฉย ๆ ไม่เห็นมีความทุกข์ลำบากอะไร จึงทำให้เชื่อแน่ลงไปโดยลำดับ จิตเป็นสำคัญ ทั้ง ๆ ที่จิตก็มีกิเลสของมัน แต่มันปล่อยอะไรเสียทั้งหมดเลยในขณะนั้น เหลือแต่ความรู้ล้วน ๆ จนกระทั่งร่างกายก็หายหมดที่นี่นะ เวลามันเข้าถึงขั้นแห่งความสงบของมันเต็มที่ในขั้นของสมาธิ โดยที่อาศัยปัญญาเป็นเครื่องทำให้สงบให้รวมลงอย่างนั้น มันลงด้วยปัญญานะ ที่ว่าปัญญาอบรมสมาธิหมายอย่างนี้เอง ถ้าลงถึงฐานขนาดนั้นผมไม่เคยลงด้วยสมาธิธรรมดา ลงด้วยปัญญาทั้งนั้น ฟาดฟันหั่นแหลกกันลงจนไม่มีที่ติดต่อกันแล้ว ขาดสะบั้นกันลงไปเลย ทีนี้เหลือตั้งแต่ความสักแต่ว่ารู้ นั่นฟังซิ คือพูดอะไรอีกไม่ได้นะ มันสักแต่ว่าเท่านั้น แต่ความอัศจรรย์นั้นเกินคาดเกินหมาย นั่นถ้าลงได้เป็นอยู่ตรงนั้นแล้ว

ทีนี้ก็ทำให้เชื่อถึงเรื่องพระพุทธเจ้า พระปัจเจกพุทธเจ้าท่านนั่งนิโรธสมาบัติ ๗ วันท่านถึงออก โอ๊ย ท่านนั่งจะเป็นไรถ้าลงไม่มีกาลมีสถานที่เข้าไปเกี่ยวข้องแล้ว กี่กัปกี่กัลป์ก็นั่งไปซีถึงร่างกายจะพังลงไปมันก็ไม่รับทราบกันนี่นะ มันเชื่ออย่างนั้นนะ ร่างกายมันทนไม่ไหวตั้งกัปตั้งกัลป์ มันก็พังของมัน ธรรมชาตินั้นก็เป็นธรรมชาตินั้นอยู่อย่างนั้น ดังที่พระปัจเจกพุทธเจ้าพระองค์หนึ่งที่ท่านเข้านิโรธสมาบัติอยู่ **นางสามาวดี**พาบริษัทบริวารไปอาบน้ำ ขึ้นมาหนาวก็เลยเผาฟางผิง พอดีพระปัจเจกพุทธเจ้าท่านประทับเข้านิโรธสมาบัติอยู่ที่นั่น ไฟไหม้ท่าน พอไฟยุบไปเห็นพระปัจเจกเท่านั้นก็พากันวิ่งหนี นั่นละกรรมที่นางสามาวดีถูก**นางมาคัณฑิย**ะเผาเพราะกรรมอันนี้ว่างั้น

แล้วท่านก็ไม่เห็นเป็นอะไร พระปัจเจกพุทธเจ้านั่น คือจิตของท่านไม่ออกมารับทราบถึงเรื่องอาการภายนอกเลย แม้แต่กิริยาของจิตท่านก็ไม่มีอะไรแสดง พูดไม่ได้ว่างั้นเลย เราจะพูดอาการอะไรไม่ได้ทั้งนั้น นอกจากหนึ่งอยู่เท่านั้น หนึ่งนั่นก็ไม่เหมือนหนึ่งทั้งหลายเสียด้วยนะ คือจิตของเราสงบธรรมดามันก็เป็นหนึ่ง แต่หนึ่งอันนั้นมันหนึ่งด้วยความแยกแยะออกจาก

อะไรหมดเสียทุกสิ่งทุกอย่าง แม้แต่ร่างกายก็ไม่ปรากฏในความรู้สึกนั้นเลย ดินฟ้าอากาศสถานที่อะไร ๆ ไม่ปรากฏ นั่นละตัวอัศจรรย์ แต่มันเป็นได้โดยทางปัญญานะสำหรับผมเอง นั่นละที่ว่าได้อัศจรรย์ทุกวัน คือได้อย่างนั้นแหละ ไม่นานก็ตามแต่ก็ได้อย่างนั้น

ไม่เคยพลาดแม้แต่คืนเดียวบรรดาที่เราเคยนั่งตลอดรุ่ง ไม่เคยมีพลาดแม้คืนเดียวที่ไม่เห็นอย่างนั้น หากไม่เห็นอย่างนั้นคงจะเสียใจมากเหมือนกันนะ ดีไม่ดีคืนหลังอาจจะฟาดกันอีกนี่ เพราะจิตเรามันเป็นนิสัยอย่างนั้นจริง ๆ มันจริงมันจังอันนี้ได้ชม อย่างนี้มันก็ได้ทุกคืน เป็นแต่เพียงว่าได้ยากลำบากต่างกัน นี่ละปัญญาอบรมสมาธิ ขั้นหัวเลี้ยวหัวต่อแล้วมันเอากันจริง ๆ จัง ๆ มันก็ลงได้อย่างถึงใจเทียว ทำให้เกิดความกล้าหาญชาญชัย พิจารณาเรื่องธาตุก็ชัดเจน ว่าดินเป็นดินแท้ ๆ น้ำเป็นน้ำแท้ ๆ ลมเป็นลม ไฟเป็นไฟจริง ๆ ใจเป็นใจจริง ๆ อย่างถึงใจ อะไรมันตาย ๆ พิจารณาลงไปแล้วไม่มีอะไรตาย โอ๊ย โกหกกัน ทีนี้ความตายมันก็ไม่มี ไม่กลัว ถึงเวลาจะตายมันจะเอาเวทนาหน้าไหนมาหลอกเราวะ ไม่ใช่เวทนาหน้านี้จะเป็นหน้าไหน นี่เราก็ได้พิจารณาแล้ว ได้รู้แล้วว่าเป็นความจริงเต็มส่วนแล้ว หวั่นไหวกันที่ไหน สะทกสะท้านกันที่ไหน กลัวกันที่ไหน ไม่มีอะไรกลัวกัน มีแต่ความจริงอยู่ด้วยกัน เมื่อต่างอันต่างจริงแล้วก็ไม่กลัวกัน ไม่กระทบกระเทือนกัน มันรู้ได้ชัด

ความถูกจริตนิสัยของเรา นั่งอิริยาบถ ๓ คือไม่นอนอย่างนี้มันก็ไม่ค่อยได้ประโยชน์สำหรับผมเอง มันไม่ได้อย่างถึงใจเหมือนกับนั่งแบบนี้ นั่งแบบเอาตายสู้เลยนี้ได้ ได้ทุกครั้ง เดินจงกรมก็ไม่เคยตลอดรุ่ง เพียง ๔ - ๕ ชั่วโมง อยู่ในย่าน ๕ ชั่วโมง ๖ ชั่วโมง ก็ว่าไม่ได้นะ บางทีฉันจังหันแล้วฟาดกันจนกระทั่งปัดกวาดตอนเย็น ตอนปัญญาอัตโนมัติมันไม่รู้ละว่าเดินจงกรมมันช้ามันเร็ว หรือว่าเดินนานหรือไม่นาน ไม่เคยไปสนใจกับเวล่ำเวลา มันหมุนอยู่ติ้ว ๆ ภายในจิตนี่ ก็เลยไม่ทราบว่ากี่ชั่วโมงแหละ กลางวันแสก ๆ ตากแดดเดินอยู่ได้สบาย ๆ ไม่มีให้ปรากฏว่ามันร้อนมันอะไรนะ มันลืมไปหมด จิตไม่ได้ออก มันหมุนติ้ว ๆ ตาเองก็ฝ้าฟางไป เพราะจิตไม่ออก ตาก็เลยฝ้าฟางไป เดินชนป่าชนอะไรสองฟากทาง บางทีก็ยืนเสียก่อนถ้ามันเป็นอย่างนั้น

มันเพลินจริง ๆ ถึงขั้นมันเพลิน จึงเรียกอุทธัจจะ คือเพลินจนลืมเนื้อลืมตัว ลืมพักผ่อนทางด้านสมาธิ เราก็ไม่ค่อยได้กำหนดเวล่ำเวลาแหละ แต่คงไม่ต่ำกว่า ๖ ชั่วโมงมั้ง กลางคืนเราเคยตั้งเวลา ทีละ ๔ - ๕ ชั่วโมงได้ แต่กลางวันไม่ได้ตั้งน่ะซิ ไม่สนใจกับมัน นั่นละการต่อสู้กับกิเลสมันไม่ใช่เรื่องเล็กน้อยไม่ใช่เรื่องง่าย ๆ ทีนี้ทางเดินจงกรมก็เป็นโสกเป็นเหวไป เราจะเอาความสะดวกสบายเข้าไปว่าเพื่อจะได้อรรถได้ธรรมตามความต้องการของเรามันไม่มีทาง มีทางเดียวเท่านี้ เอ้า ยากลำบากขนาดไหนก็สู้ ทางไปตรงนี้นี่

นิสัยของเรามันเป็นยังไง ถ้านิสัยละเอียดมันก็ไม่ยาก อย่างครั้งพุทธกาลท่านที่มีนิสัย

ละเอียด เพียงปลงผมเท่านั้น พิจารณาผมเลยได้บรรลุธรรมเป็นอรหัตบุคคลขึ้นมาแล้ว นั่นท่านพร้อมแล้ว เรียกว่าอุคฆฏิตัญญู เรามันเป็นอะไรก็ไม่รู้ อุคฆฏิตัญญู วิปจิตัญญู เนยยะเราก็ไม่อยากจะพูด เราอยากพูด ปทปรมะ พวกเรานี่พวก ปทปรมะ จะว่าไง มันมืดแปดทิศแปดด้านหาทางไปทางมาไม่ได้ แต่ก็บึกบึนตามกำลังของเจ้าของ เมื่อพูดกันจริง ๆ ก็เรียกว่าเนยยะนั่นเอง ผู้ที่ควรนำไปได้ เนยยะ พระพุทธเจ้าควรนำควรลากควรจูงไปได้ ธรรมของพระพุทธเจ้าพอลากพอจูงไปได้ หลายครั้งหลายหนก็ค่อยเป็นผู้เป็นคนขึ้นมา ไม่เหมือนพวกปทปรมะถ้าเป็นคนไข้ก็เข้าห้องไอซียู หมดหวัง ประเภทเหล่านี้เป็นประเภทหมดหวัง ไม่มีอะไรที่จะเป็นประโยชน์แหละสำหรับคนคนนั้น เราไม่ใช่ประเภทนั้น จะต้องต่อสู้ให้จริงให้จัง เอาให้เต็มเม็ดเต็มหน่วย

เวลานี้การประพฤติปฏิบัติ ผู้ที่จะคอยแนะนำสั่งสอนหรือพาดำเนินก็แคบเข้าไป ๆ เพราะโลกมันเหยียบย่ำทำลายพากันทราบหรือยัง โลกก็คือโลกามิสนั้นแหละมันเหยียบย่ำทำลาย เริ่มต้นก็บวชเข้ามาเพื่อเสาะแสวงหาธรรม ครั้นต่อมาก็แสวงหาลาภสักการบูชา หาเงินหาทอง ไปใหญ่เลย เรื่องธรรมไม่ทราบหายหน้าไปไหน กิริยาท่าทางความคิดความอ่านความปรุงต่าง ๆ ที่แสดงออกมาล้วนแล้วตั้งแต่เป็นเรื่องโลกามิสเสียทั้งหมด เหยียบย่ำทำลายหัวใจ ยืน เดิน นั่ง นอนอยู่กับสิ่งเหล่านี้ ความคิดความปรุงเป็นไปด้วยสิ่งเหล่านี้เหยียบย่ำทำลายตลอดเวลา หาธรรมที่จะมาสัมผัสสัมพันธ์จิตใจแม้น้อยหนึ่งไม่มีเลย อย่างนี้มีมากเดี๋ยวนี้

ให้รีบเห็นโทษเสียตั้งแต่บัดนี้ เรื่องเป็นอย่างนี้อยู่แล้วเวลานี้ แล้วยังจะเป็นมากยิ่งกว่านี้ไปอีกเป็นไหน ๆ วัดแทนที่จะเป็นสถานที่เสาะแสวงหาธรรม หน้าที่การงานเป็นไปด้วยอรรถด้วยธรรม มันกลายเป็นเรื่องของโลกเข้ามาเหยียบย่ำทำลายภายในวัด ภายในพระเณรเสียเองมากมายก่ายกองไปแล้วเวลานี้ ให้พากันสังเกตให้พากันพิจารณา ให้รีบตักตวงตัวเองเสียในกาลอันควรที่ทำได้ สถานที่ก็เหมาะสม หมู่เพื่อนก็อยู่ด้วยกันด้วยความผาสุก เป็นกัลยาณมิตรทั้งวัดทั้งวาต่างคนต่างมีใจเป็นอรรถเป็นธรรม เหมือนเป็นอวัยวะอันหนึ่งอันเดียวกัน ด้วยความเป็นธรรมด้วยกัน นี้เป็นความสะดวกสำหรับการอยู่ แล้วก็เป็นความสะดวกในการประกอบความพากเพียรเพื่ออรรถเพื่อธรรมทั้งหลาย

ไอ้เรื่องแสลงหูแสลงตานี้มันเป็นข้าศึกต่อจิตใจเป็นธรรมารมณ์อยู่ภายในจิตใจ ให้ครุ่นให้คิดให้เกิดความเดือดร้อนวุ่นวาย เพราะรายนั้นเพราะรายนี้ เพราะองค์นั้นเพราะองค์นี้ นี่มันมีอยู่มาก อย่าให้มันมีในเราผู้ปฏิบัติทั้งหลาย ต่างคนต่างมีใจมุ่งต่ออรรถต่อธรรมแล้วพูดกันรู้เรื่องง่าย ๆ เรื่องทิฐิมานะ เรื่องความถือเนื้อถือตัวถือสูงถือต่ำ ถือความรู้ความฉลาด เป็นเรื่องสมมุตินิยมหรือเป็นเรื่องกิเลสเสกสรรมานั้น อย่าให้มันเข้ามาเหยียบย่ำทำลายธรรมคือความจริงเลย ให้ถือเอาความจริงเป็นหลักเป็นเกณฑ์ ผู้ใดทำถูกยอมรับกันทันที นั้นคือนักธรรมะ

เอาละพูดเพียงเท่านี้

เทศน์อบรมพระ ณ วัดป่าบ้านตาด

เมื่อวันที่ ๑๐ เมษายน พุทธศักราช ๒๕๒๓

เอตๆ พุทฺธาน สาสนๆ

ในพระโอวาทปาฏิโมกข์ท่านแสดงไว้ ๓ ข้อที่เป็นข้อใหญ่ใจความรวมศาสนาทั้งหมดและวิธีการทั้งมวลเกี่ยวกับการบำเพ็ญและปฏิบัติตามหลักศาสนา อยู่ในหัวข้อทั้ง ๓ นั้นหมด ท่านสอนไว้ว่า **สพฺพปาปสฺส อกรณๆ** การไม่ทำบาปทั้งปวง ๑ ไม่ว่าทางกายทางวาจาทางใจ **กุสลสฺสูปสมฺปทา** การยังกุศลคือความฉลาดให้ถึงพร้อม ๑ **สจิตฺตปริโยทปนๆ** การทำจิตของตนให้ผ่องใสจนกระทั่งถึงความบริสุทธิ์วิมุตติหลุดพ้น ๑ **เอตๆ พุทฺธาน สาสนๆ** นี่เป็นคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย ไม่ว่าพระพุทธเจ้าพระองค์ใดตรัสไว้เป็นแบบเดียวกัน

เพราะธรรมเป็นความจริงอันเดียวกัน ผู้รู้ธรรมทั้งหลายก็รู้แบบเดียวกัน พระปรีชาญาณสามารถหยั่งทราบในธรรมทั้งหลาย และพุทธประเพณีที่สืบเนื่องมาแต่อดีตของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย พระพุทธเจ้าแต่ละพระองค์ทรงสามารถทราบเรื่องราวได้ดี จึงไม่มีอะไรที่จะผิดเพี้ยนในการประกาศพระศาสนาแก่สัตว์โลกทั่ว ๆ ไป และวิธีการต่าง ๆ ที่พระพุทธเจ้าแต่ละพระองค์ทรงประกาศสอนธรรมแก่โลก หากเราฟังเพียงเท่านี้ก็รู้สึกว่าง่าย

แต่เมื่อแยกขยายธรรมทั้ง ๓ ข้อนี้ออกเป็นขั้นเป็นตอนแล้ว จะรู้สึกว่ายากมาก การไม่ทำบาปทั้งปวงก็ต้องด้วยกายวาจาใจ แล้วบาปมีกี่ประเภท อาการของใจที่จะแสดงออกให้ทำบาป หรือไม่มีอาการเจตนาเกี่ยวข้องเลยแต่กายกับวาจาก็ยังทำบาปได้ ใจเองก็สั่งสมบาปได้ทำบาปได้เช่นเดียวกัน โดยที่เจ้าตัวไม่รู้ว่าตนได้ทำบาปก็มีอยู่มากมาย เจ้าตัวรู้ทำด้วยเจตนามีความชอบใจ ความอยากทำเป็นสาเหตุก็มี ไม่มีเจตนาเลยแต่ก็ทำบาปได้ทั้งทางกายวาจาใจ ด้วยเหตุนี้วิธีที่จะปฏิบัติต่อการไม่ทำบาปนี้ จึงเป็นสิ่งที่ยากอยู่มากทีเดียว

การยังกุศลคือความฉลาดให้ถึงพร้อม ทำไมท่านจึงสอนให้ทำความฉลาดให้ถึงพร้อม ก็เพราะจิตใจของสัตว์โลกนั้นมีความโง่เป็นพื้นเพอยู่แล้วมาแต่กาลไหน ๆ ไม่ใช่เป็นความฉลาดเฉลียวมาแต่ก่อนแต่ไรเลย มีพื้นเพแห่งความโง่เขลาเบาปัญญาประจำอยู่เป็นพื้นฐานของใจ เพราะกิเลสวางพื้นฐานอันโง่ให้แก่สัตว์โลก ตัวกิเลสนั้นไม่ว่าประเภทใดมีความฉลาดแหลมคมมาก ไม่ได้โง่เหมือนสัตว์โลก จึงได้ครอบครองหัวใจของสัตว์โลกได้ทุก ๆ ตัวสัตว์ไม่เว้นใครเลย นี่เป็นพื้นฐานดั้งเดิมไม่มีข้อยกเว้น นอกจากผู้มาบำเพ็ญได้สลัดปัดทิ้งสิ่งเหล่านี้เสียได้โดยลำดับ ๆ จึงจะเป็นผู้ฉลาดขึ้นมาโดยลำดับ และฉลาดอย่างเต็มภูมิดังพระพุทธเจ้าและสาวกทั้ง

หลาย ซึ่งไม่มีกิเลสตัวใดที่จะเข้าครอบครองจิตใจของท่านได้อีกแล้ว

การที่จะยังจิตให้มีความเฉลียวฉลาด ก็ไม่ใช่เรื่องเล็กน้อย การจะทำใจให้มีความผ่องใส ถึงขั้นบริสุทธิ์ก็เป็นของเกี่ยวเนื่องกันมาตั้งแต่ข้อแรก ข้อที่สองโดยลำดับก็มารวมอยู่ที่ข้อนี้ **ข้อสจิตฺตปริโยทปนํ** ต้องมีวิธีการมีผู้ให้โอวาทสั่งสอน มีผู้แนะแนวทางที่ถูกต้องจึงจะสามารถดำเนินไปได้ ตั้งแต่ขั้นเริ่มแรกคือการพยายามละบาป ยังไม่ได้ทางใจก็พยายามละทางกาย พยายามละทางวาจา พยายามระมัดระวังจิตใจเข้าไปเป็นขั้น ๆ เหตุที่จะให้มีความฉลาดในการรักษาตัวเองไม่ให้เป็นบาปทางกายวาจาใจนั้น ก็เพราะความฉลาดที่เกิดขึ้นจากสติเป็นผู้ควบคุม เป็นผู้คอยสะกิดอยู่เสมอ ปัญญาก็ค่อยผลิตขึ้นมาเรื่อย ๆ นี่เป็นหลักใหญ่ของการปฏิบัติตามหลักศาสนธรรมของพระพุทธเจ้า ที่จะให้เป็นประโยชน์แก่ตนเองในการประพฤติปฏิบัติธรรม

สติจึงเป็นของสำคัญมาก เป็นธรรมจำเป็นอย่างยิ่งไม่มีข้อยกเว้น ไม่ว่าจะทำหน้าที่การงานใด งานนอกงานใน เฉพาะอย่างยิ่งงานจิตตภาวนา สติจะเว้นไปไม่ได้เลยนอกจากขณะหลับหรือจิตได้ลงอย่างแนบสนิทจนไม่มีอะไรเหลือเลยในบรรดาสิ่งที่เกี่ยวข้อง แม้ที่สุดร่างกายก็ไม่ปรากฏเลย ขณะที่ลงเต็มที่ของตัวเองอยู่นั้นไม่นิยมคำว่าสติ ไม่นิยมคำว่าปัญญา เช่นเดียวกับคนนอนหลับแต่ไม่ใช่หลับผิดกันที่ตรงนี้ นี่เป็นความสงบของจิต ความรวมความเป็นองค์แห่งสมาธิเต็มภูมิของจิต

เช่นท่านเข้านิโรธสมาบัติ นั่นไม่มีคำว่าสติ ไม่มีคำว่าปัญญา ไม่มีคำว่ากาลสถานที่สมมุติทั้งมวลที่จะเข้าไปเกี่ยวข้อง กายของตัวก็ไม่มี ญาติมิตรสาโลหิตขึ้นชื่อว่าสิ่งเกี่ยวข้อง สมบัติพัสถานบริขารเครื่องใช้ต่าง ๆ หมดไปโดยสิ้นเชิงในขณะจิตเช่นนั้น จึงไม่นิยมกับคำว่าสติ นั่นไม่เกี่ยวแหละสติ เช่นท่านที่เข้านิโรธสมาบัติกับจิตที่ลงอย่างแนบสนิทในตัวเองก็เป็นเช่นนั้นเหมือนกัน หากเป็นหลักธรรมชาติของจิตเช่นนั้น ใครจะไปมีแก่ใจเสกสรรปั้นยอให้มีสติขึ้นมาก็เรียกว่าทำงานอยู่นั่นแล การมีสติระมัดระวังอยู่เรียกว่าทำงานทั้งนั้น ในขณะนั้นจิตไม่ทำงานจิตอยู่ตามสภาพของจิตโดยแท้จริง แม้จะมีกิเลสอยู่ภายในนั้น ก็เป็นจิตที่อยู่ในสภาพของตัวเองแห่งความสงบ นอกนั้นต้องได้ใช้สติเป็นของสำคัญ

ด้วยเหตุนี้แลสาวกทั้งหลายจึงปราศจากพระพุทธเจ้าไม่ได้ พระพุทธเจ้าถ้าเป็นหมอก็เป็นหมอชั้นเอกไม่มีใครเสมอแล้ว รู้ทุกสิ่งทุกอย่างเรื่องสมุฏฐานของโรค เป็นโรคอะไร เกิดมาจากสาเหตุอันใด วิธีที่จะระงับดับโรคนั้นด้วยยาขนานใดวิธีการใด พระองค์ทรงทราบทุกแง่ทุกมุมในบรรดาธรรมโอสถที่จะมาแก้กิเลส ซึ่งเป็นตัวภัยต่อจิตใจ การแนะนำสั่งสอนจากพระโอษฐ์จึงมีน้ำหนักเต็มร้อยเปอร์เซ็นต์ ๆ ผู้ได้ฟังธรรมจากพระโอษฐ์นั้น จึงเป็นเหมือนกับหยิบยื่นจากพระหัตถ์ของพระองค์ สวมใส่เข้าไปจิตใจของผู้สดับธรรมทั้งหลายเต็มเม็ดเต็มหน่วย ไม่

มีปลอมมีแปลง ไม่มีก้างไม่มีกระดูก มีแต่คุณสมบัติของโอชารสแห่งธรรมล้วน ๆ เต็มในพระธรรมที่ออกมาจากพระโอษฐ์ แล้วสวมเข้าไปสู่จิตใจของบรรดาผู้ฟังทั้งหลาย ด้วยความเป็นอรรถเป็นธรรม ด้วยเจตนาเพื่อความรู้แจ้งเห็นจริง

ด้วยเหตุนี้พระสาวกทั้งหลายเมื่อได้ยินได้ฟังหรือได้สดับธรรมจากพระพุทธเจ้า จึงต้องเข้าอกเข้าใจในความจริงทั้งหลาย เพราะธรรมทั้งมวลเป็นความจริงอยู่แล้วโดยปกติ พระพุทธเจ้าตรัสรู้ความจริงก็เต็มเม็ดเต็มหน่วย การแสดงออกเป็นพระโอวาทแก่บรรดาสัตว์โลกทั้งหลาย ก็แสดงออกมาจากของจริงที่ทรงรู้แล้วเห็นแล้วไม่สงสัยแม้แต่นิดหนึ่งในพระทัย ธรรมจึงเต็มเม็ดเต็มหน่วยในการอบรมสั่งสอน ผู้ฟังฟังด้วยความเต็มอกเต็มใจ ฟังเพื่อความรู้แจ้งแทงตลอดเพื่อรู้ความจริงทั้งหลาย จึงพ้นไปไม่ได้ที่จะไม่ซาบซึ้งถึงความจริงที่มีอยู่กับตน

ทั้ง ๆ ที่แต่ก่อนไม่ทราบว่าเป็นอย่างไร แต่เมื่อธรรมะของพระพุทธเจ้าได้เปิดเผยความจริงขึ้นมาในจิตใจของเรา ซึ่งเป็นผู้มุ่งต่อความจริงอยู่แล้ว อยากทราบอยู่แล้วขึ้นชื่อว่าความจริงทุกแง่ทุกมุม ต้องทราบขึ้นมาโดยลำดับลำดา ด้วยเหตุนี้ผลจึงปรากฏในขณะที่พระองค์ทรงแสดงต่อหน้าพุทธบริษัท มีภิกษุบริษัทเป็นต้น ได้สำเร็จมรรคผลนิพพานเป็นลำดับลำดา และได้สำเร็จมรรคผลนิพพานเป็นจำนวนมากมาย ตามแต่ผู้เข้ามาเกี่ยวข้องมากน้อย

ในเบื้องต้นก็ยังไม่มากเพราะผู้ฟังมีน้อย ผู้ปฏิบัติมีน้อย เขายังไม่เข้าใจเรื่องศาสนาว่าเป็นอย่างไร ดังที่ทรงแสดงแก่เบญจวัคคีย์ทั้ง ๕ ก็ได้บรรลุมรรคผลนิพพานเพียง ๕ องค์นั้นเท่านั้นในเบื้องต้น ต่อจากนั้นไปก็ค่อยขยายกว้างขวางออกไป สำเร็จมรรคผลนิพพานแต่ละครั้งจำนวนมากขึ้น ๆ ผู้มาเกี่ยวข้องมีมากเพียงไร ซึ่งเป็นเหมือนคนไข้ที่รอรับยาอยู่แล้ว ยาก็เป็นธรรมโอสถอย่างเอก หมอก็เป็นหมอชั้นเอก คือพระพุทธเจ้าทรงเป็นหมอเสียเองด้วย แล้วก็เข้าบรรจบกันได้โดยถูกต้องเหมาะสม จึงเป็นเหตุให้สำเร็จมรรคผลนิพพานไปโดยลำดับ ๆ หรือว่าหายจากโรคที่เสียดแทงหัวใจ หรือโรคที่เคยขยี้หัวใจมาเป็นเวลานาน ได้แก่กิเลสตัณหาอาสวะประเภทต่าง ๆ ได้สลายตัวไปหมดเหลือแต่ธรรมชาติล้วน ๆ คือธรรมที่บริสุทธิ์พุทโธเป็นขั้น ๆ ไปตั้งแต่พระโสดา สกิทา อนาคา จนกระทั่งถึงอรหัตบุคคล เป็นผู้ครองสมบัติอันล้นค่าขึ้นภายในจิตใจได้

นี่คือหมอชั้นเยี่ยม ศาสดาชั้นเอก ทรงสั่งสอนสัตว์โลกด้วยความรู้แจ้งเห็นจริงจริง ๆ ผลจึงปรากฏเช่นนั้น นี่บรรดาสาวกทั้งหลายท่านที่ได้บรรลุมรรคผลนิพพานเต็มภูมิของตนแล้วก็แนะนำสั่งสอนบรรดาลูกศิษย์ลูกหาต่อแขนงออกไปโดยลำดับลำดา ทำให้พระศาสนากว้างขวาง ให้คนรู้เข้าอกเข้าใจในอรรถในธรรมตลอดมรรคผลนิพพาน กว้างขวางไปโดยลำดับ ๆ ไม่มีที่สิ้นสุดเพราะการแสดงธรรมอันถูกต้องดีงามให้ฟัง

เมื่อสรุปย่นเข้ามาในสมัยปัจจุบันนี้แล้ว มีผู้ใดที่จะสามารถประพฤติปฏิบัติตนได้เป็นที่ถูกต้องเหมาะสมกับสวากขาตธรรมที่ตรัสไว้ชอบแล้วนั้น มีจำนวนเท่าไร นี่เราต้องคิดเอาตรงนี้ก่อน ผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบตามหลักแห่งสวากขาตธรรมที่ตรัสไว้ชอบแล้วนั้นมีมากเท่าไร จิตใจของผู้ที่น้อมเข้าสู่ความจริงแห่งธรรมทั้งหลาย เพื่อความหลุดพ้นเหมือนครั้งพุทธกาลนั้นมีมากเพียงไร สิ่งเหล่านี้ต้องลดลงไปโดยลำดับ ๆ จนกลายเป็นเรื่องที่ว่าบวชเป็นประเพณี อยู่เป็นประเพณี บวชเป็นประเพณี อะไรก็กลายเป็นประเพณีไปหมด ความรู้สึกโทษรู้สึกคุณในจิตใจตนเองเกี่ยวกับเรื่องพระศาสนาไม่ค่อยจะปรากฏ เมื่อเป็นเช่นนั้นมรรคผลนิพพาน จะล่วงไหลหลงมาจากทิศจากแดนใดเข้ามาสู่จิตใจของผู้นั้นได้ล่ะ

เพราะธรรมเป็นองค์แห่งเหตุผลอยู่แล้ว ธรรมเป็นธรรมชาติแห่งความจริงอยู่แล้ว คนผู้ปฏิบัติไม่จริงทำไม่จริง เจตนาหรือจิตใจซึ่งเป็นภาชนะอันสำคัญนั้น มันคว่ำมันตะแคงไปไหนก็ไม่รู้ น้ำที่ไหนจะไปเที่ยวไหลซอกแซกเข้าไปสู่ภาชนะเช่นนั้น ยิ่งน้ำอรรถน้ำธรรมด้วยแล้ว ถ้าไม่ได้ตั้งใจฟังด้วยเจตนาเหมือนอย่างว่าล้นพ้น เจตนาอยากรู้อยากเห็นธรรมนั้นล้นพ้นในหัวใจ ท่วมท้นในหัวใจ ผู้นั้นมีหวังจะรู้ได้เห็นได้โดยไม่สงสัย

เพราะความหวังมีกำลังมาก ความเพียรความสนใจทุกอย่างเพื่อความรู้แจ้งเห็นจริงในอรรถธรรมทั้งหลาย ก็ต้องมีมากเหมือนกัน เมื่อเป็นเช่นนั้นความพากเพียรต้องหนักมือ ไม่อยู่ด้วยความประมาทนอนใจในอิริยาบถต่าง ๆ แม้จตุปัจจัยทั้ง ๔ จีวร บิณฑบาต เสนาสนะ คิลานเภสัช ซึ่งเป็นสิ่งที่อาศัยนั้นก็สักแต่ว่าอาศัยจริง ๆ จิตใจไม่ได้เข้าไปเกี่ยวข้องพัวพัน ยึดถือสิ่งเหล่านั้นเป็นอารมณ์จนเป็นของจริงขึ้นมา แทนอรรถธรรมซึ่งเป็นของจริงทั้งหลาย ท่านไม่มี มีแต่สักแต่ว่าอาศัยไปวันหนึ่ง ๆ

อะไรจะมีมากมีน้อยขาดตกบกพร่องไม่สนใจให้เสียเวล่ำเวลา ยิ่งกว่าการสนใจในอรรถในธรรมและการประพฤติปฏิบัติอรรถธรรมของตนไป ทุกอาการแห่งความเคลื่อนไหวและทุกอิริยาบถเว้นแต่หลับเสียเท่านั้น นี่เป็นความหนักแน่นในอรรถในธรรม อย่างไรต้องรู้ต้องเห็นในธรรมทั้งหลาย เมื่อมีครูอาจารย์ผู้ที่รู้จริงเห็นจริงแนะนำพร่ำสอนอยู่ ไม่สงสัยว่าจะเป็นไปไม่ได้ในจิตดวงเช่นนั้น บุคคลผู้เช่นนั้น พระองค์เช่นนั้น ต้องเป็นเจ้าของสมบัติแห่งมรรคผลนิพพานโดยไม่ต้องสงสัย เพราะสวากขาตธรรมนี้ตรัสไว้ชอบตลอดมาอยู่แล้ว ตั้งแต่ครั้งพุทธกาลมาจนกระทั่งถึงปัจจุบันนี้เป็นสวากขาตธรรม เพื่อนำสัตว์โลกให้พ้นจากทุกข์ได้เช่นเดียวกัน

และคำว่ามัชฌิมาปฏิปทาก็เป็นธรรมที่เหมาะสมแก่การปราบปรามกิเลสทุกประเภท ให้สิ้นไปจากใจ เพื่อมรรคผลนิพพานที่จะได้บรรจุเต็มหัวใจของตน เช่นเดียวกันกับครั้งพุทธกาล ท่านจึงเรียกว่ามัชฌิมา คือความเหมาะสมอยู่ตลอดเวลา ทั้งฝ่ายเหตุคือการปราบปรามกิเลส

ด้วยความเพียร ด้วยอาวุธมีสติปัญญาศรัทธาความเพียรเป็นสำคัญ เหมาะสมในการที่จะปราบกิเลสทุกประเภท ไม่มีกิเลสประเภทใดที่จะมีอำนาจเหนือมัชฌิมาปฏิปทาของพระพุทธเจ้าไปได้เลย

เมื่อได้ยินได้ฟังตามหลักธรรมที่ท่านประพฤติปฏิบัติ ครูบาอาจารย์ประพฤติปฏิบัติและรู้จริงเห็นจริงมาแล้ว มาสั่งสอนด้วยความจริงที่เคยรู้เคยเห็นมาแล้ว แก่ผู้ที่มีความสนใจเพื่อมรรคผลนิพพานอย่างเต็มใจอยู่แล้ว ผู้นั้นต้องได้รับผลเป็นลำดับลำดา เราเองไม่สงสัย เพราะธรรมนี้เป็นธรรมที่ท้าทายอยู่แล้ว คำว่าท้าทายก็หมายถึงว่า ไม่มีเอนมีเอียง ไม่สะทกสะท้านถ้าเป็นคน แน่ต่อความจริงเพราะเป็นความจริงอยู่แล้ว เป็นของจริงอยู่แล้ว เป็นของแน่นอนตายตัวอยู่แล้วในการที่จะรับสนองผู้นำธรรมนี้ไปปราบปรามกิเลส

เอ้า ปัญญาเป็นต้น ปัญญามีความฉลาดแหลมคม ถ้าผลิตให้มีให้เกิดขึ้น สติเป็นสิ่งที่ผลิตได้ เป็นสิ่งที่อบรมให้มีความแก่กล้าสามารถได้ ปัญญาเป็นธรรมชาติที่จะละเอียดแหลมคมเข้าไปโดยลำดับ ๆ ควรแก่การปราบปรามกิเลสประเภทนั้น ๆ โดยลำดับ จนกระทั่งกิเลสละเอียดสุด ปัญญาก็สูงสุดได้แก่มหาสติมหาปัญญา เหมาะสมกับการปราบปรามกิเลสขั้นละเอียดสุดจนถึงวิมุตติพระนิพพานได้ ไม่นอกเหนือจากมัชฌิมาปฏิปทาที่ทรงสอนไว้แล้วนี้โดยถูกต้องแม่นยำ

แต่การที่จะประพฤติปฏิบัติอุบายต่าง ๆ ที่จะนำมาปฏิบัติตนเองนี้เป็นสิ่งสำคัญมาก ถ้าไม่ได้รับการศึกษาอบรม เพียงเราไปดูตามตำรับตำราเราไม่ได้ประมาท ตำรับตำราท่านแสดงไว้เป็นกลาง ๆ เหมือนกับยาที่บรรจุไว้ในตู้ เต็มตู้เต็มหีบมีแต่ยาทั้งนั้น แต่ถ้าไม่ทราบว่ายาขนานนั้น ๆ รักษาโรคชนิดไรแล้วนำยานั้นมารักษา อย่างน้อยก็ไม่เกิดผลเกิดประโยชน์ มากกว่านั้นก็เป็นอันตราย ธรรมะคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าก็เป็นเช่นเดียวกัน ธรรมะนั้นจริงแต่ผู้ไปหยิบเอาธรรมะประเภทนั้น ๆ มาปฏิบัติต่อตนเองนี้ หยิบมาไม่ถูก เมื่อเอามาปราบกิเลสแทนที่จะเอาทางคมลงก็กลับเอาสันลงเสีย แล้วกลายเป็นยื่นด้ามดาบให้กิเลสฟันเจ้าของอีกเสีย เพราะไม่เข้าใจวิธีปฏิบัติ

ด้วยเหตุนี้การศึกษาอบรมจากครูจากอาจารย์ ที่ท่านดำเนินมาแล้วด้วยความชำนิชำนาญ และรู้แจ้งเห็นจริงในธรรมทั้งหลายภาคสมาธิภาคปัญญาตลอดภาควิมุตติหลุดพ้นมาโดยลำดับแล้ว นั่นจึงเป็นสิ่งที่เหมาะสมอย่างยิ่ง ที่จะไม่ทำผู้นั้นซึ่งมีความตั้งใจอย่างเต็มใจอยู่แล้ว ให้เสียเวลำ่เวลาและเหนื่อยเปล่า ๆ ยกตัวอย่างเช่นสมัย**ท่านอาจารย์มั่น**แสดงธรรม ไม่มีตรงไหนที่คำว่าน่าจะเป็นอย่างนั้น เห็นจะเป็นอย่างนี้ เราไม่เคยได้ยินจากท่านนับแต่ไปอยู่กับท่านมาจนกระทั่งวันท่านมรณภาพจากไปก็เป็นเวลา ๘ ปี ไม่เคยปรากฏคำว่าเห็นจะเป็นอย่างนั้น คงจะเป็นอย่างนี้ น่าจะเป็นอย่างนั้น ไม่มี

มีแต่ต้องเป็นอย่างนั้น ต้องปฏิบัติอย่างนั้น ต้องพิจารณาอย่างนั้น แล้วต้องรู้อย่างนั้นโดยไม่ต้องสงสัย ขอให้ทำอย่างนี้ ๆ ก็แล้วกัน ไม่ว่าอย่างไหนเป็นคำที่ท่านถอดออกมาจากความจริงที่ท่านเคยปฏิบัติและรู้เห็นมาแล้วทุกแง่ทุกมุมโดยไม่สงสัย คำว่าน่าจะเป็นอย่างนั้นอย่างนี้จึงไม่ปรากฏในจิตใจของท่าน เพราะท่านไม่มีของปลอมที่ไปแทรกอยู่นั้นพอที่จะให้นำแบบธรรมงู ๆ ปลา ๆ ออกมาว่า น่าจะเป็นอย่างนั้น น่าจะเป็นอย่างนี้ มีแต่ของจริงล้วน ๆ จึงแสดงออกมาด้วยความแน่ใจว่าต้องเป็นอย่างนั้นเป็นต้น

นี่ละการที่จะละบาปทางกายวาจาใจก็ไม่ใช่เป็นของย่อย เกี่ยวโยงกันกับ **สจิตฺตปริโยทปนํ** คือข้อสุดท้ายได้แก่ข้อที่ ๓ เป็นธรรมเกี่ยวโยงกัน การจะทำจิตให้เฉลียวฉลาดจากความโง่ที่เป็นพื้นฐานมานั้น ก็ต้องได้อาศัยการอบรมการศึกษาจากตำรับตำรา และอบรมจากครูจากอาจารย์ที่เป็นที่แน่ใจในวิธีการต่าง ๆ ที่จะให้เกิดความฉลาดขึ้นมาด้วยจิตตภาวนา เพราะฉะนั้นผู้ปฏิบัติจึงต้องสำเหนียกศึกษาอย่างเอาจริงเอาจังกับครูกับอาจารย์ นี่เป็นสำคัญมาก

เมื่อเราดำเนินทางด้านจิตตภาวนา โดยถูกต้องไม่ผิดแล้ว ความสงบของใจแม้ใจจะเคยฟุ้งซ่านรำคาญมา แสดงผลให้เผาจิตใจของตนยิ่งกว่าภูเขาไฟก็ตาม อย่างไรก็ไม่พ้นสติกับปัญญาศรัทธาความเพียรที่นำมาห้ำหั่นกันกับกิเลสประเภทพาฟุ้งซ่านรำคาญนี้ให้สิ้นไปได้โดยไม่ต้องสงสัย ต้องได้รับความสงบจากจิตตภาวนาด้วยความมีสติกำกับงานของตน นี่คือวิธีการกระทำจิตให้มีความฉลาด และให้รู้วิธีละบาป ไม่ทำบาปทางใจทางกายทางวาจาออกมา นี่เป็นของหยาบ ๆ

ใจเป็นสิ่งสำคัญที่สร้างบาปให้แก่ตัวเองอยู่เสมอ บาปคือความเศร้าหมอง บาปคือความมืดตื้อ ผลของบาปก็คือความทุกข์ มันสร้างอยู่ภายในจิตใจเสมอ เราพยายามหักห้ามความคิดที่เป็นข้าศึกต่อธรรม ไม่ว่าความคิดประเภทใดที่เป็นข้าศึกต่อธรรมแล้ว ก็ชื่อว่าเรานั้นทำลายตัวเอง ทำลายธรรมซึ่งมีอยู่ในตัวของเราเอง สุดท้ายก็เรียกว่าเราทำลายตัวเราเอง จึงต้องฝึกจิตใจให้มีความเฉลียวฉลาดทันกับกลมายาของจิตที่คิดในแง่ต่าง ๆ นอกลู่นอกทางดังที่เคยเป็นมาด้วยความมีสติ

เมื่อจิตมีสติเป็นเครื่องกำกับในองค์ภาวนาและการรักษาใจตนอยู่โดยสม่ำเสมอแล้ว จิตก็มีผู้รักษาจิตมีผู้เลี้ยง จิตก็ปลอดภัยจิตไม่ได้รับความลำบากลำบนความทุกข์ความทรมาน ซึ่งเป็นผลเกิดมาจากกิเลสทิ่มแทงหัวใจหรือบีบบี้ทำลายจิตใจ ใจก็สงบเย็นได้ เมื่อใจสงบเย็นได้ใจก็มีความสุข เมื่อมีพื้นฐานแห่งความสงบอยู่ภายในจิตพอที่จะพิจารณาทางด้านปัญญาได้แล้ว เมื่อเป็นโอกาสที่จะพิจารณาทางด้านปัญญา คือนอกจากขณะที่จิตสงบอยู่ในองค์สมาธิองค์ภาวนาแล้ว เราก็ใช้ปัญญาพินิจพิจารณา

การพิจารณาก็ต้องถือธาตุขันธ์ธาตุ ๔ ดินน้ำลมไฟหรือขันธ์ ๕ นี้เป็นสนามรบคลี่คลายดูเรื่องต่าง ๆ สิ่งต่าง ๆ ภายในขันธ์ทั้ง ๕ นี้ มีรูปขันธ์เป็นสำคัญ เหมาะสมกับภาคพื้นเบื้องต้นที่เราจะพิจารณาทางด้านปัญญา คลี่คลายร่างกายนี้ให้เห็น ส่วนมากก็เป็นเรื่องของปฏิกูลเสียก่อน เพื่อจิตจะได้สงบตัวลงไปเพิ่มตัวเข้าไปอีก เพราะคำว่าปฏิกูลหรืออสุภะนี้เป็นคู่ปรับกันกับความฟุ้งซ่านรำคาญไปด้วยอำนาจแห่งราคะตัณหา ซึ่งเป็นตัวคึกคะนองอยู่ประจำใจตลอดเวลา ตัวนี้เป็นตัวที่กวนมาก ทำลายจิตใจมาก รบกวนจิตใจมาก ยุแหย่มาก กระซิบกระซาบมาก หาความสงบไม่ได้ใจของคนเราก็เพราะธรรมชาตินี้เป็นผู้ยุแหย่ก่อกวนมากยิ่งกว่ากิเลสประเภทอื่นใด เพราะฉะนั้นจึงต้องพิจารณาเพื่อเป็นคู่ปรับกัน ให้จิตได้เห็นความจริงภายในร่างกายของตนและของคนอื่นที่มันไปรักไปชอบกับผู้ใด

แยกขยายออกดูสกลกายทุกชิ้นทุกส่วน นับตั้งแต่ผิวหนังที่เห็นว่าสวยงามเกลี้ยงเกลานี้เข้าไป จนกระทั่งถึงภายในและภายในที่สุดในร่างกายนี้ แยกขยายกันออกหรือจะกำหนดให้ตายเน่าพองก็ได้ แล้วแตกกระจัดกระจายออกจากกันไปแล้วเป็นสิ่งที่น่าดูหรือไม่ ผิวหนังที่ว่าเป็นสิ่งที่สวยงามเกลี้ยงเกลาน่ารักใคร่ชอบใจ ก็กลายเป็นของปฏิกูลกันไปหมด เลยไม่มีคำว่าผิวหนัง มีตั้งแต่ของปฏิกูลเต็มหมดทั้งภายนอกภายในเห็นได้อย่างชัดเจนตามหลักความจริงในขั้นนี้ ๆ จิตย่อมสงบตัวเข้ามาจากความฟุ้งเฟ้อเห่อเหิมราคะตัณหา ที่เสกสรรปั้นยอสิ่งทั้งหลายเหล่านี้ว่าเป็นของสวยของงาม เป็นของที่น่ารักใคร่ชอบใจ

เมื่อได้พิจารณาปัญญาแยกแยะเห็นสิ่งเหล่านี้โดยลำดับลำดาแล้ว จิตแม้จะคึกคะนองยิ่งกว่าม้าตัวคะนองก็ตาม จะพ้นอำนาจแห่งธรรมะเหล่านี้ไปไม่ได้ ย่อมจะถอยตัวเข้ามาสู่ความสงบ นอกจากนั้นยังเห็นโทษแห่งสิ่งเหล่านั้นด้วย เห็นภัยแห่งสิ่งเหล่านั้นด้วย เห็นความเป็นของปฏิกูลน่าเบื่อหน่ายถอนตัวเข้ามาโดยลำดับ ๆ ด้วย นี่คือวิธีการที่จะทำจิตใจให้สงบ เป็นอุบายปัญญาคือความฉลาดประเภทหนึ่ง นี่ท่านว่า **กุสลสฺสูปสมฺปทา** ยังจิตของตนให้มีความเฉลียวฉลาด กุศล ๆ **กุสล ๆ** ก็คือความฉลาด

ให้ฉลาดไปอย่างนี้โดยลำดับ จะฉลาดในแง่ใดก็ตาม ถ้าเป็นแง่จะทำจิตใจให้ถอดถอนจากสิ่งเกี่ยวข้องพัวพันหมดกังวลไปโดยลำดับแล้ว ชื่อว่าเป็นจิตที่ฉลาด เป็นอุบายที่ชอบธรรมหรือเป็นอุบายที่ฉลาด เมื่อพิจารณาเห็นอยู่อย่างนี้ และถืองานเหล่านี้เป็นงานประจำชีวิตประจำหน้าที่ของตน ประจำเพศของตนอยู่แล้ว ทำไมจะไม่รู้แจ้งเห็นจริงในความจริงทั้งหลายที่มีอยู่เต็มร่างกายของเราของเขาของท่านของใครก็ตาม มันเป็นธรรมชาติอย่างนี้กันหมด เป็นแต่เพียงว่าผิวหนังบาง ๆ มาห่ออยู่ด้วยผิวหนังบาง ๆ เท่านั้น เพียงเท่านั้นเราก็ติดเหรอ บาง ๆ เท่านี้ก็ติดมัน

ปัญญาแทงทะลุเข้าไม่ได้เหรอ ปัญญาของพระพุทธเจ้าปัญญาของสาวกท่านเอามาจาก

ไหนท่านถึงแทงทะลุได้ ร่างกายของท่านใหญ่โตขนาดไหน ก็เท่า ๆ กันกับพวกเราทั้งหลาย ทำไมท่านแทงทะลุไปได้หมด ปลดเปลื้องออกได้หมด อันนี้มันจะเหนียวแน่นที่ตรงไหน ร่างกายทุกส่วนไม่มีความเหนียวแน่นมั่นคงไปติดไปพันผู้หนึ่งผู้ใดจิตใจดวงใดเลย นอกจากใจของตัวเองมันคึกมันคะนองไม่เข้าเรื่องเข้าราว คิดออกนอกลู่นอกทางเสกสรรปั้นยอสิ่งที่ปลอมแปลงทั้งหลายว่า เป็นของดิบของดี แล้วสิ่งเหล่านั้นก็มาพัวพันจิตใจเป็นฟืนเป็นไฟเผาลนตนเองต่างหาก ไม่เห็นมีอันใดที่จะเป็นไปตามความคิดสำคัญมั่นหมายหรือปั้นยอนั้นเลย นี่การพิจารณาเราพิจารณาให้เห็นอย่างนี้

พิจารณาหลายครั้งหลายหนจนเป็นพื้นของจิต สร้างฐานของจิตทั้งสมาธิคือความแน่นหนามั่นคง ทั้งฐานของปัญญาให้มีความฉลาดแยบคายไปโดยลำดับ เพราะการพิจารณาสิ่งเหล่านี้ซึ่งเป็นเหมือนหินลับปัญญาให้คมกล้า จิตย่อมมีความเฉลียวฉลาดคล่องตัวไปโดยลำดับสุดท้ายก็หยั่งเข้าสู่ความจริงโดยไม่ต้องสงสัย ถ้าพูดถึงเรื่องปฏิกูลก็เต็มตัวอยู่แล้วตลอดเวลา ไม่มีการบกพร่อง ไม่ว่าหลับว่าตื่นยืนเดินนั่งนอน ร่างกายของคนคนหนึ่งสัตว์ตัวหนึ่งของใครก็ตามมันเป็นเหมือนกันนี้หมด

จิตจะต้องซึ้งไปตามหลักธรรมชาติอันนี้ แล้วจะตื่นเต้นที่ไหนเมื่อปัญญาได้สอดแทรกไปเห็นทุกแง่ทุกมุมตามหลักความจริงแล้ว ไม่ฝืนความจริงไปได้เลย ต้องถอยตัวเข้ามาสู่ความสงบปล่อยวางไปได้เป็นลำดับลำดา ขอแต่ให้พิจารณาให้เป็นชิ้นเป็นอันเป็นเนื้อเป็นหนังเป็นจริงเป็นจังเถิด จะไม่พ้นจากความรู้จริงเห็นจริงในสิ่งเหล่านี้ด้วยปัญญาไปได้เลย เมื่อพิจารณาไปมาก ซึ่งการพิจารณาก็คืองานของจิต เรียกว่าจิตทำงาน เราก็เข้าสู่สมาธิคือความสงบเสียในบางกาลที่เห็นว่าเหมาะสมที่เราจะเข้าสู่ความสงบ ก็เข้าสู่ความสงบโดยไม่ต้องไปเป็นกังวลกับด้านปัญญาด้านพิจารณาคลี่คลายสิ่งต่าง ๆ ทั้งหลายหมด ให้มีแต่อารมณ์อันเดียวที่จะทำใจให้มีความสงบ แล้วพักจิตให้สงบเต็มภูมิเต็มฐานของจิต ไม่ต้องห่วงใยกับหน้าที่การงานใด ๆ ที่เคยพิจารณามาเลย ราวกับว่าเราไม่เคยพิจารณาอะไรเลยเวลานั้น มีอารมณ์อันเดียว มีจิตมุ่งมั่นอยู่อันเดียวที่จะทำใจให้สงบ จนมีความสงบเต็มที่แล้ว เมื่อจิตมีความสงบพอตัวอิ่มตัวแล้วก็ถอนออกมา

พอจิตคลี่คลายออกมาจากความสงบตัวแล้วก็ยกงานนี้ให้จิตทำ ให้พิจารณา เป็นพื้นฐานเป็นงานประจำจิตเป็นงานประจำสติปัญญาอยู่เช่นนั้น เทียบข้างในเทียบข้างนอก เทียบเขาเทียบเราเข้าสู่ความจริงอันเดียวกัน หมดโลกธาตุนี้ก็เป็นความจริงอย่างเดียวกันหมด เมื่อได้แทงทะลุสิ่งใดสิ่งหนึ่งด้วยความจริงแล้ว ย่อมสามารถจะแทงทะลุไปหมดทั่วไตรโลกธาตุที่เรียกว่า **โลกวิทู** เพราะมันเหมือนกันหมด ความจริงก็เป็นเหมือนกันหมด พิจารณาสอดแทรกลงไปให้เห็นจริงก็เห็นจริงตามกันหมด แล้วจิตจะทนยึดถือได้อย่างไร นี่เป็นขั้นของปัญญา

นี่เรียกว่าทำจิตให้มีความฉลาดก็ฉลาด ปลดเปลื้องสิ่งที่พัวพันอยู่ภายในจิตใจของตนให้หมดไปโดยลำดับ ๆ นั้นแลท่านเรียกว่าความฉลาดในด้านธรรมะฉลาดเพื่อถอดเพื่อถอนฉลาดเพื่อความสงบเย็นใจของตนเอง ***ไม่ใช่ฉลาดเพื่อก่อทุกข์เผาลนตัวเองเหมือนดังโลกทั้งหลายทั่ว ๆ ไปที่เขาว่าฉลาด ๆ นั่นมันฉลาดแบบโลก ฉลาดแบบธรรมแบบพระแบบนักปฏิบัติ ต้องฉลาดในการถอดถอนปลดเปลื้องอารมณ์ต่าง ๆ ให้ทันกับกลมายาของกิเลสที่แสดงขึ้นมาจากใจของตนเอง ด้วยอุบายของสติปัญญา*** นี่เรียกว่าฉลาด เมื่อความฉลาดมีมากขึ้น ๆ ก็ย่อมจะเห็นชัดตามเป็นจริงกว้างขวางออกไป ละเอียดลออเข้าไป กิเลสที่เคยคึกเคยคะนองตั้งโรงสุรายาเมา โรงเพลิดโรงเพลินโรงระบำรำโป๊อะไรก็ตามอยู่บนหัวใจ มันจะพังทลายลงไปโดยลำดับ ๆ จนไม่มีสิ่งใดเหลืออยู่ภายในใจนั้นเลย เพราะอำนาจของสติปัญญาที่พิจารณาอยู่ไม่หยุดไม่ถอย

นี่อุบายแห่งการพิจารณา เป็นอุบายที่สด ๆ ร้อน ๆ ไม่ขึ้นอยู่กับคำว่าพระพุทธเจ้าปรินิพพานไปนาน ธรรมได้ล่วงกาลผ่านสมัยมานาน ได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างนั้นอย่างนี้ ไม่มีเป็นธรรมที่สด ๆ ร้อน ๆ เป็นมัชฌิมาเรียกว่าสด ๆ ร้อน ๆ เหมาะกับการปราบกิเลสของเราอยู่ตลอดเวลาถ้านำมาปราบ ถ้าไม่นำมาปราบแม้จะไปจับชายจีวรของพระพุทธเจ้าอยู่ ก็ไม่ได้หมายความว่าผู้นั้นได้ตามเสด็จพระพุทธเจ้า การตามเสด็จพระพุทธเจ้าก็คือการปฏิบัติธรรมที่เหมาะสมสมควรแก่ธรรม คือเป็นการรื้อถอนกิเลสออกไปด้วยการปฏิบัติโดยชอบธรรม โดยสม่ำเสมอนั้นแลคือผู้ตามเสด็จพระพุทธเจ้า และการรู้เห็นความจริงมากน้อยโดยลำดับ ๆ จนกระทั่งเห็นความจริงเต็มสัดเต็มส่วน ก็ชื่อว่าผู้ได้เห็นองค์ตถาคตเป็นลำดับ ๆ จนได้เห็นองค์ตถาคตโดยสมบูรณ์ ซึ่งธรรมท่านก็กล่าวไว้แล้วว่า ***ผู้ใดเห็นธรรมผู้นั้นเห็นเราตถาคต*** ก็หมายถึงเห็นความจริงนั่นเอง นี่การปฏิบัติเป็นอย่างนี้

นี่การยังจิตให้ฉลาด เมื่อจิตมีความฉลาดภายในตัวจิตก็ย่อมมีความสงบผ่องใสไปได้โดยลำดับ ๆ การสร้างบาปทางกายวาจาใจก็ลดน้อยลง ๆ ผลที่สุดจิตกระเพื่อมขึ้นมาในแง่ใดสติปัญญาทันหมด แล้วจิตจะมีโอกาสสร้างบาปที่ไหน เมื่อจิตฉลาดพอแล้วย่อมไม่สร้างบาปขึ้นในตัวเอง จิตก็ผ่องใส ผ่องแผ้ว จากนั้นแล้วก็กลายเป็นจิตที่บริสุทธิ์ขึ้นมา เพราะความฉลาดมีกำลังมากเป็นลำดับลำดาจนถึงขั้นมหาสติมหาปัญญา กิเลสจะหลบซ่อนอยู่ที่ไหนเป็นไม่มีเหลือไม่มีเหนืออำนาจของสติปัญญาขั้นนี้ไปได้ จะต้องถูกทำลายฉิบหายป่นปี้ไปหมด นั่นแหละตอนกิเลสมันฉิบหายป่นปี้ไปหมด เพราะอำนาจของสติปัญญาอัตโนมัติแล้ว เป็นจิตที่บริสุทธิ์ **เอตำ พุทฺธาน สาสนำ** พระโอวาทของพระพุทธเจ้าทุก ๆ องค์ท่านสอนอย่างนี้

จิตจะถึงขั้นผ่องใสหรือบริสุทธิ์ได้ด้วยวิธีการที่กล่าวมาเหล่านี้ ท่านสอนแบบเดียวกันหมด ไม่มีพระพุทธเจ้าองค์ใดสอนโลกเอาธรรมะยาก ๆ ไว้ให้แก่โลก องค์นั้นเอาธรรมะง่าย ๆ

มาสอนโลก องค์นี้ยิ่งง่ายกินแล้วให้นอนทั้งวันทั้งคืน มรรคผลนิพพานจะเกิดขึ้นเอง เพราะพระพุทธเจ้าองค์นี้ท่านสอนง่ายที่สุด เหมาะสมกับจริตนิสัยของสัตว์โลกที่เป็นความสะเพร่ามักง่าย ขี้เกียจขี้คร้าน นอนไม่รู้จักตื่น กินไม่รู้จักอิ่มพอ แล้วเหมาะสมกับธรรมะของศาสดาองค์นี้ ท่านมาสอนแบบนี้เหมาะสมกับสัตว์โลกประเภทนี้ และสัตว์โลกก็ได้ผลเป็นที่พึงพอใจตามพระโอวาทของพระพุทธเจ้าที่สอนอย่างง่าย ๆ นี้ ดังนี้ไม่มี

เพราะฉะนั้นพวกเราอย่าไปสนใจ อย่าไปคิดถึงเรื่องความขี้เกียจขี้คร้าน เรื่องความหนักความเบาความลำบากลำบน ว่าจะให้ผลเป็นสิริมงคลแก่เราอย่างหนึ่งอย่างใดเลย นอกจากหนักก็เอาเบาก็สู้ เราก้าวเข้าสู่ความเป็นนักรบ เข้าสู่สงครามระหว่างกิเลสกับธรรมกับเราแล้ว เราต้องสู้เสมอไม่มีการท้อถอย เพราะพระโอวาทของพระพุทธเจ้าทุกพระองค์เป็นแบบเดียวกันดังที่อธิบายมานี้ ไม่มีพระโอวาทที่สอนสัตว์ให้นอนอยู่ในอู่ในเปลสะดวกสบาย กิเลสจะพังทลายไปหมดเมื่อระลึกถึงธรรมพระพุทธเจ้าเพียงเท่านั้นอย่างนี้ไม่มี พอที่เราจะนอนใจ พอที่เราจะเห็นคุณค่าของความขี้เกียจขี้คร้านบ้างเลยไม่มี นอกจากเห็นคุณค่าแห่งความพากเพียร เห็นคุณค่าแห่งความขยันหมั่นเพียร ความอดความทน เห็นคุณค่าแห่งความเฉลียวฉลาดทางสติปัญญาของนักปฏิบัติเท่านั้น ไม่มีอย่างอื่นที่จะเป็นทางพ้นจากทุกข์ จึงขอให้ทำความแน่ใจกับตัวเอง

อย่าให้มีแต่ครูบาอาจารย์สั่งสอนเสียแทบล้มแทบตาย สั่งสอนแต่ละครั้งละหนนี้ก็ทุ่มลงเสียจนจะสลบไสล แล้วผู้ฟังถึงใจอย่างไรบ้างหรือไม่ ถ้าถึงใจแล้วกิเลสมันก็ควรจะกระเทือนบ้าง มันควรจะหาที่หลบที่ซ่อนบ้าง มิเช่นนั้นมันก็ต้องตายไปโดยลำดับ พ่อมันไม่ตายลูกมันก็ต้องตาย ลูกมันไม่ตายหลานมันต้องตายแน่ ๆ กิเลส ถ้าเราฟังอย่างถึงใจ เห็นโทษของกิเลสถึงใจการประพฤติปฏิบัติจะไม่ถึงใจได้อย่างไร เมื่อถึงใจแล้วก็ต้องถึงกิเลส เพราะกิเลสอยู่ที่ใจ เมื่อถึงกิเลสแล้วกิเลสจะต้องหลุดลอยออกไป นับตั้งแต่ลูกเต้าหลานเหลนของกิเลส จนกระทั่งพ่อแม่ปู่ย่าตายายของกิเลส จะไม่มีเหลืออยู่ภายในจิตใจเลย ถูกมัชฌิมาปฏิปทาของนักปฏิบัติที่ทันสมัย เรียกว่าทันกับกิเลสนี้ปราบปรามให้เรียบไม่มีเหลือเลย หลุดพ้นกันที่ตรงนี้

การหลุดพ้นจากทุกข์หลุดพ้นที่มันมีทุกข์อยู่นั้นแล เวลานี้ทุกข์อยู่ที่ไหน ทุกข์อยู่ที่ใจ กิเลสอยู่ที่ใจทุกข์จึงมีอยู่ที่ใจ เพราะคำว่าทุกข์ได้แก่ผลของกิเลส สมุทัยคืออะไร **นนฺทิราคสหคตา ตตฺร ตตฺราภินนฺทินี. เสยฺยถีทํ กามตณฺหา ภวตณฺหา วิภวตณฺหา.** ได้แก่อะไรอยู่ที่ไหน **กามตณฺหา** ความรักความใคร่ในกิเลสกาม วัตถุกาม มันเต็มหัวใจอยู่นี้มีความบกพร่องที่ไหนเวลานี้ นี่มันอยู่ที่นี่ **กามตณฺหา ภวตณฺหา วิภวตณฺหา** อยู่ที่หัวใจนี้ คำว่า สัมมาทิฏฐิ สัมมาสังกัปโป จนกระทั่งสัมมาสมาธิ ซึ่งเป็นเครื่องมือปราบกิเลสอยู่ที่ไหนถ้าไม่อยู่ที่ใจ ใจไม่ผลิตขึ้นมาใครจะผลิตขึ้นมา ใจไม่นำมาฟาดฟันหั่นแหลกกับกิเลสผู้ใดจะมาฟาดฟันหั่น

แหลก ก็อยู่ด้วยกันนี้ ทุกข์ทางใจก็หมดไม่มีสิ่งใดเหลือ นั่นจะว่าบริสุทธิ์หรือไม่บริสุทธิ์ที่นี่ ท่านว่า **สจิตฺตปริโยทปนํ** ทำจิตให้ผ่องแผ้วจนกระทั่งถึงความบริสุทธิ์

ถ้าทำแบบพระพุทธเจ้าทรงสอนไว้แล้วมันต้องบริสุทธิ์ได้จิต เพราะกิเลสเป็นสิ่งที่แก้ได้ ปราบได้ทำลายได้ ถ้าทำลายไม่ได้แล้วพระพุทธเจ้าไม่มีองค์ใดปรากฏขึ้นในโลกได้ ไม่มีผู้ใดบริสุทธิ์ได้ ต้องเป็นคนมีกิเลสแบกกิเลสตลอดเวลาทุกตัวสัตว์โลก ไม่มีแม้แต่รายเดียวที่จะพ้นทุกข์ไปได้ นี่เราเคยเห็นไม่ใช่หรือตำรับตำรา พระพุทธเจ้าที่ตรัสรู้มานี้กี่ร้อยกี่พันกี่หมื่นกี่แสนกี่ล้านพระองค์ ล้วนแล้วตั้งแต่เป็นผู้หลุดพ้นจากกิเลส เหยียบย่ำทำลายกิเลส สมมุติภายในจิตใจให้ขาดกระเด็นออกไปจากจิตใจทั้งหมด จึงเป็นผู้พ้นโลกแห่งวัฏฏะ คือความเกิดแก่เจ็บตายไปเสียได้ และสาวกของพระพุทธเจ้าแต่ละพระองค์นั้นมีจำนวนมากเพียงไร ท่านเหล่านี้เป็นผู้หลุดพ้นไปได้หมด เพราะอำนาจมัชฌิมาปฏิปทานี้ทั้งนั้น ไม่มีอย่างอื่นที่จะมีอำนาจเหนือกิเลสและกิเลสจะกลัว กลัวเท่านี้กิเลส

เราเป็นนักปฏิบัติต้องเอาให้จริงให้จัง ลูกศิษย์ตถาคตไม่ปรากฏว่าได้ทรงสั่งสอนให้มีความท้อแท้อ่อนแอเหลวไหล มีแต่สอนให้จริงให้จังทุกอย่างไม่ว่ากิจนอกการใน ให้มีสติ ทำด้วยความจงใจทุกสิ่งทุกอย่าง แล้วก็จะมาเป็นเครื่องสนับสนุนจิตใจของเราภายในนี้แล สติภายนอกเวลาใช้ภายนอกก็เป็นสติ ใช้ภายในก็เป็นสติ ใช้ภายนอกก็เป็นปัญญา ใช้ภายในก็เป็นปัญญา คนที่เคยฉลาดแสดงออกข้างนอกก็ฉลาด แสดงเข้ามาทางในก็ฉลาด คนที่เคยโง่ เป็นนิสัยสันดานโง่แสดงออกข้างนอกก็โง่ แสดงเข้ามาภายในก็โง่

นี่พระพุทธเจ้าสอนให้กำจัดความโง่เขลาเบาปัญญานี้ออก ด้วย **กุสลสฺสูปสมฺปทา** ให้มีความฉลาดยังจิตใจของตนให้ฉลาดด้วยการอบรม เมื่อฉลาดแล้วย่อมจะสามารถทราบได้ในทุกสิ่งทุกอย่าง ที่มีอยู่ภายในตนและเกี่ยวข้องกับตนตลอดโลกธาตุทำไมจะทราบไม่ได้ พระพุทธเจ้าทรงทราบมาแล้ว สาวกทั้งหลายได้ทราบมาแล้วได้พ้นมาแล้วจากมัชฌิมาปฏิปทานี้ เหตุไรเราจะมากอดคัมภีร์มัชฌิมาปฏิปทาตั้งแต่ชื่อกิเลสตั้งแต่ชื่อของธรรม ไม่ได้เห็นตัวกิเลสอย่างแท้จริงภายในจิตใจ ไม่ได้เห็นธรรมอย่างแท้จริงโผล่ขึ้นที่ใจนี้บ้างเลย เราไม่ละอายคัมภีร์บ้างเหรอ ไม่ละอายผ้าเหลืองพระพุทธเจ้าบ้างเหรอ ไม่ละอายบาตร สบง จีวรซึ่งเป็นบริขารของท่านผู้ที่ได้รับชัยชนะมาบ้างเหรอ เอ้า พิจารณาให้มันจริงซินักปฏิบัติ ถ้าลงได้จริงแล้วยังไงก็ไม่พ้นที่จะหลุดพ้นไปได้

วันนี้ได้อธิบายถึงเรื่องธรรม ๓ ข้อ สรุปลงแล้วก็มาอยู่ที่ **สจิตฺตปริโยทปนํ** เป็นพระโอวาทของพระพุทธเจ้าทั้งมวลทีเดียว มีรวมเท่านี้ไม่มีอย่างอื่นอย่าพากันสงสัย ไม่ปรากฏว่ามีอู่มีเปลมีหมอนมีความสะดวกสบาย สำหรับรับรองพวกเราที่เป็นคนขี้เกียจไว้ให้อยู่สบาย ๆ เรานอนหลับอยู่กิเลสก็หลุดลอยออกไป ๆ อยู่บนเปลบนหมอน ที่นอนหมอนมุ้งที่ไหน ความเพ

ลิดความเพลินอยู่สบาย ๆ ด้วยความสบายก็ตามกิเลสหลุดไปลอยไป ไม่มีในหลักธรรมของพระพุทธเจ้า มีแต่ฟาดฟันลงไปให้มันสะบั้นหั่นแหลกกันลงไปด้วยความพากเพียร เอ้า ตายก็ตายลูกศิษย์ตถาคตตายในสนามรบเป็นเกียรติแก่ตัวเอง มีแต่อย่างนั้น ธรรมทั้ง ๓ ข้อนี้ได้อธิบายให้ท่านทั้งหลายฟังว่าเป็นสิ่งสำคัญ และผู้ที่จะนำธรรมเหล่านี้ออกแสดงได้อย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วย เต็มขั้นเต็มภูมิ ก็ต้องเป็นผู้ปฏิบัติ

ผู้ปฏิบัติเท่านั้นจะเป็นผู้รู้ในแง่หนักเบาระหว่างแห่งกิเลสกับธรรมที่ต่อสู้กัน ไม่มีผู้ใดที่จะทราบแง่หนักเบาของกิเลสกับธรรม มีสติปัญญาธรรมเป็นต้น ห้ำหั่นกันหนักเบาแค่ไหน ควรจะต่อสู้กันขนาดไหน หนักเบาขนาดไหนกับกิเลสประเภทใด เป็นภาคปฏิบัติเท่านั้นเป็นผู้ปฏิบัติเท่านั้น จะเป็นผู้รู้ผู้เห็น จะเป็นผู้ต่อสู้ในสงคราม และผลที่พึงได้รับได้แก่ชัยชนะก็คือผู้ปฏิบัตินี้เท่านั้น จะเป็นผู้ทรงมรรคทรงผลเต็มหัวใจ มีอยู่เท่านี้ไม่มีอย่างอื่น ขอให้พากันเป็นที่เข้าใจลงใจกับการปฏิบัตินี้คือเพื่อมรรคผลนิพพาน จะสมมักสมหมายในวันหนึ่ง

แสดงเพียงแค่นี้

<<สารบัญ

เทศน์อบรมพระ ณ วัดป่าบ้านตาด

เมื่อวันที่ ๑๘ เมษายน พุทธศักราช ๒๕๒๓

ลูบคลำอะไรเวลานี้

เราอยากให้จิตใจของหมู่เพื่อนได้สัมผัสสัมพันธ์กับธรรม ที่ทรงแสดงไว้ตามหลักความจริงที่ทรงรู้ทรงเห็นทุกสิ่งทุกอย่างมาแล้ว ไม่ได้มาพูดเป็นลม ๆ แล้ง ๆ เอาเฉย ๆ พูดออกมาจากความรู้แจ้งเห็นจริงจริง ๆ ในบรรดาธรรมทั้งหลาย เริ่มแต่สมาธิขึ้นไปเป็นขั้น ๆ ของสมาธิคือความละเอียดแห่งความสงบ และเป็นขั้น ๆ ของปัญญา ละเอียดแหลมคมไปโดยลำดับ จากนั้นก็ถึงขั้นวิมุตติหลุดพ้น ไม่นอกเหนือไปจากพระโอวาทที่ทรงสั่งสอนไว้แล้วนี้เลย

พวกเราที่ปฏิบัติตามหลักธรรมของพระพุทธเจ้า ทำไมจึงไม่สัมผัสสัมพันธ์ธรรมที่แสดงไว้ทั้งเหตุทั้งผล ซึ่งเป็นสิ่งที่เกี่ยวเนื่องกันอยู่อย่างแยกกันไม่ออก นอกจากการประพฤติปฏิบัติเขวออกนอกลู่นอกทางไปเสีย โดยความพลั้งเผลอหรือความอ่อนแอ ไม่เข้มงวดกวดขันในการปฏิบัติตนเองด้วยสติเป็นสำคัญ การปฏิบัติโยนทิ้งให้พระครั้งพุทธกาลเสียหมด การสำเร็จมรรคผลนิพพานก็มอบให้ท่านทั้งหมด การสำเร็จมรรคผลนิพพานของท่านเป็นฝ่ายผล การปฏิบัติของท่านท่านปฏิบัติอย่างไร ผู้สนใจในผลที่ท่านได้รับแล้วเพื่อเป็นสมบัติของตน ก็ควรจะคำนึงถึงเหตุคือการดำเนินของท่าน

ท่านเอาจริงเอาจังท่านไม่ทำเร่ ๆ ร่อน ๆ โลกเลกโลเลเหมือนพวกเราทั้งหลายที่ปฏิบัติกันอยู่เวลานี้ ซึ่งผู้อบรมสั่งสอนก็อกจะแตก เพราะสอนด้วยความจริงใจจริง ๆ ไม่ได้สอนเล่น ๆ การสอนนี้ก็สอนด้วยความแน่ใจด้วย ไม่ได้สอนแบบลูบ ๆ คลำ ๆ เราพูดอย่างเต็มปากด้วยความจริงใจของเราที่เป็นที่รู้ที่เห็นมาอย่างนั้น ทั้งฝ่ายเหตุและฝ่ายผล เราจึงกล้าพูดทุกแง่ทุกมุมในธรรมทั้งหลาย ให้ผู้มาศึกษาอบรมได้เข้าใจอย่างถึงใจแล้วนำไปประพฤติปฏิบัติอย่างถึงใจ การรู้เห็นธรรมอันเป็นฝ่ายผลก็จะได้รู้เห็นธรรมอย่างถึงใจเป็นลำดับ ๆ ไป

นี่เป็นอย่างไร ตื่นข่าวกันมาอะไรบ้าง หลั่งไหลกันมาไม่ได้เหตุได้ผล เดี๋ยวองค์นั้นมา เดี๋ยวองค์นี้มา มาก็ไม่เห็นได้เหตุได้ผลเก้ง ๆ ก้าง ๆ มีกี่รายเข้ามาต้องขวางตาทุกราย ๆ ไป แม้ที่สุดการเดินบิณฑบาตเท่านั้นก็ยังขวางตา แสดงให้เห็นแล้วว่ามันขวางมาตั้งแต่เมื่อไร เหมือนกับไม่ได้บวชเข้ามาอบรมศึกษาอันใดเลย อยู่เฉย ๆ กินเฉย ๆ นอนเฉย ๆ เอาเพศนั้นมาเป็นมรรคผลนิพพานได้อย่างไรถ้าไม่ใช่การประพฤติปฏิบัติ กำจัดกิเลสซึ่งเป็นเครื่องรกรุงรังขวางหูขวางตาขวางใจตัวเองและคนอื่นอยู่ภายในตัวนั้นเท่านั้น ไม่เห็นเกิดประโยชน์อะไร

เมื่อเช้านี้ก็ได้ดุพระ เดินเก้ง ๆ ก้าง ๆ ขวางหน้าขวางหลังอยู่นั้น จะไปก็ไม่ไปทั้ง ๆ ที่ไม่ใช่พระแก่พระชราคร่ำคร่าอะไรพอจะเดินให้ทันหมู่ทันเพื่อนไม่ได้ นี่ละที่มารายไหนมาก็ขวางอย่างนี้แหละ หมู่เพื่อนเดินไป เราเข้ามาศึกษาก็ดูกันแล้วนี่ ท่านไปยังไงก็เดินตามท่านไป สังเกตไป จำเป็นอะไรจะต้องให้พูดให้ว่ากัน เมื่อเช้านี้ ๒ หน มีกี่รายมันต้องขวางทุกรายนั่นแหละ กว่าจะเข้ารูปเข้ารอยกันได้นี่แทบเป็นแทบตาย

ดูหัวใจตัวไปซิบิณฑบาต มองดูอะไร หัวใจเป็นยังไง มาปฏิบัติก็เพื่อจะรักษาใจ ใจเป็นอะไรจึงต้องรักษา มันมีอะไรอยู่ภายในนั้น มีแต่พิษแต่ภัยเต็มหัวใจ คิดออกมาในแง่ใดมีแต่เรื่องของกิเลสตัณหาอาสวะเครื่องรกรุงรังกว้านเข้ามากลุ้มรุมจิตใจ เผาลนจิตใจให้เดือดร้อนตลอดเวลา ยังไม่เห็นโทษของมันแล้วจะไปเห็นโทษอะไรที่ไหนกัน หรือจะโยนให้พระในครั้งพุทธกาลที่ท่านสำเร็จมรรคผลนิพพานไปแล้วนั่นเหรอ เป็นผู้คอยรับบาปทั้งหลายที่เราสร้างขึ้น

เราทำขึ้นด้วยความประมาทของเรา ใครจะรับ เหตุมันเกิดขึ้นจากที่ไหนถ้าไม่เกิดขึ้นจากเรา แล้วผลใครจะเป็นผู้รับแทนได้ ไม่มีใครรับแทนได้ ประการหนึ่งก็ไม่มีใครจะมาโง่บัดซบถึงขนาดจะต้องมารับผลกรรมของผู้อื่นที่ทำขึ้นมา ไม่มีในโลกนี้ ใครจะไปยินดีรับของไม่เป็นท่าไม่เป็นเรื่องเป็นราว ไม่เป็นสาระแก่นสาร มีแต่มูตรแต่คูถเต็มหัวใจของเรา แสดงออกในแง่ใดก็มีแต่ออกมาจากของสกปรกโสมม ผลปรากฏขึ้นมาเป็นความทุกข์ร้อนจะให้คนอื่นมารับได้อย่างไร ใครจะยินดีรับหากว่าเป็นของรับได้ก็ดี แต่นี้เป็นไปไม่ได้ ไม่มีใครมารับได้เพราะกฎหลักธรรมชาติมันอยู่กับตัวเองผู้สร้างผู้ทำขึ้นมา

มาตั้งใจศึกษา ให้ศึกษาซิตามีอยู่หูมีอยู่มีไว้สำหรับอะไร ตาดูหูฟังใจคิดให้ได้เหตุได้ผลจากการมาศึกษาอบรมจริง ๆ จึงชื่อว่าเป็นผู้มาศึกษา มาเก้ง ๆ ก้าง ๆ ไม่ได้เรื่องได้ราว ใครทำอะไรก็ดูอยู่เหมือนตาไม้ไผ่นี่หรือหูกะทอไม่สนใจ หูกะทอหูกระทะไม่เกิดประโยชน์อะไรแล้วมาเรื่อย ๆ ให้หนักใจเปล่า ๆ มากีดมาขวางมากดมาถ่วงกันอยู่นั้นแหละ เจตนาไม่มีเจตนาก็ไม่สำคัญ สำคัญที่ผิดต้องเป็นผิด หนักต้องเป็นหนักอยู่งั้นแหละ ขวางต้องเป็นขวาง

สิ่งไม่ดีต้องไม่ดีให้เห็นอยู่นั้นเอง แสดงให้เห็นพื้นหรือภูมิของตัวเอง พื้นเพที่เคยเป็นมาเป็นยังไง มาประกาศนั่นแหละที่มากีดมาขวางเก้ง ๆ ก้าง ๆ อยู่งั้น นั่นละภูมิของตัว พื้นเพของตัวเองไม่เคยสนใจไม่เคยเอาไหนกับอะไร เวลาเข้ามาเกี่ยวข้องกับหมู่คณะผู้ตั้งอกตั้งใจมันก็มากีดมาขวางหมู่เพื่อนให้ได้รับความลำบากลำบน จะพูดอะไรก็พูดยาก นั่นละสิ่งไม่ดีมันขวางรู้ไหม พากันรู้แล้วยัง ถ้าสิ่งดีแล้วไม่ขวาง พูดออกมาก็ไม่ขวางหู กิริยาอาการการแสดงออกทุกอาการที่จะมองเห็นด้วยตาก็ไม่ขวางตา นั่นเรียกว่าเป็นธรรม ถ้าอันไหนขวางหูขวางตาล้วนแล้วแต่เป็นกิเลสทั้งนั้นแหละ มันขวางธรรม ผู้มุ่งต่อธรรมจึงต้องได้รับความไม่สะดวกสบายใจในการแสดงออกของกิเลสแห่งบุคคลผู้ประมาทนั้น

จิตอยู่กับตัวพยายามบังคับกันอยู่ทุกเวลำเวลา ทำไมจึงจะไม่ปรากฏผล มันจะนอกเหนืออำนาจของธรรมไปไหนกิเลสประเภทต่าง ๆ น่ะ ถ้าเราตั้งใจกำจัดจริง ๆ ระมัดระวังรักษาจริง ๆ รักษาใจ มันจะดิ้นไปไหนสติมีอยู่รักษาอยู่ ปัญญามีอยู่ ธรรมเครื่องกำจัดมีอยู่แล้วแท้ ๆ ทำไมจึงปล่อยให้กิเลสมันฉุดมันลากไปทั้งวันทั้งคืน แล้วก็มาทวงเอาแต่มรรคผลนิพพานจากความเพียรที่หาสติสตังไม่ได้นั้นมีอย่างที่ไหน

ทำอะไรต้องจริงต้องจังซิ มาทำเร่ ๆ ร่อน ๆ อ่อนแอได้เหรอ ธรรมของพระพุทธเจ้าไม่ใช่ธรรมอ่อนแอ ใครเป็นคนจริงจังยิ่งกว่าพระพุทธเจ้าในโลกนี้เอามาเสมอซิ การประกอบความพากเพียรจะมีใครสลบไสลขนาดพระพุทธเจ้า ยากหรือไม่ยากการขุดค้นธรรมะมาให้เป็นประโยชน์แก่โลก ก็ลือว่าศาสดาแล้วเป็นผู้หนึ่งในความทุกข์ความยากความลำบาก ความทรมานทุกสิ่งทุกประการในฝ่ายเหตุที่ทรงบำเพ็ญ ไม่มีใครสู้ พูดถึงเรื่องฝ่ายผลที่ได้มาก็ไม่มีใครจะเลิศยิ่งกว่าพระพุทธเจ้าไปได้ เป็นศาสดาของโลกทั้ง ๓ โน่น

เราแค่จะเป็นครูสอนเราให้ได้เรื่องได้ราว ให้กิเลสตัณหาอาสวะก็สงบลงไปจิตใจจะได้เย็นด้วยสมาธิด้วยปัญญา ก็ไม่มีทางเกิดขึ้นได้ไม่ปรากฏนี่ทำอย่างไร เรามาลูบคลำอะไรกันอยู่เวลานี้ ไม่จริงไม่จังแล้วจะเห็นของจริงจากที่ไหน ของจริงจริงทุกด้าน ไม่ว่าฝ่ายสมุทัย ไม่ว่าฝ่ายมรรค ต้องจริงทุกด้าน สมุทัยเกิดขึ้นมาก็เป็นกิเลสจริง ๆ ผลที่ผลิตขึ้นมาจากสมุทัยก็เป็นทุกข์จริง ๆ มรรคคือข้อปฏิบัติมีสติปัญญาเป็นสำคัญ ก็เป็นสติปัญญาจริง ๆ ถ้าเราผลิตขึ้นมาแล้วแก้กิเลสทุกประเภทได้จริง ๆ ไม่สงสัย นิโรธความดับทุกข์เมื่อสติปัญญามีความสามารถมากน้อยเพียงไรในการแก้กิเลสออกโดยลำดับ ก็ต้องแสดงตัวขึ้นมาเป็นความดับทุกข์โดยลำดับ ๆ ไปจนถึงขั้นสุดท้าย ดับไม่มีเหลือเพราะอำนาจของมรรคสมบูรณ์แล้ว นั่นท่านดำเนินอย่างนั้น

เราไปหามรรคผลนิพพานที่ไหน ถ้าไม่ค้นหาด้วยข้อปฏิบัติ ด้วยสมาธิ ด้วยปัญญา ด้วยศรัทธาความเพียรของเรา มรรคผลนิพพานอยู่ที่ไหนเวลานี้ อยู่ในครั้งพุทธกาลก็เป็นของท่านไม่ใช่ของเรา กิเลสอยู่ที่ไหนเวลานี้ ความมืดตื้อความบีบคั้นจิตใจอยู่ตลอดเวลามันอยู่ที่ใจนี้ไม่ได้อยู่ที่ไหน แล้วทีนี้การแก้กิเลสเพื่อทำให้แจ้งซึ่งมรรคผลนิพพาน เราจะแก้ที่ไหนถ้าไม่แก้ที่ผูกที่มัดตัวเองอยู่ในใจเวลานี้ เต็มอยู่ภายในหัวใจนี้เราจะไปแก้ที่ไหนกัน

แก้ไม่แก้ด้วยความพากเพียร ไม่แก้ด้วยสติปัญญาจะเอาอะไรมาแก้ เครื่องมือนี้ท่านเคยแก้มาแล้ว ได้ผลเป็นที่พอใจมาแล้วตลอดกาลไหน ๆ ไม่เคยครึไม่เคยล้าสมัยถ้าคนที่ควรอยู่ในสมัยที่จะทรงมรรคผลนิพพานไว้ได้ จะไม่นอกเหนือจากความเพียรของผู้นั้นไปได้เลย นอกจากเป็นโมฆภิกษุเท่านั้น ครองผ้าเหลืองมาแล้วก็ว่าตัวเป็นพระ เอาดินเหนียวมาติดหัวแล้วก็ว่าตัวมีหงอนไปเท่านั้น แล้วก็โอ่อ่าภาคภูมิในเพศของตนเพียงผ้าเหลืองเท่านั้น ไม่ได้

ภาคภูมิในข้อวัตรปฏิบัติในความพากเพียรในความอาจหาญ การต่อสู้กับกิเลสประเภทต่าง ๆ ให้พินาศฉิบหายไปโดยลำดับ ๆ ซึ่งควรจะเป็นความภาคภูมิด้วยวิธีการอย่างนี้

มันไม่ได้ภาคภูมิเพราะไม่ทำไม่จริงไม่จัง เราจะเอาอะไรมาเป็นจริงเป็นจังในตัวของเรา ถ้าธรรมไม่สัมผัสสัมพันธ์ภายในใจตั้งแต่สมาธิธรรมขึ้นไปถึงปัญญาธรรม วิโมกขธรรมแล้ว จะหาความแน่ใจความไว้วางใจหาสาระแก่นสารภายในจิตใจ หรือสารคุณภายในใจเราได้อย่างไร นั่นเป็นเพศอันหนึ่งเพียงประกาศให้โลกทราบเท่านั้น ยังไม่ได้เป็นความจริงความจังที่จะได้รับผลตอบแทนแต่ประการใด ถ้าไม่ปฏิบัติให้เป็นไปตามหลักธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนไว้

จิตมันจะฉลาดผาดโผนโลดเต้นไปไหนนักหนา เกินโลกเกินสงสารเขา เกินอรรถเกินธรรมไปที่ไหน ถ้านำธรรมเข้ามาบังคับ มาฝึกมาทรมาน มันต้องยอมจำนนจนได้ ไม่ยอมหาคนดีไม่ได้ในโลกนี้ อย่ามาอยู่เฉย ๆ ให้เสียเวล่ำเวลาเปล่า ๆ ไม่เกิดประโยชน์ มาศึกษาอบรมก็ต้องเอาจริงเอาจังให้เห็นเหตุเห็นผลเห็นอรรถเห็นธรรมขึ้นภายในใจ การสอนนี้ไม่ได้นำธรรมมาจากไหน ออกมาจากใจนี้มาสอนหมู่เพื่อน แล้วการทำก็ทำที่นี่กำจัดกันที่นี่ กิเลสมันอยู่ที่ใจ กำจัดกันที่ใจด้วยอุบายวิธีใด ก็นำมาสอนหมดไม่เคยปิดบังลี้ลับเลยแม้แต่น้อย นี่จะให้เอาธรรมที่อื่นมาสอนเอามาไม่ได้ ปรากฏที่ไหนเคยทำมาอย่างไรเคยรู้เคยเห็นอย่างไร ก็เอาธรรมนั้นมาแสดงให้หมู่เพื่อนฟัง เพราะเป็นที่แน่ใจในตนแล้วไม่สงสัย

ใครจะจริงก็จริง ห่วงอะไรห่วงป่าช้าการเกิดตาย เคยเกิดเคยตายมากี่ภพกี่ชาติ เพราะอำนาจของกิเลสตัณหาพาวกพาเวียน เรายังไม่เห็นโทษของมันแล้วเราจะเห็นโทษอะไร ทุกวันนี้ที่ทำให้เกิดความทุกข์ความลำบากภายในจิตใจ ตลอดถึงปรากฏเป็นธาตุเป็นขันธ์ขึ้นมาให้แบกให้หามพร้อมด้วยอุปาทานเหล่านี้ ถ้าไม่ใช่เป็นเรื่องของกิเลส โทษแห่งความยึดความถือนี้จะมาจากไหน ไม่มีทางมาของทุกข์ทั้งหลาย เอ้า ลองปฏิบัติดูซิ เอาให้จริงให้จัง

คำว่าสมาธิอย่าให้มีแต่ชื่อ อย่าท่องจนปากจะฉีกเฉย ๆ คล่องปากคล่องใจ แต่สมาธิภายในใจไม่ปรากฏอย่าให้เป็นอย่างนั้น สมาธิท่านว่ายังไง แปลว่าอะไรบ้าง สมาธิก็คือความสงบ จิตตั้งมั่นว่าเป็นสมาธิ เหตุไรจิตจึงจะตั้งมั่น เวลานี้จิตเป็นยังไง มันโยกมันคลอนเหลาะ ๆ แหละ ๆ ไปกับกิเลสตัณหาอาสวะที่ฉุดที่ลากไปอยู่ตลอดเวลา บังคับจิตใจที่ฟุ้งเฟ้อเห่อเหิมนั้นเข้ามาสู่อรรถสู่ธรรมในวงสติในวงปัญญา บังคับให้อยู่ไม่ให้กิเลสฉุดลากออกไปด้วยความมีสติด้วยดี ทำไมจิตจะไม่ลงสู่ความสงบได้ เมื่อกำจัดความคิดปรุงทั้งหลายซึ่งเป็นเครื่องยุแหย่ก่อกวนจิตใจอยู่โดยลำดับ ๆ จนกระทั่งมันปรุงเรื่องราวอันใดที่เป็นกิเลสขึ้นไม่ได้แล้วทำไมจะไม่เป็นธรรม คือสมาธิธรรม ต้องปรากฏถ้ามีสติสืบต่อกันไปโดยลำดับ

ไม่ว่าจะยืนจะเดินจะนั่งจะนอน จิตกับสติไม่ให้เหินห่างจากกัน เอาจริงเอาจังอยู่เช่นนั้น

จิตต้องสงบเป็นอื่นไปไม่ได้ เมื่อสงบแล้วต้องเห็นสมาธิแหละที่นี่ สมาธิเป็นอย่างนี้ แน่ะ รู้เอง คือความสงบนั้นแลเป็นสมาธิ เริ่มต้นสงบก็เริ่มต้นเป็นสมาธิ สงบมากเพียงไรจนเป็นบาทเป็นฐานแน่นหนามั่นคงก็ยิ่งเป็นสมาธิที่แน่นหนามั่นคงมากขึ้นอยู่ภายในจิตใจนั่นเอง ไม่อยู่ในที่ไหน องค์สมาธิแท้ ๆ อยู่ที่ใจ

การพิจารณาทางด้านปัญญาเราไม่ต้องหาเวล่ำเวลา นอกจากจิตที่กำลังพักสงบเท่านั้น เวลาจะพิจารณาเวลาจะภาวนาให้สงบก็ต้องเอาจริงเอาจัง อุบายวิธีใดที่จิตใจจะเป็นไปเพื่อความสงบ ด้วยการกดขี่บังคับของใจก็ทำลงไปตามหลักธรรมที่ท่านสอนไว้ เวลาจิตขยายตัวออกมาจากความสงบแล้วพิจารณาทางด้านปัญญา ปัญญาเป็นสำคัญ พอจิตมีพื้นมีฐานเป็นความสงบบ้างแล้ว มีทางที่จะคิดอ่านไตร่ตรองอะไรต่ออะไรได้ ด้วยความมีสติเป็นเครื่องควบคุมงานแห่งการพิจารณาของตน พิจารณาอะไรต้องให้จริงให้จัง ให้ความรู้ความจดจ่อต่อเนื่องเจตนาให้อยู่กับสิ่งนั้นจริง ๆ อย่าสักแต่พิจารณาเอาเวล่ำเวลาเข้ามาเหยียบย่ำทำลายความจริงให้เสียไปหมด

เอาความจริงพิจารณาความจริงซิ สติเป็นความจริง ปัญญาเป็นความจริง ความเพียรเป็นความจริง ย่อมจะติดตามความจริงทั้งหลายซึ่งเป็นฝ่ายต่ำ ได้แก่กิเลสตัณหาอาสวะได้โดยลำดับ ๆ ไม่ต้องสงสัย เพราะท่านเคยดำเนินมาแล้ว พระพุทธเจ้าพระสงฆ์สาวกตลอดครูอาจารย์ทั้งหลาย ท่านดำเนินมาแล้ว ได้ผลมาแล้ว ด้วยวิธีการที่กล่าวมาเหล่านี้ ทำไมเรานำมาประพฤติปฏิบัติจึงจะไม่ปรากฏผล ถ้าเราจริงจังตามหลักธรรมด้วยเจตนามุ่งหมายต่ออรรถต่อธรรมจริง ๆ ไม่คลาดเคลื่อนจากสติที่บังคับงาน ต้องได้ผล

การพิจารณาทางด้านปัญญาไม่ว่าข้างนอกข้างใน จิตใจมันติดมันข้องอยู่กับอะไร เช่น รูปเป็นต้น เอามาคลี่คลายดูให้เห็นละเอียดลออกี่ครั้งกี่หนไม่สำคัญ สำคัญที่ความรู้แจ้งเห็นจริงตามหลักความจริงเป็นขั้นเป็นตอนไปนั้นแลเป็นความถูกต้อง ย้อนเข้ามาพิจารณาภายในก็เป็นอย่างนั้นเหมือนกัน หนัง เนื้อ เอ็น กระดูก หุ้มห่อกันไว้มีแต่กองกระดูกเต็มร่างนี้ เรายังว่าเป็นของสวยของงามของดิบของดี ว่าเป็นสัตว์เป็นบุคคลอยู่เหรอ มันโง่ขนาดไหนจิตที่ถูกกิเลสหลอกนั่น ธรรมคลี่คลายลงไป ความคลี่คลายของธรรมก็เป็นเรื่องแก้กิเลสความงมงายของตัวเองนั่นแล

สอนกรรมฐาน เกสา โลมา นขา ทันตา ตโจ แน่ะ ดูผมก็ดูซิมันมีคุณค่ามีราคาอะไรพอที่จะไปหลงติดหลงพันมันนักหนา ขนก็เหมือนกันแม้แต่ขนหมามันยังมี ขนสัตว์มันยังมี ผมขนเรามันจะวิเศษวิโสไปไหนพอให้ติดให้พันเอานักเอาหนา เล็บ ฟัน แน่ะ ของสัตว์ก็มี จะมาวิเศษวิโสอะไรตั้งแต่เล็บฟันของมนุษย์ หนังก็เหมือนกัน หนังสัตว์ก็มีมันวิเศษวิโสอะไรยิ่งกว่าหนังคนพอที่จะติดข้องพัวพันเอานักหนา พิจารณาคลี่คลายดูให้เห็นชัดเจน ดูข้างนอกแล้วดูข้างใน

พลิกไปพลิกมาดูทุกเล่ห์ทุกเหลี่ยมทุกสันทุกคมให้เห็นชัดเจน

ดูเข้าไปเนื้อก็ดูซิ เอ็น กระดูก เข้าไปข้างในเท่าไรยิ่งเห็นแต่ของปฏิกูลโสโครกเต็มไปหมดทั้งร่างนี้ เรายังจะมาแบกมาหามอยู่ด้วยอุปาทานความยึดมั่นถือมั่นอยู่เหรอ นั่นคือกิเลสมันดื้อต่อธรรมอย่างนั้นให้เรารู้ มันไม่ยอมเห็นตามธรรม มันต้องฝืนไปแบบมันนั่นแหละ ทีนี้เราผู้ยอมจำนนที่เชื่อมัน ก็ต้องถูกลากถูกเข็นถูไถไปถลอกปอกเปิกไปด้วยความทุกข์ความลำบากความทรมานหาที่ยุติไม่ได้ มีแต่ความฟุ้งซ่านรำคาญจิตใจ เมื่อพิจารณาให้เห็นตามความจริงนี้แล้วจิตใจจะดิ้นไปไหน

โลกธาตุนี้มันเหมือนกันหมด ถ้าพูดถึงเรื่องธาตุเรื่องขันธ์ก็ไม่มีอะไรมากกว่ากัน ยิ่งกว่ากัน วิเศษวิโสกว่ากัน พูดถึงเรื่องกอง **อนิจฺจ ทุกฺข อนตฺตา** ก็เต็มไปหมดในร่างกาย พูดถึงความปฏิกูลโสโครก ความเป็นอยู่ของมันก็ไม่ว่าข้างนอกข้างใน เต็มไปด้วยความปฏิกูลโสโครกเห็นได้อย่างชัดเจน แม้ตาเนื้อดูก็ไม่ผิดแล้วเหตุใดตาสติปัญญาซึ่งควรจะแหลมคมยิ่งกว่าตาใจนี้ ทำไมจะไม่รู้ไม่เห็นความจริงเหล่านี้ที่มีอยู่กับตน แยกแยะพิจารณาให้เห็นชัดเจนลงไป

ในขณะพิจารณาไม่ต้องไปวุ่นไปห่วงในเรื่องสมาธิคือความสงบ พิจารณาให้เป็นการเป็นงาน ให้เข้าอกเข้าใจในสิ่งที่มีอยู่ในร่างกายหรือนอกร่างกายก็ตาม มันเป็นสัจธรรมได้ด้วยกัน ถ้าพิจารณาให้เป็นมรรคเป็นได้ทั้งนั้น ถ้าคิดให้เป็นสมุทัยข้างในก็เป็นข้างนอกก็เป็น คิดด้วยความรักความชมความยินดีในสิ่งนี้ว่าเป็นของสวยของงาม ว่าเป็นสิ่งจีรังถาวร นั่นคือเรื่องของสมุทัย คิดข้างนอกก็เป็นสมุทัย คิดข้างในก็เป็นสมุทัย เมื่อคิดไปในทางที่ละที่ถอนตรงกันข้ามกับคำว่าสวยว่างาม ตรงกันข้ามกับคำที่ว่าแน่นหนามั่นคง จิตใจย่อมปล่อยวางเพราะความเข้าใจในการพิจารณาตามหลักความจริง นี่การพิจารณาเป็นอย่างนั้น

ถือเป็นการเป็นงานจริง ๆ เรื่องของความสงบก็ดี เรื่องของปัญญาก็ดี เมื่อถึงขั้นตอนใดที่จะควรดำเนินแบบใด ดำเนินทางด้านปัญญา ดำเนินทางด้านสมาธิ ก็เอาจริงเอาจังให้เป็นกิจให้เห็นความสงบของใจจริง ๆ ขณะที่ดำเนินทางด้านปัญญาก็ตั้งใจพิจารณาคลี่คลายดูให้เห็นอย่างแจ่มแจ้งชัดเจน ตามความจริงที่มีอยู่ภายในร่างกายของตนและคนอื่น ทำไมจะไม่เห็น ทำไมจะไม่รู้ ของจริงมีอยู่ชัด ๆ เราฝืนความจริงเฉย ๆ จิตใจจึงเป็นไปไม่ได้ ถ้าไม่ฝืนต้องรู้

อย่างกายของเราก็เห็นอยู่แล้วนี่ความแปรสภาพก็เห็นอยู่ ความทุกข์ความลำบากด้วยโรคภัยไข้เจ็บ ความหิวความกระหายเจ็บไข้ได้ป่วย บีบบังคับอยู่ตลอดเวลา ท่านก็บอกว่าร่างกายนี้เป็นรังแห่งโรค ไม่ใช่รังแห่งความแน่นหนาถาวร ไม่ใช่รังแห่งความสวยความงาม มันเป็นรังแห่ง **อนิจฺจ ทุกฺข อนตฺตา** รังแห่งความปฏิกูลโสโครกป่าช้าผีดิบทั้งนั้น พูดตามหลักธรรมเป็นความจริงอย่างนี้

จิตใจแย้งกันกับหลักธรรม มันขัดกันต่อสู้กันกับธรรม เราเป็นผู้เข้าฝ่ายกิเลสเพื่อไปทำลายตัวเอง ความจริงไม่ปรากฏ สมาธิก็เลยได้ยินแต่ชื่อ ปัญญาก็ได้ยินแต่ชื่อ องค์สมาธิที่แท้จริงก็ดี ปัญญาที่เป็นเครื่องฟาดฟันหั่นแหลกกับกิเลสทั้งหลายอันแท้จริงก็ไม่ปรากฏ เมื่อเป็นเช่นนั้นกิเลสจะถลอกปอกเปิกไปได้ยังไง สติปัญญาของเราไม่มีมาใช้ต่อสู้กับมันบ้าง มีแต่ยื่นด้ามดาบให้มันฟันเอา ๆ เจ้าของไม่จับด้ามดาบฟันมันเลย ปัญญาก็กลายเป็นสัญญาไปเสียหมายนั้นหมายนี้หลอกลวงตนเอง นี่การพิจารณาปัญญาพิจารณาอย่างนั้น

เอาให้จริงให้จัง ไม่ยอมให้จิตหนีไปไหน เวลานี้จะทำงานตามหลักธรรมของพระพุทธเจ้า ทำงานเพื่อความรื้อฟื้นจิตใจของตนที่ถูกกิเลสเหยียบย่ำทำลายจนจมมิดให้โผล่ตัวขึ้นมา ทำลายสิ่งที่ปกคลุมจิตใจให้มืดมนอนธการนี้ให้มีความสว่างไสวขึ้นมา ด้วยสมาธิด้วยปัญญาไม่หยุดไม่ถอย เป็นก็ตามตายก็ตาม งานอื่นเราได้เคยผ่านมาหมดแล้วไม่เห็นมีอะไรเป็นสารคุณพอที่จะให้เป็นที่ระลึกเป็นที่ไว้อกไว้ใจได้เลย แต่งานภายในคืองานรื้อภพรื้อชาติงานกรรมฐานนี้ เป็นงานสำคัญที่จะถอดถอนกิเลสตัณหาอาสวะ รื้อภพรื้อชาติไม่ให้มีเหลือ เรียกว่างานล้างป่าช้า ป่าช้าคือความเกิดตายมีอยู่ภายในจิตกับร่างกายอันนี้ ซึ่งเป็นผลแห่งภพแห่งชาติหรือเป็นผลแห่งกิเลสมันผลิตขึ้นมา เอาให้จริงให้จัง พิจารณาลงไปแล้วไม่เห็นมีอะไร ก็มีเท่านั้น

การปฏิบัติถ้าอ่อนแอแล้วไม่มีหวังนะ ต้องฝืน ฝืนกับกิเลสจึงเรียกว่าต่อสู้กิเลส ไม่ฝืนไม่เรียกว่าต่อสู้ กิเลสมันหยาบอย่างนั้นมันต้องการอย่างนั้น ธรรมก็ต้องฝืน ธรรมให้เป็นอย่างนี้ ต้องเป็นไปตามธรรม ฝืนกิเลสให้เป็นไปตามธรรมจึงเรียกว่าต่อสู้กัน ไม่เช่นนั้นไม่เรียกว่าต่อสู้ ความอยากรู้อยากเห็นอันเป็นวิสัยของโลกวิสัยของกิเลสนั้น มันปริ่มอยู่ตลอดเวลาจะล้นฝั่งอยู่แล้ว แต่ความอยากรู้อยากเห็นในด้านธรรมะนี้มีจำนวนน้อย หรือมีกำลังน้อยยิ่งกว่าความอยากรู้อยากเห็นอันเป็นฝ่ายกิเลส มันจึงแพ้กิเลสเรื่อย ๆ ไป เพราะฉะนั้นจึงต้องต่อสู้ ไม่เสียดายในความอยากรู้อยากเห็น ฟันจิตลงไป หักห้ามจิตลงไป อย่าให้มันฝืนเราได้ เราต้องฝืนมันให้ได้ ได้ครั้งหนึ่งแล้วครั้งที่สองต่อไปเรื่อย ๆ ครั้งที่สามเรื่อย ๆ แล้วมีกำลังมากขึ้นโดยลำดับ ทีนี้ไม่ถอย

สติปัญญาเป็นสิ่งที่อบรมให้มีความแก่กล้าสามารถได้ จนกลายเป็นมหาสติมหาปัญญาฟังเอาซิ ออกจากสติที่ล้มลุกคลุกคลาน ได้บ้างเสียบ้างในขั้นเริ่มแรกที่เรายังไม่เข้าใจในอรรถในธรรม เพิ่งเริ่มฝึกหัดก็มีได้มีเสีย แม้เจตนาเต็มอยู่โดยสมบูรณ์ก็ตาม แต่เพราะอำนาจของกิเลสยังมีอยู่มาก มีกำลังมาก สามารถทำลายสติปัญญาให้ล่มจมเสียหายไปได้ในขณะ ๆ หนึ่ง แต่พอรู้สึกเมื่อไรก็ตั้งขึ้นมา ๆ ตั้งมาหลายครั้งหลายหนก็ติดต่อสืบเนื่องกันเป็นลำดับทั้งฝ่ายสติทั้งฝ่ายปัญญา

ปัญญาได้พิจารณามากน้อยเพียงไร ยิ่งมีความคล่องแคล่วตัวเองขึ้นโดยลำดับ มีกำลัง

ความสามารถและคล่องแคล่วไปเรื่อย ๆ พิจารณาขั้นนี้คล่องแคล่ว และต่อไปขั้นนั้นคล่องแคล่ว ๆ ไปหมด สติก็ติดตามงานโดยลำดับ ๆ จนกลายเป็นสติกับปัญญาเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ไม่แยกจากกัน นั้นละท่านเรียกว่ามหาสติมหาปัญญา อยู่กับผู้ที่อบรมบำรุงสติปัญญาอยู่โดยลำดับ จะปรากฏขึ้นที่ใจนั่นแล

ความหลุดพ้นจากกิเลสทั้งหลาย เป็นความเลิศความประเสริฐของใจดวงนั้น ของบุคคลผู้นั้น การจมอยู่ในกิเลสตัณหาอาสวะ จมมานานแล้วไม่เห็นมีความวิเศษวิโสอันใดเลย มีตั้งแต่ความทุกข์ความลำบากทรมานมาตั้งกี่กัปกี่กัลป์นับไม่ถ้วน นี่โทษของมันเราควรจะเห็นแล้ว คุณค่าแห่งความหลุดพ้นจากทุกข์นี้ไม่มีอะไรเสมอแล้วในโลกทั้งสามนี้ จิตที่มันดีดมันดิ้นมันวุ่นวายส่ายแส่ทางนู้นทางนี้อยู่ตลอดมานั้น เพราะเรื่องของกิเลสพาให้เป็นทั้งนั้น ไม่ใช่เรื่องธรรมพาให้เป็น

ถ้าเรื่องธรรมพาให้เป็น ๑) จิตใจต้องสงบเป็นสมาธิ ๒) จิตใจย่อมมีความคล่องแคล่วแกล้วกล้าด้วยการพินิจพิจารณาถอดถอนกิเลสประเภทต่าง ๆ ซึ่งเป็นความยึดมั่นถือมั่นสำคัญผิดออกไปได้โดยลำดับ ๆ จนกลายเป็นสติปัญญาที่คล่องตัวขึ้นมา กิเลสจะมีหนาแน่นขนาดไหนพ้นอำนาจของสติปัญญานี้ไปไม่ได้ สุดท้ายกิเลสก็หมอบ ทีแรกสติปัญญาหมอบ กิเลสออกเพ่นพ่าน ครั้นหนักเข้า ๆ กิเลสก็หมอบ ตัวตายก็ตายไป ตัวไม่ตายก็หมอบ สติปัญญาแก่กล้าขึ้นมา สุดท้ายก็เอาให้แหลกไม่มีอะไรเหลือเลย นั่นละความวิเศษอยู่ตรงนั้น

จิตใจที่หลุดพ้นจากกิเลสทั้งมวลแล้ว เป็นจิตใจที่วิเศษโดยไม่ต้องเสกสรร วิเศษหรือเลิศโลก เหนือโลก อยู่ที่ไหนก็เหนืออยู่อย่างนั้น เพราะไม่มีอะไรเข้าไปเกี่ยวข้องได้เลย นี่เราจะเห็นได้อย่างชัด ๆ เมื่อสิ่งยั่วยวนก่อกวนทั้งหลาย ซึ่งล้วนแล้วตั้งแต่กิเลสที่เป็นอยู่ภายในจิตนี่ได้ออกไปหมดแล้วไม่มีอะไรเหลือแล้ว ไม่มีอะไรดิ้นไม่มีอะไรดีด ไม่มีอะไรมายุแหย่ก่อกวน มีแต่ขันธ์ล้วน ๆ ซึ่งแสดงตนอยู่ยิบแย็บ ๆ เพียงเท่านั้น เหมือนสัตว์ไม่มีเจ้าของ

เพราะความคิดความปรุงตลอดสัญญาความหมายวิญญาณความรับรู้ ก็สักแต่ว่าปรากฏขึ้นมาแล้วดับไป ๆ เพราะไม่มีสิ่งที่เชื่อมโยงกัน ไม่มีความสืบต่อ ท่านจึงเรียกว่าขันธ์ล้วน ๆ เพราะขันธ์ไม่มีกิเลสตัณหาเป็นผู้ควบคุมเป็นเจ้าของ ถ้าธรรมเป็นเจ้าของธรรมก็ไม่ยึดเสีย ถ้ากิเลสเป็นเจ้าของแล้วต้องยึด ท่านจึงเรียกว่าอุปาทานขันธ์ ยึดมั่นถือมั่นในรูป ในเวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณของตน นอกจากนั้นก็ยังยึดมั่นถือมั่นทั้งใจทั้งขันธ์นี้ด้วย ว่าเป็นตนเป็นเราเป็นของเรา

นี่ถ้ากิเลสเป็นเจ้าของมันยึดหมด แต่ถ้าธรรมเป็นเจ้าของแล้วปล่อยหมด ด้วยเหตุนี้ขันธ์ทั้ง ๕ จึงเป็นขันธ์ที่บริสุทธิ์ คือเป็นขันธ์ล้วน ๆ ไม่เจือปนด้วยกิเลส แม้ธรรมเองผู้ที่ใช้ขันธ์

นั้นก็ไม่ติดขันธ์ เมื่อขันธ์ ๕ ซึ่งเป็นสมบัติของกิเลส แต่กิเลสได้สิ้นไปจากใจนี้แล้ว ขันธ์ ๕ ก็กลายมาเป็นเครื่องมือของธรรมไป แต่ธรรมคือจิตที่บริสุทธิ์แล้วนี้ย่อมไม่ยึดไม่ถือขันธ์ ๕ หากอาศัยขันธ์ ๕ เป็นเครื่องใช้ทำประโยชน์ให้โลกสงสาร เพียงแต่รับผิดชอบกันไปเท่านั้น

ความยึดมั่นถือมั่นความกังวลวุ่นวาย อันเป็นสิ่งที่จะทำจิตใจให้กระเพื่อมขุ่นมัวนั้นไม่มีเหลือตั้งแต่ความบริสุทธิ์ล้วน ๆ เหลือแต่ขันธ์ที่แสดงตัวยิบแย็บ ๆ อยู่ตามประสีประสาของมันเท่านั้น เมื่อถึงกาลแล้วมันก็สลายตัวของมันลงไปตามเรื่อง ใจก็รู้ไว้แล้วชัด ๆ ไม่สงสัย จิตก็บริสุทธิ์ล้วน ๆ อยู่ตลอดเวลาอกาลิโก ไม่มีผู้มาบังคับบัญชาจิตดวงนั้น สติกับปัญญาที่เคยบังคับบัญชาเคยรักษาบำรุงจิตดวงนั้นก็หมดหน้าที่ไป เป็นสติปัญญาที่เอามาใช้เพื่อประโยชน์แก่โลกเท่านั้น ไม่ใช่สติปัญญาที่จะต้องไปปราบปรามหรือแก้กิเลสประเภทต่าง ๆ เหมือนแต่ก่อน

แล้วสติปัญญาประเภทนี้ก็หมดภาระที่จะรักษาใจอีกต่อไป เพราะใจเป็นธรรมชาติที่บริสุทธิ์เหนือแล้ว สติปัญญาเป็นสมมุติ ไม่ว่าจะเป็นขั้นใดของสติปัญญาเป็นสมมุติทั้งนั้นคือเครื่องแก้กิเลส เมื่อกิเลสได้สิ้นสุดลงไปจากจิตใจแล้ว สติปัญญาก็หมดหน้าที่ไป จะนำมาใช้เฉพาะเป็นกาลเป็นเวลาที่เห็นสมควรจะใช้ในงานในการนั้น ๆ เพื่อประโยชน์แก่โลกแก่สงสารเท่านั้นเอง นั่นความประเสริฐประเสริฐอยู่ที่ตรงนั้น

อยู่ไหนก็ไม่มีอะไรกวนใจ เรียกว่าพ้นโทษ ไม่ได้ถูกควบคุมเหมือนแต่ก่อน แต่ก่อนต้องควบคุมด้วยสติปัญญา นอกจากนั้นกิเลสยังมาควบคุมอีก ถ้าชำระกิเลสไม่ได้ กิเลสจะต้องมาควบคุมกดขี่บังคับ สติปัญญาต้องได้ระมัดระวังรักษาใจอยู่ตลอดเวลา ไม่เช่นนั้นก็ถูกย่ำยีถูกทำลายจนได้ นี่ละการประกอบความเพียรให้เห็นความจริง เห็นที่ตรงนี้ไม่เห็นที่ตรงไหน เอาให้จริงให้จังลงที่นี่

สาเหตุที่กล่าวมาทั้งหมดนี่จะแย้งไปที่ไหนได้วะ ถ้าลงได้รู้ได้เห็นจริงแล้วไม่มีที่แย้ง จะต้องเป็นไปตามที่ว่านี้ทั้งนั้น เช่นที่ว่าขันธ์ล้วน ๆ นี่จำให้ดี ปฏิบัติไป จิตก็จิตล้วน ๆ ความบริสุทธิ์ล้วน ๆ ขันธ์ก็ขันธ์ล้วน ๆ อยู่ด้วยกันแต่ไม่คละเคล้ากัน นอกจากไม่คละเคล้าแล้วยังไม่ยึด เป็นอย่างนั้น

ใครจะสอนจริงยิ่งกว่าพระพุทธเจ้า ถ้าเราต้องการความพ้นทุกข์จริง ๆ ก็ต้องเชื่อพระพุทธเจ้าซิ เชื่อกิเลสเชื่อมานานแล้ว เชื่อราคะตัณหาก็เชื่อมาพอแล้วได้ผลอะไรเป็นที่พึงใจ เชื่อความโลภความโกรธความหลง บรรดากิเลสประเภทต่าง ๆ เชื่อมาพอแล้วได้ผลอะไร ทีนี้พลิกจิตใจให้มาเชื่อธรรม ฝืนกิเลสต่อสู้กิเลส เอ้า ความอยากจะอยากขึ้นมาประเภทใด ใคร่ครวญคลี่คลายดูให้เห็นชัด ความอยากนี้เป็นกิเลสหรือความอยากนี้เป็นธรรม ส่วนมากถ้าเป็นความ

อยากแล้วมักจะเป็นกิเลสเสมอ

ความอยากในธรรมเพียงแสดงขึ้นก็รู้ อยากประกอบความพากความเพียร อยากหลุดพ้นมีความพากความเพียรเป็นเครื่องสนับสนุน มีความเพียรเป็นกำลังขึ้นโดยลำดับ เพราะศรัทธาความเชื่อ ความหวังพ้นทุกข์มีกำลังมาก เป็นเหตุให้ฉุดลากความเพียรนั้นไปโดยลำดับและให้มีกำลังมากเช่นเดียวกัน ความอยากประเภทเหล่านี้เป็นมรรค ไม่ใช่ความอยากที่เป็นกิเลสตัณหาอาสวะ ขุดค้นลงให้เห็นจริงเห็นจังภายในตนซิ ให้ได้รู้ได้เห็น

เอาละ

<<สารบัญ

เทศน์อบรมพระ ณ วัดป่าบ้านตาด

เมื่อวันที่ ๓๐ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๕๒๓

นิพพานมิใช่อัตตา มิใช่อนัตตา

พระครั้งพุทธกาลท่านอยู่กันเป็นจำนวนมากก็มี ๒๐ - ๓๐ องค์ในที่บางแห่ง ตามตำราท่านบอกไว้อย่างนั้น แต่เวลากลางวันนี้เหมือนไม่มีพระในวัด ประชาชนเขามาไม่เห็นพระ เขาเข้าใจว่าพระทะเลาะกันเพราะหายเงียบประการหนึ่ง ประการที่สองเห็นพระท่านเคร่งขรึม ไม่พูดไม่คุยไม่หยอกไม่เล่นกัน เขาเข้าใจว่าพระท่านทะเลาะกัน เพราะเขาไม่ทราบเรื่องการดำเนินของพระ เวลาต้องการจะพบท่านก็เอาไม้ไปเคาะระฆัง ท่านได้ยินท่านก็มา

การอยู่กันเป็นจำนวนมากภาระหน้าที่ที่เกี่ยวโยงถึงกันก็ต้องมาก ไม่ว่ากิจใดมันเกี่ยวโยงถึงกัน ข้อวัตรปฏิบัติเช่นปัดกวาดเช็ดถูทำความสะอาด ซักผ้าย้อมผ้า ขนน้ำขึ้นกุฏิ ใส่ไหเหล่านี้เป็นกิจส่วนรวมเสียมากกว่าส่วนบุคคล การทำต้องได้ช่วยกันทำ ต่างคนต่างถือว่าเป็นหน้าที่เป็นความจำเป็นของตนที่จะต้องทำด้วยกัน สมกับที่เรามุ่งมาเพื่อคุณงามความดี เพื่ออรรถเพื่อธรรมทุกแง่ทุกมุม สิ่งใดที่เป็นธรรมชอบธรรมแล้วต้องได้ทำสิ่งนั้น ความขี้เกียจเหล่านี้เป็นเรื่องของกิเลสทั้งมวล

การอยู่นี้เราไม่ได้อยู่แบบแขกมาเยี่ยมบ้านเยี่ยมเรือนเรา เราอยู่แบบพระ อยู่ที่ไหนทำดีที่นั่น ไม่ได้ถือว่านั้นเป็นวัดของท่าน นี่เป็นวัดของเรา นั้นเป็นกิจการงานของท่าน นั่นเป็นวัดของท่าน นี่เป็นกิจของเรา เป็นข้อวัตรของเรา ไม่ใช่อย่างนั้น ต้องได้ต่างคนต่างช่วยกันทำ เพื่อความพร้อมเพรียงเป็นสำคัญ กิจการก็เรียบร้อยไปโดยไม่ได้รับข้อหนักใจจากผู้หนึ่งผู้ใด เพราะความขี้เกียจขี้คร้าน ความเห็นแก่ตัว ความเอารัดเอาเปรียบอันเป็นเรื่องของกิเลสเข้าทำลายจิตใจหมู่เพื่อน อย่างนี้ไม่ให้มีหรือไม่มี ผู้ตั้งใจปฏิบัติธรรมรีบกำจัด

เราจะเห็นได้ว่าเรื่องของกิเลสมีความละเอียดลออเพียงไรนั้น เห็นได้ในสิ่งนี้ มันแทรกมันแซงเข้าใจว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้องดีงาม ทั้ง ๆ ที่เป็นเรื่องของกิเลสไม่ใช่เรื่องของธรรม มันแทรกแซงอยู่ในหัวใจของพระของเณรเรานี้ ผู้ปฏิบัติไม่สังเกตสิ่งเหล่านี้ ไม่กำจัดสิ่งเหล่านี้ ซึ่งเป็นของหยาบ ๆ กว่ากิเลสประเภทอื่นแล้ว เราจะแก้กิเลสประเภทที่ละเอียดยิ่งกว่านี้ได้อย่างไร นี่เป็นสิ่งที่ผู้ปฏิบัติจะต้องคิดให้ตลอดทั่วถึง เพราะเป็นสิ่งหยาบ ๆ ที่ผู้ปฏิบัติธรรมจะพอทราบได้

การประกอบความพากเพียรถือเป็นกฎเป็นเกณฑ์ เป็นกิจจำเป็นสำคัญอย่างยิ่งภายใน

ชีวิตลมหายใจของเราที่ครองตัวอยู่ด้วยเพศแห่งความเป็นนักบวช และมีความมุ่งมั่นต่อแดนแห่งความพ้นทุกข์ จึงต้องถือธรรมเป็นศาสตราอาวุธอยู่เสมอไม่ปล่อยวาง ท่านเรียกว่าธรรมาวุธ อาวุธคืออธรรมเครื่องประหัตประหารกิเลส ที่ฝังจมอยู่ในเนื้อในกายในจิตในใจ ในกิริยาอาการทุกส่วนของตัวเรา มีตั้งแต่เรื่องของกิเลสทั้งมวลหาอะไรแทรกลงไม่ได้ ถูกแต่ตัวกิเลส แต่เราไม่ทราบว่ามันเป็นกิเลส เพราะมันฝังจมอย่างลึก

เพราะกิเลสไม่ใช่เป็นของโง่ เป็นของฉลาดเกินกว่าสติปัญญาของเราจะหยั่งถึงมันได้ง่าย ๆ ด้วยเหตุนี้จึงต้องได้อบรมสั่งสอนกันอย่างเป็นเนื้อเป็นหนังจริง ๆ ไม่อย่างนั้นก็ไม่ทันกับการแก้การถอดถอนกิเลสประเภทต่าง ๆ นับแต่ส่วนหยาบ ๆ เข้าไปถึงส่วนละเอียดอยู่ภายในผู้ปฏิบัติเท่านั้นที่จะทราบเรื่องเหล่านี้ได้ดี คือระหว่างกิเลสกับธรรมซึ่งมีอยู่ในตัวของเรานี้ หากไม่ได้เคยกำจัด ไม่เคยต่อสู้กัน ไม่เคยชำระสะสางมาก่อนแล้วจะไม่ทราบว่า กิริยาใดอาการใดที่แสดงออกทางจิตใจและกายวาจา ความเคลื่อนไหวต่าง ๆ ว่าเป็นกิริยาอาการของกิเลส หรือเป็นกิริยาอาการของธรรม ไม่มีทางทราบได้เลย

เพราะมันมีแต่ธรรมชาติอันเดียวทั้งนั้น เป็นเจ้าของของหัวใจ เป็นเจ้าของของมารยาทของเนื้อของหนังทุกสัดทุกส่วน มันครอบครองอยู่หมด จึงไม่อาจสามารถทราบได้ว่ามันเป็นกิเลส เพราะมันกับเราเข้ากลมกลืนเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันแล้ว ว่าจะทำอะไรก็กลัวกระเทือนเราซึ่งเป็นเรื่องของกิเลสแท้ ๆ ถ้าเป็นสิ่งดีงามแล้วมันจะทำการกีดขวางให้เป็นความท้อแท้อ่อนแอ ให้เกิดความท้อถอย อืดอาดเนือยนาย พอจะประกอบความพากเพียรเหมือนจะถูกหามเข้าไปฆ่านั่นแหละ นี่เวลากิเลสมันมีกำลังมันเป็นอย่างนี้ แต่เราไม่ทราบตอนนั้นไม่ทราบว่ามันเป็นกิเลส

เวลานั่งสมาธิภาวนา ความพยายามหรือความตั้งใจเดิมนั้น ตั้งใจพยายามว่าจะให้จิตมีความสงบเย็นใจ ดังที่ครูบาอาจารย์หรือธรรมสอนไว้ แต่เวลานั่งลงไปแล้วก็มีแต่กิเลสไปทำหน้าที่แทนอยู่ภายในความเพียรนั้นเสีย ขับไล่สติซึ่งเคยควบคุมงานในทางด้านอรรถธรรม ให้เตลิดเปิดเปิงไปไหนก็ไม่รู้ มีแต่กิเลสเข้าทำงานป่วนปั่นจิตใจให้คิดโน้นคิดนี้ ยุ่งเหยิงวุ่นวายไปหมด ไม่มีกิริยาแห่งความเพียรของผู้ปฏิบัติธรรมปรากฏอยู่ในจิตดวงนั้นเลย มีแต่กิเลสทำหน้าที่โดยถ่ายเดียว นี่เป็นเรื่องสำคัญ ตอนนั้นเราไม่รู้

ทีนี้พอกิเลสปล่อยวาง มันกินเสียอิ่มแล้ว พอปล่อยวางแล้ว สติก็ระลึกได้ว่าตนนั่งภาวนา แล้วก็มาทวงผลด้วยเวล่ำเวลาว่านั่งนานเท่านั้นนั่งนานเท่านี้ เดินจงกรมนานเท่านั้นเท่านี้ เท่านั้นนาทีเท่านั้นชั่วโมง ไม่เห็นได้ผลได้ประโยชน์อะไร การมาทวงเช่นนี้ก็เพื่อจะแหวกแนวอีก มันเป็นอุบายวิธีการของกิเลสทั้งนั้น เราจะไปแง่ไหนที่นี่มันถึงจะดี ภาวนาเพื่อความดีมันก็ไม่ได้ดี เพราะกิเลสไปทำหน้าที่ของมัน ด้วยความเป็นข้าศึกต่อความเพียรของเราเสีย ต่อธรรม

เสีย แล้วจะออกทางไหนดี อย่างน้อยก็นอนเสียดีกว่า มากกว่านั้นก็ทำไปทำไมความเพียรนี่ ไม่เห็นได้เรื่องได้ราวอะไร ยิ่งไปกว่านั้นก็สึกเสียดีกว่า มันมีตั้งแต่กลอุบายของกิเลสทั้งมวลที่หลอกหัวใจเราหัวใจคน นี่เราก็ไม่ทราบตอนนั้น จะทราบได้ยังไงเมื่อสติปัญญายังไม่เหนือมัน

แต่ความพยายามอยู่โดยสม่ำเสมอ นั่นเป็นทางของปราชญ์ท่านดำเนินกัน เรื่องเหล่านี้มันมีได้เพราะกำลังของกิเลสมีมาก ที่ว่าจิตไม่สงบ ๆ มีแต่ความฟุ้งซ่านวุ่นวายเพราะอะไร ก็เพราะกิเลสเข้าทำงานอย่างเต็มที่ ป่วนปั่นวุ่นวายไปหมดทั้งดวงใจ แล้วจะเอาความสงบสุขมาจากที่ไหนเมื่อธรรมไม่ได้แทรกเข้าไปเลย คือสติที่ควบคุมงานเป็นสำคัญ ถูกขับไล่ไสส่งหนีไปทวีปไหนก็ไม่รู้

เวลานั้นที่จิตไม่สงบก็เพราะกิเลสมีมาก มีกำลังมาก มันทำการป่วนปั่นทุกสิ่งทุกอย่าง ทำลายหมดแท่นบัลลังก์แห่งความเพียรของเราไม่มีเหลือ เมื่อเป็นเช่นนั้นผลที่พึงใจจะได้อย่างไร เพราะเราไม่ได้ทำเหตุอันเป็นที่พึงใจในขณะประกอบความพากเพียร มีแต่กิเลสมาทำหน้าที่ของมันเสียทั้งสิ้นในอิริยาบถต่าง ๆ แม้ขณะที่ประกอบความพากเพียรอยู่ก็ตาม นี่เพราะสติยังไม่ทันเราก็ไม่อาจทราบได้ จึงต้องถูกกล่อมไปหลายแง่หลายมุม พลิกแพลงเปลี่ยนแปลงไปได้ทุกแง่ทุกมุมบรรดาความแยบคายของกิเลสที่มาเสี้ยมสอนจิตใจเรา เราจึงไม่ทราบแล้วก็แหวกแนวไปตามกิเลสเสีย

ต่อเมื่อได้ทำความพยายามอยู่ตลอด คราวแพ้ก็ยอมว่าแพ้ เวลาฟุ้งซ่านก็ฟุ้ง เวลากิเลสมีอำนาจก็ให้มันเอาไป แต่ความพยายามไม่ลดละไม่ถอยหลัง มันอยู่เรื่อย ๆ หลายครั้งหลายหนก็จับเงื่อนได้ทีละเล็กละน้อย จิตไม่เคยสงบก็สงบตัวได้ เมื่อสงบตัวได้หนหนึ่งสองหนเข้าไปแล้ว ก็ชื่อว่าได้หลักฐานพยาน ได้ความแปลกประหลาด ได้เครื่องดื่มด่ำภายในจิตใจเป็นเครื่องฝังศรัทธาให้มั่นคงลงไปได้

เมื่อศรัทธาเชื่อต่อผลที่ปรากฏนั้นได้หยั่งลงไปภายในจิตใจแล้ว แม้ในคราวต่อไปวันต่อไปจิตจะสงบตัวลงอย่างนั้นไม่ได้ก็ตาม ความพยายามซึ่งจะตามมาจากศรัทธาความเชื่ออันหยั่งลงเรียบร้อยแล้วนั้นจะตามมาเอง ศรัทธาความเชื่อนั้นก็ไม่ลดละไม่ถอย ท่านจึงเรียกว่าอจลศรัทธา คือศรัทธาฝังลึกในความจริงที่ตนได้เคยเห็นผลมาแล้ว ไม่หวั่นไหว แม้ได้บ้างเสียบ้างก็ยอมรับว่าได้บ้างเสียบ้าง แต่ความหยั่งของศรัทธาที่เคยได้เห็นผลแล้วนั้น ไม่ยอมละไม่ยอมถอนขึ้นมา หลายครั้งหลายหนได้เข้าไปอีก นี่คือความเพียร ผู้เพียรอยู่เสมอต้องได้อย่างนี้ ให้ถือว่ากิจนี้เป็นกิจจำเป็นของเรา

เคยพูดแล้วพูดเล่าอยู่เสมอว่า ไม่มีงานใดที่จะหนักมากยิ่งกว่างานต่อสู้กับกิเลส ให้พึงทราบเอาไว้อย่างถึงใจ ไม่ใช่งานทำเอาง่าย ๆ สบาย ๆ ได้ตามนัดตามหมายตามความต้องการ

ทุกเวล่ำเวลาที่ประกอบความพากเพียร หรือนึกเอาอย่างไรก็ได้อย่างนั้น ถ้าเป็นอย่างนั้นธรรมะก็ไม่น่าอัศจรรย์ กิเลสก็ไม่เป็นสิ่งที่ใครจะน่ากลัวนัก แม้จะทำเราให้เป็นทุกข์เราพลิกทีเดียวเท่านั้นความสุขก็เกิดขึ้นมาแล้วและเป็นไปได้อย่างใจหวัง แต่นี้เพราะกิเลสมันเหนียวแน่นมั่นคงเฉลียวฉลาดแหลมคมเกินกว่าสติปัญญาของเราที่จะตามรู้ตามเห็นและตามถอดถอนแก้ไขมันได้นั่นเอง คนเราจึงยอมรับความทุกข์เพราะอำนาจของกิเลสสร้างขึ้นมาภายในใจ ให้เราทราบไว้อย่างนี้แล้วก็พยายามต่อสู้

หนักเบาขนาดไหนทุกข์ยากลำบากเพียงไรก็ตาม มันเป็นงานของเราเพื่อจะรื้อถอนภพถอนชาติอันเป็นเสี้ยนเป็นหนาม เป็นหอกเป็นแหลมหลาวปักเสียบอยู่ภายในหัวใจนี้ให้ขึ้นมาให้หมด นำออกให้หมดจนไม่มีสิ่งใดเหลือ เมื่อเวลาเกิดความท้อถอยอ่อนแอขึ้นมาก็ให้ระลึกถึงพระพุทธเจ้า ดังธชัคคสูตรท่านแสดงไว้เกี่ยวกับพวกอสูรรบกันกับพวกพระอินทร์ ย่นเข้ามาสอนพระ **อรญฺเญ รุกฺขมูเล วา สุญฺญาคาเรว ภิกฺขโว** เมื่อท่านทั้งหลายไปอยู่ตามรุกขมูลร่มไม้ หรือเรือนว่างที่ใดก็ตาม เมื่อเกิดความหวาดเสียวหรือพรั่นพรึงขึ้นมาให้พึงยกธง เรียกว่าธง ๓ สีถ้าเทียบอย่างเราทุกวันนี้ คือพระพุทธเจ้าขึ้นมา ความกลัวนั้นก็จะหาย ความหวาดเสียวความกลัวนั้นจะหาย ความขนพองสยองเกล้าเพราะความกลัวนั้นก็จะระงับดับไป ทีแรกท่านให้ระลึกถึงพระพุทธเจ้าเสียก่อน **โน เจ พุทฺธํ สเรยฺยาถ** เมื่อระลึกพระพุทธเจ้ายังไม่ได้ผล ก็ให้ระลึกถึงพระธรรม แบบเดียวกัน ถ้าระลึกถึงพระธรรมจิตใจยังไม่สงบตัวลงได้ให้ระลึกถึงพระสงฆ์

นี่เมื่อเกิดความท้อถอยอ่อนแอขึ้นมาก็ให้ระลึกถึงพระพุทธเจ้า ในเรื่องความพากเพียรทุกข์หรือไม่ทุกข์ก็เห็นอยู่แล้วในพระประวัติของท่าน ท่านทุกข์ขนาดไหน นาเรามันทำยาก สวนเรามันทำยาก มีแต่หญ้ารกรุงรังปกคลุมหุ้มห่อไปหมด เราจะไปปักดำเอาเลย ๆ นั้นไม่ได้ มันต้องถากต้องถางต้องสับต้องฟันให้แหลกละเอียด ทั้งคราดทั้งไถเอากันอย่างเต็มที่เต็มฐานควรปักควรดำควรเพาะปลูกสิ่งต่าง ๆ ค่อยปลูกลงไปได้

เมื่อนาเราทำยากเราก็ต้องเอาให้เต็มที่ เราจะทำแบบนาเขาทำง่าย ๆ สวนเขาทำง่าย ๆ อย่างนั้นไม่ได้ กิเลสของเราเป็นยังไง มันแก้ยาก เอ้า แก้ยากก็เอาให้หนักมือ เพราะกิเลสมีตามขั้นของบุคคล ผู้มีกิเลสเบาบางก็มี กิเลสปานกลางก็มี กิเลสหนาแน่นก็มีแต่พอแก้ไขได้ กิเลสครอบเอาเสียจนมืดมิดปิดตา ทวารทั้ง ๖ ไม่มีทางที่จะมองเห็นรู้ได้เลย อันนั้นก็เป็นพวกปทปรมะ ถ้าเป็นโรคก็ประเภทไม่ดูหมอไม่ฟังยา มีแต่จะตายท่าเดียว นั่นก็สุดวิสัย แต่เราไม่ใช่คนประเภทนั้น

ผู้ที่มีกิเลสเบาบางก็ประเภทอุคฆฏิตัญญู รู้แจ้งเห็นจริงในธรรมทั้งหลายได้ง่าย เพราะกิเลสเบาบางมาแล้ว วิปจิตัญญู รองกันลงมา เป็นประเภทที่เบาบางเช่นเดียวกันแต่รองกันลง

มาเล็กน้อย เนยยะ เป็นผู้ควรตักเตือนแนะนำสั่งสอนได้ หลายครั้งหลายหนก็ค่อยเป็นไปได้ ทั้งครูทั้งอาจารย์ตักเตือนแนะนำสั่งสอน ทั้งตนเองเป็นผู้แนะนำพร่ำสอนตนเองด้วยอุบายวิธีการต่าง ๆ มีความเพียรเป็นเครื่องหนุนอยู่ตลอดเวลา หลายครั้งหลายหนกิเลสก็ค่อยบางลงไป ๆ บทเวลาจะรู้ก็เป็น อุคฆฏิตัญญูเช่นเดียวกัน เมื่อถึงขั้นที่จะรู้เร็วแล้วไม่ต้องบอก ห้ามไม่อยู่ขณะเดียวเท่านั้นเลิกหมดโลกธาตุภายในหัวใจนี้เลย แต่เวลารื้อถอนในเบื้องต้นโดยลำดับ ๆ มานั้นแสนทุกข์แสนยากแสนลำบากสาหัส

เมื่อเรารู้นิสัยของเราเป็นอย่างนี้ ก็เทียบกับว่านาของเราเป็นเช่นนี้ เอ้า เราต้องหนักมือในการประกอบความพากเพียร อย่าถอยเป็นอันขาดลูกศิษย์ตถาคต หรือธรรมของพระพุทธเจ้าไม่มีบทใด ที่สอนให้ผู้ปฏิบัติทั้งหลายถอยหลังอ่อนแอ ไม่มีอะไรเหนือธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงบำเพ็ญมา และได้ผลมาแล้ว พร้อมทั้งการแนะนำสั่งสอนไว้ เป็นเยี่ยมทุกอย่าง เพราะฉะนั้นกิเลสจึงกลัวธรรม ให้นำมาประพฤติปฏิบัติ ให้นำมาต่อสู้กับกิเลส

วิริยธรรม แน่ะฟังซิ สติธรรม สมาธิธรรม ปัญญาธรรม นี่มีแต่ธรรมเยี่ยม ๆ ทั้งนั้น ที่จะฟาดฟันกับกิเลสให้แตกกระจายไม่มีเหลือภายในดวงใจได้ด้วยกันทั้งนั้น พระพุทธเจ้าท่านนำไปใช้ สาวกท่านนำไปใช้ ทำไมท่านจึงได้ผลเป็นที่พอพระทัยและพอใจ จนกลายเป็นสรณะของพวกเราได้ ท่านทำวิธีใด เราให้ยึดเอาคติตัวอย่างที่ท่านพาทำพาดำเนินมา มาเป็นเครื่องมือ มาเป็นเครื่องดำเนินต่อสู้กับกิเลส นี้ชื่อว่าลูกศิษย์มีครู

สมกับกล่าวอ้างพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ว่าเป็นสรณะ ยึดทั้งข้อปฏิบัติปฏิปทาเครื่องดำเนิน ทั้งวิริยะอุตสาหะ ทั้งสติทั้งปัญญา ศรัทธาความเพียร ทุกแง่ทุกมุมยึดมาเป็นคติแก่ตัวเอง ท่านดำเนินอย่างไร ยึดท่านมาเป็นหลักเป็นเกณฑ์เครื่องดำเนิน ไม่ลดละท้อถอยไม่ปล่อยวาง เอาจนได้ชัยชนะ

เมื่ออยู่ขั้นยากก็ต้องเอาให้หนักมือ งานนี้งานหนักเราจะไปทำเบา ๆ ไม่ได้ เช่น ท่อนไม้มันหนักเราจะไปเอามือเดียวยกไม่ได้ ต้องทำให้เต็มเรี่ยวเต็มแรงไม่งั้นยกไม่ขึ้น เอาไปไม่ไหว งานประเภทต่าง ๆ มีหนักมีเบา การแก้กิเลสประเภทต่าง ๆ ย่อมมีหนักมีเบาเหมือนกัน แต่ส่วนมากหนักด้วยกันทั้งนั้นแหละ หากเราจะไปถือว่าหนัก แต่ผู้ที่ต้องการสิ่งที่เลิศประเสริฐกว่าสิ่งเหล่านี้ ไม่ได้มาถือสิ่งเหล่านี้เป็นอารมณ์พอให้เกิดอุปสรรคต่อการดำเนินของตน แล้วก็ผ่านพ้นไปได้โดยลำดับ

ธรรมะทุกบททุกบาทที่ประทานไว้แล้วนี้ เป็นธรรมะสด ๆ ร้อน ๆ ไม่มีคำว่าครึว่าล้าสมัย ผ่านมากี่ปีกี่เดือนก็ตาม อยู่ในท่ามกลางแห่งความเหมาะสมทั้งนั้น เหมาะสมกับการบำเพ็ญของเราที่จะให้เป็นคนดีตามสติกำลังความสามารถของเรา และเหมาะสมกับการปราบ

ปรามกิเลสทุกประเภท ให้ขาดสะบั้นหั่นแหลกลงไปจากจิตใจไม่มีเหลือได้ด้วยกันทั้งนั้น ทั้งครั้งพุทธกาลและครั้งนี้ ไม่มีอะไรผิดแผกแปลกต่างกันไปเลย นอกจากความพากเพียร ความอุตส่าห์พยายาม ความโง่ความฉลาดของเราเท่านั้นมีต่างกันกับท่าน ผลจึงต้องต่างกันเป็นธรรมดา เพราะฉะนั้นจึงต้องยึดหลักของท่านมาเป็นเครื่องดำเนินให้ดี

สติตั้งให้ดี สติเป็นของสำคัญมากในวงความเพียร ถ้าขาดสติไปเสียก็เท่ากับขาดความเพียรไปพร้อมในขณะเดียวกัน ขาดไประยะสั้นยาวเพียงไรก็ชื่อว่าความเพียรขาดไประยะสั้นยาวเพียงนั้น แม้จะนั่งอยู่หรือเดินจงกรมอยู่ก็ไม่ให้ชื่อว่าความเพียร เพราะขาดประโยคแห่งงานที่สืบต่อกัน มีสติเป็นผู้ควบคุมสำคัญปราศจากไม่ได้ ที่ว่าขั้นปัญญา สติกับปัญญาต้องกลมกลืนกันไป แต่ถึงขั้นนั้นแล้วเราไม่ต้องพูดแหละ ขั้นล้มลุกคลุกคลานนี่ซิ ขั้นขาดแล้วติด ติดแล้วต่อกันยุ่งไปหมด ขาดแล้วต่อไม่ได้ก็มี สติขาดไปเอามาต่อก็ไม่ได้เพราะไม่สนใจจะต่ออ่อนแอปวกเปียกไปหมด อย่างนี้ไม่ใช่ทางของพระพุทธเจ้า

ให้มีความเข้มแข็งมีความอดทน มีความพินิจพิจารณาใคร่ครวญทุกสิ่งทุกอย่างที่มาเกี่ยวข้องกับตน นี่ชื่อว่าเพศของนักบวชเป็นอย่างนี้ พระพุทธเจ้าเป็นอย่างนี้ พระสาวกทั้งหลายท่านเป็นอย่างนี้ ให้พินิจพิจารณาทุกสิ่งทุกอย่างที่มาเกี่ยวข้องสัมผัสสัมพันธ์กับอายตนะภายในคือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ของเรา สัมผัสเพื่อจะเกิดเรื่องทั้งนั้นแหละ แล้วเรื่องนั้นเป็นเรื่องดีหรือเรื่องชั่ว เอาสติปัญญาเข้าไปจับพินิจพิจารณาให้ทันกับเหตุการณ์ เรื่องก็ระงับไป ถ้าเป็นเรื่องไม่ดีก็ระงับไป ถ้าเป็นเรื่องดีก็เป็นการส่งเสริมเรื่องนั้นให้มีกำลังมากมูนขึ้นไปโดยลำดับด้วยการพินิจพิจารณา ด้วยความไม่ประมาท คือความมีสติ

นี่เป็นหลักของการภาวนา เป็นหลักของการปฏิบัติ สำหรับผู้จะให้ถึงจุดหมายปลายทางที่ตนตั้งไว้อย่างไรโดยไม่ต้องสงสัย หลักเหตุต้องให้เกี่ยวโยงกันไปโดยลำดับอย่าให้ขาดวรรคขาดตอน

อย่าลืมว่าภาระที่เรากำลังดำเนิน เรากำลังแบกหามอยู่เวลานี้ ไม่มีผู้หนึ่งผู้ใดในโลกทั้งสามนี้จะมาช่วยฉุดช่วยลากช่วยแบ่งหนักแบ่งเบาออกจากใจของเราได้ ครูบาอาจารย์ก็เป็นแต่เพียงผู้ให้อุบายวิธีการต่าง ๆ ดังพระพุทธเจ้าท่านสอนไว้ว่า **ตุมฺเหหิ กิจฺจ์ อาตปฺป์ อกฺขาตาโร ตถาคตา** งานถอดถอนกิเลสทั้งมวลเป็นหน้าที่ของเธอทั้งหลาย หรือของท่านทั้งหลายจะทำเอง พระพุทธเจ้าทั้งหลายเป็นผู้ชี้แนวทางหรืออุบายวิธีการให้เท่านั้น ไม่ใช่เป็นผู้ไปแก้ไปถอดถอนกิเลสให้

เมื่อเป็นเช่นนั้นเราอย่าหวังพึ่งผู้ใด **อตฺตา หิ อตฺตโน นาโถ ตนเป็นที่พึ่งของตน** เมื่อได้รับโอวาทจากครูจากอาจารย์มาแล้ว ให้ยึดเข้ามาเป็นหลักต่อสู้กับสิ่งที่เป็นข้าศึกฝังจมอยู่

ภายในจิตใจนี้ ให้ออกได้ด้วย **อตฺตา หิ อตฺตโน นาโถ** เป็นตนเป็นเนื้อเป็นหนังของตน ตนเป็นผู้ต่อสู้เพื่อตนเอง เพื่อชัยชนะของตนเอง เพราะคำว่าแพ้ก็เราเป็นผู้แพ้ คนอื่นไม่แบ่งมาแพ้กับเราได้ แบ่งหนักแบ่งเบาให้เราแพ้น้อยลง คนอื่นแบ่งเอาไปบ้างอย่างนี้ไม่มี เราแพ้ก็ต้องแพ้เต็มเม็ดเต็มหน่วย เมื่อชนะก็ต้องเอาให้ชนะเต็มเม็ดเต็มหน่วย การที่จะเอาให้ชนะเต็มเม็ดเต็มหน่วยเต็มอรรถเต็มธรรม ต้องประกอบการต่อสู้ให้เต็มเม็ดเต็มหน่วย เต็มสติกำลังความสามารถ ด้วย **อตฺตา หิ อตฺตโน นาโถ** ของเราเอง นั่นแหละผลจึงจะปรากฏขึ้นมา

คำว่า **อตฺตา หิ อตฺตโน นาโถ** ตนเป็นที่พึ่งของตนนี้ ฟังเผิน ๆ แล้วไม่มีใครอยากจะเชื่อ แต่เวลาปฏิบัติเข้าไปแล้วยอมรับเอง จึงได้ทราบว่า **อตฺตา หิ อตฺตโน นาโถ** นี้เป็นธรรมละเอียดมากทีเดียว ก็ผู้ละเอียดเป็นผู้สอนนี่ ไม่ใช่คนโง่เขลาเบาปัญญาหูหนวกตาบอดมาสอนธรรมนี่ พระพุทธเจ้าเป็นคนหูหนวกตาบอด เป็นคนโง่เขลาเบาปัญญาเมื่อไร ธรรมที่สอนเหล่านี้ออกมาจากพระพุทธเจ้าทั้งนั้น ใครจะเชื่อหรือไม่เชื่อก็เป็นเรื่องของความโง่ความฉลาดของคนนั้นเท่านั้น ไม่ได้ขึ้นอยู่กับความที่พระพุทธเจ้าโง่ สอนธรรมไม่ถูก มันขึ้นอยู่กับผู้ฟังผู้พิจารณา เมื่อถึงขั้นความเพียรที่เป็น **อตฺตา หิ อตฺตโน นาโถ** อย่างชัดเจนแล้วแยกกันไม่ออกกับพระโอวาทนี้ ยอมกราบสนิทเพราะประจักษ์อยู่กับตัวเองว่าไม่มีใครจะช่วยเราได้

ดังที่เคยกล่าวเสมอว่า เวลาจนตรอกจนมุมนั้นน่ะ เป็นเวลาที่สติปัญญาจะฟิตตัวเต็มที่เพื่อหาทางออก ด้วยการต่อสู้โดยวิธีต่าง ๆ สติปัญญาทุ่มกันลงให้หมดชีวิตจิตใจ เป็นก็เป็นตายก็ตาย นั่นละ **อตฺตา หิ อตฺตโน นาโถ** ตรงนั้นใครช่วยไม่ได้ สติปัญญาก็เกิดขึ้นในเวลาจนตรอกจนมุมนั่นแล อยู่เฉย ๆ ไม่จนตรอกมันไม่ได้ใช้ความคิดคนเรา

เมื่อเข้าจนตรอกถูกทุกข์ถูกเหตุการณ์บังคับบีบคั้นเข้าโดยลำดับ ๆ จนหาทางออกไม่ได้แล้ว ทำไมคนเรายังจะยอมตายอยู่เฉย ๆ เมื่อพอมีทางออกได้อยู่ เพราะฉะนั้นจึงต้องคิดต้องค้น ยิ่งผู้ต้องการฆ่ากิเลสอาสวะทุกประเภทไม่ให้เหลืออยู่ภายในใจแล้ว จะไปถอยได้ยังไง ก็ขณะนี้เป็นขณะที่ต่อสู้กับข้าศึกศัตรูอย่างเต็มเหนี่ยวกันอยู่แล้วจะถอยได้ยังไง ถอยไม่ได้ นอกจากจะเอาให้ทะลุไปเท่านั้น ไม่ทะลุก็ตาย ไม่ตายก็ให้ทะลุ ถึงจุดหมายปลายทาง ถึงชัยชนะอันสมบูรณ์เต็มที่

นี่ละ **อตฺตา หิ อตฺตโน นาโถ** เห็นเด่นชัด กับคำที่ว่าคนเราไม่ได้โง่อยู่ตลอดไป เมื่อถึงคราวจนตรอกจนมุมแล้ว ฟิตตัวเองขึ้นมาได้ ช่วยตัวเอง จนหลบหลีกปลีกตัวออกไปได้ ได้ชัยชนะขึ้นมาในขณะที่จนตรอกเป็นลำดับลำดาไม่สงสัย นี่เคยได้ดำเนินมาแล้วจึงได้นำมาสั่งสอนหมู่เพื่อน ให้เป็นที่ลงใจ อย่าท้อถอยปล่อยวางธรรมบทนี้ คือ **อตฺตา หิ อตฺตโน นาโถ** จะพ้นภัยไม่สงสัย

สติปัญญาให้นำมาใช้อย่าอยู่เฉย ๆ ภาวนาก็อย่าให้กิเลสตัวขี้เกียจเข้าไปแทรกในความสงบ พอมีจิตใจสงบบ้างแล้วก็ขี้เกียจพินิจพิจารณาเสีย อยากจะสงบอยู่นั้น หลังจากนั้นก็ง่วงเหงาหาวนอนสัปหงกงกงัน ใช้ไม่ได้ เวลาตั้งใจทำความสงบก็ให้เป็นความสงบภายในจิตใจจริง ๆ ด้วยเจตนา ด้วยความมีสติ อันเป็นงานสืบเนื่องกันอยู่โดยลำดับในขณะประกอบความพากเพียรนั้น ไม่ให้ขาดวรรคขาดตอน

ถึงกาลเวลาที่ควรจะพินิจพิจารณา ก็ให้เปลี่ยนงานจากความสงบมาสู่ความคิดค้นพิจารณาหาเหตุหาผล ตามสภาวธรรมซึ่งมีอยู่ในขันธ์ของเรานี้เป็นสำคัญ มีอยู่ในรูปคือกาย เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณนี้ซึ่งออกมาจากใจ ใจเป็นผู้รับผิดชอบ มันอยู่ที่นี่ เวลาจะพิจารณาก็พิจารณาตามสิ่งเหล่านี้ เปลี่ยนอาการเท่านั้น แล้วก็ทำด้วยความจงใจอย่าสักแต่ว่าทำ

นี่เวลาดูหมู่ดูเพื่อนทำให้อิดหนาระอาใจเหมือนกัน ดูกิริยาที่ทำสิ่งนั้นสิ่งนี้มักจะไม่ค่อยมีความแยบคาย อันนี้ส่อถึงเรื่องปัญญา มันบอก ออกมาภายนอกจะแสดงความโง่ความฉลาดมันไม่แสดงออกมาจากใจจะแสดงมาจากไหน มาเป็นกิริยาทางกาย ทางวาจา ความประพฤติการกระทำต่าง ๆ มันบอกอยู่นั้น เพราะฉะนั้นจึงได้พูดย้ำแล้วย้ำเล่าอยู่เสมอว่า ปัญญา ๆ

การฆ่ากิเลสทุกประเภทเราพูดได้อย่างเต็มปากว่า ต้องเป็นปัญญาทั้งมวล สมาธิเป็นแต่เพียงว่าตะล่อมกิเลสให้เข้าสู่จุดรวมตัวไม่ฟุ้งซ่านรบกวนใจเท่านั้น ที่เรียกว่าจิตสงบก็คือกิเลสมันนอนก้น เหมือนกับตะกอนนอนก้นโอ่ง นอนกองอยู่ในนั้น แล้วจะปฏิบัติต่อตะกอนอย่างไรบ้างนั่นเป็นอีกแง่หนึ่ง นั่นเป็นเรื่องของปัญญา จิตของเราสงบ สงบตัวเข้ามา ไม่วุ่นวายกับสิ่งนั้นสิ่งนี้ นี่เรียกว่าจิตสงบตัว

สมถธรรมทำให้กิเลสสงบตัวเข้ามา แต่เวลาที่จะแยกจะแยะกิเลสแต่ละประเภทออกมาฆ่ามาทำลายเพื่อความรู้แจ้งเห็นจริงนี้ต้องใช้ปัญญาทั้งนั้น ถึงสงบมันจะยึด แย็บออกไปมันก็ยึด อยู่ในภายในกายนี้มันก็ยึดขันธ์ทั้ง ๕ นี้ หมดทั้งดวงใจ ถึงสงบมันก็ยึด เพราะฉะนั้นจึงต้องได้คลี่คลายออกมาถึงเวลาที่จะทำลายกันแล้ว คลี่คลายออกมาด้วยปัญญา พินิจพิจารณาให้เห็นแจ่มแจ้งชัดเจน พอเข้าใจเต็มที่แล้วมันปล่อยของมันเอง

เช่นอย่างรูปกายนี่ กายของเราทุกสัดทุกส่วนเรียกว่ากองรูป ขันธ์แปลว่ากองหรือแปลว่าหมวด พิจารณากองรูปได้แก่ร่างกายนี้ จะพิจารณาตรงไหนก็พิจารณา พิจารณาหนังก็ซึมซาบเข้าไปถึงเนื้อถึงเอ็นถึงกระดูกถึงภายใน ซึ่งเต็มไปด้วยความปฏิกูลโสโครกพอ ๆ กันทั้งภายนอกภายใน พอดูได้อยู่บ้างแม้จะเป็นของสกปรกแต่เป็นส่วนละเอียดก็คือผิวหนังเท่านั้นปกปิดเอาไว้ นั่นก็ยังขี้เหงื่อขี้ไคลเต็มอยู่แล้ว เป็นขี้ทั้งหมด บนศีรษะกิเลสหรือสิ่งเหล่านี้ก็ไม่นิยมว่าสูงว่าต่ำมันมีทั้งนั้น เพราะฉะนั้นการพิจารณารูปกายเราจะพิจารณาตรงไหนมันก็วิ่งทั่วถึงกัน

หมด เพราะเป็นความจริงเท่ากัน

ถ้าพูดถึงเรื่องอสุภะอสุภัง เป็นสิ่งที่น่าเกลียดน่าขยะแขยง ไม่น่ายึดน่าถือมันก็เหมือนกัน จะพิจารณาเป็น **อนิจฺจ** ความแปรสภาพ ทุกส่วนมันแปรเหมือนกันหมด ไม่มีส่วนไหนที่จะยับยั้งตั้งตัวอยู่โดยไม่เดินตามทาง **อนิจฺจ ทุกฺข อนตฺตา** มันเกี่ยวโยงกันไป ทำหน้าที่พร้อม ๆ กันไปจนกระทั่งมีความรู้แจ้งเห็นจริงประจักษ์ด้วยปัญญาแล้ว ไอ้ที่มันเคยยึดถืออยู่อย่างเหนียวแน่นมั่นคงก็คือกายนี้แลเป็นสำคัญ แม้เช่นนั้นมันก็ทนไม่ได้ เมื่อได้เห็นความจริงประจักษ์ด้วยปัญญาแล้ว จิตถอนตัวออกมาได้ทันที อุปาทานในขันธ์คือรูปขันธ์ถอนตัวออกมาได้ด้วยปัญญา นี่กิเลสประเภทหลงกาย ประเภทยึดกายเพราะความหลงนี้ ถอนออกมาได้ด้วยปัญญาพิจารณาใน ๓ สถาน ๔ สถานนี้ คืออสุภะอสุภัง **ทุกฺข อนิจฺจ อนตฺตา** พ้นจากนี้ไปไม่ได้

ถ้าใจได้ซึ้งถึงธรรม ๓-๔ อย่างนี้แล้วก็ปล่อย ปล่อยอุปาทานความยึดมั่นในกาย เวทนาที่เกิดขึ้นภายในกายในจิตมันก็เป็นตัว **อนิจฺจ ทุกฺข อนตฺตา** เหมือนกัน ไม่ว่าสุข ไม่ว่าทุกข์ ไม่ว่าเฉย ๆ มันเป็นไตรลักษณ์เหมือนกัน พลิกออกมาแต่ว่าเป็นอสุภะอสุภังก็ได้ในฝ่ายรูปขันธ์เท่านั้น พลิกออกมานิดหนึ่งก็มาเป็นไตรลักษณ์นี้เสีย เพราะไตรลักษณ์เป็นที่รวมแห่งธรรมทั้งมวล

สัญญา ความจำได้หมายรู้ สังขารความคิดความปรุงภายในจิตใจ วิญญาณความรับทราบในขณะที่รูป เสียง กลิ่น รส เป็นต้นมาสัมผัส ตา หู จมูก ลิ้น กาย เป็นต้น เกิดแล้วดับไป ๆ ประกาศตัว **อนิจฺจ ทุกฺข อนตฺตา** อยู่ในตัวอย่างสมบูรณ์ของเขา ถ้าสติปัญญาได้พินิจพิจารณาตามความสมบูรณ์ของไตรลักษณ์ที่ประกาศกังวานอยู่ภายในขันธ์นี้ โดยตลอดทั่วถึงแล้ว ทำไมใจจะไม่ปล่อย

การยึดไว้ถือไว้เพราะความสำคัญผิดต่างหาก เมื่อความเข้าใจอันถูกต้องแล้วก็วางลงสู่ความจริงให้ถูกต้อง ไม่ยึดไม่ถือให้หนักหน่วงถ่วงหัวใจเปล่า ๆ ได้รับความทุกข์ความทรมานมามากเพียงไรเพราะความยึดมั่นถือมั่นสำคัญผิด ไปแบกหามสิ่งเหล่านี้ว่าเป็นเราเป็นของเรา คือความเป็นพิษเป็นภัยได้ถอนออกหมดด้วยปัญญา นี่ละหลักของการพิจารณาเป็นอย่างนี้

เมื่อถอนไปหมดแล้วมันไปไหนที่นี่ กิเลสมันมาเที่ยวซุ่มเที่ยวซ่อนอยู่ตามรูปทุกสัดทุกส่วนของรูป ทุกอาการของรูปก็ถูกทำลายไปแล้วด้วยปัญญา เวทนา ความสุข ทุกข์ เฉย ๆ ทางส่วนร่างกายนี้ ก็รู้เท่าทันแล้ว ถอนอุปาทานจากความสุข ความทุกข์ ความเฉย ๆ ว่าเป็นเราเป็นของเราเสียแล้ว สัญญา ความจำได้หมายรู้ ก็ถอนจากความเป็นเราเป็นของเราเสียแล้ว มอบให้ **อนิจฺจ ทุกฺข อนตฺตา** อันเป็นความจริงประเภทหนึ่งไปเสีย สังขาร วิญญาณ ก็เหมือนกัน มอบลงสู่ความจริงของเขาด้วยปัญญาอันเห็นชอบของเรา

ทีนี้กิเลสที่จะไปซุ่มซ่อนอยู่ในรูปก็ไม่มี เพราะถูกถอดถูกถอนออกไปโดยลำดับ ถูกฆ่าถูกฟันโดยลำดับ สะพานที่เกี่ยวโยงออกไปไปใกล้ไปไกล ออกไปหา รูป เสียง กลิ่น รส ออกไปจากตา หู จมูก ลิ้น กาย ออกไปสัมผัสสัมพันธ์กับรูป เสียง กลิ่น รส เครื่องสัมผัสต่าง ๆ ก็ถูกทำลายลงไปหมด ไม่มีที่สืบต่อ แม้อายตนะภายในก็ถูกทำลายลงไป กองรูปก็ทำลายลงไปด้วยปัญญา กองเวทนา กายเวทนาก็ถูกทำลายลงไปด้วยปัญญา สัญญา สังขาร วิญญาณ ก็ถูกทำลายลงไปด้วยสติปัญญา

กิเลสประเภทต่าง ๆ ที่เคยหลบเคยซ่อน เคยยึดเคยถือให้เป็นเครื่องกดถ่วงจิตใจ บีบคั้นจิตใจอยู่กับสิ่งเหล่านี้ ได้ถูกทำลายไปหมดแล้ว นี่ละการพิจารณาทางด้านปัญญา แล้วกิเลสจะไปไหน บริษัทบริวารถูกฆ่าถูกทำลายไปหมดแล้ว ก็เหลือแต่องค์กษัตริย์ใหญ่ของมันเท่านั้นเอง ท่านเรียกว่าอวิชชา ไม่มีสมุนไม่มีทางออกหากินเสียแล้ว ออกมาทางรูป ทางเวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณก็ออกไม่ได้ถูกตัดสะพานแล้ว ออกไปรูป เสียง กลิ่น รสก็ยิ่งไกล ถูกตัดเข้ามาโดยลำดับ ๆ จนกระทั่งในขันธ์ก็ตัดขาดหมดแล้วไม่มีที่ต่อ เพียงเท่านี้เราก็ทราบได้ชัดว่า จิตนี้เป็นตัวการแห่งการเกิดการตาย ยังไม่ถึงขั้นดับอวิชชาก็ตาม

เพียงเท่านี้ก็ทราบได้ชัดแล้วว่า ตัว **อวิชฺชาปจฺจยา** นี้พาให้สืบหน่อต่อแขนงออกไปกว้างแคบขนาดไหนไม่มีประมาณ ให้เกิดภพเกิดชาติที่นั่นที่นี่เป็นไปเพราะอันใดก็รู้ชัด นี่เวลาขาดลงไปโดยลำดับ ๆ ไม่มีเงื่อนต่อแล้ว ก็ทราบชัดว่าเงื่อนต่อที่จะไปให้เกิดภพเกิดชาติในภพนั้นภพนี้อีกอันเป็นส่วนหยาบ ๆ ทั้งหลายไม่มี นอกจากส่วนละเอียดยังมีอยู่ในตัวของมัน มันก็รวมตัวเข้าไปอยู่ในจิต จิตกับอวิชชากลมกลืนเป็นอันเดียวกัน นั่นเห็นไหมความแยบคายของกิเลส

ผู้ปฏิบัติถ้าไม่ได้ปฏิบัติไม่ได้เจอไม่รู้ว่ากิเลสแหลมคมขนาดไหน ละเอียดลออขนาดไหน เพียงแต่สมุนของมันที่แสดงตัวออกมาเท่านั้นก็หลงกันเต็มโลกเต็มสงสารแล้ว เหตุใดเราจะไปสามารถรู้กษัตริย์ของกิเลสทั้งหลายได้ง่าย ๆ จึงต้องถากต้องถางต้องตัดต้องฟันเข้าไป ๆ แม้ที่สุดจนถึงจุดที่จะถึงปากถึงท้องอยู่แล้วมันก็ยังเอายาพิษไปวางไว้ตรงนั้นอีก ติดที่นั่น ไปยึดจิตซึ่งเต็มไปด้วยยาพิษคืออวิชชานั้นว่าเป็นเราเป็นของเราจนได้ นั่นถึงว่ามันเอายาพิษไปฝังไว้นั่นแล้ว เมื่อยึดนั้นก็เอาอีก ถึงจะไม่เกิดภพน้อยภพใหญ่ก็ตาม แม้ภพที่เป็นสุขและแน่วแน่ต่อความหลุดพ้นก็เป็นการล่าช้า ยังถูกหลอกของอวิชชาอยู่จนได้นั่นแล

เพราะฉะนั้นปัญญาเมื่อได้ฟาดฟันหั่นแหลกเข้าไปโดยลำดับ เชื้ออยู่ที่ไหนเป็นต้องติดตามเข้าไป เชื้ออันเป็นข้าศึก จอมข้าศึกอันแท้จริงคืออะไรอยู่ที่ไหน หนีจากใจได้เหรอ มันต้องพิจารณาเข้าไป ตอนนั้นซีตอนไปเจออวิชชาให้มันกล่อม นั่นเราจะเห็นได้ว่าอวิชชาละเอียดขนาดไหน พอไปถึงจุดนั้นก็ว่าตัววิเศษวิโสอัศจรรย์เกินโลก มีความสง่าผ่าเผย มีความสว่าง

กระจ่างแจ้ง มีความองอาจกล้าหาญ มีแต่เรื่องอวิชชาดัดทั้งนั้น ตบตาปัญญาเสียไม่รู้ตัว สติปัญญาเลยกลายเป็นองครักษ์ไปรักษาอวิชชาอย่างไม่รู้ตัว

นั่นเห็นไหม ถึงขั้นสติขั้นปัญญาอัตโนมัติก็ตามยังต้องหลงกลอวิชชาจนได้ ถ้าไม่มีผู้แนะไว้ก่อนอย่างไรต้องเป็นอย่างนี้ ก่อนที่จะผ่านไปได้ไม่เร็วก็ช้าต้องติดเสียก่อน ถ้ามีผู้แนะไว้ก่อนแล้ว พอไปถึงจุดนี้ตามหลักความจริงของตนประจักษ์แล้ว ก็เข้าใจได้เอง อ๋อ ตรงนี้เหรอที่ท่านว่าอย่างนั้น ๆ สติปัญญาก็ใส่เข้าไปทันที พังทลายเลยไม่ได้ชักช้า **อนิจฺจ ทุกฺข อนตฺตา** ก็ไปรวมอยู่นั้นหมด

ส่วน **อนิจฺจ ทุกฺข อนตฺตา** ในรูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ นี้มันหมดปัญหาไปแล้ว ผ่านไปแล้วไม่มายุ่ง ว่าอันนี้เป็น **อนิจฺจ** นี้เป็น **ทุกฺข** นี้เป็น **อนตฺตา** เมื่อผ่านไปแล้ว ๆ สิ่งเหล่านี้เป็นทาง **อนิจฺจ ทุกฺข อนตฺตา** เป็นไตรลักษณ์เป็นทางเดินเพื่อความหลุดพ้น เมื่อผ่านพ้นไปถึงไหน ๆ แล้ว สิ่งที่ผ่านไปแล้วมันก็หมดความหมายไม่ว่า **อนิจฺจ ทุกฺข อนตฺตา**ไปโดยลำดับ ไม่ต้องมาเสกมาสรรกันอีก ทีนี้อันนี้ก็ไปรวมตัวอยู่กับอวิชชา เพราะเป็นสมมุติด้วยกัน อวิชชาก็เป็นสมมุติ สมมุติสุดยอดของสมมุติ ละเอียดสุดยอด **อนิจฺจ ทุกฺข อนตฺตา** ก็ละเอียดสุดยอดอยู่ในอวิชชานั้น สติปัญญาอันเป็นฝ่ายมรรคซึ่งเป็นสมมุติด้วยกันก็สุดยอด

ผู้ปฏิบัติทั้งหลายพึงสังเกตให้รอบคอบ ไม่งั้นติดและทำให้ล่าช้าในการดำเนิน และอย่าเข้าใจว่าเป็นสูงเป็นต่ำ เป็นที่ยึดเป็นที่ไว้ใจที่ต้องใจเมื่อพิจารณาเข้าไป เมื่อถึงขั้นที่จะทำลายกันแล้วนั้น อันนี้แลที่เรียกว่าจะว่าขิปปาภิญญาหรือว่าอุคฆฏิตัญญูก็ได้เมื่อถึงขั้นนี้แล้ว ไม่นานเป็นขั้นละเอียด ถ้าว่างานก็ง่ายแล้ว มีแต่ยุบยิบ ๆ อยู่ภายในจิตเท่านั้น นอกนั้นหมดปัญหาไปโดยประการทั้งปวง ประหนึ่งว่าเราไม่เคยพิจารณามาเลย คือจิตไม่สนใจกับสิ่งใดทั้งนั้น เพราะไม่ติดใจ ปล่อยมาแล้ว วางมาแล้ว รู้แล้วเห็นแล้วไปยุ่งทำไม มันรู้เอง ตรงไหนที่ยังมีสัมผัสสัมพันธ์ดูดดื่มอยู่ ตรงนั้นแหละเป็นจุดที่อยู่ของข้าศึก จึงต้องรบกันที่ตรงนั้น ฟาดฟันหั่นแหลกกันที่ตรงนั้น

พอจุดสุดท้ายพังทลายลงไปด้วยปัญญาอันทันสมัยแล้วก็หมดปัญหาโดยสิ้นเชิง จะพิจารณาว่าอันนี้เป็น **อนิจฺจ ทุกฺข อนตฺตา** อะไรอีก ใจเป็น **อนิจฺจ ทุกฺข อนตฺตา** ได้ยังไง ***อนิจฺจ ทุกฺข อนตฺตา เป็นทางเดินเพื่อพระนิพพานต่างหาก ใจที่บริสุทธิ์แล้วเป็น อนตฺตา ได้ยังไง ถ้าใจที่บริสุทธิ์แล้วเป็น อนตฺตา นิพพานเป็น อนตฺตา นิพพานก็เป็นไตรลักษณ์ละซิเป็นของอัศจรรย์อะไร เพราะฉะนั้นธรรมชาตินั้นจึงไม่มีสมมุติที่จะพูดว่าเป็น อตฺตา หรือเป็น อนตฺตา เพราะทั้งสองนี้เป็นสมมุติด้วยกัน***

อันนั้นไม่ใช่สมมุติ พ้นวิสัยของสมมุติไปแล้ว ท่านจึงให้ชื่อเพียงว่าวิมุตติเท่านั้น แล้วก็

ไม่ขัดกับธรรมบทใดเหมือนคำว่า **อนตฺตา** ถ้าว่า **อนตฺตา** ก็ขัดกับไตรลักษณ์ ดึงพระนิพพานมาเป็นไตรลักษณ์เสียเอง เป็นวิมุตติพ้นแล้วก็หมดปัญหา เมื่อถึงจุดนี้ว่าขิปปาภิญญาก็ได้ เพราะเป็นขึ้นเพียงขณะเดียวเท่านั้น อุคฆฏิตัญญูก็ได้ ทราบกลมายาของกิเลสทั้งมวลโดยลำดับ ๆ ไปถึงขณะนั้นยิ่งจะทราบเลย เรียกว่าอุคฆฏิตัญญูก็ได้ วิปจิตัญญูก็ได้ หากมีเหตุมีผลเป็นเครื่องเทียบเคียงตนเอง สอนตนเอง พิจารณาโดยลำพังตนเอง ฟังเทศน์ระหว่างอวิชชากับจิต หรือระหว่างขันธ์กับจิต

ตั้งแต่เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณไปแหละ นี่เป็นเรื่องฟังธรรมทั้งกลางวันกลางคืนไปตลอดสาย ส่วนรูปนี้เวลาชำนิชำนาญทางอสุภะแล้วก็เป็นได้ พิจารณาทั้งกลางวันกลางคืน ยิ่งไปถึงขั้นอวิชชาด้วยแล้วเหมือนน้ำซับน้ำซึมไหลรินอยู่ทั้งแล้งทั้งฝน สติปัญญาขั้นละเอียดกับกิเลสประเภทละเอียดตามต้อนกัน พิจารณากัน ต่อสู้กัน จนกระทั่งหมดสิ่งที่จะต่อสู้ หมดข้าศึก หมดสมมุติ หมดศัตรูภายในจิตใจแล้ว สติปัญญาที่หมุนตัวเป็นเกลียวอยู่เหมือนธรรมจักรก็หมดปัญหาไปเอง เพราะสติปัญญาก็เป็นสมมุติฝ่ายแก้ สมุทัยก็เป็นสมมุติฝ่ายผูกมัด เมื่อฝ่ายนั้นซึ่งเป็นฝ่ายกิเลสสิ้นสุดลงไปหรือหมดปัญหาลงไปแล้ว สติปัญญาประเภทมรรคจะไปแก้อะไร ย่อมหมดปัญหาไปเช่นเดียวกัน

หากจะพูดก็ว่าสติในหลักธรรมชาติ ปัญญาในหลักธรรมชาติ หรือว่าปัญญาญาณไปเสียแต่ก็เป็นสมมุติด้วยกัน ธรรมชาติที่บริสุทธิ์นี้เท่านั้นเป็นวิมุตติ ไม่มีอาการ อันใดที่แสดงอาการออกอันนั้นเป็นสมมุติทั้งมวล อาศัยกันไปเพียงระยะชั่วขันธ์แตกสลายเท่านั้น พอขันธ์แตกสลายไปแล้วอันนี้ก็หมดปัญหา อาการทั้งมวลนี้ก็เป็นไปตามสมมุติทั้งหมด ส่วนวิมุตตินั้นไม่ใช่นักโทษไม่ใช่ผู้ต้องหา จะต้องไปเที่ยวหาตั้งชื่อตั้งนาม ไปหาค้นคว้าว่าไปอยู่ที่ไหน ๆ อะไร ถ้าเป็นผู้ต้องหาก็จะต้องตามจับควบคุมตัวมาลงโทษ นั่นเป็นวิมุตติ

ขอให้เป็นเถอะใครเป็นก็รู้ได้ทุกคนนั่นแหละ **สนฺทิฏฺฐิโก** พระพุทธเจ้าไม่ได้ผูกขาดมอบให้กับผู้ปฏิบัติทุกคนจะพึงรู้โดยลำพังตนเอง **สนฺทิฏฺฐิโก** จะเป็นผู้พึงรู้เองเห็นเองด้วยการปฏิบัติตามสติปัญญาของตนเอง **ปจฺจตฺตํ เวทิตพฺโพ วิญฺญูหิ** ท่านผู้รู้ทั้งหลายจะพึงรู้จำเพาะตน มันก็หมดปัญหา

นั่นละหนักมาขนาดไหน ทุกข์มาเพียงไรก็ตาม เมื่อมาถึงจุดนี้แล้วมันลบล้างกันหมดเรื่องความทุกข์ทั้งหลาย ไม่เสียดายความเพียรของตนที่ทำมาหนักเบามากน้อยเพียงไรแทบล้มแทบตาย ไม่ได้เสียดายกำลังความเพียรที่ทำอยู่นั้นด้วยความทุกข์ยากลำบาก เพราะคุณค่าเกินคาดเกินหมาย เป็นธรรมล้นค่า ทำไมเราจะต้องมาถือความทุกข์ความลำบากซึ่งเปรียบเหมือนมูตรเหมือนคูถนี้เป็นอุปสรรค แล้วเราจะเห็นธรรมอันประเสริฐที่เป็นเครื่องลบล้างสิ่งเหล่านี้ได้ยังไง ต้องคิดอย่างนั้นนักปฏิบัติ

อย่าท้อถอยอ่อนแออันเป็นกลมายาของกิเลสทั้งมวล มีอยู่รอบจิตใจของเรา พากันคิดอ่านไตร่ตรองให้ดีทุกสิ่งทุกอย่าง จะเป็นไปด้วยความราบรื่นดีงาม สมนามว่าเราเป็นผู้มาชำระกิเลส อย่าให้กิเลสมาเหยียบย่ำทำลายหัวใจเรา กิริยามารยาทอาการแสดงออกทุกแง่ทุกมุมอย่าให้เป็นเรื่องของกิเลสทั้งมวลดังที่เคยเป็นอยู่นี้ ให้เป็นเรื่องของธรรมได้มีโอกาสแสดงออกมาบ้าง ด้วยความพยายามของเรา สมกับนามว่าเป็นนักปฏิบัติ เป็นนักต่อสู้ เป็นนักใคร่ครวญเพื่อความรู้ความฉลาด

วันนี้เทศน์เพียงเท่านี้

<u>พูดท้ายเทศน์</u>

พูดให้สติหมู่เพื่อนให้ข้อคิดอุบายวิธีต่อสู้กับกิเลส ไม่งั้นไม่ทันมันง่าย ๆ นะ ละเอียดสุดทีเดียว แต่เมื่อรู้เรื่องของมันเสียหมดจนปราบมันอยู่หมัด พูดง่าย ๆ นะ แล้วนั้น มันจะแสดงอยู่ที่ไหนมันรู้ที่นี่ ไม่ว่ามันจะแสดงออกมากับคน ออกมากับสัตว์รู้หมด มันมีแต่เรื่องอันเดียวทั้งนั้น พอเรารู้ทันมันแล้วมันก็หมดหนทางทำลายเรา กิเลสนี้ละเอียดเอาจริง ๆ นะ หมดเนื้อหมดตัวนี่ก็มันทั้งนั้นครอบอยู่หมดทุกขุมขน เพราะฉะนั้นจึงแก้มันยากนะ ต้องเอาจริง ๆ ใช้ความพินิจพิจารณา ใช้ความอดความทนพากเพียร เอาให้เต็มที่เต็มฐาน เพราะเราตั้งหน้าตั้งตาจะเอาชนะมันอยู่แล้ว จะให้แพ้มันมันสมควรเหรอกับเราผู้ตั้งใจจะเอาชนะมัน แต่แล้วกลับแพ้มันอย่างหลุดลุ่ย ๆ ฟังแต่ว่าหลุดลุ่ย ๆ นั่นเถอะ ไม่เป็นท่าอะไรเลย

นี่ได้เคยปฏิบัติมา โอ้โห พิจารณาย้อนหลัง แหม บางทีจะร้องห่มร้องไห้และน้ำตาร่วงคิดดูอย่างตอนจิตเสื่อม แหมมันเสียใจเสียจน ถ้าเป็นทางโลกก็เรียกว่าผูกโกรธผูกแค้น พอได้ที่เท่านั้นละแหม ทีนี้กำลังทางความเพียรความเป็นนักต่อสู้ไม่ทราบมาจากไหน ถ้าเราเทียบแบบโลกนะ ฆ่าคนได้เขาฆ่ากันได้เพราะเหตุนี้เอง มันเคียดแค้นอย่างถึงใจ แต่นี้มันเป็นเรื่องของธรรมไม่จัดว่าเป็นกิเลสเสีย เป็นฝ่ายมรรค คือพลังของธรรมขึ้นเต็มที่ต่อสู้กับกิเลส ถ้าเป็นทางโลกนี้ก็เรียกว่าเป็นสมุทัย เป็นความอาฆาตจริง ๆ อันนี้ไม่เป็นอย่างนั้น เป็นพลังของธรรมไม่ยอมที่จะให้แพ้ได้อีกต่อไป ให้เสื่อมอีกต่อไปได้

ตั้งแต่นั้นมาเหมือนเป็นอาจารย์เอกทีเดียว ไปที่ไหนนี่มันฟิตตัวของมันปั๋ง ๆ ไม่คุ้นกับใครเลยแหละ จ่อหัวมันอยู่นั่นเลย แล้วจิตก็ไม่เสื่อมเพราะกิเลสและธรรมไม่ชอบคนเซ่อนี่ เซ่อตรงไหนมันเข้าตรงนั้นละกิเลส ธรรมท่านก็ไม่ได้สอนให้เซ่อ สอนให้ฉลาด แต่สุดท้ายมันก็มาจมอยู่ในสมาธิจนได้ มันเอาช่องหนึ่งจนได้กิเลส

เวลาสมาธิได้อย่างใจแล้ว ที่นี่ก็เลยติดสมาธิเสียไม่อยากออกพิจารณาทางด้านปัญญาเห็นว่าลำบากลำบน เข้าอยู่ในความรู้แน่วอยู่อันเดียว ไม่กระทบกระเทือนกับอะไรเพราะไม่

ออกมาสู้กับอะไรนี่ อยู่เท่าไรก็ได้ ก็ติดตรงนั้นเสีย กิเลสก็ไปกล่อมตรงนั้นอีกแหละ ติดสมาธิไม่เป็นกิเลสจะเป็นอะไร ความหลงความติด ความติดสุขมันก็เป็นสมุทัยเสีย แน่ะ มันเอาจนได้นะ ยังดีพ่อแม่ครูอาจารย์ท่านยังมีชีวิตอยู่ท่านขนาบออกมันถึงออก ไม่งั้นไม่ยอมออกง่าย ๆ นะ

เวลาออกจากสมาธิเพื่อปัญญา มันก็ออกอย่างแหวกแนวเหมือนกัน นิสัยผมมันผาดโผนรู้เจ้าของ ผาดโผนจริง ๆ เพราะฉะนั้นครูอาจารย์ผู้มาสอนก็ต้องฉลาดจริง ๆ ถึงจะสอนได้อย่างพ่อแม่ครูอาจารย์ไม่มีทางตำหนิแล้ว เวลามันออกมันก็ออกอย่างผาดโผน ออกแบบไม่ยอมเข้า มีแต่จะออกท่าเดียว ว่ากิเลสตายด้วยปัญญา ก็เลยมีแต่จะเอาปัญญาไม่คำนึงถึงสมาธิเลย แล้วตำหนิสมาธิด้วยซ้ำว่านอนตายอยู่เฉย ๆ แน่ะ มันไม่พอดี เวลาผ่านไปถึงรู้ นั่นเป็นครูหมด

เวลาจะตายจริง ๆ ก็เข้าสมาธิ แต่บังคับเข้านะไม่งั้นไม่ยอมเข้า จะตายจริง ๆ ยังต่อสู้กันอยู่ไม่ถอย เพียงยกมือไปแปะ ๆ มันต่อยไม่ได้หมดกำลัง เอามือไปแปะ ๆ กัน เอาหมัดไปแปะ ๆ กัน มันไม่มีกำลังจะต่อยก็ยังไม่ถอยจิตนี่ นั่นละมันจะตายจริง ๆ ก็หมุนตัวเข้ามาสู่สมาธิ บังคับเข้า สุดท้ายก็เอาพุทโธกำกับนะ ไม่งั้นมันจะผึงออกไปทำงาน ไม่ใช่มันจะไปไหนนะมันจะผึงไปสู่งาน บังคับไว้อย่างขนาดนั้นทีเดียวผมน่ะ นิสัยมันผาดโผน บังคับไว้ ๆ เอาจริงเอาจัง พุทโธให้ถี่ยิบไม่ยอมให้ออก สักเดี๋ยวจิตก็ค่อยสงบเข้ามา ๆ เพราะมันจริงทุกอย่างนี่ เวลาสงบก็จริงไม่ยอมให้ทำงาน จิตจะออกไม่ให้ออกบังคับไว้ โอ๋ย เป็นภาระจริง ๆ เป็นธุระภาระจริง ๆ ใส่เข้าไปมันก็สงบแน่วลง โห เหมือนกับถอดเสี้ยนถอดหนามนะ จิตมีกำลังวังชาเบาโหวงเทียวในตัวนี่ จิตแน่ว พักให้เต็มที่ เรื่องถอนไม่ต้องบอก พอแต่ปล่อยเมื่อไรจะออกผึงเลย ผึงก็ผึงใส่งานนะไม่ใช่ผึงไปไหนแหละ

พอถอนออกมาปั๊บก็ปุ๊บเลย เอ้า ปล่อย มันกระหน่ำกัน ถ้าคมมีดก็เหมือนมีดได้ลับหินเรียบร้อยแล้ว คนก็ได้รับประทานอาหารได้พักผ่อนนอนหลับให้สบายแล้ว งานก็งานชิ้นนั้นมันทนไปได้ยังไง มีดก็มีดเล่มนี้แหละแต่ได้ลับหินแล้ว คนก็คนคนนี้ผู้ทำงานแต่มีกำลังวังชาแล้ว พักผ่อนนอนหลับรับประทานอาหารเรียบร้อยแล้ว ฟันลงไป งานชิ้นนี้ไม้ท่อนนี้ขาดสะบั้นไปเลยคราวนี้ แต่เพราะความด่วนนั่นเองละ ความเห็นโทษมาก ความด่วน รีบด่วน จิตจึงไม่อยากจะเข้าสมาธิ

ก็เห็นคุณค่าอยู่แต่มันก็เห็นคุณค่าแห่งการต่อสู้มากยิ่งกว่าสมาธิ จนกระทั่งจิตผ่านของมันไปแล้ว มันฟัดมันเหวี่ยงกันจนผ่านไปแล้วทีนี้ถึงมาเป็นบทเรียนทั้งหมด อุทธัจจะ ท่านว่าความฟุ้งซ่าน ไม่ใช่ฟุ้งซ่านไปโน่นนะ ความฟุ้งความเพลินในงานที่ตนทำ ที่ตนแก้กิเลสนั้น อุทธัจจะกุกกุจจะ ในนิวรณ์ ๕ กับอุทธัจจะอันนี้ต่างกันคนละโลก มันเหมือนกันได้ยังไง

อุทธัจจะในนิวรณ์ ๕ ก็มีอยู่ในคนทั่ว ๆ ไป แต่อุทธัจจะอันนี้จิตเพลินในการพิจารณาการต่อสู้กับกิเลส เพลินจนลืมพักผ่อนในสมาธิ ท่านเรียกอุทธัจจะ คือจิตไม่รอบตัวก็เป็นสังโยชน์อันหนึ่ง มานะก็หมายถึงจิตดวงผ่องใสนี่แหละ ที่ว่ามานะ ๙ นั่น เอาผ่องใสนี่ยกขึ้นเป็นเขี้ยวเป็นเขาขึ้นมา ท่านถึงได้ว่า สามสามเป็นเก้า ตนต่ำกว่าเขา สำคัญว่าต่ำกว่าเขา สำคัญว่าเสมอเขา สำคัญว่ายิ่งกว่าเขา ตัวเสมอเขา สำคัญว่าต่ำกว่าเขา สำคัญว่าเสมอเขา สำคัญว่ายิ่งกว่าเขา ตนยิ่งกว่าเขา สำคัญว่าต่ำกว่าเขา สำคัญว่าเสมอเขา สำคัญว่ายิ่งกว่าเขา เก้าแล้วนั่นเอาอันนี้แหละเป็นเขี้ยวเป็นเขา พออันนี้พังลงไปแล้วเอาอะไรมาเทียบมาเคียง เอาอะไรมาฟัดมาเหวี่ยงกันไม่มี เขี้ยวเขาก็หมดไปแล้ว

เขี้ยวเขาก็เขี้ยวเขาของ**อวิชฺชาปจฺจยา สงฺขารา** นั่น พอต่อยเขี้ยวมันหักลงไปแล้ว จะเอาอะไรมาแข่ง อยากสู้กับอะไรอีก อยากสู้ก็ไม่อยากสู้ กล้าก็ไม่กล้า กลัวก็ไม่กลัว ความกล้าความกลัวมันก็เป็นกิเลสทั้งมวล นี่ละที่ว่ามานะ ๙ พอจากอวิชชานี้แล้วถืออะไร มันไม่มีที่ถือนี่จะไปบอกให้มันถืออะไรอีก ลงในนี้หมดนั่นแหละ รูปราคะ อรูปราคะ มานะ อุทธัจจะ รูปราคะก็ยินดีใน แต่สำหรับผมการปฏิบัติของผมผมว่ายินดีภาพภายในจิต เพราะเราปรากฏอย่างนั้นเป็นภาพภายในจิต ข้างนอกมันสละมาแล้ว มันเป็นภาพอันหนึ่งอยู่ภายใน มันก็มายินดีในการพิจารณานี้

ความยินดีในการพิจารณานั้นแหละท่านเรียกรูปราคะ ไม่ได้เป็นราคะตัณหาแบบโลก ๆ ทั้งหลายเขาเป็นนะ แต่มันไม่มีศัพท์อะไรที่จะมาใช้ให้เหมาะสมกับนี้ท่านก็ว่าราคะ คือความเพลิน ความพอใจในการพิจารณาอยู่กับอันนั้น พอใจกับอันนั้น แต่มันไปปรากฏเป็นภาพภายใน ภาพภายนอกมันออกหมดแล้ว มันปล่อยทิ้งก็เป็นภาพภายใน พออันนี้ออกหมดแล้วมันก็ว่างนี่

อรูปราคะมันไม่มีรูป ก็ยินดีในความว่างของตัวเองเสีย นี่พูดตามหลักปฏิบัติที่ประจักษ์กับเจ้าของเราพูดได้อย่างนี้ หรือจะว่ายินดีในสุขเวทนาก็ยกให้ แต่มันไม่เด่นเหมือนเป็นความว่างนี้ มันว่าง ๆ หมด มองดูภูเขาทั้งลูก ตามันเห็นพอเป็นเงา ๆ นี่ แต่จิตมันทะลุไปหมด มองดูหินทั้งก้อนนี้ ก้อนใหญ่ ๆ เท่ากุฏินี่มองดูมันพอเป็นเงา ๆ แต่จิตมันว่างหมดแล้ว มองดูร่างกายเจ้าของนี่ก็เหมือนกับเป็นเงา ๆ อย่างว่าอีกเหมือนกัน อันหนึ่งมันทะลุไปหมด

มันว่างถึงขนาดนั้น แต่หารู้ไม่ว่าตัวผู้ที่ไปว่าเขาว่างมันไม่ได้ว่างนี่ เหมือนกับคนที่อยู่บนหัวตอนี่มองไปที่ไหนมันก็ว่างไปหมด แต่หัวตอที่ยืนเหยียบอยู่นั้นมันไม่ดู มันว่างที่ไหนก็หัวตอนั่นน่ะ มันไม่ดูตรงนั้นซิ การพิจารณาทางภาคปฏิบัติสำหรับผมเองเป็นอย่างนั้น ก็ยกให้ตามถนัดมันลางเนื้อชอบลางยา ผมมันมาถนัดเอาความว่าง มันติดอยู่ในความว่าง อรูปราคะยินดีอยู่ในความว่าง เพลินอยู่ในนั้น ฝึกซ้อมกันอยู่นั้นเอากันอยู่นั้น มานะก็ถือจิต อุทธัจจะ

ความเพลินในการค้นคว้าการพินิจพิจารณา

อวิชชาก็ถือตัวนี้แหละ พออันนี้หมดแล้วถืออะไร ก็มันถืออยู่ตรงนั้น มันติดอยู่ตรงนั้นก็ถือตรงนั้นยินดีในนั้น พออันนั้นหมดไปแล้วไม่เห็นไปยินดีกับอะไร ไม่เห็นไปถืออะไรไปติดอะไร ทีนี้พออันนี้หมดไปแล้วมันก็ว่าง ว่างรอบตัวที่นี่ มันไม่ว่างอยู่กับตรงนั้นตรงอวิชชาเหมือนกับว่าเราขึ้นเหยียบอยู่บนหัวตอ อวิชชาเป็นเหมือนหัวตอ มองไปทางไหนว่างหมด แต่หัวตอที่เรากำลังเหยียบอยู่นั่นไม่ได้มองลงไป มันไม่ว่างตรงนั้น พอย้อนมาดูหัวตอที่เราเหยียบหัวตอก็พังไปด้วยกัน ทีนี้ก็ว่างไปหมด ว่างเป็นขั้น ๆ นี่เราก็เคยเทศน์และพิมพ์ออกเป็นหนังสือแล้ว ออกเป็นกัณฑ์เทศน์แล้วอยู่ในแว่นดวงใจก็มี ความว่างมันว่างรอบตัว จากนั้นแล้วก็ไม่มีอะไรจะพูด

เราพูดถึงเรื่องสมาธิว่า ในขณะที่จิตเป็นสมาธิมันก็ว่าง พอถอนออกจากสมาธิแล้วมันไม่ว่าง ออกจากนั้นมันก็ว่าง ว่างเป็นฐานของจิตดังที่พูดแล้ว ขึ้นไปอยู่บนหัวตอมันก็ว่าง ว่างตามฐานของจิต ถึงจิตจะเข้าสมาธิก็ว่าง ออกมาแล้วความว่างก็มีประจำจิต เรียกว่าเป็นฐานของจิต ว่างประจำฐานของจิตที่ชำระได้ เราก็พูดไปแล้ว จากนั้นก็ว่างในความเป็นจริงของจิต คือว่างทั้งจิตด้วย ไม่ว่าแต่อันนั้นว่างอันนี้ว่าง เจ้าของไม่ว่าง เจ้าของเองก็ว่างมันก็วางไปหมด วางอันนั้นกับวางอันนี้แต่เจ้าของไม่วางเจ้าของมันก็ยังไม่ว่าง พอมาวางเจ้าของเมื่อไรมันก็ว่างเมื่อนั้นเรียกว่าว่างตลอดทั่วถึง

แต่เราเขียนในนั้นเราเพียงแต่ว่าว่างนี้ว่างขั้นสุดท้ายตามกำลังของเรา เราว่าไปอย่างนั้นเสีย ใครจะมีกำลังเหนือนั้นก็เอาไปซีถ้าไปได้ ถึงนั้นแล้วมันก็รู้ด้วยกันทุกคนแต่ไม่จำเป็นจะต้องไปพูด เพราะพูดไว้สำหรับผู้ปฏิบัติให้พิจารณา ไปถึงนั้นมันจะเลยไปไหนอีก เอ้า ลองดูซิ

เพราะฉะนั้นพระกรรมฐานหรือผู้ปฏิบัตินี้มีภูมิจิตภูมิใจสูงต่ำขนาดไหน พอมาพูดต่อกันฟังเท่านั้นแหละ มันอ่านหัวใจกันนี่ พิจารณายังไงทุกวันนี้นั่นถาม พิจารณาอย่างนั้น ๆ นั่นบอกแล้วนะนั่น อ่านหัวใจแล้ว เปิดหัวใจให้อ่านแล้ว พิจารณาอย่างนั้น ๆ ทราบแล้ว ทราบทันทีว่าอยู่ในขั้นใดภูมิใด ถ้าสมมุติว่าสิ้นสุดไปแล้ว ก็ต้องพูดเรื่องราวของจิตปั๊บออกมาเท่านั้นไม่ต้องมาก รู้ทันที

สนฺทิฏฺฐิโก ไม่มีปัญหา พระพุทธเจ้าประทานไว้ไม่มีปัญหาจริง ๆ นี่ ที่มีปัญหาก็มีแต่เรื่องของกิเลสทั้งนั้นพาให้เป็นปัญหา ตัวนี้ตัวมืดนี่มันปิดตรงไหนมืดตื้อไปเลย ตัวของมันไม่ได้มืด มันฉลาด แต่เวลามันปิดตาสัตว์โลกมันทำให้มืดมิดปิดตา ลืมบุญลืมคุณ ลืมนรกสวรรค์ไปหมด ไม่ให้เห็น ดีกลับเป็นชั่ว พลิกทางสันเป็นคมไปหมดฟันเจ้าของแหลก

ใครจะไปอ่านมันง่าย ๆ กิเลส รู้ขนาดไหนก็รู้เถอะ ถ้าไม่รู้ตามแบบฉบับของพระพุทธ

เจ้าที่สอนไว้นี้ไม่มีทางว่างั้นเลย เรากล้าพูดได้เต็มปาก วิชาใดก็ตาม ใครเรียนมาจากไหนก็ตาม ถ้าไม่ใช่วิชาธรรมพระพุทธเจ้า ยังไงกิเลสหนังไม่ถลอก นอกจากจะเป็นเครื่องเสริมกิเลสเข้าไปอีก ถ้าวิชาธรรมเข้าไปจับแล้วกิเลสตัวไหนก็ขยะ ๆ แล้วหมอบ ๆ ดีไม่ดีเรียบ

อ่านหัวใจนี่ซิมันสำคัญมากนะ ดูนอกมันดูง่าย ดูโน่นดูนี่ ดูต้นไม้ ภูเขา ดินฟ้าอากาศเป็นยังไง แต่มาดูหัวใจนี้ดูยาก เพราะกิเลสพาให้ยาก ถ้าเรียนเรื่องของกิเลสจะเรียนยากอะไร เรียนกันง่าย เพราะกิเลสพาให้ง่ายนี่

อย่างนี้ที่ท่านว่าเป็นมหาสติมหาปัญญา เวลาท่านมีอธิกรณ์ พระอรหันต์มีคนฟ้องเหมือนกันนี่ครั้งพุทธกาลมีนี่ พระพุทธเจ้าท่านยกมหาสติขึ้นรับ แต่ก่อนพระพุทธเจ้าเป็นประธานเป็นสักขีพยาน พระองค์รับสั่งอย่างไรแล้วเป็นความจริงนี่ ใครไม่เชื่อพระพุทธเจ้าก็หมด นอกจากเทวทัตเท่านั้น กลายเป็นเทวทัตกี่คนก็ไม่เชื่อเท่านั้นคน ฟ้องพระอรหันต์ถึงขั้นที่สุดก็มีนี่ เป็นปาราชิก โอ๊ย อย่าไปฟ้องเธอ เธอเป็นสติวินัยแล้ว ท่านว่าอย่างนี้นะ ท่านเอามาใช้ตอนนั้นสติวินัย

คือรอบตัวแล้ว เป็นอฐานะ พูดง่าย ๆ พูดอย่างเราให้เต็มเม็ดเต็มหน่วยก็ว่า อันหนึ่ง จิตวิมุตติ อันมาฟ้องร้องนี้เป็นสมมุติทั้งมวลมันเข้ากันได้ยังไงกับวิมุตตินะ นี่พูดตามหลักความจริง อันนั้นวิมุตติหลุดพ้นแล้วจากสมมุติทั้งมวล เหตุใดสมมุตินี้จะเอื้อมเข้าไปถึง ฟ้องท่านเป็นสังฆาฯ ปาราชิกอะไรได้อีก เพราะไม่ใช่วิสัยนี่ จิตดวงนั้นไม่ใช่วิสัยของสมมุติ การฟ้องร้องนี่จะเอื้อมเข้าไปถึงได้ไง เท่านั้นก็หมดปัญหา

มีพระอรหันต์เท่านั้นท่านจะเป็นสักขีพยานกันได้ เพราะท่านเป็นธรรมด้วยกัน ท่านเห็นด้วยกัน ท่านรู้ด้วยกัน ท่านแน่ด้วยกันในสิ่งเหล่านี้ นอกนั้นก็เป็นไม่ได้ ครั้งพุทธกาลก็มีพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าก็เป็นอรหันต์องค์เอกจะว่าไง ใครมาฟ้องพระพุทธเจ้าก็รับสั่งเสีย อย่าง **วักกลิ** ๆ คนถ่อย ๆ อย่าไปว่าเธอ คือใครก็ไปตำหนิติเตียนท่านองค์นั้น เธอเคยสั่งสมกิริยานี้มาตั้งนานแสนนานแล้วจะไปแก้ได้ยังไงจริตนิสัย ไปว่าเธอทำไม จริตนิสัยของใครของเราก็เป็นสมบัติของใครของเรา จริตนิสัยไม่เป็นโทษเป็นกรรมอะไร พระองค์ว่าอย่างงั้นก็หยุดแล้ว

บางองค์ก็กิริยามารยาทสวยงาม ใครก็ว่าเป็นพระอรหันต์ เพราะคนก็คาดว่าพระอรหันต์ต้องมีกิริยามารยาทที่สวยงามนิ่มนวลมาก นี่เป็นความคิด แต่ไม่ได้คำนึงถึงนิสัย นิสัยเป็นของดั้งเดิม ความเป็นอรหันต์เป็นความสิ้นจากกิเลส กิเลสไม่ได้อยู่ในกิริยาอันนี้ เพราะสิ่งนี้มันยังไม่ดับ ดับได้เฉพาะพระพุทธเจ้าองค์เดียวเท่านั้น พร้อมทั้งนิสัยและวาสนา นอกนั้นดับไม่ได้

พระสันตกาย พระสงฆ์ทั้งหลายขึ้นไปทูลพระพุทธเจ้าด้วยความชมเชย ว่าแหมเป็น

เหมือนท่านเป็นพระอรหันต์ ทูลถามพระพุทธเจ้าตรง ๆ ก็มีว่าเป็นพระอรหันต์แล้วยัง **พระสันตกายนี่** ให้ชื่อว่า**สันตกาย สันตกาย**ก็แปลว่าผู้มีกายอันสงบนั่นเอง มารยาทเรียบร้อยสวยงาม ก็ตรัสบอกว่า โอ้โห นี่เธอเคยเป็นราชสีห์มาตั้ง ๕๐๐ ชาติ เธอได้เคยเป็นมาอย่างนี้

ยกราชสีห์ขึ้นมา ราชสีห์นั้นเป็นสัตว์ที่มีสติดีมากเหมือนกับเสือ เวลาจะนอนราชสีห์จะต้องกำหนดอวัยวะทุกสัดทุกส่วนไว้เรียบร้อย ตื่นขึ้นมาแล้วเมื่อเห็นอวัยวะส่วนใดเคลื่อนไหวจากที่วางไว้เดิมแล้ว ราชสีห์จะไม่ลุกขึ้นหากิน จะนอนใหม่ตั้งใหม่ จนกระทั่งตื่นขึ้นมาอวัยวะส่วนใดที่วางไว้ เช่น หู หางอย่างนี้เป็นปกติแล้วจึงจะลุกขึ้นหากิน แผดเสียงเอี้ยวกายบิดกายแล้วออกหากิน นี่เธอได้เคยฝึกมารยาทแบบนี้มาเป็นเวลานานแล้วจากกำเนิดราชสีห์

จากนั้นท่านก็เลยยกธรรมะเป็นพุทธพจน์ขึ้นว่า **สนฺตกาโย สนฺตวาโจ สนฺตมโน สุสมาหิโต วนฺตโลกามิโส ภิกฺขุ อุปสนฺโตติ วุจฺจติ** ***ผู้มีกายอันสงบด้วยความประพฤติ ผู้มีวาจาอันสงบ ผู้มีใจอันสงบจากกิเลสทั้งหลาย ผู้มีโลกามิสอันละได้โดยประการทั้งปวงแล้วด้วยจิตที่บริสุทธิ์นั้น นั้นแลปราชญ์ทั้งหลายเรียกว่า*** **อุปสนฺโต** ***เรียกว่าผู้สงบรอบตัว*** **พระสันตกาย**ก็เลยได้บรรลุธรรมในขณะนั้น ถ้าจำไม่ผิดเข้าใจว่าอย่างงั้น พระองค์นั้นก็ได้สำเร็จในขณะนั้น

การสำเร็จของพระอรหันต์แต่ก่อนเราก็ไม่ได้พิจารณาอะไรมากนัก ประการหนึ่งเวลาเรียนมันวุ่นกับการเรียน เวลามาปฏิบัติก็วุ่นกับการต่อสู้กับกิเลส ไม่ค่อยได้คิดอ่านอะไรมากนัก ไม่ค่อยมีโอกาส พอหลังจากนั้นมาก็เอามาพิจารณา ท่านสำเร็จนี้เราเทียบกันได้กับตอนที่เราฟังเทศน์ของ**พ่อแม่ครูอาจารย์มั่น** ฟังคราวนี้จิตเป็นอย่างนี้ ฟังคราวนั้นเป็นอย่างนั้น คือมันค่อยเปลี่ยนไปเรื่อย ๆ มันก็ทำให้เชื่อแน่ว่า องค์ที่ท่านมีอุปนิสัยที่ควรจะรู้เร็วอยู่แล้ว พอฟังคราวนี้ปั๊บท่านเลื่อนระดับเข้าใจนี้ชัด ๆ แล้วในขณะเดียวกันก็เข้าใจนี้ปั๊บ ๆ แล้วตามทัน หากผู้ไม่ทันในคราวนี้ ฟังคราวต่อไปเลื่อนขึ้นไปเรื่อย ๆ สุดท้ายก็ไปได้

พระมากต่อมาก คนมากต่อมาก สำเร็จมรรคผลนิพพานมากต่อมากก็เพราะว่ามันมากต่อมากที่ฟังอยู่เรื่อย ๆ ด้วยกัน แล้วค่อยเลื่อนขึ้นไปเรื่อย ๆ นั่นเชื่อที่นี่ เชื่อเอาอย่างไม่สงสัยเลย ใครจะว่าบ้าก็ว่าเถอะ บ้าแบบนี้ว่างั้นเลยนะ ไม่ยอมถอนบ้าแบบนี้ ไม่ยอมแก้ว่างั้นเลย มันมีสักขีพยานอยู่แล้วในขณะที่ฟังเทศน์**ท่านอาจารย์มั่น** จิตมันเปลี่ยนเรื่อย เปลี่ยนตัวของมันเรื่อย เรากำลังพิจารณาอยู่ในจุดนี้เวลานี้ เอ้า ฟังเทศน์วันนี้ท่านจะว่ายังไง พอเทศน์มาจวนจะถึงจุดนั้น เพราะท่านเทศน์แบบเหินฟ้านี่ แบบเรือบินเหินฟ้า

เทศน์ตั้งแต่สมาธิขึ้นไปเรื่อย ๆ พอดีเรากำลังพิจารณาอยู่จุดนั้น เรากำลังติดอยู่จุดนี้กำลังต่อสู้กันอยู่จุดนี้ท่านจะว่ายังไง พอมาถึงจุดนี้ท่านก็พุ่งเลย เพราะท่านเข้าใจหมดแล้ว เราก็

ได้อุบายปั๊บ พุ่งตาม เอ้าไปได้จุดนี้ก่อน ฟังในวาระต่อไป กำลังพิจารณาอยู่จุดนั้น พอไปถึงจุดนั้นมันก็เป็นอีก ๆ เราถึงเชื่อ อ๋อ ที่ท่านผ่านพ้นไปในครั้งพุทธกาลเพราะเหตุนี้เอง ยิ่งผู้ที่เป็นบัวอยู่บนผิวน้ำอยู่แล้วก็ยิ่งเร็ว ประเภทอุคฆฏิตัญญู วิปจิตัญญู ก็ยิ่งเร็ว

ตั้งแต่พวกเนยยะ บึกบึนไปหลายครั้งหลายหนก็โผล่ขึ้นมาได้ นอกจากปทปรมะ หูหนวกตาบอดแปดทิศแปดด้าน ไม่สนใจเรื่องอรรถเรื่องธรรมเรื่องเหตุเรื่องผลนรกสวรรค์นิพพานอะไรทั้งสิ้น นอกจากสนใจแต่ความทะเยอทะยานไปตามกิเลสตัณหา ให้มันลากไปจนถลอกปอกเปิก ไม่รู้เนื้อรู้ตัวไม่รู้บุญรู้บาปเท่านั้น พวกนี้พวกปทปรมะ ตกนรกไม่มีวันขึ้นมาได้เลย ในชีวิตนี้มันก็ตกอยู่ในภายในใจ พอตายลงไปแล้วจะไปไหน นิสัยของคนบอกอยู่ในหัวใจนั้นจะไปไหน เรื่องก็บอกอยู่แล้ว

ปลายกระสุนปลายปืนนั้นมันชี้ไปตรงไหน พอปั้งมันก็ต้องไปตรงนั้นจะไปตรงไหน นี่มันบอกอยู่ในตัวของมัน มันเล็งดูตัวของมันเสร็จแล้ว ว่ามันจะไปทิศใต้ทิศเหนือ สูงต่ำขนาดไหนมันบอกอยู่ในจิตหมด พอขาดร่างนี้ปั๊บก็ปุ๊บเลย เหมือนกับเหนี่ยวไกปั้งเดียวก็พุ่งลงนรกเลยไม่สงสัย

การเกิดการตายเป็นสิ่งจำเจของสัตว์โลกเพราะอันเดียวนี้ เพราะฉะนั้นการแก้จึงต้องใช้ความพยายามเต็มที่เต็มฐาน เอาเป็นเอาตายเข้าฝากมอบไว้เลย เพราะยังไงก็ถึงวาระเราจะตายไม่ได้ทำความเพียรทุกข์ก็จะบีบคั้นเอาจนกระทั่งถึงเราตายเหมือนกันแหละ นี่ทุกข์เพราะความเพียรไม่ถึงขั้นตายนี่วะ นอกจากกิเลสจะตายก่อนเราด้วยซ้ำไป เรายังไม่ตายกิเลสตายเสียก่อน ถ้าลงได้เอากันขนาดนั้นแล้ว เราจะยังไม่ตายกิเลสมันตายก่อน

พระพุทธเจ้าก็เพียงขั้นสลบกิเลสตาย พระสาวกทั้งหลายก็เห็นไหมล่ะประกอบความพากเพียร ที่ท่านยกมาเด่น ๆ ตาแตกไม่ตาย กิเลสตาย เดินจงกรมฝ่าเท้าแตกไม่ตาย กิเลสตาย ฝ่าเท้าแตกนี้ก็ต้องเป็นแบบที่ผมว่านี่ละ นี่มันหยั่งไปโน่นนะ ทำไมอยู่ธรรมดาเดินจงกรมฝ่าเท้าแตก ต้องมีเครื่องพาท่านหมุน เราก็เอาความรู้ขี้หมูราขี้หมาแห้งเรานี่ก็น่าจะเทียบได้เทียบแบบของเรา ตั้งแต่เราอยู่พื้นแผ่นดินเรายังมองขึ้นไปพระอาทิตย์สูง ๆ ได้ อันนี้ทำไมเราต่ำ ๆ เราจะพูดถึงเรื่องธรรมพระพุทธเจ้าสูง ๆ ไม่ได้ พูดเรื่องธรรมของท่านผู้มีความเพียรกล้าไม่ได้ ท่านกล้าเพราะเหตุไรเราก็ยังมีเงื่อนอันหนึ่ง

เวลาถึงขั้นมันเพลินในความเพียรมันลืมจริง ๆ ลืมเหน็ดเหนื่อยเมื่อยล้า ลืมหิวลืมกระหายอะไรทั้งนั้น แม้ที่สุดน้ำก็ไม่ได้กิน ก็ไม่เคยสนใจ มีแต่จิตหมุนติ้ว ๆ อยู่ภายใน คิดดูซิเดินจงกรมตั้งแต่ฉันจังหันเสร็จแล้วจนกระทั่งถึงเวลาปัดกวาดนานหรือไม่นาน มันรู้เนื้อรู้ตัวเมื่อไรกับเวล่ำเวลาน่ะ นอกจากมันหมุนอยู่กับความเพียรภายในจิตติ้ว ๆ ทีนี้เมื่อหลายวันเข้า

ไป ๆ ฝ่าเท้าจะไม่แตกได้ยังไง

เราไม่ถึงฝ่าเท้าแตกแต่ออกร้อน โอ้โห เหมือนไฟลนแหละ พอมาถึงที่พักถึงรู้นะ ตอนนั้นไม่รู้ แดดก็ไม่รู้ร้อน มันไม่สนใจกับแดดกับฝนอะไร แต่ไม่ได้เคยตากฝนเดินจงกรม แต่ตากแดดนี่เคยแล้วเรา เอาผ้าอาบน้ำมาพับครึ่งแล้วก็มัดผูกบนศีรษะนี้แล้วก็มาผูกใส่คาง เหลือแต่ตา เดินจงกรมกลางแจ้งทีเดียวบนไร่ร้างสวนร้างเขา เอากันอยู่นั่น ไม่มีร่มเลย ร่มไม่ร่มช่างหัวมัน ฟาดลงนั้นเลย ทำได้นะไม่สนใจกับร้อนกับหนาวอะไรเลย เพราะอันนี้มันรุนแรงภายในใจ

บทเวลาถึงเวลาปัดกวาดออกจากที่มา มาเห็นกาน้ำนี่แหมมันอยากน้ำจนจะเป็นจะตายจริง ๆ นะ ตอนนั้นจิตไม่ได้ออกนี่ โดดใส่กาน้ำรินน้ำฉันนี่สำลักกั๊ก ๆ มันจะตาย ผมไม่ลืมนะ ในขณะนั้นจิตไม่ออกเสียอย่างเดียวมันหมดแหละความหิวความกระหาย ทีนี้เรื่องการเดินจงกรมว่าฝ่าเท้าแตกผมไม่สงสัย เพราะเหตุนี้พาให้แตก ท่านก็เร่งของท่านอย่างนั้นถึงขั้นเพลิน ส่วนที่จะบังคับเอานั้นก็มีส่วนแต่น้อยมาก ส่วนเป็นไปตามหลักอัตโนมัติหลักธรรมชาติแห่งความเพียรของท่านในขั้นสติปัญญาอัตโนมัตินี้ผมยอมรับทันทีร้อยเปอร์เซ็นต์ เป็นไปได้ฝ่าเท้าแตกไม่สงสัย เพราะมันบอกอยู่ในตัวแล้วนี่

มันลืมไปหมดเรื่องความหิวความกระหายอะไร หมากพลูบุหรี่อะไรอย่ามายุ่งเลยมันไม่สนใจ อย่าเข้าใจว่ามันจะมาคิดเลยนะ อย่างหมากพลูนี้เหมือนกันผมบางที ๖ เดือน ๗ เดือนก็ไม่แตะ บางทีเกือบปีก็มีเวลาประกอบความเพียรนี่นะ ในพรรษาบางพรรษาไม่เคยแตะสักคำเดียวก็มี ฉันไปอย่างนั้นแหละ อันนี้ก็ทำไปอย่างนั้น จะหยุดเมื่อไรมีปัญหาอะไร นี่เราก็เห็นว่าทางเดินของศรัทธาญาติโยมที่เป็นบุญเป็นกุศลของเขา มาตามกำลังศรัทธาของเขาเราก็ทำไปอย่างนั้น เพราะไม่เห็นมีอะไรเสียหายนี่

การฉันหมากนี่เสียอะไรเราก็คิดแล้ว เราพิจารณาอยู่แล้วไม่เห็นมีอะไรเสียหายทางมารยาทความประพฤติหน้าที่การงานอะไรไม่เห็นเสียหาย จะพาให้ล่มจมอะไรก็ไม่มี คิดไปหมดไม่ใช่เราไม่คิด เพราะฉะนั้นเวลาไปอังกฤษจึงได้สั่งทันทีเลย พวกลูกศิษย์ลูกหาในดอนเมืองเขาจะส่งหมากพลูบุหรี่ไปให้เป็นกล่อง ๆ เขาว่าไม่เสียเงิน จะส่งให้ถึงที่เลย เจ้าหน้าที่ของเขาทางโน้นมี โอ๊ย อย่าส่ง เขาเอามาเป็นลัง ๆ เอามา ๆ เอามาเดี๋ยวนี้เราจะเปิดฉันเดี๋ยวนี้แล้วเอาไปถวายพระวัดไหน ๆ ก็แล้วแต่นะ จะฉันให้ทุกกล่อง ๆ นั่นแหละ นี่เป็นคำสุดท้าย ห้ามไม่ให้ส่งไปเป็นอันขาด นี่เป็นคำสุดท้าย เพียงเท่านี้หยุดไม่ได้สอนคนให้เป็นประโยชน์อะไรแล้วอย่าส่งไปเป็นอันขาดนะ ส่งไปก็ไม่แตะถ้าลงว่าไม่ฉันแล้วนะ

ใครจะกล้าส่งเมื่อพูดอย่างเด็ดขาดแล้วเราจริงอย่างนั้นด้วย ส่งไปก็ไม่เกิดประโยชน์ไม่

แตะเลยจริง ๆ นี่ ถ้าลงว่าหยุด ๆ จริง ๆ พอมาลงดอนเมืองนี้ โอ๋ย พวกนี้พวกเข้านอกออกในเต็มอยู่สนามนั่นแล้ว ก็มีแต่เมียเจ้าเมียนายใหญ่ ๆ โต ๆ เข้านอกออกในได้หมด พอเรือบินมาจอดลานบินเท่านั้นละ อาจารย์อยู่ไหน ๆ ยุ่ง เสียงจอแจ ๆ คนนั้นก็ยกจานหมาก ๆ เหมือนเราหิวเราโหยจะตายมาจากที่ไหน คนนั้นก็ยื่นคนนี้ก็ยื่น จะให้รับของใครก่อนใครหลัง เต็มข้างเรือบิน

เขาคิดว่าเราจะหิวจะโหย เราจะมีอะไร เป็นอย่างงั้น ทำไปอย่างงั้นแหละ สมมุตินิยมอันไหนไม่ขัดข้องไม่เป็นข้าศึกต่อธรรมต่อวินัยเราก็พิจารณาซิ จะให้ฆราวาสเขามาสอนเราทำไม จะว่าเป็นทิฐิมานะเราก็ไม่เห็นมี ห้ามพระสูบบุหรี่ ฉันหมากบ้างอะไร ๆ พูดตำหนิติเตียนพระอย่างนั้นอย่างนี้ ตัวที่มันตำหนิมันละอะไรได้บ้างล่ะ มันไม่อายเจ้าของบ้างเหรอ มาหาเกาที่ไม่คัน ไอ้ตรงที่มันคัน ๆ ทำไมไม่เกาบ้างให้มันหายคัน ถ้าสนใจเกาเจ้าของบ้างมันจะดีนี่นะ พูดขายเจ้าของเปล่า ๆ

พระไม่มีเหตุผล ถ้าพระเป็นผู้มุ่งต่อความเป็นพระของพระพุทธเจ้าจริง ๆ ต้องมีเหตุผลมีหลักเกณฑ์ทุกสิ่งทุกอย่าง ไม่ใช่จะทำแบบสุ่ม ๆ เดา ๆ ไปนี่วะ เพราะฉะนั้นคนอย่างผมนี้การที่จะมาห้ามปรามก็ดีมาผลักไสไปไหนก็ดี ถ้าไม่ใช่เหตุผลแล้วอย่ามาบอก อย่ามาห้าม อย่ามาฉุดมาลากไว้ ถ้าเหตุผลผมเส้นเดียวไม่ข้าม หยุดทันที และไปทันทีและทำทันทีถ้าเป็นเหตุผล อย่างธรรมดานี่ไม่ได้เรื่องแหละเรา เพราะเราปฏิบัติต่อตัวเราก็ปฏิบัติอย่างนั้น เหตุผลคือความถูกต้องดีงาม รวมกันลงแล้วเป็นธรรม เราเคยปฏิบัติของเราได้ผลมามากน้อยเราเห็นคุณค่าของเหตุผลนี้อยู่แล้ว ของไม่มีเหตุผลเอามาใช้ทำไม

เอาละพอ

<<สารบัญ

เทศน์อบรมพระ ณ วัดป่าบ้านตาด
เมื่อวันที่ ๒๑ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๒๓

พิสูจน์เรื่องตายเกิดตายสูญ

การอยู่ด้วยกันเป็นจำนวนมากย่อมเป็นสิ่งไม่สะดวกต่อการบำเพ็ญ เพราะการบำเพ็ญเป็นสิ่งที่ละเอียดอ่อนมาก การอยู่ร่วมกันเป็นเรื่องที่หยาบ มีการกระทบกระเทือนกันได้ง่าย แสดงออกง่าย นี่หมู่เพื่อนก็มาเป็นจำนวนมากมาอยู่ด้วยกัน ต่างสำนักต่างถิ่นต่างฐาน แต่ก็ยังดีที่อยู่ในแวดวงแห่งการปฏิบัติเหมือน ๆ กันไม่ขัดกันมาก การอยู่ด้วยกันมากทุกสิ่งทุกอย่างต้องอืดอาดเนือยนาย ควรจะเร็วก็เร็วไม่ได้ เหมือนรถบรรทุกของหนักไม่คล่องตัว

เหตุที่ว่าลำบากก็เพราะว่าสติปัญญาของเราไม่ทันสิ่งที่เป็นข้าศึกต่อเรา แล้วก็ไปเป็นข้าศึกต่อคนอื่น เรื่องทำนองนี้สติปัญญาไม่ทัน ถ้ามีสติมีปัญญาคอยระมัดระวังภายในใจเสมอ การแสดงออกแต่ละอย่างของสิ่งที่เป็นข้าศึกต่อธรรม ย่อมจะทราบได้ทุกระยะ ๆ ที่แสดงออก และไม่มองสิ่งอื่นสิ่งใดมากไปกว่ามองจุดแห่งเหตุที่จะเกิดขึ้นอยู่เสมอภายในใจของตัว นี่สำคัญมากในการปฏิบัติ เพื่อจะกำจัดกิเลสสิ่งที่ทำให้เป็นโทษเป็นทุกข์แก่ตนและผู้อื่น จึงต้องระวังกัน

คำว่ากิเลสนี้เป็นศัพท์เป็นคำพูดทางศาสนา คือสิ่งที่เป็นข้าศึกต่อความดีงามทั้งหลาย และเป็นสิ่งที่กีดขวางต่อความสุขความเจริญทั้งภายในภายนอก ไม่นอกเหนือไปจากสิ่งนี้เลย แต่ไม่ทราบเรื่องของมันได้ง่าย ๆ ถ้าไม่ใช้การพิสูจน์ด้วยหลักธรรมของพระพุทธเจ้า นำมาสอดส่องมองดูอยู่เสมอ เฉพาะอย่างยิ่งนักปฏิบัติต้องเป็นผู้สอดส่องมองดูเรื่องของตัวคือใจนั้นอยู่เสมอ ใจนั้นแลเป็นที่อยู่ทั้งฝ่ายกิเลสและธรรม มีอยู่ที่จุดเดียวกัน แต่ส่วนมากกิเลสเป็นเจ้าอำนาจ เคยครองหัวใจมาเป็นเวลานานแล้ว จึงเป็นสิ่งที่มีความรวดเร็วและเด่นมากทุกอาการที่แสดงออก ยิ่งกว่าธรรมะที่แสดงออกได้บ้างเล็ก ๆ น้อย ๆ เมื่อยังไม่มีความสามารถ ไม่มีกำลังพอ เพราะการปฏิบัติยังไม่เฉลียวฉลาดพอกับสิ่งที่จะควรรู้ควรเห็นอันเป็นฝ่ายต่ำ

เพราะฉะนั้นสิ่งเหล่านี้จึงแสดงออกได้ง่าย ทำลายได้เร็ว ทำลายตัวเรานั่นแหละ ผู้ปฏิบัติจึงควรสนใจให้มากสมกับหน้าที่ของตนที่มาบวช เว้นกิจทุกสิ่งทุกอย่างแล้วในบรรดาฆราวาสเขาจัดเขาทำกัน ชีวิตจิตใจมอบไว้กับชาวโลก ปัจจัยทั้งสี่ จีวรเครื่องนุ่งห่ม บิณฑบาตอาหารทุกประเภทสำหรับหล่อเลี้ยงร่างกายให้ชีวิตเป็นไป เพื่อการบำเพ็ญสมณธรรมได้ด้วยความสะดวก ที่อยู่ที่อาศัย ยาแก้โรคแก้ภัย มีพร้อมมูลอยู่แล้ว

สิ่งเหล่านี้ไม่บกพร่อง ความบกพร่องอย่างแท้จริงก็คืองานของเราที่จะให้เป็นไปตามหน้าที่นี้รู้สึกว่าบกพร่องอยู่เสมอมา ไม่ค่อยจะมีเวลาสมบูรณ์ได้

งานของเราคืออะไร งานแก้กิเลสตัณหาอาสวะด้วยความพากเพียร มีสติปัญญาเป็นสำคัญที่กำกับงานนั้น นี่คืองานของนักบวช งานของผู้ปฏิบัติที่เสียสละทุกสิ่งทุกอย่างแล้ว แต่ส่วนมากงานนี้ไม่ค่อยสมบูรณ์ งานนี้ไม่ค่อยเต็มเม็ดเต็มหน่วย เพราะมีสิ่งมาคอยแบ่งเอาไปกินอยู่เสมอ ถ้าเป็นต้นไม้เมื่อนำมาปลูกก็ถูกตัวแมลงอะไร ๆ มากัดกัดเรื่อย ๆ จนผลิใบออกไม่ได้ แล้วจะมีความงอกงามเป็นดอกเป็นผลได้อย่างไร สมณธรรมของผู้บำเพ็ญที่ไม่มีสติไม่มีปัญญา เป็นความอ่อนแอท้อแท้เหลวไหล ย่อมเปิดทางให้สิ่งที่เป็นข้าศึกเข้ามาทำอันตรายได้อย่างง่ายดาย

การเปิดทางนี้นักปฏิบัติมักเปิดอยู่เสมอโดยเจ้าตัวไม่รู้ รู้แต่ว่าตนทำความเพียร ความเพียรนั้นก็เป็นไปกับด้วยสิ่งเหล่านี้ ค่อยแทรกสิงกินของดีอยู่ภายในโดยไม่รู้สึกตัว อีกเช่นเดียวกัน เผลอเมื่อไรนั้นแลคือเปิดช่องเปิดทางให้ข้าศึกเกิดขึ้นทำลายตัวเอง ได้รับสิ่งสัมผัสภายนอก รูป เสียง กลิ่น รส เครื่องสัมผัสเข้ามาสู่อายตนะภายใน คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ก็อาศัยอารมณ์ภายนอกนั้นแลเป็นสื่อเป็นทางแล้วกว้านเอาอารมณ์ที่เป็นพิษนั้น ๆ เข้ามาทำลายตนเอง เหล่านี้ล้วนแล้วตั้งแต่ความไม่มีสติ ทั้ง ๆ ที่ประกอบความพากเพียรอยู่นั้นแล ใจก็ออกไปเสาะแสวงหาข้าศึก หายาพิษเข้ามาเผาลนตนเองอยู่ต่อหน้าต่อตานั่นแล นี่การปฏิบัติที่เรามักเปิดช่องเปิดทางดังที่ว่านี้อยู่เสมอ โดยทั่วไปของผู้ปฏิบัติที่ยังไม่มีสติปัญญาสามารถทันกับเหตุการณ์เหล่านี้ จึงมักเป็นด้วยกันทั้งนั้น ต้องได้เตือนไว้ให้ทราบด้วยกัน

ทำอะไรก็ตามสติอย่าได้ปราศจากตน อย่างน้อยให้มีความรู้สึกตัวอยู่ทั่วอวัยวะที่เคลื่อนไหว จัดนั้นทำนี้ให้มีความรู้สึกตัวอยู่นี้เรียกว่าสัมปชัญญะ สติจ่อลงไปจุดนั้นจุดนี้เรียกว่าสติ การจะปฏิบัติตนให้มีความก้าวหน้า ต้องระมัดระวังสิ่งที่เป็นข้าศึก และต้องบำรุงสติ เข้มแข็งในทางความพากเพียรอย่าลดละปล่อยวาง อย่าเห็นสิ่งใดว่าเป็นของเลิศของประเสริฐยิ่งกว่าธรรมที่จะนำเราให้พ้นจากทุกข์ ทุกข์ไม่ใช่ของดี แม้สัตว์เดรัจฉานก็กลัวกันทั้งนั้น อย่าว่าแต่มนุษย์เราว่ามีความฉลาดกว่าสัตว์จะกลัวความทุกข์นั้นเลย สัตว์เดรัจฉานเขายังกลัว

นี่เราเป็นผู้เห็นภัย บวชมาด้วยความเห็นภัย ปฏิบัติเพื่อความเห็นภัยทำไมจึงไม่เห็นภัย ทั้ง ๆ ที่ภัยมีรอบอยู่ภายในจิตใจทุกขณะที่จิตคิดออกมา เป็นเรื่องของภัยทั้งนั้น ถ้าไม่ได้จดจ่อต่อเนื่องกันด้วยความเพียร ให้รู้กันอยู่ทุกระยะแล้ว ภัยจะต้องมีอยู่รอบด้านตลอดกาลทุกเมื่อภายในจิตของผู้ปฏิบัติ คือนักบวชของเรานั้นแล ให้พึงทราบอย่างนี้ไว้เสมอ

การฝึกจิตก็คือการปราบปรามต่อสู้กับสิ่งที่มีอำนาจบังคับจิตอยู่นั้น ท่านให้ชื่อว่ากิเลส แยกประเภทนั้น แยกประเภทนี้ ก็ล้วนแล้วแต่เป็นกิเลสด้วยกัน ท่านบอกส่วนใหญ่ ๆ ไว้ว่าความโลภ ความโกรธ ความหลง ราคะตัณหา นี่เป็นประเภทใหญ่ ๆ ส่วนปลีกย่อยกิ่งก้านสาขาของกิเลสแต่ละประเภท ๆ นั้นประมาณไม่ได้ นี่กองอยู่ภายในจิตใจของเรานี้ไม่ได้อยู่ที่ไหน สิ่งเหล่านี้แลที่นำความทุกข์มาให้สัตว์โลกได้รับอยู่ตลอดมาตลอดถึงตัวของเราเอง เราก็ได้รับเช่นเดียวกับโลกทั่ว ๆ ไป เพราะมีสิ่งเหล่านี้ด้วยกัน ที่นี่เราว่าเราเห็นโทษ-เห็นโทษอันใด ถ้าไม่เห็นสิ่งเหล่านี้ว่าเป็นโทษ ก็เท่ากับว่าไม่เห็นโทษนั้นแล

การประกอบความเพียรเราอย่ากลัวทุกข์ ยิ่งกว่าทุกข์ที่กิเลสผลิตขึ้นมาให้ได้รับนั้นเป็นทุกข์ที่หนักหน่วงถ่วงจิตใจมาเป็นเวลานานหลายกัปหลายกัลป์นับไม่ถ้วน เราไม่สงสัยเรื่องจิตที่เป็นนักท่องเที่ยวเกิดตาย ๆ ตัวนี้เป็นตัวสำคัญมาก สิ่งที่จะพาให้จิตดวงนี้ได้ท่องเที่ยวเกิดนั้นตายนี้ ดังที่สัตว์โลกเป็นกันนั้น ก็คือเชื้อของมันบังคับขับไสจิตให้ไปสู่ที่นั่นที่นี่นั่นแล นอกจากเป็นเชื้อแล้วยังมีวิบากที่จะพาให้จิตนี้ไปเกิดในที่สูง ๆ ต่ำ ๆ ลุ่ม ๆ ดอน ๆ อีก โดยมีสุขมากมีทุกข์น้อย มีทุกข์มากมีสุขน้อยสับปนกันไปตลอดภพตลอดชาติมาจนกระทั่งปัจจุบันนี้ ไม่นอกเหนือไปจากจิตที่ฝังยาพิษอันเป็นเชื้อให้เกิดอยู่ภายในนี้เลย อันดับต่อไปก็คือวิบากพาให้เป็นสูง ๆ ต่ำ ๆ ในภพชาติไม่สม่ำเสมอกัน

เราอย่าไปหาที่อื่น สิ่งเหล่านี้มีอยู่กับใจ ใจเป็นตัวเหตุ ใจเป็นตัวเกิด เหตุที่พาให้ใจเกิดท่านกล่าวไว้แล้วอย่างชัดเจนว่า **อวิชฺชาปจฺจยา สงฺขารา** เป็นต้น นี้แลคือเชื้อแท้ เชื้อแห่งวัฏจักรไม่มีความอิ่มพอในการเกิดตายก็คือเชื้ออันนี้เป็นต้นเหตุ ฝังอยู่ภายในจิต จากนั้นก็แตกแขนงออกไปเรื่อย ๆ ไม่มีสิ้นสุดไม่มีความอิ่มพอ กิเลสจึงหาความอิ่มพอภายในใจของสัตว์ไม่ได้ มีมากมีน้อยไม่เคยว่าเพียงพอ นี่ละสาเหตุที่พาให้จิตดวงนี้มาเกิดตายอยู่ไม่หยุด

การที่เราจะจดจำมาเฉย ๆ นั้นไม่มีทางที่จะทราบความจริงจากธรรมชาตินี้ได้ จึงต้องอาศัยหลักการปฏิบัติ ในการปฏิบัติเบื้องต้นท่านให้พยายามสำรวมจิตของเราเข้าสู่ความสงบ ที่เรียกว่าสมถกรรมฐาน ทำจิตให้มีความสงบเยือกเย็น กระแสของจิตที่ส่งไปในที่ต่าง ๆ จะรวมตัวเข้ามา การรวมตัวเข้ามาแห่งกระแสของจิตเข้ามาสู่จิตดวงเดียวนี้ ความเด่นแห่งความรู้นั้นย่อมปรากฏขึ้นได้อย่างรวดเร็วตามความสงบของจิตมีมากน้อยต่างกัน ยิ่งมีความสงบมากความสุขนั้นยิ่งเด่นมาก ความรู้นั้นยิ่งเด่นมาก

นี่แหละความรู้ให้รวมตัวเข้ามานี้ก่อน พอความรู้รวมตัวเข้ามา พอได้รับความสุขความสบาย มีทางที่จะพิจารณาคลี่คลายดูกิเลสประประเภทต่าง ๆ ที่พาให้ยึดถือที่

ตรงไหน ๆ ได้บ้างแล้ว ท่านจึงให้พิจารณาทางด้านปัญญา แยกอาการทั้งหลายออกเฉพาะอย่างยิ่งภายในขันธ์ของตน มีรูปขันธ์เป็นสำคัญ ท่านจึงสอนว่าเกสา โลมา นขา ทันตา ตโจ คือ ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง ไปถึงตโจแล้วหยุด เพราะเป็นประโยคใหญ่หุ้มห่อทั่วสรรพางค์ร่างกาย

โลกที่หลอกกันให้ลุ่มหลงก็เพราะตโจ ได้แก่หนังหุ้มห่อนี้เท่านั้น หลงกันก็หลงหนังไม่ใช่หลงอะไร นี่เป็นต้นเหตุอันสำคัญ เพราะฉะนั้นเวลาสอนมาถึงจุดนี้แล้วท่านจึงหยุด ให้พอเหมาะสมกับเวลานั้นในการบวชกุลบุตรทั้งหลาย เราก็นำมาพิจารณาในบรรดาธรรมที่ท่านมอบ หรือว่างานที่ท่านมอบให้แล้วนั้น ถนัดในอาการใดก็ให้พิจารณาในอาการนั้น แล้วคลี่คลายให้เห็นตามความจริงของมันทุกระยะ ๆ ทุกสัดทุกส่วน

ทีแรกจะเห็นส่วนใดก็ตาม เพราะสิ่งเหล่านี้เหมือนกัน ย่อมจะกระจายไปทั่วถึงกันและเป็นความจริงเสมอกันหมด นี่คือปัญญา เมื่อปัญญาได้คลี่คลายออกไปเช่นนี้ย่อมจะทราบเรื่องความยึดมั่นถือมั่นที่ตรงไหนเพราะความสำคัญผิดของตน การพิจารณาทางด้านปัญญาเป็นเหตุที่จะคลี่คลายให้ถึงความจริง เมื่อใจได้รู้ความจริงในขันธ์มีรูปขันธ์เป็นต้น ความยึดมั่นถือมั่นที่เคยฝังจมอยู่ภายในส่วนต่าง ๆ ของร่างกายนี้ย่อมหดตัวเข้ามา ๆ นี่คืออุบายวิธีแก้กิเลสฆ่ากิเลส ให้รู้เท่าทันกิเลส ท่านสอนให้พิจารณาอย่างนี้

เราค้นหาสาเหตุที่พาให้สัตว์เกิดตายมีเราเป็นสำคัญ ให้คลี่คลายดูอย่างนี้ จากนั้นก็พิจารณาละเอียดลงไป รูปขันธ์แหลกละเอียดภายในตนแล้ว รูปขันธ์ภายนอกรูปภายนอกก็หมดปัญหาไปพร้อม ๆ กัน เพราะเป็นสิ่งที่เหมือนกัน หรือจะนำภายนอกเข้ามาพิจารณาเทียบเคียงกับภายในก็ไม่ขัดข้อง เพราะเป็นสภาพธรรมเหมือนกัน จนเข้าใจแจ่มแจ้งได้อย่างชัดเจนแล้ว ความยึดมั่นถือมั่นยึดมากเพียงไรก็ถอนตัวเข้ามามากเพียงนั้น

ส่วนละเอียดก็เป็นขั้นของปัญญาอันละเอียด เช่น พวกเวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ อันเป็นนามธรรม ก็พิจารณาคลี่คลายไปเช่นเดียวกันนี้ สภาพเหล่านี้เป็นเรื่อง **อนิจฺจ ทุกฺข อนตฺตา** ด้วยกันหมด ไม่ปรากฏว่าเป็นสัตว์เป็นบุคคลแม้แต่ชิ้นเดียวในสิ่งที่กล่าวมาเหล่านี้ เมื่อปัญญาได้หยั่งทราบตามความจริงนี้แล้วก็ต้องถอนตัวเช่นเดียวกัน

นี่คือการรื้อภพรื้อชาติรื้อกิ่งก้านสาขาของอวิชชารื้อเข้ามาอย่างนี้ เพื่อให้ถึงความจริงอันแท้จริงของสิ่งที่พาให้เกิดตายคืออะไร เมื่อได้พิจารณาสิ่งเหล่านี้อย่างชัดเจนแล้ว จิตก็ย่อมตะล่อมตัวเข้ามา เรียกว่ากวาดต้อนกิเลสเข้ามา เข้ามาสู่จุดรวม จุดรวมของกิเลสประเภทต่าง ๆ รวมอยู่ที่ไหน ทีแรกก็ซ่านไปอยู่ตามสรรพางค์ร่างกาย

ธาตุขันธ์ ทั้งรูปขันธ์นามขันธ์มีอยู่เต็มไปหมดตั้งแต่กิเลสยั้วเยี้ยเต็มไปทั้งร่าง เวลาถูกต้อนถูกตีถูกฟาดฟันหั่นแหลกเข้ามา ด้วยสติ ปัญญา ศรัทธา ความเพียร ย่อมรวมตัวเข้าไป

กิเลสประเภทที่ยึดมั่นถือมั่นในร่างกายอันเป็นประเภทหนึ่ง ก็ฉิบหายไปแล้วตั้งแต่ขณะที่รู้แจ้งเห็นจริงแล้วถอดถอนอุปาทานความยึดมั่นถือมั่นภายในกายประเภทนี้ก็สลายไปแล้ว ประเภทที่ละเอียดกว่านั้นก็รวมตัวเข้าไปสู่ขันธ์ ๔ เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ก็ไม่พ้นปัญญาที่จะตีตะล่อมเข้าไป ผลสุดท้ายก็หมดปัญหาเข้าไปโดยลำดับจนกระทั่งเข้าสู่จิต นั่นแหละที่นี่กษัตริย์ของวัฏจักรคืออวิชชา นี่ละการพิสูจน์เรื่องการเกิดตาย ดังพระพุทธเจ้าทรงพิสูจน์มาแล้วจนรู้แจ้งเห็นจริง ได้นำความจริงทั้งฝ่ายเหตุฝ่ายผลออกแสดงแก่สัตว์โลก พระองค์ทำอย่างนี้

ทีนี้เมื่อเข้าถึงจุดนั้นแล้วตัดแล้วกิ่งก้านสาขาของกิเลสอวิชชา บริษัทบริวารของกิเลสอวิชชาไม่มีเหลือ ก็เหลือแต่อวิชชาอันเดียวที่ติดเกาะแน่นอยู่ภายในจิต ก็ไม่พ้นจากสติปัญญาที่แหลมคมซึ่งจะฟาดฟันหั่นแหลกกันให้แตกกระจายไปจนได้ เมื่อถึงขั้นที่จะทำลายอวิชชานั้นรอไว้ไม่ได้ เพราะไม่มีสิ่งสัมผัสสัมพันธ์ ไม่มีสิ่งที่จะรบจะฆ่าฟันหั่นแหลกกันอีกต่อไปแล้ว นอกจากนั้นราบไปหมดแล้ว กิเลสตัณหาอาสวะที่ไปเกาะอยู่ตามรูป เสียง กลิ่น รส เครื่องสัมผัส รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ได้ถูกทำลายมาเป็นลำดับ กวาดต้อนมาเป็นลำดับ ก็เข้าสู่จุดนั้นคืออวิชชาแห่งเดียว

พิจารณาจุดนั้นลงไป เพราะนั้นก็เป็นสมมุติ คำว่าสมมุติก็จะต้องมี **อนิจฺจ ทุกฺข อนตฺตา** อยู่ในตัวของมันพร้อมมูลเช่นเดียวกับสมมุติอื่น ๆ เมื่อสติปัญญาได้หยั่งเข้าถึงจุดนั้นจนแตกกระจายไปแล้ว ภพชาติหายไปไหนทำไมจะไม่รู้ เราเป็นผู้ปฏิบัติเพื่อรู้ตามความจริงด้วยการปฏิบัติจริงอยู่แล้วทำไมจะไม่รู้ นี่การพิสูจน์เรื่องความเกิดตายในภพชาตินั้น ๆ พิสูจน์อย่างนี้ เมื่อได้เข้าถึงขั้นความจริงเต็มภูมิแล้วสงสัยที่ไหน สงสัยอะไร เคยเกิดเคยตายมาเพราะอะไรก็ทราบว่าเพราะเหตุนั้น ทีนี้หมดแล้วเรื่องความเกิดตาย หมดที่ไหน ก็หมดที่จุดผู้รู้อย่างเต็มที่แล้วนั้น ว่าไม่มีอะไรอีกแล้วตั้งแต่นี้ต่อไป อดีตก็ตัดขาด อนาคตก็รู้เท่าทัน ปัจจุบันก็ไม่ยึด เห็นตามความเป็นจริงโดยตลอดทั่วถึง นั้นแลคือผู้ทำลายภพทำลายชาติ

ทีนี้ก็มีภาษิตบทหนึ่งที่แสดงขึ้นมาว่า **ทุกฺขำ นตฺถิ อชาตสฺส** ทุกข์ย่อมไม่มีแก่ผู้ไม่เกิด ผู้ไม่เกิดนั้นเป็นผู้สูญผู้สิ้นไปไหน ผู้ไม่เกิดก็คือผู้บริสุทธิ์ ความบริสุทธิ์นั้นแลคือธรรมชาติที่วิเศษที่อยู่เหนือโลกสมมุติทั้งมวล เรื่องกิเลสตัณหาอาสวะที่เคยครอบงำอยู่แต่ก่อน ได้แตกกระจายไปหมดเพราะอำนาจของสติปัญญา สติธรรม ปัญญาธรรม ได้ฟาดฟันหั่นแหลกกันลงไป ทีนี้หายสงสัย

จะเอาอะไรมาสงสัยเพราะเรื่องทั้งหมดมันอยู่กับตัวของเรา ความสงสัยคือเรื่องของกิเลส แก้ความสงสัยหมดโดยสิ้นเชิงแล้วกิเลสก็หมดไปพร้อม ๆ กัน เหลือแต่ธรรมะที่บริสุทธิ์ จิตเป็นธรรม ธรรมเป็นจิตอันเดียวเท่านั้น หาอะไรที่นี่ ปัญหาทั้งมวลก็สิ้นสุดลงเพียงแค่นั้น นั้นละงานของเราตั้งแต่เริ่มแรกประพฤติปฏิบัติมา ตั้งแต่ เกสา โลมา นขา ทันตา ตโจ เกี่ยวโยงกันมาสุดสิ้นที่อวิชชาสิ้นซากไปจากใจ วันนี้อธิบายอย่างย่อ ๆ ย่น ๆ เข้ามาในการพิสูจน์เรื่องความเกิดแก่เจ็บตายซึ่งมีอยู่ประจำจิต

จิตเป็นตัวการท่องเที่ยว **อวิชฺชาปจฺจยา สงฺขารา** เป็นตัวเหตุตัวปัจจัยหมุนกันมาโดยลำดับ ๆ ท่านจึงเรียกว่าวัฏจักร มันหมุนตัวของมันอยู่ตลอด อยู่นิ่ง ๆ อยู่เฉย ๆ ไม่ได้ เมื่อทำลายวัฏจักรนี้ออกแล้วด้วยธรรมจักรคือสติปัญญาหมุนติ้วแล้ว จากนั้นก็เป็นวิวัฏจักร หยุดความหมุนแล้ว หมุนด้วยกิเลสก็หมดไป หมุนด้วยธรรมเครื่องแก้กิเลสก็หมดไป เพราะกิเลสสิ้นไปแล้ว ธรรมจักรเครื่องฟาดฟันหั่นแหลกซึ่งหมุนตามกิเลสก็หมดไป ยุติกันทั้งสองอย่าง กลายเป็นวิวัฏจักรขึ้นมาภายในจิตดวงนั้น นี่การปฏิบัติธรรม

ธรรมของพระพุทธเจ้าอะไรจะจริงแน่ยิ่งกว่านี้ไม่มี สวากขาตธรรมตรัสไว้ชอบแล้วชอบอย่างนี้เอง อุบายวิธีการต่าง ๆ ทรงสอนไว้อย่างพร้อมมูลหมดแล้ว นิยยานิกธรรมนำผู้ปฏิบัติตามหลักธรรมที่ทรงสอนไว้แล้วนั้น ให้พ้นจากเครื่องผูกมัดรัดรึงอันเป็นตัวทุกข์ทั้งหลายออกโดยลำดับ ๆ จนสิ้นไปโดยสิ้นเชิงไม่มีสิ่งใดเหลือ เราไปหามรรคผลนิพพานที่ไหน คาดลม ๆ แล้ง ๆ ไปที่ไหนกัน

กิเลสมันอยู่ที่ไหนเวลานี้ ความคาดความด้นเดาคืออะไร ความสงสัยสนเท่ห์คืออะไรถ้าไม่ใช่กิเลส แล้วก็มาหลอกเราให้ล่มจมไปตามมันอีก ความเพียรที่ตั้งท่าตั้งทางว่าจะประกอบให้เต็มเม็ดเต็มหน่วยก็ถูกกิเลสกล่อม และทำลายให้แหลกไปหมด เหลือแต่ตัวเราเฉย ๆไม่เกิดประโยชน์อะไร

เอาให้จริงซินักปฏิบัติ ธรรมะพระพุทธเจ้าเป็นของจริงทุกอย่างไม่ใช่เป็นของหลอกลวง ผู้ปฏิบัติจึงไม่ควรมาหลอกลวงตนเองด้วยอำนาจของกิเลสเสี้ยมสอนหรือกระซิบกระซาบ ต้องยกธรรมขึ้นต่อสู้เสมอจึงจะได้เหตุได้ผล อยู่ที่ไหนอย่าเผลอสติอย่าเห็นสิ่งใดยิ่งกว่าจิต ***จิตเป็นสมบัติอันล้นค่า แต่เวลานี้เป็นจิตที่ต่ำทรามก็เพราะสิ่งต่ำทรามมันครอบจิตอยู่นั้นจึงหาคุณค่าไม่ได้ สุดท้ายก็เห็นว่าอันนั้นดีอันนี้ดีไปหมด เพราะเราไม่มีของดี มีแต่ของชั่วของต่ำทรามครอบอยู่ตลอดเวลา เมื่อชำระสะสางสิ่งนี้แล้วไม่ต้องบอก จิตจะเด่นขึ้นโดยลำดับ ๆ ตามคุณภาพของตน แล้วเด่นขึ้นจนเต็มดวง***

อะไรจะเลิศยิ่งกว่าจิตดวงที่เด่นขึ้นอย่างเต็มดวงด้วยความบริสุทธิ์นี้เล่า ในโลกทั้งสามนี้ไม่มีอะไรเสมอแล้ว นี่ละการดำเนินปฏิปทาตั้งแต่ขั้นต้นจนถึงขั้นบริสุทธิ์ งานของเราที่เคยได้รับความทุกข์ความลำบากเพราะการต่อสู้กับกิเลสมาโดยลำดับ หนักเบามากน้อย มายุติกันลงที่จุดนี้ เรื่องความทุกข์ในธาตุในขันธ์ใคร ๆ ก็ยอมรับด้วยกัน แต่ผู้บริสุทธิ์ยอมรับความทุกข์ในขันธ์เพียงรับทราบเท่านั้น ไม่ได้รับด้วยความแบกความหาม ด้วยความยึดมั่นถือมั่นถึงกับต้องเป็นโรคชนิดหนึ่งขึ้นมาภายในจิตใจ ให้เสียดแทงจิตใจมากยิ่งกว่าโรคทางกาย

ท่านผู้ที่รู้เท่าทันแล้วไม่เป็นอย่างนั้น ทุกข์ที่เกิดขึ้นมากน้อยก็ได้เรียนแล้วเข้าใจหมดแล้วว่า **ทุกฺขํ อริยสจฺจํ** เป็นของจริงตามส่วนแห่งทุกข์ เป็นของจริงตามส่วนแห่งสมุทัย เป็นของจริงตามส่วนแห่งมรรค เป็นของจริงตามส่วนแห่งนิโรธ ผู้ที่รู้เท่าสิ่งที่เป็นของจริงทั้งหลายเหล่านี้คือผู้บริสุทธิ์ นั่นคละเคล้ากันที่ไหน เมื่อถึงต่างอันต่างจริงแล้วเป็นอย่างนั้น ไม่ได้เป็นข้าศึกต่อกันอีก ตายก็ยอมตาย ทุกข์ยากลำบากแค่ไหนมันก็เท่านั้นแหละ ทุกขเวทนามันก็ไม่เลยตาย แล้วก็ไม่สามารถที่จะแทรกแซงซึมซาบเข้าไปถึงจิต ให้ได้รับความกระทบกระเทือนและเอนเอียงไปได้ ถ้าเรียนรู้ให้จบถึงเรื่องสัจธรรมทั้งสี่นี้แล้ว ย่อมคงเส้นคงวาภายในจิตใจ หมดความหวั่นไหวโดยประการทั้งปวง

ภาระทั้งมวลในการประกอบความพากเพียรก็เป็นอันว่ายุติกันลงไป นี่งานทางด้านธรรมะมีความสิ้นสุดยุติลงได้อย่างนี้ เมื่อทำให้เต็มที่เต็มฐานเต็มสติกำลังความสามารถ จนถึงจุดแห่งความสิ้นสุดของสมมุติแล้ว งานทั้งหลายที่เคยประกอบมาก็ยุติได้ นอกจากงานไปตามเรื่องตามราวธรรมดาเท่านั้น ไม่ใช่งานฆ่ากิเลส ไม่ใช่งานถอดถอนกิเลส ก็ทำเช่นโลกทั่วไป

พวกเราปฏิบัติจิตตภาวนากันทำอย่างไร ไม่ได้มีงานอะไรมีแต่งานภาวนา ทำไมไม่ได้เหตุได้ผล ความเหลาะแหละคลอนแคลนนี่เป็นสำคัญ ความอยากได้ความสุขตามความหลอกลวงของกิเลส ไม่ได้เป็นความสุขโดยอรรถโดยธรรม ทุกข์ก็ให้ทุกข์โดยธรรม ทุกข์ด้วยความเพียรเป็นธรรม สุขก็ให้สุขโดยธรรม เพราะผลที่เกิดขึ้นจากความเพียรนั้นทำจิตให้เป็นสุข อย่าได้สุขเพราะความขี้เกียจขี้คร้านอ่อนแอ ซึ่งเป็นเหมือนกับเขาเอาอาหารมาให้หมูกินก่อนหน้าที่เขาจะนำไปฆ่าเท่านั้นเป็นประโยชน์อะไร นี่ก็เหมือนกันอย่าทำให้กิเลสหัวเราะ

เรามาปฏิบัติเพื่อให้สิ่งที่เป็นข้าศึกนี้หลุดลอยไปจากใจ ทำไมจึงจะกลายเป็นเรื่องสั่งสมความทุกข์ขึ้นมา สั่งสมกิเลสขึ้นมา มันก็ขัดต่อหลักธรรมของพระพุทธเจ้า ที่เราว่าเป็นข้าศึก ๆ นั้นอะไรเป็นข้าศึก กิเลสเป็นข้าศึกกับธรรมเป็นมาตั้งแต่กาลไหน ๆ เมื่อเป็นข้าศึกกับธรรมแล้วกิเลสอยู่ที่ไหน ธรรมอยู่ที่ไหน กิเลสอยู่กับใจ ธรรมถ้าเกิดก็

เกิดที่ใจมีที่ใจ แล้วกิเลสกลับมาเป็นข้าศึกต่อใจ กลับมาเป็นข้าศึกต่อธรรมเสียเอง เราจะหวังผลประโยชน์จากอะไร

เราเองเป็นข้าศึกต่อเรา เป็นข้าศึกต่อศาสนธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงสอนไว้ภายในหัวใจของเรา แต่กลับให้กิเลสมาย่ำยีตีแหลกไปหมด มีอะไรเป็นผลที่จะพึงพอใจสำหรับเรานักปฏิบัติเล่า คิดให้ดีนักปฏิบัติ อย่าหลงไปตามโลกตามสงสารซึ่งเป็นเรื่องกลมายาของกิเลสทั้งนั้น เวลานี้กิเลสกำลังแผ่อานุภาพมาก เห็นได้อย่างชัดเจนด้วยสายหูสายตาของเราไปที่ไหนไม่สงสัย ดูแย็บเดียวก็รู้ถ้าเป็นผู้ได้เคยผ่าน เป็นผู้ได้เคยต่อสู้กับกิเลสมาอย่างเต็มที่แล้ว กิเลสแสดงออกในแง่ใดมุมใด ไม่ว่ากับสัตว์กับบุคคลรู้ทั้งนั้น เพราะสิ่งเหล่านี้เคยฝังอยู่ในหัวใจเรามานาน และเคยต่อสู้กันมาถึงขนาดไหนเราทราบมันแล้ว ถ้าหากเราไม่เคยกับเรื่องเหล่านี้แล้ว เราจะไม่เห็นอาการทั้งหลายแสดงออกเป็นกิเลสหรือเป็นอะไร อยากจะพูดว่าร้อยทั้งร้อยเป็นกิเลสทั้งมวลในการแสดงออกจากกิริยาของสัตว์ของบุคคล ไม่มีธรรมที่จะแย็บขึ้นมาให้พอได้ชมบ้างเลย

แม้ที่สุดในขณะประกอบความเพียรอยู่ก็มีแต่กิเลสมันแผ่อำนาจอยู่ตลอดเวลา เราจะหาธรรมมาเป็นสง่าราศีประดับจิตใจของเราให้มีความสวยงามได้อย่างไร ต้องเอาให้ทันกิเลสซิ สติปัญญาพระพุทธเจ้าสอนอยู่ตลอดเวลามีทุกคัมภีร์ปราศจากสติปัญญาที่ไหน นี่ละธรรมอันสำคัญเครื่องที่จะให้รู้เรื่องของข้าศึกอยู่ภายในจิตใจของเรา เอาให้จริงให้จังซิ ขุดลงภายในจิต

การปฏิบัติภาวนาให้ดูจริตนิสัยของตนเหมาะกับการพิจารณาอย่างไร แล้วก็พลิกแพลงเปลี่ยนแปลงเสมอ ด้วยอุบายวิธีความฉลาดของเราไม่งั้นไม่ทันกับกิเลส พอทำไป ๆ มันชินชาก็มี เมื่อยังไม่ได้หลักได้เกณฑ์มักจะชินชาต่อความเพียรของตน แล้วก็กลายเป็นกิเลสแทรกขึ้นมาภายในนั้นโดยที่เราไม่รู้สึกตัว เพราะมันแหลมคมมาก กิเลส ไม่มีอะไรแหลมคมยิ่งกว่ากิเลสในโลกทั้งสามนี้ แล้วในขณะเดียวกันก็ไม่มีอะไรที่จะแหลมคมเหนือกิเลสเหมือนธรรมอีกแหละ ธรรมจึงปราบได้ นอกนั้นไม่มีอะไรจะปราบกิเลสได้ เพราะฉะนั้นจงเทิดทูนธรรมนี้ขึ้น

วิริยธรรมคือความพากเพียร ขันติธรรม อดกลั้นขันตี สติธรรม ปัญญาธรรม นำมาใช้เสมอให้ติดแนบกับตัวเองอย่าได้ปล่อยวาง ธาตุขันธ์เหล่านี้มีแต่เรื่องจะค่อยแก่ค่อยชราลงไป ผลสุดท้ายก็กองลงไปในธาตุเดิม เป็นดิน เป็นน้ำ เป็นลม เป็นไฟ อะไรที่เป็นสาระสำคัญที่เราจะได้เป็นเครื่องยึดถือ เป็นเครื่องพึ่งพิงของใจ และอะไรที่ท่านเรียกว่าใจเป็นธรรม ธรรมเป็นใจ จะเป็นสมบัติของผู้ใดถ้าไม่เป็นสมบัติของผู้ปฏิบัตินี้ไม่มีทางที่จะเป็นของผู้อื่นใดได้เลย

เวลานี้เราพร้อมแล้วด้วยความเป็นสมณะ เป็นนักบวช และพร้อมแล้วที่จะเข้าแนวรบได้ทุกวิถีทาง ความเพียรทุกด้านพระพุทธเจ้าทรงทดสอบเรียบร้อยแล้วว่าเหมาะกับมนุษย์ เฉพาะอย่างยิ่งเหมาะกับนักปฏิบัติ ทำไมความพากเพียรทุกวิถีทางที่จะฆ่ากิเลสจึงจะเหลือวิสัยเราทำไม่ได้มีอย่างเหรอ พระพุทธเจ้าท่านเป็นใคร ท่านไม่ได้เป็นเทวบุตรเทวดามาจากที่ไหน เป็นคนเหมือนกันกับเรา สาวกทั้งหลายท่านก็เป็นมนุษย์เหมือนเรา กิเลสของท่านกับกิเลสของเราประเภทเดียวกัน แล้วท่านแก้กันได้อย่างไร ท่านถึงได้เป็นผู้วิเศษวิโส ว่า **พุทฺธํ สงฺฆ์ สรณ์ คจฺฉามิ** ควรแก่ความเป็นสรณะฝากเป็นฝากตายของโลกแห่งชาวพุทธเราล่ะ เราทำไมจะไม่เป็น **สรณ์ คจฺฉามิ** สำหรับเราได้ด้วยอรรถธรรมของพระพุทธเจ้าเป็นไปได้เหรอ เราเป็นนักบวชแท้ ๆ จะให้เหลวไหลเหลวแหลกไปได้หรือ ต้องเอาให้จริงให้จังซินักปฏิบัติ

ให้เป็น **สรณ์ คจฺฉามิ** ของตนได้ด้วยความเพียรของตน เมื่อถึง **สรณ์ คจฺฉามิ** ในตัวเองแล้วอยู่ที่ไหนอยู่เถอะ ไม่มีหวั่นมีหวาดมีเสียวมีวุ่นวายกับอดีตอนาคตแหละ พอตัวอยู่ในหลักปัจจุบันคือจิตที่บริสุทธิ์ถ่ายเดียว นี่ละธรรมมีความพอ ไม่เหมือนโลก ไม่เหมือนกิเลสตัณหา ที่ว่า **นตฺถิ ตณฺหาสมา นที** แม่น้ำมหาสมุทรทะเลก็ไม่ได้ลึกกว้างขวางยิ่งกว่ากิเลสตัณหาอาสวะ ท่านว่า

เมื่อเข้าถึงธรรมเป็นลำดับ ๆ จนกระทั่งถึงขั้นธรรมพอตัวแล้ว ไม่มีความหิว ความโหยความกระวนกระวาย ธรรมมีความพอส่วนกิเลสไม่มีความพอ เผาได้วันยังค่ำคืนยังรุ่ง เช่นเดียวกับไฟไม่พอในเชื้อทั้งหลาย เอามาเท่าไรเป็นเผาไหม้แหลกหมดกิเลสก็เหมือนกัน ทำตามมันเท่าไรก็ถูกเผาแหลกไปเท่านั้น ที่จะให้กิเลสพาคนเราอยู่ในความพอดิบพอดีเป็นไม่ได้ ไม่ว่าปู่ย่าตายายของกิเลส ไม่ว่าพ่อแม่ลูกเต้าหลานเหลนของกิเลส เป็นประเภทเดียวกันทั้งนั้น เป็นประเภทที่พาสัตว์โลกให้หิวโหยกระวนกระวาย หาความพอดียับยั้งตัวไม่ได้ นอกจากธรรมเท่านั้นจะเป็นเครื่องยับยั้งตัวได้ เพราะฉะนั้นจงพยายามสร้างธรรมที่จะเป็นเครื่องยับยั้ง ให้ถึงความพอหรือเมืองพอเต็มหัวใจนี้ ด้วยความพากเพียรของเราอย่าลดละท้อถอย เอาให้จริงให้จัง

สาระสำคัญอยู่ที่จิต อยู่ที่ความเพียรที่จะทำจิตให้มีสาระ อยู่ที่ไหนอย่าได้เผลอให้มีสติสตังบังคับตนเอง อย่าเสียดายสิ่งใดในโลกนี้ มีแต่เรื่อง **อนิจฺจ์ ทุกฺข์ อนตฺตา** เต็มไปหมดเสียดายอะไร เอาให้ถึงแดนที่ปราศจาก **อนิจฺจ์ ทุกฺข์ อนตฺตา** ซิคืออะไร แดนแห่งสันติธรรมอันราบคาบ ได้แก่ความบริสุทธิ์ของใจ นั้นแหละตรงนั้นไม่มีคำว่า **อนิจฺจ์ ทุกฺข์ อนตฺตา** เข้าไปเกี่ยวข้องได้ นั่นละที่ว่าความสุขความเย็นใจอันหาอะไรเสมอเหมือนไม่ได้ ก็เพราะไม่มีอะไรเข้าไปกวน ขึ้นชื่อว่าสมมุติมากน้อยไม่มีปัญหา แม้จะสัมผัสสัมพันธ์กันทางตา หู จมูก ลิ้น กายของเราในเวลาทรงขันธ์อยู่ก็ตาม ก็เพียงแต่

สักว่ารับทราบ ๆ เท่านั้น ไม่สามารถที่จะเข้าไปซึมซาบถึงหลักธรรมชาติที่พอตัวแล้วนั้นได้เลย นั่นถึงว่าพอ ไม่หิว ไม่อยากเห็นไม่อยากได้ยินไม่อยากฟังไม่อยากอะไรภายในจิต พอแล้วทุกอย่างพออยู่ที่จิต เอาให้ถึงเมืองพอ

หิวก็ให้หิวความเพียร อย่าไปหิวเรื่องตามกิเลสตัณหาอาสวะ ให้หิวเพื่ออรรถเพื่อธรรมให้เต็มเม็ดเต็มหน่วย ดื่มลงไปด้วยความอุตส่าห์พยายามความพากความเพียร เป็นก็เป็น ตายก็ตาย โลกนี้มีป่าช้า ผู้ประกอบความเพียรจนถึงขั้นตายก็ยังไม่เคยได้เห็น ให้มันเห็นเสียทีว่ะมันเป็นยังไง ความทุกข์ที่เป็นมาในธาตุในขันธ์ในภพชาตินั้น ๆ อันติดแนบมากับจิตกับอวิชชานี้สงสัยที่ไหน ดูปัจจุบันนี้ก็รู้ย้อนสะท้อนไปหมด ไกลแสนไกลเท่าใดก็คือออกจากหลักปัจจุบันที่เป็นอยู่เวลานี้

นี่ยังดีเราเป็นชาติมนุษย์ ถ้าเป็นชาติอบายภูมิด้วยแล้วจะเป็นยังไง ความทุกข์จะขนาดไหน ได้รับความทรมานขนาดไหนคิดดูซิ ได้เป็นมาแล้วด้วยกันทั้งนั้นสงสัยอะไรในสิ่งเหล่านี้ซึ่งเคยผ่านมาแล้ว แต่วิสุทธิธรรมเรายังไม่เคยผ่าน เอาซิตั้งแต่สมาธิขึ้นไปถึงขั้นปัญญา เอาให้ผ่านไปตามทางสายธรรมซิ เมื่อถึงวิสุทธิธรรมแล้วพอทุกอย่าง ไม่สงสัยไม่วุ่นวาย อยู่เย็นเป็นสุข **สุขํ วต สุขํ วต** อยู่ไหนก็สุขหนอ ๆ สุขไม่จืดไม่จาง สุขไม่มีคำว่าเหือดว่าแห้ง คำว่า **อนิจฺจํ ทุกฺขํ อนตฺตา** ไปทำลายสุขประเภทนั้นไม่มี เอาให้จริงจังอย่างนั้นผู้ปฏิบัติ

<<สารบัญ

เทศน์อบรมพระ ณ วัดป่าบ้านตาด
เมื่อวันที่ ๑๑ กันยายน พุทธศักราช ๒๕๒๔

ธรรมะชะล้างจิตใจสัตว์โลก

พระโอวาทคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ทุกบททุกบาททรงแสดงแก่สัตว์โลกตั้งแต่เริ่มแรกประกาศธรรมจนกระทั่งถึงวันปรินิพพาน เป็นเวลานานถึง ๔๕ ปี พระโอวาททั้งหมดนี้ล้วนแล้วแต่พระองค์ทรงทุ่มเทลงชำระสะสาง หรือชำระล้างปราบปรามสิ่งที่ชั่ว ซึ่งมีอยู่ภายในใจของสัตว์โลกทั้งนั้น ทั้งวิธีละทั้งวิธีบำเพ็ญ ซึ่งกลมกลืนกันไปโดยลำดับ ตั้งแต่วันประทานพระโอวาทจนกระทั่งวันปรินิพพาน ถ้าคิดเป็นเครื่องมือก็จะได้สักกี่ลำรถจนขนไปไม่หวาดไม่ไหว โอวาททั้งมวลนี้ล้วนแล้วแต่เป็นเครื่องชำระซักฟอกชะล้าง หรือปราบปรามสิ่งไม่ดีทั้งหลายภายในใจของสัตว์ทั้งนั้น

เมื่อคิดดูแล้วสิ่งเหล่านี้จะมีความหนาแน่นมั่นคงขนาดไหน จึงต้องได้ทุ่มเทลงด้วยการชะล้างโดยวิธีต่าง ๆ ถึงจำนวนขนาดนั้นให้เราคิดดู สิ่งไม่ดีทั้งหลายในหลักศาสนาท่านให้ชื่อว่ากิเลส เครื่องมัวหมองมืดตื้อภายในจิตใจเป็นสำคัญ เพราะกิเลสไม่มีบ้านมีเรือน ไม่มีสถานที่ต่าง ๆ เป็นที่อยู่ที่อาศัย เหมือนสิ่งที่เป็นวัตถุทั่ว ๆ ไป เช่นอย่างสัตว์ บุคคล ยังมีบ้านมีเรือน มีรวงมีรัง มีสถานที่อยู่อาศัย ส่วนกิเลสนี้อาศัยหัวใจของสัตว์โลกเท่านั้นเป็นที่อยู่เป็นที่อาศัยเป็นที่ทำงานทุกแง่ทุกมุม ตามความต้องการของตนหรือตามวิสัยของกิเลส ไม่มีเวล่ำเวลาปีเดือนไม่มี สถานที่นั่นที่นี่ไม่มี การยกเว้นเช่นหยุดทำงานเหมือนเราหยุดราชการงานเมืองอย่างนี้ไม่มี มีเฉพาะเวลาหลับสนิทเท่านั้น เป็นเวลาที่กิเลสอาสวะประเภทต่าง ๆ พักตัวไม่ทำงาน นอกนั้นเป็นเวลาทำงานของมันทั้งนั้น ผลที่ทำขึ้นมานั้นจะไม่ให้เป็นความหนาแน่นภายในจิตใจของสัตว์โลกได้อย่างไร

ด้วยเหตุนี้ผู้ที่จะแหวกว่ายออกจากสิ่งที่หนาแน่นแก่นแห่งวัฏวนทั้งหลายนี้ จึงต้องอาศัยความพากเพียร อาศัยความอดความทน อาศัยสติปัญญา ศรัทธา ซึ่งเป็นเหมือนกับน้ำชะล้างสิ่งสกปรกทั้งหลายอยู่โดยสม่ำเสมอ ไม่ลดละธรรมที่กล่าวเหล่านี้คือไม่ให้ห่างจากจิตใจของผู้ต้องการความหลุดพ้น จากเครื่องกดขี่บังคับมาเป็นเวลานาน ให้พ้นไปเสียได้ด้วยความพากเพียรเป็นต้นของตน

การประกอบความพากเพียร เราจึงจะทำแบบเอานิสัยของกิเลสมาใช้นั้นไม่ได้ ต้องเป็นเรื่องของกิเลสอีกทั้งมวลหรือทั้งเพ ไม่ใช่เป็นเรื่องของธรรม ซึ่งได้เคยพูดย้ำเสมอในเรื่องความตั้งอกตั้งใจ ความมีสติมีปัญญารอบภายในจิตใจของตน ไม่มีการยกเว้นว่าอิริยาบถใด สถานที่ใด เว้นแต่เวลาหลับเท่านั้น จึงจะสมเหตุสมผลกันกับความ

หนาแน่นเหล่านี้ที่เป็นของแก้ยาก เป็นของชะล้างยากเป็นสิ่งที่ปราบปรามได้ยาก เมื่อข้าศึกมีความแน่นหนาอยู่ภายในจิตใจ การต่อสู้หรือการรบกับข้าศึก เราจะใช้ความอ่อนแอท้อแท้เหลวไหลดังที่เคยเป็นมาตามอำนาจของกิเลส มาใช้ปราบกิเลสนั้นไม่ได้ผลแม้นิดหนึ่ง นอกจากจะเป็นการเพิ่มพูนสิ่งไม่พึงปรารถนาทั้งหลายให้มากยิ่งขึ้นเท่านั้น

การเสาะแสวงหาอรรถธรรมเพื่อพระองค์เองของพระพุทธเจ้า เราทั้งหลายย่อมเห็นแล้วในตำราว่ามีความแปลกต่างจากการเสาะแสวงหาของโลกทั่ว ๆ ไปอย่างไรบ้าง มีความแปลกต่างกันตั้งแต่เริ่มแรกเสด็จออกทรงผนวช จนกระทั่งวันตรัสรู้ ไม่มีใครเหมือนพระพุทธเจ้าที่เวลากำลังเสาะแสวงหาความพ้นทุกข์ออกจากวัฏวนนี้เลย จึงควรอย่างยิ่งที่เราทั้งหลายจะนำมาเป็น **พุทฺธ สรณ คจฺฉามิ** โดยทางปฏิปทาที่ทรงดำเนินมา

ไม่เพียงระลึกถึงพระพุทธเจ้าเท่านั้นว่าเป็นผลสำเร็จอันดีงาม เป็นที่พึงใจแก่ตนเอง สิ่งสำคัญอยู่ที่การยึดปฏิปทาของพระองค์มาดำเนิน แม้จะไม่ได้แบบฉบับของพระองค์ทุก ๆ กระเบียดก็ตาม แต่ก็ยังจัดว่าเป็นลูกศิษย์มีครู ที่ดำเนินตามครู แม้จะช้าก็ไม่ได้ลดละความพากเพียร ไม่ได้ปลีกแวะออกนอกลู่นอกทาง พอจะผิดหวังในการดำเนินของตนเพื่อตามเสด็จท่านให้ถึงจุดหมายปลายทาง ที่ทรงชี้แจงบอกไว้ทุกแง่ทุกมุม

นักบวชและผู้ปฏิบัติเท่านั้นที่จะสามารถทำได้ทุกเวลำ่เวลา ในงานถอดถอนสิ่งที่เป็นข้าศึกต่อจิตใจของตนนี้ สำหรับประชาชนญาติโยมเขาก็เป็นอีกประเภทหนึ่ง หน้าที่การงานของเขามาก เวลำ่เวลาที่จะหมุนตัวเข้ามาสู่อรรถสู่ธรรม ตามความต้องการได้ทุกเวลำ่เวลานั้นเป็นไปได้ยาก ไม่เหมือนพระเรา สำหรับพระเรามีทุกสิ่งทุกอย่างแล้ว ขึ้นชื่อว่าปัจจัย ๔ เครื่องสนับสนุนให้เป็นความสะดวกสบาย เพื่อการประพฤติปฏิบัติตามความมุ่งหวังของตน นอกจากจะถูกกิเลสเหยียบยำ่ทำลาย หรือฉุดลากเอาไว้ให้ก้าวไม่ออกเท่านั้น ความเพียรจึงเป็นลุ่ม ๆ ดอน ๆ จิตใจจึงหาความสงบร่มเย็นและความสว่างกระจ่างแจ้งไม่ได้ ทั้ง ๆ ที่ธรรมทุกบททุกบาทชี้เข้าสู่หัวใจ เพื่อความสว่างกระจ่างแจ้งทั้งนั้น ไม่มีธรรมบทใดที่สอนจิตใจให้มืดดำกำขาว สอนเพื่อความสงบร่มเย็น สอนเพื่อความรู้แจ้งเห็นจริง เพื่อความเฉลียวฉลาดทั้งนั้น แต่ผู้ปฏิบัติทำไมจึงกลับตรงกันข้าม กลายเป็นข้าศึกต่อศาสนธรรมไปเสีย ซึ่งก็เป็นข้าศึกต่อตนเองอยู่นั่นแลหลีกไม่พ้น

เวลานี้โลกกำลังหมุนไปตามสิ่งที่กล่าวนี้มากต่อมาก มองเห็นได้อย่างชัดเจน ถ้าหากว่าจะคิดในทางอิดหนาระอาใจ ก็เทียบกับโรคที่หมอจะหมดอาลัยตายอยากไปแล้ว เป็นโรคที่ไม่ฟังยา เรื่องของแสลงโรคนั้นกินอยู่ทุกเวลา จึงแสดงความกำเริบขึ้นอยู่ไม่หยุดไม่ถอย ทั้งส่วนย่อยส่วนใหญ่เป็นไปตาม ๆ กันหมด ความโลภก็ออกหน้าออกตา

เห็นได้อย่างชัดเจน ไม่ว่าจะอยู่ในสถานที่ใด บ้านนอกในเมือง ชาติชั้นวรรณะใด มันเป็นไปตาม ๆ กันหมด

ความโลภท่านบอกว่าเป็นภัย แต่สิ่งที่มีความเฉลียวฉลาดแหลมคมกว่าจิต และเป็นเจ้าอำนาจครองจิตนั้น มันก็พลิกเปลี่ยนไปเสียอย่างอื่น ตามความต้องการของมัน ให้เห็นว่าความโลภนี้เป็นของดี เป็นสิ่งที่ควรจะสั่งสมขึ้นให้มาก แม้จะออกหน้าออกตาก็ไม่มีหวั่น เป็นความนิยมกันไปหมดเสียแล้ว นี่จึงเรียกว่าต่างคนต่างสั่งสม ต่างคนต่างส่งเสริมความโลภให้เต็มภายในจิตใจ แล้วจะเต็มได้อย่างไร มันไม่มีวันเต็ม ใจขนาดไหนธรรมชาตินี้ก็ต้องมีขนาดนั้น คำว่าความเต็มความเพียงพอของกิเลสไม่เคยมีในโลกทั้งสามนี้ นอกจากธรรมเท่านั้น เมื่อสิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นมันต้องระบาดสาดกระจายออกไปหาสิ่งเกี่ยวข้อง หรือผู้เกี่ยวข้องอยู่โดยดี

โลภ โลภอะไร คำว่าโลภ ไม่ใช่เพียงโลภอยู่ภายในจิต มันโลภเพื่อสิ่งนั้นเพื่อสิ่งนี้ให้ได้ตามความมุ่งหมาย ความเพียงพอไม่มี เมื่อความโลภมีขึ้นมากเพียงไรแล้ว ความโกรธซึ่งเป็นเงาเทียมตัวนั้นแยกออกได้อย่างไร ความโลภก็เป็นไฟกองหนึ่งแล้ว ความโกรธก็เป็นไฟกองที่สองขึ้นในจุดเดียวกันเพราะความลุ่มหลงงมงาย ซึ่งเป็นไฟกองหนึ่งอันสำคัญ สุมอยู่เหมือนกับไฟไหม้แกลบอยู่ภายในจิตใจ สิ่งเหล่านี้นักปราชญ์ทั้งหลายตำหนิติเตียนกันทั้งนั้นโดยหลักความจริง ไม่ได้ตำหนิติเตียนแบบตามชอบใจ แต่ตำหนิติเตียนโดยหลักความจริง เพราะสิ่งเหล่านี้เป็นภัยต่อสัตว์โลกจริง ๆ เมื่อมีมากเท่าไรก็ยิ่งเป็นภัยมากเท่านั้น

การยับยั้งตัวเองไว้ให้อยู่ในระดับพอสมควร ตามฐานะของมนุษย์ที่มีความเฉลียวฉลาดเพื่อความสงบสุขต่อตนและส่วนรวมแล้ว ย่อมมีการระงับดับกันได้ให้อยู่ในความพอดี ไม่ถึงกับต้องผาดโผนกระจัดกระจาย ระบายออกไปทุกแห่งทุกหนตำบลหมู่บ้าน จนกลายเป็นฟืนเป็นไฟไปตาม ๆ กันหมด เพราะอำนาจแห่งไฟเหล่านี้ ถ้ายังไม่เห็นโทษอยู่ตราบใดแล้ว ธรรมชาตินี้แลจะเป็นไฟบรรลัยกัลป์เผาโลกไม่ใช่ไฟอะไร พระอาทิตย์ก็เป็นพระอาทิตย์ ไฟในเตาก็เป็นไฟในเตา ไฟในใจนี้เหนือไฟทั้งหลายเหล่านั้น ไม่มีอะไรเสมอเหมือนแล้วในโลกนี้ นี่แหละปราชญ์ทั้งหลายท่านตำหนิ ตำหนิถูกจุดที่สัตว์โลกจะได้รับความเดือดร้อนหรือร่มเย็น ตำหนิว่าเดือดร้อนก็เดือดร้อน ชมเชยว่าร่มเย็นก็ชมเชยที่นี่

เราเป็นนักปฏิบัติให้ดูจิตใจของตัว อย่าดูที่อื่นซึ่งไม่ใช่เป็นสถานที่ก่อฟืนก่อไฟเผาตัวเอง ดูที่จิตนี้เป็นตัวการ เพราะรากฐานหรือรากแก้วอันสำคัญซึ่งหยั่งลึกนั้นเป็นตัวพิษตัวภัยทั้งนั้นเวลานี้อยู่ภายในจิตใจ จึงต้องกดขี่บังคับผลักไสจิตใจให้หมุนติ้ว เช่นกับฟุตบอลนั้นเอง หมุนอยู่เช่นนั้น

การที่จะแก้หรือถอดถอนสิ่งเหล่านี้ออกได้ ก็คือพระและนักปฏิบัติเป็นอันดับหนึ่ง ทีนี้พระและนักปฏิบัติได้แก่ใคร ก็ได้แก่พวกเราที่กำลังเป็นพระและนักปฏิบัติอยู่เวลานี้ ที่จะพยายามรื้อถอนสิ่งที่เป็นภัยซึ่งฝังลึกอยู่ภายในจิตใจของตนนี้ออกไปได้ด้วยความเพียรของตนเป็นวรรคเป็นตอน เป็นชิ้นเป็นอัน นี่เป็นหลักสำคัญที่เราทั้งหลายพึงคิดเสมอ เพราะสิ่งที่เป็นภัยมีอำนาจมากภายในจิตใจ ความเคลื่อนไหวไปมาของจิต จึงมีแต่เรื่องอันนี้บงการเท่านั้น สติไม่ทัน ปัญญาไม่ทัน เพราะอันนี้มาทีหลัง เราต้องสั่งสมขึ้นให้มากด้วยความพากเพียรของตน จึงจะมีทางทันกันได้รู้เรื่องกันได้ อย่ามองอื่นมองไกลที่ไหน ให้มองลงที่จิต นี่ละสถานที่ก่อฟืนก่อไฟก่ออยู่ที่นี่ สถานที่จะเป็นน้ำอมตธรรมอันเป็นที่พึงหวังอย่างยิ่งก็อยู่ที่จิตดวงนี้

การประกอบความเพียร ทำให้จริงจัง อย่าเหลาะแหละเหลวไหล เคยพูดซ้ำ ๆ ซาก ๆ เกี่ยวกับเรื่องความเคลื่อนไหวของหมู่คณะ ถ้าเป็นนักมวยก็เปิดช่องว่างเสมอ มีแต่ช่องจะสลบไสล ช่องตายทั้งนั้น แล้วกิเลสยิ่งฉลาดกว่านั้นเป็นไหน ๆ ยิ่งกว่านักมวยทำไมจะไม่สลบไสลเพราะมันได้ จึงต้องผลิตสติปัญญาอยู่เสมอ ทุกข์ก็ทุกข์เถอะ ทุกข์ด้วยความพากเพียรไม่เป็นความล่มจมเสียหายแต่อย่างใด เราเคยทุกข์มาแล้ว ในสามโลกธาตุนี้เราท่องเที่ยวมาเสียพอแม้จะจำไม่ได้ ก็ไม่มีอะไรผิดจากความจริง คือจิตซึ่งเป็นนักท่องเที่ยวไปตามวิบากกรรมดีชั่วของตนดวงนี้ไปได้ นี่เป็นเครื่องยืนยัน

เราเคยทุกข์มามากน้อยเพียงไร จำได้ไม่ได้มันก็เคยทุกข์อยู่แล้ว เอาหัวใจดวงนี้เป็นสักขีพยานแห่งการรับกองทุกข์ทั้งหลาย การประกอบความพากเพียรถึงจะได้รับความทุกข์บ้าง ก็ทุกข์เพื่อเป็นสิริมงคล เพื่อความหลุดพ้น เพื่อความเป็นใจของตน จะเป็นความเสียหายที่ไหน นอกจากจะเป็นเครื่องหนุนขึ้นไปให้ได้รับสิ่งที่ตนมุ่งหวัง จากความพากเพียรอันเกิดจากความทุกข์นี่เท่านั้น

พยายามให้สงบ ผู้เริ่มฝึกหัดจิต เอาให้สงบ ทำไมจะสงบไม่ได้ธรรมเครื่องบังคับให้สงบมีอยู่ เมื่อเรานำมาปฏิบัติต่อจิตใจทำไมจะสงบไม่ได้ พยายามทำให้เป็นการเป็นงานประจำจิตของคน จะภาวนาบทใดก็ตาม หรือจะกำหนดอานาปานสติ ให้มีสติสืบเนื่องกันอยู่นั้น ไม่ต้องไปคาดถึงผลว่าจะเกิดขึ้นอย่างไรบ้างให้เสียเวล่ำเวลา และเคลื่อนจากงานในวงปัจจุบันที่กำลังทำอยู่ แล้วจะไม่เป็นผลสืบต่อกันไปตามความมุ่งหมาย ให้จิตมีความจดจ่อต่อเนื่องอยู่กับงานของตนที่ทำ นี่คือวิธีการที่จะทำจิตให้สงบหรือไม่สงบด้วยวิธีนี้ เราจะใช้อุบายปัญญาสกัดลัดต้อนกระแสของจิตที่คิดในแง่ต่าง ๆ ด้วยความผาดโผนของตน ก็ต้องใช้ความผาดโผนของสติปัญญาหักห้ามกันอย่างเอาจริงเอาจังเอาเป็นเอาตาย จิตจะพ้นวิสัยแห่งการฝึกการทรมานของตนไปไม่ได้ ย่อมจะหยั่งเข้าสู่ความสงบโดยไม่ต้องสงสัย นี่มีหลายวิธีที่จะฝึกจิตให้ได้รับความสงบเย็นใจ

ใจถ้าหาความสงบไม่ได้แล้ว ก็ไม่ผิดอะไรกับไฟทั้งกองซึ่งเผาอยู่ภายในจิตของตนตลอดเวลา สถานที่นั่นที่นี่ไม่มีอะไรสำคัญทั้งนั้น ถ้าจิตลงได้ร้อนเป็นฟืนเป็นไฟแล้วไปอยู่ไหนก็ต้องเป็นไฟอยู่นั้นแล เพราะฉะนั้นจึงพยายามฝึกฝนทรมานจิตที่ร้อน ๆ นี้ให้เกิดความเย็นขึ้นด้วยอำนาจแห่งธรรมจนได้ ธรรมอยู่ที่นี่ ความสงบร่มเย็นอันเป็นที่พึงหวังโดยลำดับอยู่ที่จิตนี้ไม่ได้อยู่ที่อื่น

อารมณ์ของสมถะ ใครชอบบทใดพึงนำธรรมบทนั้นเข้ามากำกับตนด้วยความจดจ่อต่อเนื่องด้วยความตั้งใจเอาจริงเอาจัง เวลาใช้ปัญญาพินิจพิจารณาก็ให้ทำด้วยความรู้สึกตัวอยู่เสมอโดยทางสติ เช่นเดียวกับการฝึกอบรมให้จิตสงบ พิจารณาในแง่ใดให้มีความรู้สึกสืบเนื่องกันไปกับแง่นั้น ๆ ดูซิร่างกายของเรานี้มีอะไร เห็นได้อย่างชัด ๆ ทำไมให้กิเลสโกหกเราได้ต่อหน้าต่อตา เราโง่ขนาดไหน หนังห่อกระดูกอยู่แค่นี้ ยังมาเสกสรรปั้นยอ ยังมาสำคัญมั่นหมาย ยังมาเชื่อความหลอกล่อของกิเลสว่าเป็นเรา เป็นของเราไปได้ อวัยวะทั้งตัวนี้ มันมีความรู้สึกที่ตรงไหน มันก็เหมือนท่อนไม้ท่อนฟืนไม่ผิดกันเลย เพราะมันไม่มีวิญญาณ ไม่มีความรู้

ความรู้มีอยู่เฉพาะใจเท่านั้น ตา หู จมูก ลิ้น กายนั่นเป็นเครื่องมือแต่ละประเภท ๆ ของใจ เช่นเดียวกับเครื่องมือทำงาน ความรับทราบในแง่ต่าง ๆ นั้นเป็นเรื่องของจิต คนตายแล้วไม่มีความรู้ แม้ตา หู จมูก ลิ้น กาย จะยังสมบูรณ์อยู่ก็ตาม ความรู้ไม่มีเลยจึงเรียกคนตาย ความรู้มีอยู่เครื่องมือใช้ไม่ได้ เช่น หูหนวกหูไม่ได้ยิน จิตก็รู้เพราะจิตมีอยู่ ตาไม่เห็น จิตก็รู้ นั่นเรียกว่าเครื่องมือมันเสีย ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใช้งานอะไรไม่ได้มันก็รู้

ถ้าเรื่องธรรมชาติรู้แล้วไม่ละความรู้ รู้อยู่เสมอ เมื่อเครื่องมือยังดีอยู่ก็ใช้ ตาก็ใช้ในทางหนึ่ง หูใช้ทางหนึ่ง จมูก ลิ้น กาย แต่ละอวัยวะแต่ละสัดละส่วนใช้ไปในทางหนึ่ง ๆ แต่ความรู้ซึ่งเป็นตัวการสำคัญนั้นคือจิต แยกแยะดูให้ดี ความจริงจะไม่พ้นจากที่กล่าวนี้ไปได้เลย อวัยวะทุกส่วน ความรู้ปรากฏอยู่ที่ไหน คือจิตซ่านไปที่นั่น ถ้าไม่มีความรู้เลยก็เรียกว่าคนตาย เราพิจารณาเห็นได้อย่างชัดเจนในวงปฏิบัติของเรา

ร่างกายอันนี้ก็เป็นเหมือนท่อนไม้ท่อนฟืนนั่นเอง เหตุใดมาว่าเป็นเราเป็นของเราได้ ท่อนไม้ท่อนฟืนไม่แสดงความเป็นปฏิกูลโสโครก ไม่แสดงการรบกวน หรือบีบคั้นจิตใจ ให้ได้รับความทุกข์ความลำบากเหมือนร่างกายนี้เลย เหตุใดจึงมาเสกสรรปั้นยอเอาสด ๆ ร้อน ๆ ทั้งที่มันปลอม เสกให้มันจริงตรงไหนมันจะหาความจริงได้อย่างไร เพราะมันไม่จริง

ด้วยเหตุนี้จงหยั่งสติปัญญา ลงไปพิจารณา หนัง เนื้อ เอ็น กระดูกภายในร่างกาย ส่วนไหนเป็นส่วนที่รู้ไม่มี ทุกอวัยวะหาความรู้ไม่ได้ มีไปจากจิตทั้งนั้น ไม่ผิดอะไร

กับวัตถุต่าง ๆ แยกแยะดูตามความจริงนี้ นี่คือธรรมนี่ไม่ปลอม เป็นจริงอย่างที่ว่าอย่างที่รู้ที่เห็นอย่างที่พิจารณาจริง ๆ นอกจากเราไม่พิจารณาแล้วเหมาเอาเลย ๆ เพราะอำนาจของสิ่งจอมปลอมทั้งหลายพาให้เหมา พาให้ยึดให้ถือ พาให้รักให้ชอบ นอกจากนั้นก็พาให้เกลียดให้โกรธ มีแต่เรื่องจอมปลอมทั้งนั้น พิจารณาแยกแยะออก ยังไม่ตายก็พิจารณาได้ ทำไมพิจารณาไม่ได้ กำหนดให้ตายก็ได้

อนิจฺจำ ทุกฺขำ อนตฺตา มีอยู่ทุกระยะ ทำไมจะพิจารณาตามหลักความจริงนี้ไม่ได้ เช่น อสุภะอสุภังก็มีอยู่ทุกระยะเต็มอยู่ในร่างกายนี้ ทำไมจึงไปยึดเอาสิ่งที่ปลอม ความจริงมีอยู่ พิจารณาให้เห็นตามความจริงนี้ ทำไมไม่ยอมพิจารณาและทำไมไม่ยอมรู้ ค้นคิดลงไปที่ตรงนี้ จนเห็นความจริงขึ้นมา จะเป็นฝ่ายอสุภะอสุภังก็ชัดกับใจ จะเป็นเรื่องแตกสลายทำลายก็ชัดกับใจ

จนกระทั่งกลายลงไปเป็นธาตุเดิมของเขา คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ ก็ชัดภายในจิตใจด้วยปัญญาของตนเอง แล้วจะหลงกันที่ตรงไหน จะยึดมั่นถือมั่นพอให้เกิดเสี้ยนเกิดหนาม เกิดความทุกข์ความทรมาน เพราะอำนาจแห่งความยึดซึ่งมาจากกิเลสนั้นอะไรกันอีก เมื่อไม่ยึดมันก็ไม่ทุกข์ เมื่อไม่หลงก็ไม่ทุกข์ นี่ทุกข์เพราะความหลง ความหลงนั้นเป็นเรื่องของกิเลส ความยึดจึงตามเข้ามาอันเป็นเครือญาติกันกับกิเลสอีก จึงต้องได้รับความทุกข์ความลำบากเพราะความลุ่มหลงของปลอมทั้งหลายเหล่านี้ นี่การพิจารณาทางด้านปัญญาให้พิจารณาอย่างนี้

ข้างนอกก็เทียบกันได้อย่างนี้ รูปใด กายใด จะไม่เป็นเหมือนกันมีหรือ ต้องเป็นแบบเดียวกันทั้งนั้น ความแปรสภาพความเป็น **อนิจฺจำ ทุกฺขำ อนตฺตา** อสุภะอสุภัง มันเต็มไปด้วยกันทั้งนั้น สงสัยที่ตรงไหน

พิจารณาแยกแยะลงไป จิตถ้าลงได้รู้ได้เห็นสิ่งเหล่านี้ตามหลักความจริงแล้ว จะมีความเอิบอิ่ม มีความปีติมีความแปลกประหลาดขึ้นภายในตัวเอง แล้วเกิดความอัศจรรย์ เบาขึ้นโดยลำดับ ๆ จนน้ำตาร่วงเพราะความเห็นโทษของมันอย่างประจักษ์ใจ พิจารณาแล้วพิจารณาเล่า พิจารณาเท่าไรก็เป็นความจริงอย่างเดียวกันนี้ ๆ ซ้ำลงไป ๆ จนพอ รอบหมดในร่างกายอันนี้ด้วยปัญญา

อุปาทานความยึดมั่นถือมั่นไม่ต้องบอก ถอนทันที ๆ ที่ปัญญาเข้าถึงอย่างประจักษ์ ๆ นี่เรียกว่าจิตรู้ตามความจริง ไม่รู้แบบฝัน ๆ ความจริงดังที่เป็นอยู่ การฝืนความจริงมันต้องเป็นทุกข์ อย่างที่จิตของคนมีกิเลสทั้งหลายเรา ๆ ท่าน ๆ มันฝืนความจริงทั้งนั้น เพราะกิเลสพาให้ฝืน ฝืนไปเท่าไรจะหาความสุขไม่ได้เลย มีแต่ความทุกข์ทั้งนั้น หากจะเป็นความสุขก็เป็นความสุขเพื่อกิเลส เพื่อกองทุกข์นั่นแล

มรรคได้แก่ข้อปฏิบัติ สติปัญญา ศรัทธา ความเพียร เมื่อเราผลิตขึ้นมาก็มีอยู่ที่นี่ออกจากใจดวงเดียวกันนี้ เมื่อรู้แจ้งเห็นจริงเพราะการพินิจพิจารณาแล้ว คำว่านิโรธ คือความดับทุกข์ ก็ดับไปโดยลำดับ ดับทุกข์นั้นคือตัวผลของสมุทัย ก็เพราะดับสมุทัยได้นั่นเอง ทุกข์ถึงจะดับไปได้ เมื่อสัจธรรมทั้ง ๔ นี้ได้ทำหน้าที่ต่อกันโดยสมบูรณ์แล้ว ก็กลายเป็นของจริงล้วน ๆ ขึ้นมาทั้ง ๔ อย่าง ท่านจึงเรียกว่า **ทุกฺขํ อริยสจฺจํ** ทุกข์เป็นของจริงอย่างยิ่ง สมุทัย **อริยสจฺจํ** สมุทัยก็เป็นของจริงอย่างยิ่ง นิโรธ คือความดับทุกข์ก็เป็นของจริงอันหนึ่ง มรรค สรุปแล้วได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา แล้วย่นเข้ามาก็คือสติปัญญา ให้รู้แจ้งเห็นจริงในสิ่งทั้งหลาย ตัดขาดความยึดมั่นถือมั่นลงด้วยความรู้แจ้งเห็นชัดของตนแล้วทุกข์ก็ดับ เพราะสมุทัยดับไป

ทุกข์ เป็นสิ่งที่เกิดได้ดับได้

สมุทัย เป็นสิ่งที่เกิดได้ดับได้

มรรค เป็นสิ่งที่เกิดได้ดับได้

นิโรธ เป็นสิ่งที่ปรากฏได้ดับได้ แต่ผู้รู้ว่าทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค ที่เกิดได้ดับได้นั้นคือผู้บริสุทธิ์ นี่นอกจากสัจธรรมทั้ง ๔ ไป ผู้นี้แลผู้เป็นเนื้อเป็นหนังจริง ๆ บริสุทธิ์ก็คือผู้นี้ ผู้พ้นจากทุกข์ก็คือผู้นี้ วิสุทธิธรรม วิสุทธิจิต ก็คือจิตดวงนี้ นอกจากสัจธรรมทั้ง ๔ ออกมาก็คือผู้นี้ ที่กล่าวทั้งหมดนี้ไม่ได้นอกเหนือไปจากกายจากใจของเราของท่าน พระพุทธเจ้าก็สอนลงที่นี่ ได้รู้ลงที่นี่แล้วจึงได้นำมาสอนโลก ศาสนาเรียวแหลมไปที่ไหน ความเรียวแหลมมันอยู่กับความเอาใจใส่ ความประพฤติ หรือไม่เอาใจใส่และไม่ประพฤติของคนเท่านั้น ไม่ได้นอกเหนือไปจากนี้เลย ศาสนาไปถึงระยะนั้น ๆ จะหมดไป หมดเพราะความนับถือ เพราะความเชื่อความเลื่อมใสในใจของสัตว์โลกต่างหาก เมื่อปล่อยสิ่งหนึ่งก็ต้องยึดสิ่งหนึ่งให้หนาแน่นเข้าไป ปล่อยอรรถธรรมซึ่งเป็นคุณค่าแก่จิตใจ ก็ไปคว้าเอาฟืนไฟ คือกิเลสตัณหาอาสวะเข้ามาเผาลนตนเองเท่านั้น

คนไม่มีศาสนาหาความเย็นที่ไหนได้ไม่มี นั่นน่ะสมัยนั้นเป็นสมัยที่ร้อนที่สุด สมัยนั้นคนไม่มีศาสนา ขณะใดก็ตามถ้าจิตของเราไม่มีสติสตัง ปราศจากศาสนา กิเลสก็รุมล้อมจิตใจให้เกิดความเดือดร้อนวุ่นวายได้อย่างไม่ต้องสงสัย คำว่าศาสนาเรียวแหลมก็เรียวแหลมที่ตรงนี้ เจริญก็เจริญที่ผู้บำรุงรักษาตัวเอง ไม่ได้อยู่ที่ไหน อย่ามองไปไกล อย่ามองไปที่อื่นเป็นเรื่องหลอกทั้งมวล มองลงที่นี่ ของจริงอยู่ที่นี่

ผู้ปฏิบัติอย่ามองนอกเหนือไปจากสัจธรรม ถ้ามองข้างนอกก็ให้มองในลักษณะของสัจธรรม มองเป็นธรรม คือมองในทาง **อนิจฺจํ ทุกฺขํ อนตฺตา** ไม่ว่าสิ่งใดเป็นธรรมทั้งนั้น เป็นหินลับสติปัญญาได้เป็นอย่างดี ถ้ามองตามโลกตามสงสาร นั่นก็คือมองตาม

อำนาจของกิเลสตัณหาอาสวะ จะพอกพูนแต่ทุกข์เข้ามาภายในจิตใจ ไม่มีเวลาลดน้อยถอยลงได้เลย

จิตที่ถูกครอบงำกับจิตที่เปิดเผยตัวเองนั้นผิดกันคนละโลก เหมือนกับคนที่ถูกบังคับบัญชา อยู่ใต้ความกดขี่บังคับบัญชาของผู้มีอำนาจ กับคนที่เป็นอิสระ เราก็เห็นได้ชัดว่าผิดกัน จิตใจที่อยู่ใต้อำนาจของสิ่งกดขี่บังคับ กับจิตใจที่หลุดพ้นไปแล้วจากสิ่งบังคับนั้นผิดกันราวฟ้ากับดิน หินกับเพชร สิ่งที่กดขี่บังคับมันก็มีอยู่ในหัวใจของเรา ผู้ได้รับความทุกข์ก็คือจิตใจ เราไม่สงสัยมีอยู่แล้วทุกคน ไม่ทราบว่าจะติดจิตติดใจ นอนใจไปกับสิ่งเหล่านี้อะไรต่อไปอีก พอที่จะได้ความดิบความดีขึ้นมาจากมัน ถ้าไม่เร่งขวนขวายตัวเอง ตะเกียกตะกายด้วยความพากเพียรของตนเพื่อจะหลุดพ้น แล้วก็ไม่มีผู้อื่นผู้ใดจะมาถอดถอนให้เราได้ ไม่มีผู้อื่นผู้ใดจะนำเราออกจากที่คุมขังได้ นอกจากความพากเพียรของเรา

ตามหลักธรรมท่านว่า **อตฺตา หิ อตฺตโน นาโถ** *ตนนั้นแลเป็นที่พึ่งของตน* งานก็ต้องทำด้วยเรา ผลจะเป็นของเราเอง ครูบาอาจารย์เป็นแต่ผู้แนะแนวทางให้เท่านั้น ดังธรรมท่านกล่าวไว้ว่า **ตุมฺเหหิ กิจฺจำ อาตปฺปำ อกฺขาตาโร ตถาคตา** *ความเพียรเป็นหน้าที่ของท่านทั้งหลายพึงทำด้วยตนเอง พระพุทธเจ้าทั้งหลายเป็นแต่เพียงผู้ชี้บอกแนวทางเท่านั้น* ส่วนที่จะยึดเอาพระโอวาทนั้นเข้ามาแก้ไขดัดแปลงตนเองนั้นเป็นเรื่องของเรา

เราจะปล่อยให้เวล่ำเวลามาช่วยไม่มีทาง ให้วันนั้น เดือนนี้ สถานที่นั่นที่นี่ โลกนั้นโลกนี้ มาแก้ความทุกข์ออกจากหัวใจเรานี้ไม่มีทาง อย่าคิดไปให้เสียเวล่ำเวลา กิเลสไม่เคยไปนิยมกับกาลสถานที่เวล่ำเวลา ภพนั้นภพนี้ที่ไหน มันฝังอยู่ที่หัวใจ เสียดแทงที่หัวใจ กดขี่บังคับอยู่ที่หัวใจเรา เพราะฉะนั้นธรรมเครื่องแก้กิเลส เครื่องปราบกิเลส จึงหยั่งลงที่จิตใจดวงเดียวกันนี้ ด้วยความเข้มแข็งไม่ลดละความพากเพียร เราจะเห็นแดนแห่งความอัศจรรย์ขึ้นมาที่ใจดวงกำลังอับเฉาอยู่เวลานี้โดยไม่ต้องสงสัยเช่นเดียวกัน

อย่าตื่นเต้นกับสิ่งที่มาสัมผัสสัมพันธ์ทางตา หู จมูก ลิ้น กาย มันเป็นของมีอยู่ในโลก เกิดแล้วดับ ดับแล้วเกิด สับสนปนเปกันอยู่เช่นนี้ ตั้งแต่กัปไหนกัลป์ใดมา มันไม่เป็นอื่นไปได้ สภาพใดก็เป็นสภาพนั้นของมันอยู่อย่างนี้ มันหากเกิดหากดับ สัมผัสสัมพันธ์กันไปแล้วหายไป ๆ ได้มาเสียไป ๆ สิ่งนั้นปรากฏแล้วสิ่งนี้หายไป มีอยู่อย่างนี้ตามวิสัยของโลก **อนิจฺจำ ทุกฺขำ อนตฺตา** เราจะยึดเอาเป็นหลักเป็นเกณฑ์ เป็นเนื้อเป็นหนัง เป็นที่ไว้อกไว้ใจ เป็นที่อบอุ่นเย็นใจที่ไหนได้กับสิ่งเหล่านั้นไม่มีทาง นอกจากพยายามบำเพ็ญธรรม เฉพาะอย่างยิ่งคือสมถธรรม คือความสงบเย็นใจนี้ให้ปรากฏขึ้นภายในจิตใจของตน ผู้นั้นจะมีความสงบร่มเย็นไม่ร้อน จากนั้นก็อบรมให้มีความแน่น

หนามั่นคงขึ้นในความสงบของตน ให้มีกำลังขึ้นมาก ๆ และใช้ปัญญาพินิจพิจารณา ในสิ่งที่มันปิดบังลี้ลับแต่ไหนแต่ไรมาให้เห็นแจ้งเห็นจริงไปโดยลำดับ ดังที่เคยอธิบายให้ฟังแล้วโดยทางปัญญา ท่านทั้งหลายได้ฟังมาพอสมควรแล้ว

นั่นแหละจิตจะเปิดเผยตัวขึ้นที่นั่น รู้แจ้งเห็นจริงขึ้นที่นั่น ความภาคภูมิใจก็จะอยู่ที่นั่น และหมดความห่วงใย ความวุ่นวายกับกาลนั่นสถานที่นี่ วัตถุนั้น สิ่งนั้นสิ่งนี้มีมากมีน้อยในสามโลกธาตุนี้เป็นอันหมดความหมาย เมื่อยึดได้หลักเกณฑ์อันเป็นที่พึงใจภายในใจของตัวเองแล้ว สิ่งนั้นคือธรรม ท่านจึงเรียกว่าโลกุตรธรรม ธรรมเหนือโลก คือสูงกว่าโลกไม่ได้ว่าธรรมต่ำกว่าโลก ถ้าธรรมต่ำกว่าโลก ผู้บรรลุธรรมจะต้องเป็นผู้ต่ำกว่าโลก หาความประเสริฐไม่ได้ แต่ผู้บรรลุธรรมนั้นแลคือผู้ประเสริฐ เพราะธรรมพาให้ประเสริฐ

ธรรมเป็นคู่ควรของใจ ใจกับธรรมพยายามให้กลมกลืนเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ตั้งแต่สมาธิธรรมขึ้นไป ถึงขั้นปัญญาธรรมเป็นขั้น ๆ จนกระทั่งถึงวิมุตติหลุดพ้น เราจะทราบชัดว่าความหลุดพ้นเป็นอย่างไรที่ใจของเรา ก็หลุดพ้นจากสิ่งผูกพันทั้งหลายนั่นเอง ไม่ได้หลุดพ้นเหาะลอยขึ้นบนเมฆโน้น เมฆเป็นเมฆ อวกาศเป็นอวกาศ ไม่ใช่เป็นสิ่งที่อัศจรรย์ ไม่ใช่เป็นสิ่งที่เลิศไม่ใช่สิ่งที่ประเสริฐยิ่งกว่าใจที่หลุดพ้นแล้วจากสิ่งกดถ่วงทั้งหลาย

ใจดวงนี้ประเสริฐ อยู่ที่ไหนก็พอตัว หมดความสำคัญมั่นหมายในกาลสถานที่และวัตถุ นามธรรมต่าง ๆ ตลอดถึงภพนั้นชาตินี้ ซึ่งเคยเกิดเคยตายมาแล้ว เห็นความสุขความทุกข์ที่จะได้ในสถานที่นั่นที่นี่ หมดอาลัยเพราะความอิ่มตัวความพอตัวสมบูรณ์อยู่แล้วภายในจิตใจ จิตใจไม่หิวโหยแล้วจะไปเสาะโน้นแสวงนี้ให้ลำบากลำบนทำไม เท่าที่จิตเสาะแสวงก็เพราะได้อาหารไม่เป็นที่พึงใจนั่นเอง อันนั้นจะดีอันนี้จะดี คว้าที่ไหนมีแต่ฟืนแต่ไฟเพราะคว้าด้วยความโง่ ไม่ได้คว้าด้วยความฉลาด อำนาจของกิเลสพาให้คว้าจึงเจอแต่ฟืนแต่ไฟ

เราพยายามคว้าด้วยอรรถด้วยธรรม สติปัญญาศรัทธาความเพียร เอาให้ดี หลักฐานอันสำคัญสิ่งที่ประเสริฐสุดอยู่ภายในจิตใจของเรานี้ไม่อยู่ที่ไหน เอาให้เห็นตรงนี้ เมื่อเห็นตรงนี้แล้วปัญหาทั้งมวลในแดนโลกธาตุนี้ จะขาดสะบั้นลงในปัจจุบันทันตานั้นแล ปัญหาทั้งหมด หมดกันละที่นี่

การสลัดไตรภพออกจากจิตจึงเป็นสิ่งที่หนักอยู่มาก แต่ไม่ใช่เป็นสิ่งที่สุดวิสัย ธรรมวิสัยเป็นสิ่งที่เหมาะสมกับผู้ปฏิบัติ ผู้ต้องการความหลุดพ้นอยู่แล้วโดยดี ธรรมพระพุทธเจ้าทุก ๆ บททุกบาทเป็นธรรมทันสมัยเหมาะกับวิสัยของเราผู้ต้องการความหลุดพ้นยึดเข้ามาเป็นหลักเป็นเกณฑ์ของจิตใจ ให้พึ่งเป็นพึ่งตายกับธรรม สิ่งทั้งหลาย

เราได้เคยพึ่งมาแล้ว เป็นอันตรายต่อเราทั้งนั้น กลายเป็นพิษเป็นภัยไปหมด หาที่ไว้ใจไม่ได้

เพราะฉะนั้นจงยึดธรรมให้เป็นหลักเป็นเกณฑ์แก่จิตใจ เอาให้เห็นแดนแห่งความอัศจรรย์ ไม่อยู่ที่ไหนนอกเหนือไปจากจิตดวงที่หลุดลอยออกจากสิ่งต่ำช้าเลวทรามทั้งหลายนี้ อยู่ที่ตรงนี้แหละเอาให้ดี วันนี้หยุดเพียงเท่านี้ ท่านปัญญาอธิบายให้หมู่เพื่อนฟัง

<u>พูดท้ายเทศน์</u>

ธรรมนี่ไม่เอาจริงเอาจังไม่ได้นะ ต้องจริงต้องจังนะ เอาให้เห็นจนได้ความสงบอย่างน้อยให้ได้สงบนะ ถ้าไม่สงบแล้วไม่มีโลกอยู่ละจิตนี้น่ะ ผมเคยเป็นมาแล้วนี่ไม่ใช่ไม่เคยเป็น ถึงได้กล้าพูด แหม ไม่มีอะไรที่ร้อนยิ่งกว่าจิตหาความสงบไม่ได้ แต่ก่อนก็ร้อนก็ไม่เท่าไร ที่เรายังไม่ได้ภาวนาก็ร้อนก็ไม่เท่าไร บทเวลาภาวนาจิตได้รับความสงบตอนที่ไม่ได้ภาวนาก็รู้ว่ามันร้อนอยู่ แต่เวลาภาวนาพอได้หลักได้เกณฑ์ขึ้นมาแล้ว กลับกลายหายไปนี้ เสื่อมไปนี้ แหม มันไม่ลืมเอาเลย มันถึงขนาดไม่ลืมมันถึงไม่ลืม ร้อนเสียจนพูดไม่ถูก มีดีอันหนึ่งที่มันไม่ถอยเท่านั้น ถ้ารู้ว่าไม่ไหวสึกเสียดีกว่านี่ไปเลยนะ จมไปเลย

นี่ไม่เป็นอย่างนั้น มันมีแต่จะเอา ๆ ทั้งเข็ดทั้งหลาบจิตร้อน คือจิตมันอยู่กับโลกสงสารโน่นไม่ได้อยู่กับตัวนี่นะ อยู่กับเรื่องนั้นเรื่องนี้ยุ่งไปหมด ล้วนแต่เป็นเรื่องฟืนเรื่องไฟทั้งนั้น พอมันสงบแล้วมันไม่ยุ่ง สบายอยู่ภายในจิต เพียงขั้นสงบก็สบายไม่ยุ่งกับอะไร สบายอยู่ภายในจิต ขั้นนี้ขั้นเริ่มสบายแล้ว พอฐานของจิตแน่นเข้า ๆ ทีนี้ก็ยิ่งสบายใหญ่ สบายจนขี้เกียจ ไม่สนใจพิจารณาทางด้านปัญญา เพราะเราไม่เคยเดินทางปัญญา

เราไม่เคยเห็นผลของทางด้านปัญญา เห็นผลแต่ทางด้านสมาธิมันก็อยู่แต่สมาธิทั้งวันอยู่กับอันนั้นไม่ยุ่งกับอะไร มีแต่ความรู้อันเดียวเด่น ๆ ภายในร่างกายนี้ ความสงบเย็น ก็อยู่นั้นเสีย ที่เห็นว่าเมื่อมีสมาธิแล้วปัญญาจะเกิดเอง อย่ามาโกหกว่างั้นเลยเรา เมื่อมีสมาธิแล้วปัญญาจะเกิดเอง มันเกิดไม่ได้ ถ้าไม่พาให้เกิดว่าอย่างนั้นเลยนะเรา เราติดสมาธิมากี่ปี จำได้ลืมเมื่อไร ถ้าสมาธิจะเป็นปัญญาแล้วมันจะมากอดสมาธิอยู่ทำไม ทำไมไม่เห็นเป็นปัญญาเฉลียวฉลาดหลุดพ้นไปได้เลยโดยไม่ต้องพิจารณา

สมาธิต้องเป็นสมาธิ ปัญญาต้องเป็นปัญญา แต่เป็นเครื่องหนุนเท่านั้น คือสมาธินั่นหมายถึงจิตอิ่มตัวในขั้นนี้ ไม่หิวโหยเร่ร่อนไปกับอารมณ์ต่าง ๆ ทีนี้พาพิจารณาอะไรมันก็ตั้งหน้าตั้งตาทำ ถ้าทำในขณะที่จิตกำลังวุ่นวายนั้น พอพิจารณานี้มันเถลไถลไปเสีย มันไม่เป็นปัญญาให้ เป็นสัญญาไปเสีย เราเคยพิจารณาแล้ว เป็นสัญญาไปเสีย

ๆ พอจิตสงบแล้วเราก้าวทางด้านปัญญามันไม่วุ่นอะไรนี่ พาพิจารณาอะไรมันก็พิจารณาอันนั้น มันไม่หิวโหย นั่นน่ะมันก็รู้น่ะซิ รู้แง่นั้นขึ้นมา รู้แง่นี้ขึ้นมา เอ๊ะชอบกล ๆ

ผลที่เกิดขึ้นจากทางด้านปัญญา ผิดกับทางสมาธิ มันตัดกิเลสขาดวรรคขาดตอนไปโดยลำดับลำดา เอ๊ะชอบกล ๆ ขยับใหญ่ละที่นี่ โห เรามันมีนิสัยผาดโผน ลองได้ไปทางด้านปัญญาแล้วนอนก็ไม่ได้ พ่อแม่ครูอาจารย์เขกเอา ท่านเขกเอาอย่างหนัก ๆ เห็นนิสัยเราเป็นอย่างนั้นท่านก็ฟาดลงหนัก ๆ พูดธรรมดามันไม่ถึงคนหนา ๆ อย่างนี้คงว่างั้น ใส่เอาอย่างหนักเลยขึ้นไปหาท่าน กราบเรียนท่านว่าที่พ่อแม่ครูอาจารย์ให้ออกพิจารณาทางด้านปัญญานั้น เดี๋ยวนี้มันออกพิจารณา จนกระทั่งนอนไม่ได้ ก็มันนอนไม่ได้จริง ๆ นี่ มันพิจารณาทั้งวันทั้งคืนเลยนอนไม่หลับ กลางคืนนอนไม่ได้ ท่านว่า นั่นละมันหลงสังขาร พอท่านว่าอย่างนั้นเราก็ตอบท่านทันทีว่า ถ้าไม่พิจารณามันก็ไม่รู้ ท่านก็ดุเอาว่า นั่นละบ้าสังขาร บ้าหลงสังขาร โอ้โห ขนาบเดี๋ยวนั้นเลย ทีนี้งูเห่ามันไม่แผ่พังพานแล้วหมอบ นึกในใจว่าคงถูกอย่างท่านว่าแหละ

แต่มันไม่ถอยนะ พิจารณาไม่ถอย มันจะตายจริง ๆ ก็มันเพลียนี่ เพราะจิตทำงานมันไม่เพลียได้ยังไง มันคุ้ยเขี่ยขุดค้นฟัดกันอยู่นั้นไม่หยุดทั้งวันทั้งคืน นอนก็ไม่ยอมปล่อยงาน มันจะเอาให้รู้ให้เข้าใจ เอานั้นให้ขาด สุดท้ายก็สว่างขึ้นมาเสีย นอกจากกลางคืนไม่หลับแล้ว กลางวันยังไม่ยอมหลับอีกจนอ่อนลง ๆ นั่นละมันจะตาย ขนาดนั้นละมันถึงได้บังคับตัวเอง บังคับให้ปล่อยงานนั้นเข้ามาภาวนาเพื่อสงบใจ สมาธิไม่ทราบหายไปไหน แต่สมาธิหายในขั้นนี้ไม่เหมือนไม่มีสมาธินะ มันไม่ได้หาย เพียงแต่ไม่สนใจกับสมาธิเท่านั้น พอหมุนจิตเข้ามานี้มันก็ไปห่วงงานนั้น

มันไม่ได้ห่วงอะไรนี่มันห่วงงานนี้เท่านั้น พอปล่อยจากสมาธิไม่ได้นะปั๊บถึงงานเลย มันไม่ได้ไปอื่นไปงานนี้อย่างเดียว เหมือนกับเรียนภาวนาใหม่ เอาพุทโธอัดเข้าไป พุทโธ ๆ ๆ ถ้าห่าง ๆ ไม่ได้นะ มันจะออกหางานนั้น มันคอยจะพุ่ง ๆ พุทโธ ๆ ถี่ยิบบังคับเอาจริง ๆ นี่ให้เข้าสู่ความสงบ พุทโธ ๆ ตั้งหน้าตั้งตา เอาพุทโธ ไม่ให้มันออกให้มันอยู่ ๆ บังคับให้มันอยู่ สุดท้ายมันก็อยู่ เพราะไม่มีอะไรยุ่งกวน มันมีแต่จะออกหางานเท่านั้น ไม่ได้ออกตามโลกตามสงสารที่ไหนนี่ ออกไปหางานด้านปัญญา ความมุ่งหมายก็เพื่อฆ่ากิเลสนั่นเอง

พุทโธ ๆ ถี่ยิบ ลงไป จิตก็อ่อนลง ๆ สู่ความสงบในสมาธิ โอ้โห ! เหมือนถอดเสี้ยนถอดหนามนะ พอจิตสงบแน่วลงไปนี้ปล่อยงานหมด แน่วลงไป อยู่นั้นเสีย แต่อยู่นี้อยู่ด้วยความรู้นี่นะ อยู่ด้วยการบังคับ พอปล่อยไม่ได้ มันออกหางานทันที บังคับให้อยู่สบาย ทั้ง ๆ ที่สบายมันยังจะออกอยู่ ถ้าปล่อยไม่ได้นะมันจะออก บังคับไว้นั้นจน

กระทั่งมันแน่ว พอแน่ว พุทโธ ก็หายละที่นี่ มีแต่ความรู้เด่นไม่ให้มันคิดมันปรุงอะไรทั้งนั้น พักตัวเองพอมีกำลัง มันมีกำลังรวดเร็วนี่นะ พอพักตัวเองเห็นว่าเป็นที่แน่ใจแล้ว เป็นที่สะดวกสบายแล้วก็ปล่อย พอปล่อยก็ผึงใส่งานเลย

เหมือนกับมีดได้ลับด้วยหินนะ เหมือนกับเราเองรับประทานอาหาร พักผ่อนนอนหลับให้สบาย ๆ มีดก็เหมือนลับหินเรียบร้อยแล้ว ก็ฟันไม้ชิ้นนั้นแหละขาดสะบั้นไปเลย ไม้ก็ไม้ชิ้นเก่านั่นแหละ มีดก็มีดเล่มเก่านั่นแหละ เราก็เราคนเก่านั่นแหละ แต่มันต่างกันที่กำลัง มีดก็เหมือนได้รับหินแล้ว ฟาดลงไปคราวนี้ขาดลงไปอย่างรวดเร็ว ที่ว่า **สมาธิปริภาวิตา ปญฺญา มหปฺผลา โหติ มหานิสสา** คือสมาธิเป็นเครื่องหนุนปัญญา ถ้าเราไม่เข้าสมาธิ กำลังไม่มีจะหนุนปัญญาได้อย่างไร นี่เห็นคุณค่าของสมาธิในการหนุนปัญญาให้คล่องตัว

ปัญญาต้องเราพาออกมันถึงออก สมาธิมีพอแล้วก็เหมือนเครื่องทำครัวนั้นแหละ เอามากองพะเนินเทินทึกอยู่นี้ มันก็เป็นผักเป็นหญ้าเป็นเนื้อเป็นปลาอยู่นั้น ไม่ได้เป็นแกงนี่ ถ้าไม่มาผสมกันเข้ามาทำเป็นอาหารประเภทต่าง ๆ จะสำเร็จเป็นอาหารประเภทนั้น ๆ ไม่ได้ มันก็ต้องเป็นผัก เป็นปลา เป็นเนื้ออยู่โดยดี เมื่อมาผสม เอ้า จะทำเป็นอาหารประเภทใด เอาหยิบนั้นมาใส่ หยิบนี้มาใส่ ๆ ก็สำเร็จเป็นแกงขึ้นมา สมาธิก็เป็นสมาธิอยู่นั้นแหละจะเป็นปัญญาได้ยังไง ถ้าไม่พิจารณาออกทางด้านปัญญาแปรออกจากนี้ออกเป็นปัญญา พิจารณาเงื่อนไหนก็เป็นปัญญาไป นี่มันชัดอย่างนั้นนะ

เพราะฉะนั้นถึงได้กล้าพูด ใครจะมาโกหกไม่ได้นะเรื่องสมาธิว่างี้เลย เรื่องปัญญาใครจะมาโกหกไม่ได้นะ มันประจักษ์ทุกอย่าง ฟัดกันอย่างโชกโชน โห พูดพอเหมาะพอสมก็ว่าถึงเวลาพิจารณาทางด้านปัญญา ก็เอาให้เต็มเหนี่ยว อย่ามาห่วงสมาธินี่เวลามันผ่านไปแล้วก็รู้เอง

ความผิดอันนี้ก็เป็นครูทั้งนั้น ความถูกก็เป็นครู ความผิดก็เป็นครูทุกอย่าง แนะนำสั่งสอนคนอื่น ก็เอามาจากความเป็นของเจ้าของทั้งผิดทั้งถูกนั่นแหละ เวลาจะพิจารณาทางด้านปัญญา เอ้า ฟาดกันลงให้เต็มเหนี่ยวไม่ต้องห่วงสมาธิ ทีนี้พอถึงขั้นที่จะพักตัวมันเหนื่อยแล้วเราก็รู้เอง ทีนี้ถอยจิตปั๊บเข้ามาพักในสมาธิ ไม่ต้องห่วงปัญญาจะทำหน้าที่สมาธิให้สงบ เอ้าสงบ ตั้งหน้าตั้งตาพัก เช่นสมมุติว่าจะรับประทานอาหาร เอ้ารับให้พอกับความต้องการของธาตุ จะนอนก็นอนให้พอกับความต้องการของธาตุตื่นขึ้นแล้ว เอ้าทีนี้ทำงานไม่ต้องมาห่วงเรื่องอยู่เรื่องกิน เรื่องหลับเรื่องนอน ทำลงไปงาน นั่นละงานเป็นงาน พักเป็นพัก เป็นประโยชน์ด้วยกันทั้งนั้น

ท่านว่า พักสมาธิพอสมควรแล้วสมควรจะออกทางด้านปัญญา เอ้า พิจารณาทางด้านปัญญา เวลาเรียนก็มีท่านบอกไว้แล้ว ในปริยัติก็มี ตรุณวิปัสสนา พิจารณา

วิปัสสนาอ่อน ๆ พิจารณาสมาธิตามขั้น พิจารณาปัญญาตามขั้น ท่านก็ว่าไว้ตามปริยัติ แต่เมื่อมันไม่เข้ามาถึงตัวจริงมาเผชิญกันในหัวใจเจ้าของแล้ว มันเอาคำพูดอะไรมาไม่ได้ มันไม่ประจักษ์ พอเจ้าของไปเจอเสียเองแล้วทีนี้มันชัด ทั้งด้านสมาธิ ทั้งด้านปัญญา จะพักกี่มากน้อยก็เข้าใจละซิ จนกระทั่งมันไปเสียจนหาที่ไปไม่ได้ เวลามันหมุนอยู่นั้น มันเหมือนจะไม่มีเวลาพักเวลาหยุดได้เลย

เหมือนกับเราเปิดเครื่องจักรเครื่องยนต์นั่นแหละ พอเราดับเครื่องไปแล้ว เครื่องใหญ่เครื่องเล็กมันก็หยุดไปตามกันหมด นี่เวลาสติปัญญาลุกลามไปกับเชื้อได้แก่กิเลสประเภทต่าง ๆ มีมากน้อยเพียงไรก็ต้องลุกลามไปตามนั้น ๆ ไม่หยุดไม่ถอย พอไปเต็มที่แล้วก็หยุดเอง ไม่เห็นว่าเราจะต้องบังคับนี่ สติปัญญาที่หมุนตัวเป็นเกลียวหรือเป็นธรรมจักรอยู่นี้ จนเจ้าของรำคาญ บางทีรำคาญนะ โถ ! เมื่อไรมันจะหยุดจะพักสักที ทำไมภาวนาถึงเป็นอย่างนี้ดังนี้ก็มี เพราะปัญญาทำงานไม่หยุด

เราคาดเราคิดว่าจิตมีความละเอียดเข้าไปเท่าไร จะมีความสะดวกสบายมากขึ้น งานก็จะน้อยลง ๆ จะเบาไปสบายไป ๆ เรื่อย ๆ นั่นผิดทั้งเพ ความจริงไม่เป็นอย่างนั้น มันกลับตรงกันข้าม จิตละเอียดเท่าไรงานยิ่งมากยิ่งหมุนตัวเข้าไป ทำไมจึงเป็นอย่างนี้แน่ะ แล้วเมื่อไรจะหยุดได้สักที พอว่าเท่านั้นปั๊บมันก็ใส่งานปึ๋ง แน่ะ

ทีนี้เวลาไปเต็มที่เต็มเขตเต็มแดนแล้ว มันก็หยุดเอง ที่หมุนตัวเป็นเกลียวนั้นหายเงียบ จะว่าหายเงียบไปเพราะเหตุไร มันก็รู้ของตัวเองเสีย ตอนที่ปัญญาหมุนติ้วเพราะเหตุไรน่ะซี มันไม่รู้นี่ เพราะฉะนั้นจึงรำคาญ มันหมุนติ้ว ๆ เพราะเหตุไรไม่รู้ เพราะจิตกำลังเดินทาง ทางไม่เคยเดินมันก็งงน่ะซิ จึงต้องมารำคาญเจ้าของและไม่รู้วิธียับยั้ง เมื่อมันทราบทั้งเหตุทั้งผลพร้อมกันแล้ว ทำไมมันถึงหยุด หยุดเพราะเหตุไร ไปถามหาอะไรมันรู้แล้ว เข้าใจเสียแล้ว มันตัดปัญหาความสงสัยเสียทั้งหมด จะไปสงสัยอะไร

เหมือนคนไม่เคยใช้สติ ไม่เคยใช้ปัญญาเลยอยู่เฉย ๆ เหมือนบ้า เหมือนคนไม่มีหัวใจ บทเวลามันไปเต็มที่แล้ว ไม่เอาเรื่องเอาราวอะไร กับโลกก็เหมือนกับว่ามันอิ่มพอเสียทุกอย่างแล้ว เกี่ยวกับโลกสงสาร มันก็ไม่ไปยุ่งให้เสียเวล่ำเวลา มันเหนื่อยพิจารณาภายในอย่างว่ามันก็ไม่เอาเสีย ก็อยู่อย่างนั้นละหากไม่สงสัย อยู่แบบไหนก็ไม่สงสัยเสีย เดินจงกรมเดินไปเดินมา เห็นกิ้งก่า เห็นกระรอก กระแต ก็เล่นกับกระรอกกระแตไปเสีย แทนที่จะตั้งหน้าตั้งตาเดินจงกรม มันก็ไม่ได้เรื่องอีกแหละ เล่นกับสัตว์ไปเสีย เล่นกับสัตว์มันมีความหมายนะ ที่เล่นกับสัตว์มันเล่นด้วยความเมตตา จิตน่ะสำคัญอยู่ตรงนั้น

คำว่ากิเลส ๆ คือธรรมชาติอันนี้มันมีอยู่ทุกจิต พาให้เป็นอย่างนั้น สัตว์จึงต้องได้เสวยกรรม เพราะอำนาจของกิเลสเป็นเหตุให้ทำกรรม ทำกรรมแล้วก็เป็นวิบากขึ้นมา หมุนเวียนกันไป กันมา เพราะฉะนั้นใครจะประมาทภพชาติของสัตว์หรือของผู้ใดไม่ได้ เพราะมันหมุนเวียนสูง ๆ ต่ำ ๆ ลุ่ม ๆ ดอน ๆ อย่างนี้ตามหลักธรรมชาติของเครื่องหมุนมันมี พาให้ทำนั้นทำนี้ สูง ๆ ต่ำ ๆ ลุ่ม ๆ ดอน ๆ ดีบ้างชั่วบ้าง เพราะฉะนั้นเวลาผลออกมาจึงมีดี มีชั่ว มีสูง มีต่ำ ไปตามภพตามชาติ ตามกำเนิดของตน เพราะอำนาจแห่งวิบากพาให้เป็นไป

เวลาดูสัตว์ก็เหมือนกับดูหัวใจเรา ดูหัวใจสัตว์ก็เหมือนดูหัวใจคน ผิดกันอะไร ผิดแต่ร่างเท่านั้นเอง ร่างนี้ก็เป็นธาตุ ๔ ดิน น้ำ ลม ไฟ เหมือนกัน สำคัญอยู่ที่จิตนั้นมันจ่อเข้าไปตรงนั้น มันเกิดความสงสารเมตตา

เอาละทีนี้เลิกกันละนะ

<<สารบัญ

เทศน์อบรมพระ ณ วัดป่าบ้านตาด
เมื่อวันที่ ๒๘ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๒๕

มีแต่กิเลสเท่านั้นเป็นคู่ต่อสู้

ที่ทนอยู่ทุกวันนี้ก็เพราะเห็นแก่หัวใจของเพื่อนฝูงซึ่งเป็นนักบวช มีเจตนาและตั้งหน้าตั้งตาเข้ามาประพฤติปฏิบัติเพื่อกำจัดสิ่งที่เป็นภัยต่อจิตใจของตน จึงได้ทนอยู่ เพราะเทียบเคียงหัวใจของเราเองกับเพื่อนฝูง ที่เสาะแสวงหาครูหาอาจารย์ช่วยแนะนำสั่งสอนนั้นมีความรู้สึกอย่างเดียวกัน การเรียนตามปริยัติที่ท่านชี้แนวทางไว้เป็นกลาง ๆ อันเป็นหลักใหญ่ของศาสนา เราก็ได้เรียนมาพอสมควรด้วยกัน แต่เวลาจะแยกแยะเอาธรรมะส่วนที่จำเป็นมาปฏิบัติหรือแก้ไขตนเองนั้นแยกแยะไม่ถูก ไม่เข้าใจที่จะแยกแยะมาใช้ มาทำประโยชน์แก่ตน ทั้ง ๆ ที่เรียนมาแล้วด้วยกัน นี่เคยเป็นมาแล้ว

ท่านพูดถึงสมาธิก็เข้าใจ.แต่เข้าใจด้วยความคาดหมายด้นเดาไปไม่ตรงกับความจริงเพราะยังไม่ประสบความจริงขึ้นที่ใจ ทั้งนี้เนื่องจากไม่มีครูอาจารย์แนะนำสั่งสอนเป็นตัวสักขีพยานพาดำเนินให้เห็นต่อหน้าต่อตา ทั้งด้านปัญญาก็เช่นเดียวกัน ซึ่งเป็นความจำเป็นด้วยกันทั้งนั้น ที่จะต้องอาศัยครูอาจารย์คอยแนะแนวทางด้วยการปฏิบัติ ซึ่งท่านเป็นผู้ผ่านมาแล้วอย่างโชกโชนและชำนิชำนาญ ท่านสอนเราได้โดยถูกต้องแม่นยำ ไม่เสียเวล่ำเวลา ถ้าเป็นหมอก็เป็นหมอปริญญา หยิบยกยาขนานใดมาก็เหมาะสมกับโรคของคนไข้ชนิดนั้น ๆ ไม่ผิดพลาดเหมือนหมอเถื่อนที่ไม่ได้มีทั้งการศึกษามีทั้งด้านปฏิบัติทางการแพทย์มาก่อน

การเสาะแสวงหาครูอาจารย์ ที่แนะนำสั่งสอนในทางที่ถูกต้องแม่นยำเกี่ยวกับการปฏิบัตินี้ เป็นสิ่งที่หายากอยู่มาก การจดจำนั้นมีอยู่ทั่ว ๆ ไป ไม่ว่าท่านว่าเรา ต่างได้เรียนได้จดได้จำมาแล้ว หากไม่เป็นที่แน่ใจที่จะนำมาปฏิบัติต่อตนเองด้วยความถูกต้อง จึงต้องเกิดความสงสัยสนเท่ห์ ในเวลาจะประพฤติปฏิบัติเข้าด้ายเข้าเข็มจริง ๆ ด้วยเหตุนี้จึงต้องเสาะแสวงหาครูหาอาจารย์ เห็นครูเห็นอาจารย์เป็นความจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับเราผู้มุ่งปฏิบัติ

เราคิดเทียบเคียงท่านผู้อื่นมาเกี่ยวข้องกับเรา เราคิดถึงใจเรากับท่านผู้มาศึกษาทั้งหลายเป็นความรู้สึกอันเดียวกัน ถือเป็นความจำเป็นอย่างเดียวกันที่จะต้องเสาะแสวงหาครูหาอาจารย์ให้เป็นที่แน่ใจ จึงได้ทนอยู่กับหมู่กับคณะ ถ้าตามหลักนิสัยแล้วน่าจะไม่เป็นอย่างนี้ เพราะไม่ค่อยจะมีความหนักแน่นหรือสนใจในทางการแนะนำสั่งสอนใคร ๆ มากดังที่เป็นอยู่ซึ่งเกิดขึ้นเป็นขึ้นมาเองนี้เลย

การอยู่ลำพังคนเดียวในอิริยาบถของบุคคลคนเดียว จะเป็นอิริยาบถใดก็ตาม เป็นความเหมาะสมอยู่กับธาตุขันธ์และอัธยาศัยไปตามอิริยาบถนั้น ๆ ไม่ขัดไม่แย้งไม่หนักหน่วงไม่กดถ่วงไม่บีบบังคับ ธาตุขันธ์เป็นไปโดยหลักธรรมชาติของอิริยาบถ ยืน เดินนั่งนอนอย่างสะดวกสบาย จิตใจก็เป็นไปด้วยสม่ำเสมอ ระหว่างขันธ์กับจิตที่จะปฏิบัติต่อกันตามสัญชาตญาณที่รับผิดชอบกัน ไม่มีอะไรมาเหยียบย่ำทำลายมากระทบกระเทือนให้เป็นความชอกช้ำ นั่นเป็นความเหมาะสมกับอัธยาศัย อยู่ไปกี่วันกี่ปีกี่เดือนก็มีความเหมาะสมอยู่อย่างนั้นตลอดไป

แม้โรคภัยไข้เจ็บจะเกิดขึ้นมีขึ้นเหมือนอย่างธาตุขันธ์หรือโลกทั่ว ๆ ไป ก็ไม่ถือเป็นข้อหนักแน่นไม่ถือเป็นความหนักใจถือเป็นคติธรรมดาแห่งความจริงที่มีอยู่กับธาตุกับขันธ์นี้ มีธาตุขันธ์เป็นพื้นฐานแห่งความจริง และเวทนาทั้งหลายที่เกิดขึ้นจากการเจ็บไข้ได้ป่วยปวดหัวตัวร้อน ก็เป็นความจริงแต่ละอย่าง ๆ ที่แสดงขึ้นมาในธาตุขันธ์อันเป็นภาคพื้นแห่งความจริงทั้งหลายนี้ แม้จิตเองก็เป็นความจริงอันหนึ่งซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบ และรู้พร้อมทั้งการปฏิบัติต่อสิ่งทั้งหลายนี้อย่างพอเหมาะพอสมพอดีกัน ไม่มีอะไรยิ่งอะไรหย่อน เป็นความพอดี หากจะทนไม่ไหวจะแตกจะสลายทำลายไปก็เป็นไปด้วยความจริง ไม่มีอะไรกระเพื่อม ไม่มีอะไรจะเลยความจริงไป ต่างอันต่างจริง ต่างอันต่างตั้งอยู่ หากว่าสลายก็ต่างอันต่างสลายไปตามความจริงของตน

จิตผู้ที่ตั้งหน้าตั้งตาฝึกหัดดัดแปลงเพื่อเข้าสู่ความจริง โดยอาศัยธาตุขันธ์เหล่านี้เป็นต้นเหตุแห่งการพิจารณา ใจก็เป็นความจริง รู้ตามสภาพความจริง ไม่ฝืนความจริงอยู่สบาย การไปการอยู่แห่งธาตุแห่งขันธ์จึงไม่เป็นภาระหนักหน่วงที่จะมากดถ่วงจิตใจให้เกิดความกังวลวุ่นวายส่ายแส่ หรือเกิดความทุกข์ความลำบากขึ้นแก่ใจแต่ประการใด เพราะต่างอันต่างจริง ต่างอันต่างพอเหมาะพอดีกันอยู่แล้ว ทั้งความเป็นอยู่ทั้งการสลายไป นี่พูดตามหลักธรรมชาติของธาตุของขันธ์ของจิตใจตามอัธยาศัยนิสัยของแต่ละราย ๆ เฉพาะอย่างยิ่งสำหรับรายของเราเองเป็นเช่นนั้น แต่ทำไมจึงปฏิบัติตนให้เป็นดังที่กล่าวมานี้ไม่ได้ ก็เนื่องจากความเกี่ยวข้องเข้ามาสัมผัสสัมพันธ์อยู่เสมอโดยที่ไม่ต้องเสาะแสวงหา เริ่มเป็นมาตั้งแต่ขั้นเริ่มแรกที่พ่อแม่ครูบาอาจารย์ท่านมรณภาพจากไป

แต่ก่อนก็ไม่เคยคิดเคยคาดเคยฝันว่าจะมีหมู่มีคณะเพราะจิตใจไม่สนใจด้วย มีแต่ความเป็นผู้ผู้เดียว เป็นความสะดวกสบายตามอัธยาศัยของตน ครั้นแล้วก็เพื่อนฝูงเข้ามาเกาะเกี่ยว เฉพาะอย่างยิ่งฝ่ายพระของเราซึ่งอยู่ในวงเดียวกันมาเกี่ยวข้องพัวพันอันเป็นเหตุให้ต้องรับผิดชอบ แนะนำสั่งสอนหนักเบามากน้อยเรื่อยมา แม้จะปลีกตัวออกไปอยู่ในสถานที่ใด หลบหลีกปลีกออกเป็นแบบขโมยก็ได้ปฏิบัติมาแล้ว ก็ไม่พ้นที่

หมู่เพื่อนจะเข้าไปเกี่ยวข้องอยู่จนได้ เคยปฏิบัติเคยเป็นมาอย่างนั้นมาหลายหนแล้ว เพื่อความสะดวกสบายของตนเอง พอถึงกาลเวลาของธาตุขันธ์กับจิตใจที่จะถึงวาระสุดท้ายของมันเท่านั้น เป็นความสะดวกสบายสำหรับอัธยาศัย

แต่แล้วก็เป็นไปไม่ได้ ด้วยเหตุแห่งการคิดนึกเทียบจิตท่านจิตเราที่กำลังเสาะแสวงหาคุณงามความดีให้เป็นที่แน่ใจจากครูจากอาจารย์ ก็จำต้องได้แนะนำพร่ำสอนกันมาเรื่อย ๆ จากนั้นก็มากขึ้นมาโดยลำดับดังที่เห็นอยู่นี้ เพราะฉะนั้นท่านทั้งหลายจงเห็นความสำคัญของตน ในขณะที่อยู่กับครูกับอาจารย์เพื่อได้รับการแนะนำสั่งสอนอยู่เสมอ ให้ตั้งหน้าตั้งตาประพฤติปฏิบัติกำจัดสิ่งที่ตนเห็นว่าเป็นภัย จึงได้เสาะแสวงหาคุณงามความดีเพื่อกำจัดภัยเหล่านี้ อย่าได้ลืมเงื่อนต้นเจตนาในเบื้องต้นของตน

นี่ละที่ได้อยู่กับหมู่กับคณะมา ยากลำบากก็ทนเอา ก็เพราะเห็นว่าใจเป็นสิ่งสำคัญและการแนะนำสั่งสอนอบรมกันก็เป็นสิ่งสำคัญเช่นเดียวกัน หากไม่มีครูมีอาจารย์คอยแนะนำสั่งสอนแล้ว แม้จะมีเจตนาอย่างแรงกล้า ศรัทธา ความเพียร อย่างเต็มจิตเต็มใจ การก้าวไปก็เหมือนกับว่าเหตุผลไม่ลงรอยกัน คือการปฏิบัติก็เป็นลุ่ม ๆ ดอน ๆ ไปเสีย เพราะความไม่แน่ใจเป็นต้นเหตุ ผลที่จะพึงได้ตามความมุ่งหมายก็กลายเป็นอื่นไปเสีย

เมื่อได้รับการอบรมจากครูจากอาจารย์เป็นสักขีพยานแล้ว จิตใจก็แน่วแน่ การรับโอวาทจากท่านก็เป็นความแน่นอน ไม่สงสัย ไม่ลูบ ๆ คลำ ๆ แม้ผู้แสดงเองก็พูดตามหลักความจริงที่เคยประพฤติปฏิบัติและได้รู้ได้เห็นมามากน้อยหนักเบาเพียงไร หยาบละเอียดเพียงไร นำมาแนะนำสั่งสอนเต็มเม็ดเต็มหน่วย ทุกแง่ทุกมุมแห่งธรรมทั้งหลายที่กำลังดำเนินไป นับตั้งแต่เริ่มต้นแห่งสมาธิ ส่วนศีลเรารักษาด้วยกันแล้ว ไม่จำเป็นต้องอธิบายให้มากมายก่ายกองไป เพราะต่างคนต่างเข้าใจ

ส่วนวิธีการที่จะทำจิตให้มีความสงบ ดังปริยัติท่านบอกไว้ว่า สมาธิคือความสงบใจหรือความแน่วแน่อย่างนี้ สงบใจจะทำอย่างไรใจจึงจะสงบได้ มีวิธีการอย่างไรจึงจะปรากฏเป็นองค์สมาธิที่แท้จริงขึ้นมาที่ใจสำหรับผู้ต้องการอยู่แล้ว จึงต้องได้อาศัยการได้ยินได้ฟัง นี่ก็ได้อธิบายให้ฟังแล้ว วิธีการดำเนินทางด้านสมาธิโดยไม่สงสัย วิธีการที่อธิบายไปแล้วนั้น ๆ เป็นวิธีการที่ถูกต้องเหมาะสมตามจริตนิสัยของผู้มาอบรมด้วยกัน ไม่ปลีกไม่แวะ ไม่นอกเหนือไปจากที่สั่งสอนไว้แล้วเลย ทางด้านปัญญาก็เช่นเดียวกัน ทุกขั้นทุกภูมิทุกแง่ทุกกระทงแห่งปัญญา ได้นำมาอธิบายทั้งปัญญาขั้นหยาบขั้นกลางขั้นละเอียด ทั้งปัญญาเกี่ยวกับสิ่งภายนอก ทั้งปัญญาเกี่ยวกับสิ่งภายใน และสิ่งภายในโดยเฉพาะไปโดยลำดับลำดา ได้แสดงไว้เต็มเม็ดเต็มหน่วยเต็มอรรถเต็มธรรมที่ได้ปรากฏมากน้อยเพียงไร กับหมู่เพื่อนไม่เคยปิดบังลี้ลับ

ด้วยเหตุนี้จงทำความสนใจ ธรรมเท่านั้นเป็นสิ่งที่จะพยุงเราหรือหนุนเราให้หลุดพ้นจากกองทุกข์ คำว่ากองทุกข์นี้ไม่ว่าสัตว์ตัวใดในสามแดนโลกธาตุนี้ ต้องได้แบกได้หามด้วยกันทั้งนั้น มากกับน้อยมีต่างกันเล็กน้อยตามขั้นภูมิของภพของชาติ แต่ส่วนจิตใจนั้นต้องถูกร้อยรัดด้วยสาเหตุคือกิเลสที่จะนำกองทุกข์มาให้เราได้แบกได้หาม จึงไม่น่าสงสัยอันใดในสามแดนโลกธาตุนี้ว่าจุดใดดอนใดภพใดในสามโลกธาตุ กามโลก รูปโลก อรูปโลก กามภพ รูปภพ อรูปภพ นี้เป็นที่อยู่แห่งสัตว์ผู้ยังถูกร้อยรัดอยู่ด้วยกิเลสตัณหา อาสวะ และเป็นผู้ได้แบกหามกองทุกข์มากน้อยทั้งมวล ไม่มีใครที่จะหลุดพ้นจากกองทุกข์ไปได้โดยสิ้นเชิง เพราะความสิ้นกิเลสแล้วโดยสิ้นเชิงเลย โลกนี้จึงไม่เป็นโลกที่น่าสงสัยที่จะต้องตะเกียกตะกายกับมัน

ตะเกียกตะกายเท่าไรก็หมุนไปตามกงล้อของกิเลส ไม่ใช่หมุนไปตามกงล้อแห่งธรรมเช่นธรรมจักร เราจึงไม่น่าสงสัยว่าภพใดจะมีความสุขความสบาย เราเกิดมากับกองทุกข์แท้ ๆ ทำไมจึงสงสัยเรื่องทุกข์ แล้วกิเลสโดยแท้จริงที่ผลิตหรือผลักดันให้เรามาเกิดในภพชาตินั้น ๆ ไม่มีสิ่งใดเหนือกิเลส และไม่มีสิ่งใดที่จะมาทำงานแทนกิเลสให้สัตว์โลกทั้งหลายได้เกิดขึ้นมาแบกกองทุกข์แบกความทรมานอยู่ดังที่เห็นทั้งท่านทั้งเราตลอดถึงสัตว์ทั้งหลายนี้เลย นอกจากกิเลสประเภทเดียวเท่านั้นเป็นผู้ผลิตขึ้นมาเป็นผู้ผลักดัน เป็นผู้มีอำนาจ แดนโลกธาตุทั้งสามนี้เป็นที่ปกครอง เป็นที่เรืองอำนาจของกิเลสประเภทต่าง ๆ ความโลภ ความโกรธ ความหลง ราคะตัณหา นี้เป็นเจ้าตัวการอันสำคัญที่เป็นผู้เรืองอำนาจครอบงำหัวใจของสัตว์โลกไว้จนกระทั่งมืดมิดปิดตา ไม่มีแย็บ ๆ ยับ ๆ พอที่จะมองเห็นเช่นฟ้าแลบนี้เลย มองเห็นแดนแห่งความพ้นทุกข์

จึงเป็นบุญลาภหรือบุญอันประเสริฐของพวกเราที่ว่า **กิจฺโฉ มนุสฺสปฏิลาโภ** ได้เกิดมาเป็นมนุษย์นี้นับว่าเป็นลาภอันประเสริฐ เพราะเหตุใด เพราะเราได้เกิดในแดนแห่งพระพุทธศาสนา **กิจฺฉ ธมฺมสฺสวนำ** ได้ยินได้ฟังอรรถธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า แล้วได้ยึดเป็นหลักเป็นเกณฑ์ฝังที่หัวใจของเรา ฝากเป็นฝากตายกับธรรมของท่านแล้วประพฤติปฏิบัติตาม

นี่จึงเป็นบุญลาภ นับว่าเป็นบุญลาภเหนือสัตว์ตัวใดในโลกทั้งสามนี้ ที่เราได้มาประสบพบเห็นศาสนธรรมอันเป็นความถูกต้องดีงามเหมาะสมที่สุด ที่จะรื้อเราให้ได้พ้นจากภพจากชาติ ด้วยการยึดถือด้วยการปฏิบัติอรรถธรรมทั้งหลายที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้แล้วนี้ สิ่งที่จะทำให้เราภูมิใจ ภูมิใจอย่างไม่มีฉากหน้าฉากหลัง ฉากนั้นเป็นสุข ฉากนี้เป็นทุกข์ แฝงกันมาอย่างนั้นไม่มี ทุกข์ก็ทุกข์ให้เห็นอยู่อย่างชัด ๆ ว่าทุกข์เพื่อจะชนะ เช่น ทุกข์เพราะการประกอบความพากเพียร อันนี้จิตใจไม่ได้มาสนใจกับเรื่องความทุกข์เหล่านี้เลย

ถ้าผู้เห็นภัยแห่งความทุกข์ทั้งหลาย ซึ่งเป็นสิ่งที่ลึกลับสลับซับซ้อนฝังอยู่ภายในจิตใจ เพราะกิเลสตัณหาเป็นผู้ผลิตขึ้นมา ผลิตขึ้นมาจากจิตใจนั้นแล้ว จะไม่เห็นความทุกข์ความลำบากในการประกอบความพากเพียรนี้เลย จะตะเกียกตะกายไปจนได้ คนเราเมื่อเห็นทุกข์เห็นภัยอย่างเต็มใจแล้ว การตะเกียกตะกายหนีภัยทั้งหลายนั้น ไม่ถือเป็นของลำบากลำบนอันใดเลย ขอให้หลุดให้พ้นไปโดยถ่ายเดียวเท่านั้นเป็นที่พึงใจสำหรับผู้ที่แหวกว่ายตัวให้พ้นภัยไป

นี่เรามาประพฤติปฏิบัติเพื่อความแหวกว่ายจิตใจของเราที่เต็มไปด้วยภัยให้ได้หลุดพ้นไปจากภัยทั้งหลายเหล่านี้ ด้วยการประพฤติปฏิบัติกำจัดมันโดยทางความเพียรของเรา ไม่ว่าจะเดินจงกรม นั่งสมาธิภาวนา คิดอ่านไตร่ตรองในเงื่อนใด ๆ ขอให้เป็นเงื่อนเรื่องอรรถเรื่องธรรม อย่าให้เป็นเรื่องกิเลสตัณหาออกหน้าออกตาฉุดลากไปโน้นฉุดลากไปนี้อยู่ตลอดเวลา ทั้ง ๆ ที่เราเป็นนักบวช มุ่งหน้าต่อการประพฤติปฏิบัติและตั้งหน้ากำจัดกิเลสทั้งหลายด้วยความเพียร แต่มันกลายเป็นความเพียรของกิเลสมาทำหน้าที่แทนไปเสียอย่างนั้นอย่าให้มี

เอาให้จริงให้จังนักปฏิบัติ ไม่มีอันใดที่จะวิเศษวิโสเลิศยิ่งกว่าธรรม ขอให้ได้เข้าสัมผัสทางจิตใจเถอะ จะเริ่มมีความดูดดื่มเข้าไปโดยลำดับ ในขณะเดียวกันใจก็จะมีการจืดจางจากทุกข์ไปบ้าง ต่างจากสิ่งที่เคยยึดเคยถือเคยพัวเคยพัน เพราะอำนาจแห่งธรรมนั้นมีคุณค่าและมีน้ำหนักมากกว่า ถ้าว่าเป็นแม่เหล็กก็มีกำลังมากกว่า จะดึงดูดจิตใจให้สัมผัสสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องไปกับธรรมโดยลำดับลำดา สิ่งภายนอกที่เคยเป็นข้าศึกก็จะค่อยจืดจางไปเรื่อย ๆ อำนาจของธรรมเป็นอย่างนั้น

ท่านจึงสอนไว้ว่ารสแห่งธรรมชำนะซึ่งรสทั้งปวง รสแห่งธรรมขั้นนี้ชนะรสของโลกขั้นนั้น ๆ รสแห่งธรรมขั้นนั้นชนะโลกขั้นนั้นหรือชนะกิเลสขั้นนั้น ๆ รสแห่งกิเลสขั้นใดบ้าง รสแห่งธรรมเหนือกว่าไปโดยลำดับ ๆ ชนะไปได้โดยลำดับ ในขณะเดียวกันก็ปรากฏเป็นความแปลกประหลาดเป็นความอัศจรรย์ในตัวไปพร้อม ๆ กัน จนกระทั่งจิตใจได้หลุดลอยออกไปจากมูตรจากคูถคือขี้โลภ ขี้โกรธ ขี้หลง นี้ไปได้โดยสิ้นเชิงแล้วนั้นแลท่านว่าแดนพ้นทุกข์ จะว่าวิเศษก็ไม่มีอะไรเสมอแล้ว แต่ท่านผู้ถึงขั้นนั้นแล้วท่านไม่จำเป็น ทรงแต่คุณภาพตามหลักความจริง ด้วยความบริสุทธิ์ใจเท่านั้นเป็นที่พอแล้ว สิ่งเหล่านั้นเป็นสิ่งที่แยกแยะออกไปพูดว่าอันนั้นวิเศษอันนี้วิโส เป็นกิริยาอันหนึ่งที่แสดงออกไปจากนี้เท่านั้น

ฉะนั้นจงพยายามทำจิตใจของเราให้กลมกลืนกับธรรม สติธรรม ปัญญาธรรม อย่าได้ลดละ นี้แลทางเดินที่ถูกต้องดีงาม ทางที่จะหลุดพ้นจากภัยและทางต่อสู้กับภัยทั้งหลายหรือศาสตราอาวุธต่อสู้กับภัยทั้งหลายก็ไม่เหนือจากสติปัญญาของเรานี้ไป

อย่าให้กิเลสฉุดลากออกไปคิดไปปรุงไปแต่งเรื่องนั้นเรื่องนี้ ทั้ง ๆ ที่เรากำลังประกอบความเพียรของเราอยู่ด้วยการคิดการปรุงการแต่งทางด้านอรรถธรรม อย่าให้กิเลสเข้ามาสวมรอยแล้วปัดธรรมออกไปจากความคิดนั้นเสีย เอาความคิดความปรุงของกิเลสมาสวมรอยเข้าแทน ส่วนมากมักเป็นอย่างนั้น

ผู้ปฏิบัติธรรมในขั้นเริ่มแรกจึงเกิดความอิดหนาระอาใจ ว่าการประกอบความพากเพียรก็ประกอบมานานพอสมควรหรือนานมากแล้ว ความพยายามในการประกอบความพากเพียรก็ได้พยายามเต็มเม็ดเต็มหน่วย ทำไมจึงไม่ปรากฏผลเป็นที่พอใจ อย่างน้อยมีความสงบเย็นใจให้ได้เห็นได้ชมดังครูบาอาจารย์ท่านสอนก็ยังดี แต่นี้ทำไมไม่ปรากฏ แน่ะ! เราจะคิดไปอย่างนั้นเสียมาก โดยไม่คำนึงถึงสาเหตุที่มันไม่สงบ ไม่ได้รับผลที่พึงหวังนั้นเป็นมาอย่างไร ก็เป็นมาอย่างที่เราประกอบความเพียรแล้วกิเลสเป็นผู้สวมรอยไปทำหน้าที่แทนโดยไม่รู้สึกตัวนั้นแล มันจึงไม่ปรากฏผลเป็นที่พอใจเกิดขึ้น

ถ้าลงได้เป็นไปตามหลักธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงสอนแล้วจะไม่เป็นอื่น สวากขาตธรรมตรัสไว้ชอบแล้ว ขอให้เกาะให้ติดเถอะ ไม่ไปไหน นิยยานิกธรรมจะปราบปรามกิเลสที่ก่อเหตุให้เกิดความทุกข์นั้นออกไปได้โดยลำดับ ๆ จนกระทั่งออกได้โดยสิ้นเชิง แล้วจะกราบพระพุทธเจ้าอย่างราบภายในจิต ไม่ต้องไปหาองค์ศาสดาที่ไหนแหละ ไม่ต้องไปหาพระธรรมที่ไหน ไม่ต้องไปหาพระสงฆ์สาวกที่ไหนแหละ ธรรมชาติที่ปรากฏเด่นอยู่ภายในจิตนี้เป็นสักขีพยานแห่งความจริงทั้งหลายแห่งความวิเศษทั้งหลายคือ พุทธ ธรรม สงฆ์ นั้นอย่างประจักษ์แล้ว ไม่มีทางสงสัย อย่างนี้แลที่ว่าผู้ใดเห็นธรรม ผู้นั้นเห็นเราตถาคต เห็นตรงนั้นเอง

เริ่มสัมผัสสัมพันธ์ไปตั้งแต่สมาธิ ปัญญา ตามขั้นตามภูมิไปโดยลำดับ จนกระทั่งถึงวิมุตติหลุดพ้นแล้ว นั้นแลคือองค์ศาสดาแท้เป็นอย่างนั้น อันนี้ฉันใด อันนั้นฉันนั้น ธรรมคืออะไร ก็เห็นอยู่รู้อยู่ชัด ๆ นี้ ธรรมกับใจเป็นอันเดียวกันเห็นอย่างชัด ๆ จะไปถามใครที่ไหน ท่านปรินิพพานมากี่ปีกี่เดือนนั้นเป็นสมมุติอันหนึ่งเท่านั้น หลักธรรมชาติที่แท้จริงนี้ได้ประจักษ์แล้วกับจิตใจที่เป็นไปโดยหลักธรรมชาติแห่งความจริง คือความบริสุทธิ์พุทโธโดยแท้แล้วไม่สงสัย นี่แดนหลุดพ้นอยู่ที่ตรงนี้ อย่าไปคาดสถานที่กาลเวล่ำเวลาที่ไหน ให้กิเลสมันหลอกไป ๆ

เรื่องของกิเลสนี้ละเอียดมากทีเดียว เพราะฉะนั้นขั้นเริ่มต้นส่วนมากก็เป็นกิเลสอย่างหยาบ สติปัญญาของเราก็ไม่มี มันก็ไม่ทันกัน จึงต้องลำบากในขั้นเริ่มแรก แต่เวลาเราเอาจริงเอาจังแล้วก็ปรากฏจนได้ เพราะในขณะที่เอาจริงเอาจังจิตใจจดจ่อ สติจดจ่อ อย่างน้อยสติจดจ่อ ต่อจากนั้นปัญญาพิจารณาใคร่ครวญไปได้ ก็พอเข้าใจไป

ได้โดยลำดับ จนถึงขั้นมีทุนภายในจิตใจ สมาธิเป็นต้นทุนและเป็นต้นทุนอย่างละเอียดลออเข้าไปโดยลำดับ

จากนั้นผลิตปัญญาอย่านอนใจ แต่คำที่ว่าจากนั้นผลิตปัญญานั้นก็ไม่ได้หมายถึงว่าจะเป็นอย่างนั้นโดยถ่ายเดียว เมื่อถึงกาลที่จะใช้ปัญญาพินิจพิจารณาในระหว่างที่เห็นว่าเป็นกาลเหมาะสมแล้ว ก็ขุดค้นลงได้ พิจารณาได้ ไม่ได้แน่นอนตายตัวโดยถ่ายเดียว เพราะการทำความพากเพียรนี้ไม่ได้มีโปรแกรมไม่เป็นแผนที่ไปอย่างโลก ๆ หากเป็นแผนที่โดยหลักธรรมชาติ เป็นโปรแกรมโดยหลักธรรมชาติที่เห็นว่าเหมาะสมในกาลนั้นที่จะควรใช้ปัญญาหรือควรใช้เป็นสมาธิ มันหากมีการพลิกแพลงเปลี่ยนแปลงอยู่กับนักปฏิบัตินั่นแล ว่าอะไรเหมาะสมให้ทำอย่างนั้น ที่พูดถึงสมาธิหรือปัญญานี้พูดไปตามพื้นฐาน ส่วนมากเป็นอย่างนั้น แต่แม้เช่นนั้นในกาลที่จะนำปัญญามาใช้ในระหว่างที่เห็นว่าจำเป็นยังต้องแทรกกันเข้าเสมอ ผู้ปฏิบัติทำให้จริง

นี่ก็ได้พยายามเต็มเม็ดเต็มหน่วยกับหมู่เพื่อนฝูง การแนะนำสั่งสอน เรามาบวชเป็นพระนี่หมดเรื่องความเกาะเกี่ยวที่จะให้เกิดความยุ่งเหยิงวุ่นวาย ให้เกิดพิษเกิดภัยใด ๆ กับผู้หนึ่งผู้ใด เพราะสมณเพศเป็นเพศที่ปล่อยวางเรื่องกรรมเรื่องเวรเรื่องความทุกข์ความร้อนเกี่ยวโยงกันกับใครต่อใครไม่มี เป็นเพศที่บริสุทธิ์ พูดง่าย ๆ เป็นเพศที่ไม่ก่อกรรมก่อเวรเป็นเพศที่ปล่อยวาง เป็นเพศที่เป็นอรรถเป็นธรรม เป็นเพศที่มีเมตตา เป็นเพศที่ให้อภัย เพราะฉะนั้นสมณะคือนักบวชนี้ไปที่ไหนจึงไม่ค่อยเป็นภัยในสายตาของโลก พอมองเห็นใจก็ลงแล้ว ผิดกับเพศอื่น ๆ

สิ่งภายนอกเราก็ได้ตัดมาอย่างนั้น ไม่เป็นกังวลกับผู้หนึ่งผู้ใด ไม่ได้ระเวียงระวังอะไรผู้ใด ที่จะมาทำความเดือดร้อนเสียหายและมากระทบกระเทือนตลอดถึงมาทำร้ายร่างกายของเรา มาฆ่ามาฟัน มาอะไรกันไม่มี สิ่งที่เป็นภัยต่อเราก็คือกิเลสเท่านั้น เวลานี้ จึงต้องมาฟาดฟันกันที่ตรงนี้ ข้างนอกไม่เป็นภัยแต่ข้างในเป็นภัย คือกิเลสเป็นภัยต่อเรา ความรักเกิดขึ้นก็ทำให้ติด ความชังเกิดขึ้นก็ทำให้ติด ติดใจได้ทั้งนั้น หลงไปได้ทั้งนั้น จึงเรียกว่ากลอันละเอียดแหลมคมของกิเลส ไม่ว่าอันใดที่แสดงขึ้นมาขึ้นชื่อว่าเป็นเรื่องของกิเลสแล้ว ย่อมทำให้ติดให้พัวพัน ให้หลงไปได้โดยไม่ต้องสงสัย นี่ละเอียดขนาดนั้น

ถ้าไม่ใช่ธรรมแล้วจะดูกลมายาของกิเลสจะดูรสดูชาติดูความละเอียดแหลมคมของกิเลสไม่ได้เลย ไม่รู้เรื่อง เหมือนกับหลับตาดูวัตถุต่าง ๆ นี่แหละ จนกระทั่งศีรษะไปโดนปิ้งเข้า ศีรษะแตกก็จะรู้แต่เพียงศีรษะแตก แต่สิ่งที่โดนนั้นคืออะไรก็ไม่เห็นอีก เพราะตามันบอดขนาดนั้นจะว่าไง นี่ปัญญามันบอด โดนกิเลสตัวไหน เอาให้จนร้องห่มร้องไห้ให้นอนไม่เป็นหลับเป็นตื่นเป็นบ้าเป็นบอไปสด ๆ ร้อน ๆ ก็ไม่รู้ว่าเป็น

สาเหตุมาจากอะไร ติดพันกันไป พอใจในความคิดความปรุงซึ่งเป็นฟืนเป็นไฟนั้น โดยไม่มีการเข็ดการหลาบ

คนเราถ้าเข็ดหลาบได้ก็เท่ากับว่าเห็นโทษของกิเลส จะไม่ทำให้เป็นอย่างนั้นอีกต่อไป แต่นี่มันเข็ดไม่ได้ เสียใจก็เคยเสียมาสักเท่าไร ตั้งแต่เป็นเด็กจนกระทั่งปัจจุบันเคยเบื่อเคยหน่ายความเสียใจเมื่อไร มันสร้างกองทุกข์ให้ผู้ที่เสียอกเสียใจนั้นได้รับความทุกข์ร้อนขนาดไหน ถึงกินไม่ได้นอนไม่หลับมีอยู่มากมายเต็มแผ่นดิน มีใครบ้างที่มีความเข็ดหลาบกับโทษของมัน ที่ทำให้เกิดความเคียดแค้นเสียอกเสียใจจนถึงกับน้ำตาร่วงลงมา แล้วกินไม่ได้นอนไม่หลับ บางรายถึงเป็นบ้าไปเลยก็ยังมี แล้วใครเห็นโทษของมัน ถ้าเห็นโทษของมันจะยอมตัวทั้งคนที่มีคุณค่ามากนี้ไปเป็นบ้ากับกิเลสซึ่งหาคุณค่าหาราคาไม่ได้อย่างไร นี่มันแหลมคมอย่างนั้น ทำให้โลกตาบอดติดได้ทั้งนั้น ขึ้นชื่อว่ากลมายาของกิเลสแสดงออกมาอย่างไรต้องติด ๆ กันทั้งโลก

เพราะฉะนั้นจึงต้องอาศัยหลักธรรมที่เหนือกิเลสนี้เข้าไปจับกัน เฉพาะอย่างยิ่งสติปัญญาให้ฝึกเสียก่อน ท่านจึงต้องถือสมาธิเป็นฐานเดินเป็นสนามรบในเบื้องต้นให้ได้มีความสงบเย็นใจชั่ำชองชำนิชำนาญนี้แล้ว พิจารณาแยกแยะทางด้านปัญญา นี่คืออุบายที่จะเปิดดูหน้าตาของกิเลส จะเปิดดูโทษของกิเลสที่มันสลับซับซ้อนมากและเปิดดูหน้าดูตาของมัน ที่ท่านว่ากิเลสเป็นภัย ๆ เป็นอย่างไร เอาอะไรมาทดมาสอบมาแยกมาแยะวันยังค่ำ ตลอดวันตายไม่มีทางเจอ นอกจากกิเลสแทงเอา ๆ เหยียบย่ำทำลายแหลกแตกกระจายไปยิ่งกว่าผุยผงไปเสียเท่านั้น นอกจากธรรมไม่มีทางแก้ เพราะฉะนั้นจึงต้องให้หนักแน่นในธรรม

พระพุทธเจ้าไม่เป็นผู้อัศจรรย์ได้อย่างไร โลกทั้งโลกไม่มีใครแหวกออกมาจากกรงขังของกิเลส ออกจากความมืดมิดปิดตาของกิเลสได้ มีพระพุทธเจ้าพระองค์เดียวเท่านั้นแหวกว่ายโผล่ขึ้นมาได้ จึงทรงประกาศศาสนธรรมให้กังวานไปทั่วโลกธาตุ สาวกทั้งหลายก็ได้ประพฤติปฏิบัติพอเห็นลู่เห็นทาง แล้วก็ได้ดำเนินตามแล้วแหวกว่ายกันออกมาได้ ๆ นอกจากนั้นมีใครมาเป็นผู้เฉลียวฉลาดแหลมคมในการแนะนำสั่งสอนกันให้พ้นจากโลกันตนรกนี้ไปได้ คำว่า"โลกันตนรก" นี้ก็คือว่า มืดแปดทิศแปดด้านทั้งวันทั้งคืน ทุกอิริยาบถ ตั้งแต่วันเกิดมาไม่มีความสว่างจากกิเลสเลย มีแต่ความหนาความแน่นความมืดมิดปิดตาไปเสียทั้งวันทั้งคืน ให้กิเลสทำหน้าที่เป็นเขียงสับยำลงไปละเอียดแตกกระจายภพนี้ภพนั้นจนไม่มีกำหนดกฎเกณฑ์ว่า เมื่อใดกาลใดถึงจะหลุดพ้นไปได้ ถ้าไม่มีธรรมเป็นผู้ฉุดลากขึ้นมา

นี่เราเกิดในท่ามกลางแห่งพระพุทธศาสนาจึงเป็นบุญลาภของพวกเราและเป็นมนุษย์เป็นผู้ปฏิบัติด้วยความเป็นนักบวชนี้ ก็ยิ่งเป็นบุญลาภอันใหญ่โต อย่าให้ผ่านพ้น

ไปได้ เวล่ำเวลามีเท่าไรให้ทุ่มเข้ามาเพื่อกำจัดสิ่งที่เป็นภัยต่อจิตใจ เอ้า ความรักว่ามันมีรสชาติ เอาความไม่รักเข้าไปให้ได้ปรากฏความไม่รัก ความชังว่ามันมีรสชาติ มันเป็นของดิบของดี ความรักก็เป็นของดิบของดี ความโลภก็เป็นของดิบของดี ความโกรธก็เป็นของดิบของดี ความหลงก็เป็นของดิบของดี แล้วก็ดำเนินตามหลักธรรมของพระพุทธเจ้าที่ทรงชี้แนะไว้แล้วโดยถูกต้องนี้ ให้เข้าถึงขั้นไม่รักเป็นยังไง

จิตแต่ก่อนเคยรักเป็นอย่างนั้น ผลของมันเป็นอย่างนั้น ทีนี้จิตไม่รักนี้ผลเป็นยังไง จิตไม่ชังเป็นยังไง แต่ก่อนจิตเวลาเกิดความชังขึ้นมานี้เป็นอย่างไรผลของมัน บัดนี้จิตไม่ชังเป็นอย่างไร แต่ก่อนจิตเคยโลภ บัดนี้ไม่โลภเป็นยังไง มันเคยหลง มันไม่หลงเป็นยังไง นี่เห็นกันได้ชัดเหนือกว่ากัน เหนือกัน ๆ โดยลำดับลำดา

ถ้าไม่มีสิ่งเทียบแล้ว เราจะไม่เห็นโทษและคุณค่าของกันและกัน โทษก็คือโทษของกิเลสเราไม่เห็น ธรรมเมื่อไม่มีในหัวใจของเราเป็นสิ่งที่เหนือกิเลส เราก็ยังไม่เห็นคุณค่าของธรรม ต่อเมื่อได้เห็นชัดเจนภายในจิตใจ ทั้งโทษที่เกิดขึ้นจากกิเลสผลิตขึ้นมาทุกประเภทด้วยความลุ่มหลงของเราเอง เราก็เห็นได้ชัด ทั้งธรรมที่เราได้ประพฤติปฏิบัติจนสามารถกำจัดกิเลสประเภทต่าง ๆ ไปได้ตามลำดับลำดา จนกระทั่งได้ถึงขั้นสุดยอดปราบกิเลสราบภายในจิตใจ ผลเป็นอย่างไร นั่นแหละที่ว่าผลเลิศ ไม่มีอะไรเสมอเพราะกิเลสราบลงไปแล้วคู่แข่งไม่มี จะเอาอะไรมาเสมอ

ก็มีแต่กิเลสเท่านั้นเป็นคู่ต่อสู้ของธรรม เมื่อนำธรรมมาประพฤติปฏิบัติกำจัดมันให้ราบลงไปภายในใจแล้ว อยู่ไหนอยู่เถอะ กล้าสามารถพูดได้เต็มปากถ้าจะพูดแล้วรู้ได้อย่างเต็มใจว่าในสามแดนโลกธาตุ อันเป็นแดนแห่งสมมุติทั้งมวลนี้ ไม่มีอะไรที่เข้ามายุแหย่ก่อกวนจิตใจให้กระเพื่อมขุ่นมัวได้เลย นอกจากกิเลสเท่านั้น นั่น! พอกิเลสราบหมดแล้ว ไม่มีอะไรอีกแล้วแต่นี้ต่อไป มีแต่ความบริสุทธิ์วิมุตติล้วน ๆ เต็มหัวใจ ถึงว่าหมดภัยหมดเวร ความรักก็มีขึ้นอีกไม่ได้แล้ว หมดซากไปแล้ว อย่าว่าแต่มันตาย สิ้นซากด้วย ความโกรธความหลงสิ้นซากไปหมด **อวิชฺชาปจฺจยา สงฺขารา** กลายเป็น...**อวิชฺชายเตฺวว อเสสวิราคนิโรธา สงฺขารนิโรโธ** ดับ ๆ ๆ เรียบไปหมด เหลือแต่ความบริสุทธิ์พุทโธ นี่แหละได้ถึงแล้วซึ่งจุดที่ต้องการตามเจตนามุ่งหมาย

ในเบื้องต้นก็ล้มลุกคลุกคลานไปเพราะไม่เคย ยังไม่ชำนาญและยังไม่เคยเพราะทางไม่เคยเดิน ต่อเมื่อได้รับการอบรมจากครูจากอาจารย์ วิธีการทำความพากเพียร วิธีการต่อสู้กับกิเลส เครื่องมือมีเท่าไร ท่านหยิบยื่นให้ ๆ ยื่นให้นำไปสัประยุทธ์กับกิเลส ต่อสู้กับกิเลสไปโดยลำดับลำดา ต่อไปเจ้าของก็ผลิตขึ้นได้ เครื่องมือทีแรกก็อาศัยครูบาอาจารย์ท่านหยิบยื่นให้ จะเป็นสติปัญญาหรือเป็นธรรมทั้งดุ้นก็ตาม อาศัยนี้ไปก่อน ต่อจากนั้นเราก็แจงออกได้เอง ผลิตขึ้นมาเองได้

สติปัญญานี้เวลาผลิตขึ้นมาเต็มตัวแล้ว กระดิกออกแง่ใดมุมใดมีแต่เรื่องของสติปัญญาล้วน ๆ รอบหัวใจ นั่น เมื่อถึงขั้นนี้แล้ว กิเลสตัวใดจะมากล้าหาญท้าทายบนเวทีให้เห็นวะ ไม่เห็น มีแต่หลบแต่ซ่อน อันเป็นอุบายของกิเลสซึ่งเป็นนิสัยแหลมคมอยู่แล้วเท่านั้น จะหลบจะซ่อนอยู่ซอกใดมุมใด สติปัญญาตามขุดค้นลงไปจนเหลวแหลกแตกกระจายไปทุกแง่ทุกมุม

ทีแรกก็ขุดค้นไปตามเรื่องของรูป เสียง กลิ่น รส เครื่องสัมผัส สกลกาย นับตั้งแต่เกสา โลมา นขา ทันตา ตโจ เข้าไปทุกอวัยวะ ทั้งภายนอกภายในได้สัดได้ส่วนเทียบเคียงกันแล้ว มีความจริงเสมอกัน ถ้าพูดถึงอสุภะอสุภัง ก็มีความจริงเสมอกัน พูดถึง **อนิจฺจ ทุกฺข อนตฺตา** ก็มีความจริงเสมอกัน เมื่อเข้าใจชัดเจนในส่วนหยาบก็แสดงว่ากิเลสส่วนหยาบนี้ได้ล้มละลายไปแล้ว ได้หมอบราบแล้ว แพ้แล้ว ด้วยสติปัญญาขั้นนี้ จากนั้นก็พิจารณาเข้าไปขั้นละเอียด ท่านเรียกว่านามธรรม มันหากเป็นของมันไปเอง เหมือนกับไฟได้เชื้อ ไหม้นี้หมดแล้วไหม้นั้นต่อ ๆ จนกระทั่งไม่มีอะไรไหม้นั้นละไฟถึงจะดับไปเอง

สติปัญญาก็หมุนตัวเป็นเกลียวไปตั้งแต่ขั้นเริ่มแรกแห่งการพิจารณาทางสติปัญญา แต่เริ่มแรกนี้ต้องอาศัยการบังคับบัญชาให้พิจารณาเสียก่อนเพราะยังไม่เห็นผลของปัญญา ต่อเมื่อได้เห็นผลของปัญญาที่พิจารณาไปได้โดยลำดับลำดาแล้ว จะค่อยหมุนตัวไปเรื่อย ๆ และเห็นกิเลสแตกกระจัดกระจายตายระเนระนาด ประจักษ์อยู่กับสติปัญญา นั่นแหละสติปัญญายิ่งจะหมุนเข้าไป ขันธ์ไม่ว่าขันธ์ใด เวทนาขันธ์จะเป็นสุขเป็นทุกข์เป็นเฉย ๆ มันก็เป็นเพียงอาการอันหนึ่ง ๆ เท่านั้นที่ปรากฏขึ้นตามความจริงของตน ถ้าเราไม่ไปหลงไปยึดเสีย อันนั้นจะเป็นอะไรไป

เขาไม่มีความรู้สึกในตัวของเขา สุขก็ดี ทุกข์ก็ดี เฉย ๆ ก็ดี เป็นความจริงอันหนึ่ง ๆ เท่านั้น เขาไม่ได้ว่าเขาเป็นทุกข์ เขาไม่ได้ว่าเขาเป็นสุข เขาไม่ได้ว่าเขาเป็นเฉย ๆ มีแต่จิตตัวลุ่มหลงนี้ต่างหากไปสำคัญมั่นหมายว่านั้นเป็นทุกข์ นี้เป็นทุกข์ นั้นเป็นสุข นี้เป็นสุข นั้นเป็นเรา นั้นเป็นของเรา นั้นเป็นเฉย ๆ นี้เป็นเฉย ๆ ตัวนี้ไปสำคัญ แล้วตัวนี้ก็ไปหลงไปยึดเอา เลยกลายว่าเวทนาเป็นตนเป็นของเราไปเสีย เมื่อทุกข์เกิดขึ้นก็เข้าใจว่า เราเป็นทุกข์ บีบบังคับหัวใจเข้าไปอีก ก็ไม่รู้สึกตัว

เมื่อปัญญาได้คลี่คลายให้เห็นตามความจริงแล้ว เวทนาทั้งหลายก็จริงอยู่ตามสภาพของมัน จะเกิดขึ้นภายในกายก็เป็นความจริงตามสภาพของมัน แต่เวทนาทางใจเป็นสิ่งที่ละเอียดมาก พิจารณาเวทนาทางกายกับทางใจนั้นไม่เหมือนกัน หากเป็นอุบายวิธีของผู้ที่มีภูมิสติปัญญาขั้นนั้นแล้วจะต้องพิจารณาตัวเองเข้าใจในตัวเองไปโดยลำดับ ไม่เหมือนขั้นเวทนาทางกาย

พูดถึงเรื่องสังขาร ฟังซีสังขาร มันคิดมันปรุงยิบแย็บ ๆ อะไรพาให้มันปรุงก็คือ **อวิชฺชาปจฺจยา** นั่นแหละ จึงเป็น **สงฺขารา** ขึ้นมา อวิชชามาหนุนจึงให้คิดออกนอกลู่นอกทาง คิดไปในแง่ต่าง ๆ คิดไม่อิ่มไม่พอ ไม่มีความเบื่อความหน่าย ก็คือคิดเพราะฤทธิ์ของอวิชชา ถ้าเพราะอำนาจของธรรมแล้ว พอตัว จะคิดอะไรคิดตามเหตุตามผล เมื่อจบเหตุจบผลแล้วพอ ๆ ไม่มีลุกลามเหมือนอวิชชาพาคิด ต่างกันอย่างนี้

สังขารนี้เวลาอวิชชานำไปใช้นี้ใช้ไม่หยุด ไม่มีวันหยุดวันถอย ใช้วันยังค่ำคืนยังรุ่ง ไม่ว่าอิริยาบถใดพาคิดพาปรุงพาแต่งพาสำคัญมั่นหมายไปตามสัญญาอารมณ์ก็ไม่มีเวลาหยุด เหมือนไฟได้เชื้อ หมุนไปอย่างนั้นถ้าสติปัญญาไม่ทัน ต่อเมื่อสติปัญญาทันลงไปแล้ว อะไรคิดขึ้นปรุงขึ้นก็รู้เท่าทันเสีย คิดดีก็ดับไป คิดชั่วก็ดับไป เมื่อถึงขั้นละเอียดแล้ว คิดดีก็ดับ คิดชั่วก็ดับ คิดอะไรขึ้นมามันก็ดับทั้งนั้น

สัญญาสำคัญมั่นหมายไปไหน วาดภาพหลอกตัวเองไปทำไม สำคัญมั่นหมายว่าอย่างนั้นอย่างนี้ก็คือภาพหลอกตัวเองนั่นแล จิตก็รู้เสียว่ามันออกไปจากนี้ไปวาดภาพหลอกตัวเอง อันนั้นมันก็ต่อไปไม่ได้มันก็ดับ เมื่อสติปัญญาทันมันก็ดับ เป็นแต่เพียงว่าอาการอันหนึ่ง ๆ ซึ่งปรากฏขึ้นตามความจริงของตนแล้วดับไป ๆ เพราะอวิชชาอ่อนตัวลงไป ไม่สามารถที่จะผลักดันให้คิดได้ทุกแง่ทุกมุมเหมือนอย่างแต่ก่อนโดยที่ปัญญาไม่ทัน แต่เมื่อสติปัญญาทันแล้ว อวิชชามันก็อ่อนตัวเข้าไปและถอยตัวเข้าไป สิ่งเหล่านี้ก็เป็นแต่เพียงทางเดิน

อวิชชาเดินไม่ได้แล้วที่นี่ ถูกสติปัญญาหักห้ามต้านทานหรือฟาดฟันหั่นแหลกเข้าไปโดยลำดับ ก็วิ่งเข้าสู่จุด ท่านว่า**อวิชฺชาปจฺจยา สงฺขารา** จะอยู่ที่ไหนอวิชชาถ้าไม่ฝังอยู่ที่หัวใจ นั่นแหละวัฏจักรอยู่ที่นั่น อยู่ที่วัฏจิตนั่นเอง จึงเรียกว่าวัฏจักรวัฏจิตอยู่ที่นั่น ฟาดฟันลงไป เข้าไปโน้น มันก็**อนิจฺจ ทุกฺข อนตฺตา** ตามขั้นของมันเหมือนกันไม่นอกเหนือไปจากนี้ เป็นแต่เพียงว่าไม่ใช่อสุภะอสุภังเหมือนอย่างส่วนร่างกายเท่านั้น เป็นไตรลักษณ์ **อนิจฺจ ทุกฺข อนตฺตา** ไปแล้ว ละเอียดลออ แล้วปัญญาจะหมุนตัวไปเองทันกับเหตุการณ์ไปโดยลำดับลำดา

เพราะปัญญาขั้นนี้เป็นปัญญาขั้นเกรียงไกรมากทีเดียวกิเลสไม่มีตัวใดที่จะมาหาญต่อกร นอกจากหลบ ๆ ซ่อน ๆ ไปอย่างนั้น ต้องได้ใช้อุบายวิธีปัญญาอย่างแยบยล ปัญญาขั้นแยบยลก็มีอีก กิเลสแยบยล ปัญญาก็แยบยล กิเลสละเอียดแค่ไหน ปัญญาก็ละเอียดตามกัน สุดท้ายอวิชชาก็พ้นปัญญาไปไม่ได้ เอาแหลกแตกกระจายไปภายในจิต เมื่อ **อวิชฺชาปจฺจยา สงฺขารา** ซึ่งมากลายเป็นตัวจิตเสียเองได้แตกกระจายไปหมดแล้ว จิตแท้จริงคืออะไรจะสงสัยทำไม ถามใครที่นี่ เป็นความบริสุทธิ์ล้วน ๆ

เห็นประจักษ์ แต่ก่อนเป็นอะไรก็ไม่รู้ เมื่อสติปัญญาเข้าถึงแล้วก็ขาดกระเด็นออกจากกัน

นั่นแหละการรื้อภพรื้อชาติรื้อวัฏสงสาร รื้อกองทุกข์ทั้งมวลที่เคยแบกเคยหามมาเป็นประจำแต่ตั้งภพชาติทีแรกจนเป็นอจินไตย ไม่สามารถที่จะคำนวณได้ มายุติกันลงในขณะที่อวิชชาซึ่งเป็นตัวภพตัวชาติเป็นวัฏจักรวัฏจิต ได้แตกกระจายไปจากจิตนั้นแล้ว เหลือแต่ความบริสุทธิ์ล้วน ๆ ที่นี่ถามอะไร ถามหาทำไมนิพพาน อยากมาเต็มหัวใจก็อยากเถอะ จะหายอยากทันที อยากไปพระนิพพาน อยากพ้นทุกข์ก็หาย อยากไปนิพพานก็หาย อยากอะไรก็หาย สติปัญญาที่เป็นธรรมจักรหมุนตัวเป็นเกลียวอยู่ก็หาย ไม่หายจะเอามารบอะไรมาฟันอะไร ลงตามสภาพความจริง เพราะสติก็เป็นสมมุติ ปัญญาก็เป็นสมมุติ เป็นแต่เพียงว่าสมมุติขั้นแก้ขั้นถอดขั้นถอนขั้นฟาดฟันหั่นแหลกกับกิเลสอันเป็นสมมุติด้วยกัน

ท่านว่าสัจธรรมทั้งสี่อยู่ที่ไหน ที่กล่าวมาทั้งหมด กล่าวแต่เรื่องสัจธรรมทั้งนั้นแล้วอยู่ที่ไหน ไม่อยู่กับกายกับใจของเราแล้วจะอยู่ที่ไหน ทุกข์ท่านว่าให้กำหนดรู้ นั่นเป็นอาการอันหนึ่ง ทุกข์เกิดขึ้นคนไม่ตายทำไมจะไม่รู้ แต่มันรู้ธรรมดาก็มี รู้เพื่อตั้งสติปัญญาพิจารณาหาสาเหตุมันก็มี ที่ท่านว่าทุกข์ให้พึงกำหนดรู้ คือให้มีสติพิจารณา ของผู้ประกอบความเพียร ผู้ไม่ประกอบความเพียรท่านก็ไม่สอน ว่าทุกข์นี่พึงกำหนดรู้ รู้อะไร มันก็รู้อยู่อย่างนั้นแล้ว แม้แต่สัตว์มันก็รู้ เรื่องทุกข์ทำไมจะไม่รู้ แต่ไม่รู้สาเหตุว่าทุกข์นี้เกิดมาจากไหน สำหรับผู้ปฏิบัติตามหลักธรรมของพระพุทธเจ้า ท่านจึงสอนว่าพึงกำหนดรู้ นั่นกำหนดด้วยอะไร ก็ต้องพิจารณาด้วยสติปัญญาว่ามันเกิดมาจากอะไรถึงมี ทุกข์เป็นเพียงแต่ว่าทราบแล้วก็หมุนตัวเข้ามาไปหาสาเหตุมันเกิดจากอะไร สมุทัยพึงละ สมุทัยต้องละ นั่น เอาให้ถนัดลงไปซี คือกามตัณหา ภวตัณหา วิภวตัณหา

มันอยู่ที่ไหน สัจธรรมสองอย่างอยู่ที่ไหน มันก็อยู่ที่จิต กามตัณหา ภวตัณหา วิภวตัณหา อยู่ที่จิต ทุกข์นั้นอยู่ทั้งกายทั้งจิตด้วย ปัญญาหยั่งลงไป พิจารณาลงไป เพราะสัจธรรมทั้งสี่นี้ทำงานเกี่ยวโยงกัน เราจะไปทำแง่ใดแง่หนึ่งไม่ได้ หลักปริยัติท่านสอนไว้อย่างนั้นก็เพื่อไม่ให้เขียนซ้ำรอยกัน มันอ่านไม่ออกนั่นเอง ทุกข์เขียนไว้เสียบทหนึ่ง สมุทัยเขียนไว้เสียบทหนึ่ง นิโรธเขียนไว้เสียบทหนึ่งแถวหนึ่ง มรรคเขียนไว้เสียบทหนึ่ง ความจริงทั้งสี่อย่างนี้อยู่ด้วยกัน เหมือนอย่างเราพูดว่านี่แข้งนี่ขานี่อวัยวะส่วนนั้น ๆ ความจริงแล้วก็คือตัวของเราทั้งหมดนั้นแหละ เวลาแยกออกก็เป็นอย่างนั้น อันนี้สัจธรรมทั้งสี่ก็เหมือนกัน ทางหลักปฏิบัติแล้วทำงานเกี่ยวโยงกันหมด

พอกำหนดรู้ทุกข์ นั่นเป็นเรื่องเริ่มสติปัญญาขึ้นมาแล้ว แล้วมันอยู่ที่ตรงไหน ทุกข์เกิดขึ้นมาจากอะไร นั่นค้นแล้วเป็นปัญญาแล้วนั่น ดู กามตัณหา ภวตัณหา วิภวตัณหา สมุทัย ความคิดความปรุงปรุงเรื่องอะไรเหล่านี้เป็นเรื่องของปัญญาทั้งนั้น จากนั้นพอเข้าใจแล้วทุกข์ก็ดับไปโดยลำดับ ๆ เพราะปัญญามีอำนาจไปโดยลำดับชำระไปได้โดยลำดับ ทุกข์ก็ดับไปโดยลำดับ จนกระทั่งถึงสติปัญญามีกำลังเต็มที่แล้วก็ถอนพรวดหมด นิโรธ คือความดับทุกข์ก็ดับสนิทเพราะกิเลสดับสนิททุกข์จะไม่ดับสนิทได้ยังไงภายในใจ นอกจากทุกข์ภายในร่างกาย กินเพื่อหลับเพื่อนอน ไม่ได้กินเพื่อสั่งสมกิเลส กินเพื่อฆ่ากิเลส

อิริยาบถทั้งปวงที่เราก้าวไปก้าวมาทั้งหลับทั้งตื่น เว้นแต่หลับโดยเฉพาะเท่านั้น นอกนั้นเป็นอาการของเราหรือเป็นหน้าที่ของเรา เป็นงานของเราที่จะประกอบ ความพากเพียรเพื่อฆ่ากิเลสโดยลำดับลำดา ทำไมกิเลสมันจะไม่หมดไปได้เมื่อมีการ ต่อสู้กันฟาดฟันหั่นแหลกกันอยู่ตลอดเวลา มันจะหาบจะหามปู่ย่าตายายมาจากที่ไหน ก็มีอยู่ที่ใจดวงเดียวนี้เท่านั้น เมื่ออบรมสติปัญญาให้เพียงพอแล้ว กิเลสมันจะยกมา ทั้งโคตรทั้งแซ่ที่ไหนก็ช่างเถอะ ไม่สงสัยว่ามันจะไม่บรรลัยไปจากจิตใจของเรา เพราะอำนาจของสติปัญญาที่พอตัวแล้วนี้

ให้กำหนดลงตรงนี้นะนักปฏิบัติ อย่าไปหมายเวล่ำเวลาสถานที่โน่นสถานที่นี่ว่าเป็นที่อยู่ของทุกข์ของสมุทัยของมรรคผลนิพพาน นอกจากหัวใจที่ถูกปกคลุมหุ้มห่อด้วยกิเลสทั้งหลายนี้เท่านั้น เมื่อกิเลสทั้งหลายได้แตกกระจาย ไปแล้วด้วยมรรคมีสติปัญญาเป็นต้นแล้วไม่ต้องถามหาความเหมาะสมความพอดีความพอตัว ความอิ่มพอพอทุกอย่างอยู่ในนั้นหมด

ธรรมมีความพอ กิเลสไม่เคยพอ ได้เท่าไรตาลีตาลานแทบล้มแทบตาย จนกระทั่งตายไปก็ยังไม่เคยเบาบางลงเลย ความอยากมันไม่พอความโลภมันไม่พอ แต่ธรรมนี้เมื่อถึงขั้นพอ พอ! ไม่ต้องการอะไรทั้งนั้น แม้ธรรมก็ไม่ต้องการอีก อย่าว่าแต่ต้องการสิ่งนั้นสิ่งนี้เลย ธรรมก็ไม่ต้องการอีก เช่น นิพพานธรรมต้องการอีกไหม ไม่เอาไม่ต้องการพอแล้ว นิพพานธรรมคืออะไร รู้แล้ว นั่น!สมาธิธรรม ปัญญาธรรมคืออะไร รู้แล้ว ๆ นั่นรู้ไปหมด พอ! เมื่อถึงขั้นพอ เมื่อพอแล้วสบายทั้งนั้นมนุษย์เรา หัวใจเราถ้ายังไม่พอยังไม่สบาย เอาให้ถึงขั้นพอ

พอแล้วสบาย ไม่มีอะไรจะมาเพิ่มเติมอีกแล้ว ดีมาก็สมมุติเสีย ชั่วมาก็สมมุติเสีย สุขมาก็สมมุติ ทุกข์มาก็สมมุติ เป็นเรื่องของสมมุติ ๆ ไปเสีย ถ้ารับทราบ ๆ ตามเรื่องธาตุเรื่องขันธ์ แต่จิตไม่ผลิตตัวขึ้นมาให้เป็นสุขอย่างนั้น ให้เป็นทุกข์อย่างนี้อีกต่อ

ไป เป็นสุขในหลักธรรมชาติที่พอตัวอยู่แล้ว ท่านว่า **ปรมำ สุขำ** นั่นคือสุขตามหลักธรรมชาติที่พอตัวเต็มที่แล้ว

จึงขอให้ทุก ๆ ท่านนำไปประพฤติปฏิบัติ ให้เร่งความพากความเพียร อย่ามาอยู่ด้วยความนอนใจ วันนั้นวันนี้ว่าจะเป็นมรรคเป็นผลเป็นนิพพาน อย่าเข้าใจว่ามืดแจ้งนี้จะเป็นมรรคผลนิพพาน เพราะมืดแจ้งนี้ไม่ได้เป็นตัวกิเลสมาบีบบังคับหัวใจเรา มีกิเลสเท่านั้นบีบบังคับหัวใจของเราเวลานี้ จงฟาดฟันหั่นแหลกลงไปที่นี่ อย่าไปคำนึงกับมืดกับแจ้งกับความสว่างอะไร ๆ วันนั้น ปีนี้เดือนนั้น สถานที่โน่นที่นี่ เหล่านั้นไม่ใช่กิเลส ตัวกิเลสแท้ ๆ ฝังอยู่ที่ใจ จมอยู่ที่ใจ ปักเสียบอยู่ที่หัวใจ ได้รับความทุกข์ความทรมานอยู่ที่ใจ จงนำศาสตราวุธคือความพากเพียร สติปัญญา ฟาดฟันลงไปที่นี่ ให้หมดที่นี่ สิ้นซากกันที่นี่แล้วจะเห็นความจริงอย่างเต็มส่วนที่นี่ เมืองพอก็อยู่ที่นี่ การแสดงธรรมก็เห็นว่าพอสมควรขอยุติเพียงแค่นี้

พูดท้ายเทศน์

งานภายนอกมันเป็นการพอกกิเลสไปในตัวนั่นแหละ นอกจากมันจำเป็นก็จะทำไง ถูไถไปเสียชั่วระยะกาล จากนั้นก็ให้หยุดทันทีไม่ให้พร่ำเพรื่อ ซ้ำ ๆ ซาก ๆ เลย กลายเป็นเรื่องเรื้อรังไปเสียอย่างทั้งหลายที่เห็นอยู่นี่ เราเห็นอยู่นี่ต่อหน้าต่อตา มีแต่การแต่งาน งานแบบโลก ๆ งานฆ่ากิเลสไม่มีจะเอาอะไรมาสงบเย็น งานฆ่ากิเลสไม่มีการฆ่ากิเลสให้สงบตัวลงไปต่างหากเป็นความสงบเย็นและฆ่ากิเลสให้แหลกแตกกระจายออกไปต่างหากเป็นความสุขที่ราบคาบที่สุด เราเห็นอย่างนั้น

ท่านสุวัจน์ดูว่าไปสหรัฐตอนนี้ ผมเห็นด้วยจะไม่ทำให้เสีย ถ้าท่านรู้ภาษาอังกฤษด้วยแล้ว ก็ยิ่งจะกว้างขวาง ผมยังเสียดายผมไม่รู้ภาษาอังกฤษ ถ้ารู้ภาษาอังกฤษจะไปฟัดกับฝรั่งให้หัวคะมำไปเสียที จะไปฟัดกับกิเลสฝรั่ง กิเลสฝรั่งกับกิเลสพระไทย กิเลสใครจะเหมือนกันไหม มันก็เหมือนกันใช่ไหมล่ะ คือถ้าได้ภาษานั้นแล้วเหมือนภาษาของเราเอาจริง ๆ ใส่กันแหลกเลย กิเลสนั่นแหละมันแหลกได้ คือเข้าใจถึงใจ ๆ ใช่ไหมล่ะ อันนี้มันหยิบยื่นให้กันฝากกันไปไม่ค่อยเต็มเม็ดเต็มหน่วย พูดแล้วมีล่ามแปลมันไม่เหมือนกับว่าถอดออกมาแล้วจิ้มเลย ๆ เวลานี้คนกำลังส่งเสริมกิเลส เห่อกับกิเลสทั้งโลกนี่นับวันร้อนขึ้นโดยลำดับลำดา ไม่ได้สนใจกับอรรถกับธรรมที่จะพอให้สงบร่มเย็นเลย มันเห่อ เพราะฉะนั้นโลกมันถึงร้อน อย่าว่าแต่พวกประชาชนทั้งหลายฆราวาสเขาทั่ว ๆ ไปนะ แม้แต่พระเรายังเห่อกันแทบตายเลย ก็มีวงกรรมฐานพอรั้งไว้ได้บ้าง

ถ้าหากว่าวงกรรมฐานไม่มีนี่ศาสนาน่ากลัวเหมือนกันนะ ระยะนี้น่ะ อันนี้ยังมีที่ยึด อันนี้รั้งเอาไว้ เฉพาะอย่างยิ่งกรรมฐานสายพ่อแม่ครูบาอาจารย์มั่นเรารู้สึกว่า

กระเทือนทั่วประเทศไทยเหมือนกัน ทั้งนี้ก็เนื่องจากหนังสือประวัติท่านขึ้น แล้วก็เล่มเหล่านั้นก็ขึ้นตาม ๆ กันไป คนทั้งหลายได้อ่าน ทั้ง ๆ ที่เราก็คิดไว้แล้ว แต่จดหมายเข้ามาหาเรามันก็เข้าร่องรอยที่เราคิดไว้แล้วไม่ผิด เราคิดว่าหนังสือเหล่านี้จะเป็นประโยชน์มากมายเราคิดไว้เรียบร้อย และทำให้คนจิตใจเปลี่ยนเป็นโลกใหม่ขึ้นมาก็มีไม่น้อย เราคิดอย่างนั้นนะ บางคนอาจจะสิ้นหวังในเรื่องมรรคผลนิพพานกับศาสนา แล้วมีแต่ตัวหนังสือนี้ก็มีอยู่มาก แล้วจะพลิกขึ้นมาเป็นชาติใหม่มีมากแล้วก็มีจริง ๆ

จดหมายมาบางราย โอ๊ย น่าสงสาร บางรายเขาคิดเขาพูดออกมาตามความรู้สึกของเขา เขาคิดอย่างนั้นจริง ๆ เขาว่าศาสนานี้หมดหวังแล้ว เขาว่ามีแต่ตัวหนังสือมีแต่ชื่อ ดูพระดูเณรดูผู้ปฏิบัติมีแต่เรื่องของที่ดูไม่ได้เลย สลดสังเวช ว่างั้น แล้วเวลาได้อ่านหนังสือเล่มนั้น ๆ พลิกขึ้นมาเลย เหมือนเกิดชาติใหม่ในคนคนนี้ มีมากนะจดหมายที่มา เราก็เป็นกรรมอันหนึ่งเหมือนกัน ในระยะที่พอที่จะทำประโยชน์ให้โลกได้พอสมควร เรื่องธาตุเรื่องขันธ์มันก็ไม่อำนวยเสีย เช่นอย่างเขามาหาเรานี้ เราก็รู้ เมื่อ ๒ – ๓ วันนี้พวกเกษตรเขามา ๖ อำเภอมาร้อยกว่าคนวันนั้น เทศน์ให้เขาฟังก็พอประมาณ เทศน์ไปกลาง ๆ พอเขาเริ่มถามปัญหาเท่านั้นใส่เปรี้ยงเข้าไป ฟังเสียง ฮากันตึง ๆ คือพอใจ มันถึงใจ ถึงความจริง การตอบปัญหาจึงสำคัญอยู่มาก

ท่านเจ้าคุณธรรมเจดีย์ท่านยังเคยพูดผมไม่ลืมนะเวลาอยู่สองต่อสอง ท่านพูดแล้วท่านดูหน้าผมด้วยนะ ตาท่านใสแจ๋ว ดู อยู่เฉย ๆ ″บางทีนะ**บัว**″ ว่างี้เลยนะ ทั้ง ๆ ที่อยู่ด้วยกัน ″**บัว**″ ท่านว่า″เจ้าข้อยนี่ละ″ ภาษาทางภาคอีสาน ข้อยพูดตามความจริงนะ**บัว** เจ้าเทศน์นี้ข้อยว่าหาตัวจับยากนะ**บัว**″ ท่านยังเคยพูด ″ต่อไปนี้เจ้าจะเป็น**เจ้าคุณอุบาลีน้อย**นะ**บัว** เจ้าเทศน์ แหม! มันถึงใจข้อยเหลือเกินว่า ไม่อี๊ ไม่อ๊ะ ไหลไปเลย แต่ก่อนธาตุขันธ์ผมดีนี่ เสียงก็อำนวยด้วยแจ๋ว ต่อจากนั้นมาท่านก็ว่า แต่ถ้าหาก ไม่มีปัญหา เทศน์ข้อยยกให้เจ้านะ**บัว** แต่ถ้ามีปัญหาแล้ว การตอบปัญหาเจ้าเป็นที่หนึ่ง มันถึงใจข้อยเหลือเกินนะ**บัว** ตอบรวดเร็วที่สุด ปั๊บเลย ใส่ปั๊บ ๆ

พอผมไปเทศน์เช่นอย่างวัดโพธิฯนี้นะ ท่านจะทำหน้าที่เองนะ พอผมขึ้นธรรมาสน์ปั๊บท่านจะเดินกึ๊ก ๆ ″ใครอย่าพูดนะ ข้อยจะฟังเทศน์**มหาบัว**นะ″ ว่าอย่างนี้ ″ข้อยจะฟังเทศน์**มหาบัว**นะ ใครอย่าพูดเป็นอันขาดนะ″ ก็เงียบหมด เดินกึ๊ก ๆ รอบบริเวณแล้วกลับมา ท่านฟังเทศน์ เพราะท่านฟังแบบกรรมฐาน ท่านหลับตาปี๋เลย ท่านชอบจริง ๆ ตามที่สังเกตดูนะ เวลาผมเทศน์นี่ท่านชอบจริง ๆ อะไรก็ไม่ขบขันเหมือนเอาผมไปเทศน์ที่ท่าอุเทนนั่นแหละ ผมเคยพูดให้หมู่เพื่อนฟัง ตั้งแต่นั้นมาพอเจอหน้าผมทีไรท่านจะต้องเอาเรื่องนั้นขึ้นทักทายก่อนเพราะท่านไม่เคยได้ยินผมเทศน์อย่างนั้น

เทศน์ เริ่มตั้งแต่ต้นจนจบไม่มีอะไร เทศน์ให้ขบให้ขัน พวกนี้หัวเราะกันลั่นตลอดกัณฑ์เลย ท่านเจ้าคุณนี้หัวเราะจนแทบล้มแทบตายจริง ๆ นะ

ผมจบเทศน์แล้วเขาก็ขอร้อง โอ๊ย อย่าด่วนจบ ๆ .ก็มันหมดดินระเบิดแล้วบั้งไฟมันก็ลงเรื่อย ๆ มันก็จบของมัน..ลงมาท่านเจ้าคุณยังหัว(เราะ)ดิ้นล้มดิ้นตายอยู่ซิ พอลงมาผมกราบพระแล้วก็ยังหัวอยู่ ″**บัว** เจ้าเทศน์อย่างนี้ก็เป็นหรือ**บัว** ๆ ข้อยบ่เคยได้ยินเจ้าเทศน์อย่างนี้″ หัวร่อแทบล้มแทบตาย ตั้งแต่นั้นมาเจอผมทีไร **มหาบัว** เทศน์อย่างนี้ก็เป็น ๆ พวกนี้มันชอบบัตรชอบเบอร์เล่นบัตรเล่นเบอร์ เราก็เทศน์เรื่องบัตรเรื่องเบอร์เทศน์มีตลกขบขันซี

ให้พากันตั้งอกตั้งใจประพฤติปฏิบัตินะ เอาให้เป็นหลักเป็นเกณฑ์ ความเพียรทุกข์ยากขนาดไหนก็ช่างมันเถอะ การต่อสู้กับกิเลสมันเป็นตัวเสนียดจัญไรที่สุดในหัวใจของสัตว์โลก เฉพาะอย่างยิ่งในหัวใจของเราผู้เป็นนักต่อสู้นี่แหละ เบิกมันออกซีจะเป็นยังไง ผลจะคุ้มค่ากันไหมกับความเพียรที่เอาเป็นเอาตายเข้าแลกกัน เวลาปรากฏผลขึ้นมาแล้ว ตามความจริงที่พระพุทธเจ้าสอนไว้นั้นน่ะ จะคุ้มค่ากันไหม เอาให้มันเห็นซี หมดชีวิตไปมันก็ไม่เสียดายแหละถ้าลงได้เจอผลนั้นแล้ว เอ้อ! อ้อ อย่างนี้เหรอ ๆ

โห เวลามันดื้อ มันดื้อจริง ๆ นะจิต จำไม่ลืมเลย เพราะกิเลสก็เป็นสัจธรรม จะลืมได้ยังไง เคยทุกข์เคยลำบากกับมันมาเท่าไร มันดื้อดึงลากเราไปต่อหน้าต่อตานี่นะ ไม่มีอุบายอะไรจะสู้มันได้เลย ตอนไหนก็ไม่เหมือนตอนจิตเสื่อมละผมนี่ จึงเข็ดจึงหลาบ เข็ดที่สุดเลย เพราะฉะนั้นเวลาพอได้ที่ถึงฟัดกันลง ถ้าเป็นช้างก็ขึ้นตระพองได้แล้วก็ขอสับลงสองมือเลยละ สับหัวมันลงไปเลย นี่แหละจึงว่าความมุมานะเป็นมรรค เราได้เป็นมาแล้วนี่

โอ้โห! โมโหตัวเองนี่สุดขีดนะ กิเลสในหัวใจของเรานี่ คราวนี้กูเหยียบหัวมึงได้แล้ว มึงจะขึ้นเหยียบหัวกูไม่ได้อีกแล้ว ฟัดกันลง เพราะฉะนั้นนั่งถึงหามรุ่งหามค่ำจึงไม่ได้คิดคำนึงถึงเรื่องจะเป็นจะตาย เพราะกิเลสมันเหยียบเรามันทุกข์ยิ่งกว่านั้นอีก นั่นซีมันเข็ดเวลามันเสื่อม พอได้ที่แล้วฟัดกันลงถึงขนาดที่ว่ามัดคอติดกันเลย อ้าวทีนี้ถ้าจิตเราเสื่อมอีกคราวนี้แล้ว เราต้องตายเท่านั้นเป็นอย่างอื่นไปไม่ได้ โน่นน่ะฟังซี! เพราะฉะนั้นจิตจะเสื่อมไปไม่ได้ถ้ามีชีวิตอยู่นี้น่ะ

จิตนี้เป็นจิตแปลก ๆอยู่ด้วยนะ จิตผมนี่มันเด็ดจริง ๆ นะ ว่าอะไรเป็นนั้นจริง ๆ ถ้าลงได้ลั่นลงไปแล้ว มันขาดจริง ๆ นะ มันไม่เป็นเหลาะ ๆ แหละ ๆ พูดอย่างนี้ก็ยังระลึกถึงพ่อตาผมน่ะ พ่อของโยมแม่นี่ เอ้อ! ผู้เฒ่านี่ก็ทำนายแปลกอยู่นะ ลูกชายคนหัวปีก็คือผู้ใหญ่**คำไพ**ที่ตายไปแล้ว อันนี้มีนิสัยอย่างหนึ่ง มันดุกดิกอยู่ในท้องแม่

น่ะ บางทีจนได้เอาผ้าปิดเอาไว้กลัวคนอื่นมองเห็นลูกดิ้นอยู่ในท้อง โยมแม่ว่าอย่างนั้นนะ มันไม่อยู่เป็นสุขว่างั้น ดุกดิก ๆ อยู่อย่างงั้น ตึ๊กตั๊ก ๆ อยู่ในนั้น จนพูดกับพ่อเอ! พ่อมันเป็นยังไงลูกข้อยถึงมาเป็นจั่งซี้ ดิ้นกระด้อกระเดี้ยแท้ ช่างหัวมันเถาะ มันเป็นตามนิสัยของมันดอก มันก็โพดแท้ดี๊ เฮาจนได้เอาผ้าปิดไว้ยั่นคนเห็น มันดิ้นจนท้องเรากระเทือนไป ยุบยับ ๆ จั่งซี้ คนนั้นเป็นจั่งซั้น นิสัยมันเป็นอย่างนั้น ช่างหัวมันเถอะ

ทีนี้พอมาถึงเรานี้มันไม่เป็นอย่างนั้น บางทีให้พ่อมาคลำให้ พ่อมาคลำให้หน่อยน้า เป็นจั่งใดลูกข้อยตายแล้วบ่ พ่อมาคลำเบิ่งท้อง บ่เป็นหยังดอก มันบ่ดิ้นจักเทื่อ บางทีมันดิ้นดุบ ๆ ๆ เวลามันดิ้น ๆ จนเจ็บท้องมันบ่ดิ้นธรรมดาตี๊ ดิ้นจนเจ็บในท้องครั้นเวลามันเงียบ เงียบเหมือนตายแล้ว นี่มันเงียบ บ่แม่นมันตายแล้วบ่ เท่านั้นเท่านี้มื้อก็เว้าไปละ มิดออนซอนเลยบ่แม่นมันตายแล้วบ่ บ่ตายดอก นี่ก็เป็นนิสัยอันหนึ่งมันเป็นอยู่เรื่อย บทเวลาจะคลอดเอาอีกละ เจ็บท้อง ๓ มื้อมันก็บ่คลอด เจ็บอยู่นั้นเจ็บจะเอาให้ล้มให้ตายแล้วหายเงียบไปเลยที่นี่ อ้าว ทำไมเป็นจั่งซั้นมันจะออกเป็นหยังบ่ออก บ่แม่นมันตายแล้วบ่ หายเงียบไปเลย บ่ตายดอก ทำไมจึงเงียบไปจั่งซี้ แล้วดิ้นมาอีก

พ่อเฒ่าทายแปลกอยู่ ไอ้นี่ครั้นแม่นลูกชาย อ๊ย ไอ้นี่มันพิลึกแท้เด้ ถ้ามันไปทางไหนละขาดเลย ใจสำคัญมากนะ ใจหนักแน่น ถ้ามันไปทางชั่วนี่ก็โอ้โห เสือร้ายตัวไหนก็สู้มันบได้ดอก มันต้องเป็นจอมเสือละ ถ้าไปทางดีก็เอาเถอะว่าซั้น เฒ่าทายให้จั่งซั้น แล้วก็เป็นติ๊ล่ะ นิสัยเฮาก็เป็นอย่างนั้นจริง ๆ พ่อใหญ่**คำไพ**นี่ดุกดิ๊ก ๆ ทำหยังก็บ่เป็นนั่นนี่ติ๊ ทำงานนำกัน ทำนั่นทำนี่ได้หน่อยหนึ่ง ๆ เหลาะแหละหนีแล้ว ทำอะไรบ่ได้เรื่อง กะหล่อมจ่อมแจ่มหนีแล้ว ให้ทำอะไรบ่ค่อยได้เรื่อง...กะหลับกลับหายไปแล้ว เราบ่เป็นจั่งซั้นถ้าลงได้จับแล้วโลดล่ะงาน แน่ะผิดกัน เพราะฉะนั้นพ่อแม่ถึงได้เบาใจเรื่องการเรื่องงาน

ถึงได้เห็นกันเวลาประกอบความเพียรไม่ลืมนะ บางครั้งถึงมอบกันจริง ๆ เอาตายเข้าว่า ไม่ตายให้รู้มีเท่านั้น มันถอยไม่ได้เลย ถอยก็ให้ตายเลย มันหมดราคาคนไม่มีความสัตย์ความจริงอยู่ให้หนักศาสนาทำไม เมื่อไม่มีทางไปก็มีแต่หมุนเข้า ๆ นั่นแหละปัญญามันเกิด คนเราเวลาจนตรอกแล้วมันไม่ได้โง่อยู่ตลอดเวลานะ เวลาจนตรอกแล้วมันหาทางพลิกตัวเองเพื่อหลุดพ้นไปได้ เพื่อเอาตัวรอดไปจนได้แหละปัญญามันเกิดตอนนั้น ทุกข์ก็บีบเข้ามา โหมเข้ามา ๆ ทั้งทุกข์ทางกายทางใจ กับกิเลสฟัดกันแหลกไป มันหาทางออกของมันจนได้ ถึงได้ยอมรับว่างานในโลกไม่มีงานไหนที่จะหนักยิ่งกว่างานสู้กับกิเลส นี้หนักมาก

เวลาปัญญามันออกเดินนี่ โห มันเป็นไปด้วยความดูดดื่ม บางอย่างเป็นไปด้วยการบังคับตามขั้นของมัน ขั้นบังคับต้องบังคับกัน การบังคับก็เป็นมรรค การมุมานะก็เป็นมรรค ไม่ใช่เป็นกิเลส เช่นอย่างโมโหให้เจ้าของ เจ้าของก็หมายถึงกิเลสของเจ้าของนั่นแหละ มันเหมือนกับว่ากัดฟัน เหมือนฟันขาดฟันหัก เวลามันมุมานะของมันเกี่ยวกับกิเลสนี่จึงเป็นมรรค พลังมันแรง พลังทางฝ่ายดีมันแรง เป็นมรรค ความอดความทนความมุมานะเหล่านี้เป็นมรรคทั้งนั้น ไม่มีกำลังใจสู้มันไม่ได้ กำลังใจกำลังมรรคฟัดกันไปฟัดกันมาจนถึงขั้นลืมวันลืมคืนลืมมืดลืมแจ้งนี้มันก็มีของมัน คือมันไม่ออกเลยจิต มีแต่หมุนติ้ว ๆ อยู่กับกิเลส ฟัดกันอยู่นั้น

เดินจงกรมจนออกร้อนฝ่าเท้า แต่ไม่ถึงกับฝ่าเท้าแตกนะผม พอหยุดถึงรู้นะในขณะที่เดินไม่รู้ว่าอะไรร้อนอะไรหนาวอะไรทุกข์ไม่ทุกข์ เพราะจิตหมุนอยู่กับกิเลสฟัดกับกิเลส แต่เวลามาหยุดนี้ โอ้โห ออกร้อนฝ่าเท้าเหมือนถูกไฟลนนั่นแล้ว มองเห็นกาน้ำนี้เหมือนกับว่ามันจะตายจริง ๆ มันหิวน้ำ รินใส่ก็ก๊ก ๆ ๆ สำลักก๊ก ๆ ๆ มันจะตาย ตอนนั้นมันไม่ได้มีอะไรนี่ ไม่ได้กินน้ำอย่างทุกวันนี้นะ ฉันเสร็จแล้วฉันน้ำก็เท่านั้นแหละ ความเพียรมันหมุนของมัน นี่หมายถึงว่าระยะที่ความเพียรมันหมุนมันเอาอย่างนั้นจริง ๆ ลืมไปหมด หมากพลูบุหรี่ อย่าสงสัยว่ามันจะมายุ่งเถอะ หมุนติ้ว ๆ เวลามันหมุนของมัน เจ้าของวิตกนะ โอ๊ย! เมื่อไรมันจะได้หยุดได้สบายสักที จิตใจเราคิดเราคาดไว้ผิดทั้งเพ

ความคิดคาดกับความจริงมันไม่เหมือนกัน ที่ว่าจิตมันละเอียดเข้าไป ๆ ยิ่งจะมีความสบายไปเรื่อย ๆ เราคิดไปอย่างนั้น จิตมีความละเอียดลออเข้าไปเท่าไรก็ยิ่งจะสบายไปเรื่อย แล้วเวลามันเป็นความจริงแล้ว มันไม่ได้เป็นอย่างนั้น ละเอียดเข้าไปเท่าไรมันยิ่งฟัดกันหนัก ก็คือว่าความเห็นโทษมาก ความเห็นคุณก็มาก ความเห็นโทษกับความเห็นคุณมันเท่ากัน เห็นโทษของกิเลสตัณหานี่ก็เห็นมาก เห็นคุณค่าของธรรมก็เห็นมาก นั่นชิพาให้หมุนก็มีแต่จะเอาให้หลุดให้พ้น ๆ แล้วมันจะมารอตัวได้ยังไง ก็หมุนติ้ว ๆ ซี

บางครั้งจนถึงกับมันจะตายจริง ๆ โห! อ่อนเพลียหมดในวงข้างใน แต่ก่อนเราคิดว่าอย่างนั้น ๆ ว่าจิตมีความละเอียดลออเท่าไรก็ยิ่งจะเบาไปสบายไป แล้วทีนี้ทำไมจึงกลับยิ่งเพิ่มขึ้น มันเบาอะไร มันยิ่งหนัก ทำไมเป็นอย่างงั้น พอหยุดวิตกปั๊บก็พันกันอีกแล้ว เพราะมันเป็นไปโดยอัตโนมัตินี่ หมุนติ้วเข้าอีกแล้ว คิดได้ชั่วขณะเท่านั้น หมุนติ้ว ตลอดรุ่งบางคืน ไม่ได้หลับเลย ก็แปลกนะ มันไม่หลับเอาเฉย ๆ นี่

คือมันฟัดกันอยู่อย่างงั้น งานไม่เสร็จไม่สิ้นไม่เข้าใจมันไม่ถอยนี่ อันหนึ่งจะเอาให้เข้าใจ อันหนึ่งจะเอาให้ขาด ไม่ขาดไม่ยอม จากนั้นก็นั่ง นอนก็พิจารณาของ

มันอยู่อย่างนั้น มันไม่หลับ เอ้าไม่หลับก็ไม่หลับซี นั่งเป็นยังไง นั่งฟัดกันอยู่อย่างนั้นก็ไม่หลับ สุดท้ายก็แจ้งโค่โร่ กลางวันมันยังจะไม่หลับอีก ยังฟัดกันอยู่อีก โอ๊ย ไม่ไหวจะตายแล้ว

ไม่มีทางไปก็เอาพุทโธเข้ามามัดละซี เอาพุทโธมาภาวนา พุทโธ ๆ ไม่ให้มันคิด ให้อยู่กับพุทโธ พุทโธ ๆ ๆ ถี่ยิบ ไม่ให้มันออก ออกไปทำงานนะ จนกระทั่งพุทโธถี่ยิบไม่ยอมให้คิดให้ปรุงไปไหน บังคับไว้ มันจะออกไปทำงาน ที่จะให้ฟุ้งเฟ้อเห่อเหิมไปไหนนั่นไม่ไป หมายถึงว่ามันเพลินในงานของตัว พอพุทโธ ๆ เข้า เพราะงานอันนี้เป็นงานเพื่อให้ใจสงบนี่ ความปรุงพุทโธ ๆ มันเป็นงานเพื่อสงบ มันก็สงบแน่ว โห! เหมือนถอดเสี้ยนถอดหนามนะ เบาหมดทั้งร่างกายจิตใจเบาไปพร้อม ๆ กันหมด พุทโธ ๆ ละเอียด ๆ ลงไปแน่ว บังคับไว้ไม่งั้นไม่ได้นะ

ถึงลงอย่างนั้นก็ต้องบังคับไว้ ไม่งั้นมันถอนออกมาฟัดกันอีก ต้องบังคับ แล้วก็หายเหนื่อย สบาย พอเห็นว่าสบายก็ปล่อย พอปล่อยก็ใส่กันเลย ตูม! ขาดสะบั้นไปเลย นั่นละ สมาธิกับปัญญามีความจำเป็นต่อกันอย่างนั้นเป็นหลักธรรมชาติ เป็นประสบการณ์เองนี่เห็นได้ชัด ท่านถึงให้เข้าสมาธิ เวลาเหนื่อยแล้วให้เข้าสมาธิในหนังสือท่านบอกไว้ มีกำลังแล้วพิจารณา เมื่อมันอิดหิวอ่อนเพลียแล้วก็ให้เข้าสมาธิ แต่ความเพลินมันเกินตัวนี่ มันไม่สนใจจะเข้าสมาธิ นอกจากว่าสมาธิมันนอนตายอยู่เฉย ๆ ไม่ใช่ฆ่ากิเลสนี่นะ ออกปัญญามันเห็นนี่ฆ่ากิเลสขาดเป็นพัก ๆ ไป สุดท้ายก็ต้องเข้าสมาธิ

นี่ละที่ว่าอุทธัจจะมันฟุ้ง มันเพลินในความเพียร เพลินในการพิจารณาจนไม่มีเวล่ำเวลา ไม่รู้ความพอดี มันจึงผิดตรงที่ว่าอุทธัจจะ เพลินในความเพียร อุทธัจจะความฟุ้งซ่านอะไรข้างนอก โอ๊ย มันไม่ไป แต่ทางปริยัติแปล-แปลอย่างนั้นนะ นี่จึงทำให้เห็นผู้จดจารึกหนังสือเหมือนกันเป็นคนชั้นใดภูมิใด ปริยัตินี้เป็นเครื่องวัดได้ดี ขอให้เราเป็นนักปฏิบัติเถอะ รู้! ผู้แต่งปริยัติ เป็นผู้มีภูมิใดในธรรมทั้งหลาย มันบอกในตัว ถ้ามีภูมิอรรถภูมิธรรมทางด้านปฏิบัติแล้วจะเข้มข้นถึงใจดี เป็นความจำธรรมดานี้ ก็ไปอย่างงั้นเรื่อย ๆ

อุทธัจจะ ความฟุ้งซ่านมันก็จะหมายไปความฟุ้งซ่านทางโลกไปอย่างงั้นน่ะซี แต่นี้ไม่ได้เป็นอย่างนั้น มันฟุ้งไปกับงาน มันชุลมุนวุ่นวายกับงาน เพลินตัวในงานอย่าง **เอหิปสฺสิโก** นี่แหละ อันนี้ขัดกับหลักปฏิบัตินะสำหรับผม ความรู้สึกของผม **เอหิปสฺสิโก** ร้องเรียกคนอื่นมาดูได้ธรรมของจริง ไปร้องเรียกใครมาดู เขาจะหาว่าบ้า ธรรมของจริงอยู่ที่ไหน ถ้าเป็นพระพุทธเจ้าท่านสอนพวกเรา ท่านก็บอกว่าท่านจงย้อนจิตเข้ามาสู่ภายใน ของจริงอยู่ตรงนี้ อริยสัจอยู่ตรงนี้

เอหิ เอหิ คือตามหลักปริยัติ ท่านว่า **หิ** นั้นน่ะให้ขึ้น **ตฺวํ** กริยา **หิ ติ** บอกบุคคล **อนฺติ** บอกคนทั้งหลาย คนหรือสัตว์ทั้งหลาย **หิ** ก็แปลว่าท่าน **เอหิ หิ** ตัวนี้เป็นกริยาให้ขึ้น **ตฺวํ ตฺวํ** ก็แปลว่าท่านหรือเธอ ทีนี้เลยตีความหมาย ร้องเรียกคนอื่นมาดูได้ **หิ** ท่านจงมา ท่านจงมาดูธรรมของจริง เลยไปนอก ๆ ไปเสีย ภาคปฏิบัติจริง ๆ ไม่ได้เป็นอย่างนั้น คือพระธรรมท่านสอนเราว่า ท่านจงย้อนจิตเข้ามาดูธรรมของจริงอยู่ในกายในใจนี้

ถ้าสมมุติว่าพระพุทธเจ้าสอนสาวก หรืออย่างที่ผมสอนท่านทั้งหลายนี้ ท่านทั้งหลายจงย้อนจิตเข้ามาดูที่นี่ซี นั่นคือบอกในวงผู้ที่สอนนั้น ให้ดูจิตตัวเอง ให้เข้าไปดูจิตตัวเองนั่นซี นั่นซี ส่งออกไปข้างนอกทำไม **เอหิ** จงย้อนจิตเข้ามา ย้อนจิตท่านทั้งหลายเข้ามา ย้อนจิตท่านเข้ามาดูตรงนี้ซี นั่นถูกกับวงปฏิบัติเป๋งเลย นี่เราสอนเรานะเข้ามานี่ซี พูดง่าย ๆ ว่างั้น เป็นบ้าไปไหนวะว่างั้นถ้าเราสอนเรา ธรรมของจริงอยู่ที่นี่ไม่ได้หมายถึงว่าเรียกคนอื่นที่ไหนให้มาดูธรรมของจริง เขาจะหาว่าบ้า นี่หลักปฏิบัติมันมีปลีกมีแวะกันบ้าง เป็นความถนัดอย่างนี้ แน่ใจอย่างนี้ด้วยนะ เป็นวงภายในไม่ใช่วงภายนอก **สนฺทิฏฐิโก** ท่านนั่นแหละจะเป็นผู้เห็นเองรู้เอง ย้อนเข้ามาเถอะมานี้ อย่าส่งไปข้างนอก ส่งเพลิดเพลินไปกับอะไร ดูนี้ซี ความหมายว่าอย่างนั้น

ถ้าพูดถึงด้านปริยัติกับปฏิบัตินี้มันมีปลีกมีแวะกันไปบ้าง เข้าร่วมกันบ้างแล้วก็แยกกันออก ๆ แต่อย่างไรก็ตามมันไม่สงสัย ภาคปฏิบัติคือภาคความจริง ประสบการณ์เองนี่มันชัด อย่างที่ว่ามัชฌิมาปฏิปทานี่ มัชฌิมาปฏิปทาเดินทางสายกลาง ไม่ยิ่งนักไม่หย่อนนัก ฟังซิ แล้วเดินยังไงเดินไม่ยิ่งนักไม่หย่อนนักเดินยังไง นั่นความคาดความหมายความจำเอา

มันก็เหมือนกับเราเรียนวิชานักรบด้วยกันสองคน ทหารเรียนวิชานักรบด้วยกันสองคนเต็มภูมิด้วยกันนั่นแหละ แต่คนหนึ่งได้เข้าสู่สงครามเข้าสู่แนวรบ กับคนหนึ่งไม่ได้เข้า ใครจะพูดได้อย่างฉาดฉานกว่ากัน ก็ผู้เข้าสู่สงครามน่ะซีเป็นผู้ไปเจอความจริงเสียเอง วิธีรบรบยังไง ควรใช้ศาสตราอาวุธประเภทไหนกับข้าศึก ผู้เป็นนักรบนั่นน่ะเป็นผู้รู้เป็นผู้ใช้เอง ความจัดเจนในคนทั้งสองนี้จึงต่างกัน ทั้งที่เรียนวิชาแขนงเดียวกัน ภาคปริยัติกับภาคปฏิบัติก็มีลักษณะคล้ายคลึงกันนี้เอง การกล่าวทั้งนี้ไม่ได้หมายความว่าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งผิดหรือถูกโดยถ่ายเดียว แต่กล่าวถึงความแยกแยะระหว่างปริยัติกับปฏิบัติซึ่งมีทางมีได้ต่างหาก หากผิดพลาดประการใดก็ขออภัยไว้ ณ ที่นี้ด้วย

<<สารบัญ

เทศน์อบรมพระ ณ วัดป่าบ้านตาด

เมื่อวันที่ ๑๔ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๒๕

จิตบริสุทธิ์คือธรรม

มันเป็นยังไงพวกนี้ มาศึกษาเพื่ออะไร วัดนี้กำลังเริ่มจะเหลว ๆ ไหล ๆ แหลก ๆ แหวกแนว ไปละนะ เราอกจะแตก มีมากเท่าไรยิ่งนับวันเหลวลงเลวลงทุกวัน ๆ นะ แล้วก็หลั่งไหลกันมา ๆ มาหาประโยชน์อะไร มาศึกษาไม่ได้มีความจริงความจังอะไรเลย มาเล่น ๆ ได้เหรอ นี่ไม่ได้รับเล่นไม่ได้สอนเล่นนี่ เพราะไม่เคยปฏิบัติแบบเล่น ๆ มา ศาสนาก็ไม่มีแบบเล่น ๆ มองดูเดี๋ยวนี้กำลังเริ่มแล้วนะ มันอกจะแตกแล้วนะผู้ดูแลอยู่นี่ มามากเข้า ๆ คละเคล้ากันเข้าแล้วมันเลยกลายเป็นโรงลิเกละครโรงบ้าโรงบาร์ไปแล้วนะนี่

เราไม่เห็นอะไรเป็นของวิเศษอัศจรรย์ยิ่งกว่าความเพียร เพราะธรรมท่านบ่งบอกว่าอย่างนั้นนี่ สิ่งเหล่านั้นไม่เห็นเป็นของจำเป็นอะไรยิ่งกว่าการประกอบความเพียร เพื่อแก้ผีแก้ยักษ์อยู่ภายในจิตใจนั่นออกไป มาก็แบกกิเลสมาอยู่แล้ว ยังจะมาสั่งสมกิเลสกันอยู่ในสถานที่ที่ควรชำระกิเลสนี่เหรอ แล้วมันเข้ากันได้ยังไง เด้น ๆ ด้าน ๆ อืด ๆ อาด ๆ เนือยนาย เหล่านี้เป็นเรื่องของกิเลสทั้งมวล เหยียบอยู่บนหัวใจคน บนกิริยามารยาทของคนที่แสดงออก มีแต่กิเลสบ่งบอกออกมาทั้งนั้น ธรรมบ่งบอกออกมาที่ตรงไหน มองดูแล้วมันขวางตาทุกที ฟังก็ยังขวางหูอีก

ก็เคยพูดอยู่แล้วว่ากิเลสมันแหลมคมขนาดไหน จะมาตั้งใจแก้กิเลสก็ตั้งใจซิ จะมาให้กิเลสจูงจมูกอยู่ได้ยังไง มันลากมันถูไปอยู่ตลอดเวลาทุกอิริยาบถ มีแต่เรื่องกิเลสมันลากมันถูเอา ถ้าธรรมดาแล้วมันถลอกปอกเปิกมันขาดไปได้เหมือนอวัยวะทั้งหลาย เหมือนสิ่งทั้งหลายกระทบกระเทือนแล้ว มันมีอวัยวะที่ไหนพวกเรานี่พระนี่ แม้แต่กระดูกก็ขาดสะบั้นไปหมดแล้ว เพราะกิเลสมันลากมันถู มันลากมันจูงยังไม่ทราบอยู่เหรอเวลานี้ เราจะเอาอะไรไปแก้กิเลสหรือจะเอากิเลสไปแก้กิเลสเหรอ เคยได้ยินไหมเอากิเลสไปแก้กิเลสมีที่ตรงไหน นอกจากธรรมแก้กิเลสเท่านั้น

นี่เวลามากเข้าค่อยเริ่ม ๆ เลอะ ๆ เทอะ ๆ ไปเรื่อย ๆ แล้วนะ ถ้าดูอยู่ทุกระยะทำไมจะไม่รู้ ถ้าเรียนเรื่องธรรมปฏิบัติธรรมเพื่อดูกิเลสทำไมจะไม่รู้เรื่องกิเลสมันแสดงออก นอกจากจะไม่สนใจกิเลสกับธรรม จึงให้กิเลสเหยียบเอา ๆ อย่างโรงน้ำร้อนนี่อย่ามาหัวสุมกันอยู่ตลอดเวลานะ ใครมีอะไรจะฉันก็ฉัน รีบหนีรีบทำการทำงานของตนคือสมณธรรม นี่เราก็อนุโลมนะ

เรื่องน้ำร้อนน้ำชาเหล่านี้ แต่ก่อนไม่ได้มีแหละ พึ่งมาอนุโลมนี่ มันเลยอนุโลมไปแล้ว จะกลายเป็นอนุแหลกโดยไม่รู้เนื้อรู้ตัวนะ

อันนี้ฉันพอเยียวยาเล็ก ๆ น้อย ๆ ไปเท่านั้นไม่ได้ถือเป็นจริงเป็นจังอะไร นี่มันจะกลายเป็นจริงเป็นจังขึ้นมา ไม่ได้ฉันอยู่ไม่ได้จะตายไปแล้วนะนั่น เรื่องความเพียรเป็นยังไง ความเพียรด้อยอยู่ได้ไหม ด้อยเท่าไรยิ่งอยู่ได้ ยิ่งนอนจม มันทันกันไหมกับกิเลสถ้าเป็นอย่างนั้น ก็เคยบอกอยู่แล้วกิเลสมันจมในหัวใจมากี่กัปกี่กัลป์แล้ว มันเป็นของแก้ยากนะถ้าไม่ใช้ความพินิจพิจารณา ใช้ความพากเพียรอย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วย ไม่เหมือนความเพียรในกิจการงานใด ๆ

ความเพียรเกี่ยวกับเรื่องของกิเลส ต้องเป็นความเพียรที่หนักแน่น เป็นความเพียรที่ละเอียดสุขุม ใช้สติปัญญาพินิจพิจารณาทุกแง่ทุกมุม มันถึงจะทันกิเลส ถึงจะแก้กิเลสได้ ด้วยเหตุนี้เองจึงไม่มีวิชาแขนงใดที่จะมาแก้กิเลสออกจากหัวใจของคนและสัตว์นี้ได้ นอกจากวิชาธรรมเท่านั้น ละเอียดไหมเก่งไหมกิเลส แหลมคมไหม ไม่มีวิชาใดแก้มันได้ ในสามแดนโลกธาตุนี่ไม่มีวิชาใดเลยที่จะสามารถแก้กิเลสตัวฉลาดแหลมคม ตัวร้ายกาจ ตัวเป็นยักษ์เป็นผีเหยียบย่ำหัวใจ กัดฉีกจิตใจของสัตว์โลกมาเป็นเวลานานแสนนาน ไม่มีวิชาใดจะแก้มันได้ทำลายมันได้ นอกจากวิชาธรรมเท่านั้น

ด้วยเหตุนี้จึงทำให้อัศจรรย์พระพุทธเจ้า ผู้เป็นองค์ประกันของสัตว์โลกทั้งหลายด้วยความเสียสละเป็นตายทุกสิ่งทุกอย่าง พระองค์ไม่ทรงอาลัยเสียดายเลย เอ้า อันใด ๆ ใครจะมีความรักความชอบอะไร พระองค์ก็มีหัวใจเหมือนกัน จะต้องมีความรักชอบเกี่ยวพันห่วงใยเหมือนกัน แต่ก็ยอมเสียสละทุกสิ่งทุกอย่างซึ่งเป็นสิ่งที่ผูกมัดหัวใจได้อย่างแน่นหนามั่นคงออกไป เมื่อออกไปแล้วก็ยังไม่แล้ว ยังต้องได้รบกันอยู่อีกแทบเป็นแทบตาย พระประวัติก็บอกไว้แล้วเป็นของง่ายไหม นั่นความจะเป็นศาสดาสอนโลก เป็นผู้ประกันชีวิตของโลก เอาชีวิตของพระองค์เป็นประกันเลยเพื่อรับรองสัตว์โลก ขนสัตว์โลกให้พ้นจากเรือนจำคือวัฏจักรนี้ ยากหรือไม่ยากเราพิจารณาซิ

ถ้าเป็นนักปฏิบัติต้องพิจารณาในสิ่งเหล่านี้ด้วย อย่าว่าแต่เพียง **พุทฺธ สรณ คจฺฉามิ** เพียงปากพูดนั้นเลยไม่เกิดประโยชน์อะไร ให้หยั่งถึงจิตถึงใจหยั่งถึงปฏิปทาเครื่องดำเนินของพระองค์ เป็นแบบเป็นฉบับได้ทุกสิ่งทุกอย่าง เพราะเป็นแบบฉบับที่แก้กิเลสทั้งนั้น ไม่ใช่เป็นแบบฉบับที่สั่งสมกิเลส กอบโกยกิเลสขึ้นมาเหยียบย่ำทำลายหัวใจ แต่เป็นแบบที่ถอดถอนกิเลสฆ่าฟันกิเลสเอาให้พินาศฉิบหายไปทั้งนั้น จนกลายเป็นศาสดาของโลกขึ้นมา ในท่ามกลางแห่งความมืดบอดในวงวัฏจักรนี้ ยากหรือไม่ยาก

นี่ละวิชานี้ ใครไปขุดค้นมาได้มีไหม มีพระพุทธเจ้าเพียงพระองค์เดียวเท่านั้นขุดค้นวิชานี้ขึ้นมา รื้อถอนพระองค์และสัตว์โลกได้เรื่อย ๆ มา ยากหรือไม่ยากพิจารณาซิ ขนาดไหนกิเลสเอ้า เทียบกันซิ มีธรรมเท่านั้นที่จะแก้ได้ นอกนั้นไม่มีทาง เพราะเป็นเครื่องมือของมันทั้งหมด ไม่ใช่เป็นสิ่งที่จะสังหารทำลายมัน เป็นเครื่องมือของมันทั้งนั้น นี่เราตั้งหน้าตั้งตามาประพฤติปฏิบัติแล้วทำไมจึงไม่ดำเนิน ทำไมจึงไม่คิดถึงเรื่องความเสียสละของพระองค์จนถึงชีวิตจิตใจจะตายก็ยอมเสียสละ แล้วได้ธรรมมาสอนโลก สอนพวกเราซึ่งเพียงล้างมือเปิบเท่านี้ยังเป็นไปไม่ได้แล้วทำไง เราจะหวังผลประโยชน์อะไร

ความเป็นอยู่ของเราอย่างเป็นอยู่ทุกวันนี้มันเกิดประโยชน์อะไร จะควรนำไปเทียบพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ได้ไหม ความเป็นอยู่ของเราอย่างทุกวันนี้ มันมีแต่เรื่องของกิเลสเป็นข้าศึกของธรรม เป็นข้าศึกของตัวเองอยู่ตลอดเวลา โดยที่เจ้าตัวไม่รู้ทั้ง ๆ ที่ประกอบความพากเพียรอยู่นั้นแล อิริยาบถทั้งสี่เคลื่อนไหวไปมาอะไร มันมีแต่กิเลสชักจูงให้เคลื่อนให้ไหว ไม่ใช่ธรรมชักจูงให้เคลื่อนให้ไหว ถ้าหากว่าเป็นเรื่องของธรรมชักจูงให้เคลื่อนไหวแล้ว ควรจะมีสติ ควรจะมีปัญญา กิเลสควรจะถลอกปอกเปิกไปบ้างอย่างน้อย มากกว่านั้นกิเลสพังทลาย เพราะสติปัญญานี้ไม่เคยล้าสมัยมาแต่ไหนแต่ไร ความพากเพียรเหล่านี้พระองค์ได้เคยใช้มาแล้ว สติปัญญาก็เคยใช้มาแล้วทั้งนั้นเห็นผลประจักษ์พระทัย ถึงได้ประกาศพระองค์เป็นศาสดาสอนโลก และสอนโลกได้ทั้งสามโลกธาตุ เพราะอำนาจแห่งธรรม มีสติธรรม ปัญญาธรรม เป็นต้น

ความเป็นอยู่ทุกวันนี้ของเรามันเป็นยังไง ได้เอาไปเทียบไปเคียงท่านบ้างหรือเปล่า ถ้าไม่เทียบเคียงก็นั้นแหละคือนอนให้กิเลสเหยียบจมูกอยู่นั้น ถ้านำไปเทียบเคียงบ้างแล้วก็จะได้รู้สึกเนื้อรู้สึกตัว แล้วจะได้รีบเร่งขวนขวายเพื่ออรรถเพื่อธรรม เพื่อการแก้การถอดถอนกิเลส แล้วจะได้เห็นความแปลกประหลาดภายในจิตใจขึ้นมา ซึ่งต่างกับกิเลสที่ครองหัวใจบีบบังคับหัวใจมาแล้วตั้งแต่กาลไหน ๆ อยู่โดยลำดับลำดา และรู้เรื่องระหว่างกิเลสกับธรรมได้อย่างเต็มหัวใจ

เราสงสัยอะไรเวลานี้ เสียดายอะไร ตาก็เคยได้เห็นมาแล้วตั้งแต่วันเกิดรู้เดียงสาภาวะมามันได้ประโยชน์อะไร หูก็ได้ยินได้ฟังมาแล้ว จมูก ลิ้น กายและสิ่งสัมผัสสัมพันธ์เหล่านี้เคยสัมผัสสัมพันธ์กันมาแล้ว มันได้ประโยชน์อะไร ถ้าหากจะปล่อยให้เป็นไปตามที่เคยเป็นมาแล้วนี้ เอาสิ่งที่เคยเป็นมาแล้วนี้มาเทียบดูซิ มันได้ประโยชน์อะไรบ้าง เวลานี้เราต้องการจะสัมผัสสัมพันธ์กับธรรม ไม่ว่าทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกายอันเป็นเครื่องมือของใจ นำมาใช้ในทางด้านอรรถธรรม

ดูให้เป็นธรรม ฟังให้เป็นธรรม ทุกสิ่งทุกอย่างที่เข้ามาสัมผัสสัมพันธ์ให้เป็นธรรม นี่ถ้า

ผู้ปฏิบัติต้องพลิกสิ่งเหล่านี้เป็นเครื่องมือ ไม่ใช่กิเลสโดยถ่ายเดียว แต่อาศัยกิเลสเป็นเครื่องผลักดันออกมาให้สิ่งเหล่านี้มีอาการเคลื่อนไหวไปตามอำนาจของมันเท่านั้น นี่เราจะนำสิ่งเหล่านี้เครื่องมือเหล่านี้กลับเข้ามาเป็นฝ่ายของธรรม เป็นเครื่องมือของธรรม เอ้า นำมาใช้ซิสติปัญญามี อยู่เฉย ๆ ทำไม จะหวังเอาประโยชน์จากสถานที่กาลเวลาแบบลม ๆ แล้ง ๆ ยังไงกัน ถ้าไม่หวังเอาจากความพากเพียรของตน

มันด้อยที่ตรงไหนขุดค้นลงไป พยายามส่งเสริมลงไปซีถ้าผู้ต้องการจะหลุดพ้นจริง ๆ ก็ต้องหลุดพ้นโดยไม่ต้องสงสัย เพราะธรรมนี้ไม่เคยล้าสมัย เป็นมัชฌิมา พร้อมเสมอมัชฌิมาเหมาะสมตลอดเวลาไม่ว่าจะนำไปปราบกิเลสชนิดใด ตั้งแต่หยาบสุดจนกระทั่งถึงละเอียดสุดไม่นอกเหนือไปจากมัชฌิมาธรรมนี้ไปได้เลย จึงเรียกว่าธรรมเหมาะสม มัชฌิมาแปลว่าเหมาะสมในการปราบกิเลสทุกประเภท

อยู่ไป ๆ วันหนึ่ง ๆ กินไปนอนไป แม้แต่สัตว์เขาก็กินได้นอนได้อย่าว่าแต่มนุษย์ทั่ว ๆ ไป ย่นเข้ามาถึงตัวของเรากินได้นอนได้ มันมีความแปลกประหลาดอะไร ต่างจากโลกอะไรบ้าง สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่โลกทำได้ทั่ว ๆ ไป มีความจำเป็นอยู่ด้วยกัน สิ่งที่เรามาเสาะแสวงหาอยู่เวลานี้เราไม่ได้หาอย่างนี้นี่ เราหาแบบพระพุทธเจ้า หาแบบพระสงฆ์สาวกเพื่อจะเห็นธรรมอันประเสริฐเลิศโลกนั้นขึ้นภายในจิตใจ เพราะใจเท่านั้นเป็นผู้จะสัมผัสสัมพันธ์ธรรม รู้เห็นธรรมหนักเบาลึกตื้นหยาบละเอียดแค่ไหนจะนอกเหนือจากใจไปไม่ได้

ตา หู จมูก ลิ้น กาย นี้ไม่ใช่ภาชนะสำหรับที่จะรับรองที่จะให้รู้ให้เห็นอรรถธรรม เป็นภาชนะอันดีของอรรถธรรม นอกจากใจดวงเดียวเท่านั้น เพราะฉะนั้นธรรมจะมีอยู่ขนาดไหนนานเท่าไรมากี่กัปกี่กัลป์ก็ตาม ถ้าลงเป็นคนใจบอดแล้วมันเท่านั้น อย่าว่าแต่เพียงกี่กัปกี่กัลป์เลย ให้เลยไปอีกกี่กัปกี่กัลป์มันก็ไม่มีทางทราบได้ เหมือนคนตาบอดตั้งแต่กำเนิดนั้น จนกระทั่งวันตายมันก็ไม่มีวันที่จะมองเห็น มันจะมองเห็นทั้ง ๆ ที่มันตาบอดได้อย่างไร

ก็มันตาบอดจะมองเห็นได้อย่างไร สิ่งทั้งหลายมีอยู่ทั่วไปในโลกมันก็ไม่เห็น คนตาดีเขาเห็นกันทั้งนั้น หูดีได้ยินทั้งนั้น เพราะสิ่งเหล่านี้มีอยู่ไม่ได้ปิดบัง เมื่อมันเหมาะกับวิสัยของอวัยวะใดที่จะรับทราบได้มันรับทราบทั้งนั้น ๆ แต่ธรรมนี้ไม่มีอะไรที่จะรับทราบได้นอกจากใจดวงเดียว เพราะฉะนั้นจึงต้องได้ปรับปรุงจิตใจให้เหมาะสมกับธรรมขั้นนั้น ๆ ที่จะเข้าสู่กันได้สัมผัสสัมพันธ์กันได้ สถิตอยู่ภายในจิตใจได้นับตั้งแต่ขั้นสมาธิขึ้นไป

สมถธรรมคือความสงบใจ ปัญญาธรรมคือความละเอียดลออความแยบคาย การพินิจพิจารณา ความเฉลียวฉลาดแก้ตัวเอง เห็นสิ่งที่เป็นภัยแก่ตัวเอง แก้สิ่งที่เป็นภัยแก่ตัวเองโดยลำดับลำดา นั่นแหละที่นี่สมาธิธรรม ใจไม่เคยสงบก็สงบได้ ที่เราเคยอ่านเคยจดจำมาจากตำรับ

ตำราเท่าไรใครก็จำได้เหมือนกัน สมาธิ ๆ สมถะ ๆ แต่มันไม่เคยมีสมาธิ ไม่เคยมีสมถะภายในหัวใจ เพราะใจไม่รับ รับแต่ชื่อเป็นความจำเฉย ๆ มันไม่เป็นความจริงที่เกิดขึ้นกับใจเพราะการปฏิบัติจริง มันจึงไม่รู้ไม่เห็น

ศาสนาของพระพุทธเจ้าเลยกลายเป็นตำรับตำรา เป็นกระดาษเศษไปหมด เป็นตัวหนังสือเป็นตัวอักษรไปเฉย ๆ ไม่มีความแปลกประหลาดอัศจรรย์อะไรเลย ก็เพราะคนไม่แสดงความแปลกประหลาด ไม่แสดงความกระตือรือร้นในการที่จะประพฤติปฏิบัติตามหลักแห่งสวากขาตธรรมนั่น แล้วสุดท้ายอะไรไร้ค่า ศาสนาไร้ผล ศาสนานั้นอยู่ที่ไหน อะไรไร้ค่าถ้าไม่ใช่มนุษย์นี่ไร้ค่า เราเองเป็นคนไร้ค่า ไร้ความพากความเพียร ไร้สติไร้ปัญญา ไร้ศรัทธาความเพียรทุกด้าน แล้วจะไม่ไร้มรรคผลนิพพานได้ยังไง

สมาธิก็ไร้ละซีเมื่อเหตุเป็นเครื่องหนุนไม่มี เป็นเครื่องบุกเบิกไม่มี สมาธิจะเกิดขึ้นได้ยังไง ปัญญาความฉลาดก็ได้ยินแต่ชื่อ จำได้แต่ชื่อ ใจของตัวโง่ยิ่งกว่าสัตว์แล้วเอาอะไรมาฉลาด แล้วกิเลสมันโง่เหรอ กับความโง่ของเรามันเข้ากันได้เหรอกับกิเลสตัวฉลาดนั่นน่ะ นำมาใช้ซิผู้ปฏิบัติธรรม ถ้าลงจิตได้ฉลาดแล้วกิเลสจะหนาแน่นยิ่งกว่าภูเขาทั้งลูกก็เถอะ ยังไงมันก็พังทลาย พระพุทธเจ้าตรัสรู้ พระสงฆ์สาวกในสมัยของพระพุทธเจ้าของเรานี้ ประกาศกังวานมาเป็นเวลาได้ ๒,๕๐๐ กว่าปีแล้ว ความกังวานแห่งความแจ้งความชัด แห่งของจริงทั้งหลายที่กล่าวมานี้มีอยู่ ศาสนาจะเป็นโมฆะได้อย่างไร

นอกจากเราเท่านั้นเป็นโมฆะไร้สาระ ทำอะไรที่จะเป็นสาระมันไร้ไปหมด กิเลสพาให้ไร้ศาสนาก็เลยมีแต่ตำรับตำรา ผลสุดท้ายก็ให้กิเลสมันไปเหยียบศาสนาเข้าอีกว่ามรรคผลนิพพานไม่มี ใครจะปฏิบัติไปเท่าไรก็ปฏิบัติไปเถอะ สมัยนี้มรรคผลนิพพานไม่มี มันไม่มีแหละสำหรับโมฆบุรุษโมฆสตรีคนนั้น จะมีได้ยังไง ก็มันไม่เคยสนใจกับอรรถกับธรรม ไม่เคยสนใจกับการประพฤติปฏิบัติเพื่อมรรคผลนิพพาน แล้วจะเอามรรคผลนิพพานให้เกิดมีขึ้นมาได้ยังไง มรรคผลนิพพานไม่ใช่ลมไม่ใช่แล้งพอที่จะพัดโน้นโชยนี้ไปอย่างนั้น เกิดขึ้นด้วยความมีเหตุผล

เปิดออกซิมันมืดมิดปิดตาอยู่ที่ไหน ตรงไหนที่มันรกรุงรัง สถานที่ใดมันจะรกรุงรังขนาดไหนก็ให้มันรกรุงรังเถอะ ถากถางฟาดฟันเข้าไป ไฟเผาเข้าไป ความเตียนโล่งจะแสดงขึ้นโดยลำดับลำดา แล้วความเตียนโล่งหมดสมัยแล้วเหรอ มันหมดสมัยสำหรับคนขี้เกียจ ถ้าลงถากลงถางลงไปแล้วความเตียนโล่งก็ปรากฏขึ้นในสถานที่รก ๆ นั้นแหละ เวลานี้จิตมันรกด้วยกิเลสตัณหาอาสวะ ไม่ถากไม่ถางมันด้วยข้อวัตรปฏิบัติ ด้วยความพากเพียร ด้วยสติปัญญา สิ่งที่รกรุงรังคือกิเลสทุกประเภทนั้นจะสลายตัวไปได้ให้กลายเป็นความเตียนโล่งขึ้นมาได้ยังไง เราเอาธรรมเข้าไปปัดไปกวาดไปฟาดไปฟันมันซิ

พระองค์เป็นศาสดาเอกก็รู้อยู่แล้ว พระพุทธเจ้าคือศาสดาองค์เอก ธรรมก็คือธรรมอันเอก ศาสนธรรมอันเอกทีเดียว ตรัสมาแล้วด้วยสวากขาตธรรม ตรัสไว้ชอบฟังให้ดี ๆ นิยยานิกธรรมพร้อมเสมอที่จะนำสัตว์โลกผู้ปฏิบัติตามหลักธรรมนี้ให้พ้นจากทุกข์ไปได้โดยลำดับ ๆ จนกระทั่งพ้นโดยสิ้นเชิง นี่มัชฌิมาธรรม เหมาะอยู่ตลอดเวลา แล้วที่ว่ามรรคผลนิพพานว่าหมด ๆ นั้นหมดไปไหน หมดด้วยอำนาจของความมืดบอดของคนมีกิเลสไม่สนใจกับธรรมต่างหาก

ผู้ที่ว่ามรรคผลนิพพานหมด ผู้เช่นนั้นแลคือผู้ไม่ได้สนใจกับธรรม มรรคผลหมดจริงสำหรับตัวของคนคนนั้น แต่ผู้ปฏิบัติอยู่ศาสนาไม่ได้มีใครเป็นผู้ผูกขาด ใครเป็นเจ้าอำนาจมาผูกขาดศาสนาเมื่อไร ใครปฏิบัติก็ได้ละซิ ศาสนธรรมเป็นสมบัติกลาง แม้แต่อยู่ในวงวัดนี้ก็เอาซิ ความพากเพียรของใครมีความยิ่งหย่อนต่างกันผลจะเป็นต่างกันอย่างนั้น เราอย่าว่าตั้งแต่ทั่วโลกธาตุนี้เลย ในหัวใจของเรานี้ก็เหมือนกัน เวลามันจะหมดก็เพราะกิเลสเหยียบย่ำทำลายให้หมด มันหมดความเพียร ขี้เกียจขี้คร้านซึ่งเป็นเรื่องของกิเลสทั้งมวล ก็ทำลายธรรมทั้งนั้น สิ่งที่ควรจะเกิดขึ้นมีขึ้นอันเป็นสิ่งที่พึงใจย่อมไม่มี มีแต่ปล่อยให้กิเลสเหยียบเอา ๆ โดยตัวเองไม่รู้

ท่านกล่าวไว้ ๆ เพื่อให้รู้ให้เห็นแท้ ๆ ไม่ใช่กล่าวไว้เพื่อหลอกลวงสัตว์โลกนี่ เช่นว่าสมาธิก็ดี ปัญญาก็ดี วิมุตติก็ดี หรือว่าความบริสุทธิ์หลุดพ้นก็ดี ไม่ได้นอกเหนือไปจากวงความเพียรที่เป็นไปด้วยธรรม มีสติปัญญาศรัทธาความเพียรเป็นต้นนี้ไปได้เลย ผู้ปฏิบัติจึงไม่ควรให้จิตเหินห่างจากนี้ ถ้าเป็นผู้ต้องการใกล้ชิดสนิทกับสมาธิ ปัญญาและมรรคผลนิพพานทุก ๆ ขั้นไป จนกระทั่งถึงความพ้นทุกข์ จะไม่นอกเหนือจากสวากขาตธรรมและการปฏิบัติดีปฏิบัติชอบตามหลักธรรมนี้เลย

เอานี้เป็นหลักซิ เราได้ถือว่าชาวบ้านชาวเมืองขี้หมูราขี้หมาแห้ง **สรณ์ คจฺฉามิ** ที่ไหนตั้งแต่วันบวชมาก็ **พุทฺธ์ ธมฺม์ สงฺฆ์ สรณ์ คจฺฉามิ** นี่เอาเป็นหลักเป็นเกณฑ์เอาเป็นที่พึ่งเป็นพึ่งตาย เป็นที่เคารพนับถือ เป็นที่ฝากเป็นฝากตายด้วยความเชื่อถือจริง ๆ ทำไมจะเป็นไปไม่ได้ด้วยการปฏิบัติของเรา พระพุทธเจ้าปฏิบัติทำไมหลุดพ้น สาวกทั้งหลายปฏิบัติด้วยธรรมที่ทรงสอนไว้แล้วนี้ทำไมหลุดพ้น เหตุใดเราปฏิบัติทำไมจึงไม่หลุดพ้น มิหนำซ้ำกลายเป็นเครื่องผูกมัดตัวเองไปโดยไม่รู้สึก มันเป็นยังไง

ก็เพราะปล่อยให้กิเลสเข้ามาเหยียบย่ำทำลายในวงความเพียร ทั้ง ๆ ที่เจ้าของเข้าใจว่าประกอบความพากเพียรนั้นแล แต่ไม่มีสติสตัง ไม่มีปัญญาพอที่จะรู้เท่าทันเรื่องกิเลส ความแทรกของกิเลสซึ่งเป็นของละเอียดมากที่สุด มันจึงไม่ได้เห็นเรื่องเห็นราวอะไร

นี่เคยมาเสียจนน่าสลดสังเวชนะ บางครั้งบางคราวกิเลสมันเหยียบเอา ๆ จริง ๆ พยายามเท่าไรก็ไม่ฟื้น จึงหนีจากครูอาจารย์ไม่ได้ ไปอยู่ลำพังคนเดียวแทนที่ว่าจะประกอบ

ความพากเพียรในระยะที่เรายังไม่ได้หลักจิตหลักใจ ไปทำความพากเพียรแทนที่จะเป็นสติเป็นปัญญาเป็นความเพียรก็เป็นไปไม่ได้ ถูกกิเลสฉุดลากเอาต่อหน้าต่อตา เห็นชัด ๆ รู้ชัด ๆ เคยเป็นมาแล้ว แต่เป็นที่เข้าใจอันหนึ่งว่าถ้าเป็นอย่างนี้แล้ว เราจะหนีจากครูจากอาจารย์ไม่ได้

เวลาอยู่กับครูบาอาจารย์ เพราะอำนาจธรรมของท่าน ความเชื่อความเคารพความเลื่อมใสท่านก็เป็นความร่มเย็น เพราะอานุภาพแห่งธรรมของท่านด้วยทำให้อบอุ่น จากนั้นก็ได้ยินได้ฟังการแนะนำสั่งสอนหนักเบา ตลอดถึงการดุด่าว่ากล่าวไปตามกิริยาของกิเลสที่แสดงออก สัมผัสสัมพันธ์ในระหว่างผู้ไปศึกษากับท่าน มันก็ได้สติสตังขึ้นมาเรื่อย ๆ จนกระทั่งจิตมีหลัก หลักจิตตั้งแต่สมาธิขึ้นไปเริ่มมีหลัก จากนั้นก็เป็นขั้นปัญญา

พอจิตสงบแล้วก็เย็นคนเรา มีเกาะมีดอนเป็นที่พึ่งพิงเป็นที่อิงอาศัย ถ้าหาความสงบไม่ได้เลยเราจะหวังอะไรในโลกนี้ เฉพาะอย่างยิ่งเพศของพระและเพศของนักปฏิบัตินี้ด้วยแล้วเราหวังเอาอะไร เคว้งคว้างไปหมดจิตใจหาธรรมเป็นที่ยึดเป็นที่เกาะไม่ได้ สมาธิธรรมก็ไม่มี คือความสงบนิดหน่อยก็ไม่มี นั่นตาย ตอนนี้ละตอนมันลำบาก จึงต้องได้หักโหมกันอย่างเต็มที่ พอฝึกพอทรมานแบบไหนต้องเอากัน เช่นอย่างอดนอน ผ่อนอาหารนี้ มันเป็นเหตุให้ทำก็เพราะว่ามันมีสาเหตุที่จะต้องทำ

เพราะเรื่องของธาตุของขันธ์นี้มันทับจิตใจได้ เมื่อจิตเป็นกิเลสธาตุขันธ์ก็กลายเป็นกิเลสไปหมด กิเลสมีกำลังมาก สิ่งที่เสริมมีมากกิเลสก็ยิ่งมีกำลังมากขึ้นไป นี่ละที่ได้อดอาหาร ผ่อนอาหารลงไป เพื่อกำลังทางธาตุขันธ์จะไม่รุนแรงมากนัก ให้สติปัญญาก้าวเดินออกได้แล้วก็พิจารณาตัวเองไปในแง่หนักเบาของความเพียร ในแง่หนักเบาของวิธีการฝึกทรมานตน พอจับได้ในเงื่อนใดพอเป็นหลักเป็นเกณฑ์ก็ต้องได้เน้นหนักเข้าในเงื่อนนั้น ในวิธีการนั้น พอจิตมีความสงบเย็นใจทีนี้ก็โล่ง เพราะความสงบของจิตนี้ไม่ยุ่งเหยิงวุ่นวายในสิ่งที่เป็นพิษเป็นภัย อยู่สบาย ๆ รื่นเริง

ปัญญาเมื่อได้นำมาพินิจพิจารณาค้นคว้า ค้นคว้าก็ค้นคว้าในตัวของเรานี่แหละเป็นอันดับหนึ่ง ร่างกายทุกสัดทุกส่วนกิเลสมันปักมันเสียบมันแทรกมันซึมเข้าไว้หมด ว่านั่นก็เป็นเรานี่ก็เป็นเรา หมดทั้งร่างนี้ก็เป็นเรา มันไปแย่งเอาดิน น้ำ ลม ไฟ ซึ่งเป็นส่วนผสมของธาตุนี้มาเป็นเราเป็นของเรา มาเป็นของสวยของงาม มันไม่ยอมพูดตามความจริง มันไม่ยอมบอกตามความจริง มันไม่ยอมรับความจริงของธรรม

พระพุทธเจ้าท่านจึงได้ประกาศธรรมเครื่องปราบกิเลสตัวจอมปลอมที่ไปปักเสียบนี้ โดยวิธีการว่า เกสา โลมา นขา ทันตา ตโจ นี้นะ เอ้า ๆ พิจารณาให้ดีนะ ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง มันเป็นยังไงมันวิเศษวิโสที่ตรงไหน ธาตุเดิมของมันก็คือธาตุดินแท้ ๆ เมื่อมาอยู่อย่างนี้มัน

วิเศษวิโสที่ตรงไหน เราว่าสวยว่างามมันสวยงามที่ตรงไหน ดูให้เห็นความจริงของมัน ความสวยงามนี้เป็นเรื่องของกิเลสหลอก เอ้าพิจารณาตามความจริงลงไปมันมีความสวยงามที่ตรงไหน หมดทั้งร่างหาความสวยงามไม่ได้นอกจากเป็นของปฏิกูลโสโครกเต็มไปหมด น่าอิดหนาระอาใจ น่าขยะแขยง ไม่ว่าข้างนอกข้างในมันเป็นเหมือนกัน

ยิ่งเข้าไปป่าช้าด้วยแล้วเป็นยังไง น่าสลดสังเวชไหม ใครจะไปมีความรื่นเริงบันเทิงในป่าช้าซึ่งเป็นสถานที่สกปรกโสมมที่สุด เป็นสถานที่น่าปลงธรรมสังเวชความเป็นความตายได้ที่สุด แล้วก็มาดูในอวัยวะของเรานี้มีอะไร มีความรู้คือใจเป็นผู้รับผิดชอบประสับประสานไว้เท่านั้น สิ่งใดที่เป็นยังไงมันก็เป็นอยู่ตามหลักธรรมชาติของมัน เราสมมุติว่าหนังมันก็ไม่รู้ว่ามันเป็นหนัง สมมุติว่าเนื้อ เอ็น กระดูก มันก็ไม่ได้ว่าเป็นเนื้อ เอ็น กระดูก จิตหากไปสมมุติ จิตที่เป็นด้วยอำนาจของกิเลสมันแทรกมันไปสมมุติมันหลอกมันต้มมันตุ๋นอยู่ตลอดเวลา

ตั้งแต่เริ่มเป็นอวัยวะขึ้นมามีความรู้สึก มันก็ยัดของปลอมเข้าไปให้ อันนี้ของเรานะ อันนั้นของเรานะ แข้งของเรา นิ้วขาของเรา อวัยวะมือของเรา หัวของเรา ผมของเรา เล็บของเรา ขนของเรา ฟันของเรา หนังของเราเข้าไป อวัยวะทุกสัดทุกส่วนมันว่าเราว่าของเรา นอกจากนั้นมันยังหลอกเข้าไปอีก ว่าเป็นของสวยของงามน่ารักใคร่ชอบใจ มันมีแต่กิเลสล้วน ๆ เรื่องของกิเลสเป็นอย่างนี้ มันจริงเมื่อไร มันปลอมทั้งนั้น ถ้าปลอมทั้งนั้นแล้วก็คือว่ากิเลสทั้งมวล

ด้วยเหตุนี้จึงต้องได้ใช้ธรรมซึ่งเป็นของจริง พิจารณาแยกแยะลงให้เห็นของจริง พิจารณาด้วยปัญญาจนเห็นตามเป็นจริงของมันทุกสัดทุกส่วน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องอสุภะก็เห็นประจักษ์ใจ ไม่ว่าจะเป็น **อนิจฺจำ ทุกฺขำ อนตฺตา** ไม่ว่าจะเป็นธาตุอะไร ๆ มันก็ลงถึงใจ ๆ ก็ปล่อยวางลงตามความจริงของมัน ทีนี้ไม่ไปยึดไม่ไปถือว่านั้นเป็นเรานี้เป็นของเรา นั้นเป็นของสวยของงาม เพราะมันปลอมทั้งนั้นนี่ เราไปเอาของปลอมได้ยังไง เมื่อพิจารณาลงด้วยปัญญาซึ่งเป็นของจริงแล้ว ก็ทราบของจริงขึ้นมาก็ปล่อยของปลอมไปเรื่อย ๆ ทรงไว้ตั้งแต่ของจริงโดยลำดับ สุดท้ายก็ปล่อยได้

ความวุ่นวายความทุกข์ทั้งหลายก็เกิดขึ้นเพราะความหลง ออกจากนั้นอันดับต่อไปก็ความยึดความถือ และความรักใคร่ชอบใจ ความรักความสงวน มันเป็นบ่อแห่งเสี้ยนแห่งหนามแห่งฟืนแห่งไฟ ถอดถอนออกไป ชะล้างลงไปด้วยน้ำคือสติคือปัญญา พิจารณาหลายครั้งหลายหนจนเป็นที่เข้าใจ เมื่อเข้าใจแล้วใครจะไปยอมยึดมั่นถือมั่นอยู่ได้สิ่งเหล่านี้ มันเป็นหลักธรรมชาติของมันอย่างนั้นแท้ ๆ

ถ้าพูดถึงขั้นอสุภะอสุภังปฏิกูลโสโครกก็เห็นประจักษ์ชัด ๆ หลอกกันได้ยังไง ถ้าพูดถึงเรื่องความแตกความสลายความทะลาย ความชราคร่ำคร่ามันก็เห็นชัด ๆ ในรูปของบุคคลคน

เดียวเช่นเรานี้ มันเปลี่ยนแปลงมาเท่าไรแล้วจนกระทั่งถึงบัดนี้เปลี่ยนไปเท่าไร มันจะเปลี่ยนไปจนกระทั่งถึงที่สุดของมัน แล้วก็ลงสู่ธาตุเดิมของมัน จะไปยึดมันด้วยเหตุผลกลไกอะไร

ธรรมไม่ใช่เป็นเรื่องฝืนของจริง ธรรมเป็นไปตามความจริง กิเลสต่างหากเป็นสิ่งที่ฝืนธรรม เป็นสิ่งที่ฝืนความจริง เมื่อพิจารณาให้เห็นชัดลงไปแล้วมันถอนทั้งนั้น ความหนักหน่วงถ่วงใจ ความทรมานใจเพราะอำนาจของกิเลสก็เบาลงไป ๆ เพราะภาระคืออุปาทานยึดมั่นถือมั่นนั้นเบาลงไป ๆ จนกระทั่งปล่อยได้ทั้งร่างกาย ปล่อยได้ทั้งภายในใจ ใจที่มีกิเลสอยู่ภายในนั้นก็รู้เท่าได้ปล่อยวางได้ ทำลายได้ไม่มีอะไรเหลือ สิ่งที่เหลือคืออะไร ก็มีแต่จิตบริสุทธิ์ล้วน ๆ

ให้เห็นซิจิตบริสุทธิ์ล้วน ๆ เป็นยังไง นั่นละท่านว่าธรรมล้วน ๆ ธรรมอยู่ที่ไหนที่นี่ เริ่มแต่สมาธิธรรมไปก็รู้อยู่แล้วว่ามีอยู่ที่ใจ เกิดอยู่ที่ใจ สัมผัสที่ใจ ใจเป็นผู้รับทราบ ใจเป็นที่สถิตของธรรมทุกประเภท จนกระทั่งถึงวิมุตติธรรมจะนอกเหนือจากจิตนี้ไปที่ไหน ไม่ได้อยู่ที่กาลโน้นสมัยนี้ดังบุรุษตาฟางพูดตาบอดพูดนี่นะ ว่ามรรคผลนิพพานหมดเขตหมดสมัยแล้ว กิเลสมันหมดเขตหมดสมัยหรือไม่ทำไมไม่พิจารณามันบ้าง กิเลสหมดไหม ถ้าไม่ทำให้หมดมันไม่หมด

อันนี้ก็เหมือนกันมรรคผลนิพพานถ้าไม่ทำให้หมดไม่หมด ทำให้มีต้องมีทำไมจะมีไม่ได้ เพราะนี้เป็นของจริงอยู่แล้ว กิเลสมันยังสลายตัวไปได้ ความบริสุทธิ์ของจิตนี้สลายไปไม่ได้ เป็นแต่เพียงกิเลสตัวปลิ้นปล้อนหลอกลวง มันมาหลอกมาต้มมาตุ๋นหุ้มห่อมัดรัดรึงตรึงตราไปหมด จนกระทั่งหาที่กระดิกไม่ได้เท่านั้นเอง มันจึงหมุนตัวไปตามกิเลส กิเลสหลอกยังไงก็เชื่อไปตาม ว่านรกไม่มีก็เชื่อ สวรรค์ไม่มีก็เชื่อ นิพพานไม่มีก็เชื่อ บาปไม่มีบุญไม่มีเชื่อไปหมดถ้าเป็นกลมายาของกิเลสแล้ว

เรื่องของธรรมคือความจริง ไม่มีได้ยังไงเห็นอยู่รู้อยู่นี้ สิ่งเหล่านี้เป็นของจริงมาดั้งเดิม พระพุทธเจ้าองค์ไหนตรัสรู้ ๆ ของจริงนี้ทั้งนั้น เพราะสิ่งเหล่านี้มีอยู่เป็นแต่เพียงว่าไม่มีหูมีตาให้ดูให้เห็นให้ได้ยินเท่านั้นเอง เมื่อได้รู้ได้เห็นแล้วปฏิเสธได้ลงคอเหรอ ก็ต้องยอมรับความจริง ภพชาติต่าง ๆ มันมีแต่ภพมนุษย์เท่านี้เหรอแม้แต่ที่เรามองเห็นด้วยตาเนื้อมันยังไม่มีแต่ภพมนุษย์ ภพของสัตว์ยังมีเยอะ

ในวัดเรานี้ดูซิมันมีกี่ประเภทสัตว์น่ะ มันแปลกต่างกันอะไรบ้างเราก็รู้ก็เห็นอยู่แล้ว แย้ก็เต็มวัดนี่เป็นภพเป็นชาติหนึ่ง ๆ ของเขา นกก็เต็มวัด กระรอกกระแตเต็มวัด เหลือบยุงเต็มวัด มดอะไรบ้างเหล่านี้เต็มวัด แต่ละภพละชาติที่มองเห็นด้วยตาเนื้อก็มีอยู่นี้ แล้วสิ่งที่ละเอียดกว่านี้ทำไมจะไม่มี แม้แต่ภพของสัตว์นี้ก็ยังมีส่วนหยาบส่วนละเอียด มีร่างเล็กร่างใหญ่ต่างกันอยู่อย่างนี้ แล้วที่นอกเหนือไปจากตาของเราที่จะเห็นนี้ทำไมจะไม่มี ถ้าไม่มากยิ่งกว่านี้เป็นไหน ๆ

นั่น

สติปัญญามี ปัญญาญาณมี เปิดกิเลสออกจากจิตใจหมดแล้วมันทะลุไปหมด ทำไมจะไม่เห็นทำไมจะไม่รู้ แล้วทำไมจะไม่เชื่อว่าเป็นความจริง นี้ละศาสดาองค์เอกที่ว่าโลกวิทู รู้แจ้งโลกไม่ว่าโลกไหน โลกหยาบโลกละเอียด ภพชาติใดของสัตว์ประเภทใด ตลอดถึงพวกภูติผีปีศาจอะไรบ้างเหล่านี้ ล้วนแล้วแต่เป็นภพเป็นชาติของเขาแต่ละอย่าง ๆ ทั้งนั้น มีมาดั้งเดิม เราจะไปลบล้างไม่ให้มีได้ยังไง สิ่งเหล่านี้เป็นความจริงตามหลักวิบากกรรมของสัตว์ ที่จะต้องไปเสวยชาติในภพน้อยใหญ่ของตน ๆ แล้วใครจะไปลบล้างได้ ไม่มีใครลบล้างได้

เพราะฉะนั้นพระพุทธเจ้าจึงมาตรัสรู้ จึงทรงสอนตามหลักความจริง สิ่งใดที่ไม่ดีสอนให้ละ สิ่งนั้นไม่ดีสอนให้ละ มันจะได้ไม่ฉุดลากไปในคติที่ไม่เหมาะสมหรือคติที่เป็นทุกข์ อันใดที่ดีสอนให้บำเพ็ญ จนกระทั่งถึงสุดยอด ความหลุดพ้นจากทุกข์โดยประการทั้งปวง ไม่ต้องกลับมาเกิดในภพในชาติ แบกทุกข์นี้อีกต่อไป นั้นแลเป็นสิ่งที่ชอบยิ่ง ก็สอนเพื่อนิพพานนั่นเอง เอาให้จิตบริสุทธิ์ซี จิตซึ่งเป็นตัววัฏจักรเพราะอำนาจของกิเลสพาให้เป็นพาให้หมุน สลัดปัดกิเลสตัววัฏจักรนี้ออกให้หมดจิตจะหมุนไปไหนอีก เมื่อไม่มีเครื่องดึงดูด ไม่มีเครื่องบังคับ ไม่มีเครื่องขับไสจิตจะหมุนไปได้ยังไง ไม่หมุนไม่ไป

ถ้าเป็นธรรมล้วน ๆ เป็นจิตที่บริสุทธิ์ล้วน ๆ แล้ว ไม่มีอะไรมาดึงดูด จิตนี้ก็ไม่ได้ดึงดูดอะไร เอาให้เห็นซิพระพุทธเจ้าสอน สอนในหัวใจของพวกเราทุกวันนะ เอาให้รู้ซิทำไมจะไม่รู้ ธรรมนี้เป็นปัจจุบันธรรมอยู่ตลอดเวลา ครึไปไหนล้าสมัยไปไหน ถ้าไม่ทำตัวของเราให้ล้าสมัยให้ครึในตัวเองต่างหาก แล้วก็เป็นข้าศึกต่อธรรม เป็นข้าศึกตัวเองนี้เท่านั้น ไม่มีอะไรเป็นข้าศึก ไม่มีอะไรเป็นธรรม ทั้งนี้อยู่กับเราทุกคน พากันเอาให้จริงให้จังซิ พูดมามันคันฟันนี่นะ นี่น่ะ ๆ อยากว่างั้นนะ ไม่เห็นหรือตาบอดหรืออยากว่างั้น

พระพุทธเจ้าเป็นศาสดาองค์เอกไม่ใช่ศาสดาตาบอดมาหลอกโลกได้ยังไง สิ่งที่รู้แล้วเห็นแล้วทุกสิ่งทุกอย่างจึงได้มาสอนโลก แล้วมันหายไปไหนมันสูญไปไหน ให้กิเลสเหยียบย่ำทำลายปิดหูปิดตาอะไรนักหนา สิ่งที่มีอยู่ไม่ยอมดูไม่ยอมเห็นนี่อยากว่างั้นนะ เอาให้ถึงซิ ถึงธรรมแล้วก็ถึงใจทุกอย่าง กล้าพูดได้ทุกอย่างนั่นแหละ สิ่งที่ได้รู้ได้เห็นแล้วทำไมจะไม่ทราบประจักษ์ แม้แต่เด็กไปพบเหตุการณ์อะไร ๆ อย่างนี้ ไปค้านเขาได้เหรอ ก็เขาเห็นด้วยตาของเขาเองนี่ แล้วพูดเป็นภาษาเดียวกัน เขาพูดว่ายังไง เรื่องราวอะไร แม้แต่เด็กก็ยังพูดได้อย่างอาจหาญอย่างฉะฉาน ผู้ใหญ่ไปค้านเขาได้เหรอเขาดูถูกเอา

นี่ก็ขอให้เป็นของจริงธรรมของจริงลงไปภายในจิตใจซิ พระพุทธเจ้าเป็นองค์ศาสดาที่ว่าอาชาไนยเห็นไหม ก็เพราะความรู้จริงเห็นจริงจึงทรงอาจหาญ ประกาศธรรมสอนโลกได้ทั้งสาม

แดนโลกธาตุ ในจำนวนสัตว์โลกนี้มีใครเป็นผู้เฉลียวฉลาดสามารถเป็นอาชาไนย สอนโลกได้ทั้งสามเหมือนพระพุทธเจ้ามีไหม เอามาเทียบกันซิ แล้วเราเอาธรรมของศาสดามาสอนเรา ทำไมจะยอมให้กิเลสเหยียบย่ำทำลายอยู่ตลอดเวลาทุกอิริยาบถ ตั้งแต่บัดนี้จนกระทั่งตายเกิดประโยชน์อะไร นักปฏิบัติไม่พลิกตัวเองพิจารณาตัวเองพิจารณาอะไร ปฏิบัติธรรมน่ะ ธรรมอยู่ที่ไหน ความโง่มันอยู่ที่ไหนเอาลงไปตรงนั้นซิ ให้จริงให้จัง

สอนหมู่เพื่อนมาก็หนักหนาแทบล้มแทบตายจะว่ายังไงอีก ความเพียรเป็นยังไงกันถึงไม่ได้เรื่องได้ราวอะไร เห็นตั้งแต่ตะครุบแต่เงาอยู่งั้นไม่ได้เกี่ยวข้องกับตัวมันเลย แล้วจะไปเห็นตัวมันยังไง สอนก็สอนทุกแง่ทุกมุม สอนหมู่เพื่อนสอนจริง ๆ เพราะฉะนั้นผู้มาปฏิบัติอย่ามาทำเล่น ๆ ให้เห็นนะ มันเกลื่อนแผ่นดินอยู่แล้วเรื่องเล่น ๆ น่ะ ไม่ใช่ธรรมเรื่องเล่น ๆ เรื่องเล่น ๆ กับเรื่องหลอก ๆ ก็อันเดียวกัน มันเป็นคู่กัน มันกลมกลืนกันเป็นอันเดียวกัน ผู้ปฏิบัติต้องให้จริงให้จังซิ เหลว ๆ ไหล ๆ เหลาะ ๆ แหละ ๆ ได้เหรอ

ธรรมเหลาะแหละไม่มี ธรรมพระพุทธเจ้าที่สอนให้เหลาะแหละไม่มี เหลว ๆ ไหล ๆ ก็ไม่มี เหล่านี้เป็นเรื่องของกิเลสทั้งนั้น เรายังจะคุ้นยังจะชินยังจะตายใจกับมันอยู่เหรอ

เอาละ เหนื่อย

<<สารบัญ

เทศน์อบรมพระ ณ วัดป่าบ้านตาด
เมื่อวันที่ ๙ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๕๒๕

กิเลสไม่เคยล้าสมัย

การอยู่ด้วยกิเลสกับการอยู่ด้วยธรรม สำหรับใจที่ทรงไว้ได้ทั้งกิเลสและธรรมแล้ว การอยู่ด้วยกิเลสสำหรับนักปฏิบัติเรากับการอยู่ด้วยธรรม คุณค่าของใจจะต่างกันอยู่มาก กิเลสเป็นสิ่งที่ทำใจให้ลดคุณค่าในวงปฏิบัติ แต่ธรรมเป็นเครื่องส่งเสริมคุณค่าให้เด่นยิ่งขึ้น คำว่าธรรมก็คือความพยายาม เริ่มมาตั้งแต่ศรัทธา วิริยะ สติแล้วก็เป็นสมาธิ จากนั้นก็เป็นปัญญา นี้คือเครื่องประดับใจให้มีคุณค่า ถ้าไม่มีสิ่งเหล่านี้มีเฉพาะกิเลสซึ่งเป็นธรรมชาติปิดบังหุ้มห่ออยู่โดยปกติแล้ว ก็ไม่ปรากฏว่ามีคุณค่าแต่อย่างใด นอกจากลดคุณค่าของตัวเองลงไปเท่านั้น

ฉะนั้นการปฏิบัติจึงต้องมีการระมัดระวังตั้งท่าตั้งทางอยู่ภายในจิตเสมอ เช่นเดียวกับเขาเข้าสู่แนวรบ จะไปนอนใจหรือประมาทเลินเล่อเผลอสติสตัง เที่ยวเตร็ดเที่ยวเตร่เหมือนเขาเล่นลิเกละครนี้ไม่ได้ ต้องเสียท่าเป็นอย่างน้อยมากกว่านั้นก็ตาย เรื่องของกิเลสนี่เป็นเรื่องที่คล่องแคล่วว่องไว ไม่มีอะไรจะเกินอยู่แล้ว และไม่มีสถานที่อยู่ด้วย อยู่กับใจของสัตว์โลก จึงทำใจสัตว์โลกให้หมุนเวียนเปลี่ยนแปลงเช่นเดียวกับฟุตบอลนั่นแหละ กลิ้งไปกลิ้งมา หาจุดที่หมายไม่ได้ ออกนอกวงเขาก็เตะเข้ามา เข้าในวงแล้วก็เตะ ออกนอกวงก็เตะเข้ามาอยู่เช่นนั้น

จิตใจที่อยู่ใต้อำนาจของกิเลสประเภทต่าง ๆ ก็มีลักษณะเช่นเดียวกัน แต่ฟุตบอลไม่รู้สึกว่ามีความเจ็บปวดแสบร้อนเพราะการถูกเตะ สำหรับใจนี้เป็นตัวรู้อยู่แล้วจึงต้องรับรู้ และรับทุกข์จากสิ่งกระทบกระเทือน ทั้งออกจากภายในไปสู่ภายนอก นำอารมณ์ภายนอกเข้ามา นี่เรียกว่าเตะเข้าเตะออกอยู่อย่างนั้น หาความสงบเย็นไม่ได้ เว้นแต่หลับ เวลาหลับนั้นก็เป็นเวลาพัก กิเลสก็พัก ธาตุขันธ์ก็ได้พักใจเราจึงพอสบาย

ในขณะที่หลับสนิทนั้น กาลก็ไม่เข้าไปเกี่ยวข้อง สถานที่อะไรทั้งมวลไม่เข้าไปเกี่ยวข้อง ไม่ว่าสิ่งภายนอก คือทรัพย์สมบัติ เงินทอง เพื่อนฝูงครอบครัวเหย้าเรือน สามีภริยาลูกเล็กเด็กแดง สมบัติบริวารมีจำนวนมากน้อย ไม่มีอะไรเกี่ยวข้องเลยเวลานั้น หากจะพูดพอพูดเทียบได้บ้าง ก็นิพพานของคนมีกิเลสก็เวลาหลับสนิทนั่นแหละ ตอนนั้นไม่มีอะไรไหวติงเลย ขึ้นชื่อว่าสมมุติ แม้อวิชชาที่นอนเนื่องอยู่ภายในจิตใจหรือฝังแน่นภายในใจก็ไม่แสดงตัว

คนเราถ้าลงเป็นอย่างนั้นแล้ว ใครจะไปห่วงใยในสิ่งนั้นสิ่งนี้ให้เกิดความทุกข์ เพราะความกระเพื่อมออกมาเป็นเรื่องความทุกข์ทั้งนั้น คิดถึงเรื่องอะไรก็ตามหรือการ

คิดถึงเรื่องเวล่ำเวลา กาล สถานที่ วัตถุ สิ่งของ เพื่อนฝูง ในบรรดาที่มีอยู่ในโลกนี้เป็นเรื่องเขย่าก่อกวนจิตใจ ให้ได้รับความลำบาก เมื่อเทียบกันกับเวลาหลับสนิทแล้ว ใครไม่มาสนใจกับสิ่งเหล่านี้แหละ เพราะเป็นสิ่งก่อกวน

ขณะที่หลับจะหลับไปกี่กัปกี่กัลป์ก็ตาม ไม่มีความรู้สึกว่าเร็วหรือช้า เพราะคำว่าเร็วคำว่าช้านี้เป็นเรื่องของสมมุติ คำว่าสุขว่าทุกข์ทั้งหลายก็เป็นเรื่องของสมมุติ ตอนนั้นจิตจะไม่มารับทราบความสุขความทุกข์หยาบ ๆ เหล่านี้เลย แต่จะเป็นธรรมชาติของจิตอยู่โดยปกติ ไม่มีความห่วงใยพัวพัน ไม่สำคัญมั่นหมายอะไรทั้งสิ้น เหลือแต่ความรู้ที่ละเอียดซึ่งไม่แสดงอากัปกิริยาใด ๆ เลย จึงพูดไม่ออกพูดไม่ได้ ในขณะที่หลับนั้นว่าเป็นอย่างไร เพราะไม่มีสมมุติเข้าไปเกี่ยวข้อง

นี่ถ้าจะเรียกว่านิพพานของปุถุชน ก็พอจะสัมผัสได้ในขณะที่หลับสนิท ไม่ได้หมายถึงการหลับแล้วละเมอเพ้อฝันไปอย่างนั้น นั่นไม่ใช่เป็นการหลับสนิท ธาตุไม่ได้พักตัวสนิท จิตใจก็ไม่ได้พักตัวสนิท การหลับสนิทนั้นแลเป็นการที่ปล่อยทั้งหมด ไม่ว่าใครจะเป็นจะตาย ไม่ว่าใครจะสุขจะทุกข์ ไม่ว่าจะร้อนหรือหนาว ขึ้นชื่อว่าสมมุติแล้วไม่เกี่ยวกับความหลับสนิทนั้นเลย เป็นธรรมชาติของตนโดยลำพัง กิเลสประเภทต่าง ๆ ก็ไม่แสดงตัว เรียกว่ากิเลสก็หลับพักตัวเวลานั้น

พอจากนั้นมาแล้วก็ดีดก็ดิ้น กระทบกระเทือนนั้นนี้อยู่ตลอด หากไม่มีการหลับนอนกันบ้างเลย มนุษย์เรานี้จะทนไม่ไหว นี่มีการหลับการนอนบ้าง จึงพอได้พักผ่อนสะดวกสบาย พอมีที่ปลงที่วางบ้าง นี่เราลองเทียบดู ขณะที่หลับสนิทนั้นมีใครเสียดายอะไรบ้าง จะหลับไปกี่กัปกี่กัลป์ก็ตาม ก็ต้องเป็นหลักธรรมชาติแห่งความหลับอยู่โดยดี ไม่มีอะไรยิบ ๆ แย็บ ๆ ขึ้นมา ให้ว่าช้าหรือเร็ว ให้ว่าสุขหรือทุกข์ ไม่ว่ากังวลวุ่นวายหรือเพลิดเพลิน เศร้าโศกอะไรไม่มีเลย

ความหลับนี้โลกหลับได้ด้วยกัน รู้ได้ด้วยกัน แต่จะพูดรูปลักษณะของความหลับสนิทนั้นพูดไม่ได้ด้วยกันทั้งนั้น จะปฏิเสธความหลับสนิทนั้น ปฏิเสธไม่ได้ว่าความหลับสนิทนั้นเป็นธรรมชาติที่พิเศษ จากความเป็นอยู่ทั้งหลายของจิต นี่พูดถึงความสนิทของใจทั้งที่มีกิเลสอยู่ก็มีความสนิทละเอียดได้ขนาดนั้น

การทำกิเลสให้สิ้นสูญลงไปจากใจ คือไม่มีเหลือเลยดังใจพระอรหันต์ท่านจะเป็นอย่างไร ขณะที่จิตดับสนิททั้งที่มีกิเลสก็เป็นสิ่งที่ละเอียดจนถึงกับเราพูดไม่ได้ ทั้ง ๆ ที่เราก็หลับสนิท ได้รู้รสชาติแห่งความหลับสนิทอยู่ด้วยกันทุกคน แต่จะนำมาพูดหรือมาบรรยายนั้นบรรยายไม่ได้ บรรยายได้ก็เพียงแค่ที่พูดมานี้เท่านั้น คือไม่เกี่ยวข้องกับอะไร กาลสถานที่ วัตถุสิ่งของ เงินทอง ญาติมิตร เพื่อนฝูง สิ่งที่เคยเกี่ยวข้องกัน

มามากน้อยดับไปหมด ในขณะนั้นปล่อยหมด เราพูดได้เพียงแค่นั้น ที่จะพูดธรรมชาติที่ปล่อยนั้นน่ะพูดไม่ถูก ที่สนิทในตัวเองนั้น พูดไม่ถูก

จิตที่สิ้นจากกิเลสอาสวะแล้ว ก็ยิ่งเป็นสิ่งที่ถ้าพูดละเอียดก็เป็นสุดละเอียดแล้ว เพราะสิ่งสมมุติไม่มีอยู่ในนั้นเลย หมดไปจริง ๆ คืออวิชชา ไม่ได้เพียงว่านอนเหมือนสงบตัว เหมือนหลับสนิท หรือหมดไปเลยจริง ๆ เป็นอย่างไร ที่แสดงความหยาบ ๆ ออกมาโดยประการต่าง ๆ นั้นเป็นเรื่องของกิเลสต่างหากนะ ส่วนจิตแท้เป็นอย่างนั้นแหละ เพราะฉะนั้นจึงมีการเปลี่ยนแปลงเรื่อย ๆ

ในขณะที่เราบำเพ็ญอยู่โดยไม่หยุดไม่ถอย อาการต่าง ๆ จะต้องแสดงความเปลี่ยนแปลงไปเรื่อย ๆ เช่น จิตฟุ้งซ่านรำคาญ จิตไม่เคยสงบตัวเลย นี่ก็เป็นอาการอันหนึ่งของกิเลสทำงาน ให้กระจายออกทางกระแสจิตคิดไปในแง่ต่าง ๆ แล้วเป็นทุกข์ขึ้นมา พอจิตสงบตัวเข้าไปนี่ก็เป็นอาการอันหนึ่งอีก เรื่องอาการของจิตสงบตัวเข้าไปแค่นั้น ๆ ออกทางด้านปัญญาเป็นการบุกเบิก ก็เป็นอาการไปเรื่อย ๆ จิตก็มีความเปลี่ยนแปลงจากสิ่งปกคลุมหุ้มห่อตัวเอง มันเปลี่ยนของมันด้วยอาการเหล่านี้แหละ

ไม่ใช่จิตแท้ ๆ เปลี่ยนแปลงนั้นไม่ได้เปลี่ยน เปลี่ยนแต่อาการที่เกี่ยวข้องกับจิต เช่นเดียวกับเราเปลี่ยนเสื้อเปลี่ยนผ้านี้เอง เปลี่ยนเครื่องนุ่งห่มใช้สอย ตัวเราจริง ๆ ก็คือเราไม่ได้เปลี่ยนไปตามเสื้อตามผ้า กางเกงอะไร การจะบรรยายเรื่องความบริสุทธิ์จึงบรรยายไม่ถูก รู้อยู่เพียงไรก็บรรยายไม่ถูก เช่นเดียวกับความหลับสนิทนี้เป็นอย่างไร บรรยายไม่ถูก เพียงขั้นสมมุติการหลับสนิทนี้ก็ยังอยู่ในวงสมมุตินี่ เรายังบรรยายไม่ถูก แล้วจิตที่หลุดพ้นไปแล้วจากสมมุติทั้งมวลแล้วจะไปบรรยายได้ถูกอย่างไร ทั้ง ๆ ที่รู้อยู่ทรงอยู่ด้วยความบริสุทธิ์นั้นแลก็พูดไม่ถูก

ถึงจะพูดไม่ได้ก็ตาม แต่ธรรมชาตินั้นก็คือธรรมชาติที่พอตัวแล้ว หายสงสัยเสียทุกสิ่งทุกอย่าง ปลดปลงลงหมดแล้วขึ้นชื่อว่าปัญหา เพราะปัญหานี้เกิดขึ้นจากกิเลส ธรรมจึงต้องกลายเป็นปัญหาไปตาม ปัญหาของธรรมก็คือปัญหาแก้กิเลส อุบายของธรรมแก้ปัญหาคือเรื่องของกิเลสนั้นแล พอสิ่งนั้นหลุดลอยไปหมดแล้วก็ไม่มีปัญหาอะไร

นี่เราจะเห็นความอัศจรรย์ของพระพุทธเจ้าที่ทรงสั่งสอนสัตว์โลก ตั้งแต่อุบายวิธีการพื้น ๆ ไปโดยลำดับ ตั้งแต่การให้ทาน การรักษาศีล การภาวนา มีแต่อุบายวิธีการปราบกิเลสไปโดยลำดับลำดา เช่น การให้ทาน เราทำไมจึงต้องให้ทาน มีอะไรที่เป็นข้าศึกต่อทานอยู่นั้น คำว่าทานการสงเคราะห์ก็เป็นธรรมประเภทหนึ่งแล้ว นอกจากนั้นยังเป็นเครื่องปราบปรามความตระหนี่ถี่เหนียว ความเห็นแก่ตัว ซึ่งเป็นคู่กันกับความโลภมากไม่มีเมืองพอ ความเห็นแก่ตัว ความเอารัดเอาเปรียบคดโกงรีดไถ ล้วน

แล้วแต่เป็นเรื่องของกิเลสนี้ทั้งมวล ทานะ การเสียสละจึงเป็นเครื่องปราบกิเลสเหล่านี้ไปโดยลำดับ จนกลายเป็นนิสัยขึ้นมา สุดท้ายก็สละได้หมด นี่เราพูดอย่างหยาบ ๆ หรือว่าพูดอย่างย่อ ๆ อุบายวิธีที่พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนทุกแง่ทุกมุม ล้วนแล้วแต่เป็นวิธีการปราบกิเลสทั้งมวล กิเลสมันมีหลายประเภท

ธรรมที่กล่าวมาที่ว่าบรรยายไม่ได้นี้ ไม่ได้นอกเหนือจากใจดวงที่รู้ ๆ เห็น ๆ อยู่เวลานี้ ขอให้ทุกท่านจงทำความเข้าใจกับความรู้นี้ว่าสามารถทรงได้ทุกสิ่งทุกอย่าง ทรงธรรมก็ได้ ส่วนกิเลสนั้นรับรองกันมาแล้ว ทั้งเป็นทั้งตาย ทั้งแทบเป็นแทบตาย ความทุกข์มากทุกข์น้อย ไม่เป็นสิ่งที่น่าสงสัย เพราะผู้นี้เป็นผู้รับเอง รู้เอง เห็นเอง

ส่วนธรรมนั้น ความสุขของธรรมในขั้นต่าง ๆ นั้น เรายังไม่สามารถ เรายังไม่เคยรับและยังไม่เคยทรง ด้วยเหตุนี้จิตจึงยังไม่เห็นคุณค่า เพราะยังไม่ปรากฏ ต่อเมื่อได้ปรากฏขึ้นกับใจแล้ว ย่อมเกิดความเชื่อตามความจริงนั้น ๆ และตามรสชาติแห่งธรรมที่ปรากฏ ตามขั้นภูมิของผู้ปฏิบัติ นั่นก็เป็นเหตุให้เกิดความเชื่อ ให้เกิดความอยากได้ ให้เกิดความอุตส่าห์พยายาม ให้เกิดความพากเพียร เพื่อจะยังธรรมเหล่านั้นให้คงเส้นคงวา และเจริญถาวรขึ้นภายในจิตใจ หรือรุ่งเรืองขึ้นภายในจิตใจโดยลำดับ รสแห่งธรรมก็เปลี่ยนสภาพไปเรื่อย ๆ ตั้งแต่ขั้นหยาบจนถึงขั้นกลาง ขั้นละเอียดเปลี่ยนอยู่ภายในจิตนั่นแหละ เรื่องความเชื่อก็หนักแน่นเข้าไปโดยลำดับ

เมื่อความเชื่อฝังแน่นลงไปในธรรมทั้งหลายแล้ว ความพากเพียรความอุตส่าห์พยายาม ก็เป็นสิ่งที่จะตามกันไป เป็นสิ่งที่ฝังแน่นไปเช่นเดียวกัน เพราะฉะนั้นท่านผู้ประกอบความเพียรด้วยความเห็นโทษแห่งกิเลสทั้งหลาย หรือกองทุกข์ในวัฏฏะนี้ กับความเห็นคุณค่าแห่งธรรม ซึ่งประจักษ์อยู่ภายในจิตใจนั้น ท่านจึงมีกำลังกล้าในเรื่องทุกแง่ทุกมุม บรรดาที่จะยังท่านให้ก้าวพ้น ไปเสียโดยสิ้นเชิงจากกองทุกข์ทั้งหลาย

การปฏิบัติเคยพูดเสมอ สติให้ถือเป็นเครื่องมือประจำตน อย่าได้ปล่อยได้วางไม่ว่าจะทำกิจการงานใด สติให้ฝึกหรือฝึกตัวว่าทำสิ่งนั้นทำสิ่งนี้นี่แหละเป็นพื้นของสติฝึกไปตั้งแต่บัดนี้ ตั้งแต่วิธีการที่กล่าวนี้ไปโดยลำดับ อย่าไปแบบเผอเรอต่าง ๆ อันเป็นนิสัยของกิเลส ไม่ใช่นิสัยของผู้ฝึกอบรมธรรม ให้มีสติสตัง เช่น คำบริกรรมก็ให้อยู่ในคำบริกรรม อยู่กับสิ่งใดก็ให้อยู่ด้วยสติ สติเป็นสิ่งสำคัญมากทีเดียว ที่จะฟื้นธรรมทั้งหลายขึ้นมาให้ได้ชม ไม่ได้นอกเหนือจากสตินี้ไปได้เลย จากนั้นก็ปัญญาเป็นเครื่องฝึกฝน สติกับปัญญา เป็นธรรมสำคัญมาก ในวงความเพียรของนักปฏิบัติทั้งหลาย

ความทุกข์ ทุกข์เพื่อสุข มีจุดที่หมายไม่ไร้ค่า ไม่ขาดทุนสูญดอกไปเปล่า ๆ เหมือนทุกข์ทั้งหลายที่เป็นไปตามอำนาจของกิเลสพาให้ทุกข์ ทุกข์เพราะความเพียรนี้เป็นทุกข์ที่มีหวัง เป็นทุกข์ที่มีขอบมีเขต มีเหตุมีผล เป็นทุกข์ที่มีหลักเกณฑ์ ไม่ใช่ทุกข์

แบบลอยลม ทุกข์หาจุดหมายปลายทางไม่ได้ หากาลหาเวล่ำเวลาไม่ได้ คือทุกข์แบบกิเลสพาให้ทุกข์นั้น ใครก็ทุกข์ด้วยกันทั้งโลก แต่ไม่มีความจบสิ้นลงได้ ด้วยความทุกข์ต่าง ๆ ซึ่งกิเลสนั้นผลิตขึ้นมาเลย

สำหรับการทุกข์ด้วยความพากเพียร เพื่อจะแก้กิเลสนั้นมีหนักมีเบา และมีสิ้นสุดยุติลงไปได้ ขณะที่กิเลสมันหนักมันหนาก็ต้องได้ต่อสู้กัน หรือว่าแบกฟัดเหวี่ยงกันกับกิเลสด้วยกำลังอย่างรุนแรง ผาดโผน บังคับกันถึงเป็นถึงตายก็มี บังคับอยู่ภายในใจนั้น บางครั้งยังต้องเอาร่างกายเป็นเครื่องมืออีก เช่นเดินนาน ๆ ก็เอาร่างกายเป็นเครื่องมือ เดินจงกรมนาน ๆ ใช้ร่างกายด้วย นั่งภาวนานาน ๆ ก็เอาร่างกายเป็นเครื่องมือ อดอาหารหลาย ๆ วัน กี่วันก็ตาม ล้วนแล้วแต่เอาร่างกายเป็นเครื่องมือต่อสู้กับกิเลส บางอย่างก็มีใจโดยลำพังทำงานต่อสู้กับกิเลสไม่อาศัยกายก็ได้

ทุกข์ทั้งมวลที่ปรากฏขึ้นมาเกี่ยวกับความเพียร เฉพาะอย่างยิ่งทางร่างกาย ก็มีจุดหมายปลายทางที่จะสิ้นสุดยุติกันได้ ทุกข์ทางใจที่ต่อสู้กับกิเลสก็มีเวล่ำเวลาที่จะสิ้นสุดยุติลงได้ และทุกข์ทั้งหลายที่เกิดขึ้นจากการประกอบความเพียร ทางกายก็ตาม ทางใจก็ตาม มีเวลาที่จะลดหย่อนผ่อนตัวไปได้โดยลำดับลำดาจนกระทั่งถึงการสิ้นสุดยุติลงไปในทางความเพียร เพราะกิเลสสิ้นสุดไปหมดแล้ว นี่ละเรียกว่ามีขอบมีเขต มีจุดหมายปลายทาง ไม่ได้เป็นทุกข์อยู่แบบลอยลม หาจุดหมายปลายทางไม่ได้เหมือนกิเลสพาให้ทุกข์

เราเป็นนักปฏิบัติ จึงควรนำมาเทียบเคียงกันแล้วยอมทุกข์เพราะความเพียร ไม่มีความอิดหนาระอาใจ เพราะความอิดหนาระอาใจ ไม่ใช่เรื่องของธรรม เป็นเรื่องของกิเลสคอยสอดแทรกในวงความเพียรของเราต่างหาก พากันเข้าใจเอาไว้ สิ่งเหล่านี้ไม่รู้ถ้าไม่ได้เจอหน้ากันเสียก่อน ไม่รู้ว่าสิ่งเหล่านี้เป็นเรื่องของกิเลสแทรกแซงธรรม สวมรอยธรรม ผู้ปฏิบัติทั้งหลายจึงย่อหย่อนอ่อนกำลังและถอยหลังไปเรื่อย ๆ จนกระทั่งถึงล้มละลาย หรือล้มเหลวไป ก็เพราะเชื่อกลมายาของกิเลสที่แทรกที่แซงเข้ามานี่แล

เราจะเห็นได้ชัดในเวลาจิตมีหลักมีเกณฑ์ ด้วยอรรถด้วยธรรม ความทุกข์ลำบากมากน้อยเพียงไร ใจจะไม่มาสนใจกับเรื่องทุกข์เหล่านี้เลย นอกจากสนใจต่อเหตุต่อผลต่ออรรถต่อธรรม ต่อกิเลสประเภทใด ด้วยสติปัญญาศรัทธาความเพียรในแง่ต่าง ๆ ที่จะห้ำหั่นกันลงไปโดยถ่ายเดียวเท่านั้น ไม่มาคำนึงถึงเรื่องความทุกข์ความลำบากนี้เลย นี่เป็นสิ่งที่เราเห็นได้อย่างชัดเจน พอผ่านพ้นกลมายาของกิเลสขั้นนั้นมาได้แล้ว ความอิดหนาระอาใจต่อความทุกข์ความลำบาก เพราะการประกอบความเพียรนี้ น้อยลงไปโดยลำดับ ๆ จนถึงกับไม่มี นอกจากนั้นยังได้รั้งเอาไว้ ไม่รั้งไว้มันเกินประมาณ

การประกอบความเพียรกล้าเกินไปก็ผิด ฟังแต่ว่ากล้าเกินไป กล้าธรรมดาไม่เป็นไร เกินไปนี่ผิดกับหลักมัชฌิมาที่ควรจะให้พอเหมาะ เด็ดขนาดไหนก็เด็ด แต่ถึงวาระที่จะลดหย่อนผ่อนผันกันตามสถานการณ์ ก็ต้องผ่อนผันกันไปด้วยสติปัญญาของตัวเอง นี่เราจึงเห็นได้ชัดว่าความทุกข์นี้ไม่เป็นอุปสรรค ไม่มากีดขวางทางดำเนิน เพื่อถอดถอนตนเองเลย มีแต่ความกระหยิ่ม ความดูดดื่มในความเพียรทั้งหลาย แล้วปรากฏผลขึ้นมาให้ชมเรื่อย ๆ ก็ยิ่งเกิดกำลังใจขึ้นมาก ปรากฏผลขึ้นมาเพียงไรก็เป็นคุณค่าที่จะให้ถึงใจ ๆ โดยลำดับลำดา ก็ยิ่งมีกำลังใจเพิ่มกำลังใจขึ้น นั่นแหละที่ว่าการประกอบความเพียรกล้า ไม่มีคำว่าท้อถอยเป็นอย่างนี้

การที่ธรรมยังไม่แทรกถึงใจ มีแต่กิเลสเป็นเจ้าอำนาจกดขี่บังคับนั้น พอกระดิกลงไปที่จะออกสู่ธรรมเท่านั้น ถูกกีดถูกขวาง ถูกคัดค้านต้านทาน แต่เราไม่รู้กลอุบายของมัน ก็ยอมมันแบบหลับสนิท ๆ ไปด้วยกันทั้งนั้น พอได้รู้กลอุบายนี้แล้ว มันแสดงออกท่าไหนรู้หมด ด้วยเหตุนี้จึงได้เตือนหมู่เพื่อนเสมอ ให้ได้รู้ล่วงหน้าไว้เสียแต่บัดนี้ อย่าให้มันกล่อมไปเสียจนไม่มีเวลาตื่น

กิเลสนั้นย่อมเป็นข้าศึกกับธรรมอยู่ตลอดเวลาแต่ไหนแต่ไรมา ไม่เคยมีคำว่ากิเลสเป็นผู้ส่งเสริมธรรม นอกจากคอยเหยียบย่ำทำลายธรรม คำว่ากิเลสกับธรรมก็อยู่ที่ใจของบุคคลคนเดียวกัน จึงต้องต่อสู้กับมันอยู่เสมอ อันนี้ละมีอำนาจมาก หมดทั้งเนื้อทั้งตัวหมดทั้งจิตใจของเรา อาการทุกอย่างเป็นเรื่องของกิเลส ออกหน้าออกตาแสดงลวดลายเสียทั้งหมด

เมื่อเรายังไม่สามารถรู้กลมายาการแสดงออกในแง่ต่าง ๆ ของมัน จะต้องเป็นเรื่องของมันอย่างออกหน้าออกตา นี่แหละตอนนี้แหละ ตอนลำบากในการประกอบความพากเพียร เดินจงกรมก็ขาอ่อนไปเพราะกิเลสมันเหยียบเอาขาอ่อนเท้าอ่อน จิตใจก็อ่อนเปียกไป ถ้าจะก้าวไปสู่ธรรมถูกกิเลสมันเหยียบ จิตใจก็อ่อนเปียกไปตาม ศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ ปัญญา ไม่ทราบว่าตกไปทวีปไหน เหลือแต่ความเคลิ้มหลับไปตามกิเลสเท่านั้น การยอมกับกิเลสเป็นไปตามกิเลส ไม่มีความอิ่มความพอนี่ซิ ทีนี้กิเลสมันแข็งไปอย่างหนึ่ง เราก็ไม่รู้เพราะวิชาไม่ทันมัน ความรู้ไม่ทันมัน มันให้เราได้บึกบึนไปตามมัน ขยันขันแข็ง มีกำลังใจไปตามมัน เราก็ไม่รู้

การมีกำลังใจไปตามกิเลส ก็เพราะการเสี้ยมสอนของกิเลส กิเลสแทรกลงแทรกความหวังลง แทรกภาพ มโนภาพลงไป ให้คาดหน้าคาดหลัง คาดอดีต คาดอนาคต สิ่งที่เคยผ่านมาแล้วควรเสียใจก็ไม่ให้มีความอิ่มพอ คิดไปเมื่อใดเสียใจเมื่อนั้น แล้วไม่เคยคำนึงเลยว่า สิ่งที่คิดแล้วเสียใจนี้เคยได้รับความกระทบกระเทือนจากมันมาแล้ว น่าจะเห็นโทษ น่าจะเบื่อหน่าย น่าจะคลายความติดพันกับมันเสียบ้างไม่มี มันวาด

ภาพขึ้นตรงไหน เป็นติดทุก ๆ ภาพ ทุก ๆ ขณะ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องอนาคต หวังจะเป็นอย่างนั้นอย่างนี้ ความหวังสร้างไว้ตะพึดตะพือ แต่ไม่ใช่ความหวังที่จะเป็นไปในขอบในเขตในเหตุในผลให้เป็นที่พึงใจได้ ความหวังนั้นผลสุดท้ายก็หวังไปหาความล้มเหลวนั่นเอง นี่เรื่องของกิเลสเป็นอย่างนี้ ความหวังในธรรมไม่เป็นเช่นนั้น ผิดกันมากทีเดียว

ระยะที่กิเลสมีอำนาจ มันสร้างแต่ขวากแต่หนาม ปิดกั้นทางเดินเอาไว้หมด เหมือนกับปิดหูปิดตาเราไว้ ให้เดินแต่ไม่ให้ลืมตาเดิน วิ่งก็พาวิ่ง แต่ไม่ให้ลืมตาวิ่ง นั่งก็ให้หลับตานั่ง นอนให้หลับตานอน ยืนให้หลับตายืน เดินให้หลับตาเดิน ทุกสิ่งทุกอย่างเคลื่อนไหวไปมาให้หลับตาทั้งนั้น ไม่ให้รู้ ไม่ให้ดูหน้าของมัน พูดง่าย ๆ เหมือนกับโจรผู้ร้ายซึ่งให้เจ้าทรัพย์นอนคว่ำหน้า ไม่ให้มองดูหน้ามัน กิเลสซึ่งเป็นตัวโจรปล้นหัวใจเราก็เช่นเดียวกัน มันไม่ให้มองดูหน้ามันด้วยสติธรรม ปัญญาธรรมได้เลย ปิดหูปิดตาไว้หมด

จึงเป็นการลำบากสำหรับผู้ปฏิบัติในขั้นเริ่มแรก ที่จะไปรู้กลมายาของมันดังที่กล่าวมาเหล่านี้ จึงต้องได้ฝึกสติ เอา เชื่อครูเชื่ออาจารย์ เชื่อศาสนาคือคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าว่าเป็นสิ่งที่เหนือกิเลสทุก ๆ ประเภท คำว่าวิเศษก็คือธรรมเท่านั้นวิเศษวิเศษไปโดยลำดับลำดา จน กระทั่งถึงวิเศษสุดของธรรม ก็คือธรรมเท่านั้น กิเลสประเภทใด ๆ ตั้งแต่หยาบ ๆ จนถึงขั้นละเอียดสุดของกิเลสก็ไม่มีกิเลสประเภทใดเป็นประเภทที่วิเศษเลิศเลออะไร จึงต้องอาศัยธรรมนี้เข้ามาแยกมาแยะ มาสอดส่อง มากำจัดปัดเป่าด้วยภาคฝึกหัด

ในขั้นเริ่มแรกทุกข์ก็ยอมทนทุกข์ ทุกข์ไม่เป็นไรทุกข์นี้เป็นทุกข์เพราะการปฏิบัติเพื่อธรรม ทุกข์เพราะการต่อสู้กิเลสเพื่ออรรถเพื่อธรรมต่างหาก ไม่ใช่ทุกข์เพราะถูกกิเลสลากไปถูไป ทุกข์เพราะการตะเกียกตะกายออกจากกิเลสด้วยอรรถด้วยธรรมต่างหาก จึงเป็นทุกข์ที่ควรแก่การยอมรับสำหรับผู้เชื่อหรือชาวพุทธเรา

เฉพาะอย่างยิ่งนักปฏิบัติพยายามตั้งสติสตังจดจ่อ ต่อเนื่องกันกับงานของตนแล้วก็จะเป็นการส่องทางเข้าไป จิตไม่เคยสงบก็จะสงบได้ นั่น เมื่อกิเลสจางลงไปจิตย่อมสงบได้ คำว่ากิเลสจางคืออะไร คือความคิดความปรุงแต่งต่าง ๆ ซึ่งไม่มีคำว่าใหม่ว่าเก่า ไม่มีคำว่าเป็นเดน เป็นของล้าสมัยเลย เรื่องของกิเลสเป็นอย่างนั้น ใหม่เอี่ยมเสมอ จะคิดกี่ครั้งกี่หน ตลบทบทวนซ้ำ ๆ ซาก ๆ ยิ่งกว่าตามรอยโคในคอก ก็ไม่มีการเบื่อหน่ายอิ่มพอ ไม่เห็นว่าเป็นของเก่า มีแต่เป็นใหม่เรื่อยไป ตื่นเรื่อยไป เชื่อเรื่อยไป

เราพยายามด้วยสตินำธรรมเข้ามาเป็นเครื่องบริกรรม เพื่อจะทับความคิดทั้งหลายที่ไม่มีของใหม่ของเก่า มีแต่ของให้ติดทั้งนั้นนี้ ให้สงบตัวลงไปด้วยสติ จะกำหนดภาวนาบทใดก็ตาม นั้นแลธรรมเครื่องทับความวุ่นวายทั้งหลาย จิตคิดได้ในเวลาเดียว

กัน ทำงานหน้าที่เดียว ในขณะที่คิดธรรมแล้วกิเลสก็คิดไม่ได้ นอกจากเวลาเราเผลอในเวลาคิดธรรมเท่านั้นกิเลสก็แทรกขึ้นมา จะแทรกขึ้นมาได้ในเวลานั้น

ขณะที่เราคิดธรรม เอาธรรมลงไปเหยียบย่ำทำลายความคิดที่จะให้เกิดความวุ่นวายดังที่กล่าวมา มีตั้งแต่ความคิดทางด้านอรรถธรรมเท่านั้น ความคิดอันนี้เป็นความคิดความปรุงที่จะให้ใจสงบ ไม่ใช่ความคิดปรุงของกิเลสที่จะพาใจให้ฟุ้ง เป็นความคิดความปรุงที่จะทำใจให้สงบ เพราะฉะนั้นคำว่าสังขารคือความปรุง ปรุงทางกิเลสเป็นพิษขึ้นมาอย่างหนึ่ง ปรุงทางด้านธรรมะเป็นคุณของใจ ทำใจให้ร่มเย็น เช่นอย่างเราปรุงคำบริกรรมเป็นต้น จะเป็นสังขารเหมือนกันก็ตาม ผิดกันที่อารมณ์ซึ่งเรานำมาบริกรรมหรือเราคิดนั้น จิตก็ย่อมสงบได้ เมื่อจิตมีความสงบได้ ก็มีความเย็นเบาสบาย นี่ก็แสดงคุณค่าขึ้นมาแล้วจากความสงบ ทำไมจะไม่เห็นความสงบ เป็นของมีคุณค่าเป็นสิ่งที่น่าต้องการ ก็เริ่มเข้าไป

การฝึกเบื้องต้นเป็นความลำบากเช่นนี้ ต้องเปิดช่องเปิดทางที่เคยมืดมิดปิดตามานาน ไม่นอกเหนือจากความพยายามนี้ไปได้ ต่อไป ๆ ก็ค่อยจางไป ๆ สิ่งมืดดำกำตาทั้งหลายนั้น ความสว่างก็เริ่มปรากฏขึ้นภายในจิต แต่ก่อนก็เป็นไฟ ถ้าว่าดำก็เหมือนถ่านไฟ ถ้าไฟมีอยู่ก็แดงโร่ จิตนี่จะเทียบว่าแดงโร่ก็ได้ เป็นไฟทั้งกอง ถ้ามองดูเวลาปกติมันก็ดำปี๋อย่างนั้นหาความสว่างไม่ได้ แต่พอความสงบใจได้ปรากฏขึ้นมาแล้ว ความสว่างก็ตามกันขึ้นมา ปรากฏขึ้นมา จากนั้นก็เร่ง

อย่าไปคาดอดีตอนาคตว่าเคยได้ปรากฏ ได้ประกอบความเพียรมาเท่านั้นเท่านี้ ได้รับความทุกข์ความยากความลำบาก ถ้าจะคิดเช่นนี้ให้คิดถึงเรื่องการที่กิเลสทรมานเรา บีบบังคับเรา ล้วนแล้วแต่เป็นเรื่องของทุกข์ทั้งนั้น นี่เคยทุกข์มามากแล้ว ทุกข์เพราะเรื่องนั้นก็เคยทุกข์มาแล้ว ทุกข์เพราะเรื่องนี้ก็เคยทุกข์มาแล้ว ทุกข์ในอดีตกี่ปีกี่เดือนที่เราระลึกได้ก็เคยทุกข์มาแล้ว มันล้วนแล้วแต่กองทุกข์ ทำให้อิดหนาระอาใจในเรื่องกองทุกข์ที่กิเลสผลิตขึ้นมานั้น ดีกว่าที่เราจะมาคิดอิดหนาระอาใจต่อความทุกข์ที่กำลังต่อสู้กิเลสด้วยความพากเพียร หรือด้วยอรรถด้วยธรรมของเรานี่จึงเป็นความคิดที่ถูก นำความคิดนี้มาใช้เปลี่ยนแปลงความคิดของกิเลสนั้นออกไป

ผู้ปฏิบัติต้องใช้อุบายวิธีพลิกแพลงเปลี่ยนแปลงหลายสันหลายคม ไม่อย่างนั้นไม่ทัน ละเอียดมากทีเดียวกิเลส แต่เพียงขั้นนี้เรายังไม่รู้กลมายาของมันจะว่ายังไงละเอียดขนาดไหน มันกล่อมได้ทั้งนั้น จึงต้องอาศัยธรรมเป็นเครื่องส่องทางทดสอบความจริง เพราะธรรมเป็นของจริง กิเลสเป็นของปลอม มันปลอมอยู่ในจิต มันแทรกอยู่ในจิต จึงต้องได้แยกแยะเปิดเผยกันออกด้วยอุบายต่าง ๆ ปรากฏเป็นความเย็นสบายขึ้นมา นี่อยู่ที่ไหนก็พออยู่คนเราเมื่อมีความสบายเท่านั้น นั่งอยู่ก็สบาย ยืนก็สบาย

เดินก็สบาย นอนก็สบาย จิตที่เคยหิวโหยด้วยความคิดความปรุงต่าง ๆ เกี่ยวกับเรื่องรูป เสียง กลิ่น รส เครื่องสัมผัสทั้งอดีตที่ผ่านมาแล้วกี่ปีกี่เดือน มันระงับตัวลงมาเพราะความอิ่มธรรม คือความสงบเย็นใจ เรียกว่าจิตอิ่มตัว

สมาธิจึงทำให้จิตสบายเป็นตามขั้นของตน พอมีต้นทุน พอจิตอิ่มตัว ไม่ระเหเร่ร่อน ไม่หิวกระหาย วิ่งเต้นเผ่นกระโดดด้วยความคิดความปรุงต่าง ๆ แล้วนำไปใช้ในทางด้านปัญญา อันเป็นฝ่ายธรรม พิจารณาคลี่คลายหรือใคร่ครวญไปตามทั้งภายนอกภายในเทียบเคียงกัน ถึงเรื่องความเกิด ความแก่ ความเจ็บ ความตาย ความพลัดพรากจากสัตว์และสังขาร แยกแยะไปดูทั้งเขาทั้งเรา ทั้งสิ่งที่มีวิญญาณไม่มีวิญญาณ ทั้งสัตว์ทั้งบุคคลเทียบเข้าในสัจธรรม คืออริยสัจ นี้ก็เป็นปัญญา

ถ้าไม่สามารถจะพิจารณาร่างกายของตนได้ เอ้า พิจารณาร่างกายใดก็ตาม ภายนอกก็ได้ ภายในก็ได้ มันจะย้อนเข้ามาสู่ภายในนี้โดยไม่ต้องสงสัย เพราะสัจธรรมภายนอกก็คือใจเป็นผู้ไปรู้ แล้วสิ่งที่อยู่กับใจคือร่างกายของเรานี้ทำไมใจจะไม่รู้ มันอยู่ด้วยกันแท้ ๆ มันก็ย้อนเข้ามารู้จนได้

ในการพิจารณาทางด้านปัญญา ถึงกาลเวลาที่ควรจะพิจารณาต้องพิจารณา ไม่ต้องถือว่าสมาธิขั้นนั้นแล้วจะพิจารณาปัญญา ถึงขั้นนั้นจึงจะพิจารณาปัญญา อย่าคาดการปฏิบัติเหมาะสมกับเหตุการณ์ใดที่จะควรใช้อุบายวิธีใดนำมาใช้ทันที เพราะธรรมเป็นปัจจุบันสด ๆ ร้อน ๆ อยู่แล้ว ไม่จำเป็นจะต้องมาเรียงลำดับนั้นลำดับนี้ นั่นมันเป็นเรื่องการคาดการหมายไปเสีย ความเพียรด้วยการคาดหมาย ไม่ใช่ความเพียรที่แท้จริง ต้องถือความจริงถือเหตุการณ์เป็นสำคัญในการจะปฏิบัติต่อกัน นั้นแหละถูกต้องกับหลักของการภาวนาของผู้ภาวนา ให้จริงจังลงเช่นนั้น

จิตเมื่อได้พิจารณาใคร่ครวญลงไปแล้วย่อมจะสว่างขึ้นเรื่อย ๆ ขั้นสมาธิก็เป็นเครื่องหนุนให้จิตใจสบาย ๆ อิ่มตัว ขั้นปัญญาก็เป็นขั้นเพิกขั้นถอน จะทำให้จิตใจสว่างกระจ่างแจ้งออกไปไม่มีสิ้นสุด ปัญญาแหลมคมมากน้อยเพียงไร ความสว่างกระจ่างแจ้งของจิตนี้ยิ่งแสดงตัวออกไป ความซึมซาบของปัญญาก็เหมือนกับน้ำซับน้ำซึมไหลไปได้หมดทุกทิศทุกทาง ไม่เหมือน น้ำที่ไหลลงทางต่ำ สติ ปัญญานี้ไหลทวนกระแสก็ได้ ตามกระแสก็รู้ไปได้หมด แต่ไม่ติดไม่พัน พิจารณาไปไหนรู้ไปทั้งนั้น ปล่อยไปได้ทั้งนั้น นี่ปัญญาเป็นอย่างนั้น จึงเป็นของสำคัญมาก

ท่านว่าศีล สมาธิ ปัญญา เมื่อสรุปลงจากมรรค ๘ แล้วว่าศีล สมาธิ ปัญญา ท่านสงเคราะห์เข้าไป ศีล สมาธิ ปัญญา นี้อยู่กับใครเวลานี้ สิ่งเหล่านี้มีไว้เพื่ออะไร ศีล สมาธิ ปัญญา ก็อยู่กับเรา เพราะกิเลสอยู่กับเรา นี่การฝึกสมาธิก็ฝึกแบบที่ว่านี่ ศีลเรารักษาด้วยเจตนาอันชอบธรรมของเราอยู่แล้ว จึงไม่จำเป็นต้องอธิบายให้ฟังมากมาย

เพราะต่างองค์ก็ต่างเข้าใจกันอยู่แล้ว ส่วนสมาธิเป็นความละเอียด เพราะเป็นขั้นของธรรมขั้นหนึ่ง จึงต้องได้อธิบายให้ฟัง

ผู้ชอบในธรรมบทใดให้ยึดธรรมบทนั้นเป็นหลักของการภาวนา อย่าสุ่มสี่สุ่มห้า อย่าจับ ๆ จด ๆ ปล่อย ๆ วาง ๆ จด ๆ จ้อง ๆ อันเป็นความลังเลสงสัย นั่นเป็นนิวรณ์ คือ ความคิดที่หักห้ามการดำเนินไม่ให้เป็นไปเพื่อความสะดวก ไม่ให้เป็นไปเพื่อความแน่ใจในงานของตน เมื่อเราเหมาะกับจริตในธรรมบทใด ให้พึงนำธรรมบทนั้นมากำกับรักษาใจหรือภาวนา

การเปลี่ยนแปลงของคำบริกรรมนี้ เมื่อจิตละเอียดแล้วจะค่อยเป็นไปเอง หากเข้าใจในตัวเอง เช่นจิตจนเป็นฐานของสมาธิเด่นอยู่ตลอดเวลาแล้ว คำบริกรรมก็ค่อยหมดปัญหาไปเอง เพราะการบริกรรมก็เพื่อจะให้รู้จุดแห่งความรู้ที่แท้จริง เมื่อจิตได้สร้างฐานของตนขึ้นมาจนเด่นชัดเป็นความรู้อยู่ตลอดเวลา ทั้งยืน เดิน นั่ง นอน เว้นแต่หลับเท่านั้นอยู่แล้ว การบริกรรมเพื่อจะให้รู้จิตนั้นก็หมดปัญหาไปเอง ดังที่ได้เคยกล่าวแล้วว่า เช่นเดียวกับเราตามรอยโค เมื่อเข้าถึงตัวโคแล้ว รอยก็ปล่อยไปเอง นี่การบริกรรมจึงมีความจำเป็น

เมื่อจิตเป็นสมาธิแล้ว คือเป็นฐานของสมาธิแล้ว คำบริกรรมก็หมดปัญหาไปเอง รู้อยู่เช่นนั้น คิดปรุงเรื่องอะไรก็รู้ จากนั้นก็นำความรู้นี้ออกใช้ทางด้านปัญญา พิจารณาคลี่คลายดู เฉพาะอย่างยิ่งสกลกาย ซึ่งเป็นสิ่งที่ควรพิจารณาอย่างยิ่งในขั้นนี้ แยกแยะดูให้ดีดังที่เคยพูดแล้ว นี้พูดหลายครั้งหลายหนซ้ำ ๆ ซาก ๆ การพิจารณาร่างกายก็ดี ผู้ฟังน่าจะเข้าใจ น่าจะนำไปพิจารณาให้ได้ถ้อยได้ความ

เพราะการพิจารณานี้ไม่เพียงเราจดจำมาได้แล้ว เป็นสิ่งที่สำเร็จประโยชน์ไป เพราะถ้าความจริงยังไม่ปรากฏเมื่อไรประโยชน์ยังไม่สำเร็จ จะพิจารณากี่ร้อยกี่พันครั้งก็ตาม เมื่อจิตยังไม่ซึ้งต่อความจริงแล้ว ยังไม่จัดว่าได้ผล เมื่อจิตซึ้งต่อความจริงนั้นแล้ว นั่นแหละเรียกว่าได้ผล พอซึ้งที่ตรงไหนจิตก็ปล่อยวางเอง

คำว่าอุปาทานยึดมั่น มันยึดมั่นอะไร ก็เพราะมันไม่รู้ กิเลสนั่นแหละไม่ให้รู้ไม่ใช่อะไรไม่ให้รู้ ความรู้ของจิตนั้นรู้อยู่อย่างนี้แหละ แต่กิเลสให้รู้ไปเสียแบบหนึ่งคือ แบบจอมปลอม จึงเรียกว่ากิเลสปลอมธรรมนั้นจริง ถ้ารู้ตามความจริงนี้แล้ว กิเลสตัวปลอม ๆ ก็ตกไปหมด จึงต้องได้ใช้การพินิจพิจารณาให้มาก เอาจนเป็นที่แน่ใจ พอจิตพอตัวแล้ว ไม่บอกให้ปล่อยก็ปล่อย การพิจารณาปล่อยเองวางเอง เพราะอุปาทานความยึดมั่นในร่างกายส่วนต่าง ๆ นี้ได้ถอนตัวออกไปหมดแล้ว เพราะความรู้ชัดนั่นเอง รู้ชัดด้วยปัญญาแล้วก็ถอนไปได้

นี่แหละทีนี้จิตก็เบิกกว้างออกไป ความสว่างไสวก็สว่างไสว กิเลสก็เบา หลุดลอยไปเรื่อย ๆ จิตก็เบาขึ้นเรื่อย ๆ เช่นกิเลส ความยึดมั่นถือมั่นในร่างกายนี้ มันก็หนักเท่ากับกายนี่แหละ พอถอนออกมาแล้วก็เบาหวิว วัตถุภายนอกก็หมดความหมายไปตาม ๆ กันกับร่างกายนี้ ทีนี้จิตก็พิจารณาดื่มเข้าไป ดูดดื่มเข้าไปในนามธรรม พวกเวทนา ประสานกันทั้งจิตทั้งกาย สัญญา สังขาร วิญญาณ อันนี้มีแต่อาการของจิต

เรื่องของร่างกายก็เห็นได้ชัด รู้ได้ชัด สักแต่ว่าวัตถุหนึ่ง ๆ เท่านั้น มิเป็นกิเลสแต่อย่างใด แน่ะมันรู้แล้วนะ ร่างกายทุกส่วนไม่ใช่กิเลสมันเป็นธาตุอันหนึ่ง ๆ เท่านั้น แน่ะ มันรู้ได้ชัด ไม่ใช่ตัวราคะ ร่างกายส่วนต่าง ๆ ไม่ใช่ราคะ ไม่ใช่โทสะ ไม่ใช่โมหะ แต่ราคะ โทสะ โมหะ มันไปพาดพิง มันไปแทรกไปซึมกับสิ่งเหล่านี้ สิ่งเหล่านี้จึงเหมือนกับว่าเป็นตัวกิเลส ตัวราคะ โทสะ โมหะไปเท่านั้น ความจริงจิตต่างหากเป็นอันนี้ไม่เป็น พอพิจารณารู้ได้ชัดแล้ว ก็เห็นได้ชัดว่ามันเป็นวัตถุธาตุอันหนึ่ง ๆ เท่านั้น

ร่างกายนี้ก็มาจากธาตุดิน ผสมกันกับน้ำ ดินกับน้ำเป็นกิเลสเมื่อไร มันเป็นตัณหาเมื่อไร ใจต่างหากเป็นกิเลสตัณหา ไปแทรกโน้นแทรกนี้ ให้ผู้นั้นเป็นไปด้วยให้ผู้นี้เป็นไปด้วย ให้ผู้นั้นเป็นกิเลส เป็นตัณหา เป็นราคะ เป็นโทสะ เป็นโมหะไป เพราะกิเลสส่วนใหญ่ซึ่งอยู่ภายในใจนี้ออกไปฉุดไปลากให้สิ่งเหล่านั้นเป็นไปตาม

พอปัญญาแทรกเข้าถึงไหน ๆ สิ่งที่ไปแทรกซึมนี้มันก็ถอยตัวเข้าไป ๆ สู่อุโมงค์ของมัน แล้วก็เห็นแต่สิ่งนี้ชัด ๆ ตามหลักความจริงของมันว่าหนังเป็นหนัง เนื้อเป็นเนื้อ ร่างกายทุกส่วนเป็นร่างกายทุกส่วน หรือว่าเป็นดินก็เป็นดินล้วน ๆ เป็นน้ำล้วน ๆ เป็นลมเป็นไฟล้วน ๆ มันเป็นกิเลสตัณหาที่ตรงไหน ไม่มีอะไรเป็น เมื่อพิจารณาลงขนาดนี้แล้ว ทำไมจะไม่เห็นโทษของจิต กิเลสเข้าไปอยู่ในจิตนั้น มันก็ย้อนเข้า ๆ นี้แหละที่ว่า พิจารณานี้เพื่อตีต้อนกิเลสที่ลุกลามไปยึดโน้นยึดนี้ สำคัญนั้นมั่นหมายนี้ให้สิ่งต่าง ๆ เป็นพิษเป็นภัยไปตามมัน ทีนี้เมื่อแยกออกนั้นแล้ว สิ่งต่าง ๆ ก็กลายเป็นความจริงขึ้นมา กิเลสตัวปลอม ๆ ก็ถอยตัวเข้าไป ก็ไล่เข้าไป

พูดถึงเรื่องเวทนา เวทนา คือความทุกข์นี้มันเป็นกิเลสเหรอ มันเป็นผลของกิเลสต่างหากไม่ใช่กิเลส เมื่อพิจารณาจริง ๆ ทุกข์ก็สักแต่ว่าทุกข์ เช่นทุกข์ในส่วนร่างกายส่วนต่าง ๆ มันก็สักแต่ว่าทุกข์ ตัวมันเองก็ไม่รู้ว่ามันเป็นทุกข์ ไม่มีความหมายเลยว่ามันเป็นทุกข์ ร่างกายว่าเป็นทุกข์ ร่างกายเองก็ไม่ใช่ทุกข์ มันไม่รู้ความหมายของตัวเองว่าเป็นทุกข์ แม้ที่สุดมันไม่รู้ความหมายของมันว่าเป็นร่างกายเลย มีแต่ใจทั้งนั้นเป็นผู้ไปให้ความสำคัญมั่นหมาย แล้วเวลาพิจารณาเข้าไป ๆ มันจึงต้องย่นเข้าไป ๆ

เห็นความจริงที่ตรงไหนแล้วกิเลสตัวปลอม ๆ อยู่ไม่ได้ ต้องถอนทัพ ไม่ถอนทัพก็แหลกจะว่าไง ไล่มันเข้าไป ๆ หามากิเลสในรูปนี้ตรงไหน ก็ไม่เห็นเป็นกิเลสว่าเป็น

กิเลสตัณหา ราคะ โทสะ โมหะ มันไม่เห็นมี ไม่เป็น ไล่เข้าไปถึงเวทนา ความสุข ความทุกข์ นี่เหรอที่เป็นกิเลส มันก็ไม่ใช่ สัญญาก็เป็นเครื่องมือของกิเลสต่างหาก ตัวสัญญาจริง ๆ ว่าเป็นกิเลสมันก็ไม่ใช่ เวลาพิจารณาเข้าไปสู่ความละเอียดแล้ว

ตอนมันหยาบมันเป็นด้วยกันหมดนั่นแหละ ทุกสิ่งทุกอย่างเป็นกิเลสไปหมด เพราะกิเลสส่วนใหญ่พาให้เป็น เหมือนกับไปทาสีไม้ สีอะไร ไม้มันไม่ได้เป็นสีนั้น แต่เอาสีไปทามันก็กลายเป็นสีนั้นสีนี้ขึ้นมา สิ่งเหล่านี้มันไม่ได้เป็นกิเลส แต่เวลากิเลสเข้าไปย้อม ไปแฝง ไปฉาบไปทา เลยกลายเป็นกิเลสไปหมด ทีนี้เมื่อชะเมื่อล้างนี้ออกไปแล้ว ไม้ก็เป็นไม้ธรรมชาติของมัน สีเป็นสีธรรมชาติของมัน

ร่างกายทุกส่วนเป็นธรรมชาติของตัวเอง เวทนา คือความสุข ความทุกข์ มันก็เป็นธรรมชาติของตัวเอง ๆ เข้าไปเรื่อย ๆ สังขารก็เพียงคิดเพียงปรุงเท่านั้น แม้แต่พระขีณาสพท่านก็ปรุงได้.....สังขาร มันไม่เป็นกิเลสถ้ากิเลสไม่พาให้เป็น สัญญาก็เหมือนกัน หมายได้จำได้ จำสิ่งนั้นได้สิ่งนี้ได้ พระอรหันต์ท่านก็จำได้ พระพุทธเจ้าท่านก็จำได้ ท่านอาศัยสัญญา สังขาร นี่แหละทำประโยชน์ให้แก่โลก เมื่อจิตของท่านไม่เป็นกิเลส สิ่งเหล่านี้ก็ไม่เป็น มันกลายเป็นเครื่องมือของธรรมไปเสียเท่านั้น

แต่ก่อนเป็นเครื่องมือของกิเลส แล้วกิเลสยึดว่าเป็นตัวกิเลสอีกด้วย พาให้เป็นกิเลสพาให้เป็นตัวของมันอีกด้วย แยกเข้าไป ๆ อันไหนก็ไม่เป็นกิเลสเมื่อพิจารณาชัดด้วยปัญญา แล้วทีนี้อะไรเป็นกิเลส นี่ละปัญญา ถึงขั้นละเอียด มันตามต้อนกันเข้าไปอย่างนี้ ซึ้งเข้าไป ๆ ซึมซาบเข้าไป นี่จึงเรียกว่าความจริง เห็นความจริงแล้วถอนไปหมด ๆ ถอนเข้าไป ๆ กิเลสไม่มีที่อยู่

กิเลสจะไปแทรกอยู่กับรูปกับกายก็แทรกไม่ได้ เพราะธรรมของจริงเข้าถึงแล้วว่ามันเป็นความจริงของมันแต่ละอย่าง ๆ เท่านั้นมันไม่ใช่กิเลส มันก็ไม่ติดใจตรงนั้น แล้วละเข้าไปจนกระทั่งถึงตัวจิต มันไม่มีที่อยู่ มันก็เข้าไปสู่จุดใหญ่ของมันเท่านั้นเอง อาศัยที่ไหน ก็ถูกไล่ถูกต้อนไปหมด ถูกปราบปรามจากสติปัญญาไปหมด สุดท้ายก็เข้าไปอยู่ที่จิต จิตนี้แลเป็นตัวโทษ เป็นตัวกล่าวตู่นั้นตู่นี้ เป็นตัวยึดตัวถือ จิตนี้แล ๆ คือกิเลสมันอยู่ในจิตก็ต้องเป็นจิตนี้แล ๆ เอ้า ค้นเข้าไป เมื่อไม่มีที่พิจารณาแล้วก็ไม่พิจารณา อันไหนที่พอแล้ว อิ่มแล้วรู้แล้ว มันสัมผัสสัมพันธ์มันติดใจอยู่ตรงไหน ดูดดื่มอยู่ตรงไหน มันก็ต้องเข้าตรงนั้นจ่อเข้าตรงนั้น....สติปัญญา แล้วมันจะหนีไปไหน

ลงสติปัญญาอันเป็นความจริงเข้าไปถึงไหนแล้วสิ่งจอมปลอม มันต้องแตกทลายไปหมด นี่ก็มันจะอยู่ในใจ มันจะฝังลึกขนาดไหน ฝังอยู่ในใจ เอ้า ! ใจจะพังไปด้วยฉิบหายไปด้วย ในการปราบกิเลสซึ่งอยู่ในหัวใจนี้ก็ให้รู้ ไม่สงวน จิตจะดับไปพร้อมกับกิเลสแตกกระจัดกระจายก็ให้ดับ เมื่อกิเลสก็ดับไปใจก็ดับไปด้วย มันจะกลายเป็น

หัวตอขึ้นมาก็ให้รู้ เพราะเราต้องการรู้ความจริง ความจริงจะเป็นอย่างไรแน่ จะให้รู้มันอย่างนั้นนี่ สุดท้ายมันก็พังแต่กิเลสเท่านั้นแหละ ใจไม่ได้พัง

กิเลสหมดไปแล้วใจจึงบริสุทธิ์ที่นี่ กิเลสหายไปหมด หายหน้าไปหมดเหลือแต่ความบริสุทธิ์ล้วน ๆ สว่างหรือไม่สว่าง ไม่ต้องคิดไม่ต้องพูดให้เสียเวลำ่เวลา พอถึงตัวจริงเต็มส่วนแล้วปัญหาทั้งมวลก็หมดไปเท่านั้น ความทุกข์ตั้งแต่เบื้องต้นจนกระทั่งถึงจุดนี้นั้นเป็นปุ๋ย ส่งเสริมจิตใจให้มีคุณค่าเป็นลำดับลำดา จนกลายเป็นใจที่ประเสริฐเลิศเลอไปได้ ดังที่กล่าวมานี้ จึงขอให้ท่านนักปฏิบัติทั้งหลายได้พินิจพิจารณาด้วยความเต็มใจ

คำว่าภัยเป็นภัยแท้อย่าเข้าใจว่าเป็นคุณ เชื่อนักปราชญ์อย่างพระพุทธเจ้าแล้วไม่ล่มจม แต่ถ้าเชื่อกิเลสแล้วก็ลำบากมากโดยลำดับตามความเชื่อที่มีหนักเบามากน้อย นี่เชื่อธรรมเชื่ออย่างนี้ ที่นี่เมื่อเข้าถึงตัวจริงเต็มส่วนแล้วนั้น ปัญหาทั้งมวลก็เป็นอันว่าหมดไม่มีเหลือ ในขณะเดียวกัน ก็ทราบได้ชัดว่าปัญหาทั้งมวลมีมาจากอะไร ก็ลงในกิเลสตูมหมด มีกิเลสเท่านั้นเป็นเจ้าปัญหา เป็นผู้ยุแหย่ก่อกวน พอกิเลสพังลงไปแล้วไม่มีอะไรเป็นเครื่องยุแหย่ต่อไป

ร่างกายจะเกิดความทุกข์ความลำบาก ด้วยการเจ็บไข้ได้ป่วย ก็รู้ตามความจริงของมัน ไม่ได้ไปยึดไปถือ ไม่ได้เป็นความกังวล วุ่นวายภายในจิตใจ เพราะความกังวลเหล่านั้นเป็นเรื่องของกิเลส กิเลสสิ้นไปหมดแล้ว ก็มีแต่ความจริง มีความเจ็บปวดแสบร้อนขึ้นมาในอวัยวะส่วนใด ก็รู้ว่ามันเจ็บปวดแสบร้อน ก็เป็นทุกขสัจ ก็รู้ตามเป็นจริงเสียโดยหลักธรรมชาติอยู่แล้ว ไม่ต้องไปเสกไปสรรอะไรมันอีก เพราะเป็นความจริงล้วน ๆ อยู่แล้วด้วยกันทั้งจิตทั้งกาย

ดังที่ท่านว่าในสติปัฏฐานสี่ เมื่อเข้าถึงตัวจริงเต็มที่แล้ว กายก็สักแต่ว่ากายเท่านั้น เวทนาก็สักแต่ว่าเวทนา จิตก็สักแต่ว่าจิต นั่นฟังซี ธรรมก็สักแต่ว่าธรรม เป็นอาการไปทั้งหมดที่นี่ ธรรมชาติที่ไม่ใช่อาการก็เต็มตัวอยู่แล้ว รู้อยู่แล้ว เมื่อถึงที่นั่นแล้วไปไหนอีก จะไปที่ไหน ไปอยากอะไรอีก เหมือนอย่างจิตที่เข้าถึงความหลับสนิท แล้วจะอยากอะไรอีก คนนอนหลับไม่หิวไม่โหย ไม่อยากอะไรทั้งนั้น ปล่อยหมดคนนอนหลับสนิท จิตที่กิเลสมันฉิบหายไปโดยสนิทก็เช่นเดียวกัน ไม่ได้หมายถึงว่ากิเลสหลับสนิท กิเลสตายสนิท ผิดกันกับคนนอนหลับกิเลสก็หลับเวลานั้น กิเลสพักตัว แต่จิตที่บริสุทธิ์นี้กิเลสดับสนิทเอาอะไรมาห่วงเอาอะไรมาหวง เพราะสิ่งเหล่านี้เป็นกิเลสทั้งมวล กิเลสหมดไปแล้วจะเอาอะไรมาเป็นอีก ก็เท่านั้น

ที่นี่เมื่อจิตเป็นธรรมล้วน ๆ กับจิตที่มีแต่กิเลสบังคับอยู่ล้วน ๆ ต่างกันอย่างไร รู้เองเห็นเองไม่สงสัย ท่านว่า **สนฺทิฏฺฐิโก** รู้เองมาโดยลำดับลำดาตั้งแต่ขั้นเริ่มแรกจนถึง

ขั้นวิมุตติหลุดพ้น **ปจฺจตฺตํ เวทิตพฺโพ วิญฺญูหิ** ท่านผู้รู้ทั้งหลายรู้จำเพาะตนคือ จำเพาะนี้แหละ จำเพาะผู้ที่บริสุทธิ์

เวลานี้เรามาบวชเป็นพระเป็นเณร ที่จะทำหน้าที่เพื่อความเป็นสิริมงคลให้มีคุณค่าแก่ตนเองอยู่แล้ว ก็ขอให้พยายามทำเต็มสติกำลังความสามารถ ในเวลาที่เป็นกาลอันควรอยู่นี้ เพราะคำว่ากาลหรือคำว่าเราก็เป็นของไม่แน่นอน มีการเปลี่ยนแปลงยักย้ายผันแปรไปได้ ทั้งการไปการมา ความเป็นอยู่ ตลอดถึงความตายไป เป็นสิ่งที่ไม่มีอะไรมาเป็นกำหนดกฎหมายได้เลย มันเป็นอยู่กับธาตุกับขันธ์กับตัวของเราแต่ละท่าน ๆ นี้เอง มันเป็นไปอย่างนั้นและเคยเป็นมาแต่กาลไหน ๆ เป็นมาจนกระทั่งบัดนี้ และยังจะเป็นไปต่อไปอีก จึงไม่ควรไว้ใจกับอนาคตที่ยังไม่มาถึง ให้ถือปัจจุบันเป็นหลักสำคัญที่จะบำเพ็ญประโยชน์แก่ตน

การแสดงธรรมก็เห็นว่าสมควรจึงขอยุติเพียงเท่านี้

<<สารบัญ

เทศน์อบรมพระ ณ วัดป่าบ้านตาด
เมื่อวันที่ ๑๐ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๕๒๖

ศิษย์ดื้อ

กับหมู่กับเพื่อนนี้มันสะดุดอยู่ไม่หยุดไม่ถอยนี่ หลั่งไหลเข้ามา-มาเหยียบมาย่ำทำลายนั่นแหละ ไม่ได้มาส่งเสริมอะไร นี่เคยทำมาทุกอย่างในบรรดาที่นำมาสอนหมู่เพื่อน ที่หมู่เพื่อนทำอยู่ทุกวันนี้ผมเคยทำมาแล้วทั้งนั้น เคยอยู่กับพ่อแม่ครูบาอาจารย์มา ท่านก็ว่าท่านอนุโลม เราไปดูท่านไม่เคยเห็นที่ไหนปฏิบัติเหมือนท่าน เราก็ได้ยึดหลักนั้นมาประพฤติปฏิบัติเต็มสติกำลังความสามารถของตน จากนั้นหมู่เพื่อนก็มาเกาะรุมเข้ามาเรื่อย ตั้งแต่ท่านมรณภาพจากไปโน้นแหละ เข้าไปในป่าในเขาที่ไหนก็รุมไปตาม สุดท้ายก็พันกันจมไปด้วยกันอย่างที่เห็นอยู่นี่

เราไม่ใช่เป็นคนนิสัยวาสนากว้างขวางใหญ่โตภูมิฐานอะไร จะว่าเราเป็นคนอาภัพวาสนาก็ยอมรับทันที เพราะนิสัยเราไม่ได้ชอบเรื่องพะรุงพะรัง ไปไหนก็ไปตามนิสัยวาสนาอาภัพของตน ไม่เกี่ยวกับหมู่กับเพื่อนนอกจากครูบาอาจารย์เท่านั้น พอท่านล่วงไปแล้วก็เข้าป่าเข้าเขาไป หมู่เพื่อนหากรุมตาม ขโมยหนีเท่าไรก็ไม่พ้น ขโมยหนีจากหมู่จากเพื่อน เพราะอยากอยู่ลำพังองค์เดียว มันสะดวกสบายไม่ยุ่งอะไรกับใคร อยากกินก็ได้ไม่อยากกินก็ได้ นี่สุดท้ายก็เต็มไปหมด ที่ไหน ๆ ก็หลั่งไหลมา

นี่ก็เตือนเสมอสอนเสมอ แทนที่จะเกิดผลดีขึ้นมามันก็ยิ่งเพิ่มความไม่ดีขึ้นเรื่อย ๆ ให้เห็นอยู่ตำหูตำตาอยู่เรื่อย ๆ เหมือนกับไม่ได้มาศึกษา ทั้ง ๆ ที่ก็สั่งสอนกันแล้วมันยังเป็นไปอยู่ต่อหน้าต่อตาจะทำยังไง เอ้า อดอาหารผมก็เคยอดแล้ว จะว่าอะไร น้ำอ้อยน้ำตาล แม้แต่น้ำร้อนเฉย ๆ ผมก็ไม่ได้ฉันนี่ อยู่อย่างนั้นแล้ว ไม่ได้เคยเกี่ยวกับน้ำร้อนน้ำชาอะไรเลย อย่าว่าแต่น้ำตาล โกโก้ กาแฟ น้ำส้ม น้ำหวานนี้เลย เพราะแต่ก่อนไม่มีด้วย ไม่สนใจด้วย นี้มันเหลือเฟือในวัดนี้ จึงว่าเราอนุโลมจนอกจะแตกแล้วนะ ได้บอก แล้วมันก็ยิ่งลุกลามไป ๆ มาหาอยู่หากินกัน ไม่ได้มาเพื่ออรรถเพื่อธรรม นี่ซิจนอกเราจะแตกแล้ว เราจะอยู่กับหมู่เพื่อนไม่ได้

อด ถ้ากลัวตายอดไปทำไมอดอาหารน่ะ ถ้าจะฉันก็มาฉันที่ครัวนี้ เดี๋ยวนี้ยังมีองค์ไหนบ้างที่ขนไปเป็นคลังน้ำอ้อย น้ำตาล โกโก้ กาแฟ เนยใส เนยข้น อยู่ตามกุฏิน่ะ หือ มีกุฏิองค์ไหนบ้าง ยังมีอยู่ไหมเดี๋ยวนี้ หือ อย่ามาอยู่ให้หนักวัดนี้นะ เราไม่ได้สอนหมู่เพื่อนเพื่อน้ำอ้อย น้ำตาล น้ำส้ม น้ำหวาน สอนเพื่ออรรถเพื่อธรรมจริง ๆ อย่าเอาสิ่งเหล่านี้มาเหยียบย่ำทำลาย อย่าเอาสิ่งเหล่านี้มาอวดนะ สิ่งเหล่านี้มีเต็มไปในแผ่นดิน ไม่เห็นเป็นของประเสริฐ ไม่ได้ถือว่า **สรณำ คจฺฉามิ** กับมันสักทีแหละ อย่าเอามาอวด

นะ พุงอย่าเอามาอวด ลิ้นอย่าเอามาอวด อย่ามาเหยียบย่ำทำลายธรรม ผู้เจตนาหวังดีมีอยู่ อย่าเอามากีดมาขวาง เมื่อไม่สมัครใจให้ไปอย่าให้ได้ไล่กันนะ นี่อกจะแตกแล้วนะกับหมู่กับเพื่อน

มาอยู่ทำไม เราไม่ได้มาสอนหมู่เพื่อนใส่น้ำอ้อย น้ำตาลนี่นะ ใส่เรื่องปากเรื่องท้องนี่ เราสอนใส่อรรถใส่ธรรมต่างหาก มาเองนี่นะ ใครไม่ได้เชื้อเชิญมา ไม่ได้บังคับบัญชามา มาทำไม ทำไมให้กีดขวางหมู่เพื่อนผู้ดี เหยียบย่ำทำลายครูบาอาจารย์ และการแนะนำสั่งสอนไม่มีคุณค่ายิ่งกว่าพุงกว่าปากกว่าท้องแล้วหรือเวลานี้น่ะ มันหน้าด้านไปแล้วนะ ได้พูดแล้วถ้าจะฉันก็ให้มาฉันที่ครัวนี่ ฉันพอเยียวยาเท่านั้น ถ้ามันหิวยิ่งกว่านั้นก็มากินเสียซิกินข้าวเป็นอะไรไป ข้าวก็มีอยู่แล้วนี่ จะให้มันขวางทำไม เอามาอวดทำไมอวดกิเลสหยาบ ๆ อย่างนั้น นั่นยิ่งหยาบขึ้นไปยิ่งกว่าผู้ไม่อดเสียอีก

สิ่งอะไรก็ตามทีนี้ ใครจะสั่งอะไรถ้าเราไม่รู้ด้วยไม่ได้นะ มันเก่งแล้วเดี๋ยวนี้ มันแหวกแนวไปแล้ว เก่งยิ่งกว่าครู สะเทือนใจอยู่ไม่หยุดเลย เพราะมันผิดกับเจตนาที่เราสั่งสอนหมู่เพื่อนด้วยความทุ่มเทลงจริง ๆ เวลาผลตกออกมามันเป็นอย่างนี้ เป็นเปรตเป็นผีไปหมด ท้องเท่าภูเขาปากเท่ารูเข็ม มันไม่มีอิ่มมีพอเลย ใครบ้างอะไรบ้างโกยไปไว้ที่กุฏิน่ะ หือมาหาอะไร หนีนะอย่าอยู่ วัดนี้ไม่ประสงค์ทั้งนั้นถ้าเป็นแบบที่ว่านี้ อย่าเอามาอวด เราจะอยู่คนเดียวเรานี่ ตายก็ไม่ให้ใครมา กุสลา แหละ พูดตรง ๆ อย่างนี้ไม่ใช่อวด เราจะตายอย่างสบายเราเลย ตามนิสัยของเราที่อาภัพ อยู่คนเดียวตายคนเดียวนี่ ไม่ได้หวังพึ่งอะไรทั้งสามแดนโลกธาตุนี่

อย่างการที่อยู่กับหมู่กับเพื่อนก็อยู่ด้วยการถูการไถ ด้วยความเมตตาสงสาร ว่าพอจะเป็นผู้เป็นคนเป็นพระเป็นเณร ได้ยึดเป็นหลักเป็นเกณฑ์ แนะนำสั่งสอน อุตส่าห์สั่งสอนมากี่ปีแล้วนี้ ๓๐ กว่าปีแล้วตั้งแต่เกี่ยวข้องกับหมู่กับคณะ เริ่มตั้งแต่พ่อแม่ครูบาอาจารย์ท่านมรณภาพไปนั้น รุมมาตั้งแต่บัดนั้นจนกระทั่งป่านนี้ ยิ่งหนายิ่งแน่นขึ้นทุกวัน ๆ ทุกเวลา ผลที่จะพึงได้ไม่ปรากฏ มีแต่เรื่องกีดเรื่องขวาง ทิ่มแทงหู ตา ใจอยู่ตลอดเวลา หวังเอาประโยชน์อะไร สั่งสอนเพื่อประโยชน์อะไร เมื่อไม่เกิดประโยชน์แล้วสอนไปทำไม อยู่เฉย ๆ ไม่สบายดีกว่านั้นเหรอ

ยังมีอีกไหมนี่รายไหน พูดมาหลายครั้งแล้วนี่นะ มันยังมีอยู่ไหมพระหน้าด้านพุงเท่าภูเขานี่ มันยังมีอยู่ไหมที่เอามาอวดธรรมอยู่นี่น่ะ ต้องไม่กลัวตายถึงได้ทำ ถ้าเห็นว่าชอบธรรมแล้วไม่กลัวตาย กลัวตายอย่าทำ อย่าให้มันกีดขวางหมู่เพื่อน นี่ได้สอนแล้ว ของในครัวนี้ก็เต็ม มันอะไรถึงต้องแหวกแนวเอาไปกุฏิโน่น เอาไปโน้น ๆ อะไรก็สั่งเข้ามาโกยเข้ามา ๆ ขโมยเข้ามา ลักลอบเข้ามาเหมือนของหนีภาษีนี่ พระ

เหล่านี้เป็นอย่างนั้น ทำไมมันถึงหยาบโลนเข้าไปทุกวัน ๆ สอนให้มีความละเอียดเข้าไปเท่าไรยิ่งเพิ่มความหยาบโลนให้เห็น มาอยู่ให้หนักวัดทำไม

นี่สอนหมดไส้หมดพุงทุกสิ่งทุกอย่าง ไม่ว่าปฏิปทาเครื่องดำเนิน สอนหมดพุงผลเกิดขึ้นมากน้อยเป็นยังไง ทุ่มลงไปจนหมดไม่มีอะไรเหลือเพื่อหมู่เพื่อคณะ ด้วยความเมตตาสงสารจริง ๆ เราไม่มีอะไรมาเกี่ยวข้อง โลกามิสใด ๆ ไม่มีมาเกี่ยวข้องในหัวใจเลย นอกจากเพื่อหัวใจหมู่เพื่อนถ่ายเดียวเท่านั้น ทุกข์ยากลำบากขนาดไหนก็ทนเอาเพราะเห็นแก่หัวใจ เพราะคิดว่าครูบาอาจารย์ทั้งหลายก็ค่อยร่วงโรยลงไป ร่วงโรยไป ๆ จะไม่มีที่ยึดที่ถือที่พอเป็นหลักเป็นเกณฑ์ ผู้เจตนาหวังดีที่ตั้งใจเป็นอรรถเป็นธรรมมีอยู่ จึงมามุ่ง

แต่นี้ไม่ทราบอะไรเป็นธรรมไม่เป็นธรรม มันกลายเป็นมูลสดมูลแห้งไปหมด แหลกไปตาม ๆ กันหมดนี่ แล้วผู้มาใหม่ก็ไม่รู้เรื่อง เห็นขี้ก็เลยคลุกเคล้ากันไปกับขี้นั้นไปเลย เพราะพวกนี้สร้างแต่ขี้ไว้ ขี้กองเต็มวัดเต็มวาไว้หมดหาที่เหยียบที่ย่างไม่ได้ ผู้มาทีหลังนึกว่าสถานที่นี่มีที่เหยียบที่ย่างตั้งแต่ขี้เท่านั้น ไม่มีอะไรดีไปกว่านั้นก็เหยียบไปตาม ๆ กัน มันก็แหลกไปตาม ๆ กันหมดไม่มีอะไรเหลือ

สอนหมดทุกแง่ทุกมุมเรื่องครูบาอาจารย์พาดำเนินมาอย่างไร การต่อสู้กับกิเลสทุกประเภทต้องลำบากลำบนก็บอกแล้ว เพื่ออรรถเพื่อธรรม ต้องรื้อต้องถอนต้องฟาดต้องฟันเข้าไป หนักกับเบาก็ไม่ได้คำนึง เพราะกิเลสมันหยาบมันหนา มันทำความลำบากทรมานแก่เรา ปกติมันก็ทำความทรมาน เวลาจะถากจะถางออกก็ทุกข์ก็ยากก็ลำบาก เพราะเรื่องของกิเลสถ่ายเดียวเท่านั้น เรื่องของธรรมไม่ได้มีอะไรลำบาก ธรรมเป็นธรรมอยู่แล้ว ไม่เคยก่อความลำบากรำคาญเป็นทุกข์เดือดร้อนแก่ผู้ใด ขึ้นชื่อว่าธรรมแล้วไม่ว่าธรรมประเภทใด เรื่องที่ได้รับความทุกข์ความยากความลำบากต้องฝึกฝนทรมานก็ฝึกทรมานต่อสู้กับกิเลสตัวยาก ๆ นั้นเอง ก็สอนแล้วสิ่งเหล่านี้เวลานี้มันเป็นเรื่องฆ่ากิเลสเหรอ นอกจากเป็นเครื่องส่งเสริมกิเลสให้มีกำลังเหยียบหัวคนเหยียบหัวพระลงไปสด ๆ ร้อน ๆ จนหน้าด้านไปเท่านั้นไม่เห็นมีอะไร นี่จะกลายเป็นพระหน้าด้านไปหมดทั้งวัดแล้วนะนี่

พวกท่านมาหวังประโยชน์อะไร มากินมานอนมาขี้นั้นเหรอ มันวิเศษหรือของเหล่านี้ เอามาอวดทำไม เอามาเหยียบย่ำทำลายธรรมทำไม เอามาอวดธรรมทำไม นี่ถ้าไม่เคยทำไม่เคยดำเนินมาก็ไม่ว่านะ เราไม่เข้าใจเพราะเราไม่เคยดำเนินมาก็เป็นอีกอย่าง การเป็นพระเราก็เป็นมาก่อนแล้วนี่ การปฏิบัติลำบากลำบนขนาดไหนหรือสะดวกอย่างไรก็เป็นมาแล้ว ได้เอาเรื่องที่เป็นมาแล้วทั้งนั้นมาสอนหมู่เพื่อน ถ้าว่าอด

ข้าวก็เคยได้พูดแล้ว ถึงขนาดเขาแตกบ้านมาดู เขาว่าตายแล้วนี่ ถ้าไม่ตายไม่โมโหโทโสอยู่เหรอ ไปดูซิ นั่นถึงขนาดนั้น

ไม่ได้สนใจอะไร เพราะน้ำอ้อย น้ำตาล ก็ไม่มีอยู่แล้วตามปกติ น้ำส้ม น้ำหวาน โกโก้ กาแฟ อย่าไปถามหามันเลยและก็ไม่สนใจด้วย แม้แต่น้ำร้อนน้ำชาก็ไม่แตะนี่ ไม่เคยสนใจ ถ้าอด-อดจริง ๆ เอาจริง ๆ สู้จริง ๆ มันจะตายจริง ๆ ก็ไปฉันมันได้นี่ ก็เราปฏิบัติเพื่อเราแท้ ๆ ทำไมจะไม่รู้เรื่องของเราว่าจะเป็นหรือจะตาย

อย่าเอาความสะดวกความสบายอันเป็นเรื่องของกิเลสมาเหยียบย่ำทำลายวัดวาอาวาสครูบาอาจารย์ ตลอดเพื่อนฝูงที่เจตนาหวังดีมีอยู่มาก อย่าเอาของหยาบ ๆ โลน ๆ เข้ามาเหยียบย่ำทำลาย อย่าเอามาอวดนะ นิสัยเคยชอบสะดวกสบายมันติดสันดานมานี่ นิสัยอันนั้นมันเป็นอะไร เป็นธรรมหรือเป็นกิเลส เวลานี้จะมาแก้กิเลสไม่ใช่เหรอ ทำไมจึงต้องได้มาประกาศออกหน้าออกตาขวางวัดขวางวาขวางหมู่เพื่อนขวางครูบาอาจารย์อยู่ได้โดยไม่สะทกสะท้านเลย มันสมควรแล้วเหรอพระแบบนี้

พวกท่านจะหวังความวิเศษวิโสจากอะไร ถ้าจากอันนี้มันเอาความวิเศษวิโสอะไรให้ เอามาอวดผมบ้างซิ สั่งนั้นมาสั่งนี้มา สั่งนั้นมากินสั่งนี้มากิน มันพระกรรมฐานยังไงนี่ ผมสลดสังเวชน่ะเพราะผมไม่เคย ครูบาอาจารย์ก็ไม่เคยทำมา แล้วก็ได้นำแบบฉบับครูบาอาจารย์ตามหลักธรรมหลักวินัยมาสอนด้วยนี่นะ ทำไมแนวนี้มันมาจากไหนถ้าไม่มาจากเรื่องของกิเลส เรื่องนิสัยสันดานของคนหยาบช้าลามก นำอันนั้นมาอวด อวดยังไงอวดเพื่อนอวดครูอวดอาจารย์ เหยียบย่ำทำลายธรรมวินัย มันจะเป็นอะไรไปถ้าไม่ใช่กิเลสตัวหยาบ ๆ นี้

นี่ก็เคยได้พูด วัดนี้ดั้งเดิมก็ไม่เคยฉันอะไร น้ำร้อน น้ำชาไม่ยุ่งทั้งนั้น ตั้งแต่อยู่กับพ่อแม่ครูบาอาจารย์ก็เป็นเช่นนั้น ไม่มี เราดำเนินมาก็ไม่เคยสนใจกับมัน ทีนี้มาอยู่ที่นี้ก็มากเข้า ๆ สิ่งของก็มีมา ๆ ก็อนุโลมไป อนุโลมมันเลยเลว อนุโลมแล้วอนุแหลกไปแล้วเดี๋ยวนี้ อนุเลวไปแล้ว มันแซง ๆ ถ้าของอย่างนี้แล้วแซงเร็วที่สุดเลย ลิงร้อยตัวสู้มันไม่ได้ ถ้าอันไหนที่จะเป็นความเสื่อมความเสียมันแซงเร็วที่สุดเลย ถ้าอันไหนจะดีมันไม่ยอมไป นี่สอนมากี่ปีกี่เดือนแล้วมาอยู่กับผมนี้กี่ปีกี่เดือนแล้วแต่ละองค์ ๆ นี่ แล้วปลอมที่ไหนหลักธรรมหลักวินัยที่นำมาสอนนี่ มันถึงได้เอาสิ่งเหล่านั้นเข้ามาแทนหลักธรรมหลักวินัยที่สอนไว้

ใครอดอาหารให้คนอื่นเอาสิ่งนั้นสิ่งนี้ไปส่งมีไหม อย่ามาอดอวดวัดนี้นะ อย่าอดให้เห็นนะ การให้ผู้นั้นเอาของนั้นไปส่งให้คนนี้เอาของนี้ไปส่ง ติดต่อคนนั้นติดต่อคนนี้ให้ซื้อนั้นมาให้-ให้ซื้อนี้มาให้ ผมไม่ได้เห็นคุณค่าของเงินยิ่งกว่าธรรมและท่านทั้งหลายนะ ใครจะไปก็ไปซิ จะโกยก็โกยไปซิ มีเท่าไรมากน้อยที่เก็บไว้เพื่อความเป็น

ธรรมต่อหมู่ต่อเพื่อนให้ได้รับความสะดวก ไม่ได้เก็บไว้เพื่อสังหารนี่ เรื่องเหล่านี้มันเป็นเรื่องสังหารนี่ ผมไม่ได้มาสนใจกับเงินกับทองข้าวของอะไรทั้งนั้น มีมากมีน้อยไม่เคยสนใจยิ่งกว่าพระเณรที่ผมรับไว้ การสั่งสอนก็สั่งสอนลงที่จุดนี้ สนใจที่จุดนี้ต่างหาก ผมไม่ได้สนใจกับสิ่งเหล่านั้น มันจะมีมากน้อยขนาดไหนไม่เคยสนใจกับมันเลย ถ้าหากนำมาใช้ก็ใช้ให้เกิดประโยชน์ให้เป็นธรรม อย่าเอามาเป็นเครื่องสังหาร

มันเล็ดมันลอดมันแทรกมันแซงมันขโมยเป็นอยู่ในตัวของมันนั่นแหละ แบบพระหน้าด้าน มันมี พระในวัดนี้ เริ่มตั้งแต่ทำสระน้ำมานี่ผมได้เห็นความหยาบของพระที่สุด มันฝังใจไม่ได้ลืมเลยนะไม่ทราบเป็นยังไง เพราะมันฝังลึกจะลืมได้ยังไง เหมือนยักษ์เหมือนผี เหมือนกับถูกกักถูกกันเอาไว้ พอเปิดช่องนิดมันแหวกแนวกันออกเหมือนกำแพงจะแตกน่ะ พระหน้าด้านสันดานหยาบ แล้วมาทำให้หมู่เพื่อนที่ดีเสียไปด้วย เหยียบย่ำทำลายไปด้วยในตัว

ตั้งแต่ปกครองหมู่เพื่อนมาก็มีปีนี้ ปีที่แสดงความอกจะแตกให้เห็นกับหมู่กับเพื่อน ผมไม่ได้เคยเห็นพระหน้าด้านอย่างนี้ ปกครองมานานแล้วพึ่งมาเห็นนี่ สันดานหยาบ ไม่พอใจอยากอยู่ก็หนีไปซิใครบังคับเอาไว้ จะหนีไปหมดนี้ก็ไปซิ ก็ไม่ได้นิมนต์ใครมานี่ อย่ามาเหยียบย่ำทำลายปฏิปทาที่ครูบาอาจารย์พาดำเนินมา อย่างนี้มันเป็นความเสียหายมากนี่ หนีไปเสียไม่เสียหาย ไป..เสียหายแต่ตัวเองจะไปไหนก็ไปเถอะ อย่ามาทำหมู่ทำเพื่อนให้เสียหาย วัดวาอาวาสให้เสียหาย เก่งก็ไปตามเรื่องเพลงเก่ง ๆ นั่นซิ ไปวาดลวดลายเอาซิ ให้สามโลกได้กราบลวดลายที่เก่งกล้าสามารถ เก่งกว่าครูกว่าอาจารย์ ให้ได้เห็นบ้างซิถ้ามันเก่งจริงน่ะ

ไม่เคยรู้เรื่องรู้ราวอะไรก็เป็นอีกอย่างหนึ่ง ไอ้นี้มันรู้กันอยู่แล้ว สอนกันมาสักเท่าไรแล้วนี่ ถ้าไม่เป็นด้วยนิสัยสันดานหน้าด้านจะเป็นเพราะอะไร มันก็เห็นได้ชัด ๆ น่ะซินี่ถ้าไม่เคยดำเนินมาก็ไม่รู้ นี่รู้หมด ดำเนินมาแล้ว หากว่ายังเป็นอย่างนี้พระจะต้องได้ออกจากวัดหมดจริง ๆ อย่างน้อยเรื่องน้ำอ้อยน้ำตาลนี่ให้หยุดหมดเลย ไม่ให้มายุ่งเลย มาสร้างความหนักใจมาสร้างขวากสร้างหนามไว้ทำไม เราไม่ได้เอาขวากเอาหนามสอนหมู่สอนเพื่อน เราเอาอรรถเอาธรรมสอนหมู่สอนเพื่อน ทำไมจึงต้องเอาขวากเอาหนามมาทิ่มแทงหัวอก

มาอยู่แบบหน้าด้านอย่ามาอยู่นะ สถานที่นี่ไม่มีสถานที่สอนพระให้หน้าด้านนะ ใครจะไปก็ไปซิมายัดทะนานกันอยู่ทำไม จะไปหมดนี้ก็ไปซิ ให้หลวงตาบัวนี่ร้องห่มร้องไห้หาหมู่หาเพื่อนดู หมู่เพื่อนหนีไปหมดแล้ว ถ้ามาอยู่แบบนี้อย่ามาอยู่ให้หนักวัดหนักวาหนักหัวใจ ภูเขาทั้งลูกไม่ได้ไปแบกมัน แต่พระเณรในวัดไม่ว่ารูปใดแบกทั้งนั้นเพราะความรับผิดชอบคือเราคนเดียวนี่ มันหนักอยู่ตรงนี้ซิไม่หนักเพราะภูเขานี่ นิสัย

สันดานเคยเป็นมา ทีนี้เวลาได้ออกก็เตลิดเปิดเปิงไม่มีครูมีอาจารย์แหละ ถ้าเป็นสัตว์ก็ไม่มีเจ้าของ

อย่าอดนะอาหาร ถ้าหากเป็นอย่างนี้อย่าอดเป็นอันขาดนะ อย่าให้เห็นถ้าอดอย่างที่ว่านี่ ให้ใครเอาอะไรไปให้ ๆ นี่ อย่ามาอดมันขวางตานะ นี่เคยอดมาแล้ว อดเพื่อจะทรมานตัวเองไม่ใช่เหรอ ทำไมจะมาอดเพื่อปรนปรือตัวเอง สร้างความลำบากลำบนทิ่มแทงหัวใจหมู่เพื่อนครูบาอาจารย์ทำไม นี่ก็ได้เคยบอกแล้วว่า ได้อนุโลมผ่อนผันหมู่เพื่อนจนกระทั่งอกจะแตกแล้วนะเดี๋ยวนี้ ได้พูดแล้ว พูดแล้วพูดเล่านี่ ตั้งแต่ยังไม่มีเหตุการณ์เหล่านี้เกิดขึ้นก็ได้พูดอยู่แล้ว เพราะอนุโลมเต็มที่จริง ๆ ถ้าให้เลยกว่านี้ไปผมอยู่กับหมู่เพื่อนไม่ได้นะ อกผมจะแตกก็ได้บอกอยู่แล้ว มิหนำซ้ำยังมาสร้างความอกแตกให้เห็นต่อหน้าต่อตานี้อีก

เณรมีพระองค์ไหนบ้างใช้ให้เอาอะไรไปให้ ตอนเช้าตอนอะไรให้เอาอะไรไปให้กิน...นี่ก็เคยพบมาแล้ว มันเข็ดมาตั้งแต่สมัยพ่อแม่ครูบาอาจารย์ยังอยู่ กับพระกับเณรจุ้นจ้าน ๆ นี่จะมาเป็นกับเราเสียเองให้เห็นชัดเจนอย่างนี้อกจะแตกนะ มันเข็ดอยู่แล้วนี่ ใครก็อยากมาอยู่ ๆ เมื่อมาอยู่ก็ให้แสดงลวดลายแห่งความดีงามให้เห็นบ้างซิ

ยิ่งตอนกำลังสังขารร่างกายเราทรุดเพียงเท่านี้ แล้วมันยิ่งเห็นเด่นชัดเรื่องพระเรื่องเณร เหยียบย่ำทำลายวัดวาอาวาสหมู่เพื่อนครูบาอาจารย์ มีพระขุนนางพระเจ้าชู้ที่ไหนมาอยู่ที่นี่ ธรรมท่านสอนให้เป็นพระเจ้าชู้พระขุนนางเหรอ พระฟุ้งเฟ้อเห่อเหิมพระเห็นแก่อยู่แก่กิน เห็นแก่ปากแก่ท้อง เห็นแก่เรื่องใช้เรื่องสอยอย่างนั้นเหรอ มีไหมท่านสอนไว้ว่าไง **อปฺปิจฺฉตา สนฺตุฏฺฐี** ท่านว่าไง ท่านบอกไหมว่าให้สั่งสม **มหิจฺฉตา** ให้มากน่ะมีไหม เห็นแต่ท่านสอน **อปฺปิจฺฉตา** ความมักน้อย สันโดษ ในสิ่งที่มีอยู่ ยินดีในสิ่งที่มีอยู่ การแหวกแนวกว้านเอาเข้ามานั้นเป็นสันโดษแล้วเหรอ บุหรี่ถ้าไม่ใช่บุหรี่นอกก็ไม่ซื้อมาสูบ องค์ไหนซื้อบุหรี่มาสูบ มันซื้อมาเผาหัวมันเหรอ ซื้อมาทำไม มาปฏิบัติเพื่อสูบบุหรี่เหรอ เพื่อซื้อบุหรี่เหรอ นี้เหรอวิเศษ อย่างนี้เหรอ ท่านสอนให้สร้างความดีจากอันนี้เหรอ

มองไม่ทันเลยความเลวของพระน่ะ บทเวลามันเป็นขึ้นมาจนอโธอธัง ถ้ายิ่งเราแก่ลงไปกว่านี้แล้วก็ยิ่งแล้วแหละ ก็จะมาควักตากันกินอยู่นี่ ในวัดนี่ มันสลดสังเวชจะตายไป นี่วัดนี้ก็ว่าเป็นวัดหนึ่งที่เหลือเฟืออยู่แล้ว อะไร ๆ เต็มไปหมด เราก็ไม่เคยสนใจว่ามีอะไร ๆ พระเณรจะได้รับความสะดวกสบายด้วยความเป็นธรรมยังไงเราเป็นที่พอใจแล้ว เราถึงไม่เคยมาสนใจกับสิ่งเหล่านี้ แต่เมื่อพระเณรจะเสีย สังหารตนสด ๆ ร้อน ๆ ก็อยู่ไม่ได้ มันกว้านมาสังหารตัวเอง นั่นไม่ใช่ความพอดี มันเลยเถิดจนดูไม่ได้แล้วนี่

อยากให้หมู่เพื่อนได้ขบได้ฉันได้ใช้ได้สอยด้วยความเป็นธรรมทั่วหน้ากัน นี่เป็นเจตนาสุดซึ้งในหัวใจเรา เราพูดได้อย่างเต็มปากเลยเป็นอย่างนั้นจริง ๆ แต่สิ่งเหล่านี้กลับมาเป็นเครื่องสังหารพระเณรเราก็ดูไม่ได้อีกเหมือนกัน อกเราจะแตก วัดนี้แลที่เหลือเฟือ เราอย่าว่าพอดิบพอดีเลย มันเหลือเฟือวัดนี้ ขนออกไปทานเท่าไรก็เป็นความชอบธรรมทั้งนั้นแหละ ไอ้ขนเข้ามาสังหารตัวเองเพราะความฟุ้งเฟ้อเห่อเหิม ความโลภความโลเล ความไม่รู้จักประมาณ ความเห็นแก่ปากแก่ท้องนี่ซิ มันเป็นเรื่องหยาบมาก หยาบโลนที่สุดนะ ไม่อยากได้ยินไม่อยากเห็นผู้ปฏิบัติจะมาแสดงตัวเป็นอย่างนั้น มันเข้ากันไม่ได้กับความตั้งใจปฏิบัติเพื่อมรรคผลนิพพาน นอกจากจะปฏิบัติเพื่อจมลงโดยถ่ายเดียวเท่านั้น กิเลสนี้ถึงไม่มาปฏิบัติมันก็สร้างตัวของมันอยู่แล้ว แต่นี้เราไม่ได้มาปฏิบัติเพื่อทางจมทั้งเป็นนี่นะ มันจึงดูไม่ได้

การปฏิบัติธรรมไม่ฝ่าไม่ฝืนไม่ดัดไม่แปลงกดขี่บังคับตน กดขี่บังคับกิเลสที่ฝังใจและกดขี่บังคับเรา ก็ไม่ทราบจะเดินทางไหน ท่านผู้เป็นสรณะก็เห็นแล้วตามตำรับตำรา ใครจะค้านกันได้ลงคอก็คัมภีร์เดียวกัน ไม่ว่าพระพุทธเจ้าไม่ว่าพระสงฆ์สาวกท่านท่านดำเนินอย่างไร สกุลไหนที่ไม่ได้มาเป็นสาวกของพระพุทธเจ้ามีเหรอ สกุลไหนก็ได้เป็นสาวกของพระพุทธเจ้าทั้งนั้น ดำเนินตามพระองค์หมดทุกสกุล สกุลพระราชามหากษัตริย์ เศรษฐี กุฎุมพี พ่อค้า ประชาชนคนธรรมดา ยาจกวณิพกคนขอทาน เป็นลูกศิษย์ของพระพุทธเจ้าทั้งนั้น มาเป็นสาวกของพระพุทธเจ้าได้ทั้งนั้น

ท่านไม่ได้มาเป็นด้วยความโอ่อ่าสง่าผ่าเผย ด้วยความเห็นแก่ปากแก่ท้องตามนิสัยสันดาน ท่านมาด้วยอรรถด้วยธรรม ท่านมั่งมีศรีสุขขนาดไหน อำนาจวาสนากว้างแคบขนาดไหนท่านไม่เคยสนใจกับเรื่องนั้น นอกจากธรรมอย่างเดียวเท่านั้น แล้วดำเนินตามพระพุทธเจ้าด้วยความลำบากลำบนท่านก็ไม่ได้ท้อใจ จนได้เป็น **สงฺฆ สรณ คจฺฉามิ** ของพวกเราขึ้นมา ท่านไม่ได้เป็น **สงฺฆ สรณ คจฺฉามิ** มาเพื่อน้ำอ้อยน้ำตาลโกโก้ กาแฟ เนยใส เนยข้น ดังที่พวกเรากว้านเข้ามาเป็นสรณะอยู่ทุกวันนี้ซึ่งมาสังหารตน สาวกทั้งหลายท่านไม่ได้มาเกี่ยวข้องกับสิ่งเหล่านี้ เยียวยากันไปอย่างนั้น อันนี้ไม่ใช่เยียวยา มันอะไรพูดไม่ออกบอกไม่ถูก

ทางจงกรม ที่ท่านนั่งสมาธิภาวนา นั่นเป็นสถานที่หายใจของท่าน ลมหายใจท่านอยู่กับความเพียรนั้น ท่านไม่ได้มาอยู่กับสิ่งเหล่านี้อันเป็นของเศษของเดนของโลกสมมุตินิยมกัน ของธาตุของขันธ์ที่มันต้องการ แต่กิเลสมันไปกว้านเอามาเป็นเจ้าตัวการอันสำคัญขึ้นมาเป็นใหญ่เป็นโตในหัวใจพระ ในพุงของพระ ในลิ้นของพระไปเสีย แล้วธรรมจะเกิดได้ที่ไหนเมื่อสิ่งนี้มาเป็นใหญ่กว่าแล้ว นี่ซิจึงทำให้อิดหนาระอาใจลงทุกวันในการสอนหมู่คณะ

นี่ก็ได้ดำเนินมาก็แทบล้มแทบตาย ได้พูดหมดแล้วให้หมู่เพื่อนฟังไม่เคยลี้ลับ บางทีเหมือนกับจะตายอยู่คนเดียวจริง ๆ มันทุกข์มันลำบากทั้งธาตุขันธ์ร่างกายทั้งทรมานจิตใจ ไม่กินแล้วยังไม่แล้วยังไม่นอน แต่ความเพียรไม่ถอย ลมออกหูอื้อไปหมดนะ เหมือนมันไม่ออกจมูกนะ ไม่ได้คิดว่าจะมาแนะนำสั่งสอนหมู่เพื่อนอย่างนี้ เวลาปฏิบัติตนอยู่มันเหมือนผ้าเช็ดเท้าผืนหนึ่งชิ้นหนึ่งเท่านั้น แต่สิ่งที่มันเด็ดก็คือว่าจะเอาให้กิเลสพังโดยถ่ายเดียว เป็นก็เป็นตายก็ตาย เพียงขนาดนี้ไม่ตาย

ยกพระพุทธเจ้ามาเป็นบรมศาสดามาเป็นธงชัย พระพุทธเจ้าสลบถึง ๓ หนพระองค์ไม่เห็นตาย นี่ยังไม่เห็นสลบทำไมจะกลัวตายแล้ว นี่อุบายสอนเจ้าของ จะสลบไม่สลบมันก็รู้กันอยู่นี้ มันไม่สลบด้วยทุกข์ขนาดนี้ ยังไม่ถึงพระพุทธเจ้าที่สลบนี่นะ เราอวดว่าเราเก่งยังไงได้ มันก็มีแก่ใจน่ะซิเมื่อปลุกจิตอย่างนั้น ไม่ให้มันท้อถอยอ่อนแอนี่ทุกข์ขนาดไหนก็ให้รู้ซิ ทุกขสัจเป็นของจริงอยู่แล้ว ไม่เรียนรู้ทุกขสัจจะไปรู้อะไร ให้มันเห็นรอบตัวรอบกายรอบใจนี่ซิผู้ปฏิบัติ จะไปเห็นแต่สิ่งเหล่านั้น ๆ ประเสริฐ สิ่งเหล่านั้นดีอย่างนั้น ตัวเลวไม่ได้ดูนั่นซิ เมื่อไม่เห็นความเลวของตัว ก็ความเลวนั้นแหละมันเหยียบย่ำทำลายหัวใจอยู่ ไม่มีวันลดหย่อนผ่อนผันลงบ้างเลย มีแต่เพิ่มขึ้นเรื่อย ให้กิเลสเพิ่มหัวใจเหมือนธรรมเพิ่มหัวใจไหมล่ะ มันมีแต่กองฟืนกองไฟ ไฟนรกยังสู้ไม่ได้ มันเผาอยู่ในหัวใจนั่นเพราะพิษของกิเลส

ใครจะไปก็ไปนะ นี่จวนเข้าพรรษาแล้ว จะไปหมดก็ไป อย่ามาขวางหัวใจ อยู่คนเดียวตายคนเดียวดีกว่าเรื่องความเกลื่อนกล่นด้วยฟืนด้วยไฟอย่างนี้ มันหมดแหละหมดพุงสอนหมู่เพื่อน ไม่มีอะไรจะสอนแล้วมันหมดภูมิแล้ว เลยเกิดความอิดหนาระอาใจขึ้นมา แทนที่จะได้รับความภาคภูมิใจกับหมู่เพื่อน มันเลยกลับได้อันนี้ขึ้นมา

มาปฏิบัติทำความพากความเพียรหลักใหญ่อยู่ตรงนั้น เดินจงกรม นั่งสมาธิภาวนาไม่ว่ากลางวันกลางคืนยืนเดินนั่งนอนเว้นแต่หลับเท่านั้น นั้นเป็นงานของพระโดยตรง ก็ได้สอนหมดแล้ว ถืออะไรวิเศษวิโสยิ่งกว่างานอันนี้ เครื่องอาศัยก็อาศัยไปเท่านั้น ไม่ได้ถือเป็นหลักเป็นเกณฑ์จนถึงกับทำให้เจ้าของลืมเนื้อลืมตัวไปเพราะวัตถุทั้งหลายเหล่านั้น

นี่อะไร ๆ ก็สั่งเข้ามาไม่อัดไม่อั้น สั่งเข้ามาไม่ลืมหูลืมตา สั่งเข้ามาด้วยอำนาจของกิเลสตัณหาแท้ ๆ ไม่ใช่ด้วยอรรถด้วยธรรม นอกจากนั้นมันยังแบบหลบ ๆ หลีก ๆ หลบ ๆ ซ่อน ๆ เป็นลักษณะขโมยมาอีก นี่ซิมันหยาบมากนะ ถ้าความจำเป็นแล้วเอาซิทุ่มลงหมดนี่ผมจะว่าอะไร ขอให้ผมทราบเหตุทราบผลด้วยเถอะ ต้องการที่สุดเรื่องเหตุเรื่องผลนี่ กับความเคลื่อนไหวของหมู่ของเพื่อน หรือความจำเป็นของหมู่

เพื่อนมีมากน้อยเพียงไร นี่พร้อมเสมอที่จะรับฟัง ที่จะปฏิบัติตามเหตุผลและความจำเป็นนั้น ๆ

เราไม่หึงไม่หวงอะไรทั้งหมดของที่มีอยู่ในวัดหรือนอกวัดซึ่งเป็นสมบัติของวัด เราสงวนแต่พระแต่เณรนี้เท่านั้นที่เป็นหลักใหญ่ของเราในหัวใจเป็นอยู่อย่างนั้น สิ่งนั้นจะเกิดจะมีมามากมาน้อยไม่เห็นมาเป็นอารมณ์กับมัน ซึ่งก็ฝังอยู่ในใจอยู่แล้วว่าปัจจัยเครื่องอาศัยเท่านั้น ๆ พอเป็นไปวันหนึ่งคืนหนึ่ง ที่จะทำให้เป็นความสะดวกแก่การปฏิบัติบ้างเท่านั้น ไม่ได้ถือเป็นความสะดวกมากจนกระทั่งกลายเป็นเครื่องสังหารตน

เด้น ๆ ด้าน ๆ ไม่มีได้กฎได้เกณฑ์อะไรเล้ยทำยังไง ไปที่ไหนยั้วเยี้ย ๆ มีแต่พระแต่เณร แล้วมันจะกลายเป็นขอนซุงไปหมดเกลื่อนวัดอยู่แล้วทำยังไง นี่พยายามรักษาเพื่อส่วนรวมให้ได้เป็นหลักเป็นเกณฑ์ ทั้งประชาชนฆราวาสญาติโยมมาเกี่ยวข้องกับวัด เราก็ต้องเป็นผู้รับผิดชอบคนเดียว ไม่ให้ใครทำแทนเรา พระเณรทั้งหมดก็เป็นหน้าที่เราเป็นผู้รับผิดชอบ ในกิจการใดหรืออะไรที่ควรไม่ควรก็ต้องได้พิจารณาทั้งสองเงื่อน

เรื่องประชาชนก็ต้องพิจารณา เช่นอย่างจะมาขอปลูกกุฏิที่ครัวนั้นก็ให้ได้รับความพิจารณาจากเรา นี่จะมาขอปลูกมีมากต่อมาก เราก็มาเทียบแล้วกับเหตุผลอรรถธรรมส่วนได้ส่วนเสีย เมื่อส่วนเสียจะมีขึ้นส่วนได้จะไม่ปรากฏก็จะฝืนไปทำไม แน่ะ เมื่ออนุญาตแล้วคนนี้มาปลูก คนนั้นก็มาปลูกได้ คนนี้ก็มาปลูกได้ทั้งวัด และนิสัยประชาชนกับหลักธรรมหลักวินัยเข้ากันได้ยังไง ต้องเอานิสัยอันนั้นมาใช้เหยียบย่ำทำลายไปทั้งวัดแน่ะ เราจึงให้เป็นวัดของแผ่นดิน โดยมีหัวหน้าเป็นผู้รับผิดชอบในวัด สมควรให้ปลูกก็ปลูก ไม่สมควรให้ปลูกก็ไม่ให้ปลูก ปลูกทำไม เท่าที่อนุโลมให้ทำก็มากพอแล้วนี่

มากเข้า ๆ ก็จะกลายเป็นโรงหมัดโรงมวยขึ้นมา มวยฝีปากนั่นแหละ ทะเลาะกันได้ระวังทั้งหมดนั่นละ มันไม่ไปไหนจะลงตรงช่องนี้ เคยผ่านมาแล้ว ถ้าว่าเที่ยวก็เที่ยวเสียจนแหลก สมาคมเสียจนแหลกทำไมจะไม่รู้เรื่องเหล่านี้ ยิ่งฝ่ายผู้หญิงทะเลาะกันเร็วที่สุดไม่เหมือนผู้ชายนะ ความเห็นแก่ตัว ความชอบอำนาจ ความมองกันในแง่ร้ายมันเด่น ปากก็ไม่มีฝาปิด พล่าม ๆ ออกมาเลย พล่ามมาคำไหนเข้าใจว่าตัวถูกทั้งนั้น จะผิดเป็นร้อยเปอร์เซ็นต์ก็ไม่ได้ว่าผิดร้อยเปอร์เซ็นต์ ว่าถูกร้อยเปอร์เซ็นต์ นั่นซิมันทะเลาะกันก็ตรงนั้นละ ถ้าปากมีเหตุมีผลออกมาจากใจที่มีเหตุมีผลมีอรรถมีธรรมก็เป็นอีกอย่างหนึ่ง แต่นี้ไม่เป็นอย่างนั้น

จะเอาฆราวาสมาปกครองวัดมันกลายเป็นอย่างนั้นไป แบบโมกโขโลกนะเห็นแก่หน้า มันทำลาย ความเห็นแก่หน้าแก่ตามันก็ทำลายหลักใหญ่คือหลักธรรมวินัยหลักศาสนา เรื่องของบุคคลแต่ละคน ๆ จะถือมาเป็นใหญ่ไม่ได้ แล้วแต่ละคน ๆ ถ้าเป็นจิต

ที่บริสุทธิ์ก็เป็นธรรมเครื่องส่งเสริม แต่นี้มันไม่บริสุทธิ์น่ะซี ก็จะหาบกิเลสนั่นแหละมากัดกันแหลกไปหมดเลย กิเลสไม่ไว้หน้าใครนี่นะกัดได้ทั้งนั้น กัดดะไปหมดเลยเหมือนสุนัขบ้า ธรรมมีเหตุมีผล จะควรหนักเบามากน้อยเพียงใดก็ดำเนินไปตามนั้นจึงเรียกว่าธรรม กิเลสไม่มีเหตุมีผล มีแต่จะเอาให้ได้อย่างใจท่าเดียว ใจของกิเลสเป็นอย่างนั้น กิเลสครองใจเป็นอย่างนั้น ไม่เหมือนธรรมครองใจ ธรรมครองใจมีการยับยั้งชั่งตวงมีเหตุมีผล การแสดงออกก็เป็นหลักเป็นเกณฑ์ แต่กิเลสไม่ได้เอาหลักเอาเกณฑ์อะไรมาใช้นอกจากตามใจมันเท่านั้นเอง หัวใจของกิเลส กิเลสก็เอาหัวใจเรานั้นแหละไปครองเป็นหัวใจมัน จะบีบบี้สีไฟอย่างไรก็ได้

นี่ก็ได้ยินตามวัดต่าง ๆ ครูบาอาจารย์ท่านก็เคยพูดด้วยความอิดหนาระอาใจให้ฟัง ก็เป็นผลที่เราคิดไว้แล้วทั้งนั้นก็ไม่ทราบจะค้านยังไง จนเกิดความอิดหนาระอาใจเกี่ยวกับเรื่องประชาชนที่เข้าไปอยู่ในวัด สร้างความไม่สงบขึ้น สร้างความทะเลาะเบาะแว้งกันขึ้น สร้างเรื่องสร้างราวขึ้นยุ่งไปหมดนะ กุฏิหลังไหนไปสร้างแล้วก็ถือกรรมสิทธิ์ ๆ ใครไปแตะไม่ได้ นั่นฟังซิ กุฏิในวัดก็ไปถือกรรมสิทธิ์เหมือนอย่างทางโลก นิสัยของโลกเอามาใช้ในวัดมันก็ขวางวัดล่ะซิไม่ขวางยังไง เพราะวัดไม่ได้เหมือนโลก แต่เอานิสัยโลกมาใช้ ของใครก็ล็อกกุญแจ เวลาไปติดห้ามไว้ด้วยว่าไม่ให้ใครมาอยู่ ไม่ให้ใครมาเกี่ยวข้อง นั่นฟังซิ มีเท่าไรก็มาเป็นของใครของเราเป็นเจ้าอำนาจอยู่นั้นหมด

ที่เราไม่ให้ทำก็เพราะคิดเรื่องเหล่านี้แล้วนี่ ทำแล้วเป็นจริง ๆ ถ้าอนุญาตก็เป็นอย่างนั้นจริง ๆ เราจึงไม่อนุญาตให้ทำ ใครจะมาขอสร้างขนาดไหนก็ตาม เป็นคนใหญ่คนโตขนาดไหนไม่สำคัญยิ่งกว่าเหตุผลคืออรรถคือธรรม เอ้า มาอยู่เลย วัดนี้คนเคยมาอยู่กันมากแล้วไม่มีอะไรแหละ ไม่จำเป็นต้องสร้างอะไรแหละ มาอยู่เลย บอกยังงั้น อยู่ได้ เขาคับเราก็คับ เขาแคบเราก็แคบ เขาแน่นเราก็แน่น เขาลำบากเราก็ลำบาก ไม่มีใครได้เปรียบเสียเปรียบกันแหละ มาเลยถ้าเป็นผู้มุ่งอรรถมุ่งธรรม เราตอบไปยังงั้น

ส่งเช็คมาที่จะสร้างหลังนั้นหลังนี้ ส่งกลับ เราไม่รับไว้เมื่อไม่เห็นเหตุผลด้วย ส่งมาเป็นล้าน ๆ ก็ตามเถอะส่งกลับให้หมด เงินล้านไม่ได้มีคุณค่ายิ่งกว่าธรรม เอาตรงนั้นซิ ขืนโมกโขโลกนะแล้วตายนะ ฉิบหายหมดนั่นแหละ เคยมีส่งเช็คมาที่จะมาขอสร้างนั้นสร้างนี้ ส่งกลับพร้อมทั้งชี้แจงเหตุผลให้ทราบ เพราะเคยได้พูดแล้วยังฝืนส่งมานี่ ผู้ที่ส่งมาก็ฝืนทั้ง ๆ ที่เราก็ชี้แจงแล้วนี่แล้วยังฝืนส่งมา ส่งมาก็ส่งกลับซิ แต่นี้ผมไม่พูด ผมพึ่งมาพูดวันนี้เมื่อมาสัมผัสผมก็พูด เคยเป็นมาอยู่เรื่อย ๆ นี่ มาเกี่ยวข้องกับเราโดยเฉพาะ เพราะเห็นว่าเราเป็นหัวหน้า เราเห็นสมควรไม่สมควรยังไงเราก็ปฏิบัติตามนั้นแล้วก็ผ่านไป ๆ เราจึงไม่นำมาพูดอะไร เมื่อมีเรื่องมีราวมาสัมผัสจึงได้นำออกมาพูด

สิ่งเหล่านั้นไม่ได้สำคัญเท่าความลงใจด้วยเหตุด้วยผลกันนี่นะ อันนั้นต่างหากที่จะเป็นสิริมงคล ไม่ใช่เป็นสิริมงคลเพราะการมาทำเอาตามชอบใจ และการส่งเงินมาเป็นล้าน ๆ มันเป็นมงคลอะไร หาเหตุผลไม่ได้เอามงคลมาจากไหน ความมีเหตุผล ความมีหลักเกณฑ์นั่นคือความเป็นมงคล นั่นคือความเป็นของมีคุณค่า คุณค่าอยู่ตรงนั้นต่างหาก ไม่ได้อยู่กับความเพราะเห็นแก่หน้าแก่ตากัน ไม่ได้อยู่เพราะเห็นว่าเขาเอาเงินเอาทองมาให้ ถ้าอย่างนั้นศาสนาก็จม ศาสนาไปเห็นแก่สิ่งเหล่านั้นศาสนาก็ไม่เป็นตัวของตัวได้ ปกครองโลกไม่ได้ กลายเป็นโลกมาปกครอง ศาสนาแหลกไปหมด นั่นต้องคิดเรื่องเหล่านี้ไม่คิดไม่ได้ นี่จึงไม่ได้ปฏิบัติต่อใครง่าย ๆ โดยหาเหตุผลไม่ได้ ถ้าเหตุผลพร้อมแล้วไม่ว่าใครปฏิบัติได้ทั้งนั้น ลงใจได้ทั้งนั้น มันลงอยู่ที่เหตุผลต่างหาก ไม่ได้ลงอยู่กับเงินกับทองกับข้าวกับของ กับเป็นผู้ใหญ่ผู้น้อย ฐานะนั้นฐานะนี้ ไม่ได้ลงเพราะสิ่งเหล่านี้ เพราะธรรมไม่ได้อยู่กับสิ่งเหล่านั้น ธรรมอยู่กับเหตุกับผลคือความถูกต้องดีงามเป็นหลักเป็นกฎเป็นเกณฑ์ต่างหาก

มองมาเห็นพระเณรเพ่น ๆ พ่าน ๆ หาเหตุหาผลไม่ได้นี้มันสะดุดใจ ๆ นะ ให้เห็นอยู่ในทางจงกรม เห็นอยู่ที่สมาธิภาวนาเราปลื้มใจภูมิใจ สมกับเจตนาที่เราสอนเพื่ออย่างนั้นด้วย ไม่ได้มาเพ่น ๆ พ่าน ๆ มีกิจธุระจำเป็นอะไรก็มาทำเสีย เหมือนกับว่าอยากจะให้เสร็จให้สิ้นเร็ว ๆ จะได้ภาวนาสนุก อันนี้มันเป็นน้ำไหลบ่า แม้จะมีสติตั้งหน้าตั้งตาด้วยความมีสติอยู่ในกิจการนั้น ๆ ทั้งรักษาจิตก็ตาม มันก็เป็นน้ำไหลบ่าไม่ได้เต็มเม็ดเต็มหน่วย พอออกจากนั้นแล้วก็ทุ่มกันเลยในความเพียร เป็นน้ำไหลลงช่องเดียว นี่เราอยากเห็นหมู่เพื่อนอย่างนั้น ไม่อยากพบไม่อยากเห็นที่เพ่น ๆ พ่าน ๆ

อย่างที่เป็นมาเหล่านี้มันสะดุดตาสะดุดใจ คุยโม้กันหาเหตุหาผลไม่ได้ มันบ้าน้ำลายไปอย่างนั้น ไม่อยากพบไม่อยากเห็น อยากเห็นแต่ว่าพูดน้อยแต่ต่อยให้มากนั่นฟัดมันลงไปกับกิเลส นี่ถ้าหากว่ากิเลสเป็นตัวเป็นตน เรากับกิเลสนี้เป็นคู่แค้นกันจริง ๆ แหละ ถึงใจเลยเทียว แต่นี้กิเลสเป็นนามธรรม ถ้าหากว่าเป็นรูปเป็นร่างเป็นเหมือนสัตว์เหมือนบุคคล ไอ้เรากับกิเลสนี้จะเป็นคู่เคียดคู่แค้นกันทีเดียว เหมือนกับเป็นคู่ผูกกรรมผูกเวรกันอย่างถึงใจเลยเทียว กิเลสไม่พังเสียเมื่อไรจะถอยไม่ได้ ตายก็ตายไปเถอะว่างั้นเลย เพราะมันเคยบีบบังคับหัวใจมาเสียนานแสนนานไม่ทราบว่านานเท่าไรในชาตินี้ก็เห็นแล้วตั้งแต่วันเกิดมา

ในขณะที่ออกบำเพ็ญทีแรกก็เหยียบย่ำทำลายเราไม่ลืมนะ ตั้งหน้าตั้งตาพยายามทำความพากความเพียรเท่าไรมันยังฉุดลากใจเราไปได้ต่อหน้าต่อตา จนโอ้โฮขนาดนี้เชียวเหรอ บังคับกันขนาดนั้นมันยังฉุดลากไปต่อหน้าต่อตา กำลังสู้มันไม่ได้ นี่แหละเหตุที่จะได้ฝึกทรมานหลายด้านหลายทางนะ ก็เพราะธรรมดา ๆ อย่างนี้ฝึกกัน

อย่างนี้มันไม่ได้ เอ๊ ทำอย่างไรนี่ นี่ละหาอุบายอดนอนก็ลองดู แต่ปรากฏว่ามันที่อไปเสีย นิสัยไม่ถูกกัน ไม่นอนสองคืนสามคืนติด ๆ กันลองดูเป็นยังไง จิตมันทำไมคึกคะนองเอานักหนานี่ มันคึกคะนองเองนะ ไม่ใช่ว่าไปคึกคะนองเพราะไปรักรูปนั้นรูปนี้อย่างนั้น ไปฟุ้งเฟ้อเห่อเหิมกับสิ่งนั้น มันหากเป็นอยู่ในหัวใจนี่ เผาสุมอยู่ในหัวใจเจ้าของนี่ความคึกความคะนองของจิต

ทีนี้ก็ต้องได้หาอุบายฝึก ไม่นอนก็ลองดู สองคืนสามคืนติด ๆ กันก็ลองดู ผลไม่ค่อยปรากฏ มันที่อไปเสียไม่แยบคาย พลิกใหม่มาอดอาหารลองดู พออดก็ปรากฏขึ้นมา เรื่องความคึกความคะนองอยู่ภายในจิตใจนั้นก็สงบตัวลงไป ๆ ใจก็ค่อยเย็นขึ้นมา ๆ อืม ชอบกล ๆ แน่ะ นี่แหละเหตุที่เราจะได้อดอาหารจนกลายเป็นนิสัยก็เพราะเหตุนี้เอง ความหิว-หิว ความทุกข์-ทุกข์ทำไมจะไม่ทุกข์ แต่กิเลสมันดัดสันดานเรามันทรมานเรา มันบีบบังคับเรามันทุกข์ยิ่งกว่านี้ไปอีก นั่น เอาข้อนี้มาเทียบ

ถึงเรียกว่าเป็นปฏิปทาอดอยากปฏิปทาเรา เพราะได้พินิจพิจารณาหาอุบายที่จะต่อสู้กับกิเลสนี้หลายแง่หลายกระทงเหลือเกิน ที่พอได้เงื่อนบ้างก็คือเรื่องอดอาหารสำหรับเราเองนะ คนอื่น ๆ จะเป็นยังไงก็ไม่รู้ละ แต่ส่วนใหญ่ลงธาตุขันธ์มีกำลังธาตุขันธ์นี้เป็นเครื่องเสริมกิเลสได้เป็นอย่างดีเราไม่สงสัย เช่น ราคะก็เกิดได้เร็วถ้าธาตุขันธ์มีกำลัง เพราะมันได้เครื่องมือดี เครื่องมือทันสมัยนี่ พออดลงไป ๆ ใจกำลังคึกคะนองนั้นก็ค่อยสงบตัวลงไปให้เห็น จนกระทั่งสงบแน่วลงไปก็รู้ได้ชัดน่ะซิ นี่ละยากก็ทนที่นี่

กินพอไม่ให้ตายเท่านั้นแหละ ฟัดกันไปฟัดกันมาอย่างนั้นจนจิตเข้าสู่สมาธิเป็นความสงบได้ แม้เช่นนั้นก็ยังต้องได้ทรมานนั่นแล ไม่ทรมานมากก็ต้องทรมานน้อยอยู่นั้นน่ะ ในการขบฉันไม่ได้ฉันเต็มเม็ดเต็มหน่วยแหละ พอฉันเต็มเม็ดเต็มหน่วยมันฝืดเคืองภายในจิตใจ ขลุกขลักเวลาดำเนิน มันก็ต้องถอยมาอีก เช่น อยู่อย่างในพรรษาหนึ่ง ๆ นี้ผมไม่ได้ฉันจังหันอิ่มแม้วันเดียวเลยนะ ในพรรษาที่อยู่กับพ่อแม่ครูบาอาจารย์ เพราะอยู่กับหมู่เพื่อนมากจะอดอาหารก็ไม่สะดวก ก็เลยต้องใช้แบบผ่อน คือให้มันวันละเท่านั้นหมดเท่านั้นอิ่มไม่อิ่มไม่สำคัญ เพราะเรากำหนดให้เองนี่ แล้วเราอดเราไม่ฉันมันยังไม่เห็นตายนี่ เราฉันเท่านี้จะเป็นไรไปให้มันเห็นดูซิวะ เรียนธรรมะเรียนเพื่อความรู้ความฉลาดทั้งธาตุทั้งขันธ์และจิตใจ ทำไมจะไม่รู้เรื่องจะเป็นจะตายของเจ้าของ

ในพรรษาหนึ่ง ๆ เป็นอย่างนั้นแล้ว อยู่กับพ่อแม่ครูอาจารย์มากี่ปีในพรรษากินข้าวไม่อิ่มแหละ อันนี้ก็ดูเหมือนจะไม่ค่อยได้พูดให้หมู่เพื่อนฟัง แต่เรื่องสมาทานธุดงค์ผมเอาทุกพรรษาเลย หมู่เพื่อนจะล้มไปขนาดไหนล้มไปเถอะเราไม่ให้ล้ม ยิ่งเข้มงวดกวดขันเจ้าของมากยิ่งขึ้น เห็นหมู่เพื่อนเหลวไหล เพราะเห็นเหลวไหลมาจากโน้นแล้ว

เอ๊ หาความจริงใจไม่ได้ทำยังไงนี่ ทำให้วิตกวิจารณ์กับหมู่กับเพื่อน ทั้ง ๆ ที่เราก็ตะเกียกตะกายต่อสู้กิเลสอย่างหนักเหมือนกัน ก็ยังอดคิดเรื่องหมู่เพื่อนว่าไม่มีหลักมีเกณฑ์ไม่ได้ นั่น สมาทานธุดงค์ก็เอา สักเดี๋ยวล้มไป ๆ สุดท้ายหมด เอ๊ ทำไมเป็นอย่างนี้ ยิ่งแสดงความไม่ไว้ใจ เราก็ยิ่งเข้มงวดกวดขันเราเข้าทุกที ๆ

ฉันจังหันไม่มีอิ่มแหละจนกระทั่งออกพรรษา ให้อย่างนั้นทุกวัน ให้เท่านั้นไม่ตาย บอกเจ้าของเองไม่ตาย สงบ-จิตก็บังคับได้ง่าย เมื่อจิตสงบแล้วสบายไม่ยุ่งวุ่นวายใจ ตัวภายในนี้ก็ไม่คึกไม่คะนองทำลายตัวเอง-อยู่โดยเฉพาะ คือตามธรรมดาของจิตถ้ามันคึกคะนอง นอกจากจะทำลายตัวเองโดยเฉพาะแล้ว มันยังไปกว้านเอารูปเอาเสียงเอากลิ่นเอารสมาเผาตัวเข้ามาอีก เป็นอารมณ์เผาตัวเองนี้แหมมันลำบากมาก กิเลสนี่ถึงได้ถึงใจนี่นะ ฝึกทรมานนี้เกือบเป็นเกือบตายเวลาเราทำ

ทุกข์มากจริง ๆ กิเลสนี่ทำให้เราทุกข์ การฝึกลำบากลำบนก็เพราะกิเลสเป็นต้นเหตุทั้งนั้นพาให้ทุกข์ ธรรมท่านไม่ได้พาให้ทุกข์นี่ ทุกข์ทุกแง่ทุกมุม โดยลำพังของมันที่บีบบังคับเราก็ทุกข์ เราต่อสู้กับมันก็ทุกข์ มีแต่เรื่องของกิเลสพาให้ทุกข์ทั้งนั้น ธรรมท่านให้ทุกข์แก่เราที่ไหน มีแต่กิเลสทั้งนั้นให้ทุกข์มากน้อย การทรมานกันอย่างหนักก็เป็นเรื่องของกิเลส ต่อสู้กิเลสอย่างหนักไม่ใช่ต่อสู้กับธรรมนี่นะ ต่อสู้กับกิเลส พลิกแพลงเปลี่ยนแปลงอยู่นั้น พื้นฐานของปฏิปทาจริง ๆ ก็คือการอดนั้นแหละ ทุกข์ยากขนาดไหนก็ต้องทน จนกระทั่งจิตเป็นเหมือนหินไปเลย

เวลาสมาธิเต็มภูมิแล้วมันเป็นเหมือนหินนะ หากไม่แยบคาย เพียงสมาธิเท่านั้นมันสงบแน่ว จิตก็รู้ผ่องใสแน่ว เห็นดวงชัด ๆ อยู่เลยว่าเป็นความผ่องใสเป็นความสงบภายในตัวเอง แม้แต่อยู่ในร่างกายมันก็ไม่ใช่ร่างกาย มันรู้ชัด ๆ ว่าคือจิต นั่น นี้คือจิต นี้คือความสว่างของจิต คือความสงบของจิต นี่รู้ได้ชัด ๆ อยู่ภายในร่างนี้แหละ แต่ไม่ใช่ร่างกายอันนี้ มันหากไม่มีความแยบคายเพราะไม่ใช่เรื่องปัญญา มีแต่ความสงบเหมือนกับว่าตีกิเลสให้ตะล่อมตัวเข้ามาเฉย ๆ ปัญญาไม่ได้คลี่คลายออกฟาดฟันหั่นแหลกกับกิเลส ต่อเมื่อปัญญาได้ก้าวเดินออกไปนั่นแหละที่นี่ กิเลสฝังจมอยู่ที่ไหนซุกซ่อนอยู่ที่ไหน ปัญญาขุดค้นขึ้นมา ๆ ฟาดแหลกละเอียดไปเรื่อย ๆ

ในธาตุในขันธ์ของเรานี่ทุกหนทุกแห่งเป็นเรื่องของกิเลสเป็นตัวอุปาทานทั้งนั้น เวลาปัญญาคลี่คลายลงไป ๆ นี้ถอดเสี้ยนถอดหนามขึ้นมาเรื่อย ๆ จนได้เห็นคุณค่าของปัญญาประจักษ์ใจ จากนั้นมาปัญญาก็หมุนละที่นี่ ไอ้ความขี้เกียจขี้คร้านความท้อถอยอ่อนแอนี้ จนเรารู้ได้ชัด ๆ ว่าเป็นเรื่องของกิเลสทั้งนั้น ก็เมื่อถึงขั้นนั้นแล้วสิ่งเหล่านี้ไม่มีนี่ มีแต่ท่าจะเอาท่าเดียว จนรั้งเอาไว้มันจะเลยเถิด ไม่หลับไม่นอน นอนไม่หลับนอนก็นอนแต่ไม่หลับเพราะจิตทำงานต่อสู้กิเลสไม่ถอย นั่งอยู่ก็ต่อสู้ แม้ที่สุดฉัน

จังหันอยู่ก็ไม่ได้อยู่กับลิ้นกับปาก สติปัญญาอยู่กับกิเลส ต่อสู้กับกิเลส ฟัดกันกับกิเลส มาสนใจกับรสกับชาติที่ไหนเห็นชัด ๆ รู้ชัด ๆ อย่างนี้ นี่ปฏิบัติมาอย่างนั้น เมื่อถึงขั้นปัญญาได้ก้าวเดิน ธรรมได้ก้าวเดิน ธรรมได้แซงเหยียบหัวกิเลสไปแล้วเป็นอย่างนั้น กิเลสค่อยหมอบลง ๆ แต่ก่อนกิเลสเหยียบย่ำทำลายธรรม แม้สมถธรรมก็เกิดไม่ได้ถูกกิเลสเหยียบพังทลายไปหมด

ทุกข์มากทีเดียว จิตหาความสงบไม่ได้นี้ทุกข์แสนสาหัส ทีนี้พอจิตสงบได้ศาสนาก็มีคุณค่าขึ้นมา กราบพระพุทธเจ้าก็สนิทใจ กราบเฉย ๆ นับถือเฉย ๆ อย่างหนึ่ง กราบด้วยความถึงใจเป็นลำดับลำดาไปเป็นอีกอย่างหนึ่ง กราบพระพุทธเจ้า กราบพระธรรม กราบพระสงฆ์ ผิดกันในใจดวงเดียวกันนั่นแล พอกิเลสอ่อนกำลังลงธรรมะก็ยิ่งมีกำลังมาก ๆ สติธรรม ปัญญาธรรม อุตสาหธรรม วิริยธรรม กลมกลืนเป็นอันเดียวกันไปเลย ขึ้นชื่อว่าธรรมแล้วรวมพลังกันมาเป็นจุดเดียว ๆ ๆ พุ่ง ๆ ๆ แน่ะ ความขี้เกียจขี้คร้านหายหน้าไปหมด มีแต่เอาเป็นเอาตายเข้าสู้ท่าเดียว สุดท้ายก็มาลงที่ว่ากิเลสกับเรานี้ต้องฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งตาย นั่น กิเลสไม่ตายก็เราตายเท่านั้น เวลาเห็นโทษกันถึงขนาดนั้นแล้ว เห็นคุณของธรรมถึงขนาดนั้นแล้วก็มีอยู่สองเท่านั้น จะให้อยู่ด้วยกันครองจิตนครด้วยกันทั้งกิเลสทั้งธรรมนี้ไม่ได้

เอ้า ถ้ากิเลสเหนือเราก็ให้กิเลสครองจิตนครนี้เราก็บรรลัยไปเสีย ถ้าเราเก่งกิเลสนี้ต้องพังเราจะเป็นผู้ครองจิตนคร ให้ธรรมครองจิตนคร มีสองเท่านั้น นี่ละที่ว่าเด็ดนะ ว่าเด็ดว่าเฉียบขาด เด็ดยิ่งกว่าเด็ดเข้าไปอีก คำว่ากิเลสนี้จะยังเหลืออยู่ภายในใจไม่ได้ถ้าเรายังมีชีวิตอยู่ ว่าอย่างนี้เลย กิเลสต้องพัง ไม่วันใดวันหนึ่งต้องพังแน่ ๆ ธรรมจะขยับเข้าเรื่อย ๆ ก็ยิ่งเห็นชัดเจนกิเลสตัวไหนขาดออกไปด้วยสติปัญญา ด้วยอุบายใด ๆ มันรู้ ๆ ไปโดยลำดับ ตัดนั้นขาดเข้ามา อันนี้ขาดเข้ามา ๆ ขาดเข้ามาเรื่อยมันเห็นชัด ๆ ด้วยใจนี่นา เช่น อย่างธาตุอย่างขันธ์ มันยึดธาตุถือธาตุถือรูปถือกายนี้เวลาพังเข้าไปด้วยอุบายต่าง ๆ ตั้งแต่อสุภะอสุภังลงไปถึง **อนิจฺจำ ทุกฺขำ อนตฺตา** แตกกระจายไปหมดรอบด้านไปหมดแล้ว คำว่าอุปาทานความหลงในกายก็หมดให้เห็นชัด ๆ นี่ มันรู้ชัด ๆ ภายในใจ ไม่มีใครบอกก็ตาม หากบอกขึ้นกับตัวเองเป็น **สนฺทิฏฐิโก ๆ** จนกระทั่งหมด ความหลงกายความยึดมั่นถือมั่นในกาย อุปาทานในกายหมด ๆ รู้ ๆ หมดเข้าไปเป็นขั้น ๆ

กิเลสตัวสำคัญนี่ละ ตัวอยู่ในร่างกายนี่ตัวสำคัญมากทีเดียว กำลังก็มาก บีบบังคับเราก็หนัก ทุกข์ก็มาก พอตัวนี้พังลงไปแล้วก็มีแต่ส่วนละเอียดลงไปเป็นนามธรรม เรื่องสังขาร วิญญาณ ยิบแย็บ ๆ มันจะยิบแย็บขนาดไหนก็ตามเถอะ ลงสติปัญญาได้หยั่งเข้าไปจ่อเข้าไปแล้วยังไงก็ไม่ถอย เอาจนรู้ ไม่มีอะไรเหนือสติปัญญาไป

ได้ กิเลสตัวใดไม่แหลมคมยิ่งกว่าสติปัญญา เมื่อถึงขั้นสติปัญญาแหลมคม ๆ ขนาดนั้น อย่าเข้าใจว่าคนเรานี้จะโง่อยู่ตลอดเวลา ถึงเวลาฉลาดฉลาดจริง ๆ หากพลิกแพลงเปลี่ยนแปลงในตัวเองนั่นแหละ โดยไม่ต้องว่าจะต้องทำอย่างนั้นจะต้องทำอย่างนี้ มักหากเป็นในหลักธรรมชาติของจิตที่มีความรอบคอบหรือคล่องแคล่วในตัวเองนั้นละ เพราะเป็นอัตโนมัตินี่ ทีนี้อะไรขาดลงไป ๆ ก็รู้นี่

แม้แต่สัญญา สังขาร วิญญาณ พวกเวทนานี้ขาดออกไปยังเหลือแต่จิตล้วน ๆ ก็รู้ เวทนาก็มีแต่จิตเวทนาอันละเอียด ๆ ก็เป็นคู่กันกับพวกสัญญา สังขาร วิญญาณ ซึ่งเกิดมาจากใจอันเดียวกัน ก็เป็นขันธ์เป็นอันหนึ่งต่างหาก มันเป็นเหมือนกาฝากนี่ ถ้าเราหลงมันก็ดูดซึมเอาจิตแหลกไปเหมือนกัน เหมือนกับกาฝากที่อยู่ตามกิ่งไม้ มันเกิดขึ้นมามันเป็นกาฝาก เป็นกิ่งเป็นก้านเป็นต้นเป็นลำของมัน เป็นดอกเป็นใบของมัน แต่มันอาศัยอาหารของกิ่งไม้นั้นเลี้ยงลำต้นของมัน ต้นไม้ต้นไหนมีกาฝากมาก ๆ แล้วไม่นานก็ตาย ไอ้นี่กิเลสมาก ๆ เหยียบลงมันก็แหลกซิ เหล่านี้อาการทั้งห้า รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ มันเป็นกาฝาก สติปัญญาหยั่งทราบหมดแล้วตัดกันขาดลงไป นอกจากนั้นก็ยังมีเหลือแต่เชื้อที่ฝังอยู่ภายในจิตอย่างลึกลับ อย่างละเอียดลออมาก แต่ก็ไม่เหนือสติปัญญาอันเกรียงไกรนี้ไปได้ หมุนเข้าไปจนได้เอาจนพัง

นี่ซิที่พูดถึงเรื่องความเจ็บแสบกับกิเลส ที่เป็นเหมือนกับว่าเป็นคู่กรรมคู่เวรคู่เคียดคู่แค้นกันจริง ๆ มันถึงใจจริง ๆ ไม่ใช่ธรรมดา เพราะมันทำความทุกข์ความทรมานให้เราตั้งแต่ไหนแต่ไรมาก็ทราบได้ชัด ในชาติปัจจุบันนี้เวลามันบีบบังคับเรานี้เอาต่อหน้าต่อตาเลย มันทำไมจะไม่เข็ดเมื่อถึงขั้นที่ควรจะเข็ดมันเข็ด สติปัญญามีหยั่งทราบกันลงไป ๆ สิ่งที่ควรเข็ดต้องเข็ด นี้กล้าพูดว่ากิเลสกับเรานี้เป็นอย่างนั้น ว่าอย่างนั้นเลย เมื่อถึงขั้นมันเป็นกิเลสกับหัวใจเรานี้จะให้ครองกันอยู่ต่อไปอีกไม่ได้ว่างั้น ๑) กิเลสต้องพัง ๒) เราต้องพัง คือ ๑) กิเลสต้องตาย ๒) เราต้องตาย มีสองอย่างเท่านี้ จะให้อยู่ด้วยกันทั้งสองนี้ไม่ได้ แต่อย่างไรก็ตามเราจะเอาให้กิเลสพังให้ได้นี่ไม่มีถอย จนกระทั่งหมดลมหายใจขาดดิ้นนั้นแหละสุดวิสัย เอ้า มันจะครองก็ให้มันครองไป ถ้าลมหายใจยังมีอยู่แล้วยังไงมันก็จะต้องพัง เราจะต้องเป็นผู้ครองจิตดวงนี้ ธรรมนั้นแหละคำว่าเราก็ดี มีเท่านั้นว่างั้น นี่ซิเมื่อถึงขั้นนั้นแล้วจะอ่อนข้อย่อหย่อนได้ยังไง อะไรก็เป็นเหมือนไฟได้เชื้อไปหมด เผาไปเลย ๆ กิเลสตัวไหนจะมาเก่งเหนือธรรมสุดท้ายมันก็พังทลายลงไปหมด

หาที่ไหนของวิเศษ ที่ไม่วิเศษก็คือกิเลสมันเป็นเหมือนมูตรเหมือนคูถ มันไปพอกอยู่บนหัวใจ ใจจึงเป็นใจที่ต่ำช้าเลวทรามไปเสียหาคุณค่าไม่ได้ ก็เพราะกิเลสนั้นเองตัวหาคุณค่าไม่ได้ไปครอบอยู่นั้น เมื่อพังสิ่งนี้ออกไปเสียหมดไม่มีเหลือแล้ว ไม่

ต้องบอกแหละของวิเศษอยู่ที่ไหน หาอะไร อะไรวิเศษในโลกนี้ ดินก็เป็นดิน น้ำก็เป็นน้ำ ลมเป็นลม ไฟเป็นไฟ อากาศเป็นอากาศ วิเศษวิโสอะไร มันเคยมีมาตั้งกัปตั้งกัลป์ไม่เห็นใครว่ามันวิเศษวิโส ไม่มีใครได้ความวิเศษวิโสจากมัน แน่ะ มันก็รู้ได้ชัด ๆ

เมื่อจิตกับธรรมเข้าสัมผัสกันไม่ต้องว่าความวิเศษวิโสเป็นยังไงมันรู้ ๆ ๆ สิ่งเหล่านั้นวิเศษวิโสยังไงมันก็รู้นี่ อันนี้วิเศษวิโสยังไงรู้ในหัวใจเจ้าของ นี่ที่ว่าผู้เห็นคุณเห็นยังงั้น เห็นประจักษ์ใจ ๆ เห็นอย่างถึงใจ ๆ เห็นโทษของกิเลสก็ถึงใจ ๆ ทำไมจะไม่มีกำลังใจต่อสู้กับมัน เมื่อความเห็นโทษก็เห็นถึงใจ ความเห็นคุณของธรรมก็เห็นถึงใจ กำลังทั้งสองอย่างนี้ก็เป็นเครื่องหนุนให้มีกำลังมากขึ้นก็พุ่ง ๆ ๆ

นี่ซินำมาสอนหมู่สอนเพื่อน สอนด้วยจิตด้วยใจจริง ๆ ถอดหัวใจออกมาสอน ลากเอามาหมดจนไม่มีอะไรเหลือเลย เมื่อเห็นอะไรแสลงหูแสลงตามันถึงสะเทือนมากนะ เพราะไม่ได้สอนเล่น ๆ นี่นะ เราพูดตรง ๆ ด้วยนะว่าไม่ได้สอนแบบด้นเดาด้วยสอนตามความมีความเป็นที่ปรากฏขึ้นมา ทั้งภาคปฏิบัติทั้งผลที่ปรากฏขึ้นมามากน้อยเพียงไร นำเอามาสอนทั้งสองเงื่อน ทั้งเงื่อนเหตุและเงื่อนผล อย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วยเต็มกำลังความสามารถของตนจนไม่มีอะไรจะสอน สอนหมู่สอนเพื่อน ไม่ได้มีในความรู้สึกว่าได้ด้นได้เดามาสอนหมู่เพื่อนนี่นะ ถอดออกมานี่น่ะ ๆ เหมือนอย่างนั้นจะว่าท้าทายก็ได้ธรรมทั้งหลายนี่ **เอหิปสฺสิโก ๆ** ประกาศอยู่ในหัวใจนี้เหมือนกับว่าท้าทาย ดูซิ ๆ นี่น่ะ ๆ ว่างั้น เมื่อเวลาถึงขั้นธรรมของจริงเจ้าของก็ได้เห็นอย่างชัดเจนสามารถประกาศให้โลกทั้งหลายให้รู้กันได้อย่างพระพุทธเจ้าของเรานั่น

ถ้าว่าเคียดว่าแค้นก็เคียดแค้นถึงขนาดนั้นละกับกิเลส เพราะได้รับความทุกข์ทรมานจากมันมาก มันเต็มอยู่ในหัวใจประจักษ์หัวใจ จนถึงขนาดว่าจะครองหัวใจนี้ทั้งสองเจ้าของอีกต่อไปไม่ได้ ๑) กิเลสต้องพัง ๒) เราต้องพัง แต่ในขณะเดียวกันยังไงก็จะเอากิเลสให้พังในวันใดเวลาหนึ่งจนได้ไม่ถอย แล้วมันจะหนีความสามารถไปได้ยังไงเมื่อกำลังใจถึงขนาดนั้นแล้ว มันต้องพังจนได้แหละ ที่นี่เอ้ามันไปอยู่ในหัวใจใดสมมุติว่ามันอยู่ในหัวใจนี้ไม่ได้แล้ว มันพังหมดแล้วนี่ มันอยู่ในหัวใจใด แสดงออกมากิริยาท่าทางใดทำไมจะไม่รู้ กิเลสมันประเภทเดียวกันนี่ แสดงออกมาด้วยกลมายาใดก็รู้ แสดงออกมาอย่างเปิดเผยก็รู้ แสดงออกมาอย่างลี้ลับ แสดงออกมาอย่างแบบกลมายามันก็รู้หมดเพราะมันไม่เหนือธรรม ธรรมเหนือมันอยู่แล้วทำไมจะไม่เห็นทำไมจะไม่รู้นอกจากไม่พูดเท่านั้น

เอาละพูดเท่านั้นละ

พูดท้ายเทศน์

ไม่มีอะไรยากยิ่งกว่าการฆ่ากิเลสการถอดถอนกิเลส งานในสามแดนโลกธาตุนี้ไม่มีงานใดยิ่งกว่างานการต่อสู้ การฆ่า การถอดถอนกิเลส ต้องได้ทุ่มหมดทุกอย่างเลย ฉะนั้นชีวิตจิตใจจึงมอบกันลงไปเลยทีเดียวเสียดายอยู่ไม่ได้ นั่น ถึงวาระที่จะมอบ-มอบลงเลยทุ่มลงเลย สติปัญญามีเท่าไรทุ่มลงเลยจะสงวนไว้ไม่ได้ งานอย่างอื่นเราไม่เป็นอย่างนั้น เสร็จก็เสร็จ ไม่เสร็จก็ไม่เสร็จ แต่งานนี้ถึงวาระแล้วมอบหมดเลยไม่มีคำว่าอาลัยเสียดาย เราทำเราทำอย่างที่พูดนี่ด้วยนะ เราไม่ได้ทำอะไรเหลาะ ๆ แหละ ๆ เพ่น ๆ พ่าน ๆ เราไม่ได้ทำ เพราะฉะนั้นเวลามาเห็นหมู่เพื่อนเพ่น ๆ พ่าน ๆ เหลาะ ๆ แหละ ๆ นี้มันถึงขวางตาแทงใจ ไม่อยากพบอยากเห็น มันขัดกันจริง ๆ

เราถือเรื่องความเพียรนี้เป็นเรื่องใหญ่โตมากทีเดียว มองเห็นพระก็อยากเห็นพระที่มีความเพียร เราไม่อยากเห็นพระเด้น ๆ ด้าน ๆ สิ้นท่าให้กิเลสเหยียบหัวอยู่ตลอดเวลา เราไม่อยากพบอยากเห็น เพราะกิเลสมันเหยียบหัวคนอยู่แล้ว เหยียบหัวพระอยู่แล้ว เราอยากเห็นวิธีต่อสู้ อยากเห็นการต่อสู้ของพระ เพื่อจะลากคอกิเลสที่อยู่บนหัวลงมาเหยียบให้แหลกแตกกระจายไม่มีอะไรเหลือเลย ให้เหลือแต่วิมุตติธรรมเต็มหัวใจ นั่นเราอยากพบอยากเห็นอย่างนั้น เพราะอันนี้วิเศษสุดนี่

ลองกิเลสม้วนเสื่อลงจากหัวใจเท่านั้นไม่มีอะไรกวนใจ แน่ะ เมื่อประมวลลงมาแล้วทั้งหมด ทุกข์มากทุกข์น้อยตั้งแต่มหันตทุกข์มาจนกระทั่งถึงทุกข์อย่างละเอียด มันก็เรื่องกิเลสทั้งนั้นพาให้ทุกข์ แน่ะ มันไม่มีอะไรที่จะตำหนิตัวจริงมันเลย ก็คือกิเลสเท่านั้น พออันนี้ได้ม้วนเสื่อลงไปแล้วไม่มีอะไรนี่ แม้แต่ธาตุขันธ์จะแตกของมันด้วยความเจ็บไข้ได้ป่วยก็ทราบกันอยู่ตามความจริงของมัน ไม่ได้มีความกระทบกระเทือน ไม่มีความเจ็บปวดแสบร้อนภายในจิตใจเลย ต่างอันต่างจริง นั่นเห็นชัด ๆ อย่างนั้นนะ มันจะทุกข์มากขนาดไหนจะทนได้ก็ทนของมัน ทนไม่ได้ก็ไปของมัน

นี่ได้พูดเป็นข้อเปรียบเทียบ เหมือนกับไฟไหม้กอไผ่ ไฟจ่อเข้าไปส่งเปลวจรดเมฆโน่น เสียงระเบิดปึงปัง ๆ เหมือนฟ้าถล่ม ในขณะที่มันแสดงเต็มที่ทั้งฟืนทั้งเปลวไฟทั้งเสียงของไฟนั้น มันเหมือนกับว่าต่างอันต่างมีวิญญาณ เหมือนกับว่าฟืนก็มีวิญญาณ ไฟก็มีวิญญาณ เปลวก็มีวิญญาณ ความที่มันระเบิดตูมตาม ๆ ก็เหมือนมีวิญญาณ พิจารณารอบตามความจริงแล้วมันไม่มีอะไรเลย แน่ะ ฟืนก็ไม่รู้ความหมายของตัวเองและไม่รู้ความหมายของไฟ ไฟเองก็ไม่รู้ความหมายของตัวเองและไม่รู้ความหมายของฟืน เปลวส่งจรดเมฆก็ไม่รู้ความหมายของตัวเอง เสียงระเบิดตูมตาม

ๆ ก็ไม่รู้ความหมายของตัวเอง ก็คือเราที่ยืนดูอยู่นี้เป็นผู้รู้ความหมายทุกอย่าง สิ่งเหล่านั้นเขาไม่รู้

อันนี้ก็เหมือนกัน เวลาทุกขเวทนาบีบบังคับกาย เช่น เจ็บไข้ได้ป่วยหนัก ๆ อย่างนี้ มันทำให้ดีดให้ดิ้นให้อะไรต่ออะไร มันก็เหมือนกับไฟไหม้กอไผ่นั้นแหละ มันงอมันหงิกมันกระเด็นตกปึงปัง ๆ เหมือนมีวิญญาณ อันนี้ร่างกายมันก็หงิกก็งอกวัดแกว่งก็เพราะทุกขเวทนา นั่นมันเป็นเหมือนไฟเผา อันนี้เป็นได้ พระอรหันต์เราก็แน่ใจว่าเป็นได้เหมือนกัน เพราะเป็นเรื่องส่วนธาตุขันธ์ คือมันจะแสดงความหงิกความงอ ความกระตุกกระติกไปในแง่ต่าง ๆ เป็นได้เหมือนกันเพราะเรื่องของขันธ์ ขันธ์ของโลกเป็นได้ ขันธ์ของพระอรหันต์ท่านก็เป็นได้ อันใดที่อยู่ในวิสัยของท่านที่จะบังคับได้ท่านก็บังคับ อันไหนไม่ใช่วิสัยของท่านที่จะบังคับ ก็เป็นไปตามเรื่องของขันธ์ล้วน ๆ มันก็ต้องแสดงได้ อันนี้เราไม่ค้าน แต่สำคัญจิตนี่ซิที่เป็นหลักธรรมชาติของตัวเอง ทั้ง ๆ ที่อยู่ในขันธ์อันเป็นตัวสมมุติ แต่จิตนี้ก็เป็นวิมุตติแล้วนี่มันเข้ากันได้ยังไง มาประสานกันได้ยังไง มาทำใจให้กระทบกระเทือนได้ยังไง กระเทือนไม่ได้ว่างั้นเลย

นี่ถึงกล้าพูดว่าพระอรหันต์ไม่มีเวทนาทั้งสาม คือ สุข-ทุกข์-เฉย ๆ ภายในจิตจะเอาเวทนามาจากไหน เวทนาก็เป็นสมมุตินี่ สุขเวทนาก็ตาม ทุกขเวทนาก็ตาม อุเบกขาเวทนาก็ตาม เป็นสมมุติทั้งมวล เป็น **อนิจฺจ ทุกฺข อนตฺตา** ด้วยกันทั้งนั้น จิตวิมุตติเป็น **อนิจฺจ ทุกฺข อนตฺตา** เมื่อไร ความจริงก็เป็นอย่างนั้น รู้กันอยู่อย่างนั้น จะทำอะไรให้ท่านกระทบกระเทือนเพราะเป็นหลักธรรมชาติตายตัวแล้ว จะเรียกว่า **อกุปฺป** ก็เรียกได้แล้วเต็มร้อยเปอร์เซ็นต์ หาความกำเริบไม่ได้

อย่างพ่อแม่ครูบาอาจารย์ว่าดังที่เขียนไว้ในประวัติ ฯ พระอรหันต์บางองค์ท่านยืนนิพพานบ้าง เดินนิพพานบ้าง นั่งนิพพานบ้าง แล้วนอนนิพพานบ้าง ตามอัธยาศัยความถนัดของท่านในวาระสุดท้ายที่ท่านจะแสดงยังไงท่านก็แสดงได้ตามต้องการของท่าน เพราะจิตของท่านอยู่เหนืออันนี้แล้ว เวทนาไม่ได้ไปเหยียบย่ำทำลายจิตใจของท่านได้ ทำไมท่านจะแสดงไม่ได้ตามอัธยาศัยของท่าน ท่านว่าส่วนมากนอนนิพพาน นั่งนิพพานก็จำนวนน้อยแต่ยังมากกว่าท่ายืน ท่าเดินนิพพานมีน้อยมากหากปรากฏท่านเองท่านก็ไม่เห็นค้าน ท่านไม่เห็นค้านในความเป็นของท่านว่าไม่ถูก

ทำไมพระอรหันต์จะนิพพานอย่างนั้นได้ แน่ะ ท่านไม่เห็นค้านนี่ ท่านก็เล่าตามความจริงที่ท่านรู้ท่านเห็น ถ้าหากไม่จริงท่านก็ค้านของท่านเองซิ เพราะท่านเป็นผู้รู้ผู้เห็นเอง นี่ท่านก็ไม่ค้าน ท่านก็เล่าตามความจริงของท่านให้ฟัง ไอ้เราเองก็หาที่ค้านไม่ได้เหมือนกัน จึงยอมรับร้อยเปอร์เซ็นต์เลย ท่านจะตายในท่าใดเรื่องใด อุบัติเหตุเป็นต้นอย่างนี้ก็ตายซิเรื่องของขันธ์ มันเรื่องของขันธ์ล้วน ๆ นี่ จะตายท่าไหนแบบไหน

ก็เป็นเรื่องของขันธ์ล้วน ๆ ไม่ใช่เรื่องของจิตวิมุตติ-จิตวิมุตติไม่ได้มายุ่งเกี่ยวกันนี่ มีปัญหาอะไรกับเรื่องธาตุเรื่องขันธ์ซึ่งแตกตายไปด้วยวิธีการต่าง ๆ ด้วยเหตุการณ์ต่าง ๆ มันก็เรื่องของธาตุของขันธ์ทั้งนั้น

ธรรมที่พูดอยู่ทั้งหมดนี้ก็กังวานอยู่ในหัวใจนั่น ทำไมจึงจะคุ้ยเขี่ยแต่กิเลสมาโปะเอา ๆ จนมืดมิดปิดตาหาทางออกไม่ได้ ออกไปแต่สิ่งที่มองดูไม่ได้นั่นน่ะ เรื่องกิเลสพาให้ออกไม่ใช่เรื่องธรรมพาให้ออกอย่างนั้น นี่ซิเราสลดสังเวชเพราะเหตุนี้เอง สลดสังเวชกับหมู่กับเพื่อน สิ่งที่นำมาสอนก็สอนอยู่โต้ง ๆ ฟังอย่างถึงใจ ถ้าจะให้ถึงใจมันก็ถึง เพราะผู้เทศน์เทศน์ด้วยความถึงใจนี่นะ ไม่ได้เทศน์แบบเหลาะ ๆ แหละ ๆ กับหมู่กับเพื่อน เทศน์ด้วยความจริงเต็มเม็ดเต็มหน่วย เต็มอรรถเต็มธรรมเต็มหัวใจเจ้าของ นี่หาผู้ที่จะเข้าอกเข้าใจนิดหนึ่งไม่มี ไอ้เรื่องความเข้าใจมีแต่เรื่องเทวทัตทำลายศาสนาทำลายตัวเอง นั่นซิมันน่าสลดสังเวช เรื่องอรรถเรื่องธรรมไม่ปรากฏ

เอาละเลิกกันละเหนื่อยแล้ว

<<สารบัญ

เทศน์อบรมพระ ณ วัดป่าบ้านตาด
เมื่อวันที่ ๖ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๕๓๖

ธัมมานุธัมมปฏิปัตติ

วันนี้บรรยากาศรู้สึกว่าเพียบพร้อมเหมาะสม เพราะพอเหมาะพอดีกับเพื่อนฝูงที่เคยอยู่ด้วยกันมาก่อนเพื่อศึกษาอบรม แล้วจากไปเที่ยวบำเพ็ญโดยลำพังในที่นั้น ๆ วันนี้ได้มาร่วมงานกฐินที่วัดนี้ จึงมีพระจำนวนมาก รวมทั้งพระทั้งเณรด้วยก็ ๕๐ องค์พอดี การที่ท่านทั้งหลายมาเยี่ยมในสถานที่นี่ ผมไม่มีสิ่งใดที่จะเป็นข้อหนักแน่นยิ่งกว่ามาเสาะแสวงอรรถแสวงธรรมของเพื่อนฝูงทั้งหลาย เพื่อได้ข้อคิดเป็นคติสอนใจนำไปประพฤติปฏิบัติตนในวาระต่อไปไม่มีสิ้นสุด จนกระทั่งชีวิตหาไม่โน้น ไม่อยากได้ยินได้เห็นในการหลบหลีกปลีกตัวออกจากแนวทางที่พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนไว้ เช่นเรื่องก่อนั้นสร้างนี้ยุ่งนั้นยุ่งนี้เหมือนโลกเขาจัดเขาทำกันนั้น เป็นเรื่องของทางโลกเขาโดยตรง ไม่ใช่เรื่องของทางธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนไว้เพื่อความพ้นทุกข์ของพระของผู้ปฏิบัติได้ดำเนินตาม

การดำเนินปลีกแวะจากลู่จากทางออกไปมากน้อย แสดงให้เห็นเป็นความผิดของตนเป็นลำดับลำดา ทีละก้าวสองก้าวทีละวันสองวัน หลายครั้งหลายหนหลายวันหลายคืน ก็ไกลจากมรรคจากผลจากอรรถจากธรรมอย่างลิบลับมองไม่เห็นเลย สุดท้ายก็คว้าน้ำเหลวไปด้วยกัน ทั้ง ๆ ที่เคยได้ยินได้ฟังอรรถธรรมที่ท่านชี้แจงแสดงไว้จากครูอาจารย์เป็นสำคัญ แต่แล้วก็ไม่ได้ผลประโยชน์อะไรเท่าที่ควรเลยอย่างนี้ ไม่อยากเห็นไม่อยากได้ยินสำหรับผมเองที่เคยแนะนำสั่งสอนหมู่เพื่อนเรื่อยมา จึงขอให้เพื่อนฝูงทั้งหลายตระหนักในข้อนี้ให้มาก

อย่าตื่นเต้นกับโลกกับสงสารซึ่งเป็นเรื่องของกิเลสล้วน ๆ โลกทั้งหลายเขาชุลมุนวุ่นวายกันอยู่แล้ว อย่าไปแย่งโลกเขาเอากิเลสมาบีบบังคับหัวใจตนเอง สิ่งที่ดีดที่ดิ้นนี้อยู่ในสถานที่ใดบุคคลใด ย่อมจะทำสถานที่และบุคคลนั้น ๆ ให้ได้รับความทุกข์ไปมากน้อยโดยไม่ต้องสงสัย ความสงบร่มเย็นเพราะการปฏิบัติตามหลักธรรมของพระพุทธเจ้าซึ่งปราศจากภัยทั้งหลายนี้เท่านั้น เป็นทางดำเนินเพื่อความราบรื่นแก่ผู้ปฏิบัติตามดังที่เคยสอนท่านทั้งหลายเรื่อยมา

แม้ผมเองที่สั่งสอนท่านทั้งหลายก็ไม่เคยเป็นผู้เที่ยวก่อเที่ยวสร้าง แต่ไม่ได้ยกตนข่มท่านผู้หนึ่งผู้ใด พูดมาเพื่อเป็นเครื่องยืนยันให้ท่านทั้งหลายที่มาศึกษาอบรมกับผมได้ยึดไปประพฤติปฏิบัติ เป็นอีกแนวหนึ่งจากครูจากอาจารย์นั้น ๆ เช่น ในสถานที่นี่ก็คือจากผมไป ไม่เคยเที่ยวก่อเที่ยวสร้างยุ่งเหยิงวุ่นวายกับสิ่งนั้นสิ่งนี้ นอกจากฟัดกับกิเลสตลอดเวลาตั้งแต่วันออกปฏิบัติมา คือออกมาจากการศึกษาเล่าเรียนแล้วก็ก้าวขึ้นสู่เวทีคือภาคปฏิบัติ

ฟัดกับกิเลสไม่มีวันมีคืนมีปีมีเดือนหามรุ่งหามค่ำ ตาหูจมูกลิ้นกายมีประหนึ่งว่าไม่ได้ใช้ไปทางอื่น นอกจากจดจ้องมองดูเพลงของกิเลสที่จะตบจะต่อยมาในแง่ใดมุมใดเท่านั้น แม้

เช่นนั้นก็แทบเป็นแทบตาย บางครั้งยังหงายสู้มันไม่ได้จนน้ำตาร่วงไม่ได้ลืมจนกระทั่งบัดนี้ นี่เป็นคติอันหนึ่งที่เป็นเครื่องพร่ำสอนตนเอง และได้นำมาพร่ำสอนเพื่อนฝูงให้ยึดเป็นหลักอันสำคัญ

ทั้ง ๆ ที่เราไม่ได้มีหน้าที่การงานอันใดเลย จดจ้องต่อข้าศึกคือกิเลสความโลภความโกรธราคะตัณหา ที่เป็นตัวสำคัญ ๆ ก็คือตัวราคะตัณหานี้สำคัญมากที่สุดในวงของกิเลสทั้งหลายซึ่งอยู่ในหัวใจของผู้ปฏิบัติเรา อันนี้เด่นมาก ถ้าเราไม่ได้ปฏิบัติเราก็ไม่รู้ เมื่อปฏิบัติลงไปนั้นแลตัวนี้จะแสดงความเด่นชัดยิ่งกว่าบรรดากิเลสทั้งหลายเห็นได้อย่างชัดเจน เท่าที่ไม่ลืมหูลืมตามองดูโลกดูสงสารอันเป็นเรื่องของโลกเขานั้น ก็เพราะการตบต่อยหรือการต่อสู้การระมัดระวังกิเลสเหล่านี้ ซึ่งเป็นข้าศึกอันสำคัญที่จะคอยเผาผลาญเราหรือซ้ำเติมเราลงไปโดยลำดับนั้นแล จึงได้ตั้งหน้าตั้งตาต่อสู้กันเต็มสติกำลังความสามารถเรื่อยมา

งานใดก็ตามในโลกเท่าที่เราเคยผ่านมาแล้วด้วยสติกำลังความสามารถของเรา ว่าหนักก็หนัก ก็ยอมรับว่าหนัก แต่ยังไม่เคยเห็นงานใดที่ผ่านมาทางฆราวาสทางโลกทางสงสารนั้น ว่าเป็นงานที่หนักหน่วงถ่วงจิตใจถึงกับต้องสละเป็นสละตายต่อกันเหมือนงานฆ่ากิเลสนี้เลย งานนี้ได้ทุ่มลงทุกสิ่งทุกอย่าง วิถีชีวิตมอบไว้หมดเพื่อบูชาพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ หากตายเพราะกิเลสสังหารเรา เราสู้กิเลสไม่ได้ หากเรามีความสามารถสู้กิเลสได้แล้ว เราก็ขอเอาธัมมานุธัมมปฏิปัตตินี้ คือการปฏิบัติธรรมสมควรที่จะฆ่ากิเลสได้นี้ บูชาพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ต่อไป งานนี้จึงหนักมากในการปฏิบัติตัว แม้ไม่มีงานอื่นใดเข้ามาเกี่ยวข้อง

เรื่องการนิมนต์ไปฉันที่นั่นที่นี่นั้นไม่ต้องพูดเลย นี่ไม่รับที่ไหนทั้งนั้น เพราะมันเป็นช่องว่างที่จะให้ข้าศึกติดตามแทรกแซงในกิจการงานนั้น ๆ อย่างน้อยให้ล่าช้าและหยุดชะงักในความเพียร มากกว่านั้นมันก็รุมเราโดยไม่รู้สึกตัว สุดท้ายจนอ่อนตัวไปเพราะสิ่งเหล่านี้ แล้วไปพอใจกับโลกามิสเสียโดยไม่รู้สึกตัว นั้นชื่อว่ากิเลสได้ที่แล้ว และจะสังหารเราในวาระต่อไปให้ล่มจมโดยไม่ต้องสงสัย เพราะฉะนั้นจึงไม่รับนิมนต์ที่ไหน

เข้าอยู่แต่ในป่าในเขาลึก ๆ ลับ ๆ ที่ควรเป็นควรตายอยู่ทั้งนั้น เพื่อจะทดสอบ เพื่อจะห้ำหั่นกับกิเลสตัวไหนที่มันกลัวตาย ไปอยู่สถานที่ใดกลัวตายนั่นคือเรื่องของกิเลสประเภทหนึ่งชอบไปอยู่ในสถานที่เช่นนั้น อยากจะรู้ฤทธิ์เดชหรืออำนาจวาสนาของตัวเองว่ามีกำลังวังชาขนาดไหน จะพอต่อต้านกันได้หรือไม่กับกิเลส และให้เห็นความจริงขึ้นมาในการต่อสู้กับสถานที่น่ากลัวเช่นนั้น จนปรากฏผลขึ้นมาให้เห็นอย่างชัดเจน ได้จับมาวัดมาเทียบกันอย่างถึงใจ

สถานที่ไปอยู่ที่เช่นนั้น มิหนำซ้ำบางครั้งเสือกระหึ่ม ๆ ขึ้นลืมเมื่อไร ไม่ลืม ขึ้นข้างทางจงกรม ตัวสั่นขึ้นทางนี้ พอจิตเกิดความกลัวสะดุ้งจากเสียงของเสือคำรามตามภาษาของมันนะไม่ใช่มันมาคำรามใส่เรา มันร้องมันครางด้วยความคึกความคะนองของมันตามภาษีภาษาของ

สัตว์ แต่เราก็เป็นบ้าไปกลัวเสียงของมันทั้ง ๆ ที่เสียงก็มีอยู่เต็มบ้านเต็มเมืองเต็มโลกเต็มสงสารไม่กลัว ไปกลัวเสียงเสือ ความกลัวนั้นก็ได้สติหักกลับเข้ามาสู่จิตใจ ห้ามไม่ให้ส่งจิตออกไปสู่เสียงสู่ตัวเสือก็ตาม เสียงก็ตาม กลิ่น รส เครื่องสัมผัสเสือใด ๆ ก็ตาม ไม่ให้ส่งออกไปเป็นอันขาด

ดักจิตใจไว้ให้อยู่กับที่ด้วยสติมัดให้แน่น เป็นกับตายเสือจะเอาไปกินก็ขอให้ตายอยู่กับความรู้อันนี้ เช่นอย่างบริกรรมพุทโธก็ให้อยู่กับพุทโธ อยู่ในวงสมาธิคือความสงบใจก็ให้จิตแนบแน่นอยู่กับความสงบ ไม่ให้ขยับเขยื้อนออกไปในกิริยาต่าง ๆ ของใจนั้นเลย เอาจนอยู่หมัด ฟังให้ดีท่านผู้ฟังทั้งหลาย นี่เวลาเข้าหัวเลี้ยวหัวต่อซึ่งเป็นสถานที่จำเป็นมันเป็นได้อย่างนั้นจริง ๆ ไม่สงสัย นำความจริงออกมาประกาศให้ท่านทั้งหลายได้ทราบเพื่อเป็นคติเครื่องเตือนใจว่า สถานที่กลัวนั้นนำผลประโยชน์มาให้เราอย่างไรบ้าง นี่ได้เป็นแบบอัศจรรย์จึงได้นำมา

เมื่อเป็นเช่นนั้นสถานที่ใดน่ากลัวมากเท่าไร ยิ่งขยับเข้าไปในสถานที่นั่น เพื่อจะได้เห็นเหตุเห็นผลกันในเวลาระหว่างความกลัวกับความกล้า หรือระหว่างกิเลสกับธรรมรบต่อสู้หรือต่อกรกันเวลานั้น สุดท้ายเรียกว่าได้ที่ทุกที ไม่เคยแพ้จากความกลัวนั้นเลย กลัวมากเท่าไรจิตยิ่งบีบบังคับเจ้าของเข้าไป ไม่ให้คิดให้แย็บออกไป แม้คำว่าเสือเท่านี้ไม่ให้มีในใจในความคิดเสียงเสือไม่ให้มี อันตรายที่เกิดจากเสือจากสัตว์ร้ายที่เราคิดอย่างเต็มใจเวลานั้น ให้สงบตัวเข้าสู่ความรู้อันเดียวนี้หมด ถ้าความรู้ในบริกรรมก็ให้อยู่ในคำบริกรรมติดแนบไม่ให้เคลื่อนที่เป็นสองกับอันใด ให้สองกับคำบริกรรมนี้เท่านั้น ถ้าจิตอยู่ในวงสมาธิก็ให้ติดแนบอยู่กับความสงบนี่เท่านั้น ที่ได้เคยใช้มามากก็คือความสงบในเบื้องต้นกับความสงบที่เป็นสมาธิได้ต่อสู้กับเรื่องความกลัวทั้งหลาย

เมื่อก้าวเข้าสู่วิปัสสนาแล้วส่วนมากมักกระจายไปหมด เรื่องเสือเรื่องสัตว์เรื่องอะไรก็ดังที่เคยเขียนไว้แล้วในปฏิปทา คือมันกระจายไปเป็นวิปัสสนาไปหมด ถ้าว่าเสืออะไรเป็นเสือจะไล่เบี้ยกันไปตามเรื่องของสติปัญญาไปเสีย จนกระจายลงไปหาสัตว์หาเสือหาที่น่ากลัวน่ากล้าที่ไหนไม่ได้ไม่มีแล้ว มีแต่หลักธรรมชาติแห่งความเป็นจริงของเขา แล้วก็กลับมาเป็นความเป็นจริงของสติปัญญาของตน มันก็ผ่านของมันไปได้

ที่มันรู้กันอย่างชัด ๆ ก็คือในเวลาจิตกำลังฟุ้งเฟ้อเห่อเหิม หรือกำลังคึกคะนองไม่ได้หน้าได้หลังไม่ได้หลักเกณฑ์นี้ซิ ตอนนี้สำคัญมากและเข้าสู่สงครามประเภทนั้นด้วย ถ้าธรรมดามันจะต้องวิ่งเต้นเผ่นกระโดดเป็นบ้าไปสด ๆ ร้อน ๆ นั่นแล เพราะความกลัวบีบบังคับมันให้เป็นบ้าได้โดยไม่ต้องสงสัย แต่แล้วไม่เป็นเช่นนั้น อำนาจของสติบีบบังคับ กลัวเท่าไรสติยิ่งเน้นหนักลงไป เอ้า เป็นกับตายอยู่กับสติไม่ให้นอกเหนือไปจากนี้เลย

สุดท้ายเมื่อสติได้บีบบังคับไว้ไม่ให้จิตคิดด้วยเรื่องของสมุทัย คือคิดว่าเสือก็เป็นสมุทัย คิดว่าเสียงเสือก็เป็นสมุทัย คือเป็นกิเลส ๆ คิดว่าเสือจะมากินมากัดอะไรก็แล้วแต่ จะมาคำรามมาทำท่าทำทางอะไร เป็นกิริยามารยาทของเสือ อันเป็นเรื่องของกิเลสที่ออกจากกิริยาของจิตคิดไปนี้ ดับให้หมดไม่ให้มีเหลือเลย ให้เหลือแต่คำว่าพุทโธ ๆ มีเท่านั้น นี้เป็นประเภทหนึ่ง ก็ได้เห็นความสัตย์ความจริงจนเกิดความกล้าหาญชาญชัยตัวสั่นได้เหมือนกัน

มันกล้าหาญจนขนาดนั้น ถึงกับว่าขณะก่อนนั้นกลัวจนตัวสั่น แล้วขยับเข้ามาอยู่ในวงบริกรรมกับสติติดแนบกันไม่ให้มีอะไรเข้ามาเกี่ยวข้องแล้วเกิดความกล้าหาญขึ้นมา ขณะก่อนตัวสั่นด้วยความกลัว ขณะหลังนี้ตัวสั่นด้วยความกล้าหาญชาญชัย เป็นความคิดจะว่าคึกคะนองก็ไม่มีเจตนา แต่มันมีความรู้สึกที่เกิดขึ้นเพราะความกล้าหาญนั้นแลว่าอยากพบเสือ อยากให้เสือเดินเข้ามาหา ทั้ง ๆ ที่เวลาเรากล้าอยู่นี้เมื่อเห็นเสือแล้วจะกลัวไหม ไม่มีเลยคำว่ากลัว เดินเข้ามาก็จะเดินเข้าไปหาได้อย่างจัง ๆ ไม่สงสัยเลย

นี่เป็นยังไงประจักษ์ไหม เวลากลัวก็ประจักษ์ในหัวใจจนจะเป็นบ้าเป็นบอไม่ได้หน้าได้หลัง เวลากล้าก็กล้าอย่างนี้แหละ ถ้าเสือเดินเข้ามาก็จะเดินเข้าไปหาเสือลูบคลำหลังมันได้สบาย อ๋อ เพื่อนเอ๋ยเพื่อนทุกข์เกิดแก่เจ็บตายมาเยี่ยมกันเหรอ เราต่างคนต่างอยู่ในแหล่งแห่งกองทุกข์ อยู่ในเรือนจำคือวัฏจักรนี้ด้วยกันหนาเพื่อน เอ้า ทำตนรักษาตนไปให้ดีนะ เดี๋ยวถูกเขาฆ่าเขายิงแล้วตายเสีย ซึ่งยังไม่ได้ทำประโยชน์อะไรเลยในกำเนิดอันนี้ มันจะพูดจะจาหรือว่าจะมีคำรำพึงอะไรกับสัตว์เสือไปอย่างนั้น ที่จะรำพึงหรือกลัวว่าเสือจะกัดนี้ไม่มีในหัวใจ นี่ได้ประจักษ์แล้วในใจตัวเองซึ่งได้บำเพ็ญมา

ในขั้นที่ ๒ คือจิตเป็นสมาธิ จิตมีสมาธิ เพื่อจะให้ความเด็ดของจิตนี้เด็ดเดี่ยวเข้าไปยิ่งกว่านั้น ก็ไปที่เช่นเดียวกัน เพราะเรานิสัยหยาบ อยู่ธรรมดาภาวนาไม่ค่อยได้เรื่อง ถ้าไปหาที่ดัดสันดานอย่างนั้นมันได้ขึ้นทันทีทันใดโดยไม่คาดคิดแหละ เป็นขึ้นให้เห็นประจักษ์ภายในจิตใจ ในเวลาจิตเป็นสมาธิ เอ้า พอเข้าไปหาดงเสือที่เสือชุม ๆ นั้นแหละ และเสือมีจริง ๆ ด้วย ชุม-ชุมจริง ๆ ด้วย ไปหาสถานที่เช่นนั้นจริง ๆ ด้วย ความกลัวมันมีทั้งวันทั้งคืน ทีนี้ความระมัดระวังตัวมันก็มีตลอดเวลา นั่นคือสติ มรรคปฏิปทา ความกลัวเลยเป็นเรื่องเตือนสติให้มีความระวังตัวตลอดเวลา พอก้าวเข้าสู่ทางจงกรมทีนี้ความรู้กับสตินี้เป็นอันเดียวกันแน่วเลย คำว่าสัตว์ว่าเสือหายหน้าไปหมด ประหนึ่งว่าโลกนี้ไม่มีอะไร เหลือแต่ความรู้ล้วน ๆ ที่อยู่ในขั้นแห่งสมาธินี้อย่างเต็มภูมิ นี่ก็แน่นปึ๋ง ไม่มีคำว่ากลัวอะไร ให้เห็นอย่างนั้นท่านทั้งหลายปฏิบัติธรรม

ธรรมของพระพุทธเจ้าประกาศท้าทายอยู่ด้วยความจริงมาได้ ๒,๕๐๐ ปีมีแต่ความจริง **ทุกฺขํ** ก็ **อริยสจฺจํ** คือความจริงเหมือนกัน สมุทัยก็เป็นความจริงอันหนึ่งเหมือนกัน มรรคก็เป็นธรรมชาติที่จะแก้สิ่งที่เป็นความจริงอันหนึ่งให้ต่างอันต่างจริงด้วยกันเช่นเดียวกัน นิโรธ

ความดับความกังวลวุ่นวายเพราะเรื่องสมุทัยก่อขึ้นมานั้นก็ดับไปพร้อม ๆ กันให้เห็นประจักษ์กับหัวใจของเรานี่ จึงชื่อว่าธรรมของจริงไม่จืดจาง

คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้านั้นไม่มีจืดมีจาง มันจืดจางสำหรับหัวใจเราผู้มีกิเลสถลุงอยู่ตลอดเวลานี้แล จึงเป็นที่น่าสังเวชสลดใจมากนักสำหรับผู้ปฏิบัติเรา แม้สมาธิคือความสงบใจก็ไม่ปรากฏเลยนี้ มันพิลึกกึกกือเกินไปนะท่านทั้งหลาย ขอให้เอาไปคิดให้ดี ผมสั่งสอนท่านทั้งหลายมานานแสนนานแล้ว ไม่ได้เอาความแปลกปลอมมาสอน ดังที่สอนเดี๋ยวนี้ก็สด ๆ ร้อน ๆ ได้เป็นมาอย่างนี้ ได้ปฏิบัติมาอย่างนี้ ทั้งเหตุเป็นมายังไงทั้งผลปรากฏยังไง ก็ได้นำมาสอนเพื่อเป็นคติอันดีงามแก่ท่านทั้งหลายให้นำไปฝึกหัดดัดแปลงตน แม้จะไม่ได้แบบนี้ทุกฉบับตามนิสัยของคนต่างกัน ก็ให้นำไปปฏิบัติให้เป็นประโยชน์อย่างนี้ด้วยวิธีการต่าง ๆ ตามนิสัยของตน ก็เป็นอันว่าถูกต้องดีงามไม่ผิดพลาดไปไหน

เราไม่อยากพบอยากเห็นที่พระกรรมฐานเราเสาะโน้นแสวงหานี้ซึ่งไม่ใช่อรรถใช่ธรรม เรื่องก่อเรื่องสร้างเรื่องยุ่งเหยิงกับญาติกับโยม เรื่องอามิสสินจ้างรางวัลต่าง ๆ ทางตรงทางอ้อมเหล่านี้มาได้ทั้งนั้นแหละกิเลส มาได้ทุกแง่ทุกมุม ขอแต่เผลอตัวเท่านั้นมันจะมาทันที ขอให้ระมัดระวังให้ดี

เรื่องมรรคผลนิพพานนั้นคงเส้นคงวาหนาแน่นตลอดเวลา แต่การประพฤติปฏิบัติตัวของเราเพื่อมรรคผลนิพพานนี้หนาแน่นขนาดไหน หรือมีแต่โยกเยกคลอนแคลน หรือมีแต่ล้มเหลว ๆ ไปอย่างนั้นเหรอ ถ้าอย่างนั้นแล้วก็เข้ากันไม่ได้กับศาสนธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนไว้นั้น จะเหลือแต่ผ้าเหลืองเท่านั้นครองหัวโล้น ๆ อยู่นี้เกิดประโยชน์อะไร ขอให้พากันนำไปคิดให้ดี นี่ยิ่งเฒ่าแก่ลงไปทุกวัน ๆ ความห่วงใยเพื่อนฝูงนี้ยิ่งมีมากขึ้น แต่ก่อนก็มี เรื่องความสงสารนั้นคงเส้นคงวา แต่ทีนี้มันก็เพิ่มขึ้นอีกเพราะอำนาจแห่งความห่วงใย

อยากให้รู้ให้เห็นธรรมของพระพุทธเจ้าที่ทรงแสดงไว้สด ๆ ร้อน ๆ มีตนมีตัว สัจธรรมนั้นแลคือเป็นองค์แทนศาสดาอันหนึ่ง ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค ใครผ่านเข้าไปตรงนั้นจะไม่เห็นศาสดาไม่มี ขอให้ผ่านเป็นสัจธรรมในความจริงเถิด อย่าผ่านเพียงความจำเฉย ๆ ความจำใครเรียนก็เรียนได้จำได้แต่กิเลสเต็มหัวใจ ไม่มีความจริงอะไรในหัวใจเลยใช้ไม่ได้ ความจริงที่พระพุทธเจ้าทรงรู้ทรงเห็นเป็นศาสดา โผล่ขึ้นมาในระหว่างแห่งสัจธรรมทั้งสี่นี้นั้นเป็นความจริงล้วน ๆ ปรากฏในพระทัยจากภาคปฏิบัติ

ขอให้ปฏิบัติตนให้รู้เห็นตามนี้เถิด ยังไงก็ไม่พ้นจากคำว่า “ผู้ใดเห็นธรรมผู้นั้นเห็นเราตถาคต” จะเห็นในจุดนี้ นี่ละธรรมะสด ๆ ร้อน ๆ มีตนมีตัว คือองค์อริยสัจเป็นสักขีพยานเป็นเครื่องยืนยันกลั่นกรอง เรื่องกิเลสจะมีหนาแน่นขนาดไหนก็ตาม พังหมดไม่มีอะไรเหลือด้วยอำนาจแห่งมรรคปฏิปทา อริยสัจเป็นเครื่องกลั่นกรอง จนกระทั่งอริยสัจนี้เป็นของจริงแต่ละส่วนแต่ละอย่าง ๆ ไม่มีอะไรเป็นข้าศึกกันเลย จิตที่ได้ผ่านจากธรรมชาตินี้กลั่นกรองหรือ

ขัดเกลาเรียบร้อยแล้ว ก็ผ่านพ้นไปเป็นจิตที่บริสุทธิ์ นั้นไม่ใช่อริยสัจ คืออธรรมชาติที่บริสุทธิ์ พระพุทธเจ้าเลิศเลอก็เลิศเลอเพราะพุทธะอันนั้น จากอริยสัจที่เป็นโรงงานอันใหญ่โตนี้ เป็นเครื่องกลั่นกรองพระพุทธเจ้าทุก ๆ พระองค์และสาวกทุก ๆ องค์ให้พ้นจากทุกข์ พ้นจากโลก เป็นศาสดาเอกของโลก เอกขึ้นมาจากนี้ไม่เอกขึ้นมาจากไหน

ศาสนาพุทธจึงเป็นเครื่องยืนยันได้ในอริยสัจ พระพุทธเจ้ากี่พระองค์ไม่สงสัย เพราะอริยสัจนี้ถ้าใครผ่านเข้าไปตรงนี้ เอาอริยสัจฝ่ายทุกข์กับสมุทัยเป็นหินลับสติปัญญาแล้ว ยังไงก็ผ่านพ้นไปได้ไม่สงสัย พระพุทธเจ้าทุก ๆ พระองค์ก็ผ่านขึ้นจากนี้ พระสาวกของพระพุทธเจ้าทุก ๆ องค์ก็ผ่านขึ้นจากนี้ เราผ่านแหวกแนวไปไหนมันถึงไม่รู้ไม่เห็นในธรรมทั้งหลายที่เป็นความจริง ๔ อย่างหรือ ๔ ประการนี้ มันจึงโลเลโลกเลกหาเรื่องหาราวใส่เจ้าของตลอดไป ซึ่งเป็นเรื่องของสมุทัย แต่มันไม่เป็นอริยสัจให้ เรื่องสมุทัยเครื่องหนุนทุกข์ เครื่องผลิตทุกข์ขึ้นมาเผาเรื่อย ๆ มันไม่เป็นของจริงให้ละซิ ถ้าเป็นของจริงก็พิจารณาสมุทัยลงจนกระทั่งถึงเป็นความจริงด้วยอำนาจแห่งมรรคสัจซึ่งเป็นของจริงด้วยกันแล้ว นั้นจึงเรียกว่าทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค เป็นของจริง ๆ อย่างนั้น

นี่อยากให้หมู่เพื่อนได้รู้ได้เห็นในธรรมทั้งหลายสด ๆ ร้อน ๆ พระพุทธเจ้าปรินิพพานไปกี่ปีกี่เดือนก็ตาม อันนั้นเป็นกาลเป็นเวล่ำเวลาต่างหาก ไม่ใช่อริยสัจที่กลั่นกรองสัตว์ทั้งหลายให้หลุดพ้นจากทุกข์ อยู่ตรงนี้ต่างหาก ให้ปฏิบัติตนให้ถึงในจุดนี้เถิด

เวลานี้ศาสนาก็ยิ่ง...เราไม่อยากว่าเรียวว่าแหลม ถ้าว่าเลวลงไป ๆ นั้นจะเหมาะสมกว่าเลวที่ไหนเราอย่าไปดูคนอื่นคนใด เป็นการตำหนิติเตียนยกโทษยกกรณ์กัน ดูถูกเหยียดหยามกัน..ไม่ถูก ให้ดูตัวของเราใจของเรา มาประพฤติปฏิบัติตัวทีแรกเป็นยังไง มันเลื่อนชั้นเลื่อนภูมิขึ้นไปในทางที่ถูกที่ดีอย่างไรหรือไม่ หรือยิ่งจะเลื่อนลงโดยลำดับลำดาแล้วกลายเป็นความล้มเหลวไป นั้นเป็นของดีเป็นของถูกต้องแล้วเหรอ นี้ละศาสนาเลว-เลวอย่างนี้ เรียวแหลมไปอย่างนี้ เลวไปอย่างนี้เหลวไปอย่างนี้แหละ มันเหลวที่หัวใจผู้ปฏิบัติไม่ได้เหลวที่ไหน ถ้าไม่ตั้งหน้าตั้งตาปฏิบัตินี้กิเลสจะเอาไปถลุงหมดนะ กิเลสไม่เลือกหน้าว่าเป็นพระเป็นเณร ว่าหัวโล้นโกนคิ้วห่มผ้าเหลือง ใครโกนก็ได้ใครเอามาครองก็ได้ผ้าเหลือง กิเลสกลัวแต่ข้อปฏิบัติเท่านั้นเอง

ให้ฝืน.ความอยากเป็นเรื่องของกิเลส เราอยากจะพูดว่าทั้งมวล ในเมื่อจิตยังไม่ได้หลักได้เกณฑ์ในธรรมทั้งหลายแล้วเราอยากจะว่าทั้งมวล เป็นเรื่องของกิเลสทั้งนั้นเปิดทางให้สัตว์โลกทั้งหลายวิ่งลง ๆ ไหลลงไปจนลื่นไปเลยทีเดียว ความอยากอันนี้นะ อยากเห็นอยากดู อยากได้ยินได้ฟัง อยากคิดอยากอ่านอยากปรุงอยากแต่ง แล้วเสียดายเรื่องนั้นเสียดายเรื่องนี้ยุ่งไปหมด มีแต่เรื่องของกิเลสทำงานบนหัวใจ ธรรมะทำไม่ได้เลย ไม่มีทางที่จะทำ แล้วเอามรรคผลนิพพานมาจากที่ไหน ไม่มีทางที่จะได้นะถ้ามีแต่เรื่องของกิเลสไสลงไปลงเหวลงบ่อ

ตลอดเวลา ด้วยความอยากรู้อยากเห็นอยากได้ยินได้ฟังในสิ่งที่เป็นกิเลส พอกพูนกิเลสขึ้นมาเต็มหัวใจอย่างนี้

ไม่มีเรื่องการขัดการขืนกันการฝืนกันบ้างเลยแล้วไม่มีธรรม เดินจงกรมอยู่จิตก็ไป ๕ ทวีป มีแต่กิเลสเอาไปถลุงทั้งนั้น นั่งภาวนาก็ไม่ได้เรื่องได้ราวเพราะสติสตังไม่มี พอจะตั้งสติเสียก็ถือว่าเป็นความลำบาก กิเลสเอาไปกินอีกแล้ว นั่น จะฝืนจิตใจก็ถือเป็นความลำบาก อะไรมีแต่ความลำบาก ๆ กิเลสปักเสียบขวากหนามไว้เต็มรอบเลย ก้าวไปตรงไหนเหยียบแต่ขวากหนามของกิเลส เลยล้มระนาวไปหมด ไม่มีใครก้าวเดินเหยียบหัวหนามไปผ่านหัวกิเลสไปได้เลย ก็เพราะไม่ฝืน ต้องฝืนนักปฏิบัติ

ถ้านักปฏิบัติที่อยู่ในป่าในเขาลำเนาไพรเพื่อการบำเพ็ญนี้ เป็นผู้ทรงมรรคทรงผลไม่ได้แล้ว ที่อื่นไม่ต้องถาม สถานที่นี่เป็นสถานที่เหมาะสมอย่างยิ่งแล้ว องค์ศาสดาก็อุบัติขึ้นมาจากสถานที่เช่นนี้ สาวกทั้งหลายอุบัติขึ้นมาจากสถานที่เช่นนี้ทั้งนั้น ๆ ไม่ได้เข้าไปสำเร็จมรรคผลนิพพานอยู่ในตลาดลาดเลที่ตรงไหน ท่านจึงไม่สอนให้เข้าไปอยู่ในที่เช่นนั้นมากยิ่งกว่าการสอนให้อยู่ในป่าในเขา

แล้วพวกเราอยู่ยังไงเวลานี้ มันถึงไม่ได้ปรากฏในเรื่องมรรคเรื่องผล ปรากฏแต่ความโลภก็มากขึ้นทุกวัน ความโกรธมากขึ้นทุกวัน ราคะตัณหามากขึ้นทุกวัน ความลุ่มหลงมากขึ้นทุกวัน ๆ จนลืมเนื้อลืมตัวไปหมด จะเรียกว่าอะไร ลุ่มหลงมากกว่านี้เขาก็ว่าบ้าเท่านั้น เวลานี้ยังไม่ถึงขั้นบ้า มันมีแต่ความลุ่มหลง ๆ อยู่มันยังไม่เต็มภูมิของมัน หรือเราจะสร้างแต่ความลุ่มหลงนี้ให้เต็มภูมิของเรา จนกลายเป็นยอดบ้านั่นเหรอมันถึงจะดี ให้ท่านทั้งหลายนำไปพินิจพิจารณา ธรรมะพระพุทธเจ้านี่เป็นธรรมชาติที่เลิศเลอที่สุดแล้วกับกิเลสมันเข้ากันได้ยังไง เราก็ชอบแต่เรื่องกิเลสซึ่งเป็นของเลวที่สุด ธรรมะที่ว่าเป็นของเลิศของประเสริฐที่สุดไม่สนใจเกี่ยวข้องมันเป็นเพราะอะไร เราต้องตั้งใจประพฤติปฏิบัติ

นี่เพื่อนฝูงก็มาหาวันนี้ จึงให้นำไปประพฤติปฏิบัติ เอาให้แน่ให้แน่ให้แม่นยำภายในจิตใจ เรื่องความพากความเพียรเดินจงกรมนั่งสมาธิภาวนา ให้ถือเป็นหน้าที่การงานบนหัวใจเราตลอดชีวิตจิตใจ มอบไว้กับความพากความเพียรที่จะฆ่ากิเลส นี้จึงเป็นความถูกต้องเหมาะสมกับทางของศาสดาที่ทรงสั่งสอนไว้ ความพ้นทุกข์ก็ไปในทางแถวเดียวกันนี้ ถ้านอกจากนี้แล้วจะไม่มีอะไรเหลือติดตัวเลย เขาเหมือนเรา เราเหมือนเขา ท่านเหมือนเรา เราเหมือนท่าน เลยไม่มีอะไรดีกว่าใคร โลเลโลกเลก ทั้ง ๆ ที่ศาสนาเป็นของจริงเวลามาปฏิบัติแล้วหาความจริงไม่ได้ ใครก็เป็นแบบเดียวกัน ๆ เลยเป็นศาสนาคว้าน้ำเหลวไปเสียแล้ว อันนี้ที่น่าวิตกวิจารณ์มากเวลานี้

จึงขอให้ทุกท่านฟื้นจิตฟื้นใจ กลับตัวให้ดี ในการประพฤติปฏิบัติมันจะเป็นก็ให้เป็นตายก็ให้ตาย ฝากไว้กับพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ ชีวิตจิตใจนี้บูชาพระพุทธเจ้าด้วยการ

ฝืนต่อสู้กับกิเลสอย่าถอยหลัง อันเรื่องที่กิเลสเอาไปถลุงนี้มันพอแล้วแหละ การเกิดแก่เจ็บตายนี้ไม่สงสัย แม้ตัวเท่าอึ่งก็ตามนี้ไม่สงสัย เอาปัจจุบันนี้สะท้อนย้อนไปในอดีตสักเท่าไรก็ได้ อนาคตสักเท่าไรก็ไม่มีสิ้นสุด ถ้าหากว่ากิเลสตัณหาอวิชชานี้ไม่สิ้นสุดลงจากจิตใจนี้แล้ว ยังไงก็ต้องเป็นอย่างนี้ตลอดไปตลอดมา ไม่มีเงื่อนต้นเงื่อนปลาย

ถ้าเราได้ปักความเพียรลงไปตรงนี้แล้ว ชื่อว่าย่นวัฏฏะเข้ามาเรื่อย ๆ ฆ่ากิเลสไปเรื่อย ๆ จนกระทั่งมีความสามารถแก่กล้า ฟาดให้มันแหลกหมดไม่มีอะไรเหลือเลย อยู่ไหนก็แสนสบายเท่านั้นแหละที่นี่ หมดเรื่องภพเรื่องชาติที่เคยเป็นมากี่กัปกี่กัลป์ได้ขาดสะบั้นลงไปแล้ว หมดปัญหากันแล้ว ข้างหน้าก็ไม่มีอะไรเป็นเงื่อนต่อประจักษ์อยู่ในปัจจุบัน **สนฺทิฏฺฐิโก** ประกาศกังวานขึ้นในวาระสุดท้าย บริสุทธิ์พุทโธ นี่จึงเรียกว่าเลิศ ให้มันเห็นอย่างนั้นซิ

พระพุทธเจ้าว่าเลิศ ๆ เราไปเสกสรรปั้นยอต่างหากทั้ง ๆ ที่เรามันเลว ให้มันเห็นความเลิศของเจ้าของเป็นลำดับลำดามาตั้งแต่ขั้นสมาธิ ปัญญา ขึ้นถึงวิมุตติหลุดพ้น เลิศในเจ้าของนั้นแล้วกราบเองกราบพระพุทธเจ้า จะว่าเลิศหรือไม่เลิศ ใครจะชมหรือไม่ชมก็ตาม ขอให้เลิศภายในจิตใจของเรานี้พอ ๆ เท่านั้นแหละ

การแสดงธรรมก็เห็นว่าสมควรเพียงเท่านี้ เหนื่อย

<u>พูดท้ายเทศน์</u>

ไปอยู่ไหนอย่าไปโลเลโลกเลกนะ มันจะเป็นบ้ากันหมดแล้วเดี๋ยวนี้ เรื่องการก่อการสร้างนี่แหละมันหนักมาก มันไม่มีในธรรมของพระพุทธเจ้าจะให้ผมว่ายังไง ผมถอดคัมภีร์ออกมาสอนพวกท่านทั้งหลายทุกคน ๆ ยังไม่รู้อยู่เหรอ หรือว่าพูดเล่นหรือเวลานี้ มันมีแต่เรื่องอุตริทำขึ้นทั้งนั้นแหละ คนนั้นสร้างนั้นคนนี้สร้างนี้ สร้างอะไรที่อัศจรรย์ มีแต่กิเลสมันหัวเราะเท่านั้นแหละ อย่าอวดกันอวดกิเลสนี่

พระพุทธเจ้าสอนว่ายังไงเห็นไหม เทศน์อยู่ตลอดเวลามานี่ใครก็ได้อ่านได้ดู ทำไมจะไม่ได้อ่านคัมภีร์มีอยู่ พระพุทธเจ้าชมเชยที่ตรงไหนไม่เห็นมีชมเชย ว่าภิกษุทั้งหลาย ๆ มีตั้งแต่เรื่องนี้ทั้งนั้น เรื่องจิตกับภาวนา สถานที่นั่นที่นี่เป็นยังไง ๆ จี้เข้าจุด ๆ ทั้งนั้นแหละ ไม่ได้มาโลเลโลกเลกแบบโลกสงสารเขาอย่างนี้นะ เดี๋ยวนี้พระเรามันเป็นอย่างนั้นละเขาถึงเอือมระอา ๆ พวกเราเองดูกัน ผู้ที่ดีกว่ากันบ้างดูกันก็จะดูไม่ได้ เลยรังเกียจกันไปละนะมันโลเลโลกเลกมันจะไม่ได้หน้าได้หลังอะไรแล้วนี่เวลานี้

การฝึกทรมานตนก็ดู สังเกตจิตนั่นแหละสำคัญมากกว่าสิ่งอื่น ๆ จริง ๆ เรื่องฆ่ากิเลสสำหรับผมนี่พูดจริง ๆ มันไม่ลืมนะ สด ๆ ร้อน ๆ มันหนักจริง ๆ นึกว่าจะเป็นจะตายจะไม่มีเหลือซากมาให้หมู่เพื่อนเห็นเลยนั่นแหละ แต่ก็น่าชมอันหนึ่งคือจิตไม่เด็ดมันก็เป็นอย่างนั้นไม่ได้ มันเด็ดจริง ๆ นะ เป็นกับตายไม่เห็นมีความหมายอะไรเลย โน่นน่ะฟังซิ เวลามันเด็ดของมัน เพราะฉะนั้นมันถึงซัดได้ทุกอย่างเลยนะ เอ้า ว่างั้น ขาดสะบั้นไปเลย ไม่มีความหมาย

เรื่องตาย โลกเขาตายกันทั้งนั้นละทำไมเราจะอยู่ค้ำฟ้า นี่เข้าต่อสู้กับกิเลสนี้เราทำไมกลัวตาย ทั้ง ๆ ที่โลกเขาก็ตายเราก็จะตาย นั่นมันเอากันขนาดนั้นละ กว่าจะผ่านไปได้แต่ละเปลาะ ๆ นี้ โถ ไม่ใช่เล่น ๆ นะ

เรื่องวกเวียนตายเกิด ๆ นี้มันประจักษ์จริง ๆ นะไม่ใช่พูดเล่น ๆ แต่ไม่ทราบจะพูดอะไรให้ใครฟังได้ถ้าไม่เป็นขึ้นในเจ้าของ พูดให้ฟังได้เฉพาะแง่ที่ควรพูด อย่างพระพุทธเจ้าว่า **อวิชฺชาปจฺจยา สงฺขารา** นี่ ให้มันเจออวิชชาจริง ๆ เข้าไปดูซี เรื่องวัฏจักรวัฏจิตที่มันหมุนมันเวียนของมัน มันเข้าถึงจุดของมันจริง ๆ ทำไมจะไม่รู้ ก็มันเป็นเองนี่เมื่อเข้าถึงกันแล้วทำไมจะไม่รู้ นี่เราไม่เข้าถึงมันน่ะซี มีแต่มันพาเป็นพาไปพาลากพาถูถึงไม่รู้

เกิดมากี่กัปกี่กัลป์ก็ไม่รู้ว่าตัวเกิดตัวตาย ทุกข์ยากลำบากมาขนาดไหนก็ไม่รู้ เมื่อเข้าไปถึงตัวมันแล้วทำไมจะไม่รู้ตัวมันเองเป็นผู้เป็น เอาตรงนั้นซี มันจะเป็นไปข้างหน้าก็ตัวนี้ เป็นมาแล้วก็ตัวนี้ มันเป็นเพราะสาเหตุอะไรก็อยู่ในนั้น เห็นประจักษ์อยู่นั้นแล้วจะสงสัยอะไร ศาสดาองค์เดียวประกาศลั่นโลกเห็นไหม พระองค์ไปหาใครมาเป็นสักขีพยาน ประกาศธรรมสอนโลกก็เพราะ **สนฺทิฏฐิโก** ประกาศป้าง รู้เองเห็นเองไม่ต้องไปหาใครมาเพิ่มเติมส่งเสริม

ป่าเขาลำเนาไพรก็หมดไป ๆ ศาสนาก็เป็นอย่างนี้แหละดูเอาทุกท่าน หมดความหมายไป ๆ เพราะอำนาจของกิเลสมันทับมันถม อะไรที่เป็นของไม่ดีนี้มันยกยอปอปั้นขึ้นมาเป็นของดิบของดี โอ้โห จิตใจต่ำถึงขนาดนี้เทียวเหรอ ๆ มันสลดสังเวชนะ ถึงได้ว่าเทียวเหรอ ๆ ได้อุทานในใจ สลดสังเวชในใจ ของที่ต่ำช้าเลวทรามเท่าไรยิ่งขุดยิ่งคุ้ยขึ้นมา เหมือนพวกมูตรพวกคูถลากขึ้นมา เอาทองทั้งแท่งมาประดับตบแต่งมันมูตรคูถนั่น เอามาปอมาปั้นให้เป็นของดิบของดีของวิเศษวิโส วิเศษวิโสอะไร....ก็ขี้ นั่น ก็รู้ว่าขี้อยู่แล้วใครก็รู้ อันนี้เป็นยังไงใครจะไม่รู้

สิ่งที่โลกเป็นบ้ากันอยู่เวลานี้ เราก็เป็นโลกคนหนึ่งเราก็เป็นบ้าอยู่กับเราอีก จะไปตำหนิใคร ถ้าไม่ดูหัวใจเจ้าของให้ชัดเจนลงไป แล้วจะได้เห็นหมดทุกอย่าง ที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ตรงไหน ผิดตรงไหนได้ค้านพระพุทธเจ้าไม่เห็นมีนี่ แต่เรื่องกับกิเลสนี้ค้านทุกระยะ อะไรแย็บออกมาเป็นเรื่องค้านกันทั้งนั้นเพราะมันปลอม เรื่องของกิเลสนี่มันปลอม ต้องได้ค้านกันทุกระยะ ๆ ทุกขณะ ๆ ที่มันแสดงออกมา ถ้าเรื่องของธรรมหาที่ค้านไม่ได้นะ เพราะจริงทุกอย่าง ๆ ขนาดนั้นมันก็ยังไม่ยอมเชื่อ อำนาจของกิเลสมันรุนแรงขนาดนั้นละ ไม่ใช่เราไม่ยอมเชื่อนะ กิเลสนั่นละพาให้ไม่เชื่อ เราอยู่ใต้อำนาจของเขาก็ต้องเป็นไปตามเขา อยากเชื่อแต่มันเชื่อไม่ได้เพราะอำนาจของกิเลสมันรุนแรงมากกว่า

โถ เหมือนลิบลับนะเรื่องของศาสนา ลิบลับ ๆ มรสุมของมหาสมมุติมหานิยมมันท่วมมันท้นจนมองไม่เห็น คนคนหนึ่งมองไม่เห็นตัวเลยจะว่าไง จิตดวงหนึ่งมองไม่เห็นตัวจิตเลย มีแต่อันเดียวนี้ทั้งนั้น ๆ ธรรมะเข้าไปผ่านไม่ได้เลยถูกปัดออกตก ๕ ทวีปโน่น ธรรมะผ่านเข้าไป

นี้ตก ๕ ทวีป ๆ อำนาจของกิเลสมันรุนแรงขนาดนั้น เวลานี้กำลัง..เพียง ๒,๕๐๐ กว่าปีเท่านี้ก็พอแล้ว ดูแล้วมันน่าดูนะถ้าจะว่าแบบโลกว่าน่าดู มันไม่ปิดบังลี้ลับ มันเปิดมันเผยให้เห็นตามหลักความจริงของมัน ทางนี้ก็เปิดรับกันดูซิน่ะมันจะไปไหนว่างั้นเลย ของจริงมีอยู่มันจะลี้ลับไปไหนว่างั้นเลย เมื่อได้เปิดให้เห็นแล้วมันเปิดหมดทั้งนั้นละ เวลามันปิดยังไงก็ไม่เห็น

จิตของพวกเราเวลานี้กำลังถูกปิด ทำยังไงมันก็ไม่เห็น ๆ ทำให้ขยันเท่าไรมันก็ยิ่งเกียจคร้านเข้าไป ทำให้ฉลาดเท่าไรมันยิ่งโง่ แน่ะ อำนาจของกิเลสมันรุนแรง-รุนแรงทุกด้านถ้าขึ้นชื่อว่าเรื่องของกิเลสแล้ว เมื่อเปิดออกหมดแล้วมันถึงได้เห็นโทษกัน เมื่อเห็นโทษกันแล้วสุดเหวี่ยงละที่นี่ เป็นก็เป็น ตายก็ตาย ถอยไม่ได้ว่างั้นเลย เมื่อถึงขั้นธรรมมีกำลังเป็นอย่างนั้นนะ เช่นเดียวกับกิเลสมีกำลังไม่มีอะไรผิดกัน เวลากิเลสมีกำลังนี้ธรรมะผ่านเข้าไปไม่ได้ ปัดตก ๕ ทวีปโน่น ทีนี้เวลาธรรมมีกำลังสติปัญญามีกำลังทุกด้านทุกทางแหลมคมพอแล้วนี้ กิเลสผ่านเข้ามาว่างั้นเลย ตก ๕ ทวีปเหมือนกัน ผ่านเข้ามาตก ๕ ทวีปเหมือนกัน ทีนี้ธรรมทำงานแล้วละที่นี่ สติธรรม ปัญญาธรรมเป็นสำคัญ ทำงานบนหัวใจแทนกิเลสวัฏฏ์แต่ก่อน เดี๋ยวนี้เป็นวิวัฏจิตวิวัฏจักรกำลังหมุนย้อนกลับ ๆ กิเลสผ่านมาได้ยังไงตก ๕ ทวีปเหมือนกัน เมื่อถึงขั้นแล้วเป็นไม่ถอยเหมือนกันกับกิเลสมันไม่ถอยนั่นแล

กิเลสไม่มีคำว่าอ่อนตัว เราจะแก่คร่ำคร่าชราขนาดไหนกิเลสไม่มีคำว่าอ่อนตัว มีกำลังวังชาตลอด ๆ ๆ กิเลสจึงไม่ตายด้วยหลักธรรมชาติ ไม่ตายด้วยความแก่เฒ่าชราเหมือนสิ่งทั้งหลายแก่เฒ่าชราตายไป กิเลสไม่มีตาย ถ้าไม่มีธรรมเข้าไปสังหารมันเท่านั้นมันไม่ตาย เพราะฉะนั้นจึงต้องมีธรรม เมื่อธรรมเข้าไปสังหาร ธรรมได้ที่แล้วก็เอาละที่นี่นะ กิเลสพังลง ๆ ธรรมก็ยิ่งหมุนติ้ว ๆ บนหัวใจนั่นแหละแทนกิเลส แต่ก่อนกิเลสอยู่บนหัวใจธรรมะเข้าไปเกี่ยวข้องไม่ได้....พังเลย ทีนี้เมื่อธรรมเข้าได้ที่แล้วพังกิเลสก็เหมือนกันอีก แย็บพับขาดสะบั้นแล้ว ๆ มีแต่เรื่องขาดสะบั้น ๆ ไม่มีเวลาที่มันจะก่อตัวขึ้นมาเป็นลูกเป็นหลานกันเป็นโคตรเป็นแซ่กันได้เหมือนแต่ก่อนแล้วมันจะเอาอะไรมาเหลือ มันก็ต้องพัง

นี่เรียกว่าอัตโนมัติเป็นหลักธรรมชาติ เหมือนกันกับกิเลสมันหมุนจิตของสัตว์โลกให้เป็นตามหลักธรรมชาติของมันฉันใด วิวัฏจิตวิวัฏจักรก็หมุนโดยหลักธรรมชาติเหมือนกัน จนกระทั่งให้อยู่ในหลักธรรมชาติดั้งเดิม คืออะไร ความบริสุทธิ์พุทโธ ลงถึงจุดเต็มที่แล้วอยู่ ธรรมกับใจเป็นอันเดียวกัน ใจกับธรรมเป็นอันเดียวกันเราจะพูดอะไรพูดไม่ได้ที่นี่นะ หากไม่สงสัยเพราะไม่ใช่วิสัยที่จะนำมาพูดให้โลกเข้าใจได้เห็นได้ยินได้ฟังได้คาดเดาถูกต้องตามนั้น นอกจากเป็นเสียเองแล้วไม่ต้องคาดก็รู้เอง นี่ที่ว่าความรู้ของพระพุทธเจ้าของพระสาวกทั้งหลายไม่ได้เหมือนความรู้ของพวกเราหนา เพราะธรรมชาติที่เป็นเจ้าของแห่งความรู้ทั้งหลายนั้นเป็นธรรมชาติที่บริสุทธิ์ ความบริสุทธิ์นั้นเหมือนใครเหมือนอะไรเมื่อไร ไม่เหมือน อากัปกิริยาที่แสดงออกมาจากนั้นจึงไม่ได้เหมือนอะไร เพราะออกมาจากความบริสุทธิ์จึงไม่เหมือนอะไร ๆ

เงินกฐินที่ถวายไปนี่ไม่ใช่เพื่อเป็นการเสริมบ้าของพระนะ อยู่ ๆ หาแต่เรื่องก่อเรื่องสร้างขึ้นไม่ได้หน้าได้หลังอะไร เรื่องกังวลวุ่นวาย เรื่องฆ่ากิเลสอะไรอย่างงั้น มันกิเลสฆ่าคนเขาจะว่าสัมมาทิฏฐิอะไรก็ว่าไปเถอะ สำหรับพระแล้วตัวมิจฉาทิฏฐินี่แหละ นี่ละที่ว่ามรรคหยาบฆ่ามรรคละเอียด ก็ว่าเป็นสัมมาทิฏฐินั่นแล้ว ทำงานชอบ ไม่ได้โกหกพกลมใครทำงานชอบ แต่หัวใจมันไม่ชอบนั่นซี หัวใจมันยุ่งเหยิงวุ่นวาย นั่นเวลาแก้- แก้หัวใจนะ จึงว่างานสมุทัยเราว่างั้นแหละ

เพราะเราเห็นประจักษ์เวลาปฏิบัติซิ เวลาปฏิบัติงานเหล่านี้ยุ่งไม่ได้ ยุ่งเมื่อไรเป็นเกิดยุ่งขึ้น มาวุ่นเมื่อไรเป็นเกิดยุ่งในใจทันที นั่นไม่เป็นสมุทัยจะเป็นอะไรไป ให้มันเห็นอย่างนั้นซิผู้ปฏิบัติ เอาปฏิบัติยันกันซิ นี่เคยอย่างนั้นนี่นะ เพราะฉะนั้นผมถึงไม่ยุ่งกับงานอะไร งานอะไรมายุ่งผมไม่ได้ ตั้งแต่วันออกปฏิบัติมาเลยไม่ยุ่งจริง ๆ มีแต่อันเดียว ฟัดกันตลอดเวลา จึงว่ามันหนักมากละซี ไม่มีเวลาลืมหูลืมตานี่ที่เต็มที่อย่างนี้ ๙ ปีว่างั้นเลย บางทีจนได้รำพึง อะไรมายุ่งไม่ได้จริง ๆ เพราะจะฆ่ามันจริง ๆ ไม่ให้มันเหลือในหัวใจเลยนี่ ความมุ่งมั่นถึงขนาดนั้นแล้วจะเอาอะไรมายุ่งให้เสียเวล่ำเวลาไปได้ล่ะ

อยู่ที่ไหนก็อย่างนั้น คนเดียว ๆ ๆ ไม่เอาใครไปด้วยแล้วผม นิสัยผมอย่างว่านี่แหละมันเป็นเหมือนน้ำไหลบ่า ให้ใครไปด้วย ๆ ความรับผิดชอบตามสัญชาตญาณมันก็มีอยู่ทุกคนจะปล่อยปละละเลยกันยังไง เวลาไปก็ต้องมีความรับผิดชอบกันอยู่ลึก ๆ ภายในใจนั้น เป็นสัญชาตญาณอันหนึ่ง แต่สัตว์ไปด้วยกันเขายังมีรับผิดชอบกัน ทีนี้มันก็เป็นน้ำไหลบ่าละซี ไปคนเดียวนี้เดินทั้งวันเป็นความเพียรทั้งวันนี่ นั่นฟังซิ เราจะได้คิดตำหนิเจ้าของ เอ๊ วันนี้ขาดความเพียรเพราะเดินทางนี่ไม่มี มันเป็นความเพียรตลอดไปเลย เดินจากที่นี่ไปถึงที่นั่นก็เป็นความเพียรตลอด เดินจงกรมทั้งนั้น อยู่คนเดียวไม่ได้คุยกับใครนะ นี่ซิมันเหมาะเจาะดีนะ

ความเพียรของเรา ๙ ปีนี้ผมไม่ยุ่งกับใครจริง ๆ นะ เอากันอย่างหนักอย่างไม่มองฟ้ามองเมฆมองหมอกอะไรเลย ตามีก็มีแต่ไม่ให้มันมองในสิ่งที่เป็นภัย สกัดลัดกั้นบังคับกันอย่างรุนแรง มันอยากดูไม่ให้ดู บังคับเอาไว้เลย ดูจะดูอะไร มันก็ดูที่มันเคยเป็นข้าศึก ตัวข้าศึกใหญ่ ๆ นั่นแหละ กิเลสมันกล้าหาญขนาดไหนว่ะเรื่องของกิเลส แต่เรื่องธรรมนั้นฉิบหายปุ๊บ ๆ น่ะซี ไม่มีเวลาว่างจึงว่า โห มันเป็นทุกข์จริง ๆ นะ มันรำพึงในเจ้าของรำพึงชั่วขณะนะไม่ใช่รำพึงอยู่เรื่อย ๆ รำพึงชั่วขณะ โอ้โห งานการเราก็ได้ทำเหมือนโลกเหมือนสงสารเขา แต่งานภายในใจของเรานี้ไม่มีเวลาปล่อยวางเลยมันหนักเอาจริง ๆ นะ

เวลาเข้าอยู่ในป่าในเขาอย่างนั้นมันช่วยนะเรื่องวิสภาค ช่วยได้เยอะนะ สิ่งเหล่านี้ไม่ค่อยกวน มันก็ยิ่งสนุกทำความเพียร เรื่องราคะมันเป็นในหัวใจของเราคนเดียวถ้าใจยังไม่สงบไม่มีสิ่งเหล่านี้ไปเกี่ยวกวนมันก็เกี่ยวกวนตัวเองของมันอยู่นั่นแหละ อยู่ในนั้นแหละ ถ้ามันยังไม่สงบอันนี้ก็จะไปเป็นอยู่ในป่าในเขานั่นน่ะ เวลาสงบแล้วอยู่สบาย จิตเป็นสมาธิ..สบาย อยู่

ในป่าในเขาก็สบาย คือมันไม่ยุ่งกับเรื่องเหล่านี้แหละไม่ใช่อะไรนะ คำว่าไม่สบายก็คือเรื่องเหล่านี้แหละเรื่องวิสภาคนี่มันยังมีอยู่ในใจ ทีนี้พอจิตสงบมันก็อิ่มตัวของมัน ไม่ยุ่งรูป รส กลิ่น เสียง เครื่องสัมผัสอะไร

เพลินอยู่กับความสงบ อยู่สบาย มันก็ทำให้เพลินได้นะ เพราะฉะนั้นถึงติดสมาธิซิคนเรา คือมันสบายไม่ยุ่งกับอะไร แต่มันก็ไม่ได้อะไรมากกว่านั้นนะ นู่นเวลาก้าวออกทางด้านปัญญามันถึงคืบของมันออก ๆ เหมือนออกมาดูมองดูเมฆดูหมอก อ๋อ นั่นเป็นอย่างนั้น นี่เป็นอย่างนี้ นั่นละพอปัญญาออกนะ ทีนี้เปิดออก ๆ พอเปิดออกมันเห็นซิ เมื่อเห็นและรู้แล้วก็ทำให้ดูดดื่มซิ ออกทางด้านปัญญาออกไปเสียจนพุ่ง ๆ ๆ ทีนี้ไม่ต้องได้บังคับแล้วปัญญาเมื่อเห็นผลแล้วนะ มีแต่รั้งเอาไว้เท่านั้นแหละมันเลยเถิด ลืมหลับลืมนอนลืมทุกอย่าง

เดินจงกรมนี้ฟาดตั้งแต่ฉันจังหันแล้วจนถึงปัดกวาดไม่รู้เนื้อรู้ตัวเลยนะ ไม่สนใจเลย มันเดินของมันได้สบาย ขนาดนั้นละ จนฝ่าเท้านี้ออกร้อนนะ ฝ่าเท้าออกร้อนแต่ไม่เคยแตกนะ บางทีได้เอามาดู เอ๊ ฝ่าเท้าแตกหรือไง ดูก็ไม่เห็นแตก ที่ว่าพระโสณะท่านเดินจงกรมจนฝ่าเท้าแตกแต่ก่อนผมก็ไม่ได้เงื่อนพอที่จะมาพิจารณา แต่ไม่ใช่เป็นการอาจเอื้อมนะ คือเอาเหตุผลมาเทียบเคียง เดินจงกรมธรรมดานี้ขนาดถึงฝ่าเท้าแตกด้วยการบังคับบัญชาเดินนี้เป็นไปไม่ได้ แน่ะ ถ้าอันนี้เป็นไปได้เลยไม่สงสัย เพราะมันเพลินมันลืมเนื้อลืมตัวลืมเวล่ำเวลานี่ มันฟัดกับกิเลสอยู่ตลอดเวลา เดินอยู่ไม่หยุด....เป็นได้ว่างั้นเลย มันมีเครื่องยันกันอย่างนั้นซิ

พวกน้ำพวกอะไรนี้ไม่สนใจนะ เหมือนไม่มีอะไร ไม่กินอะไรทั้งนั้นแหละ ลืมไปหมดทุกอย่าง บทเวลามาเข้าแคร่ที่พัก โถ มองเห็นน้ำนี่โดดใส่ผึง ๆ ๆ มันจะตายนะ กลืนน้ำกลืนไม่ทันใจจนสำลักกั๊ก ๆ ๆ มันจะตายจริง ๆ มันหิวน้ำ เวลามาเห็นน้ำมันถึงคิดใส่น้ำปุ๊บใส่กันเลย ขนาดนั้นนะ เวลาเดินจงกรมไม่เห็นมีอะไร ก็มีแต่อันเดียวฟัดกันอยู่นี้

พูดถึงเรื่องปัญญาก้าวแล้วมีแต่เพลินท่าเดียว ท่านว่าอุทธัจจะเราก็ไม่เข้าใจ เวลาผ่านเข้าไปแล้วก็รู้เอง สังโยชน์เบื้องบนอุทธัจจะ ๆ คือมันเพลินเกินตัว มันฟุ้ง ๆ ๆ เพลินเกินตัวไม่เข้าพักผ่อนในสมาธิ มีแต่จะเอาให้รู้ให้เห็น ๆ จนเจ้าของจะตายก็ยังไม่รู้เรื่องรู้ราว ท่านว่าอุทธัจจะ ไม่พอดีอันหนึ่ง เวลาผ่านไปแล้วก็รู้เอง อ๋อ ตรงนั้นเป็นอย่างนั้น ตรงนี้เป็นอย่างนี้ เวลาจะตายจริง ๆ จิตเข้ามาพัก พักสมาธิ แต่ไม่เอาจริง ๆ ไม่เข้านะ มันเพลินกับงานนั่นเพลินก็เพลินอยู่ในหัวใจนะไม่ใช่เพลินภายนอกนะ

งานนี้งานในหัวใจทั้งนั้นแหละไม่ได้ออกนอกนี้เลย งานปัญญาขั้นนี้ไม่มีออกนอกเพราะนอกมันปล่อยหมดแล้วจะเอาอะไรมายุ่งวะ มีแต่พวก เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ฟัดกันอยู่นี่ เรื่องรูปก็หมดปัญหาไปตั้งแต่กามกิเลส

ให้มันเห็นอย่างนั้นซิการปฏิบัติ ใครไม่บอกก็ตามมันรู้ของมันนี่จะว่าไง แม้พระพุทธเจ้าประทับอยู่ตรงหน้าก็ไม่ทูลถามท่าน ทูลหาอะไรความรู้เหมือนกัน เหมือนกับเรารับประทาน

ใครอิ่ม ๆ ใครก็รู้ เผ็ดร้อนเผ็ดเค็มใครก็รู้ด้วยกันด้วยลิ้น ๆ อิ่มก็รู้ด้วยกันแล้วจะถามหาอะไร นี่ก็แบบเดียวกัน มันหมดปัญหาไปตั้งแต่กามราคะ พออันนี้หมดปัญหาไปแล้ว.ร่างกาย จิตก็พอแล้ว เมื่อพอแล้วมันไม่ยอมพิจารณานะ นั่นเห็นไหมเวลามันพิจารณามันถอยเมื่อไร พันอยู่ทั้งวันทั้งคืนกับอันนี้ แต่เวลาอิ่มตัวแล้วมันก็พอ ปล่อย ปล่อยอย่างนั้นซิให้เห็นชัด ๆ อย่างนั้นซิ บังคับให้พิจารณาก็ไม่ยอมพิจารณา พิจารณาหาอะไร แน่ะ ถ้าจะพูดแบบโลก ๆ นะ แต่มันไม่ถึงอย่างนั้น มันรู้ของมันแล้วนี่ ก็หมุนตั้งแต่พวกนามธรรม ติ้ว ๆ ๆ หมุนเข้าไป ๆ ก็เข้าไปหาจุดนั้นแหละ ที่ว่าอวิชชา ๆ

โถ เวลาอวิชชาแผ่อำนาจ อวิชชามันอยู่ฉากหลัง ตัวราคะตัณหาอยู่ฉากหน้า ตัวนี้ตัวรุนแรงมากนะ ผาดโผนโจนทะยานมากที่สุดตัวนี้ เรื่องสติปัญญามาทุ่มตรงนี้เหมือนน้ำไหลโจนมาจากภูเขานู่น เป็นสติปัญญาที่ผาดโผนโจนทะยานที่สุดก็คือสติปัญญาขั้นราคะนี่ มันหากเป็นของมันเอง พุ่ง ๆ ๆ รุนแรงมากนะ นี่มันเป็นอัตโนมัติมาแล้ว ขั้นนี้ก็เป็นแล้วนะ กามราคะนี่เป็นอัตโนมัติแล้วพุ่ง ๆ แล้ว พอผ่านจากนี้ไปแล้วเรื่องรูป เสียง กลิ่น รส เครื่องสัมผัส หมดปัญหาไปพร้อมกันกับร่างกายหมดปัญหาราคะหมดปัญหา ให้เห็นอย่างนั้นซิ ตัดหมดแล้วไม่มีอะไรเหลือแล้ว ร่างกายเจ้าของอยู่กับเจ้าของก็รู้หมดก็ไม่เล่นเสีย อันนี้ก็เกี่ยวกับเรื่องร่างกายภายนอกที่ว่าเป็นรูปภายนอกก็หมดปัญหาไปตาม ๆ กัน มันเสมอกัน

ออกจากนั้นก็ละเอียดเข้าไป ปัญญาละเอียดเข้าไป ๆ มีแต่เรื่องสัญญา สังขารนี่ สัญญาสังขาร ๆ ที่มันปรุงมันแต่ง ฝึกซ้อมกันอยู่นี่ เอานี้ละฝึกซ้อม สติปัญญาขั้นละเอียดเป็นน้ำซับน้ำซึมละที่นี่นะ ไหลรินทั้งวันทั้งคืนแต่ไม่รุนแรงหากไม่หยุด อยู่ไหนก็หมุนกันอยู่อย่างนั้นติ้ว ๆ ๆ ละเอียดเข้าไป ๆ พูดยากนะ จนกระทั่งถึงจะว่าอาจเอื้อมก็ตามเมื่อสุดตรงนี้ แล้วตรงนี้เราก็เห็น ละเอียดเข้าไป ละเอียดยิ่งกว่านั้นคืออะไร เห็นอยู่รู้อยู่นี่แต่ไม่เห็นมีชื่อว่ายังไง

คำว่ามหาสติมหาปัญญาก็เด่นอยู่แล้วในหัวใจของเรา มันเผลออะไรที่ไหนเมื่อไรวะ ทีนี้พอเข้าถึงอันซึมซาบมันคืออะไร ถ้าไม่เป็นการอาจเอื้อมเราก็อยากว่าญาณเสีย ซึมเข้าไปญาณหยั่งทราบเข้าไป ๆ อ๋อ เป็นอย่างนี้เอง ๆ เป็นขึ้นในหัวใจเจ้าของ ไม่ได้ไปเรียนจากผู้ใดเรียนจากหลักธรรมชาติที่เป็นอยู่ในเจ้าของนี่ ละเอียดลออก็ละเอียดลออสุดขีดที่จะพูด นำมาพูดได้เพียงบางอย่างเท่านั้น ไม่เป็นในเจ้าของเองแล้วพูดไม่ได้นะ จะพูดให้ได้ทุกอย่างไม่ได้ บางอย่างไม่ใช่วิสัยที่จะนำมาพูดก็ไม่ทราบจะพูดหาอะไร เหมือนไม่รู้อย่างนั้นแหละ

พอตะล่อมเข้าไป ๆ อวิชชาหมดทางเดินซิ ทางรูป ทางเสียง ทางกลิ่น ทางรส ราคะตัณหานี่สุดเหวี่ยงนะ มันออกเล่นละครนี้สุดเหวี่ยงโลกธาตุไหวโน่น อวิชชาเป็นเพียงพื้นเฉย ๆ นะ ตัวราคะตัณหานี้ตัวรุนแรงตัวทำงานที่หนักมากที่สุดแก่จิตใจของโลก ชอบก็ชอบมากที่สุด ทุกข์ก็ทุกข์มากที่สุด ไม่รู้..มันไปตามกัน เปลวไฟสว่างจ้าก็จริง แต่ความร้อนมันก็แผดไปตามกัน อันนี้ก็เหมือนกันความเพลิดความเพลินก็เพลินจริง แต่ความทุกข์มันไปด้วยกัน ๆ

มันไม่ให้รู้นี่นะ จึงเรียกว่ามันเหนือทุกสิ่งทุกอย่าง ถึงได้ โอ้โห ๆ เวลาผ่านไปแล้ว ทีนี้จะไปสอนใครให้รู้ ๆ เหมือนหนึ่งว่าสุดวิสัยที่จะสอน แล้วจะสอนหาอะไร โถ ๆ อยู่งั้นแหละ โอ้โหกับโถอันเดียวกันแหละมันอุทานนะ สุดเหวี่ยงกันแล้ว ให้เป็นในเจ้าของเองมันถึงชัด

พอเข้าถึงขั้นละเอียดแล้ว เมื่อราคะตัณหามอดลงไม่มีเหลือแล้ว ทีนี้รูปเสียงกลิ่นรสไม่เห็นมีความหมายอะไรนี่ ตัวนี้ดับก็เห็นอยู่ชัด ๆ ขนาดนั้นซิตัวเก่ง ๆ แล้วทีนี้จะมีอะไรเป็นภาระ ความดึงความดูดที่สุดที่หนักที่สุด ตัวนี้ตัวดึงดูดที่สุดตัวกดตัวถ่วงที่สุดคือตัวราคะนี้แหม หนักมากนะ เวลามันฟัดกันเพราะฉะนั้นสติปัญญาถึงได้ผาดโผนโจนทะยานละซิ ไม่อย่างนั้นไม่ทันกันนี่ พุ่ง ๆ ๆ พอตัวนี้ดับลงไปแล้วอะไรก็หมดความหมายลงไปตาม ๆ กัน

อู๋ย ตัวราคะนี่เองตัวสร้างความหมายให้เกิดความยุ่งเหยิงวุ่นวายจนถึงขั้นมหันตทุกข์ มีราคะนี้ตัวสำคัญ นั่นขั้นมันจับได้เลยซี พออันนี้ดับลงไปแล้วก็เหมือนไม่มีอะไรทั้ง ๆ ที่กิเลสก็ยังมี ก็รู้อยู่ว่ามีอยู่นะ แต่ไม่เห็นมีอะไรที่จะมากวนใจ มันมีอันนี้เท่านั้น ๆ นั่นเห็นไหม เข้าไปถึงอวิชชาแล้วก็ไม่ได้สร้างความทุกข์ลำบากอะไร ๆ ให้เรามาก พอถึงขั้นอวิชชาล้วน ๆ แล้วนะ มีแต่ความอัศจรรย์ ความองอาจกล้าหาญ ความผ่องใส ความอ้อยอิ่ง มันติดของมันอยู่นั้นทุกข์อย่างละเอียดไม่ได้ทำความกระเทือนให้เรานี่นะ มันเห็นชัด ๆ อย่างนั้น พอถึงขั้นจะม้วนเสื่อกันแล้ว อันนี้ม้วนเสื่อไปแล้วมันก็หมดปัญหาไปเลย

ในขั้นที่ว่าราคะตัณหาหมดมันเหมือนกับว่าบ้านร้างแต่มีคนอยู่ เทียบบ้านร้างคืออะไร ตัวใหญ่มันพังลงหมดแล้ว ราคะตัณหานี่พังหมดแล้ว ตัวคึกตัวคะนองตัวนักเลงโตตัวอันธพาลเป็นตัวนี้ทั้งนั้นว่างั้นเลยนะ เที่ยวกินเหล้าเมายาเที่ยวปล้นเที่ยวจี้สะดมอะไร ๆ ทำบ้านเมืองให้แหลกเหลวไปไม่มีประมาณก็ตัวนี้ทั้งนั้น ๆ พอตัวนี้พังไปแล้วไม่เห็นมีอะไรมาแสดงอย่างนี้ ก็เหมือนกับว่ามีแต่สมบัติผู้ดีอยู่ในบ้านในเรือน ก็ไม่มีใครมาก่อเรื่องก่อราวขึ้นในบ้านในเรือน พอเกิดความโกลาหลอลหม่านขึ้นมานี่ จึงได้เทียบเหมือนกับว่าบ้านร้างแต่มีคนอยู่ คือคนดีอยู่ คนชั่วตายไปแล้วมีแต่คนดีอยู่ มีแต่กิริยาของจิตที่พอเหมาะพอดีธรรมด๊าธรรมดา ไม่มีอะไรพาผาดโผนนี่ มันก็เข้าหาจุดนั้นละซี

มีคนอยู่คือยังมีอวิชชาอยู่ยังมีสมมุติอยู่นั่น บ้านร้างก็คือตัวราคะตัณหาพัง ตัวคึกตัวคะนองตัวนักเลงโตพัง เรียกว่านักเลงโตถึงจะถึงเหตุถึงผลกับเรื่องตัวนี้ ตัวอันธพาลตัวนักเลงโต ไม่ฟังเหตุฟังผลนะตัวอันธพาลตัวนี้ ไม่ฟังเหตุฟังผลอะไรทั้งนั้นแหละ ฟาดมันพังลงไปแล้วทีนี้ก็มีแต่อาการของจิตที่ละเอียด ๆ จึงเทียบเหมือนกับว่าคนดีครองบ้านครองเมืองไม่เห็นก่อเรื่องก่อราวอะไร นี่ละที่ว่าบ้านร้างแต่มีคนอยู่ พอตัวนั้นม้วนเสื่อลงไปแล้วไม่มีอะไรเลย จึงมาเทียบกันเรื่องอวิชชากับธรรมชาติที่บริสุทธิ์นั้นเทียบได้อย่างนั้นแล้ว อวิชชาที่ว่าอ้อยอิ่งที่สุด ที่อัศจรรย์ที่สุดเกินคาด ไม่มีอะไรที่จะอัศจรรย์ยิ่งกว่าอันนี้ นู่นน่ะเวลานั้นนะ

โอ้โห ๆ จนอุทานนี่นะ ทำไมจิตของเราถึงได้อัศจรรย์ถึงขนาดนี้ ๆ ถ้าว่าผ่องใสก็พิลึกพิลั่นจนอัศจรรย์เหมือนกันนั่นแหละ ผ่องใส องอาจกล้าหาญอะไรก็อยู่ในนั้นหมด อัศจรรย์ไปด้วยกันตาม ๆ กันหมด เวลาอันนี้ดับลงไปแล้ว ดับอันนี้แล้วคืออะไรอยู่ข้างล่างนั่นน่ะถ้าเทียบนะ อันนี้ปิดไว้ไม่ให้เห็น พออันนี้ดับพรึบลงไปแล้วนั้นคืออะไร นั่นละที่นี่จึงเทียบได้อันนี้เหมือนกองขี้ควาย ที่ว่าอัศจรรย์นักอัศจรรย์หนาจนออกอุทานในตัวนั่นน่ะกับอันนั้นต่างกันยังไง มันกลายเป็นกองขี้ควายแล้วนี่ เป็นยังไงธรรมชาตินั้นต่างกันขนาดไหน ถึงได้เทียบอวิชชาเหมือนกองขี้ควาย

นั่นละที่ว่าโลกคาดไม่ถึงโลกคิดไม่ได้ถ้าไม่เป็นเสียอย่างเดียวนี้ คาดจนวันตายก็ไม่ได้เรื่อง พอเป็นเข้าเท่านั้น อ๋อทันทีเลย กราบพระพุทธเจ้าราบเลย พุทธะคืออะไรไม่ต้องถาม มาเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้ยังไง พระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์มาเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับธรรมชาตินี้ได้ยังไง นั่นละลงจุดนั้นกราบราบละที่นี่ ศาสดามีตนมีตัวอยู่นี่น่ะ ตัวที่เห็นอยู่นี้รู้อยู่นี้รู้ประจักษ์อยู่นี้ ธรรมคืออันนี้ พระสงฆ์สาวกคืออันนี้ ลงนั้นหมดแล้วมาเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้ยังไง นี่ละธรรมชาตินั้นแท้ ๆ เป็นอย่างนั้น

ให้เป็นในเจ้าของซี นี่พูดพอเป็นปากเป็นทางให้คิดให้พิจารณาเท่านั้นละ เดี๋ยวจะไปหลงกองขี้ควายอยู่นั่น เวลาเข้าไปมันหลงได้นะ สติปัญญาขนาดไหนก็อย่างที่ว่าเกรียงไกรสุดยอดเลย ยังไปเป็นองครักษ์ของมันได้นี่ เก่งไหมอวิชชาว่างั้น แต่มันไม่ทำความกระทบกระเทือนให้เหมือนตัวอันธพาลนี้ อันนี้พิลึกจริง ๆ นะ ทำให้โลกธาตุหวั่นไหวได้จริง ๆ ธรรมชาตินี้ มันทำงานของมันเหมือนฟ้าดินถล่มเชียวนะ เวลาพิจารณาเข้าเหมือนฟ้าดินถล่มนี่ละธรรมะสด ๆ ร้อน ๆ อย่างนี้ละ อยากให้หมู่เพื่อนได้ปฏิบัติและได้รู้ได้เห็นเองแล้วหายสงสัยทันที

อย่าไปสนใจกับสิ่งภายนอกซึ่งพาให้เกิดแก่เจ็บตาย มันเป็นเชื้ออันหนึ่งที่จะหลอกเราให้ไปจมกับมัน ๆ อย่างน้อยก็ล่าช้า วัฏวนหดเข้ามาย่นเข้ามาด้วยภาคปฏิบัติ ภาคปฏิบัตินี้ย่นเข้ามาให้เห็นชัด ๆ ลงไปนี่ ตั้งแต่ได้หลักเกณฑ์แล้ว เอ้อ ทีนี้ได้หลักแล้ว เริ่มได้หลักเกณฑ์ของการตัดวัฏวนแล้วนะ ยิ่งเข้าไปถึงขั้นนี้ยิ่งเห็นชัดเข้าไป ขั้นกามราคะขาดสะบั้นลงไปแล้วยิ่งชัด ยิ่งชัดละเอียดเข้าไปโดยลำดับลำดา

นี่ที่ว่าพระอนาคามีท่านไม่มาเกิด ท่านจะเอาอะไรมาเกิด อะไรจะมาดึงดูดท่าน มีกามราคะอันเดียวเท่านี้ดึงดูด ลากไว้ดึงไว้ มันเหมือนกับโลกนี้ดึงดูดวัตถุต่าง ๆ ให้ตกลงมา กามราคะดึงดูดใจสัตว์โลกก็เหมือนกันนั่นแหละ พอพ้นอันนี้ไปแล้วเป็นอวกาศแล้วมันก็ไม่ดูด จิตพ้นนี้แล้วก็ไม่ดูด นั่นละพระอนาคามีท่านพ้นนี่แล้วไม่มีอะไรดึงดูด ทีนี้เป็นอัตโนมัติของตัวเองเรื่อย ๆ หมุนเรื่อย คำว่าหมุนก็ไม่ถูกแหละแต่ไม่ทราบจะเอาอะไรมาพูด มันหากรู้อยู่ในตัวเอง ถ้ามีชีวิตอยู่นี้ก็เร่ง ๆ พิจารณาเข้าไปเรื่อยไปได้เร็ว ถ้าสิ้นชีวิตไปแล้วธรรมชาตินั้นก็เป็น

ตัวของตัว ธรรมชาติของตัวเองหมุนตัวเอง จะว่าหมุนหรือว่าอะไรเป็นอัตโนมัติของตัวเองที่จะทำให้ละเอียดเข้าไปจนกระทั่งอวิชชาหมด เป็นไปเอง ๆ ถึงสุดยอดไปเลย แต่ช้าต่างกันกับที่มีชีวิตอยู่เท่านั้น

อย่างที่ว่าเกิด ท่านก็ใช้ตามสมมุติเฉย ๆ นะ ไปเกิดชั้นอวิหา อตัปปา สุทัสสา สุทัสสี ท่านใช้ตามสมมุติ ให้เห็นในปัจจุบันจิตซิเกิดหรือไม่เกิดก็รู้เอง จิตค่อยเคลื่อนย้ายตัวเองโดยลำดับลำดา ๆ โดยหลักธรรมชาติ ๆ มันรู้ในนั้นแล้วว่าเกิดที่ไหนตายที่ไหน ให้เห็นอย่างนั้นซิเห็นชัด ๆ อย่างนั้น แต่เมื่อเวลาท่านแสดงกับโลกที่หูหนวกตาบอดอย่างเรานี้ท่านก็ต้องพูดอย่างนั้นไว้ ว่าไปเกิดในชั้นนั้นชั้นนี้ พอถึงจิตขั้นนั้นแล้วเรื่องความเกิดความตายที่ไหนไม่คำนึงคำนวณแล้ว มีแต่อันเดียวนี่ ๆ ที่จะค่อยหมดปัญหาไป ๆ หมดเรื่อยไปเลย เป็นอย่างนั้นนะ

สิ่งเหล่านี้ผมพูดเฉพาะที่ควรจะพูดนะ โลกสมมุติอันนี้มันแย้งได้ทุกแง่ทุกมุมนั่นแลกิเลสมันไม่ถอยแหละ เวลาเป็นเข้าแล้วก็ยอมกันเอง ที่ว่าไปเกิดในชั้นนั้นชั้นนี้ตรงนี้ละ มันไม่ได้สนใจในภพในชาติอะไร ๆ นี่เวลาจิตไปของจิตแล้วนะ ไม่ได้สนใจในภพในชาติอะไร มีแต่อันเดียวนี่เป็นตัวของตัว ๆ หมุนแล้วผ่านไป ๆ ถึงจุดที่หมดสมมุติแล้วเหรอผ่านออกเท่านั้นเอง สมมุติถึงขั้นอกนิฏฐา นั่นละสมมุติถึงขั้นนั้น อวิชชาไปดับขั้นนั้นสมมุติหมดตรงนั้น

จึงว่าเกิดที่ตรงไหนตายที่ตรงไหนมันพูดยากอยู่นะ ก็ต้องพูดไว้ใครจะฉลาดแหลมคมยิ่งกว่าศาสดาองค์เอก ไปเกิดในชั้นนั้นชั้นนี้ก็บอกไว้ ผู้ที่จะออกจากภพชาตินี้เพราะเป็นอนาคามีแล้วไปเกิดในชาตินั้น ๆ คือไปอยู่ในชั้นนั้นก็ได้ ผ่านจากนี้ก็ไปนั้นเลย ทิ้งร่างอันนี้เสีย ธรรมชาติอันนี้ที่เป็นภูมิของตัวเองก็ไปแล้ว นี่ภูมิของตัวเองนะเป็นตัวของตัวนี่ไป ว่าเกิดก็จะขัดแย้งท่านยังไง ว่าเกิดว่าตายเหมือนภพทั้งหลายซิ ถ้าว่าเกิดก็ต้องมีตายนี่ อันนั้นไม่มีอะไรไปให้เกิดให้ตาย มีแต่ลอกอวิชชาออก ๆ มีอะไรเกิดอะไรตายอยู่ในนั้นเห็นได้ชัด ๆ อยู่นั้น แต่ธรรมดาเรานี้มันเกิดมันตายจริง ๆ นี่ชัดเจน เมื่ออันนี้ชัดเจนแล้วอันนั้นก็ชัดเจนเหมือนกันแล้วจะเอาอะไรมาค้านกัน ให้เห็นอย่างนั้นซิการปฏิบัติ

อ๋อ ภพนี้เป็นภพเกิดภพตาย ในขั้นเหล่านี้เป็นขั้นเกิดขั้นตายมันก็รู้ชัด ๆ ของมัน พอถึงขั้นนี้แล้วจะไปเกิดตรงไหนไปตายตรงไหนจิตก็เห็นของจิต จับติดกันไปเรื่อย ๆ นี่ว่าไงเหมือนกับว่ามีแต่ลอกออกปอกออก ๆ อวิชชาลอกออกเรื่อย ๆ หมุนไปเรื่อยลอกไปเรื่อยจนหมด เกิดที่ตรงไหนตายที่ตรงไหน เกิดที่ชั้นอวิหาพอตายที่อวิหาแล้วไปเกิดอตัปปาเหรอ ตายจากอตัปปาไปเกิดสุทัสสาเหรอ ตายจากสุทัสสาแล้วไปเกิดอกนิฏฐาเหรอ ตายจากอกนิฏฐาแล้วจึงไปเกิดในนิพพานอย่างนั้นเหรอ พูดไปก็ยืดยาว ให้ผู้ปฏิบัตินั่นแหละรู้เองเห็นเองถึงชัดประจักษ์ใจ

แล้วคำนี้อย่าลืมนะผมตายไปแล้วจะกังวานในหัวใจของผู้เป็นนั่นแหละ เป็นยังไงผมพูดนี้เรื่องอุตริไหมให้เห็นในตัวเองแล้วมันยอมกันเองแหละน่ะ ถึงขั้นยอมรับว่าเกิดว่าตายก็มีพูดอยู่แล้วนี่ ตรงนั้นเกิดหรือไม่เกิดตายหรือไม่ตาย ให้เห็นอย่างนั้นซิมันถึงชัด โห ชัดจริง ๆ นะ ธรรมพระพุทธเจ้าประกาศไว้ไม่มีเล่ห์มีเหลี่ยมอะไรเลย ไม่มีร้อยสันพันคมเหมือนกิเลสนะ ตรงแน่วต่อความจริงเลย จึงว่าสด ๆ ร้อน ๆ ละซีพระพุทธเจ้านิพพานไปก็ตามเถอะ สด ๆ ร้อน ๆ อยู่นี่เพราะความจริงอริยสัจเป็นตัวของตัวประกาศกังวานอยู่ นี่โรงกลั่นผู้บริสุทธิ์ ชี้เข้าไปตรงนั้นเลย

พุทธศาสนาเราจึงเป็นศาสนาที่เอกสมบูรณ์เต็มที่ อริยสัจเป็นแก่นของศาสนาบริสุทธิ์ได้ทั้งนั้นถ้าลงก้าวเข้าตรงนั้นนะว่างั้นเลย พระพุทธเจ้าจะไม่มีเป็นหมื่น ๆ แสน ๆ ล้าน ๆ ๆ ๆ ได้ยังไง เมื่อมีโรงงานเครื่องกลั่นกรองคืออริยสัจ ๔ พระสาวกก็ดี พระปัจเจกก็ดีไม่พ้นอันนี้นะ ต้องออกจากนี้ด้วยกันทั้งนั้น เป็นแต่เพียงว่าพระปัจเจกท่านเป็นโดยหลักธรรมชาติของท่านเอง หากเป็นในวงอริยสัจไม่เป็นที่อื่น เป็นที่อื่นไปไม่ได้ อริยสัจนี้เท่านั้นเป็นเครื่องยืนยันต้องผ่านนี้ไม่ผ่านนี้เป็นผู้บริสุทธิ์ไม่ได้ว่างั้นเลย ยันคำเดียวนี้เลยชี้นิ้วเลย เพราะฉะนั้นจึงว่าอริยสัจนี่เป็นรากแก้วของศาสนาพุทธเรา

พราหมณ์แก่สุภัททะได้ทูลถามพระพุทธเจ้าว่าศาสนามีเยอะแล้วศาสนาใดจริงศาสนาใดเท็จ โอ๊ย อย่าถามเราไปมาก ถ้าศาสนาใดมีมรรค ๘ ศาสนานั้นเป็นศาสนาที่ทรงมรรคทรงผล สมณะที่ ๑ ที่ ๒ ที่ ๓ ที่ ๔ เกิดขึ้นจากศาสนานี้ ท่านว่าอย่างนั้นนะเวลาท่านจะปรินิพพานมันก็ชัด ๆ อยู่นั่น ท่านย่นเข้ามาอย่าถามเราตถาคตมากเพราะมีเวลาน้อย ผู้นั้นก็พร้อมที่จะบรรลุธรรมอยู่แล้ว เอ้า ให้สำเร็จในคืนวันนี้นะ เอาก็สำเร็จเลย เพราะท่านจ่อเข้าไปอริยสัจแล้วนี่ ท่านจะพุ่งแล้ว

คนข้างในครัวก็ยังมีอยู่เยอะ อุ๊ย สงสาร ทางใกล้ทางไกลอยู่ที่ไหน บ้าน ๔ ชั้น ๕ ชั้นก็ไม่ยอมอยู่ มาอยู่กระต๊อบกระแต๊บในแคร่ในร้านทำไง จึงได้ปลูกกุฏิให้อีกเพื่อให้ได้อยู่กันอย่างนั้นแหละต้องแยกแยะอย่างงั้นซิไม่ใช่เป็นเถรตรงนี่ ปลูกหลังนี้ให้อยู่พอได้อาศัยบ้างเพราะยังไงก็ไม่ถอยนี่มาเรื่อย ๆ จะว่าไง ตกลงก็ต้องทำให้ ดีไม่ดีอาจจะได้ปลูกอีกก็ได้นี่

คนมีราคาเท่าไรเวลาแยก คนมีคุณค่าขนาดไหน มีคุณค่าเท่าไร แล้วไม้เหล่านี้มีคุณค่าเท่าไร แยกปั๊บเดียว แยกด้วยเหตุด้วยผล จะทำอะไรขอให้มีเหตุมีผล เมื่อถึงกาลเวลาที่ควรจะพิจารณาเปลี่ยนแปลงในสิ่งเหล่านี้ให้มันเป็นยังไงให้พิจารณาด้วยเหตุด้วยผล แต่อย่าเป็นแบบสร้างงุ่ม ๆ ง่าม ๆ หาเหตุหาผลไม่ได้นั้นอย่านะ อะไรก็มีแต่สร้าง ๆ หาเหตุผลไม่ได้อันนี้ใช้ไม่ได้เลย คนไม่มีเหตุผลแก้กิเลสไม่ได้นะเอาลงตรงจุดนี้นะ

เอาละนะเลิกกัน

<<สารบัญ

เทศน์อบรมพระ ณ วัดป่าบ้านตาด

เมื่อวันที่ ๒๓ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๕๓๗

สิ่งที่เป็นภัยและทำลายจิตใจ

พูดถึงเรื่องศาสนธรรมของพระพุทธเจ้าก็สมบูรณ์พูนผลอยู่ตลอดมา เช่นเดียวกับแม่น้ำมหาสมุทรมีสมบูรณ์อยู่ตลอดเวลา แต่สิ่งที่เป็นข้าศึกหรือเป็นภัยต่อแม่น้ำนั้นก็มีมากต่อมาก สิ่งที่จะทำให้น้ำสกปรกรกรุงรัง ไม่เป็นที่น่าอาบดื่มใช้สอยได้สะดวกสบายและใสสะอาดนั้นมีมาก สิ่งทำลายน้ำที่บริสุทธิ์ให้กลายเป็นน้ำสกปรกโสโครกมีอยู่ทั่วดินแดน

นี่เรื่องธรรมของพระพุทธเจ้าก็เป็นเช่นนั้นเหมือนกัน มีเต็มอยู่ในแดนโลกธาตุนี้ไม่บกพร่องในธรรมทั้งหลายเลย นี่หมายถึงธรรมในหลักธรรมชาติแท้เป็นอย่างนั้น และธรรมที่เป็นกิริยาก็ได้แก่ที่พระพุทธเจ้าทรงนำมาแนะนำสั่งสอน ก็สมบูรณ์พูนผลไปด้วยเหตุด้วยผล แต่สิ่งที่รกรุงรังซึ่งเป็นข้าศึกต่อศาสนธรรมก็มีอยู่ทุกแห่งทุกหนตำบลหมู่บ้าน ทั้งใกล้ทั้งไกล ทั้งข้างในข้างนอก มีอยู่ทั่วไปหมด สิ่งที่จะทำให้ศาสนามัวหมองหรือขุ่นเป็นตมเป็นโคลนไปก็มีมาพร้อม ๆ กันและทำหน้าที่ของตนอยู่ตลอดเวลา ฉะนั้นจึงไม่ค่อยปรากฏผลเป็นธรรมที่พึงใจแก่ผู้ปฏิบัติบำเพ็ญทั้งหลาย

เพราะในผู้ปฏิบัติบำเพ็ญเสียเองก็เป็นผู้เสาะแสวงหา และกอบโกยเอาสิ่งสกปรกโสมมมาคละเคล้ากับธรรม คือภาคปฏิบัติของตน ให้เต็มไปด้วยสิ่งที่เป็นตมเป็นโคลนอยู่ภายในตัวนั้นแล สมาธิคือความสงบใจให้มีความเย็นจึงเป็นไปไม่ได้ พูดถึงเรื่องปัญญาก็ไม่มียิบ ๆ แย็บ ๆ ก็เพราะสิ่งสกปรกรกรุงรังทั้งหลายเหล่านี้ เข้าคละเคล้ารบกวนทำลาย แล้วไม่มีเพียงรายหนึ่งรายเดียว เฉพาะอย่างยิ่งเราพูดถึงชาวพุทธของเรา ย่นเข้ามาถึงผู้ปฏิบัติก็ไม่พ้นที่จะขวนขวายหาสิ่งสกปรกโสมมเข้ามาทำลายตน ซึ่งเป็นแหล่งที่สถิตแห่งธรรมได้แก่หัวใจแต่ละดวง ๆ นั้น ให้ขุ่นมัวไปตามอารมณ์ต่าง ๆ

คำว่ารูปก็หาประมาณไม่ได้ ซึ่งล้วนแล้วตั้งแต่สิ่งที่เป็นภัยต่อธรรมภายในจิตใจ เสียงก็หาประมาณไม่ได้ กลิ่น รส เครื่องสัมผัส เหล่านี้ซึ่งเป็นเหมือนกับตมกับโคลน ไหลเข้ามาคละเคล้าจนได้ ทำให้จิตใจมีความขุ่นมัวตลอดเวลา ถามหาสมาธิสิ่งเหล่านี้ก็เอาไปกินหมด ถามถึงเรื่องปัญญาสิ่งเหล่านี้ก็เอาไปกินหมด ถามถึงวิมุตติหลุดพ้นยิ่งไม่ปรากฏเลย เพราะสิ่งที่เป็นภัยนี้กลืนเข้าไปเสียหมด ๆ ศาสนาเลยถูกกิเลสตัณหาประเภทต่าง ๆ ที่เต็มอยู่ในสัตว์ในบุคคลกลืนเข้าไป ๆ จนแสดงอากัปกิริยาออกมาภายนอกให้เป็นที่สลดสังเวชมีมากมายเวลานี้

เรียนมากเท่าไรก็ยิ่งสั่งสมสิ่งไม่ดีทั้งหลายคละเคล้าเข้าไปให้มากเพียงนั้น สุดท้ายผู้เรียนมากก็ดี ผู้ไม่ได้เรียนก็ดี แต่ปฏิญาณตนว่าเป็นชาวพุทธนับถือพระพุทธศาสนาก็มีลักษณะเดียวกันหมด เลยไม่ทราบว่าใครยิ่งใครหย่อนกว่ากันในการเสาะแสวงหาธรรม หรือเป็นการเสาะแสวงหากิเลสไปในตัวด้วยกันหมดก็ไม่ทราบได้ นี่ขอให้ท่านนักปฏิบัติทั้งหลายพินิจพิจารณา เราเป็นพระนักปฏิบัติอย่าเสาะอย่าแสวงหาอารมณ์ที่กล่าวมาเหล่านี้ ซึ่งเป็นภัยต่อจิตใจมาแต่กาลไหน ๆ ธรรมของพระพุทธเจ้าก็ทรงประกาศโทษแห่งสิ่งเหล่านี้มาประจำกับศาสนธรรม ไม่เคยขาดวรรคขาดตอนเลย สิ่งเหล่านี้ก็ยังเป็นภัยต่อสัตว์โลกอยู่จนได้ เพราะการเสาะแสวงหาด้วยอำนาจแห่งการเชื่อฝ่ายต่ำนั้นแล จึงทำให้ได้ขวนขวายเข้ามาสู่ใจของตนโดยไม่รู้เนื้อรู้ตัว

การปฏิบัติธรรมแทนที่จะเกิดผลเกิดประโยชน์ก็มีแต่โทษภายในตัวไปเสีย เมื่อถามถึงศาสนาก็เลยไม่ทราบว่าศาสนาคืออะไรอยู่ที่ไหน เพราะมีแต่สิ่งเหล่านี้คละเคล้าไปจนหมด ของปลอมกลายเป็นของจริงเข้าสิงสถิตอยู่ภายในจิตใจของผู้ปฏิบัติธรรมเสียโดยสิ้นเชิง ธรรมเลยไม่ค่อยปรากฏในหัวใจ นี่เป็นที่น่าวิตกมาก ขอให้ท่านทั้งหลายคิดให้ดี

ผมน่ะแก่มาทุกวัน ๆ ก็ยิ่งเป็นห่วงวิตกกังวลกับเพื่อนฝูงในวงปฏิบัติของเรามากขึ้นเพียงนั้น เพราะจะไม่ได้หน้าได้หลัง จะมีแต่สิ่งเหล่านี้เข้าไปคละเคล้าภายในจิตใจ คำว่ามรรคว่าผลว่าสมาธิปัญญา จะไม่ค่อยปรากฏและไม่ปรากฏแล้วเวลานี้ การปฏิบัติธรรมก็สักแต่ว่าเป็นกิริยา เดินจงกรมก็มีแต่ความเคลื่อนไหวเป็นกิริยา แต่กิเลสเข้าไปทำงานอยู่ในวงงานอันนั้นโดยไม่รู้เนื้อรู้ตัว นั้นมากยิ่งกว่าความเพียรจะแสดงตัวออกได้ทีละนิดละหน่อย ว่านั่งสมาธิก็เหมือนกัน วงงานแห่งการทำงานในวงสมาธิก็มีแต่สั่งสมอารมณ์ กว้านหาอารมณ์นั้นกว้านหาอารมณ์นี้มา ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นอารมณ์ที่เป็นข้าศึกของความสงบเย็นใจ จึงหาสมาธิไม่ได้ ภาวนาสักเท่าไรก็ได้แต่อารมณ์เหล่านี้เข้ามาครุ่นมาคิดมานึกมาฝันวาดภาพอยู่ภายในตัวเองนั้นแล ซึ่งล้วนแล้วตั้งแต่เป็นภาพของกิเลสทำงาน นี่จึงน่าสลดสังเวชเอามากนะ

ผู้ปฏิบัติยังเสียดายอารมณ์เหล่านี้อยู่แล้วจะก้าวไม่ออก อารมณ์เหล่านี้พระพุทธเจ้าทุก ๆ พระองค์แสดงไว้เต็มเม็ดเต็มหน่วยว่าเป็นภัยร้อยเปอร์เซ็นต์ คำว่ารูปอย่างเดียวนั้น รูปไหนที่ไม่เป็นภัย เพราะใจชอบหมด ใจชอบรูปไหน ๆ ก็เป็นภัยกับรูปนั้น ๆ มาเป็นภัยต่อใจเสียเอง แล้วรูปที่เห็นว่าเป็นภัยมากเท่าไรจิตใจยิ่งชอบยิ่งรัก รูปที่พระพุทธเจ้าทรงตำหนิมากเท่าไรว่าเป็นภัยต่อจิตใจ ต่ออรรถต่อธรรม ผู้ปฏิบัติหรือเราเสียเองยิ่งชอบมากในรูปประเภทนั้น เพราะฉะนั้นจะมีมากมีน้อยเพียงไรก็ตามคำว่ารูป ๆ ก็รวมตัวกันมาเป็นภัยต่อจิตใจเสียทั้งมวล แล้วจะหาความสงบร่มเย็นมาจากไหน

คำว่าเสียงก็เหมือนกัน เสียงหาประมาณไม่ได้ แต่เสียงใดที่เป็นเสียงธรรมดา ๆ จิตใจก็ไม่ชอบ แต่ไปชอบเสียงที่เป็นภัยต่ออรรถต่อธรรมต่อจิตใจนั้นแล มีมากมีน้อยเท่าไรกว้านเข้ามาเผาหมดภายในหัวใจดวงนี้ กลิ่น รส เครื่องสัมผัส ก็เป็นเช่นเดียวกัน สิ่งเหล่านี้อันใดที่ไม่เป็นภัยจิตไม่ชอบ ไปปักลงไปและไปคิดลงไปในจุดนั้น ไปสั่งสมจุดนั้น ไปสนใจในจุดนั้น ถ้าเสียง กลิ่น รส เครื่องสัมผัสใด ที่เป็นภัยต่อจิตใจตามหลักธรรมที่ทรงแสดงไว้แล้ว จิตใจย่อมชอบในสิ่งนั้น ๆ เพราะกิเลสทำให้ชอบ ขอให้ทุกท่านจำเอาไว้

เราเองนั้นมุ่งอรรถมุ่งธรรมมาด้วยกัน ตั้งหน้าตั้งตามาเสาะแสวงหาอรรถหาธรรม ไม่ตั้งหน้าตั้งตามาเสาะแสวงหารูป เสียง กลิ่น รส เครื่องสัมผัส ซึ่งเป็นตัวภัยนี้เลย แต่ทำไมจิตใจมันถึงกลมกลืนกันกับภัยนี้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันโดยไม่รู้เนื้อรู้ตัวตลอดมา จนกระทั่งถึงว่าธรรมที่เรามุ่งหวังอย่างแรงกล้ามาโดยลำดับลำดานั้น ไม่ค่อยจะปรากฏรสชาติขึ้นมาภายในจิตใจเลย ก็เพราะสิ่งเหล่านี้กลืนเอาไปกินหมด นี่ละมันลำบากการปฏิบัติธรรม เพราะกิเลสก็มีรสชาติมากที่จะหลอกลวงสัตว์โลกให้ล่มจมกับมันได้เกินกว่าธรรมจะเข้าแทรกถึง ในเวลาเริ่มแรกมีแต่สิ่งเหล่านี้ทำงานทั้งนั้น

อวัยวะของเรามีทุกสัดทุกส่วน พร้อมแล้วที่จะรับสิ่งเหล่านี้เข้ามาเป็นภัยต่อตนเอง ถ้าว่ารูปหรือตาเราก็มีเสีย เสียงหรือหูเราก็มีเสีย เครื่องรับกันที่จะมาเป็นภัย เครื่องต้อนรับที่จะมาเป็นภัยเผาไหม้ตัวเอง กลิ่นเป็นยังไง จมูกเราก็มีเสีย รส ลิ้นก็มีเสีย ความเย็นร้อนอ่อนแข็ง กายของเราที่คอยสัมผัสสัมพันธ์ก็มีเสีย รวมแล้วใจผู้คอยสัมผัสสัมพันธ์ก็มีเต็มตัวอยู่นั้น คอยแต่จะรับทราบคอยแต่จะรู้จะยึดจะถือจะปักใจลงในสิ่งนั้น ๆ มันจึงมีแต่ภัยเต็มตัว

นี่ละที่ว่าการบำเพ็ญธรรมลำบาก เพราะสิ่งที่เป็นภัยมันกลมกลืนไปด้วยกัน ยากที่จะแยกจะแยะให้รู้ว่าอะไรเป็นภัย อะไรเป็นคุณ ผลสุดท้ายก็มีตั้งแต่ภัยเต็มหัวใจ ผู้ปฏิบัติจึงไม่ค่อยรู้เรื่องรู้ราวอะไร นี่เฒ่าแก่มาเท่าไรก็ยิ่งเป็นห่วงเป็นใยหมู่เพื่อน แล้วสิ่งที่ล่อแหลมต่อธรรมนั้นมีมากขึ้นทุกวัน ๆ แล้วก็พอใจอีกด้วย กิเลสตัวทำให้พอใจมันมี ส่วนธรรมที่ทำให้พอใจมีน้อยมาก คิดได้เป็นชั่วขณะแต่ละครู่ละยามเท่านั้น ต่อจากนั้นมันก็มีแต่เรื่องของกิเลสทำงานบนหัวใจเสีย

ศาสนาถึงจะว่ามีสมบูรณ์พูนผลเทียบกันกับน้ำมหาสมุทรทะเลหลวงก็ตาม แต่ก็ไม่พ้นที่จะคละเคล้าด้วยสิ่งสกปรกโสมมเหล่านี้ จึงแสดงตัวออกมาเป็นน้ำที่บริสุทธิ์ สมาธิปัญญาที่บริสุทธิ์ผุดผ่องตามขั้นภูมิของตนไม่ได้ ก็เพราะสิ่งเหล่านี้กวน สิ่งเหล่านี้คละเคล้า แต่เรื่องอรรถเรื่องธรรมนั้นเราหาประมาณไม่ได้แล้ว คำว่ากว้างว่าลึกซึ้งของธรรมมีอยู่ตลอดมา แต่ผู้ที่จะอาจเอื้อมฝ่าฝืนอุปสรรคดังที่กล่าวมาแล้วนี้ ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นภัย ให้ก้าวเข้าสู่อรรถสู่ธรรม

ด้วยความอุตส่าห์พยายาม ความบึกความบึนนั้น มีกำลังน้อยและไม่มีกำลัง ทั้งความโง่เขลาเบาปัญญาก็ไม่ทันกับกิเลสที่เป็นตัวฉลาดแหลมคมบนหัวใจเรา มันจึงลำบากต่อการปฏิบัติ

เพราะฉะนั้นผู้ปฏิบัติจงเป็นผู้เอาจริงเอาจัง ประหนึ่งว่าโลกนี้ไม่มี ตาก็เหมือนไม่มีอะไรดู หูเหมือนไม่มีอะไรฟัง จมูก ลิ้น กาย เหมือนไม่มีอะไรมาสัมผัสสัมพันธ์ ให้มองเห็นความสัมผัสสัมพันธ์อยู่ระหว่างจิตกับอารมณ์ที่สัมผัสสัมพันธ์กับธรรมบทใด ให้จิตรู้ด้วยความมีสติอยู่ตรงนั้น ๆ นั่นละจะเริ่มเห็นความแปลกประหลาดของใจถ้ามีสติจดจ่อ ต้องเอาจริงเอาจัง

การฆ่ากิเลสฆ่าเล่น ๆ ไม่ได้ กิเลสเป็นสิ่งที่แหลมคมมาก เป็นสิ่งที่มีอานุภาพมากที่สุด ไม่เช่นนั้นไม่ครอบหัวใจสัตว์โลกได้ทั่วแดนโลกธาตุตลอดมาและยังจะตลอดไป ก็เพราะความฉลาดแหลมคม มีกลมายาหลายด้านหลายทางหลายสันพันคม ส่วนหยาบก็มีกลมายาหลอกสัตว์ให้ติด ส่วนกลางก็มีกลมายาหลอกสัตว์ให้ติด ส่วนละเอียดก็ยิ่งมีกลมายาอันละเอียดแหลมคมมากทำสัตว์ให้ติดได้ ๆ เช่นเดียวกันหมด เพราะฉะนั้นสัตว์จึงไม่สนใจที่จะก้าวออกจากความหลอกลวงต้มตุ๋นของมัน เข้าสู่แดนแห่งความบริสุทธิ์พุทโธคือธรรมทั้งแท่งได้ ก็เพราะอันนี้เอง

ผู้ปฏิบัติต้องหนักแน่นเรื่องสติ อย่าให้ขาดวรรคขาดตอน จิตไม่มีสติรู้เฉย ๆ ก็เหมือนกับคนบ้านั่นดูเอา นั่นแหละสติไม่มีเป็นบ้าร้อยเปอร์เซ็นต์ สติไม่มีเลยเป็นบ้าร้อยเปอร์เซ็นต์ ดังที่เราเห็นอยู่ตามถนนหนทาง สติเรานี้มีอยู่ธรรมดาของคนมีกิเลส มันไม่ใช่เป็นสติธรรมดาของคนมีธรรม สติธรรมดาของคนมีกิเลสย่อมรู้ไปตามเรื่องของกิเลสไปหมด ๆ ถ้าสติของคนมีธรรมระลึกรู้ตัวเสมอ อะไรเข้ามาสัมผัสสัมพันธ์ระลึกรู้ตัวอยู่เรื่อย ๆ แล้วพยายามแก้ไขดัดแปลงกันเรื่อย ๆ ระมัดระวังไปเรื่อย ๆ นี่สติของผู้มีธรรมต่างกันอย่างนี้ จงเป็นผู้มีสติของผู้มีธรรมจะได้รักษาตัวคุ้ม ไม่งั้นรักษาไม่ได้ กิเลสจะกลืนไปหมด เหมือนเอาน้ำในมหาสมุทรทะเลมีแต่ขุ่นเป็นตมเป็นโคลนไปหมด กว้างลึกขนาดไหนก็ไม่พ้นสิ่งสกปรกโสมมที่จะคละเคล้าจนได้นั้นแหละ

ธรรมของพระพุทธเจ้ายิ่งกว้างลึกซึ้งยิ่งกว่ามหาสมุทรทะเลหลวงก็ตาม แต่สิ่งที่จอมปลอมซึ่งเป็นคู่เคียงกันเป็นข้าศึกกัน มันก็คละเคล้าได้ตลอดไปหมด ไม่ว่าจะลึกตื้นกว้างแคบขนาดไหน กิเลสนี้เป็นเอื้อมถึงทั้งนั้น ถ้าไม่มีธรรมเหนือมันแล้วเป็นเช่นนั้น เพราะฉะนั้นจึงต้องตั้งสติสตังให้ดี ตั้งหน้าตั้งตา

ตา หู จมูก ลิ้น กาย ของเรานี้มีให้เหมือนไม่มี อย่าเสียดายใช้ในสิ่งไม่เกิดประโยชน์อะไร อย่าเสียดายฟัง อย่าเสียดายความสัมผัสสัมพันธ์ เพราะสิ่งเหล่านี้เคยเกิดมากับตัวของ

เราแล้วตั้งแต่วันเกิดมาจนกระทั่งบัดนี้ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใช้มาตั้งแต่วันเกิดจนกระทั่งบัดนี้ ได้ผลประโยชน์อะไรบ้าง มีแต่กิเลสเอาไปใช้จะได้ผลประโยชน์อะไร ดูก็เพื่อกิเลส ฟังก็เพื่อกิเลส กลิ่นก็เพื่อกิเลส รสก็เพื่อกิเลส ทุกสิ่งทุกอย่างมันเพื่อกิเลสไปเสียหมด ไม่ได้เพื่อธรรม เพราะฉะนั้นจึงไม่มีคำว่าจืดจาง

กิเลสได้อาหารเท่าไรก็ยิ่งรุนแรงขึ้น มีกำลังมากขึ้นทำให้คนหลงเข้าไปเรื่อย ๆ คนหลงก็คือเรานั้นแลเป็นผู้หลง คนอื่นคนใดก็เป็นเรื่องของใครของเราไป แต่เราผู้ปฏิบัติหลงนี่ซิรู้สึกว่ามันผิดแปลกจากโลกเขา โลกที่เขาไม่ได้ปฏิบัติเขาหลงก็เป็นอีกอย่างหนึ่ง ไอ้เราผู้ปฏิบัติหลงนี้มันเกินเหตุเกินผลเกินประมาณ จึงขอให้พากันตั้งอกตั้งใจให้ดี

ศาสนาของพระพุทธเจ้าอย่ามองที่อื่น ให้มองดูใจของเรานั่นแหละ น้ำมหาสมุทรทะเลก็เป็นน้ำมหาสมุทรทะเล น้ำอรรถน้ำธรรมนั้นจะลึกตื้นหยาบละเอียดแค่ไหน มีใจเท่านั้นเป็นผู้หยั่งทราบ สิ่งอื่นสิ่งใดมาหยั่งทราบไม่ได้ เพราะฉะนั้นท่านจึงเรียกว่าธรรมเกิดกับใจ ใจมีธรรมคือใจเป็นนักรู้ที่จะคอยสอดส่อง ที่จะคอยสัมผัสสัมพันธ์กับธรรมทั้งหลายที่เกิดขึ้นกับตน นอกนั้นรู้ไม่ได้ เพราะฉะนั้นจึงต้องปรับปรุงจิตใจของเราให้เข้าในระบบที่ควรจะเป็นไปได้ในความรู้ความเห็นธรรมทั้งหลาย

เช่น คำว่าสมาธิ ๆ นี่ในแบบในตำรับตำราท่านก็ชี้เข้ามาในหัวใจของผู้ปฏิบัตินี้แล ทำไมใจจึงจะมีสมาธิ ถ้าไม่มีสติรักษาจิตเป็นสมาธิไม่ได้ จิตที่จะเป็นสมาธิจิตต้องมีความแน่วแน่ต่ออารมณ์ใดอารมณ์หนึ่งเกาะไว้ติด เช่น พุทโธ เป็นต้น คำบริกรรมคำใดก็ตามต้องเกาะไว้อย่างติดแน่น มีสติบังคับไม่ให้พลัดพรากจากกัน นี่เรียกว่าจิตเกาะติดในธรรม แล้วธรรมนั้นก็จะมีความเกี่ยวเนื่องหรือต่อเนื่องกันเป็นลำดับลำดา พลังของธรรมก็ปรากฏขึ้นมาเป็นจิตใจที่แน่นหนามั่นคงขึ้นโดยลำดับลำดา เพราะความสืบเนื่องกันแห่งความมีสติ นี่มีได้เป็นสมาธิได้ถ้าจิตมีการสืบเนื่องกันอยู่อย่างนี้

ดังที่เคยพูดให้ฟังเสมอเวลาไปอยู่ในสถานที่กลัว ๆ ห้ามจิตไม่ให้คิดออกหาสิ่งที่กลัว เช่นเสือเป็นต้น กลัวมากเท่าไรยิ่งหันเข้ามาสู่ภายในจิตใจให้ยึด เช่น ใจอยู่ในขั้นพุทโธก็ให้ยึดอยู่กับพุทโธจนติดแน่นเลย เป็นตายเสียสละหมด จิตไม่ยอมคิดออกหาสิ่งที่เป็นอันตรายมีเสือเป็นต้น คิดอยู่กับพุทโธคำเดียวติดแนบอยู่นั้น แล้วพุทโธเมื่อได้สัมผัสสัมพันธ์กันกับใจโดยสืบต่อกันอยู่แล้วไม่ขาดวรรคขาดตอนก็สร้างผลขึ้นมา สร้างผลขึ้นมาให้เกิดความแน่นหนามั่นคงขึ้นเรื่อย ๆ จนกระทั่งแน่นปึ๋งเลย ทีนี้จะคิดไปถึงเสือก็แล้ว คิดไปอะไรก็แล้ว เมื่อกำลังของธรรมกับใจได้เข้าสัมผัสกันแล้วมีกำลังมาก ทีนี้จิตจะเป็นสมาธิก็แบบเดียวกันนี้ จิตจะเป็นสมาธิคือจิตสงบแน่วแน่ เป็นกำลังใจขึ้นมาเป็นลำดับลำดาจนมีความแน่นหนามั่นคง ก็ต้องเป็นขึ้น

มาจากการตั้งสติอย่างเหนียวแน่น ไม่ให้พลัดพรากจากกันนี้แล นี่ผู้นี้เป็นผู้จะได้ชมสมาธิไม่สงสัย

ถ้าตั้งสติแบบขาดวรรคขาดตอนแล้วแต่จะคิดได้เมื่อไร คิดไปตามโลกตามสงสารให้กิเลสตัณหาเอาไปถลุงเสียทั้งวัน แล้วแย็บเข้ามาหาพุทโธ ธัมโม สังโฆชั่วระยะวินาทีเดียวก็ไม่ได้ จากนั้นกิเลสก็เอาไปถลุงเสียอย่างนี้ จนกระทั่งวันตายก็ไม่มีสมาธิปรากฏขึ้นในใจเลย เอ้าจำให้ดีในคำบทนี้ ถ้าต้องการอยากชมสมาธิ ให้บำเพ็ญเหตุดังที่กล่าวนี้จะไม่ไปไหนแน่นอน ต้องรู้ต้องเห็น

อุบายวิธีการต่าง ๆ ก็เคยได้อธิบายให้ฟังแล้ว เช่น อดนอน ผ่อนอาหาร อดอาหารนี้เป็นวิธีการอันหนึ่ง คือเป็นเครื่องหนุนให้ความเพียรของเราสะดวกขึ้น ความเพียรขลุกขลัก ๆ เมื่อมีสิ่งหนุนมัน ฝ่ายกิเลสมากความเพียรย่อมไม่สะดวก เพราะฉะนั้นจึงตัดสิ่งที่จะหนุนฝ่ายกิเลสให้เบาลง ๆ เช่น อดนอนก็เพื่อจะทรมานร่างกายนั่นเองจะเป็นอะไรไป ไม่ให้มันสมบูรณ์เต็มที่กิเลสจะเอาไปใช้หมด ต้องให้มีอดหลับอดนอน จากนั้นก็ผ่อนอาหาร เมื่อผ่อนอาหารกำลังร่างกายไม่ค่อยมี ก็เรียกว่าตัดกำลังกิเลสลงไป ที่จะก้าวเดินของกิเลส เครื่องมือของกิเลสไม่สะดวก ทางธรรมะสะดวกกว่า ธรรมะก็ก้าวไปได้ อดอาหารเหมือนกัน วิธีทรมานนี่เป็นวิธีตัดทอนกิเลสประเภทต่าง ๆ ให้ลดกำลังลงไปเพื่อธรรมจะได้ก้าวออกไปนั้นแล ให้พากันจำไว้ให้ดี

การตั้งจิตให้เป็นสมาธินี้เป็นของลำบากอยู่ไม่น้อยเหมือนกัน เมื่อเป็นสมาธิแล้วที่จะก้าวออกสู่ปัญญานั้น ถึงจะได้ดึงได้ลากออกก็ลากออกจากความสงบ ไม่ใช่ลากออกจากฟืนจากไฟ เป็นลากออกจากความสงบโดยเจ้าของถือว่าเย็นใจสบายใจแล้ว ไม่อยากออกทำงาน จึงต้องได้ลากได้เข็นกันออกไปพิจารณาถึงเรื่องธาตุเรื่องขันธ์ เรื่อง **อนิจฺจ ทุกฺข อนตฺตา** อสุภะอสุภังในร่างกายของเขาของเราทั่วโลกดินแดน เอามาพินิจพิจารณาเทียบเคียงกันให้ได้สัดได้ส่วนแล้วจิตก็มีความแยบคาย แยกแยะสิ่งนั้นสิ่งนี้เข้าไปแล้วก็มีความละเอียดแหลมคมเข้าไป เพราะความรู้ของปัญญากับความรู้ของสมาธินี้ต่างกันมากทีเดียว ต่างกันไปเป็นลำดับ เริ่มขั้นปัญญาก็เริ่มรู้สึกแปลกแล้วจากขั้นสมาธิ ยิ่งมีความละเอียดลออเข้าไปเท่าไรปัญญานี้เป็นธรรมชาติที่บุกเบิกความโง่เขลาเบาปัญญาของตัวเอง เหมือนกับเมฆหมอกที่ปิดบังอยู่ท้องฟ้าอากาศ เมื่อเมฆหมอกกระจายออกไปแล้ว ย่อมมองเห็นท้องฟ้าอากาศสะดวกสบาย นี่ก็เหมือนกันอารมณ์ต่าง ๆ มันครอบอยู่ในภายในจิตใจ เมื่อปัญญาได้ส่องทะลุเข้าไป ๆ ก็ย่อมมีความสว่างกระจ่างแจ้งขึ้นไป นี่เรียกว่าปัญญา

ปัญญาเราจะไปหาที่ไหน ถ้าไม่หาที่ใจตามวิธีการซึ่งพระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนไว้แล้วทุก

แง่ทุกมุมไม่ผิด อุบายแห่งวิธีการที่จะทำจิตใจให้สงบก็มีถึง ๔๐ ห้องดังที่เคยอธิบายให้ฟังแล้ว อุบายใดในธรรมข้อใดบทใดที่จะถูกเหมาะสมกับจริตของตนก็ทำเพื่อความสงบ ต่อจากนั้นสิ่งเหล่านี้แม้จะเป็นอารมณ์ของสมถะก็ตาม เมื่อปัญญาก้าวเดินแล้วสิ่งเหล่านี้ก็กลายเป็นเรื่องอารมณ์ของปัญญา เป็นงานของปัญญาไปได้โดยไม่ต้องสงสัย คำว่าอสุภะอสุภังก็คือร่างกายของเรานี้ ก็พิจารณาเข้าไปนี้ให้เห็นชัดตามเป็นจริงของมัน แล้วแยกแยะออกไป ปัญญาจะก้าวเดิน

เมื่อปัญญาก้าวเดินแล้วความสว่างกระจ่างแจ้งของจิตนั้นจะค่อยเบิกกว้างออกไป ๆ ไม่มีสิ้นสุดเหมือนกัน ปัญญาก็ไม่มีสิ้นสุด จนกระทั่งวิมุตติหลุดพ้นเสียเมื่อใดแล้ว คำว่าสิ้นสุดก็สุดที่กิเลสเอื้อมไม่ถึงนั่นแล แต่เรื่องปัญญาจะให้สิ้นสุดโดยลำพังตนเองนั้นไม่สิ้นสุด อะไรมาสัมผัสจะรับทราบไปตลอด ๆ ทั้ง ๆ ที่กิเลสไม่มี ไม่ได้สู้กับกิเลสแหละ แต่เป็นเรื่องของปัญญาทำหน้าที่ของตนเอง เพียงไม่เรียกว่ามรรคเท่านั้นเอง เพราะคำว่ามรรคทางแก้กิเลส เครื่องมือแก้กิเลส เมื่อกิเลสสิ้นลงไปแล้วไม่เรียกว่ามรรค เป็นสมบัติของจิตวิมุตตินำออกใช้ต่อโลกต่อสงสาร เวลามีความจำเป็นแล้วก็นำออกมาใช้ เมื่อหมดความจำเป็นแล้วก็ระงับดับไปเองตามหลักธรรมชาติของตน

ธรรมที่กล่าวมาเหล่านี้อยู่ที่ไหน อยู่ที่ผู้ปฏิบัติ เราอย่ามองดินฟ้าอากาศ เราอย่ามองคัมภีร์ อย่ามองว่าผู้เรียนมากเรียนน้อยจะเป็นผู้ทรงคุณสมบัติ ไม่ได้ขึ้นอยู่กับเรียนมากเรียนน้อย ไม่ได้ขึ้นอยู่กับดินฟ้าอากาศ แต่ขึ้นอยู่กับผู้ที่เข้าอกเข้าใจในธรรมทั้งหลายที่ได้ยินได้ศึกษามาแล้ว มาปฏิบัติตัวเองให้เป็นผลขึ้นมาภายในใจ เป็นสมาธิขึ้นมา เป็นปัญญาขึ้นมา แล้วก็เป็นวิมุตติขึ้นมาภายในจิตใจนี้ต่างหาก ไม่ได้เป็นขึ้นจากที่ไหน

การเรียนใครเรียนก็รู้ เด็กเรียนก็รู้ ผู้ใหญ่เรียนก็รู้ ผู้หญิงผู้ชายเรียนรู้ทั้งนั้นไม่ว่าทางโลกทางธรรม เพราะเรียนให้รู้ แต่มันเพียงจำได้เฉย ๆ ถ้าไม่นำมาประกอบปฏิบัติตนเองขึ้นไปให้เป็นเนื้อเป็นหนัง ก็เป็นเนื้อเป็นหนังขึ้นมาไม่ได้ เช่นเดียวกับแบบแปลนแผนผังจะเขียนสักเท่าไรก็ได้ เต็มห้องเต็มหับก็ไม่เกิดประโยชน์เป็นบ้านเป็นเรือนเป็นตึกเป็นห้างขึ้นมาไม่ได้ เพราะไม่มีภาคปฏิบัติ ถ้ามีภาคปฏิบัติแล้วจะทำให้ได้สักกี่ชั้นก็ได้

นี่ก็เหมือนกัน ภาคปริยัติได้แก่การศึกษาเล่าเรียนมา เรียนสมาธิเป็นยังไงท่านก็บอกวิธีการ แล้วนำมาปฏิบัติตามวิธีที่เรียนมานั้น การก้าวเดินทางด้านปัญญาเดินยังไง พิจารณาตามทางที่ท่านแนะนำสั่งสอนเอาไว้ก็รู้เห็นขึ้นมา นี้คือภาคปฏิบัติ ท่านจึงเรียกว่าปริยัติ ได้แก่การศึกษาเล่าเรียนเพื่อรู้เข็มทิศทางเดิน ปฏิบัติ แล้วดำเนินงานไปตามที่เรียนมาแล้วนั้น ปฏิเวธหรือปฏิเวธธรรมจะรู้แจ้งไปโดยลำดับลำดาจนกระทั่งถึงวิมุตติหลุดพ้น เรียกว่ารู้แจ้งแทงตลอด

เรียกว่าปฏิเวธธรรม รู้แจ้งแทงตลอด ไม่นอกเหนือไปจากธรรมทั้งสามประการนี้เลย เพราะเกี่ยวโยงกัน

ธรรมทั้งสามประการนี้อยู่ในวงศาสนาแยกไม่ออก ถ้าใครไปแยกปริยัติเป็นอย่างหนึ่ง แยกปฏิบัติไปอย่างหนึ่ง ไม่ให้ทำงานประสานกันแล้วก็เรียกว่าศาสนานี้ขาดมรรคขาดผลขาดวรรคขาดตอน ศาสนาขาดตาเต็งตาชั่ง ไม่ใช่ศาสนาที่เต็มเม็ดเต็มหน่วยเต็มตาเต็งตาชั่งดังที่พระพุทธเจ้าทรงสอนไว้ ถ้าอยากให้เต็มเม็ดเต็มหน่วยก็ต้องมีปริยัติ แล้วการศึกษาเล่าเรียนมาแล้วก็ต้องปฏิบัติ ปฏิบัติปรากฏผลขึ้นมาแล้วก็เป็นปฏิเวธขึ้นมาโดยลำดับ นี้แลศาสนาที่ทรงมรรคทรงผลทรงอยู่กับผู้มีธรรมทั้งสามประเภทนี้เกี่ยวโยงกัน เบื้องต้นก็สองประเภท คือปริยัติกับปฏิบัติก่อน เมื่อพอสมควรแก่ผลที่จะรู้จะเห็นแล้วก็ย่อมเกิดขึ้นไปเอง ๆ เรื่อย ๆ จนกระทั่งถึงวิมุตติหลุดพ้น พ้นขึ้นที่ใจนี้เองไม่พ้นที่ไหน

เราทั้งหลายเห็นศาสนาว่าเป็นอย่างไรทุกวันนี้ ปฏิบัติมานานแล้ว บวชมานานแล้ว เห็นศาสนาเป็นอย่างไรเราอยากถามข้อนี้เหลือเกิน โลกถึงได้ตื่นได้เต้นเป็นบ้ากับเรื่องของกิเลสตัณหาเอานักหนา จนไม่มีวันมีคืนยืนเดินนั่งนอน จะเป็นบ้ากันทั้งโลกแล้วเวลานี้ เรายังไม่รู้อยู่หรือว่ากิเลสหลอกคนได้ขนาดไหน ธรรมะซึ่งเป็นของเลิศเลอขนาดไหนเทียบกันไม่ได้เลยกับกิเลส แต่ทำไมจึงไม่มีใครสนใจ นั่นก็เพราะรสชาติของกิเลสมันครอบงำไว้หมด

ประหนึ่งว่าน้ำในบึงในบ่ออันใหญ่โตและลึกกว้างขวาง น้ำเต็มบึงเต็มบ่อที่สะอาด แล้วถูกจอกแหนปกคลุมไว้บาง ๆ ข้างหน้าเท่านั้น ใครมองมาจากไหนก็เห็นแต่จอกแต่แหนอยู่บนน้ำนี้เสีย ไม่มองเห็นน้ำซึ่งอยู่ใต้จอกแหนนั้นเลย เพราะฉะนั้นจอกแหนจึงเป็นความที่เด่นมากในบึงนั้น ไม่มีอะไรจะเด่นยิ่งกว่าจอกกว่าแหนที่ปกคลุมหุ้มห่อน้ำไว้ ฉันใดก็เหมือนกันธรรมของพระพุทธเจ้าเต็มบึงเต็มบ่อ เต็มหัวใจของโลกเต็มโลกธาตุก็ตาม แต่อำนาจแห่งความโลภความโกรธความหลงราคะตัณหาซึ่งเปรียบเหมือนกับจอกกับแหนนี้ ปกคลุมหุ้มห่อไว้หมดในหัวใจแต่ละดวง ๆ เวลากระดิกออกมาจึงเห็นแต่จอกแหนคือกิเลสนี้ทั้งนั้น เห็นแต่รูปแต่เสียงแต่กลิ่นแต่รสเครื่องสัมผัส ว่าเป็นของประเสริฐเลิศเลอไปเสียสิ้น ๆ เรื่องอรรถธรรมที่จะแก้สิ่งเหล่านี้มองไม่เห็น บึงทั้งบึงก็ไม่มีความหมายอันใดมีแต่จอกแต่แหน

นี้เหมือนกันธรรมของพระพุทธเจ้าจะลึกซึ้งเลิศเลอขนาดไหนก็ตามก็ไม่มีความหมาย เพราะจอกแหนได้แก่กิเลสตัณหาประเภทต่าง ๆ มันปกคลุมหุ้มห่อไว้หมด ไม่ให้มองเห็นความอัศจรรย์ของธรรมเลย ให้เห็นแต่จอกแต่แหนคือกิเลสทั้งมวลไปเสีย เพราะฉะนั้นศาสนาจึงกลายเป็นจอกเป็นแหนไปหมดตามกิเลสกลืนไป ๆ นั่นแลจะเป็นอะไรไป

การเรียนทุกวันนี้ใครจะเรียนมากยิ่งกว่าพวกนักบวชเราเรียนธรรม แต่มันไม่เรียนแต่ธรรมน่ะซิ ยังเรียนทางโลกด้วย นำโลกเข้ามา เอามาคละเคล้ากลืนธรรมไปเรื่อย ๆ ธรรมจนไม่มีเหลือแล้วเวลานี้ เรียนมากเท่าไรกิเลสยิ่งมาก ราคะตัณหายิ่งมาก ความทะเยอทะยานยิ่งมาก ก็เรียนเพื่อกิเลสไม่ได้เรียนเพื่อธรรม ถ้าเรียนเพื่อธรรมก็อย่านำวิชากิเลสเข้ามาคละเคล้าและกลืนธรรม เรียนแล้วต้องปฏิบัติตามหลักธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอน เห็นสิ่งทั้งหลายเหล่านั้นซึ่งพระองค์แสดงไว้แล้วว่าเป็นภัย ว่าเป็นภัยเช่นเดียวกับพระพุทธเจ้า แล้วกำจัดมันด้วยการระมัดระวังรักษา ด้วยการกำจัดด้วยทุกวิถีทางที่จะทำได้ สิ่งเหล่านี้มันก็ค่อยหมดไป ๆ จากจิตใจ จิตใจก็ค่อยเด่นขึ้นมา ให้ปรากฏของอัศจรรย์ขึ้นมา นี่เห็นแล้วที่นี่น้ำ เมื่อเอาจอกเอาแหนออก เวิกจอกเวิกแหนออกจากน้ำ น้ำย่อมปรากฏขึ้นมาเรื่อย ๆ

การขนจอกขนแหนออก รื้อจอกรื้อแหนออกนั้นด้วยวิธีใด คือด้วยวิธีปฏิบัติธรรม การปฏิบัติธรรมนั้นแลคือการรื้อจอกรื้อแหนออกจากน้ำ ให้มองเห็นน้ำได้ชัดเจน ปฏิบัติได้มากเท่าไรก็ยิ่งรื้อขนจอกแหนออกได้มาก ๆ จนกระทั่งโล่งหมดทั้งบึงแล้วเป็นยังไง มองไปที่ไหนก็ขาวจ้า ๆ แต่น้ำทั้งนั้น อาบดื่มตรงไหนสะดวกสบายไปหมดนี้ฉันใดก็เหมือนกัน จิตใจเมื่อได้รอบตัวแล้วเป็นเช่นนั้น จิตใจรอบตัวเหมือนกับน้ำที่เปิดแล้วในบึง ไม่มีอะไรปกปิดกำบังแล้วฉันนั้นเหมือนกัน ใจเมื่อได้เปิดตัวเต็มที่แล้วก็คือองค์แห่งมรรคผลนิพพานนั้นแลในหัวใจดวงนั้น ๆ

นี่ละพระพุทธเจ้าประเสริฐ-ประเสริฐอย่างนี้ พระสงฆ์สาวกประเสริฐ-ประเสริฐอย่างนี้ไม่ได้ประเสริฐด้วยจอกด้วยแหนเหมือนอย่างที่พวกเรากำลังเป็นบ้ากันอยู่เวลานี้ นักบวชเรานี้น่ะมันไม่น่าจะเป็นบ้า นักปฏิบัติของเรานี้มันยิ่งเป็นบ้ากว่าโลกกว่าสงสาร อันนี้ซิที่มันน่าทุเรศเก่งไหมกิเลส หลอกสัตว์โลกเก่งไหม ไม่มีใครมองเห็นได้เลย มีพระพุทธเจ้าพระสาวกอรหันต์เท่านั้นมองเห็นกิเลสได้เต็มตัวกิเลสร้อยเปอร์เซ็นต์ มองเห็นอรรถเห็นธรรมร้อยเปอร์เซ็นต์ เพราะฉะนั้นจึงเอามาพูดได้ทั้งสองอย่าง มันเลวขนาดไหน แล้วความละเอียดแหลมคม ความเฉลียวฉลาดของมันขนาดไหนก็นำมาพูดหมด

อุบายวิธีการของกิเลสที่หลอกสัตว์โลก ให้ตกหลุมตกบ่ออยู่ตลอดมาจนกระทั่งตลอดไปอีกไม่มีที่สิ้นสุด เพราะอะไร ก็เพราะความฉลาดแหลมคมของกิเลสมันเลิศมันเลอของมันเหลือประมาณนั่นเอง ธรรมเข้าไม่ถึง ๆ ถูกกิเลสปัดออก ๆ หมด พอว่าจะบำเพ็ญคุณความดีประเภทต่าง ๆ นี้ถูกกิเลสปัดแล้ว ทำให้ขี้เกียจขี้คร้านท้อถอยอ่อนแอท้อแท้เหลวไหลเป็นไปตาม ๆ กันหมด ถ้าพูดถึงเรื่องของกิเลสนี่ถึงใจ ๆ ฟังก็ถึงใจ ดูก็ถึงใจ ขวนขวายก็ถึงใจ คิดก็ถึงใจ ถึงใจทุกอย่างขึ้นชื่อว่ากิเลส เพราะมันเสียบปักเครื่องต้มเครื่องตุ๋นเครื่องหลอกลวงไว้

เต็มหัวใจหมดแล้วทำไมจะไม่ติดใจกับมันล่ะ เมื่อเป็นเช่นนั้นโลกจะไม่ติดมันได้ยังไง

ถ้ามีเงื่อนพอที่จะมองเห็นเงื่อนของกันและกัน ว่าผิดว่าถูกประการใดพอจะจับได้บ้างแล้ว ใครจะไปติดกิเลสจนจมดิ่งเหมือนอย่างที่เป็นมาอย่างนี้ล่ะ ดังท่านผู้ที่รู้ธรรมทั้งหลายยกขึ้นมาเฉพาะอย่างยิ่งก็คือตั้งแต่พระโสดาขึ้นไป นี่ท่านเริ่มรู้กระแสของธรรม เริ่มรู้เห็นโทษของกิเลสแล้ว สกิทาคา อนาคา ขึ้นไปก็ยิ่งเปิดโล่ง ๆ ถึงอรหัตผลอรหัตบุคคลแล้วเปิดโล่งหมด กิเลสมีเท่าไรพังหมดไม่มีอะไรเหลือ สนุกถ้าว่าสนุก สนุกดูโลกธาตุที่เต็มไปด้วยอำนาจของกิเลสหลอกลวงสัตว์โลก ต้มตุ๋นสัตว์โลกนี้มีอยู่ทุกแห่งทุกหน ไม่ว่าสูงว่าต่ำ ไม่ว่าดินฟ้าอากาศเต็มไปหมด นรกของสัตว์โลกเต็มไปหมด สัตว์ตัวไหนอยู่ที่ใดมีแต่เสวยกรรม ๆ ไม่มีใครที่จะเหนือกรรมไปได้นอกจากผู้สิ้นกิเลสแล้วเท่านั้น

เก่งไหมกิเลส แล้วเรายังจะมาทำย่อ ๆ หย่อน ๆ อ่อนกำลังอยู่อย่างนี้ได้หรอ เราต้องขึงขังตึงตังซิ การจมอยู่ในวัฏสงสารเหมือนสัตว์ทั้งหลายจมวิเศษวิโสอะไรบ้าง ดูเอามาเทียบเคียงกันซิ แล้วการหลุดพ้นชั่วระยะกาลเพียงเท่านั้นเป็นยังไงมันก็เห็นคุณค่าต่างกันอยู่แล้ว แล้วฟาดให้มันหลุดพ้นไปเสียหมดโดยประการทั้งปวงแล้วเป็นอนันตกาล เป็นยังไงที่นี่ธรรมพระพุทธเจ้าเลิศหรือไม่เลิศ เอาอะไรไปเทียบไม่ได้ ไม่มีคาดได้เดาได้คะเนได้แหละธรรมของพระพุทธเจ้า เป็นขึ้นที่หัวใจพอเหมาะพอดีกับหัวใจดวงเดียวของผู้เป็นนี้เท่านั้น ผู้ไม่เป็นเดาเท่าไรก็ไม่ถูก ผู้เป็นแล้วไม่ต้องเดา

พอเหมาะพอดีทุกอย่างไม่มีอะไรเกินธรรมของพระพุทธเจ้า นั่นถึงเรียกว่าพอดี ท่านเรียกว่ามัชฌิมา การดำเนินก็เป็นมัชฌิมาพอเหมาะพอสมกับการแก้กิเลส เมื่อถึงขั้นบริสุทธิ์แล้วก็เป็นมัชฌิมาในหลักธรรมชาติ ไม่มีอะไรเกินหลักธรรมชาตินี้ไปได้ พอเหมาะพอดี คำตำหนินิดหนึ่งก็เข้าไม่ถึง ชมนิดหนึ่งก็ไม่ถึง เพราะเป็นส่วนเกิน ธรรมชาตินั้นพอเหมาะพอดีเรียบร้อยแล้วทุกอย่าง นี่ละพระพุทธเจ้าทรงธรรมประเภทนี้ไว้ พระสาวกอรหันต์ท่านทรงธรรมประเภทนี้ไว้ แล้วทรงไว้ตลอดอนันตกาลด้วย

ท่านว่านิพพานเที่ยง ๆ ก็หมายถึงใจดวงที่บริสุทธิ์พุทโธเต็มที่พอตัวแล้วนั้นแลเป็นผู้เที่ยงจะเป็นอะไรเที่ยง กิเลสมันไม่พาเที่ยงแหละ ถ้าลงกิเลสแทรกอยู่ตรงไหน **อนิจฺจ ทุกฺข อนตฺตา** ต้องเหยียบย่ำทำลายอยู่จนได้ เพราะอันนี้เป็นกฎของไตรลักษณ์ เรื่องสมมุติทั้งมวลนี้เป็นกฎของไตรลักษณ์ เรื่องวิมุตติหลุดพ้นนั้นเป็นหลักธรรมชาติของความพ้นจากกฎของไตรลักษณ์ไปแล้ว จึงเอื้อมไม่ถึง จึงขอให้ทุกท่านได้ตั้งอกตั้งใจปฏิบัติ

ศาสนาเสื่อมอย่ามองที่อื่นนะ ให้ดูใจของเจ้าของ ดูหัวใจของเราเองมันเสื่อมยังไงมัน

เจริญยังไง วันหนึ่ง ๆ ผมก็คิดถึงหมู่เพื่อนก็คิดอยู่เท่านั้นแหละ ที่จะมาแนะนำสั่งสอนหมู่เพื่อนมาลำบากมากไม่เหมือนแต่ก่อน ท่านทั้งหลายดูก็รู้แล้วนี่แต่ก่อนเป็นยังไงเกี่ยวข้องกับหมู่กับเพื่อนในการแนะนำสั่งสอน แต่ทุกวันนี้เป็นยังไงก็ดูเอา อยู่โดยลำพังเจ้าของก็พอแล้ววันหนึ่ง ๆ แต่ความสงสารนั่นล้นหัวใจนอกจากไม่พูดเฉย ๆ

เพราะฉะนั้นการตะเกียกตะกายด้วยวิธีการต่าง ๆ นี้จึงออกมาจากอำนาจแห่งความเมตตาทั้งนั้น ทั้งทางวัตถุทั้งทางนามธรรมที่แนะนำสั่งสอนประชาชนพระเณรเราก็ดี ที่สงเคราะห์โลกด้วยวิธีการต่าง ๆ ก็ดี ล้วนแล้วแต่ทำด้วยความเมตตาสงสาร ที่จะพอเป็นไปได้อย่างไรก็ช่วยเหลือตามกำลังที่พออำนวยได้บ้าง เมื่อหมดนี้แล้วก็จะหมดผลประโยชน์ไป โลกทั้งหลายก็จะขาดไป จึงได้อุตส่าห์พยายาม นี่ก็ขอให้ตั้งอกตั้งใจประพฤติปฏิบัติตัว

การแสดงธรรมก็เห็นว่าสมควรขอยุติเพียงเท่านี้

<u>พูดท้ายเทศน์</u>

ให้ตั้งหน้าประกอบความเพียรนะ เข้าพรรษาไม่มีธุระอันใด วัดใหม่นั่นวันอุโบสถให้สัตตาหะมานะ เพราะไม่มีพระปาฏิโมกข์ ถ้ามีพระปาฏิโมกข์ก็ให้ลงที่นั่นได้เลย นี่พระปาฏิโมกข์ไม่มี พระจะครบองค์ก็ไม่มี ถึงวันนั้นก็มาค้างที่นี่ ลงอุโบสถเสร็จแล้วตอนเช้าค่อยไป ตั้งแต่วัดไม่มีพระปาฏิโมกข์ท่านยังให้สัตตาหะไปเรียน ไปเรียนปาฏิโมกข์ อันนี้ไม่มีพระปาฏิโมกข์ก็ต้องสัตตาหะมาลงปาฏิโมกข์กับคณะใหญ่ซิ ถ้าต่างคนต่างไปทำอย่างนั้นมันก็เป็นปลีกเป็นหางไปไม่ใช่ของดีนะ มันเป็นปลีกเป็นหางไปแล้วมีแง่มีงอนไปต่าง ๆ แหละ เป็นผลลบไปเรื่อย ๆ เพราะฉะนั้นการร่วมลงอุโบสถจึงเป็นเรื่องใหญ่โตอยู่มากทีเดียว ไม่ใช่เรื่องเล็กน้อยนะ พอมาร่วมได้ต้องมา

ผมไม่ได้เรื่องแหละทุกวันนี้ หมู่เพื่อนดูเอาก็รู้ มันไม่อยากเล่นกับอะไรแหละ ผ้าจีวรนี้เหมือนกับเสือดาวนะเดี๋ยวนี้ มันด่างมันดาวมันสกปรกซึ่งแต่ก่อนไม่เคยเป็น คิดก็คิดเฉพาะแต่มันไม่อยากคิดกับอะไรมันหดของมันเองนะ มันไม่ซ่าน ๆ เหมือนแต่ก่อนความคิด ความคิดเรื่องเหตุเรื่องผลเรื่องอะไร ๆ เดี๋ยวนี้มันหดเข้ามา อะไรตกใส่ผ้าสกปรกรกรุงรังหมด มันไม่อยากคิดอยากอ่านไม่อยากดูอะไร ดูเฉพาะที่จำเป็น คิดเฉพาะที่จำเป็น

แทนที่จะห่วงเจ้าของกลับไม่ห่วงนะ บอกไม่มีมันก็ไม่ผิดนี่ ร้อยเปอร์เซ็นต์เลยว่าไม่มีที่จะห่วงเจ้าของ ห่วงโลกห่วงสงสารเท่านั้นเองเวลานี้นะ ห่วงเพื่อนฝูงเพราะมันไม่ได้หน้าได้หลังดังที่ว่าตะกี้นี้ กิเลสมันเป็นไฟตลอดเวลา ใครหันหน้าเข้าไปหากิเลสทั้งนั้น เข้าไปหาฟืนหาไฟไม่ได้มีหันออกข้างนอกนะ นี่ซิที่มันทุเรศมากนะ

เดี๋ยวนี้นอนกลับเป็นภัยนะแทนที่จะสงบธาตุขันธ์สบาย ๆ พักนอนสบายนี้กลับไม่เป็นอย่างนั้น นอนเลยกลายเป็นเรื่องรำคาญไป มันไม่หลับนะ ไม่หลับให้ง่าย ๆ นะ ไม่ไปไหนจิตก็ไม่ไปไหนอยู่นี้ละ แต่มันไม่ลงภวังค์ความหลับของมัน พวกเส้นพวกเอ็นอะไรก็คอยดีดคอยดิ้นของมันแหละ เพราะมันจะหาทางแตกจะว่าไง เจ็บนั้นเจ็บนี้มันหากเป็นของมันอยู่ทั่วตัวแหละ บางทีก็ลุกออกมาเดินจงกรม

กลางคืนผมเดินจงกรมของผมตลอดนะ อยากออกเมื่อไรผมก็ออกไม่มีกำหนดแหละ เดินจงกรมเดินไปมานี้ไปนั้นมานั้น ทางจงกรมอยู่กุฏินั่นแล้ว นอนไม่ค่อยหลับ หลับงีบ ๆ คืนหนึ่งมันจะถึง ๓ ชั่วโมงเหรอ ให้มันเต็ม ๓ ชั่วโมงนี้น่ากลัวจะไม่เต็ม ก็มันหลับ ๆ ตื่น ๆ หลับงีบเดียวตื่นแล้ว ๆ ไม่ได้หลับเป็นวรรคเป็นตอนเหมือนแต่ก่อน แต่ก่อนพอนอนปั๊บก็หลับ ตื่นขึ้นปั๊บลุกเลยนะ เช่นอย่างที่ผมเคยนอน ๕ ทุ่มนี้ พอตี ๓ เป๋งตื่นแล้วลุกเลย ในย่านกลางไม่ตื่นนะ

ธาตุมันดี ตื่นได้เวล่ำเวลาพอดี๊พอดีเราฝึก ธาตุขันธ์มันก็อยู่ในอำนาจของการฝึกได้พอสมควร แต่ทุกวันนี้ โอ้โห ไม่ได้แล้ว นอนจนรำคาญ กลางวันนี้นอนก็ไม่ค่อยหลับนะ ถ้าหลับมันก็จะถึง ๑๕ นาทีเหรอ น่ากลัวไม่ถึง เคลิ้มไปงีบเดียวตื่นเรียกว่าไม่เป็นชิ้นเป็นอันแหละ กลางคืนก็เหมือนกันกลางวันก็เหมือนกันหลับ เพราะฉะนั้นธาตุขันธ์จึงไม่มีกำลัง มีแต่อ่อนเพลีย เดินจงกรมก็เพลีย

พออายุขนาดนี้เป็นอย่างนี้ ๆ จับมันได้ทุกระยะไป เมื่อใจไม่มีส่วนได้ส่วนเสียกับมันแล้ว ถ้าพูดถึงแบบโลก ๆ ก็เรียกว่าสนุกดูมัน ว่างั้นก็ได้จะเป็นไรไป ไม่ได้ห่วงมันนี่ จะไปเมื่อไรก็ไปซีเรื่องเฉพาะขันธ์ของเรา ถ้าเรื่องของโลกนั้นมันเป็นห่วงใย

โลกก็ยิ่งเป็นฟืนเป็นไฟเข้าโดยลำดับลำดา มันไม่รู้เนื้อรู้ตัวนะผมสลดสังเวชเอามาก เรื่องของกิเลสไม่รู้ไม่มีใครรู้นะ พระพุทธเจ้าโผล่ขึ้นมาจึงอัศจรรย์ซิ มารู้สิ่งเหล่านี้ พระอรหันต์ท่านรู้สิ่งเหล่านี้เต็มหัวใจ ๆ ว่าเป็นภัยขนาดไหนกับโลก โลกไม่รู้เลยทำไง โห มันกล่อมได้ขนาดนั้นนะ เป็นชั้น ๆ ๆ นะเรื่องภาคปฏิบัติ สติปัญญาขั้นนี้รู้กิเลสชั้นนี้ ถ้าสติปัญญายังไม่ถึงขั้นไหนไม่รู้มันแหละ มันก็เหนืออยู่เรื่อย ตามเข้าไปเรื่อย ๆ

นี่ซิแล้วใครคิดใครมาสังเกตมันหมดโลกนี่ สังเกตว่ามันเป็นกิเลสมันเป็นภัย ความเกิดก็เป็นคุณเสียจะว่าไง ได้ฆ่าเขาแล้วก็ว่าเป็นของดีเสีย แน่ะฟังซิ ทั้ง ๆ ที่มันเลวขนาดไหนนั่นมันกล่อมได้สนิทมาก พวกเรานี้ไม่ผิดอะไรกับควายตัวหนึ่ง แล้วสัตว์โลกนี่เหมือนควายตัวหนึ่งไม่รู้เลยนะ มันจูงไม่ให้รู้เลยเป็นขั้นเป็นตอน ๆ ไป ผู้ที่ละเอียดละตอนนี้มันก็จูงตอนนั้น ละ

ตอนนั้นมันก็จูงตอนนั้นจนได้ เอาจนมันทะลุหมดไม่มีอะไรจูง ถึงได้รู้โทษของมันเต็มหัวใจ

นักปฏิบัติเราไม่ได้มีภาระอะไรมากพอที่จะยุ่งกวนใครต่อใครนะ เรื่องยุ่งกวนนี่ให้ระวังให้มากนะ นี่ไม่เคยมาแต่ไหน ไม่ยุ่งกวนใครขอใครเป็นมาแต่ไหนแต่ไรแล้ว อยู่ตามลำพังเจ้าของอย่างนั้นแหละ เวลาเรียนหนังสืออยู่ก็ไม่รู้จักกับใคร ไม่ทราบจะไปขอใคร ออกปฏิบัติแล้วยิ่งแล้วเลย ไม่เคยกวนใครขอใครแหละ ให้ระมัดระวังให้ดีพระกวนนั้นกวนนี้ขอนั้นขอนี้ดูไม่ได้นะ ขออย่าให้มีในวัดป่าบ้านตาดนี่

ไปกวนเรื่องนั้นไปกวนเรื่องนี้นะ องค์ไหนเก่ง ๆ อยู่ในนี้มีไหม มีหรือไม่มีในพรรษานอกพรรษาขับเลยทันที ความเลวมีได้ทั้งในพรรษานอกพรรษาจะว่าไง ต้องปฏิบัติกันให้ทันกันซิจะมารอพรรษาได้ยังไง เดี๋ยวเรื่องนั้นเดี๋ยวเรื่องนี้กับญาติกับโยมนะ เรื่องพระมาปฏิบัติไปคุ้นกับใครว่ะ ตั้งแต่ดูหัวใจเจ้าของทั้งวันก็ยังสู้กิเลสไม่ได้ มันทำมาสุดเหวี่ยงแล้วมองดูเพื่อนดูฝูงทนเอาเฉย ๆ นะแบบหูหนวกตาบอด เหมือนไม่ดูไม่ฟังอย่างนั้นมันถึงอยู่ได้ ถ้าจะอยู่ด้วยความคิดความอ่าน ให้ปฏิบัติตามความคิดความอ่านนี้ โอ๋ย ไม่ได้แล้วมันเซ่อ ๆ ซ่า ๆ

เรื่องอัดเทปก็อย่าไปทำมากมันจะกลายเป็นโรงงานขึ้นนะ เวลานี้มันหนักมากแล้วนะ พวกที่เกี่ยวข้องกับเทปกับหนังสือ แจกก็แจกไปมากแล้ว ควรงดควรพักก็พักไปเสียบ้างซิ อย่ายุ่งกันมากนักนะ พระเลยจะตาย เลยไม่ได้เรื่องได้ราวอะไร ช่วยแต่โลกเจ้าของจมมีอย่างเหรอ เราวิตกมานานแล้วนะไม่ใช่ไม่วิตก เรื่องเหล่านี้ไม่คิดได้หรือเรื่องหยาบ ๆ แจกก็แจกมามากต่อมากแล้วเทปก็ดี

วิตกในวงกรรมฐานเรานี่ แต่วงไหนก็ตามย่นเข้ามาในวงของเรานี่อีก ในสายของเรานี่มันเสียได้ง่ายมากนะ เรื่องกิเลสนี้เร็วที่สุดนะไม่ทันมันง่าย ๆ ถึงได้พูดอยู่เสมอ มันมาแอบกินแล้ว ๆ คิดดูซิใครจะคิดว่าศาสนาเป็นโรงสินค้าได้ เดี๋ยวนี้เป็นโรงสินค้าแล้วนะศาสนาน่ะ ใครคิดหรือไม่คิดก็ไม่รู้แหละ มันออกทุกแง่ทุกมุมกิเลสเข้าตีตลาดหมด อะไร ๆ เป็นสินค้าหมด จะให้กันด้วยความเต็มอกเต็มใจด้วยน้ำใจตามหลักศาสนาสอนไม่นะ มีแต่กิเลสเข้าไปตีตลาด

เดี๋ยวนี้ก็พระพุทธรูปแหละเกลื่อนโลกเกลื่อนสงสาร แม้แต่เทียนก็ดูซิ เทียนพรรษา ๆ ใหญ่เท่าขอนซุง ในตำรับตำราบอกว่าเทียนพรรษามีที่ไหน ไม่มี โฆษณาคุณภาพคุณสมบัติขึ้นผู้เป็นบ้าก็เป็นบ้าไปตามกันซี อย่างงั้นแล้ว ธูปเทียนธรรมดาเป็นอามิสบูชาไม่เห็นทำกำเริบเสิบสานกันแบบนี้ มิหนำซ้ำยังเอาไปแข่งกัน วัดนั้นวัดนี้แข่งกันใครได้ที่ ๑ ใครได้ที่ ๒ ที่ ๓ พระพุทธรูปนี้ขายเกลื่อน

หนังสือธรรมะธัมโมใครคิดขึ้นได้แล้วกิเลสนี่อิ่มท้องแล้ว ดีแต่ของเราไม่ให้ออกสักเล่ม

เดียวเลย มีผู้มาเกี่ยวข้องกับผมน้อยเมื่อไรหนังสือนี่ เขาจะพยายามเอาจนได้ ผมก็เด็ดของผมนี่นะผมไม่ยอมให้ มันจึงยังอยู่นี่น่ะ ขายไปหาอะไร ถ้าเป็นนักบุญนักกุศลก็เสียสละให้กันไม่ได้เหรอ นี่มีแต่กิเลสตีตลาดก็บอกแล้ว ผลสุดท้ายน้ำมนต์ขายกันเกลื่อนจะว่าไง ทำรูปทำเหรียญออกขาย ทำน้ำมนต์ออกขาย อะไร ๆ มีแต่ขาย ๆ กิเลสตีเข้าไปหมด ธรรมแท้ ๆ จะไม่มีเป็นอย่างนี้เอง มันอดคิดไม่ได้นะ

เดี๋ยวนี้กำลังพระเรียนหนังสือนะ ศาสนาเป็นโลกไปหมดเลยดังที่เคยพูดเมื่อเช้าวานนี้หรือวันไหน เดี๋ยวนี้วิชาทางโลกเข้าไปในวัดในวา พระเณรเรียนเลยเป็นบ้าทางโลกกันไปหมดแล้วเวลานี้ ธรรมไม่มีความหมายแล้ว โลกกิเลสกลืนกินหมดแล้ว โห น่าทุเรศจริง ๆ นะ ถ้าคิดไปอย่างนี้แล้วมันอ่อนใจไม่อยากเล่นกับใครเลย ก็ไม่ทราบจะสอนไปทำไมมันเป็นอย่างนั้นนะ สอนไปแล้วก็อย่างว่าเหมือนเทน้ำใส่หลังหมา

เอาละเลิกกัน เท่านี้พอ

<<สารบัญ

เทศน์อบรมคณะพระธรรมบัณฑิต

เมื่อวันที่ ๓๐ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๕๓๗

ปฏิบัติให้ถูกพ้นทุกข์ได้

วันนี้ท่านหลวงปู่พระธรรมบัณฑิต เจ้าคณะภาควัดโพธิสมภรณ์ ได้นำคณะ เจ้าคณะทั้งหลายทั้งพระเณรตลอดถึงประชาชนมาจำนวนมาก มาเยี่ยมวัดป่าบ้านตาด และมาทำวัตร เขาเรียกสมมาคารวะตามภาษาของเรา ขอขมาลาโทษซึ่งกันและกัน เพราะคนเราต่างมีกิเลสย่อมมีความผิดพลาดเช่นเดียวกัน การขออภัยซึ่งกันและกัน การขอขมาลาโทษซึ่งกันและกันนี้เป็นแนวทางของนักปราชญ์ที่ท่านดำเนินมา ไม่ถือสีถือสาซึ่งกันและกัน เสร็จลงแล้ว จากนี้ท่านขอนิมนต์ให้หลวงตาแสดงธรรมให้แก่พี่น้องทั้งหลายฟังไม่มากก็ไม่เป็นไร ว่าอย่างนั้น ฉะนั้นจึงขอให้ทุก ๆ ท่านตั้งอกตั้งใจฟัง

วันนี้จะพูดเรื่องศาสนา พวกเราชาวพุทธนับถือพระพุทธศาสนามานมนานตั้งแต่ปู่ย่าตายายก่อนนั้นมาอีก จนกระทั่งปัจจุบัน เรายังไม่อาจทราบได้ว่าศาสนาแท้คืออะไร ธรรมแท้คืออะไร เพราะใครก็เห็นแต่ตามคัมภีร์ใบลานท่านบอกไว้ นั้นเป็นชื่อของธรรม นั่นเป็นชื่อของศาสนา ชื่อของบาป ชื่อของบุญ ชื่อของนรกสวรรค์ ชื่อของคนดีคนชั่ว สัตว์ดีสัตว์ชั่ว แต่หลักธรรมชาติจริง ๆ แท้แล้วคืออะไร ตัวจริงที่ระบุชื่อระบุนามนั้นน่ะคืออะไร ที่ถูกระบุนั้นคืออะไร เช่น ตัวบาปจริง ๆ คืออะไร บุญจริง ๆ คืออะไร นรกจริง ๆ คืออะไร สวรรค์จริง ๆ คืออะไร ศาสนาที่แท้จริงคืออะไร นี้เราไม่ค่อยจะได้เข้าใจกัน

คำว่าศาสนาที่แท้จริงนั้นท่านกล่าวออกมาเป็นกิริยาว่า **สาสนำ** แปลว่า คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ซึ่งเอามาจากของแท้ของจริงได้แก่ธรรมล้วน ๆ ซึ่งเป็นหลักธรรมชาติที่พระพุทธเจ้าทั้งหลายตรัสรู้แล้ว ได้นำธรรมนั้นออกจากพระทัยที่ตรัสรู้ บรรจุธรรมไว้อย่างเต็มที่แล้วนั้นออกมาสั่งสอนสัตว์โลก ให้เป็นกิริยา ว่า **สพฺพปาปสฺส อกรณำ** การไม่ทำบาปทั้งปวง ๑ **กุสลสฺสูปสมฺปทา** การยังกุศลคือความฉลาดโดยธรรมให้ถึงพร้อม ๑ **สจิตฺตปริโยทปนำ** การทำจิตของตนให้ผ่องใสจนกระทั่งถึงขั้นบริสุทธิ์ ๑ นี่เป็นคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าทุก ๆ พระองค์ และนี้แลคือศาสนา ท่านชี้ลงในจุดนี้ กิริยาที่ท่านบอกนี้บอกลงในจุดที่จะเป็นบาปเป็นกรรมให้แก่พวกเราทั้งหลายทราบ หลักศาสนาที่เราปฏิบัติทุกวันนี้ท่านแสดงอาการออกมาเพื่อนำกิ่งก้านสาขาดอกใบนี้เข้าไปหาต้นลำอย่างแท้จริง คือธรรมแท้

ธรรมแท้ได้แก่ธรรมที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้ได้เจอเข้าในพระทัย ได้เจออย่างจัง ๆ ในพระทัยและพระอรหันต์ท่านบรรลุ นั้นแลคือธรรมแท้ การปฏิบัติตัวเองรักษาศีลภาวนา การทำบุญ

ให้ทานนี้คือกิ่งก้านสาขาแห่งธรรมแท้ และเดินตามเข้าไป ๆ เพราะนี้เป็นสายทางที่จะให้เข้าถึงธรรมแท้ ความพ้นทุกข์แท้ ไม่ใช่พ้นธรรมดาไม่ใช่พ้นเล็ก ๆ น้อย ๆ แล้วเข้ามาคลุกเคล้ากับทุกข์อยู่อีก เป็นความพ้นทุกข์แท้ นี่ออกจากกิริยาแห่งการทำดีทั้งหลาย

อย่างพวกเราทั้งหลายมาบวชในพระพุทธศาสนานี้ ท่านให้รักษาศีล ๒๒๗ ข้อ ๒๒๗ ข้อนี้เป็นข้อห้ามอย่าได้พากันทำ ถ้าทำลงไปแล้วก็เป็นความด่างพร้อยและทะลุในศีลของตนนั้นแล คนเราเมื่อศีลไม่บริสุทธิ์แล้วก็เหมือนกับผ้าที่ไม่บริสุทธิ์ ขาด ๆ ด่าง ๆ พร้อย ๆ แล้วขาดมากกว่านั้นก็ขาดหมดทั้งตัว เพียงแต่ขาดเล็ก ๆ น้อย ๆ ก็ไม่น่าดูแล้ว มองเห็นอวัยวะส่วนต่าง ๆ ชัดบ้างไม่ชัดบ้างเข้าไป จนกระทั่งถึงขาดเสียหมดทั้งผืนแล้วดูไม่ได้เลย ใครนุ่งห่มก็ไม่ได้ นี่ก็เหมือนกันศีลขาด ศีลขาดเล็ก ๆ น้อย ๆ ก็ด่าง ๆ ดาว ๆ ไม่น่าดู ถ้าเป็นคนก็ไม่เต็มบาตร เป็นพระก็ไม่เต็มเต็ง เป็นพระ ๗๕ บ้าง เป็นพระ ๖๕ บ้าง เป็นพระ ๒๕ บ้าง สุดท้ายไม่มีพระเหลืออยู่เลย ท่านว่าปาราชิก ๔ เหล่านี้เรียกว่าขาดทะลุอย่างพินาศฉิบหาย

ให้เรารักษาศีลทั้ง ๒๒๗ นี้เป็นอย่างน้อย ที่อนุบัญญัติซึ่งมีมากกว่านั้นก็รักษาไปตาม ๆ กัน แต่ข้อสำคัญก็ที่บัญญัติไว้ในเบื้องต้นว่า ๒๒๗ นี้ให้ต่างองค์ต่างรักษาด้วยดี เรามาบวชในพระพุทธศาสนามารักษาศีลรักษาธรรม คำว่าธรรมก็คือเป็นคู่เคียงของศีล กิริยาของศีลที่รักษาได้นี้ก็จะทำให้ธรรมของเรามีความแน่นหนามั่นคงขึ้นภายในใจ เช่น สมาธิภาวนา การอบรมภาวนาให้จิตใจเป็นสมาธิเป็นอย่างไร นี่ละเริ่มเข้าไปหาธรรมแล้ว เริ่มตั้งแต่จิตใจสงบนี่เริ่มเห็นกระแสของธรรมเข้าไปแล้ว จิตใจสงบเข้าไปมากเข้าไป ๆ สงบจนราบคาบจนกระทั่งกิเลสไม่มีเหลือแล้ว กิเลสสงบราบที่เรียกว่า **นตฺถิ สนฺติปรำ สุขำ** สุขอื่นใดยิ่งกว่าความสงบเพราะกิเลสสิ้นไปนี้ไม่มี นี่เป็นความสงบอันราบคาบ หรือความสงบอันสุดยอด นี้แหละเป็นธรรมแท้อยู่จุดนั้น

เราปฏิบัติศีลธรรมก็ให้พากันระมัดระวังรักษาแนวทางนี้ไว้ให้ดี เพื่อจะก้าวเข้าสู่ธรรม สมาธิธรรมก็เป็นหน้าที่ของพระของเณรเรานี้แหละจะเป็นผู้บำเพ็ญ อย่าปล่อยอย่าทิ้งให้ผู้หนึ่งผู้ใดเป็นเจ้าของของศีลธรรมเหล่านี้ เพราะคำว่าเป็นพระ เราเป็นพระเต็มองค์ เป็นเณรเต็มองค์ด้วยกัน เป็นผู้ทรงศีลทรงสมาธิทรงปัญญาด้วยกัน จงพยายามบำเพ็ญศีลของตนให้บริสุทธิ์แล้วก็บำเพ็ญสมาธิคือความสงบใจให้เกิดขึ้นภายในจิตใจ

ใจที่มีความสงบย่อมไม่วอกแวกคลอนแคลน ไม่ดีดไม่ดิ้นไม่รบกวนตัวเอง เรียกว่าใจสงบ ถ้าใจไม่สงบนั้นใจคึกใจคะนอง มองเห็นอะไรก็มีแต่ความคึกความคะนองเต็มหูเต็มตาเต็มจมูกเต็มลิ้นเต็มกาย จากรูปจากเสียงจากกลิ่นจากรส มีแต่สิ่งยั่วยวนกวนใจ ใจของเรามีแต่ความวุ่นวี่วุ่นวายหาความสงบไม่ได้ก็หาความสุขไม่ได้ มาบวชในพระพุทธศาสนาแทนที่จะได้รับความสุขจากศาสนา กลับได้รับความทุกข์ความลำบาก ความกระวนกระวาย เพราะไม่รักษา

จิตใจของตนให้เป็นสมาธิคือความสงบใจ เพราะฉะนั้นจงพากันรักษา สมาธิก็ให้รักษาให้บำเพ็ญเป็นคู่เคียงกันไป

เวลาเรียนก็เรียน เรียนก็เรียนเพื่อเป็นสมาธินั้นแหละ เพื่อเป็นปัญญา เพื่อเป็นวิมุตติหลุดพ้นนั้นแลจะเรียนเพื่ออะไร ไม่ใช่เรียนแบบโลกเขา อย่างที่โลกเขาเรียนกันนั้นเขาเรียนเพื่อโลกเพื่อสงสาร เราเรียนนี้เราเรียนเพื่ออรรถเพื่อธรรม เพื่อศีลเพื่อสมาธิเพื่อปัญญา เพื่อวิมุตติหลุดพ้น เพราะฉะนั้นจงทั้งเรียนทั้งทำ เวลาเรียนก็เรียนท่องบ่นสังวัธยาย เวลาสงบใจปล่อยจากการศึกษาเล่าเรียนแล้วก็ให้ทำจิตของตนให้มีความสงบด้วยสมาธิ

คำว่าสมาธินั้นคือความสงบ หรือคือความแน่นหนามั่นคงของใจ ความสงบ-สงบเข้าไปหลายครั้งจิตก็เป็นสมาธิขึ้นมาได้ จิตเป็นสมาธิคือจิตมีความแน่นหนามั่นคง แม้จะคิดอ่านไตร่ตรองเรื่องราวอะไรได้อยู่ก็ตาม แต่ฐานของจิตนี้มีความแน่นหนามั่นคงอยู่กับตัวเอง นี่เรียกว่าจิตเป็นสมาธิ เมื่อเรารักษาจิตของเราหลายครั้งหลายหนด้วยบทบริกรรมคำใดก็ได้ เพราะตามธรรมดาของจิตนั้นอยู่เฉย ๆ จะให้เป็นสมาธิให้สงบนี้จับไม่ถูก เพราะความรู้มีอยู่ทั้งร่างกายของเราซ่านไปหมด ไม่ทราบจะจับจุดไหนเป็นผู้รู้ เพราะฉะนั้นท่านจึงให้จับเอาคำบริกรรมคำใดคำหนึ่งมาเป็นที่เกาะของจิต เช่น **พุทโธ ธัมโม** หรือ**สังโฆ** หรืออานาปานสติ เป็นต้น คำใดก็ตามให้จิตติดแนบอยู่กับคำบริกรรมนั้น ๆ นี่เรียกว่าภาวนา

ภาวนาคือการอบรมให้เกิดให้มีในความดีทั้งหลาย เราภาวนาติดต่อกันระมัดระวังด้วยสติ เช่น **พุทโธ** ๆ ก็ให้รู้อยู่ ให้จิตรู้อยู่กับ**พุทโธ** ๆ เท่านั้น มีสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกันอยู่ตลอดเวลา จิตกับธรรมคือ**พุทโธ** จิตคือผู้รู้สัมผัสสัมพันธ์กันต่อเนื่องไปโดยลำดับ แล้วจะสร้างผลขึ้นมาให้เชื่อมโยงถึงกันกลายเป็นความแน่นหนามั่นคง กลายเป็นความสงบร่มเย็นขึ้นมาภายในใจของตน นี่เรียกว่าธรรมเกิด เริ่มเกิดแล้วคือความสงบเกิดแล้ว ความแน่นหนามั่นคงของใจเกิดแล้ว ความไม่วุ่นวายทั้งหลายเกิดแล้ว นี่ผลเริ่มเกิด-เกิดจากนี้

เมื่อจิตได้อาศัยคำบริกรรมคำใดก็ตามอยู่เป็นนิจกาลในขณะที่ภาวนานั้นแล้ว จิตจะมีความสงบเย็นลงไป ๆ แล้วก็จับจุดผู้รู้ได้ ผู้รู้คือมีความรู้เด่นอยู่ในจุดเดียว นี่เรียกว่าจับจิตได้แล้ว ในขั้นนี้เราเริ่มจับจิตได้แล้ว นี้แหละจิตแท้เป็นอย่างนี้ ส่วนที่เรารู้อยู่ตามสรรพางค์ร่างกายนั้นเป็นกระแสของจิตแต่จิตเองก็จับไม่ได้ เพราะฉะนั้นจึงต้องหาเครื่อง ถ้าพูดแบบโลกเขาเรียกว่าเครื่องล่อ-เครื่องล่อใจ คือ พุทโธ ให้ใจติดให้ใจเกาะอยู่กับคำว่าพุทโธเป็นต้น ให้รู้อยู่ตรงนั้น เมื่อรวมเข้า ๆ มีแต่คำว่าพุทโธไม่มีคำอื่นเข้ามาแทรกมาปน มีแต่คำว่าพุทโธคำเดียว ๆ ตลอดไปเลย จิตเราจะสงบเข้ามา ๆ แล้วก็สงบแนบแน่นลงไป มีแต่ความรู้ล้วน ๆ

เวลาสงบมากจริง ๆ แล้วคำบริกรรมกับผู้รู้นี้จะกลมกลืนเป็นอันเดียวกัน บริกรรมไม่ได้

เลย นึกบริกรรมไม่ออกเพราะจิตเป็นผู้รู้เต็มตัวแล้ว ถ้าอย่างนั้นให้ปล่อยคำบริกรรมนั้นเสีย เพราะไม่บอกให้ปล่อยก็ปล่อยแล้ว ให้อยู่กับความรู้นั้นเสีย จนกระทั่งความรู้นั้นกระดิกพลิกแพลงหรือมีกระดิกออกมาแล้ว ค่อยนำคำบริกรรมเข้าไปแทนที่ใหม่และบริกรรมต่อไปใหม่ นี่เรียกว่าภาวนา

จิตสงบย่อมอิ่มตัว คำบริกรรมนั้นก็อิ่ม ไม่รับคำบริกรรมต่อไป มีแต่ความรู้ล้วน ๆ เด่นอยู่ภายในหัวใจ คือในหัวอกนี้แหละ นี่หัวอกตรงกลางอกเรานี้ ไม่ได้อยู่บนสมองนะ ทางภาคภาวนานี้ได้ทำเต็มกำลังความสามารถจนกระทั่งหายสงสัยในเรื่องความรู้นี้อยู่ที่ไหนแน่ ความรู้ไม่ได้อยู่บนสมอง บนสมองเป็นสถานที่ทำงานแห่งความจำทั้งหลาย เวลาเราเรียนหนังสือเรียนมาก ๆ นี้สมองที่อไปหมดเลย เพราะความจำอยู่บนสมองไปทำงานอยู่ตรงนั้น แต่เวลาภาวนานี้ภาวนามากเท่าไร ๆ จิตของเรายิ่งสงบอยู่ภายในทรวงอกของเราตรงกลางอกนี้แหละ สงบอยู่ตรงนี้สว่างไสวอยู่ตรงนี้ แม้จะเกิดทางด้านปัญญาก็เกิดอยู่ที่จุดกลางนี้ คือเกิดอยู่ในทรวงอกของเรานี่ ซ่านอยู่ภายในนี้ สว่างไสวอยู่รอบตัวภายในหัวอกนี้ไม่ได้อยู่บนสมอง บนสมองเลยกลายเป็นอวัยวะเหมือนอวัยวะทั่ว ๆ ไปหมด ไม่ปรากฏว่าความรู้ไปหนักไปแน่นอยู่ในจุดใดแต่มาหนักแน่นอยู่ในท่ามกลางอกนี้เท่านั้น นี่เรื่องการภาวนา

เวลาจิตมีความสงบแล้วจะสว่างไสว หรือจะสงบเย็นอยู่ภายในหัวอกของเรานี้ เวลาจิตเกิดปัญญา คำว่าปัญญานี้ ปัญญาที่เราเรียนมานั้นเป็นบาทฐานแห่งปัญญาที่จะเกิดขึ้นโดยหลักธรรมชาติของตัวเอง ที่ท่านเรียกว่า ศีล สมาธิ ปัญญา ในหลักธรรมชาติเป็นอย่างนั้น จะเกิดขึ้นภายในนี้แหละ อาศัยปัญญาที่เราคาดเราคิดนี้เสียก่อน สัญญาเป็นตัวหมายไป ปัญญาพิจารณาโดยจิตของเรามีความสงบเย็นพอสมควรแล้ว ก็อิ่มอารมณ์ภายนอก รูป เสียง กลิ่น รส เครื่องสัมผัสสัมพันธ์ ที่ทำให้ใจคึกคะนองก็ปล่อยตัวไป ๆ มีแต่ความสงบเย็นอยู่ภายใน นี่เรียกว่าจิตอิ่มอารมณ์

จิตอิ่มอารมณ์นี้เราพาพิจารณาทางด้านปัญญา คือ **อนิจฺจ** ก็ตาม **ทุกฺข** ก็ตาม **อนตฺตา** ก็ตาม อสุภะอสุภังความไม่สวยไม่งามในร่างกายของเขาของเราก็ตาม เราก็พิจารณาอยู่ภายในหัวอกของเรานี้แหละ มันหากอยู่ในนี้เองไม่ได้ไปไหน นี่เรียกว่าการพิจารณาทางด้านปัญญาแล้วจะเกิดความคล่องแคล่วแกล้วกล้า ความสว่างไสว เกิดความคล่องตัวขึ้นภายในจิตใจ นี่เรียกว่าปัญญาได้เกิดกับผู้ภาวนา ทีแรกอาศัยสัญญาคาดหมายไปเสียก่อน พอคาดหมายไปหลายครั้งหลายหนปัญญาค่อยตั้งตัวได้แล้ว ก็ดำเนินโดยลำพังตัวเองไม่ต้องไปอาศัยสัญญาอารมณ์ที่ไหน เป็นปัญญาอัตโนมัติขึ้นมา

ดังที่ท่านแสดงไว้ในปัญญา ๓ ประเภท คือ ***สุตมยปัญญา*** ปัญญาเกิดขึ้นจากการได้ยิน

ได้ฟัง ๑ ***จินตามยปัญญา*** ปัญญาเกิดขึ้นจากการพินิจพิจารณาไตร่ตรองของสามัญชนทั่ว ๆ ไป ๑ ***ภาวนามยปัญญา*** ๑ ส่วนภาวนามยปัญญานี้เกิดขึ้นโดยหลักธรรมชาติของตัวเอง นี้แล ที่ท่านว่าปัญญาเกิด ภาวนามยปัญญานี่เป็นปัญญาเกิดขึ้นโดยหลักธรรมชาติ ท่านเรียกว่า อัตโนมัติ ปัญญาขั้นนี้แลเป็นปัญญาที่จะฆ่ากิเลส เป็นปัญญาที่เห็นมรรคเห็นผลโดยลำดับ

ที่พระพุทธเจ้าว่า โสดาปัตติมรรค โสดาปัตติผล สกิทาคามรรค สกิทาคาผล อนาคามรรค อนาคาผล คือปัญญาประเภทนี้แลจะเป็นผู้ก้าวเดินไปแถวธรรมเหล่านี้ของผู้ปฏิบัติเอง ไม่ใช่ผู้อื่นผู้ใดจะรู้จะเห็น หากเป็นผู้นั้นเพราะอำนาจแห่งปัญญานี้ เป็นปัญญาที่ซึมซาบ เป็นปัญญาที่ก้าวเดินโดยลำพังตนเองโดยไม่ต้องขึ้นอยู่กับรูป กับเสียงกับกลิ่นกับรสถ่ายเดียว ว่าเราได้ยินได้เห็นสิ่งใดจึงมาเกิดปัญญาข้อคิดขึ้น เพราะได้เห็นได้ยินสิ่งเหล่านั้น อย่างนั้นก็ไม่ใช่

เราจะพิจารณาอยู่โดยลำพังนี่เท่านั้น จะเกิดขึ้นโดยลำพังตัวเอง เมื่อพบสิ่งใดสัมผัสสัมพันธ์ก็เกิด ไม่พบก็เกิด ท่านเรียกว่าภาวนามยปัญญา เป็นปัญญาอัตโนมัติของผู้ปฏิบัติ ไม่ปฏิบัติไม่รู้ปัญญาประเภทนี้ต้องปฏิบัติ ศีลเราก็ปฏิบัติแล้ว สมาธิเป็นขึ้นภายในใจเราก็รู้แล้ว คือ ความสงบเย็นใจ มีขอบมีเขต สมาธิมีขอบมีเขต เหมือนกับน้ำเต็มแก้ว เมื่อเต็มภูมิของสมาธิแล้วจะทำให้หนาแน่นมั่นคงยิ่งกว่านั้นเข้าไปอีกไม่ได้ เต็มภูมิเหมือนน้ำเต็มแก้ว เอาน้ำที่ไหนมาเทก็ล้นออกหมด นี่สมาธิเมื่อเต็มภูมิแล้วก็เหมือนกันเช่นนั้น

แต่ปัญญาไม่เป็นเช่นนั้น ปัญญาเมื่อได้ก้าวเดินออกไปตั้งแต่เราเริ่มพิจารณาปัญญาโดยสัญญาอารมณ์เสียก่อน ใช้สัญญาวาดภาพพิจารณาไปหลายครั้งหลายหนจนเกิดความซึ้งภายในใจ เห็นว่าเป็น **อนิจฺจ** อย่างแท้จริง **ทุกฺข** อย่างแท้จริง **อนตฺตา** อย่างแท้จริง เป็นอสุภะอสุภัง ประจักษ์ใจอย่างแท้จริงแล้วนี้ ปัญญาขั้นนี้แหละก้าวเดินที่นี่

ตั้งแต่นั้นต่อไปแล้วก้าวเดินหมุนติ้ว ๆ เหมือนน้ำซับน้ำซึม เหมือนไฟได้เชื้อ เชื้อไฟอยู่ที่ไหนไฟจะลุกลามไปตามเชื้อนั้นโดยไม่หยุดหย่อน กระทั่งเชื้อไฟนั้นหมดเมื่อไรแล้วไฟถึงจะดับ อันนี้ฉันใดก็เหมือนกัน การพิจารณาปัญญาในขั้นนี้ เช่นพิจารณาอสุภะอสุภัง พิจารณาจนกระทั่งอสุภะอสุภังนี้อิ่มตัวเต็มที่แล้ว ปล่อยวางทั้งสุภะทั้งอสุภะ หมุนตัวไปตรงกลางไม่ยึดในสุภะไม่ยึดในอสุภะทั้งสอง นี้เรียกว่าปัญญาอิ่มตัวในขั้นนี้ นั่นเป็นขั้น ๆ อย่างนี้ของผู้ภาวนา นี่ละปัญญาก้าวเดินเพื่อมรรคเพื่อผลครั้งพุทธกาลท่านก้าวอย่างนั้น

เรามาปฏิบัติก็เป็นสวากขาตธรรมตรัสไว้ชอบแล้วเหมือนกัน เมื่อปฏิบัติตามนี้แล้วของเราทุกสิ่งทุกอย่างมีเหมือนท่าน อริยสัจของเราก็มีเต็มภูมิเหมือนกัน ทุกข์ก็เต็มหัวใจเต็มกาย สมุทัยก็เต็มหัวใจของเราด้วยกัน มรรคพยายามทำให้เต็มหัวใจแล้วต้องแก้สมุทัยโดยแท้ เมื่อมรรคแก้สมุทัยไปมากน้อยเพียงไรนิโรธคือความดับทุกข์จะดับไปเรื่อย ๆ ตามผลของมรรคที่

ทำได้มากน้อย แล้วก็ไหม้ไปเรื่อย ๆ

ส่วนอสุภะอิ่มตัวแล้วก็หมุนตัวไปทางอื่น หมุนตัวไปเวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ นี่เรียกว่าปัญญาโดยหลักธรรมชาติของผู้ปฏิบัติภาวนา เมื่อพอตัวแล้วก็หมุนตัวไปเรื่อย ๆ ไปเวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ประสานงานซึ่งกันและกันโดยอัตโนมัติของปัญญา นี่ละปัญญานี้เป็นปัญญาที่ก้าวสู่มรรคสู่ผล ไม่มีใครบอกก็ตาม ใครจะปฏิเสธว่ามรรคผลนิพพานไม่มีก็ตาม สิ่งที่หยั่งทราบประจักษ์ใจ ๆ หากซึมซาบกันอยู่เช่นนั้น ดูดดื่มกันอยู่เช่นนั้น หมุนตัวไปอยู่เช่นนั้น

นี่เรียกว่าอจลศรัทธา เป็นผู้รู้ผู้เห็นในอรรถในธรรมทั้งหลายที่พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนไว้ ตั้งแต่พื้น ๆ จนกระทั่งหลุดพ้น จะเป็นธรรมชาติซึมซาบภายในจิตโดยลำดับ ไม่ไปหวังฟังจากผู้หนึ่งผู้ใด เขาบอกว่ามีหรือไม่มีมรรคผลนิพพาน ว่ามีก็ตามไม่มีก็ตาม ไม่สนใจยิ่งกว่าความจริงที่รู้อยู่เห็นอยู่ระหว่างกิเลสกับธรรมฟัดกันอยู่ภายในใจ สมุทัยเป็นยังไง มรรคเป็นยังไง เข้าแก้กันอยู่ภายในจิตใจ ใจเป็นสนามรบ เพราะกิเลสกับธรรมอยู่บนหัวใจ ใจเป็นเวทีฟัดกันอยู่ตรงนั้น ดูดดื่มอยู่ตรงนั้น หมุนติ้ว ๆ อยู่ตรงนั้น นี่ท่านเรียกว่าภาวนามยปัญญาของผู้ปฏิบัติ ให้มันเป็นในหัวใจของเจ้าของเองแล้วจะสว่างจ้าขึ้นเลย

พระพุทธเจ้าปรินิพพานไปกี่หมื่นกี่แสนกี่ล้าน ๆ พระองค์หาที่สงสัยไม่ได้ เพราะจุดอริยสัจนี้แลเป็นที่อุบัติแห่งพระพุทธเจ้าทั้งหลาย ตลอดถึงพระสาวกทั้งหลายจะพ้นจากอริยสัจนี้ไปไม่ได้แม้พระองค์เดียว นี่คือเป็นสถานที่ผลิตหรืออุบัติของพระพุทธเจ้า ของท่านผู้บริสุทธิ์ทั้งหลายอุบัติขึ้นที่ตรงนี้ เราก็จ่อจิตของเราไปตรงนั้น เหมือนไฟได้เชื้อเผากันอยู่ตรงนั้น เห็นกันอยู่ตรงนั้น แก้กันอยู่ตรงนั้น กิเลสออกมาฉากใดมุมใด สติปัญญาหลบฉากหลบมุมกันแก้กันอยู่นั้น เหมือนนักมวยต่อยกันบนเวที

นี่เป็นเรื่องที่เพลินมากสำหรับผู้ปฏิบัติในปัญญาขั้นนี้แล้ว ลืมวันลืมคืนลืมปีลืมเดือนลืมหิวลืมเหน็ดเหนื่อยเมื่อยล้าลืมหลับลืมนอน หมุนติ้ว เพราะฉะนั้นท่านถึงสอนให้เข้าพักสมาธิ เมื่อได้ออกรบได้แก่การพิจารณาทางด้านปัญญานี้มันจะเลยเถิด แล้วให้เข้าพักในสมาธิ พักผ่อนหย่อนจิต คือไม่ใช้กิริยา เพราะเรื่องของปัญญาก็เป็นกิริยาแห่งการทำงานอันหนึ่ง เรียกว่างานของปัญญางานของจิต เราพักอย่างนั้นเสีย ให้จิตเข้ามาสู่สมาธิพักแรงพักเอากำลังเหน็ดเหนื่อยเมื่อยล้า ไม่ต้องไปยุ่งกับเรื่องปัญญาขั้นใดก็ตามในเวลานั้น ให้หมุนตัวเข้าสู่สมาธิสงบแน่วอยู่เพียงเท่านั้นเพื่อเอากำลัง

จะพักจิตกี่ชั่วโมงก็ให้อยู่ จนกระทั่งจิตอิ่มตัวแล้วจิตถอยออกมา พอถอยออกมาแล้วทีนี้ไม่ต้องห่วงสมาธิ คือไม่ต้องห่วงการพักผ่อนอีกต่อไปแล้ว ก้าวเข้าสู่ปัญญาหมุนติ้วบนเวที นี่

คือผู้ปฏิบัติเพื่อทรงมรรคทรงผลท่านปฏิบัติอย่างนั้น ในสมัยปัจจุบันนี้ก็เป็นอย่างนั้นเพราะอริยสัจเป็นอันเดียวกัน กิเลสเป็นอันเดียวกัน ทุกข์ สมุทัยเป็นอันเดียวกัน มรรค นิโรธ เป็นอันเดียวกัน แก้กิเลสได้อย่างเดียวกัน จึงเรียกว่าสวากขาตธรรม ตรัสไว้ชอบแล้ว ๆ ผู้ปฏิบัติพิจารณาย่อมเห็นได้ชัดภายในตัวเอง นี่อธิบายถึงเรื่องภาวนามยปัญญา

พอก้าวจากภาวนามยปัญญานี้แล้วเข้าสู่มหาสติมหาปัญญา หาความเผลอตัวไม่ได้เลย เผลอได้ยังไงกิเลสจะต่อยเอา ๆ เมื่อความเห็นโทษถึงขนาดคอขาดบาดตายกันแล้วนั้นจะเผลอกันไม่ได้ นั่นละมหาสติมหาปัญญาตั้งตัวแบบนั้นเอง เพราะตั้งตัวแบบสละตาย ถ้าเผลอเมื่อไรก็ตายเหมือนกับนักมวยต่อยกัน นี่ระหว่างจิตกับกิเลส กิเลสเข้าถึงขั้นละเอียดละเอียดมาก แล้วสติปัญญาก็ตามต้อนกันให้ทันกันนั้น ฆ่าไปเรื่อยทันไปเรื่อย ฆ่าไปเรื่อย สุดท้ายก็วิมุตติหลุดพ้น กิเลสขาดสะบั้นลงไปจากหัวใจ นั้นเรียกว่าสมุทัยม้วนเสื่อ

สมุทัยคืออะไร **อวิชฺชาปจฺจยา สงฺขารา** นั้นแลคือยอดของสมุทัย ในบรรดากิเลสทั้งหลายขึ้น **อวิชฺชาปจฺจยา สงฺขารา** รวมตัวไปอยู่ในจิตนั้นหมด กระแสของมันถูกสกัดลัดต้อนหมด ออกไปทางตาทางหูทางจมูกทางลิ้นทางกาย สกัดลัดต้อนออกด้วยอำนาจของธรรมที่กล่าวมาเบื้องต้นมี **อนิจฺจ ทุกฺข อนตฺตา** อสุภะอสุภังเป็นต้น ตีต้อนเข้ามา ๆ จนกระทั่งถึงจิต

อวิชชาไม่มีทางเดิน เครื่องมือหรือทางเดินถูกตัดหมดแล้วหมุนตัวเข้าไปสู่จิต นี่ละเรียกว่ายอดสมุทัยเข้าสู่จิตแล้วจิตจะมีความสว่างกระจ่างแจ้ง มีความสว่างไสว มีความอัศจรรย์ นี่ก็คือกลอุบาย คือโล่ของอวิชชาที่หลอกสัตว์ทั้งหลาย ผู้ปฏิบัติจึงต้องติด อะไรละเอียดก็ตามไม่ละเอียดเหมือนอวิชชา อวิชชานี้แม้แต่มหาสติมหาปัญญายังหลงกลมันได้ แต่หลงก็หลงเพื่อจะฆ่า ไม่ใช่หลงเพื่อจะหลงไปเลยเหมือนความหลงทั้งหลาย หลงหมัดของมันหรือว่ามันต่อยมาหลบฉากไม่ทันถูกต่อยเอาก็มี แต่ยังไงก็ตามจะต้องม้วนเสื่อแน่นอน พอเข้าถึงจุดนี้แล้วมหาสติมหาปัญญานั้นหมายความว่ายังไง ไม่ต้องถามรู้กันเอง ๆ ในวงปฏิบัติบนเวทีของหัวใจผู้ปฏิบัตินั้นแล

เมื่ออวิชชาได้ม้วนเสื่อลงไปแล้ว คำว่ามหาสติมหาปัญญาก็หมดปัญหาไปในทันทีทันใดโดยไม่ต้องบังคับบัญชา นี่เรียกว่าพอเหมาะพอดีกันทุกอย่าง ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค ขาดสะบั้นจากกันไปแล้ว เหลือแต่ความวิมุตติหลุดพ้นโผล่ขึ้นมาตรงกลางนั้น นี่ละพระพุทธเจ้าตรัสรู้ที่ตรงนี้ พระสาวกอรหัตอรหันต์ทั้งหลายตรัสรู้หรือบรรลุธรรมขึ้นที่ตรงนี้ เราจะตรัสรู้ที่ไหน เราผู้ปฏิบัติเราต้องรู้ที่ตรงนี้จึงสามารถพูดอันนี้ออกมาเป็นเครื่องยืนยันได้ นั่น นี่ละที่ว่าธรรมของพระพุทธเจ้าเป็นเครื่องยืนยันโลก เวลานี้ก็มีอยู่อย่างนั้น

พระพุทธศาสนาของเรานี้จึงเป็นตลาดแห่งมรรคผลนิพพาน เป็นตลาดแห่งพระโสดา

พระสกิทา พระอนาคา พระอรหันต์สมบูรณ์บริบูรณ์ เป็นห้างร้านอันใหญ่โตเต็มไปด้วยอริยมรรคอริยผล จึงขอให้พระลูกพระหลานทั้งหลายตลอดประชาชนญาติโยม เพราะเป็นผู้มีอริยสัจเหมือนกันจะปฏิบัติให้รู้ให้เห็นได้ด้วยกัน แล้ว***ต่างคนต่างอุตส่าห์พยายามปฏิบัติตนให้เป็นไปตามแนวทางของพระพุทธเจ้า ผู้หญิงก็พ้นทุกข์ได้ ผู้ชายพ้นทุกข์ได้ ฆราวาสพ้นทุกข์ได้ พระเณรพ้นทุกข์ได้เมื่อปฏิบัติให้ถูก ถ้าไม่ถูกก็เป็นทุกข์ได้ด้วยกันไม่ว่าพระว่าเณร ฆราวาสญาติโยม เป็นทุกข์ได้ด้วยกันทั้งนั้นถ้าปฏิบัติผิดจากหลักธรรมของพระพุทธเจ้า ถ้าปฏิบัติให้ถูกแล้วเป็นอย่างนั้น***

วันนี้ได้แสดงถึงเรื่องภาวนา ก้าวไปถึงภาวนามยปัญญาก็เลยไปใหญ่เลย จึงขอสรุปเอาว่า ศีลก็อยู่กับเราทุกท่านผู้ปฏิบัติรักษาศีล สมาธิอยู่กับเราทุกท่านที่เป็นผู้เสาะผู้แสวงหาจะบำเพ็ญให้เกิดให้มี พระพุทธเจ้าไม่ลำเอียงและไม่ทรงผูกขาด **สนฺทิฏฺฐิโก** ประกาศกังวานไว้กับผู้ปฏิบัติทุกรูปทุกนามไป พระพุทธเจ้าไม่ทรงผูกขาดไว้เลยแม้นิดหนึ่ง มอบไว้กับผู้ปฏิบัติจะพึงรู้เองเห็นเองในธรรมทั้งหลายที่กล่าวมานี้

จึงขอให้ทุก ๆ ท่านได้นำไปประพฤติปฏิบัติกำจัดสิ่งที่เป็นภัยทั้งหลายอยู่ในใจของเรา คือ ความโลภ ความโกรธ ความหลง ราคะตัณหานี้เป็นตัวภัยอันยิ่งใหญ่ ในสามแดนโลกธาตุนี้ไม่มีอะไรเป็นภัยอันยิ่งใหญ่ยิ่งกว่ากิเลส ๓ ประเภทนี้ จงพยายามกำจัดมันออกจากใจแล้วอยู่ที่ไหนสบายหมด วันคืนปีเดือนดินฟ้าอากาศฟ้าแดดดินลมหมื่นแสนจักรวาลอะไรที่จะมาเป็นภัยต่อจิตใจไม่มี มีกิเลสอันเดียวนี้เท่านั้นเป็นภัยต่อใจ เมื่อกิเลสได้ม้วนเสื่อลงไปแล้วไม่มีอะไรเป็นภัยต่อใจ เวิ้งว้างสุดจิตสุดคิดสุดบรมสุขโดยไม่ต้องคาดต้องฝัน หากเป็นหากพอเหมาะพอดีอยู่กับผู้เป็นผู้บริสุทธิ์พุทโธนี้เท่านั้น

ในอวสานแห่งการแสดงธรรมนี้ ขอความสวัสดีจงมีแก่ท่านผู้ฟังทั้งหลายโดยทั่วกันเทอญ

<<สารบัญ

เทศน์อบรมพระ ณ วัดป่าบ้านตาด

เมื่อวันที่ ๑๕ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๕๓๗

เรื่องของกิเลส

นี่เป็นกาลเข้าพรรษาซึ่งเป็นเวลาว่างในกิจการหรือเครื่องกังวลใด ๆ เกี่ยวกับการไปทางโน้นทางนี้ มีอยู่กับที่และประกอบความพากเพียรโดยถ่ายเดียว เพราะฉะนั้นขอให้ทุกท่านจงตั้งใจตั้งหน้าตั้งตาประกอบความพากเพียรของตนอย่าให้ด้อย หลักพุทธศาสนาทรงเน้นหนักลงทางด้านจิตตภาวนานี้เป็นอย่างมาก เราอยากจะพูดว่า ๙๕% เวลาท่านสั่งสอนภิกษุทั้งหลายนี้มีแต่เรื่องจิตตภาวนาล้วน ๆ แม้ที่สุดพระที่สนทนากันก็เหมือนกัน ไม่ปรากฏว่ามีเรื่องมีราวเรื่องกิเลสตัณหาประเภทต่าง ๆ เข้าไปเกี่ยวข้องยุ่งกวนในการพูดการสนทนาเลย

พูดออกคำใดมีแต่เรื่องจิตตภาวนาทั้งนั้น แล้วก็พูดเรื่องมรรคเรื่องผล เรื่องสถานที่เป็นที่บำเพ็ญในที่ต่าง ๆ พูดเรื่องประกอบความเพียรในสถานที่นั่นที่นี่เป็นความสะดวกสบาย ไม่ได้มายุ่งเหยิงวุ่นวายกับการบ้านการเรือน การซื้อการขายการได้การเสียนี้เลย อันนี้เป็นเรื่องของโลกเป็นเรื่องของวัฏจักรเป็นเรื่องของวัฏวนเขาหากหมุนหากเวียนของเขาอยู่อย่างนั้น ที่ใดมีส่วนเกี่ยวข้องกับสิ่งเหล่านี้ก็คือใจนั้นแล โลกก็มีสิ่งเหล่านี้เป็นเครื่องอยู่ ไม่มีอะไรเป็นที่อยู่ก็อยู่กับกิเลส อยู่กับเรื่องที่กล่าวนี้

เพราะฉะนั้นมนุษย์จึงไม่สงบในเรื่องราวต่าง ๆ เพราะกิเลสไม่เคยทำความสงบแก่ผู้ใดและไม่เคยทำให้ผู้ใดสงบได้แม้น้อยหนึ่ง นอกจากก่อเรื่องก่อราวอยู่ตลอดเวลาเท่านั้น ด้วยเหตุนี้หัวใจแต่ละดวง ๆ จึงเป็นเหมือนฟืนเหมือนไฟเผาไหม้อยู่ตลอดเวลา นอกจากเหลือทนเท่านั้นจึงจะมาระบายออก ส่วนที่สุมอยู่ภายในจิตใจนั้นเป็นไปได้ทุกดวง เว้นจิตของพระพุทธเจ้าพระอรหันต์ท่านที่สิ้นกิเลสแล้วเท่านั้นจึงไม่มีสิ่งเหล่านี้เข้าไปยุ่งกวน นอกนั้นแล้วมีแต่สิ่งเหล่านี้ยุ่งกวนตลอดเวลา โลกจึงหาความสงบเย็นใจไม่ได้ ใครจะไปอยู่ในสถานที่ใด ว่าที่นั่นดีที่นี่เจริญ มันก็เจริญด้วยสิ่งเหล่านี้ทั้งนั้น ไม่ได้เจริญด้วยความสงบเย็นใจ เจริญด้วยการวิ่งเต้นขวนขวายดีดดิ้นต่าง ๆ ด้วยอำนาจของสิ่งเหล่านี้มันผลักดันอยู่ตลอดเวลา ให้อยู่ด้วยความสงบเย็นใจไม่ได้

นี่เรามาบวชในพระพุทธศาสนา อย่านำเรื่องนี้มาครุ่นมาคิดให้เสียเวล่ำเวลาของการบำเพ็ญ เพราะสิ่งเหล่านี้เคยฝังอยู่ในหัวใจ หมุนหัวใจให้เป็นเหมือนฟุตบอลอยู่ตลอดเวลาอยู่แล้ว ควรจะอิ่มพอควรจะเข็ดจะหลาบกับความหมุนของธรรมชาตินี้ ที่ทำจิตใจให้เดือดร้อนวุ่นวายเพราะมันบีบบังคับ มันผลักดันให้คิดให้ปรุงนั้นแล เพียงเรานั่งสงบสักครู่หนึ่งเราก็จะทราบ

ว่า ธรรมชาตินี้ผลักดันออกมาอย่างไรบ้าง อันดับแรกก็คือสังขารความคิดความปรุง มีธรรมชาตินี้แล ท่านว่า **อวิชฺชาปจฺจยา สงฺขารา** ตัวหนุนให้คิดให้ปรุงตลอดเวลา เพราะหาผลประโยชน์แก่ตัวเอง

เราบวชมาในพุทธศาสนาและตั้งหน้าตั้งตาปฏิบัติ โดยเป็นพระกรรมฐานด้วยแล้ว ยังจะติดจะพันจะคุ้นกับสิ่งเหล่านี้อยู่ไม่สมควรอย่างยิ่ง จงพากันเร่งความพากความเพียร ตัดสิ่งเหล่านี้ออกให้หมด ในวันเวลาหนึ่ง ๆ อย่าให้สิ่งเหล่านี้เข้ามาเกี่ยวข้อง ให้มีแต่เรื่องอรรถเรื่องธรรม คิดปรุงเรื่องใดให้เป็นเรื่องอรรถเรื่องธรรม อย่าให้มีสิ่งเหล่านี้เข้ามากวนใจจะหาความสงบเย็นใจไม่ได้

วันหนึ่ง ๆ ไม่มีธุระหน้าที่อะไร มีแต่การประกอบความพากเพียรอย่างเดียว ทำไมจิตจึงจะหาความสงบไม่ได้ หาความแยบคายไม่ได้มีอย่างเหรอ ถ้าธรรมเข้าตรงไหนแล้วความสงบร่มเย็นจะมีในตรงนั้น ขณะเดียวกันถ้ากิเลสไปตรงไหนแล้ว ความวุ่นวายส่ายแส่ ความทุกข์ความทรมานจะเป็นทางเดินของมันอย่างโล่งไปหมดเลย เวลานี้เรามักจะเปิดทางให้กิเลสเหล่านี้เดินอย่างสะดวกสบายตลอดเวลาหาการหักห้ามไม่ได้

นี่ก็ไม่ได้ประชุมมานานตั้งแต่วันเข้าพรรษา ปกติก็อยู่ตามเรื่องธาตุเรื่องขันธ์ กิจการงานเราก็มากวันหนึ่ง ๆ หมู่เพื่อนก็มีเทปควรจะเปิดฟัง ฟังธรรมในเทปประกอบความเพียรไปในนั้นก็ยังได้ สมัยก่อนไม่มีเทป แม้สมัยพระพุทธเจ้าก็ไม่มี มาสมัยนี้มีเทปการเปิดฟังก็สะดวก ควรจะประกอบความเพียรด้วยการฟังเทป และให้สังเกตด้วยดีการฝึกทรมานตนเอง เรื่องอาหารปัจจัยต่าง ๆ ปัจจัยแปลว่าเครื่องอาศัย ดินฟ้าอากาศสถานที่นี่ก็พออยู่พอเป็นพอไป อาหารการบริโภคการขบฉันให้เป็นเรื่องของเจ้าของเป็นผู้สังเกตปฏิบัติต่อตัวเองโดยเฉพาะ คนอื่นเข้าไปเกี่ยวข้องไม่ถูก เป็นเรื่องของตัวเองที่จะสังเกต ในการประกอบความเพียรมันเกี่ยวกับธาตุขันธ์ คือธาตุขันธ์ทับ ธาตุขันธ์มีกำลังมักจะหนุนตัวราคะตัณหาออกมาเสมอ

ไม่เอาจริงเอาจังไม่ได้นะกิเลส อย่าชินกับกิเลสเป็นอันขาด เรื่องกิเลสนี้คือวัฏวน ถ้าจะเทียบแล้วก็เหมือนกระทะทอดสัตว์โลกให้หมุนอยู่ในวงนี้ ได้รับความทุกข์ความทรมานอยู่ตลอดเวลา เราไม่เห็นสิ่งที่เลิศเลอกว่านี้ เราก็เห็นกระทะกับน้ำร้อนนั้นว่าเป็นของเพลิดของเพลินไปเสีย โดยมีเหยื่อล่อสักนิดหนึ่ง ๆ พอให้ตกหลุมพรางของกิเลส แล้วก็ดีดกันไปดิ้นกันไปวันหนึ่ง ๆ

ตั้งแต่เกิดมาจนกระทั่งวันตายไม่มีสาระอะไรติดเนื้อติดตัวเลยนั้นมีมากมนุษย์เรา เราเป็นคนประเภทไหนเป็นพระประเภทใด ขอให้นำมาทดสอบตัวเอง วันหนึ่ง ๆ มืดแจ้ง ๆ ผ่านไป ๆ คุณธรรมคือความสงบร่มเย็นและความแยบคายทางด้านปัญญา ได้เกิดขึ้นอย่างไรกับเรา

หรือไม่ ควรคิดให้มาก อย่าเคยชินกับกิเลส เคยผูกพันหัวใจเรามามากต่อมากนานแสนนาน และคอยทรมานเราให้ได้รับความทุกข์มามากแล้ว เวลานี้เป็นเวลาที่จะตัดสิ่งเหล่านี้ด้วยอรรถด้วยธรรม อย่าเสียดาย

ความอยากนี้เต็มอยู่ภายในจิตใจ อยากดูอยากรู้อยากเห็นอยากฟังอยากคิดอยากอ่าน มีแต่ความอยากอันเป็นเรื่องของกิเลสตกแต่งให้ทั้งนั้น แล้วเราก็เคยกับสิ่งเหล่านี้มาแล้วเป็นอย่างไรบ้าง ได้รับความสงบร่มเย็นอย่างไรหรือไม่ ร้อยทั้งร้อยมีแต่ฟืนแต่ไฟเราก็ทราบอยู่แล้ว ความทุกข์ความฝืนความดีดความดิ้นทางความพากเพียรเป็นเรื่องธรรม เป็นทางเดินของธรรม เพื่อจะระงับดับสิ่งเหล่านี้ลงไป เราควรจะเข้มแข็งในความเพียรเหล่านี้ให้มาก

อย่าเสียดายอะไร ตาเคยดูมาแล้วตั้งแต่วันเกิดจนกระทั่งป่านนี้ หูจมูกลิ้นกายนี้เคยสัมผัสสัมพันธ์อยู่ตลอดเวลา เรียกว่าเราอยู่ด้วยความสัมผัสสัมพันธ์กับสิ่งภายนอกตลอดมา ผลประโยชน์ได้อะไร ก็มีแต่ผลประโยชน์ของกิเลสทั้งนั้นเราไม่เห็นได้อะไร ถ้าไม่ใช้ความระมัดระวังความกำจัดปัดเป่ามันออกไปจากจิตเสียเท่านั้นจะไม่เกิดผลเกิดประโยชน์อะไร นี่มาอยู่นี้ก็นานประกอบความพากเพียรได้เรื่องได้ราวอะไรบ้าง

มีแต่มืดกับแจ้ง ๆ เท่านั้นแหละโลกอันนี้ เราอย่าเข้าใจว่ายืดยาวนานหรือว่าสั้น มันมีมืดกับแจ้งนี้ตลอดมาตั้งกัปตั้งกัลป์แล้ว มืดแจ้ง ๆ วันคืนปีเดือนก็ตั้งชื่อตั้งนามไปตามความมืดความแจ้งนี่เท่านั้น แต่เราก็ตื่นวันปีเดือน ไม่ตื่นเนื้อตื่นตัวในการที่จะสร้างคุณงามความดี จึงเป็นการลำบากในการตะเกียกตะกายที่จะให้หลุดพ้นจากกิเลสอาสวะทั้งปวง

ถ้านักบวชเราปฏิบัติตนไปไม่ได้แล้ว ไม่มีใครจะไปได้อย่างง่ายดาย เพราะนักบวชนี้โอกาสอำนวยทุกอย่าง ทุกสิ่งทุกอย่างโลกเขายอมรับหมด ยังถือเป็นสรณะเป็นที่พึ่งที่ยึดที่เกาะอีกด้วย ถ้าใครมีความเพียรมากมีความเด็ดเดี่ยวอาจหาญทางหลักธรรมหลักวินัยเท่าไร ก็ยิ่งเป็นที่เคารพเลื่อมใสของประชาชน ถ้าเราปฏิบัติต่อธรรมเหล่านี้ไม่ได้แล้ว มันก็หมดหนทางที่จะก้าวออกจากกองทุกข์ทั้งหลายได้

เพราะมาบวชนี้ เรียกว่ามาเว้นแล้วในกิจการงานทางโลกทุกด้านทุกทาง มีแต่การบำเพ็ญสมณธรรมอย่างเดียวเท่านั้น หากไม่ตั้งใจจริง ๆ แล้วก็จะจมอยู่นี้ตลอดไป ฟังว่าตลอดไป.....มีกาลยืดยาวนานเท่าไร เป็นอนันตกาลหากำหนดกฎเกณฑ์ไม่ได้ที่กิเลสจะอิ่มพอในการฉุดลากสัตว์ทั้งหลายให้จมอยู่ในวัฏฏะนี้ไม่มีทาง ฟังแต่ว่าตัณหา ๆ หิวโหยตลอดเวลา ความอิ่มพอของกิเลสไม่เคยมี นอกจากความอิ่มพอในธรรมเท่านั้นมี เมื่อพอแล้วมี เหมือนน้ำเต็มแก้ว เมื่อเต็มแล้วเอาน้ำที่ไหนมาเทก็ไม่ค้าง ธรรมเมื่อพอในหัวใจแล้วก็เป็นอย่างนั้น แต่กิเลสไม่เคยพอในหัวใจ มีเท่าไรยิ่งดีดยิ่งดิ้นยิ่งกระวนกระวาย ยิ่งกระเสือกกระสน ยิ่งหิวยิ่งโหย

ไปไม่หยุดไม่ยั้งก็คือเรื่องของกิเลส ท่านจึงเรียกตัณหาว่า **นตฺถิ ตณฺหาสมา นที** แม่น้ำเสมอด้วยตัณหานี้ไม่มี แม่น้ำก็หมายถึงแม่น้ำมหาสมุทรทะเลหลวง ให้เสมอตัณหานี้ไม่มี

เรื่องการเป็นห่วงหมู่เพื่อนนี่ผมเป็นห่วงมากเข้าทุกที ๆ นะ เพราะโลกนี้มันหมุนเป็นกงจักรเลยเดี๋ยวนี้.ไม่ใช่ธรรมดา มีแต่ฟืนแต่ไฟเผาไหม้กันอยู่ทุกแห่งทุกหน เขาว่าโลกเจริญ ๆ ถ้าว่าโลกกิเลสนั้นยกให้ว่ามันเจริญจริง ๆ และนับวันจะเจริญขึ้นไปเรื่อย ๆ แผดเผาไปเรื่อย ๆ ที่คำว่าโลกเจริญนั้นเป็นความมุ่งหมายในทางที่ดีต่างหากนี่นะว่าโลกเจริญ ๆ มันเจริญอะไรถ้าไม่ใช่หลับตาดูกัน ๆ ปิดหูฟังกันอย่างนั้นจึงด้นเดาออกมาได้ว่าโลกมันเจริญ มันร้อนเป็นฟืนเป็นไฟไปหมดเพราะอำนาจของกิเลสตัณหา ไม่มีใครที่จะหันหน้าเข้าสู่อรรถสู่ธรรมเลย นี่ซิที่วิตกวิจารณ์มากนะ หันหน้าไปตามกิเลสทั้งนั้น กิเลสตีตลาดแหลกหมด ๆ โอ๊ย พูดแล้วสลดสังเวชนะ ก็มันเห็นอยู่จริง ๆ รู้อยู่จริง ๆ นี่จะให้ว่ายังไง พระพุทธเจ้านำอะไรมาสอนโลกไม่นำสิ่งที่ทรงรู้ทรงเห็นแล้วเอาอะไรมาสอนโลก ก็นำสิ่งที่รู้ที่เห็นมาสอนโลกคือความจริง นี่เวลามันรู้มันเห็นมันเป็นอยู่ให้เห็นประจักษ์อยู่ในหัวใจ ๆ นี้แล้วจะให้ว่ายังไง จะไม่ให้พูดเหรอ

ฟืนไฟมันเผาไหม้อยู่เพราะอะไรเป็นต้นเหตุ มีแต่เรื่องของกิเลสทั้งนั้น ๆ เลยนะ มันไม่ใช่เรื่องอะไร มีแต่เรื่องของกิเลสทั้งนั้นประเภทต่าง ๆ มันแสดงออกมา ไม่ทราบว่ากี่ลวดกี่ลายหมุนติ้วในหัวใจของสัตว์โลก สัตว์โลกก็เหมือนควายตัวหนึ่ง ๆ ไม่รู้เนื้อรู้ตัวเลยว่ากิเลสเป็นภัยนะ เพราะฉะนั้นมันถึงได้สนุกขยี้ขยำเอาสัตว์โลกให้แหลกแตกกระจายไปทั่วทิศดินแดนเวลานี้มันไม่รู้กันนี่จะทำยังไง

จิตใจของเรานี้เวลาไม่รู้มันก็ไม่รู้จริง ๆ ถ้ารู้แล้วมันจะยอมให้เขามาตีหัวอยู่เหรอ รู้ว่าเขาตีหัวรู้ว่าเขาเป็นภัยต่อเราแล้ว มันก็ต้องสู้กันสุดเหวี่ยง อันนี้ถ้ารู้ว่ากิเลสเป็นภัยแล้วมันก็ซัดกันสุดเหวี่ยง แต่นี้มันไม่รู้ เหมือนควายตัวหนึ่งอย่างว่านั่นแหละ จะให้ทำยังไง คนเราโง่ต่อกิเลสเป็นอย่างนั้นแล ไม่ผิดกันอะไรกับควายตัวหนึ่ง มันกล่อมได้ขนาดนั้นละ ไม่มีใครถือว่ากิเลสเป็นภัยในโลกอันนี้เลย เราพูดหมดโลกเอาโลกมนุษย์นี่ เพราะรู้ภาษีภาษาบ้างพอจะรู้ได้ว่ากิเลสเป็นภัย แต่นี้มันไม่รู้เลยจะทำยังไง

ทั้ง ๆ ที่มนุษย์รู้ภาษีภาษาแต่ไม่รู้ว่ากิเลสเป็นภัย กิเลสคืออะไร สิ่งที่เป็นภัยต่อหัวใจให้ดีดให้ดิ้นอยู่เวลานี้ อะไรพาให้หมุนอยู่ภายในนั้นคืออะไร นี่มันไม่เห็นมันไม่รู้ มีแต่บืนตายไปตามที่มันลากมันเข็นไปนั่นซิ นี่ซิที่มันน่าทุเรศเอามาก ๆ นะ เราอย่าไปดูนะดูว่าคนมีคนจน คนชั้นนั้นชั้นนี้ ว่ามีความสุขความเจริญมียศถาบรรดาศักดิ์ มันตื่นลมปากกันเฉย ๆ หลักธรรมชาติไม่ได้เป็นไปตามนั้นนะ ไหนก็ไหนเถอะว่างั้นถ้าลงกิเลสนี้ได้บีบอยู่ในหัวใจแล้วจะเอาความสุขมาจากไหน

เศรษฐีก็ดิ้นอยู่กับความทุกข์ คนทุกข์คนจนก็ดิ้นอยู่กับความทุกข์ความทรมานใจ ชาติชั้นวรรณะใดก็ดิ้น ต่างคนต่างดิ้น เพราะถูกกิเลสบีบบังคับอยู่ด้วยกันหมด ใครจะเป็นคนพิเศษมาจากไหนในโลกอันนี้ไม่มี ถ้าไม่ฟาดกิเลสอย่างน้อยให้สงบตัวลงไป และให้รู้ว่ามันเป็นภัยบ้างพอประมาณนี้ก็พอหลบหลีกปลีกตัวกันได้ แล้วฟาดให้มันม้วนเสื่อลงไปเสียหมดแล้วสนุกดูถ้าว่าสนุกนะ แต่ท่านไม่สนุกน่ะซี เห็นความเป็นอยู่ของสัตว์มีแต่ปลงธรรมสังเวชเท่านั้นละ เห็นอยู่รู้อยู่แต่แก้ไม่ได้มันเป็นกรรมของสัตว์ ๆ นี่ซิที่สลดสังเวช

คำว่าดูก็คือว่าไม่มีอะไรปิด จึงว่าสนุกดู ปิดท่านได้ยังไงท่านเปิดหมดแล้ว ทุกสิ่งทุกอย่างเปิดหมดเรื่องของกิเลสทำลายสัตว์โลก ทำลายมากน้อยกว้างแคบขนาดไหน สามไตรโลกธาตุนี้มีแต่กิเลสขยี้ขยำอยู่ตลอดเวลาทุกประเภทของสัตว์ แล้วที่เสวยกรรมอยู่ก็เสวยกันอยู่อย่างนั้นละ กรรมหนักกรรมเบากรรมมหันตโทษมหันตทุกข์ก็เสวยกันอยู่อย่างนั้น ก็เพราะอำนาจของกิเลสนี่เองเป็นผู้พาให้เป็น ไม่ใช่อะไรพาให้เป็น

สิ่งที่เป็นผลไปแล้วมันก็เป็นผล สิ่งที่กำลังสร้างอยู่ที่มันผลักดันที่มันบีบบังคับให้สร้างอยู่นี้ก็มีอยู่นี่ อยากอันนั้นอยากอันนี้ นั่นละเราไม่รู้ว่าความอยากนั้นมันคืออะไร มันคือตัวเป็นภัยหรือไม่ไม่ได้คิดได้อ่านซี อยากอะไรอยากดูก็ดู อยากฟังก็ฟัง อยากทำอะไรก็ทำ มีแต่ความอยาก ๆ ไม่เห็นพิษของความอยากนี้มันมาจากอะไร อะไรหนุนมันให้อยาก นี่ฉากหลังมันมีอยู่อย่างนั้น เมื่อรู้แล้วเห็นทั้งฉากหน้าฉากหลังจะว่ายังไง ตัวไหนเป็นตัวหนุนตัวไหนไม่หนุน

เมื่อกิเลสสิ้นซากลงไปแล้วเอาไหนมาหนุน เอาอะไรมาอยากมันไม่มีนี่ ไม่มีอะไรจะอยากแล้วก็ไม่มีอะไรกวนใจ ว่างหมดแดนโลกธาตุนี่ ว่ามีหรือไม่มีก็ตามมันว่างไปหมดจะว่ายังไง ก็มีกิเลสเท่านั้นปิดบังหรือกีดขวางไว้ไม่ให้ว่าง ให้ดีดดิ้นอยู่นี่ แต่โลกไม่เห็นจะว่ายังไง นี่ซิจึงได้อัศจรรย์พระพุทธเจ้าว่าอุบัติขึ้นมาได้ยังไง ๆ บรรดาสาวกทั้งหลายเรา ๆ ท่าน ๆ นี่ก็ยังได้ยินได้ฟังอุบายวิธีการที่ท่านแนะนำสั่งสอนก็พอได้รู้เรื่องรู้ราวบ้าง นั่นไม่มีใครสอนเลยนี่

เราก็ทราบอยู่ว่าเป็นวิสัยของสยัมภูของพระพุทธเจ้าทุก ๆ พระองค์เป็นอย่างนั้น มันก็อดอัศจรรย์ไม่ได้นะ โห มันสลับซับซ้อนเอาจริง ๆ ไม่ให้รู้เนื้อรู้ตัวเลย ไม่ว่าประเภทใดของกิเลสจะไม่ให้สัตว์โลกรู้เลยแหละ เก่งขนาดนั้นแหละ คิดดูซิความโกรธตาดำตาแดง เราโกรธเขาโกรธได้ เขาโกรธเราโกรธไม่ได้ นั่นฟังซิ แต่เราโกรธเขานี่เอาตาดำตาแดงก็ได้ ฆ่าเขาก็ได้ แต่เขาฆ่าเราไม่ได้เป็นยังไงกิเลส มันก็รู้กันอยู่ความลำเอียงของกิเลส ความเห็นแก่ตัวของกิเลสมันก็เห็นกันอยู่รู้กันอยู่ แต่มันไม่เห็นจะว่ายังไงจิต

การฆ่าเขาฆ่าได้แต่เขาฆ่าเราไม่ได้ การฉกการลักปล้นจี้ทุกประเภทที่จะควรได้มายังไงทำได้ทำเขาแต่เขาทำเราไม่ได้ เป็นยังไงเรื่องของกิเลสเห็นแก่ตัวมากไหม เห็นแก่ได้มากไหม

มันก็ไม่เห็นโทษของมันจะว่าไง ครั้นเห็นโทษแล้วมันก็มีเรามีท่าน มีของเขาของเราเป็นสัดเป็นส่วนละซี แต่นี้มันไม่เห็นนั่นซีจะว่าไง ไม่งั้นจะว่ามันโง่หรือมนุษย์เรา เราพูดมานี้เขาก็จะว่าเราเป็นบ้าอีกแหละ มันก็ยิ่งสองชั้นสามชั้น

เรื่องของกิเลสไม่ยอมใครง่าย ๆ นะ มันก็มีท่าต่อสู้ นี่หลวงตาองค์นี้พูดบ้าอะไรก็ไม่รู้นั่นมันก็ไปอีก แล้วคนทั้งโลกมาว่าให้เราคนเดียวนี่ แล้วน้ำหนักจะไปทางไหน ก็ไปทางกิเลส กิเลสก็ได้เปรียบอีก พูดไม่ได้เสียดีกิเลสจะสนุก นั่น ถ้าพูดกิเลสก็โจมตีเอา ๆ ถ้าไม่พูดเสียกิเลสก็ได้เปรียบสนุกเพ่นพ่าน พูดเรื่องโทษของมันตรงไหน ๆ มันก็หาว่าเป็นบ้าไปเสียนี่จะว่ายังไง เพราะมันมากต่อมากนี่รุมเอา ๆ นี่ซีที่น่าสลดสังเวช มองดูตาปริบ ๆ ละพูดง่าย ๆ นะ โห **ทุกฺขํ อนิจฺจํ**

ทางออกของวัฏจักรนี้คืออะไร ก็พิจารณาหมดเต็มภูมิเต็มกำลังความสามารถ ยิ่งแก่มาเท่าไรจวนจะเป็นจะตายเท่าไรมันยิ่งหมุนหัวใจ มันเปิดออก ๆ มีแต่ความสลดสังเวช โถ ๆ แหละ ขึ้นอุทานในหัวใจ ทางออกจากวัฏจักรนี้คืออะไร กำแพงเรือนจำมี ออกจากกำแพงเรือนจำได้ยังไง มันก็สิ้นกรรมถึงออกได้ ไม่สิ้นกรรมออกไม่ได้ กำแพงของวัฏจักรนี้คืออะไร แล้วออกวิธีไหนกำแพงวัฏจักร

ความโลภ ความโกรธ ความหลง ลงไปหาอวิชชาอันเดียวนั่นละ นี่ละกำแพงของวัฏจักรคือกิเลสนั่นเองพูดง่าย ๆ มันครอบไว้หมดสามแดนโลกธาตุนี่ มันเป็นกำแพงครอบไว้หมดแล้ว เราจะทำลายกำแพงนี้ออกได้ยังไง เราจะเอาตัวเราเล็ดลอดออกไปได้ยังไง มองหาอะไรมันก็ไม่มีที่จะออกได้เพราะเป็นเรื่องของมันหมด ที่จะให้อยู่ ๆ ให้จมอยู่กับมัน ไม่มีอะไรที่จะออกนอกจากธรรมอย่างเดียวเท่านั้น นี่ชี้นิ้วเลย มีธรรมอย่างเดียวเท่านั้น

เอา จะทำบุญให้ทานแบบไหนเอา ไม่ว่าจะให้ทานมากทานน้อย นี้ละทางออก นี้ละเครื่องทำลายกำแพงวัฏจักร ศีล ภาวนาคือคุณงามความดีทั้งหลายนี่มีเท่านั้น หมดแดนโลกธาตุนี่ไม่มีอะไรทำลายกำแพงของวัฏจักรนี้ได้ มีธรรมเท่านั้น เพราะฉะนั้นกิเลสกับธรรมจึงเป็นข้าศึกกัน กิเลสเป็นข้าศึกของธรรมอย่างยิ่ง มันไม่ให้รู้เนื้อรู้ตัวนี่ เราจะสร้างคุณงามความดีมันจะสร้างอุปสรรคขึ้นมาทันที ๆ ดูเอาในหัวใจใครก็รู้นี่ มันไม่ให้สร้าง หนาเท่าไรมันยิ่งดี มันมีหนาเท่าไรมันยิ่งไม่ให้ยินดีในศีลในธรรมเลย เห็นว่างมงายไปหมดเลย นั่นเห็นไหม เก่งไหมกิเลส

คนเสาะแสวงหาคุณงามความดี เข้าวัดเข้าวาจำศีลฟังธรรมเจริญเมตตาภาวนา กลายเป็นคนงมงายไปหมด เพราะกิเลสมันเฉียบขาดของมัน มันแหลมคมของมันพอแล้ว มันก็สนุกตำหนิติเตียนหรือเหยียบย่ำทำลายธรรมว่างมงายได้สบายปากสบายคอของมัน เป็นอย่างนั้นนะ

เวลานี้กำลังเริ่มแล้ว ท่านทั้งหลายฟังหรือยังเป็นอย่างนั้นแหละเวลานี้

ทั้ง ๆ ที่เรื่องธรรมนี่แหละที่จะทำลายเอาให้มันม้วนเสื่อลงได้ คือธรรมนี่ มันก็หาว่างมงายเห็นไหม มันมาลบคมเสียแล้ว ลบคมของธรรม ลบเหลี่ยมของธรรมไปแล้ว ผู้บำเพ็ญธรรมนั่นซีที่อ่อนแอท้อแท้ไปตามคำเขาตำหนิติเตียน จะไปวัดไปวาจะไปฟังธรรมจำศีลก็ลอบ ๆ มอง ๆ แอบ ๆ ซ่อน ๆ ไปละซี ออกไปแบบสง่าผ่าเผยไม่ได้ เพราะกิเลสมันหัวเราะเยาะเย้ยมันเป็นอย่างนั้นนะเดี๋ยวนี้น่ะ ไม่น่าทุเรศจะว่ายังไง มันสลดสังเวชจริง ๆ นี่

มันหนาแน่นขนาดนั้นละกิเลสของสัตว์โลก กำแพงของสัตว์โลกนี้หนา ต่างคนต่างสร้างกำแพงขึ้นกีดกันตัวเองไม่ให้ออกได้ ให้เป็นบ้าอยู่ในนั้นหมดเลย ต่างคนต่างสร้างเองนะ กำแพงวัฏจักร ไม่มีอะไรมาสร้าง กิเลสอยู่กับหัวใจของทุกคน ต่างคนก็ต่างสร้างกำแพงอันหนาแน่นขึ้นภายในตัวเอง หาทางออกไม่ได้ก็ตายกองกันอยู่ ๆ ในวัฏจักรนี้กี่ภพกี่ชาติกี่กัปกี่กัลป์ ก็ตายกองกันอยู่นี้ไม่มีทางออก

ถ้าไม่มีธรรมเป็นเครื่องพานำออกแล้วยังไงก็หมดทางตลอดเวลา จะให้กิเลสอิ่มพอนี้ไม่มีทาง อยู่ในวัฏจักรนี้อิ่มพอแล้วเต็มตัวแล้ว สัตว์โลกออกไปได้แล้วไม่มีทาง ไม่ได้เหมือนนักโทษที่อยู่ในเรือนจำ ที่สิ้นกรรมของเขาแล้ว สิ้นกำหนดแล้วก็ออกได้ อันนี้ไม่มีคำว่าสิ้นกำหนดหมุนเรื่อยไปอย่างนั้นตลอดเลย นี้ซิที่น่าทุเรศเอามากนะ ต่างคนต่างสร้าง ๆ

เห็นศีลเห็นธรรมนี้เป็นของเหลว ๆ ไหล ๆ ไปแล้ว ของไม่มีสาระแก่นสาร เป็นเศษเป็นเดนไปหมด กิเลสเป็นตัวจริงขึ้นมา เราจะเห็นได้อย่างชัด ๆ อะไร ๆ ถ้าเป็นเรื่องของกิเลสแล้วจิตใจจะจดจ่อต่อเนื่องกันเป็นลำดับลำดา เอาจริงเอาจังทุกด้านทุกทางถ้าเป็นเรื่องของกิเลสแล้ว เรื่องของธรรมนั้นไม่เอาไหน นี่ดูเอาในหัวใจของเราแต่ละคน ๆ ยิ่งกว้างขวางออกไปซึ่งคนไม่มีศาสนาเลยนั้นเป็นยังไง แม้แต่คนมีศาสนายังไม่อยากเอาเรื่องกับศาสนา จะเป็นจะตายจริง ๆ แล้วมาหลับครอก ๆ มาไหว้พระ **อรหำ สมฺมาสมฺพุทฺโธ** ก็ไม่จบแล้วหลับครอก ๆ ไปแล้ว ตื่นขึ้นมาก็วิ่งเป็นบ้าไปจนกระทั่งหลับ ๆ **อรหำ สมฺมาสมฺพุทฺโธ** ไม่จบ ๆ เป็นยังไง

ถ้าหากว่าเป็นความจริงจังจริง ๆ ต่ออรรถต่อธรรมแล้ว ทำไม **อรหำ** ยาวขนาดไหนจึงไม่จบ มันจะจบไม่ได้เหรอ มันสวดมนต์ก็ไม่จบนี่เวลานี้ ถ้าเป็นเรื่องของกิเลส เอ้า หมุนกันทั้งวันทั้งคืนเอาเป็นเอาตายเข้าว่า นี่โลกกำลังเป็นอย่างนั้นเวลานี้ แล้วมีใครมาพูดวอก ๆ อยู่คนเดียวนี่ เขาก็หาว่าบ้าอีกหาว่างมงายอีก เดี๋ยวหาว่าตำหนิโลกอีก เราไม่ได้ตำหนิโลกเราตำหนิเรื่องความเป็นจริงของกิเลสที่มันทำลายโลกต่างหาก โลกเดือดร้อนเพราะสิ่งเหล่านี้ เราตำหนิตรงนี้เอง

โลกไม่ได้ชุ่มเย็นเพราะสิ่งเหล่านี้นะ..ความเดือดร้อน ใครก็ตามเข้ามาหามีแต่เรื่องกอง

ทุกข์ทั้งนั้น ว่าข้ามีความสุขความสบายอย่างนั้นอย่างนี้ไม่เห็นมี รายไหนก็ดี มามีแต่เรื่องกองทุกข์ ๆ กองทุกข์มาจากไหนก็มาจากกิเลสอันนี้ ๆ จะไม่ให้พูดบ้างได้เหรอ ก็เราเป็นคนแนะนำสั่งสอนเพื่อเปลื้องทุกข์ให้คนจะไม่พูดบ้างเหรอ มันก็ต้องพูดละซิ โลกมันเป็นอย่างนั้น มันเพียบด้วยกองทุกข์นี่ เวลานี้โลกเราว่ามันมีความสุขความเจริญที่ตรงไหน มันเพียบด้วยกองทุกข์ ต่างคนต่างดีดต่างดิ้นอยู่เต็มบ้านเต็มเมืองเต็มโลกเต็มสงสาร เรายังไม่รู้เนื้อรู้ตัวอยู่เหรอว่าโลกมันตกนรกทั้งเป็น ในแดนมนุษย์เรานี้ก็ตกนรกแบบนี้ ลงไปเมืองผียิ่งจมไปอีกหาประมาณไม่ได้เลย นี่ซิมันน่าสลดสังเวชจริง ๆ

เรื่องของกิเลสมันจริงเอาเสียทุกสิ่งทุกอย่าง เวลานี้จริงมากนะ จริงเอาเป็นเอาตายเข้าว่าเลยถ้าเป็นเรื่องของกิเลส แต่เรื่องของธรรมนี้เหยาะ ๆ แหยะ ๆ ทำบ้างไม่ทำบ้าง สุดท้ายก็ไม่ทำถ้าเรื่องของธรรม สิ่งที่จะฉุดลากเจ้าของออกจากแดนนรกหรือแดนวัฏจักรมันไม่สนใจเสียมันไม่เห็นเป็นของสำคัญเสีย แต่สิ่งที่จะพาหมุนให้จมอยู่ในวัฏจักรนี้ตลอดไปนั้นมันถึงใจ มันหมุนติ้ว ๆ เลยจะทำยังไงพิจารณาซิ

ย่นเข้ามาถึงหัวใจของผู้ปฏิบัติอีก ถ้ามันหมุนไปตามรูปตามเสียงตามกลิ่นตามรสเรื่องกิเลสตัณหา มันก็เป็นบ้าไปอีกเหมือนกันนักปฏิบัติเราก็ดี ถ้าหมุนเข้ามาทางสมาธิทางปัญญาเพื่อความหลุดพ้นนี้ มันก็จะสลบไปแล้วละ มันไม่มีกำลังวังชามันอ่อนเปียกไปหมดจะว่ายังไงดูเอาหัวใจเจ้าของนั่นซี เทียบข้างหน้าข้างหลังย้อนหน้าย้อนหลังซินักปฏิบัติ ไม่พิจารณาบ้างได้เรื่องอะไร หรือเห็นว่าธรรมของพระพุทธเจ้าเป็นของเล่นไปแล้วหรือเวลานี้

นี่ละเครื่องทำลายวัฏจักรคือธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าหรือพระธรรมนั้นแล เป็นเครื่องทำลายกงจักรของวัฏจักร ให้แตกกระเด็นออกไปจากหัวใจดวงนี้พอแล้ว ไม่ต้องไปทำลายที่ไหนทำลายที่หัวใจ มันมัดอยู่ที่หัวใจ มันหมุนอยู่ที่หัวใจ มันเผาอยู่ที่หัวใจ เมื่อธรรมโอสถได้ผ่านเข้าไปตรงนั้นฟาดแตกกระจัดกระจายไปแล้วม้วนเสื่อหมด กิเลสตัวไหนวัฏจักรไหนมาหมุนในหัวใจอีกไม่มี โล่งไปหมดถ้าว่าโล่งก็ดี ว่าเวิ้งว้างก็เวิ้งว้างไปหมดไม่มีอะไรเหมือนหนึ่งว่าโลกนี้ไม่มี ไม่มีกิเลสเสียอย่างเดียวเท่านั้นเหมือนโลกไม่มี ก็เมื่อเป็นเช่นนั้นทำไมจะไม่ชี้นิ้วลงได้ว่า มีกิเลสอย่างเดียวเท่านั้นเป็นภัยต่อหัวใจของโลก

เมื่อกิเลสได้ม้วนเสื่อลงไปแล้วตัวไหนมาเป็นภัยไม่เห็นมี เรื่องธาตุเรื่องขันธ์ก็รู้ เจ็บไข้ได้ป่วยก็รู้ แต่มันเป็นคนละฝั่งละฝามันเข้ากันไม่ได้ระหว่างจิตบริสุทธิ์แล้วกับธาตุขันธ์ที่มีความเจ็บแสบปวดร้อน เพราะมันเป็นเรื่องของสมมุติ รูปเป็นสมมุติ เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณก็เป็นสมมุติ เมื่อเป็นสมมุติแล้ว **อนิจฺจำ ทุกฺขำ อนตฺตา** ก็ไปตามกัน ๆ จิตที่บริสุทธิ์แล้วไปตามขันธ์ได้ยังไง มันเป็นคนละฝั่งละฝาอยู่แล้ว

เพราะฉะนั้นพระอรหันต์ตาย จะตายแบบไหนก็ตาม พูดยันได้เลยจะไม่มีเสียท่าเสียที เพราะกิริยาแห่งการตายนั้น เพราะการตายนี้เป็นไปตามวิบากขันธ์ บางองค์ก็จะตายด้วยความสงบของธาตุขันธ์ บางองค์ก็จะไม่สงบจะดีดจะดิ้นเป็นประเภทต่าง ๆ ตามวิบากกรรมที่เป็นมาต่าง ๆ กัน แต่จิตนั้นบริสุทธิ์แล้วจะไม่มีอะไรเกี่ยวข้อง ขันธ์จะตายแบบไหนก็ตาม จะตายดิ้นเหมือนหมาบ้าก็ตาม เรื่องขันธ์มันดิ้นของมันต่างหากจิตที่บริสุทธิ์แล้วไปดิ้นหาอะไร นั่นมันเป็นคนละฝั่งละฝาอยู่นั่น เห็นกันชัด ๆ อย่างนั้น

แล้วมีอะไรมาเป็นข้าศึกสำหรับพระอรหันต์ล่ะ ไม่มี ท่านจะตายแบบไหนท่านตายได้อย่างสบาย ๆ ก็คือพระอรหันต์ตายนั่นเองจะเป็นอะไรไป เพราะมันเป็นคนละส่วนแล้วนี่ในธาตุในขันธ์อันนี้ นี่สมมุติ คือธาตุขันธ์อันนี้เป็นสมมุติ รูปกายนี้ก็เป็นสมมุติ เวทนา ความสุข ทุกข์ เฉย ๆ ซึ่งมีเกี่ยวพันกันกับร่างกายนี้ก็เป็นสมมุติ เพราะอันนี้มันเข้าไปหาใจไม่ได้ เวทนา ๓ นี่ สุข ทุกข์ เฉย ๆ นี่จะมีได้แต่ภายในกายของพระอรหันต์เท่านั้น ส่วนจิตพระอรหันต์เข้าไม่ได้ไม่มี ขาดสะบั้นไปหมดแล้ว เพราะอันนี้เป็น **อนิจฺจำ ทุกฺขำ อนตฺตา** เป็นสมมุติ จิตนั้นเป็นจิตวิมุตติ เข้ากันไม่ได้ไม่ใช่ฐานะที่จะเข้ากันได้

สัญญา สังขาร วิญญาณ มันก็มุดมอดของมันไปตามสภาพของมันเท่านั้นเอง จิตที่บริสุทธิ์แล้วไปเกี่ยวข้องอะไรกับสิ่งเหล่านี้ เพราะฉะนั้นพระอรหันต์ตายแบบไหนก็ตาย ก็คือพระอรหันต์ตายนั้นแล ไม่เหมือนผู้อื่นผู้ใดตาย จะเอากิริยามารยาทมาเป็นเครื่องวัดเครื่องตวงกันอย่างนั้นไม่ได้ เพราะอาการของขันธ์มีต่าง ๆ กัน แม้แต่เราไสไฟเข้าสู่ฟืน กองฟืนมีประเภทต่าง ๆ กัน กิริยาแห่งการไหม้ฟืนไหม้กอไผ่อย่างนี้เป็นต้นนะ มันจะแสดงอาการต่าง ๆ กัน ว่าฟืนกองนี้เป็นยังไง มันจะแสดงแบบเดียวกันไหม ไม่ได้แสดงแบบเดียวกันถึงจะเป็นเปลวเหมือนกันก็ตาม กิริยาอาการของมันจะต่างกัน ๆ เพราะเชื้อไฟไม่เหมือนกัน

อำนาจแห่งวิบากกรรมมีมาอย่างไรที่เคยสร้างเคยเป็นมาแล้ว บางท่านบางองค์ก็สงบไปธรรมดา ๆ บางท่านบางองค์ก็มีดีดมีดิ้นเป็นไปธรรมดา เพราะวิบากกรรมอันนี้แก้ไม่ตกในเรื่องกรรม เกี่ยวกับเรื่องวิบากขันธ์สมมุติอันนี้ แล้วสิ่งเหล่านี้มันก็ตามได้แค่ขันธ์เท่านั้น ไม่ตามไปในหัวใจที่บริสุทธิ์ได้นี่นะ เพราะฉะนั้นท่านจึงไม่มีได้มีเสียกับสิ่งเหล่านี้

นี่ละธรรมของพระพุทธเจ้าประกาศกังวานอยู่ในหัวใจของผู้เป็นของผู้บริสุทธิ์ อริยสัจ ๔ นี้เป็นโรงงานอันใหญ่โตมากที่สุด ในแดนแห่งพุทธศาสนาเราก็คืออริยสัจ ๔ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค นี้เป็นโรงงานผลิตท่านผู้บริสุทธิ์ขึ้นมาตรงนั้น ๆ ด้วยกันทั้งนั้น เวลานี้หายไปไหนหมด อริยสัจไม่มีเหรอ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรคไม่มีหรือในหัวใจของเรา ไม่นำมาใช้บ้างหรือมรรคสัจความคิดความดำรินี่ สัมมาทิฏฐิ สัมมาสังกัปโป จนกระทั่งสัมมาสมาธิ ไม่ได้มาเกี่ยวข้องกับหัวใจเราบ้างหรือ หรือมีตั้งแต่ **นนฺทิราคสหคตา ตตฺร ตตฺราภินนฺทินี** นั่นเหรอ **เสยฺยถีทำ**

กามตณฺหา ภวตณฺหา วิภวตณฺหา นั่นเหรอที่มาพัวพันและบีบบังคับหัวใจเราทุกวันนี้

ธรรมไปไหนหมด ผู้ปฏิบัติธรรมทำไมจึงหลวมเอาอย่างจะเป็นจะตาย จนไม่มีราค่าราคาแล้วเป็นยังไง หรือเห็นว่าศาสนาเป็นของเล่นไปแล้วหรือเวลานี้ เห็นเป็นของจริงแต่กิเลสนั้นเหรอ มันก็จริง เคยจริงมาตั้งแต่ไหนแต่ไรเหมือนกันแล้วกิเลสก็ดีธรรมก็ดี จึงเรียกว่าอริยสัจ ๆ ธรรมของจริง ๆ จริงด้วยกันแต่จริงไปคนละทาง

เราไม่ตั้งใจปฏิบัติเวลานี้จะเอาเวลาไหน โลกมันยิ่งรุ่มยิ่งร้อนยังจะเป็นบ้ากับเขาอยู่เหรอ ถ้าเราจะเอาตัวรอดก็เอาซี ธรรมะเครื่องดับไฟมีอยู่นี่ ถ้าไม่เอาเสียตั้งแต่บัดนี้จะเอาอะไร สิ่งเหล่านั้นเราเคยคลุกเคล้ากับมันมานานแสนนานแล้วได้ผลได้ประโยชน์อะไร ทำไมไม่เข็ดไม่หลาบ อันนี้ถ้าไม่ใช่กิเลสตัวหนึ่งจะเป็นอะไรไป ความเข็ดหลาบไม่มีนี่ มีแต่ความติดพันไปเรื่อย ๆ นี้ก็คือกิเลสตัวหนึ่ง จะให้เป็นตัวมาเหมือนช้างนั้นเหรอ นั่นละกิเลสเป็นอย่างนั้นแหละดูเอา

ความไม่อิ่มไม่พอในกิเลส ความจืดจางในศีลในธรรม มีแต่เรื่องของกิเลสตีเข้าไป ๆ ทั้งนั้น ความติดพันในกิเลสก็เป็นเรื่องของกิเลสอีกทีหนึ่ง ๆ เห็นไหมมันซ้อนกันเข้าไปอย่างนั้น พูดแล้วมันสลดสังเวชจริง ๆ นะนี่ ไม่ได้พูดธรรมดานะ เพราะไม่ได้พูดแบบอุตรินี่นะ พูดอย่างจริงอย่างจัง มันรู้จริง ๆ จะให้ว่ายังไง เวลาไม่รู้ก็บอกไม่รู้ แล้วเวลารู้แล้วจะให้ว่ายังไง ก็นำมาสอนอย่างนี้ให้รู้เรื่องตามแถวแนวที่สอนไปนี้ก็แล้วกัน

เอ้า เราตายไปแล้วคำพูดเหล่านี้จะปลอมหรือจะจริงจะกังวานขึ้นในหัวใจนั่นจะไปไหนขึ้นในหัวใจของเรานั่นแหละ เรื่องกลมายาของกิเลสมันละเอียดแหลมคมขนาดไหนนี้ แหมพรรณนาไม่จบนะ โน่น เวลามันเข้าวงในกันโน่นมันยิ่งชัดเข้าไป ตั้งแต่สติปัญญาอัตโนมัติไปภาวนามยปัญญาพูดง่าย ๆ พอขั้นภาวนามยปัญญา อาศัยสิ่งสัมผัสก็ตามไม่สัมผัสก็ตาม เรื่องภาวนามยปัญญาจะสร้างตัวเองขึ้นเอง เป็นขึ้นเอง ๆ จนกระทั่งกลายเป็นมหาสติมหาปัญญานั่นละที่นี่จึงได้ดูวงของกิเลสระหว่างกิเลสกับธรรมฟัดกันเป็นยังไง เอามาพูดเป็นภาษาเราไม่ได้ เป็นได้เฉพาะภาษาของกิเลสกับธรรมในหัวใจของผู้เป็นนี่เท่านั้น อันนี้เคยเป็นไหมเคยมีไหม มันอยู่ในหัวใจดวงใดบ้าง ถ้ามันเป็นก็รู้เองถ้าไม่เป็นไม่รู้ คาดไม่ถูกด้นเดาไม่ได้ธรรมชาติอันนี้

นี่ละพระพุทธเจ้าท่านทรงรู้ทรงเห็นธรรมรู้เห็นด้วยวิธีรบ ด้วยวิธีต่อสู้กันแบบนี้เอง กิเลสเวลาเข้าไปละเอียดเท่าไรมันยิ่งละเอียด ๆ สติปัญญาก็ยิ่งละเอียดยิ่งตามกัน ๆ จึงได้เห็นความสลับซับซ้อนของกิเลสว่าเก่งขนาดไหนนี่ซิ แล้วมาดูกับพวกเราเซ่อ ๆ ซ่า ๆ อย่างนี้มันเข้ากันได้ไหมล่ะ ไปที่ไหนก็ได้เตือนอยู่เสมอ กิริยามองเห็นพับสะดุดตาแล้ว ฟังพับสะดุดหู

แล้ว มันขัดมันแย้งกับอรรถกับธรรม เป็นฝ่ายของกิเลสเสียทั้งหมด ๆ นี่มีแต่เรื่องเซ่อ ๆ ซ่า ๆ มันไม่ทันกันซิ

ธรรมพระพุทธเจ้านี้สด ๆ ร้อน ๆ นะ เรียกว่าตลาดแห่งมรรคผลนิพพานคือศาสนธรรมของพระพุทธเจ้า เอ้า ก้าวไปตามนี้เถอะไม่เป็นอย่างอื่น เราอย่าเชื่อใครเชื่อพระพุทธเจ้าศาสดาองค์เอกนี่ เชื่อธรรมที่ท่านสอนไว้นี้ **สงฺฆ์ สรณ์ คจฺฉามิ** เราจะเป็นผู้ทรง ได้ยินแต่ **สงฺฆ์ สรณ์ คจฺฉามิ** แต่ก่อนว่าเป็นสรณะของเรา ให้เราเห็นเป็นสรณะของตัวเองนี่ซิ **สงฺฆ์ สรณ์ คจฺฉามิ** คือใคร คือเราเป็นผู้ทรงเสียเอง ให้มันเห็นอย่างนั้นซิ เมื่อปฏิบัติตามหลักธรรมของพระพุทธเจ้าแล้วไม่เป็นอย่างอื่น ถึงขั้นหมุนนี่ติ้วเลย

เวลาล้มลุกคลุกคลานอย่างนี้ก็มีแต่กิเลสตีเอา ๆ มีแต่แพ้ ๆ ๆ หมุนเรื่อยไม่ถอย ไม่ได้แบบนี้เอาแบบนั้น ไม่ได้วิธีนี้เอาวิธีนั้น พลิกแพลงเปลี่ยนแปลงหลายสันพันคมซิจึงเรียกว่านักรบ จึงเรียกว่านักสู้ จึงเรียกว่าปัญญา จะเอาแบบที่อ ๆ เซ่อ ๆ ไม่ได้นะ ไม่ทันกับกิเลสนะ เวลาพลิกแพลงเปลี่ยนแปลงหลายสันพันคมหลายหนหลายครั้งเข้า มันก็มีบทกิเลสเผลอจนได้นั่นแหละ

เพราะธรรมะผลิตขึ้นมาเรื่อย ๆ สักเดี๋ยวก็เป็นหมัดขึ้นมาแหละต่อยกิเลสหงายลงไป ๆ เมื่อเห็นกิเลสหงายหนหนึ่งแล้วก็ได้หลักได้เกณฑ์แล้วที่นี่ หือ กิเลสมันก็หงายได้เหมือนกันเหรอ นึกว่ามีแต่มันเอาเราหงาย เราก็เอามันหงายได้เหมือนกัน ขึ้นแล้วที่นี่ต่อสู้กัน หมุนติ้ว ๆ เข้าไป จนกระทั่งถึงขั้นสติปัญญาอัตโนมัติ นี่เป็นหลักธรรมชาติเองนะนี่ ใครเข้ามายุ่งไม่ได้เลย เป็นหลักธรรมชาติของผู้ปฏิบัติธรรมจะเป็นขึ้นในตัวเอง หมุนติ้ว ๆ ๆ แล้วเร่งเข้าด้วยนะ นี่ละเรียกว่าคลี่คลายวัฏจักรวัฏจิตออกจากใจ

แต่ก่อนมันเป็นวัฏจิตกิเลสผูกมัดจิตใจของเราไว้อย่างแน่นปึ๋งเลย ทีนี้พอถึงขั้นนี้แล้วเป็นขั้นที่คลี่คลายออกละที่นี่ หมุนออก ๆ กิเลสหมุนเข้าไปฉันใดธรรมะประเภทนี้ก็หมุนออกฉันนั้น เป็นอัตโนมัติอยู่บนหัวใจดวงเดียวกันนั้นแหละ หมุนเข้าเรื่อยเร่งเข้าเรื่อย หมุนเรื่อยเร่งเข้าเรื่อย ๆ จนกระทั่งถึงขั้นมหาสติมหาปัญญาเป็นธรรมจักรไปเลย เราจะมาพูดว่าวิธีต่อสู้กับกิเลสประเภทนี้ประเภทนั้นต่อสู้ยังไงวิธีไหน พูดไม่ถูกพูดไม่ได้ แต่เป็นอยู่ในกับหัวใจของผู้รบกับกิเลสประเภทนี้ ประเภทละเอียด หมุนติ้ว ๆ ๆ

เมื่อขาดสะบั้นออกหมดแล้วเป็นยังไงที่นี่ นั่นละพระพุทธเจ้าทรงอุทาน พระสาวกทั้งหลายอุทาน เช่น **สุขํ วต สุขํ วต** พระพุทธเจ้าอุทานก็เหมือนกัน อย่างแสดงให้เบญจวัคคีย์ทั้งห้าฟัง **ญาณญฺจ ปน เม ทสฺสนํ อุทปาทิ, อกุปฺปา เม วิมุตฺติ** ญาณความรู้แจ้งเห็นจริงและความรู้ความเห็นอันอัศจรรย์ของเราได้เกิดขึ้นแล้ว **อกุปฺปา เม วิมุตฺติ** ความหลุดพ้นของเรานี้

ไม่มีการกำเริบแล้ว **อยมนฺติมา ชาติ** นี่เป็นชาติสุดท้ายของเรา **นตฺถิทานิ ปุนพฺภโว** การเกิดอีกเป็นอีกเป็นภพเป็นชาติอย่างนี้อีกไม่มีแล้ว นั่นอุทานสอนเบญจวัคคีย์ทั้งห้าจะว่ายังไง

นั่นละพระพุทธเจ้าเห็นเพียงพระองค์เดียวเท่านั้นประกาศป้าง ๆ ขึ้นได้เลย เป็นของจริง ให้มันได้เห็นในหัวใจเจ้าของบ้างซิการปฏิบัติธรรม เพราะธรรมสด ๆ ร้อน ๆ จริง ๆ เหมือนกับกิเลสสด ๆ ร้อน ๆ นี่นะ กิเลสความโลภ ความโกรธ ความหลง สด ๆ ร้อน ๆ ตลอดเวลา ไม่มีคำว่าครึว่าล้าสมัยกาลนั้นสมัยนี้ คิดเมื่อไรได้เมื่อนั้นเพราะมันมีอยู่ในหัวใจแล้ว

เรื่องธรรมก็เหมือนกันคิดเมื่อไรได้เมื่อนั้นเพราะมีอยู่ในหัวใจเช่นเดียวกัน เป็นแต่เพียงว่าสู้อำนาจของกิเลสไม่ได้เท่านั้น เพราะฉะนั้นเราจึงต้องผลิตขึ้นมา ๆ ดีดขึ้นมาดิ้นขึ้นมาสู้กันเรื่อย ๆ ระหว่างธรรมกับกิเลสซึ่งอยู่ในหัวใจดวงเดียวกัน ต่อไปก็สู้กันได้ซิ เมื่อสู้กันได้แล้วทีนี้เขียนใบตายให้กิเลสเป็นลำดับลำดาเลย กิเลสประเภทนี้จะตายระยะนั้น ๆ เรื่อย ๆ เขียนใบตายให้มันเหมือนกับมันเขียนใบตายให้เราแต่ก่อน ความเพียรก็ตาย สมาธิก็ตาย ปัญญาก็ตาย ความอุตส่าห์พยายามทุกด้านทุกทางตายหมด มีแต่กิเลสฟัดเอา ๆ เผาเราด้วย **กุสลา ธมฺมา** ด้วยความฉลาดของมัน เราตายไปเรื่อยด้วยความโง่ของเรา

ทีนี้เวลาถึงกาลของเราแล้วก็ **กุสลา ธมฺมา** ให้กิเลสละที่นี่ เอากิเลสให้มันอยู่ อยู่ในเงื้อมมือ ๆ เขียนใบตายให้มันเรื่อย ถึงวิมุตติหลุดพ้นได้แก่ **อวิชฺชาปจฺจยา สงฺขารา** ดับพึบหมด เป็นยังไงที่นี่....จ้า นั่นละซากของกิเลสซากสุดท้าย **อวิชฺชายเตฺวว อเสสวิราคนิโรธา สงฺขารนิโรโธ** เป็นชาติสุดท้าย **เอวเมตสฺส เกวลสฺส ทุกฺขกฺขนฺธสฺส นิโรโธ โหติ** ดับหมดถึงเวลาดับแล้ว

เอานะเอาให้จริงให้จังนะ สด ๆ ร้อน ๆ แท้ ๆ ธรรมะนี่นะ อยู่ที่หัวใจเหมือนอย่างที่พูดนั่นน่ะ เหมือนน้ำในบึงในบ่อจอกแหนมันปกคลุมอยู่บาง ๆ เท่านั้น แล้วน้ำอยู่ในนั้นมีมากเท่าไรก็มองไม่เห็น ก็มีแต่กิเลสออกหน้าออกตาออกตลาดตเลเวลานี้...จอกแหนมันอยู่ข้างบนซี นี่กิเลสมันอยู่ข้างบนหัวใจอยู่ข้างบนธรรม จึงว่าเปิดออก ๆ ด้วยความเพียรมีวิธีการต่าง ๆ ฟาดมันลงไป จนกระทั่งมันหมดจอกหมดแหนแล้วไม่ต้องถามหาละน้ำจ้าขึ้นเลยทีเดียว นี่ก็ฉันนั้นเหมือนกัน

มันกุดมันด้วนเข้าเรื่อย ๆ ละนะกรรมฐานเรา ผมก็พยายามที่สุดที่จะให้หมู่เพื่อนได้ปฏิบัติตัว ได้รับความสะดวก แต่ในขณะเดียวกันก็จะทำยังไงมันเป็นเอง เกี่ยวข้องกับประชาชน ญาติโยมพระเณรทั้งใกล้ทั้งไกลเข้ามาเกี่ยวข้องกับผม ก็เกี่ยวข้องกับหมู่จนได้ ต้องได้ต้อนรับปฏิสันถารกันแล้วก็ทำให้เสียเวล่ำเวลาไป นี่ผมคิดจนเต็มหัวอกเหมือนกันแต่มันแก้ไม่ตกจะทำ

ยังไง เพราะฉะนั้นเราจึงต้องให้มีแยกมีแยะของเรา เวลาทำอันนั้นก็ทำ หัวใจกับธรรมนี้ก็ไม่ถอย ให้มีฝั่งมีฝาเอาไว้เสมออย่าเหลว ๆ ไหล ๆ ให้มีเขตมีแดน นั่นเขตเขานี่เขตเรา นั่นเรื่องนอกนี่เรื่องในให้มีข้อบังคับกันไว้เสมอ

อยากให้หมู่เพื่อนได้รู้นั่นซี ดังเคยพูดให้ประชาชนญาติโยมฟังก็เคยพูดแล้ว เรื่องความเป็นของจิตที่เวลาได้รู้แล้วมันเป็นอย่างนั้นนะ ดังยกตัวอย่างขึ้นมา คือให้เห็นทางชั่วอย่างเปิดเผยตามหลักความจริงที่มี อะไร ๆ มียังไงเอาให้เห็นให้หมด เปิด ๕ นาทีเอ้าให้ดู.....จ้าเวลานั้นในทางชั่วทั้งหลาย ตั้งแต่นรกอเวจีขึ้นมาจนกระทั่งถึงสัตว์ทั่ว ๆ ไปที่เสวยกรรมอยู่ตามสภาพของตนในที่ทุกแห่งทุกหนไม่มีว่างนะ นี่ให้เห็นหมด จากนั้นก็ปิดกึ๊บอันนี้ก็เปิดทางด้านความดี เอ้า ที่นี่ความดีตั้งแต่พื้น ๆ ไปเรื่อย ๆ มนุษย์สมบัติ สวรรค์สมบัติเรื่อยถึงนิพพานสมบัติ..จ้าอีกเหมือนกันอีก ๕ นาที พอปิดกึ๊บเท่านั้นละ หมดเวลาแล้วปิดกึ๊บเท่านั้น ทีนี้ยังไงก็เรื่องความเพียรนี้เอาตายว่าเลย

ได้เห็นชัดเจนแล้วประจักษ์ตาทั้งสองอย่าง ถึงใจทั้งสองอย่างแล้ว ฝ่ายชั่วก็นรกอเวจีเป็นสำคัญ ฝ่ายดีก็นิพพานเป็นสำคัญได้เห็นประจักษ์หัวใจแล้ว จากนั้นแล้วดีไม่ดีจะสลบเป็นไรไปไปเห็นมาจัง ๆ นี่ แล้วความเพียรนี่ เอ้า เป็นก็เป็นตายก็ตายถอยไม่ได้แล้วเท่านั้นละ เราจะไปจมอยู่อย่างนี้จมได้ยังไง เพราะสิ่งที่กระหยิ่มยิ้มย่องให้เห็นอยู่ก็คือนิพพาน เห็นชัด ๆ อยู่นี้เป็นยังไง แล้วเราจะถอยได้ยังไง นี่ละที่ว่าความเพียรเอาตายว่าเลย นอกนั้นไม่มีความหมายอะไรไม่มีความหมาย นอกจากกิเลสพัง ๆ กิเลสไม่พังเอาตายเข้าว่าเลย นั่นละเมื่อธรรมถึงใจเป็นอย่างนั้น

ผู้ปฏิบัติบำเพ็ญก็เหมือนกันเมื่อธรรมเข้าถึงใจแล้วดังที่กล่าวเมื่อสักครู่นี้ ได้หมุนตัวติ้ว ๆ เป็นอัตโนมัติเป็นหลักธรรมชาติแล้วยังไงก็ถอยไม่ได้ มีแต่ตายเท่านั้นละ ท่านประเภทเหล่านี้ประเภทถอยไม่ได้นะที่กล่าวเหล่านี้ เมื่อก้าวเข้าไปสู่ขั้นอนาคาซิถอยไม่ได้แล้วนี่ หมุนติ้ว ๆ มีแต่พุ่ง ๆ ๆ ทะลุปึ๋ง ทีนี้มองย้อนหลังเรื่องความเป็นของเจ้าของก็ดูแล้วรู้แล้ว เรื่องแต่ก่อนเป็นยังไงล้มลุกคลุกคลานมืดดำกำตา ทำความเพียรก็งุ่มง่ามต้วมเตี้ยม แล้วกับเวลานี้เป็นยังไง ทีนี้มองดูโลกอีกเป็นยังไงผู้ไม่เคยสนใจกับอรรถกับธรรมเลยก็มีมากต่อมาก ยิ่งเลวยิ่งกว่าสัตว์อีกเลยงุ่มง่ามต้วมเตี้ยมไปเป็นอะไรก็ไม่รู้ มันก็เห็นหมดละซีเมื่อมันกระจ่างออกไปแล้ว

ธรรมของพระพุทธเจ้าไม่ใช่ธรรมมืดบอดนี่นะ ธรรมกระจ่าง จึงเรียกว่าโลกวิทูธรรม สว่างจ้า **อาโลโก อุทปาทิ** สว่างจ้าอยู่อย่างนั้น ไม่ใช่ธรรมมืดบอดมาสอนโลกนี่นะ เราจะไปทำแบบมืด ๆ บอด ๆ มืดดำกำตาอยู่เฉย ๆ ได้เหรอ มันต้องจริงต้องจังเอาให้เด็ดซิ เป็นยังไงก็เป็นกันเถอะเรื่องความทุกข์ความทรมานในการต่อสู้กับกิเลส กิเลสนั่นแหละทำให้เราทุกข์น่ะ ธรรมท่านไม่ได้มาทำให้เราทุกข์

ทำความเพียรมันลำบาก ลำบากซิกิเลสมันกีดมันขวาง ฟาดมันลงไปตรงนั้น นั่นละกิเลสมันแทรกอยู่นั้นเราไม่เห็นนั่นซี ทำอะไร ๆ ก็ลำบากลำบน ๆ ตัวลำบากลำบนมันคืออะไร คือกิเลส....เราไม่รู้จะว่าไง เมื่อเวลาจิตเปิดแล้วมันรู้กันไปหมดละซี มันไม่มีความขี้เกียจอ่อนแอนี่เมื่อถึงขั้นแล้ว เพราะฆ่ามันแหลกไปหมดแล้ว ตัวขี้เกียจอ่อนแอหมดไปแล้ว ก็มีแต่จะเอาเป็นเอาตายเข้าว่าเท่านั้น

เอาละพอ

<u>พูดท้ายเทศน์</u>

แต่ก่อนป่าหาที่ไหนก็ได้ ๆ มาทุกวันนี้ป่าหาที่จะภาวนาก็จะไม่มี ตัดเข้ามา ๆ ไปที่ไหนก็ต้องได้มีจุดมีดอน แต่ก่อนไม่มีจุดหมายปลายทางที่ไหนอยู่ได้ทั้งนั้น ทุกวันนี้ต้องไปหาจุดนั้นตรงนั้นตรงนี้ ก็ดีอยู่ที่เขาเปิดโอกาสให้พระอยู่ในป่าในเขา ถวายที่ให้พระอยู่ในป่าในเขาให้พระรักษาป่า ก็ดีซิพระรักษาป่า ผมยังวิตกคราวที่แล้วนี้สัก ๒ - ๓ ปีย้อนหลังที่เขาไล่พระออกมาจากป่า หือ จะเอาให้หมดจริง ๆ เหรอศาสนาจะหมดแล้วเหรอ ถ้าลงไล่พระออกมาจากป่าแล้วศาสนาหมด มีแต่ตำราเท่านั้นละ ศาสนามรรคผลนิพพานหมดความหมาย จะทำลายศาสนาพุทธเราเดี๋ยวนี้เทียวเหรอ แผดบ้างละผมใส่ผู้ใหญ่ ๆ ในกรุงเทพ คงจะไปเตือนกันถึงได้เปลี่ยนภาพพจน์กันใหม่ ความจริงแล้วศาสนาพุทธกับป่าเป็นคู่เคียงกัน แยกกันไม่ออก เพราะพระครั้งโน้นกับครั้งไหนก็อยู่ป่าตามพระโอวาทสอนไว้ทั้งนั้น

ผมเอาจริง ๆ นี่ เหมือนกับว่าเสร็จ ๆ สิ้น ๆ จะไม่มีอะไรเหลือแล้ว มรรคผลนิพพานผู้ทรงมรรคทรงผลจะหมดไปพร้อม ๆ กันเลยถ้าลงไล่พระออกจากป่าแล้ว เทวทัตมาจากไหนมาขับไล่พระออกจากป่าจากเขาน่ะว่างั้นนะเรา เพราะมันผิดนี่ ใครผิดก็ขับไล่ออกเป็นรายบุคคลซิจะขับไล่ออกหมดมันผิดนี่ นี่ละความโลภเห็นไหมล่ะ ไม่ใช่กิเลสจะเป็นอะไรไป จนมองไม่เห็นศาสนาเลย ไล่พระออกจากป่าแล้วก็ไปขนไม้จากป่า พระเห็นกลัวพระจะว่าอย่างนั้นอย่างนี้ซิ

ที่น่าวิตกอยู่มากเวลานี้ก็คือเกลือ ผมน่ะวิตกมากจริง ๆ ถ้าป่าหมดเมื่อไรเกลือขึ้นละเมืองไทยเรานี่ขึ้นได้ทุกแห่ง ๆ ถ้าเว้นก็เว้นทางภาคกลางเพราะเป็นพื้นที่ของทะเลอยู่แล้ว อันนี้ยังไงก็ขึ้นได้เกลือ มันอยู่ใต้ พอแห้งข้างบนนี้เกลือก็ขึ้น ๆ พอเกลือขึ้นทีนี้ทำอะไรไม่ได้นะ ที่ทุ่งไร่ทุ่งนาเรามีก็เพราะมีน้ำไหลผ่านมาอยู่เรื่อย น้ำก็เพราะมีป่านั่นซิ ไม่มีป่าน้ำก็ไม่มีแหละ ไม่มีน้ำไหลผ่านมันก็กลายเป็นทุ่งเกลือไปหมดแหละจะว่าไง เขาทำนาเกลือ ๆ ที่ไหนเขาทำได้หมดเพราะไม่อดนี่เกลือ

ถ้าหากไม่สงวนป่าเอาไว้เพื่อเป็นที่ชุ่มเย็นให้น้ำได้มีแล้วก็ไหลผ่านมาหล่อเลี้ยงแผ่นดินไว้ เกลือก็จะขึ้น เพราะเกลือมันกลัวน้ำเท่านั้นแหละ เห็นไหมเจาะในวัดเรานี่ไปโดนภูเขาเกลือ

อยู่ใต้ดิน ที่ซื้อป่าไว้มาก ๆ ก็เพื่อความสะดวกของพระเราจะทำกรรมฐานทางโน้นได้มาก ทางนี้ต่อไปถ้ามีเงินเขาจะขายเราก็จะซื้อไว้หมดนั่นแหละ ให้เป็นป่าตามเดิม ซื้อไว้ให้เป็นป่าตามเดิม นี่เห็นไหมน้ำจนจะไม่มีทำไร่ทำนา แต่ก่อนไม่เคยมีนะ เห็นแล้วนี่ แต่ดงหนาแน่นอยู่นี่มันท่วม ๆ มองไปทุ่งนานี้ขาวเปรี๊ยะ ๆ ทีนี้พอป่าหมดแล้วเป็นยังไง ก็อย่างนี้แล้วให้เห็นประจักษ์อยู่นี้จะว่าไง จะทำไร่ทำนาก็จะไม่ได้ทำ แห้งผาก ๆ

นี่เขาได้เห็นชัดเจน พวกที่อยู่ทางฝั่งแม่น้ำโขงเขาเชื่ออย่างฝังใจเลยเขาเห็นประจักษ์ฝนตกมองเห็นเม็ดฝนอยู่ทางฝั่งนั้นแต่ไม่มาทางฝั่งเรา ตกเห็นเม็ดฝนอยู่ซ่า ๆ ๆ ก็มันเป็นดงทั้งหมดนี่ทางนั้น ฝนตกดีเหลือเกินทางโน้น ที่อยู่ใกล้พอลมพัดมาก็พอได้อาศัยบ้าง มันต่างกันอย่างนั้นนะมีป่ากับไม่มีป่า หมดเข้า ๆ เมืองไทยเราจะไม่มีป่าเหลือ จะเป็นทะเลเกลือแล้ว โหถ้าเป็นทะเลเกลือเก่งกว่าทะเลทรายอีกนะ นี่ว่ากันว่าจะเป็นทะเลทราย ทะเลทรายตายอะไรมันจะเป็นทะเลเกลือเราค้านได้จัง ๆ เกลือจะขึ้นอย่างทันทีเลย มันมีอยู่ทุกแห่งทุกหน

เห็นไหมต้นไม้อยู่ตามท้องนาปลายกุดปลายด้วนเข้ามาแล้วเห็นไหม นั่นละเกลือข้างล่างมันขึ้นแล้วนะนั่น รากไม้ที่มันหยั่งลงไปข้างล่างไปโดนเกลือแล้วตายจากข้างบนก็เห็นได้ชัดอย่างนั้น ตามท้องนาของเขาที่ยังมีอยู่เป็นต้นสองต้นสามต้นปลายกุดปลายด้วนไปหมดแล้วนะมันไม่ได้ขึ้นแหละมีแต่จะตายเรื่อย ๆ ตามท้องนา อย่างต้นยางอยู่ฝั่งนี้ก็เหมือนกันฝั่งห้วยเรานี่ขนาดนี้มันจะอยู่อะไรมันจะใหญ่ยิ่งกว่านี้ต้นยางเหล่านี้ แล้วเห็นไหมปลายกุดปลายด้วนเข้ามาแล้วมันใหญ่ไม่ได้ ข้างล่างน่ะซิเกลือขึ้นแล้ว รากไม้ไปโดนเกลือเข้าตายแล้ว

ถ้าไม่รีบตื่นตัวเสียตั้งแต่บัดนี้เมืองไทยจะไม่มีที่อยู่นะ จะไม่มีที่ทำกินแหละ เกลือนี่ตัวสำคัญมากกว่า จะว่าทะเลทรายอะไร จะเอาทรายมาจากไหนมาเป็นทะเล ถ้าว่าเกลือนั้นเห็นด้วยขึ้นขาวเปรี๊ยะเลย อยู่ใต้ดินเรานี่เจาะที่ไหนน้ำเรานี้กินไม่ได้เพราะอะไร ก็เพราะเกลือนั่นเอง เจาะที่ไหนก็กินไม่ได้ ๆ ก็รู้กันอยู่แล้วนี่เกลือเต็มแผ่นดิน ยังจะปล่อยให้น้ำหมดไปก็เสร็จกันเท่านั้นเอง

วิตกมากจริง ๆ เรื่องเกลือ นี่ก็พูดฝากพวกลูกศิษย์เขาไปแล้ววันนี้ ให้เขาไปโฆษณากันในเมืองในกรุงเทพให้ได้ตื่นตัวกันเรื่องเกลือ ให้สงวนป่า ให้ต่างคนต่างสงวนป่า ตรงไหนที่เคยมีป่าอยู่แล้วให้มี ๆ ภูเขาใครอย่าไปแตะต้อง ที่เขาทำอยู่ทำกินแล้วก็ให้เขาทำไป ส่วนไหนที่พอเป็นป่าก็ให้มีอยู่ มันจะพอฟัดพอเหวี่ยงกันไป ถ้าไม่มีป่าจริง ๆ แล้วหมดจริง ๆ แหละ

เลิกกันละเหนื่อยแล้ว

<<สารบัญ

เทศน์อบรมพระ ณ วัดป่าบ้านตาด
เมื่อวันที่ ๒ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๓๘

วัฏจักร-ธรรมจักร-วิวัฏจักร

ในปี ๓๘ นี้ไม่เคยได้ประชุมเทศน์อบรมพระเณรบ้างเลย เพราะธาตุขันธ์แย่ลงทุกวัน ๆ เพียงประคองตัวอยู่เท่านั้นก็จะไม่ไหวอยู่แล้ว เพราะฉะนั้นขอให้ทุกท่านที่มาศึกษาอบรมในสถานที่นี่ จงตั้งหน้าตั้งตาประพฤติปฏิบัติกำจัดกิเลสจริง ๆ อย่ามามั่วสุมสั่งสมกิเลสซึ่งไม่ใช่ทางของพระพุทธเจ้า ศาสนธรรมของพระพุทธเจ้าเป็นธรรมเครื่องกำจัดปัดเป่ากิเลสโดยถ่ายเดียวเท่านั้น ไม่มีธรรมแง่ใดบทใดเป็นธรรมสั่งสมกิเลสสำหรับผู้มาปฏิบัติตาม มีแต่ธรรมแก้กิเลสชำระกิเลสสังหารกิเลสทั้งนั้น

แต่แล้วก็ไม่พ้นที่กิเลสจะมาแทรกมาแซง อย่างน้อยมาแบ่งสันปันส่วนเอาจนได้ ในความเคลื่อนไหวของใจนั้นแลเป็นสำคัญ เคลื่อนออกมาด้วยความคิดปรุงใด ๆ มักจะมีกิเลสแทรกออกมาก่อนเสมอ ที่ความคิดปรุงทางด้านธรรมะจะปรากฏตัวออกมาเพราะฉะนั้นจึงไม่ทันกัน การปฏิบัติจึงเป็นลุ่ม ๆ ดอน ๆ แทนที่จะได้ผลคือความสงบร่มเย็นมาครองใจ ให้ได้รับความผาสุกเย็นใจบ้าง กลับได้แต่ผลของกิเลสคือความรุ่มร้อนความทุกข์สุมอยู่ภายในจิตใจเสียมากต่อมาก อย่างนี้แลผู้ปฏิบัติธรรมจึงไม่เห็นผล เห็นประโยชน์อย่างใดจากการปฏิบัติของตน มีแต่กิเลสปฏิบัติหน้าที่ของมันเสียถ่ายเดียว ธรรมะนั้นมีเพียงชื่อเพียงนาม เพียงตั้งความสำคัญมั่นหมายไว้ในเบื้องต้นเท่านั้น นอกนั้นก็เปิดช่องเปิดทางให้กิเลสก้าวเดิน ขยำย่ำยีจิตใจของเราด้วยความคิดความปรุงต่าง ๆ ให้แหลกเหลวไปหมด ธรรมไม่ปรากฏในจิตใจเลยจะหาความสงบร่มเย็นมาจากไหน

ผู้ปฏิบัติธรรมท่านเอาจริงเอาจัง ธรรมของพระพุทธเจ้าเป็นธรรมของจริง ยกอริยสัจขึ้นมาทั้ง ๔ ประการนี้เป็นของจริงทั้งนั้น ของจริงนี้แลผลิตมรรคผลขึ้นมาให้ได้ครองใจเป็นความสุขสงบร่มเย็นโดยลำดับลำดา จนกระทั่งถึงวิมุตติหลุดพ้นออกจากหลักความจริงนี้ทั้งนั้น เพราะฉะนั้นธรรมของพระพุทธเจ้าเวลาแสดงออกมาเป็นอากัปกิริยาประเภทหนึ่ง ๆ นี้ล้วนแล้วแต่เป็นธรรมของจริงที่ออกมาจากพระทัยซึ่งทรงความจริงไว้เต็มส่วนแล้ว

แต่ผู้ปฏิบัติมีแต่กิเลสรุมล้อมหัวใจ มาศึกษาอบรมได้ยินได้ฟังกิเลสก็แบ่งไปกิน ได้เห็นก็แบ่งไปกิน อะไร ๆ มีแต่เรื่องของกิเลสแบ่งสันปันส่วนเอาไปกินเสียทั้งนั้น พวกเราทั้งหลายไม่รู้ นี่ละที่ว่ากิเลสแหลมคม แหลมคมจนกระทั่งสัตว์ทั้งหลายตายใจไปเลย ไม่ทราบว่าอากัปกิริยาความเคลื่อนไหวของตนที่เป็นไปอยู่วันหนึ่งคืนหนึ่งใน

อิริยาบถทั้ง ๔ นั้นเป็นไปด้วยอำนาจของกิเลส หรือเป็นไปด้วยอำนาจอันใดไม่ทราบ ซึ่งล้วนแล้วตั้งแต่เป็นอำนาจของกิเลสพาให้แสดงทั้งนั้น

แม้ที่สุดนักบวชนักปฏิบัติเราก็ไม่พ้นที่กิเลสจะมาทำงานแบบเดียวกันนี้ เพราะฉะนั้นการประกอบความเพียรจึงไม่ค่อยได้เรื่องได้ราว เรื่องเหลาะ ๆ แหละ ๆ นั้นก็คือเรื่องของกิเลสพวกเราทั้งหลายไม่ทราบได้ และเราก็ไม่รู้ว่าเราเหลาะแหละด้วย มันเป็นชั้น ๆ อย่างนี้ จิตใจจะคึกคักขึ้นมาบ้างก็ชั่วระยะประเดี๋ยวประด๋าว จากนั้นก็อ่อนตัวลงไปให้กิเลสเหยียบย่ำทำลาย เพราะธรรมชาตินี้ไม่มีคำว่าอ่อนตัว วัฏจักรไม่มีคำว่าอ่อนตัว ส่วนธรรมจักรนั้นอ่อนได้อ่อนตลอดเวลาเมื่อยังไม่มีกำลังควรจะฟิตตัวหรือแข็งตัวได้ ย่อมอ่อนต่อกิเลสตลอดเวลาและโดยไม่รู้ตัวอีกด้วยว่าธรรมะของตัวเองได้อ่อนต่อกิเลสไปโดยลำดับลำดา นี่มันสลับซับซ้อนอย่างนี้

วัฏจักรวัฏวนจะหมายถึงอะไร หมายถึงจิตแต่ละดวง ๆ ทั้งของสัตว์ทั้งของบุคคล อันมีกิเลสเป็นกงจักรหมุนตัวอยู่ภายในของมัน ให้กระเสือกกระสนกระวนกระวายดิ้นรนกวัดแกว่ง ร้อยจิปาถะมีแต่เรื่องกงจักรของกิเลสทำงานทั้งนั้นบนหัวใจสัตว์ โดยที่สัตว์ทั้งหลายไม่รู้ตัวเลย เหมือนกับหุ่นอันหนึ่งเท่านั้นเอง ให้กิเลสมันเตะกลิ้งไปกลิ้งมา พลิกไปพลิกมา มีแต่ความรู้ ก็แบบไส้เดือนกิ้งกือรู้นั้นแลความรู้ของเราทั้งหลายก็ดี ไม่ได้รู้สำนึกทางโทษของกิเลสที่มาเตะมาถีบมายันเราแม้แต่อย่างใด เพราะธรรมชาตินี้เหนือกว่า ท่านจึงเรียกว่าวัฏจักร หมุนอยู่ที่หัวใจของสัตว์โลกตลอดมา และจะหมุนตลอดไปสมกับคำที่ว่าใจไม่ตาย กิเลสเครื่องสิงอยู่ภายในนั้นก็ไม่ตาย เมื่อไม่ถูกกำจัดมันเสียเมื่อไรแล้วเป็นอันว่าจะต้องเป็นอย่างนั้นตลอดไป

คำว่ากิเลสมีความแก่คร่ำคร่าชราลงไปตามกฎ **อนิจฺจำ ทุกฺขำ อนตฺตา** อย่างนั้นไม่มี กฎนี้เป็นกฎของกิเลสโดยตรง กิเลสจะยอมให้พ้นเงื้อมมือของกิเลสไปได้อย่างไร **อนิจฺจำ** ก็เพื่อกิเลส **ทุกฺขำ** ก็เพื่อกิเลสเป็นผู้กอบโกยเอาผลไปเสียทั้งสิ้น **อนตฺตา** ก็เพื่อกิเลสทั้งนั้น นี่แหละเรียกว่ากิเลสสวมรอยธรรมสวมอย่างนี้ พวกเราทั้งหลายไม่รู้ มันจึงสนุกหมุนตัวอยู่ภายในจิตใจหาเวลาว่างไม่ได้เลยสำหรับจิตใจแต่ละดวง ๆ ที่กงจักรคือกิเลสจะหยุดทำงาน เว้นแต่เวลาหลับสนิทเท่านั้นเป็นเวลาที่สงบตัว คือกิเลสสงบตัวไม่ทำงาน ถ้าไม่หลับสนิทก็ยังต้องละเมอเพ้อฝันไปต่าง ๆ นานา นี่ก็เพราะอำนาจของกิเลสหมุนตัวเช่นเดียวกัน

เพียงขันธ์ล้วน ๆ หมุนตัวไปนั้น เหมือนอย่างพระอรหันต์ท่านฝันอย่างนี้ไม่มีความหมายอันใด เพราะขันธ์อันนี้เป็นสมมุติย่อมฝันได้เปลี่ยนแปลงตัวไปได้ สงบตัวไปได้ คำว่าฝันนี้ปุถุชนเรากับท่านผู้สิ้นกิเลสแล้วย่อมมีการฝันเช่นเดียวกัน เป็นแต่เพียงว่าต่างกันกับขันธ์ที่มีกิเลสผูกมัดรัดรึงนั้น ฝันไปด้วยอำนาจกิเลสพัวพันดีดดิ้น

หรือผลักดันให้ฝันไป ส่วนขันธ์ของพระอรหันต์ท่านฝัน ฝันไปตามเรื่องของขันธ์ดีดดิ้นไปตามธรรมชาติของมันแล้วก็ดับไป ๆ เกี่ยวกับเรื่องราวอะไรก็ดับไปพร้อม ๆ เพราะไม่มีเจ้าของไม่มีอุปาทานเครื่องยึดถือ ท่านจึงไม่เป็นภัยและท่านจึงไม่รับความดีใจเสียใจจากความฝันนั้นว่ามาให้โทษให้คุณประการใด เพราะเป็นเหมือนกับหางจิ้งเหลนขาดดีดดิ้นอยู่ตามธรรมชาติของตนที่ขาดจากตัวของมันแล้วก็มีอย่างนั้น

ความฝันนี้ก็ออกมาจากอำนาจของกิเลสดีดดิ้นอยู่ตลอดเวลา เรียกว่าฝันแห้งฝันสดได้แก่ความคิดความปรุงนี้ตัวสำคัญมาก ฝันไม่มีเวลาหยุดยั้ง ความโลภก็ออกจากความฝัน ความโลภความอยากได้มีแต่ฝันสด ๆ ทั้งนั้น ความโกรธ ราคะตัณหา มีแต่เรื่องความฝันสด ๆ ร้อน ๆ ด้วยอำนาจของสมุทัย มันหมุนตัวของมันให้ฝันไปอยู่ตลอดเวลา พวกเราทั้งหลายก็ไม่รู้ว่าตัวนี้ได้ฝันไปอย่างไรบ้าง นี่ละอำนาจของกิเลสหมุนใจหมุนอย่างนี้ ท่านเรียกว่าวัฏจักร และจะหมุนอย่างนี้ตั้งกัปตั้งกัลป์ไม่มีที่สิ้นสุดหลุดพ้นกันไปได้เลย ต้องเป็นไปอยู่ทำนองนี้

ถ้าไม่มีธรรมเข้าแทรกไม่มีธรรมเข้ากำจัดปราบปรามกันแล้ว สัตว์โลกทั้งหลายก็ต้องหมุนมาฉันใดหมุนไปฉันนั้น ไม่มีทางด้านใดว่าสั้นว่ายาว หมุนกันไปอยู่ตลอดเวลา นี่เป็นหลักธรรมชาติแท้ที่อำนาจของกิเลสทำงาน ทำงานบนหัวใจสัตว์ ทำจิตใจของสัตว์ให้หมุนเวียนเปลี่ยนแปลงเป็นไปต่าง ๆ นอกจากนั้นยังดันให้สัตว์ทำกรรมชั่วช้าลามกต่าง ๆ อีก แล้วก็กลายเป็นผลแทรกขึ้นมาอีกให้ได้รับความทุกข์ความลำบากลำบน

แม้เกิดก็ไม่เกิดในสถานที่ที่เคยเกิดกำเนิดที่เคยเป็น เกิดในสถานที่ไม่เคยเกิดสถานที่ไม่เคยเป็น ความทุกข์ความลำบากก็เปลี่ยนแปลงตัวเองไปเรื่อย เพราะอำนาจแห่งกรรมไม่ซ้ำกัน ถ้ากรรมซ้ำกันผลก็ซ้ำกัน นี่เป็นคติของวัฏจักรในหัวใจสัตว์โลกหมุนเป็นอยู่อย่างนี้ตลอดมา และจะเป็นอย่างนี้ตลอดไป ถ้าแก้ไม่ได้เมื่อไรแล้วใครจะว่าอย่างไรก็ตามธรรมชาตินี้จะต้องทำหน้าที่ของตัวอยู่อย่างนี้ตลอดไป เช่นเดียวกับทำมาแล้วอย่างใด การทำไปข้างหน้าก็เช่นนั้นเหมือนกัน

นี่ยังดียังมีกาลมีสมัยมีเวล่ำเวลาที่ธรรมมาโปรด ได้แก่พระพุทธเจ้ามาตรัสรู้แต่ละพระองค์ ๆ นั้นแลเรียกว่าธรรมมาโปรด มาทำลายกงจักรของวัฏจักรให้อ่อนตัวลงไม่ให้แข็งแกร่งอย่างเต็มที่ร้อยเปอร์เซ็นต์เหมือนไม่มีศาสนา พระพุทธเจ้ามาตรัสรู้แต่ละพระองค์ ๆ นั้นแลคือเอาน้ำมาดับไฟ ผู้ที่มีอุปนิสัยสามารถที่ควรจะหลุดพ้นไปได้ในกาลเวลานั้นก็หลุดพ้นไป ๆ

ดังศาสนาพระพุทธเจ้าของพวกเราทั้งหลายนี้ พอมาตรัสรู้แล้วก็ประกาศธรรมสอนโลก ผู้ที่พร้อมแล้วซึ่งจะควรหลุดพ้นไปได้แต่ประตูยังปิดอยู่เปิดไม่ได้ เพราะไม่มีผู้มาเปิด ได้แก่ไม่มีผู้มาสอนอรรถธรรมให้รู้ทั้ง ๆ ที่อุปนิสัยนั้นสามารถแล้ว เหมือนกับ

วัวที่อยู่ปากคอกรอที่จะออก แต่ประตูยังไม่เปิดก็ออกไม่ได้ ก็ต้องติดแจกันอยู่เช่นเดียวกันหมด ทั้งตัวอยู่ในคอกทั้งตัวอยู่ที่ปากคอกก็ติดแจอยู่อันเดียวกัน ไม่มีตัวไหนยิ่งหย่อนกว่ากัน นี่สัตว์โลกผู้มีอุปนิสัยก็ดี ผู้ไม่มีอุปนิสัยก็ดี ก็ติดแจอยู่ในวัฏวนวัฏจักรนี้จนได้นั้นแลเมื่อธรรมยังไม่มาโปรด

ที่เรียกว่ามาเปิดปากคอกให้ น้ำมาดับไฟ เหมือนธรรมมาเปิดปากคอกให้ **เทฺว เม ภิกฺขเว อนฺตา ปพฺพชิเตน น เสวิตพฺพา** นั้นแลคือเปิดปากคอก เบญจวัคคีย์ที่พร้อมแล้วก็ได้บรรลุธรรมปึ๋งปั๋ง ๆ ไปเรื่อย จากนี้ก็เปิดเรื่อย ๆ ปากคอก สัตว์ทั้งหลายก็ออกไปเรื่อย นี้แลผู้ออกโดยแท้ ติดคุกมานั้นเท่าไร คุกคือวัฏจักรติดมากี่กัปกี่กัลป์ท่านเหล่านี้เพิ่งได้พ้นในเดี๋ยวนั้นในเวลานั้น และพ้นตลอดไปไม่มีวันกลับมาก็คือท่านผู้พ้นกิเลส ก็คือพ้นจากวัฏจักรวัฏวนแห่งกงจักรทั้งหลายที่หมุนเวียนอยู่นี้แล

พวกเราทั้งหลายยังนอนใจอยู่เหรอกับวัฏจักรอันนี้ ที่พาหมุนมานี้หมุนมามากต่อมากแล้ว นับได้ไม่ได้ไม่สำคัญ เอาวงปัจจุบันซึ่งหมุนอยู่ในหัวใจนี้เป็นตัวยืนยันบรรดาพระพุทธเจ้าพระอรหันต์รู้ร้อยเปอร์เซ็นต์ด้วยกันหมด ในบรรดากิเลสที่หมุนตัวอยู่ภายในจิตใจให้เกิดขึ้นเป็นภพเป็นชาติ สูง ๆ ต่ำ ๆ ลุ่ม ๆ ดอน ๆ อันเจือไปกับด้วยวิบากกรรมดีชั่ว เป็นมาอย่างนี้ตลอดและยังจะเป็นไปอย่างนี้ตลอด คำว่าสูญไม่ปรากฏในองค์แห่งอริยสัจนั้นเลย มีแต่ความหมุนอยู่อย่างนี้ พิจารณาเข้าไปยิ่งเห็นยิ่งชัด

ท่านเห็นชัดนั้นแลท่านถึงทำลายกงจักรได้ ถ้ามีแต่ปล่อยให้กิเลสมันหมุนตัวของมันอยู่ก็เหมือนโลกทั่ว ๆ ไป เพราะใครก็ถูกกิเลสหมุนอยู่ในหัวใจให้เป็นวัฏวนวัฏจักรเกิดแก่เจ็บตายสูง ๆ ต่ำ ๆ ลุ่ม ๆ ดอน ๆ เหมือนกันหมด เมื่อไม่มีธรรมเรียกว่ามรรคปฏิปทา มีสติปัญญาเป็นสำคัญที่จะหยั่งทราบสิ่งเหล่านี้ได้อย่างประจักษ์ แล้วสังหารกันให้ขาดสะบั้นลงไป เมื่อกิเลสขาดสะบั้นลงไป วัฏจักรก็ขาดไปพร้อม ๆ กัน เรียกว่าสมุทัยตัวสร้างทุกข์ให้สัตว์ทั้งหลายได้ขาดสะบั้นลงไป นิโรธคือความดับทุกข์ก็ดับผึงขึ้นมาในขณะนั้น นั้นแลผู้ที่ท่านพ้นจากแหล่งแห่งวัฏทุกข์แห่งวัฏจักรทั้งหลาย ซึ่งเคยหมุนเวียนได้รับความทุกข์ความทรมานมาตั้งกี่กัปกี่กัลป์นับไม่ถ้วนแล้ว พึ่งได้มาหลุดพ้นในขณะนั้นและจะหลุดพ้นตลอดไป เราควรนำมาคิดทั้งสองด้านนี้

เรื่องวัฏวนก็หมายเอาตัวของเราแต่ละท่าน ๆ ที่นั่งฟังอยู่นี้โดยเฉพาะเป็นสำคัญ วัฏจักรที่กล่าวนี้อยู่ในหัวใจของเราทุกคน วิวัฏจักรได้แก่ธรรมเราก็กำลังได้ยินได้ฟังได้ประพฤติปฏิบัติกำจัดมันอยู่ด้วยความเพียรทุกท่าทุกทาง ควรจะได้เป็นคติตัวอย่างอันดีงาม กำจัดกงจักรอันนี้ให้อ่อนตัวลง อย่างน้อยกงจักรอ่อนตัวลงใจก็สงบ ที่ท่านเรียก

ว่าสมาธิ นี่ละกงจักรของวัฏวนที่มันหมุนฟุ้งเฟ้อเห่อคะนองตลอดเวลา ได้สงบลงด้วยอำนาจแห่งสมาธิธรรม ใจก็มีความสงบเย็น

เมื่อใจมีความสงบเย็นลงไปบ้างแล้วก็มีช่องมีทางคนเรา มีทางคิดทางอ่านและเพิ่มกำลังความสามารถความอุตส่าห์พยายามเข้าไปโดยลำดับลำดา อำนาจแห่งความสงบของใจก็มีมากขึ้น ๆ และอำนาจแห่งวัฏจักรที่เคยหมุนใจให้เป็นบ้าอยู่ตลอดเวลานั้นก็ค่อยอ่อนตัวลงไป ๆ ค่อยสงบไล่ตีตะล่อมเข้าไปสู่จุดกลางคือใจ เมื่อจิตสงบลงไปก็เรียกว่าตะล่อมกระแสของจิตเข้าสู่จิต กระแสของจิตนั้นแลเป็นเครื่องก่อกวนทำลายเราอยู่ตลอดเวลาให้หาความสุขความสบายไม่ได้

เมื่อสมาธิธรรมตีต้อนให้สงบตัวเข้าไปจิตก็สงบร่มเย็น เมื่อจิตสงบร่มเย็นแล้วควรแก่ปัญญาที่จะพินิจพิจารณาเพื่อฆ่ากิเลสที่รวมตัวอยู่ในนั้นด้วยอำนาจแห่งสมาธิมัดมันไว้แล้ว ก็ตีคลี่คลายออกมา พินิจพิจารณาแยกธาตุแยกขันธ์ ตั้งแต่อุปัชฌายะที่ท่านสอนให้ เกสา โลมา นขา ทันตา ตโจ นี้แหละภูเขาทั้งลูกภูเราทั้งลูกคือตัวนี้เอง ตัวมันมัดมันรึง ตัวนี้แลเป็นเครื่องมือของกิเลสได้เป็นอย่างดี กิเลสวัฏวนมันเดินแถวนี้แหละเดินตาม เกสา โลมา นขา ทันตา ตโจ ของสัตว์โลก โดยมันเสกสรรปั้นยอขึ้นเสียใหม่ว่าเป็นของสวยของงามของจีรังถาวร ของเจริญรุ่งเรือง ของน่ารักใคร่ชอบใจน่ากำหนัดยินดี มันเสกสรรปั้นยอขึ้นมาใหม่ทั้ง ๆ ที่หาความจริงกับสิ่งเหล่านี้ไม่มีเลย

กิเลสเสกสรรปั้นยอโดยอาศัยธาตุอันนี้แหละเป็นพื้นฐานแห่งการทำงานของมัน ประดิษฐานขึ้นมาใหม่ ผลิตอุบายวิธีการขึ้นมาใหม่ให้เป็น **นิจฺจ** คือความเที่ยงหนาถาวรเสีย **สุข** กลายเป็นความสุขไปเสีย มีแต่ว่าจะได้รับความสุขความเจริญรุ่งเรือง เลยกลายเป็น **อตฺตา** อันนั้นก็เป็นเราอันนี้ก็เป็นของเรา ภูเขาภูเราเลยคละเคล้ากัน มีแต่ของเขาของเราเต็มบ้านเต็มเมือง หาผู้ที่จะเป็นเราเสียจริง ๆ ตามหลักธรรมของพระพุทธเจ้านั้นเลยไม่เจอ เจอตั้งแต่เรื่องจอมปลอมของกิเลสเต็มไปหมด

เพราะฉะนั้นจงใช้ปัญญาพินิจพิจารณาสิ่งที่กล่าวมานี้ ซึ่งได้พูดมาหลายครั้งหลายหนแล้วควรจะได้เป็นคติตัวอย่าง พินิจพิจารณาอันนี้ด้วยปัญญาตีตะล่อมเข้าไปแยกธาตุแยกขันธ์ให้เห็นตามความจริงอย่างชัดเจน ตามที่พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนไว้แล้วไม่มีผิดมีเพี้ยนไปไหน เกสา โลมา นขา ทันตา ตโจ มีแต่กองอสุภะอสุภังกองป่าช้าผีดิบทั้งนั้น พวกเรามันหลงป่าช้าผีดิบตามอำนาจของกิเลสที่หลอกลวงต้มตุ๋นไปเรื่อย ๆ นี่ละวัฏวนมันวนอยู่ตรงนี้แหละ ไปที่ไหนก็วนอยู่ตรงนี้ อันนี้ต้องเป็นของเยี่ยมของยอด ไปอยู่ในภพใดชาติใดอันนี้ต้องเป็นของเยี่ยมของยอดไปเรื่อย เป็นอาหารอันโอชาของกิเลสหลอกลวงสัตว์โลกให้หลงงมงายกันไป ติดกันไปเรื่อย ๆ จนกว่าปัญญาจะมีความสามารถ

ปัญญานี่ก็เรียกว่าน้ำดับไฟประเภทหนึ่ง พิจารณาคลี่คลายสิ่งเหล่านี้ซึ่งเป็นส่วนหยาบก่อน แล้วก็พิจารณาอาการของจิตที่ออกมาสำคัญมั่นหมาย เช่นสังขาร เช่นสัญญา มามั่นหมายสิ่งเหล่านี้ว่าเป็นอะไรว่าเป็นเราเป็นของเรา ว่าเป็นของสวยของงามว่าเป็นของจีรังถาวรอย่างไรบ้าง แยกลงไปให้เห็นได้ชัดเจนตามเรื่องของปัญญาแล้วก็จะปล่อยวางไปโดยลำดับลำดา การปล่อยวางสิ่งเหล่านี้ก็คือปล่อยวางทุกข์นั้นเอง ปล่อยวางวัฏจักรนั้นเองจะปล่อยวางที่ไหน เพราะวัฏจักรหมุนอยู่กับสิ่งเหล่านี้ เมื่อปล่อยวางสิ่งเหล่านี้ก็เท่ากับปล่อยวางวัฏจักรความหมุนเวียนของจิต จิตก็ถอนตัวออกมาเรื่อย ๆ

พิจารณาเข้าเรื่อยตั้งแต่ส่วนหยาบคือรูป ร่างกายของเราทุกสัดทุกส่วนทั้งภายนอกภายใน เทียบเคียงกันได้ทุกสัดทุกส่วนแล้วปล่อยวางไว้ตามความเป็นจริงของเขาของเรา จากนั้นก็พิจารณาเรื่องเวทนาคือความสุขความทุกข์ความเฉย ๆ มันก็เกิดขึ้นจากนี้ อาศัยกันอยู่ ต่างอันต่างเป็นความจริงด้วยกัน เวทนาก็เป็นความจริงอันหนึ่ง กายก็เป็นความจริงอันหนึ่ง พิจารณาแยกแยะ สัญญานี่ตัวสำคัญมั่นหมาย สังขารเป็นตัวปรุงตัวแต่งยิบ ๆ แย็บ ๆ ตัวคะนองคือตัวสังขาร สัญญาตัวจับตัวมัดรัดรึงเอาไว้ให้ติดแจอยู่กับความสำคัญมั่นหมายนั้น ๆ ถอนตัวไม่ขึ้น ก็แยกแยะออกพิจารณาให้เห็นตามความเป็นจริงของมัน นี่เรียกว่าปัญญา

เมื่อตีกิเลสตะล่อมเข้าสู่วงจำกัดคือความสงบของใจ ไล่เข้าสู่ใจแล้วย่อมสงบ ทีนี้ปัญญาออกคลี่คลายพิจารณาตามสิ่งที่กล่าวมาเหล่านี้ จนเกิดความแกล้วกล้าสามารถแล้วสติปัญญาก็มีความคล่องตัวขึ้นไปโดยลำดับ ๆ นี้แหละเรียกว่าธรรมจักรเริ่มหมุนตัว หมุนทำลายวัฏจักรซึ่งอยู่ในหัวใจของเราดวงเดียวกันนี้แล เมื่อวัฏจักรอันนี้ได้ถูกฟาดฟันหั่นแหลกจากธรรมจักร คือ สติปัญญาเป็นสำคัญอยู่โดยลำดับลำดาแล้ว ย่อมอ่อนลง ๆ ตัวตายไปก็มี ตัวสลายไปก็มี ตัวที่ยังมีอยู่ก็ไม่พ้นที่จะถูกทำลายไปโดยลำดับ

เพราะอำนาจของสติปัญญาขั้นเกรียงไกรแล้วย่อมมีแต่การฟาดฟันหั่นแหลกโดยถ่ายเดียว ไม่มีคำว่าอ่อนข้อย่อหย่อน มีแต่คำว่าหมุนไปเรื่อย ๆ นี่เรียกว่าธรรมจักรมีกำลัง วิวัฏจักรเริ่มฉายแสงเข้ามา วิวัฏฏะได้แก่ความหลุดพ้นเริ่มฉายแสงเข้ามาหาธรรมจักรที่กำลังทำงานอยู่เวลานี้ หมุนตัวเข้าไป ๆ พินิจพิจารณาไปโดยลำดับลำดา รู้ได้ปล่อยวางได้โดยลำดับ ละเอียดเข้าไปขนาดไหนกิเลสละเอียดโดยลำดับ สติปัญญาก็ละเอียดตามกันไป ๆ เหมือนไฟได้เชื้อ

เชื้อไฟส่วนหยาบ สติปัญญาซึ่งเป็นเหมือนไฟก็หยาบแสดงเปลวเต็มที่ เมื่อเชื้อไฟละเอียดลงไปสติปัญญาก็อ่อนตัวลงละเอียดลงไปโดยลำดับ แต่ไม่ใช่อ่อนแอ คืออ่อนเปลวลงไป มีแต่ความซาบซ่านมีแต่ความซึ้งภายในจิตใจ เห็นได้ประจักษ์กับตัวเอง

ของผู้พิจารณา ของผู้รู้ผู้เห็นด้วยปัญญาของตัวเองนั้นแล นี่ท่านเรียกว่าธรรมจักรเริ่มทำงาน ธรรมจักรกำลังหมุนตัวเข้าไป วิวัฏจักรก็เป็นกระแสขึ้นมาแล้ว โสตะคือกระแสของวิวัฏจักรเริ่มหมุนตัวเข้ามาหากันแล้ว พิจารณาแยกแยะให้เห็นตามหลักความจริง

สิ่งเหล่านี้เมื่อเราไล่เข้าไปเสียจริง ๆ แล้ว รูปก็สักแต่ว่ารูปไม่เป็นกิเลส รูปไม่ได้เป็นกิเลส เวทนาไม่ได้เป็นกิเลส รูปทุกประเภทอาการของขันธ์อาการของธาตุคือรูปของเรานี้ ตั้งแต่ เกสา โลมา นขา ทันตา ตโจ อาการ ๓๒ ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง เนื้อ เอ็น กระดูก ตลอดตับไตไส้พุงมันไม่ใช่กิเลส ส่วนตัวกิเลสแท้ ๆ มันต่อเนื่องมาจากขันธ์คือความสำคัญมั่นหมายนี้ก็ไม่ใช่กิเลส ตัวที่บงการออกมาต่างหากมาบังคับสิ่งเหล่านี้ให้สำคัญมั่นหมายไปต่าง ๆ นั้นคือตัวกิเลส ที่นี่ไล่เข้าไป

ไล่ดูรูปหากิเลสก็ไม่มี ไล่ดูเวทนาหากิเลสก็ไม่มี ไล่ดูสัญญา สังขารตัวสำคัญมั่นหมาย ตัวปรุงตัวแต่งให้เป็นกิเลสวันยังค่ำ ๆ นั้นก็ไม่เป็นกิเลส ดูสัญญาก็ไม่เป็นกิเลส อะไรเป็นกิเลส จิตมันก็ไหลเข้าไปหาตัวที่เป็นกิเลสมันออกมาจากไหน นั่นละปัญญาฟังให้ดีนะไหลเข้าไป ตัวมันไสมันอยู่ข้างใน ตัวมันผลักมันดันมันอยู่ข้างในนั้น ดันออกมาให้รูปก็เป็นกิเลส เวทนาก็เป็นกิเลส สัญญา สังขาร วิญญาณเป็นกิเลส รูป เสียง กลิ่น รส เครื่องสัมผัสทุกสิ่งทุกอย่างเป็นกิเลสไปตาม ๆ กันหมด เพราะจิตอวิชชาเป็นกิเลสอยู่ภายในมันผลักดันออกมาเราไม่เห็นมันนี่ซิ เพราะฉะนั้นมันจึงเป็นกิเลสไปหมด

ทั่วแดนโลกธาตุนี้กลายเป็นกิเลสไปหมด เพราะอำนาจแห่งอวิชชาตัวเดียวนี้เท่านั้น เมื่อเรายังไม่รู้มันเป็นอย่างนั้น เพราะฉะนั้นท่านถึงให้ไล่ต้อนเข้าไป กวาดต้อนเข้าไป พิจารณาครอบโลกธาตุ มันควรจะไหวทั้งโลกธาตุก็ให้เห็นด้วยการพิจารณาโดยทางปัญญาของเรา แยกเข้าไป ๆ จนกระทั่งหาอะไรเป็นกิเลสก็ไม่มี ไม่มีอะไรเป็นราคะเป็นโมหะเป็นโทสะ มีแต่ทางเดินของกิเลสเท่านั้น ๆ ไล่เข้าไปถึงรูปถึงเวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ไม่มีอะไรเป็นกิเลส

กิเลสที่แท้จริงอยู่ที่ไหน มันก็ไล่เข้าไปจนกระทั่งถึงจุดของธรรมชาติที่เป็นกิเลสเอง มันจะไปไหนมันก็อยู่ที่หัวใจนั้นแล หัวใจทั้งดวงคือจิตอวิชชาครอบไว้ทั้งดวง นั่นละไล่เข้าไปตรงนั้น เมื่อไล่เข้าไปตรงนั้นแล้ว สติปัญญาขั้นนี้ยิ่งเป็นขั้นละเอียดแหลมคมมากก็จะทนได้ยังไง เรื่องกิเลสทั้งหลายเคยทำลายมามากต่อมาก อวิชชาเป็นอะไรถ้าไม่เป็นกิเลส มันก็เป็นประเภทเดียวกันซึ่งควรแก่สติปัญญาที่จะต้องฟาดฟันหั่นแหลกกันให้แตกกระจายลงไปได้ เพราะฉะนั้นสติปัญญาจึงจ่อลงไปตรงนั้น นั่นละตัวกิเลสแท้อยู่ตรงนั้น

ฟาดลงไปหากิเลสแท้อยู่ตรงนั้น กิเลสตัวนั้นพังทลายแล้วอันใดไม่เป็นกิเลสทั้งนั้นในสามแดนโลกธาตุไม่มี กิเลสความโลภ ความโกรธ ความหลงไม่มี ไม่ว่ารูปว่าเสียง

ว่ากลิ่นว่ารสภายนอก ไม่ว่ารูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณภายใน ไม่มีกิเลสไม่เป็นกิเลสทั้งนั้น มันเป็นกิเลสธรรมชาติอันเดียวนี่ เมื่อไล่เข้าไปตีเข้าไปด้วยอำนาจของธรรมจักร ตีเข้าไปจนกระทั่งถึงวิวัฏจักร เมื่ออวิชชาพังทลายลงไปแล้วก็เป็นวิวัฏจักรแตกกระจัดกระจายไม่มีอะไรเหลือภายในใจเลย นั้นแลท่านผู้หลุดพ้นท่านพ้นตรงนั้น พ้นจากวัฏจักรวัฏวนพาให้สัตว์ทั้งหลายหมุนเวียนอยู่ตลอดเวลามานี้ พ้นที่หัวใจแต่ละดวง ๆ นั้น

นี่เราก็ผู้ปฏิบัติก็กำหนดพิจารณา เราก็เป็นนักโทษแห่งวัฏจักรเช่นเดียวกันกับโลกทั่ว ๆ ไป แต่มีโอกาสมากยิ่งกว่าบรรดาโลกทั้งหลาย เราเป็นพระเป็นนักปฏิบัติยังรู้ช่องทางแห่งการประพฤติปฏิบัติ การชำระสะสาง การแก้กิเลสการสังหารกิเลสมากยิ่งกว่าประชาชนญาติโยมทั้งหลาย ทำไมจะปล่อยให้หลุดมือไปได้ล่ะ ต้องเอาให้จริงให้จังนักปฏิบัติ ฟาดลงไปอย่างที่ว่านี้ ให้แหลกแตกกระจายลงไป เมื่อเข้าถึงขั้นวิวัฏจักรได้แก่อวิชชาพังทลายลงไปแล้วเราไม่ต้องถามหาอะไรที่นี่ในโลกธาตุนี้ไม่มี นั่นฟังซิ

ผู้เดียวนี่เท่านั้นไปหมายว่าอันนั้นดีอย่างนั้นอันนี้ดีอย่างนี้ อันนั้นชั่วอย่างนั้น ดิน ฟ้าอากาศเขาไม่ได้ว่าอะไร ว่างหมดว่างจากสัตว์จากบุคคล ว่างจากทุกสิ่งทุกอย่าง ว่างจากสิ่งที่จะให้เป็นกิเลส ว่าเป็นหญิงเป็นชาย ว่าเป็นสัตว์เป็นบุคคล ว่าเป็นเขาเป็นเรา ซึ่งเป็นทางเดินเข้ามาเพื่อความเป็นกิเลสนี้ว่างไปหมด ๆ จะว่ามีก็ได้ไม่ว่ามีก็ได้ ว่ามีก็ไม่หลงตัวเอง ไม่หลงสิ่งเหล่านั้น ว่าไม่มีก็ไม่หลงคำว่าไม่มี เมื่อรู้แล้วเป็นอย่างนั้น ไม่มีอะไรเป็นกิเลส เมื่อจิตอวิชชาได้พังลงไปแล้วจิตจึงเป็นธรรมล้วน ๆ เมื่ออยู่ในขันธ์นี้ก็เรียกว่าจิตบริสุทธิ์ ออกจากขันธ์ไปแล้วท่านเรียกว่านิพพาน ก็มีเท่านั้น นี่ละวัฏจักรวิวัฏจักรอยู่ตรงนี้ ให้พิจารณาลงตรงนี้

อย่าไปตื่นลมตื่นแล้งแดดฝนฟ้าลมต่าง ๆ ต้นไม้ภูเขา หญิงชายทั่วโลกดินแดนว่าที่นั่นเจริญที่นี่เจริญ มันเจริญด้วยวัฏจักรทำงานทั้งนั้น เวลานี้มันกำลังทำงานเร่งเต็มที่ ได้อันนี้แล้วไม่พอ ได้อันนั้นแล้วไม่พอ ๆ อยากได้นั้นอยากได้นี้ กิเลสมันผลักมันดันให้ดีดให้ดิ้นอยู่ไม่มีวันมีคืน มีมาแล้วมากเท่าไรความหมายไม่มีในความมีของตน ได้มากได้น้อยไม่มีความหมาย ความหมายไปอยู่กับของไม่มีโน่น จะเอาให้มีจะเอาให้ได้ความหมายไปอยู่กับของไม่ได้ เพราะฉะนั้นโลกถึงร้อนมาก ความโลภนี้เป็นตัวสำคัญเป็นภัยอันสำคัญ

แล้วความโลภนี้มาจากไหน มาจากราคะตัณหาเป็นต้นเหตุอันสำคัญ อันนี้เป็นตัวหมุนเวียนอย่างหนักหน่วงถ่วงจิตใจมากที่สุด ฟ้าดินถล่มนั่นแหละ ธรรมชาตินี้ทำงานถึงขนาดฟ้าดินถล่ม ฟาดอันนี้พังลงไปก็ฟ้าดินถล่มเหมือนกัน เมื่ออันนี้ได้พังลงไปแล้ว ความโลภก็ไม่มี ความโกรธก็ไม่มี เบาลง ๆ จนกระทั่งถึงอวิชชาดับไปแล้วหมด

ไม่มีอะไรเหลือเลย นั้นละ **อวิชฺชาปจฺจยา สงฺขารา** กลายเป็น **อวิชฺชายเตฺวว อเสสวิราคนิโรธา สงฺขารนิโรโธ** จนกระทั่งถึง **นิโรโธ โหติ** นี่ละเวลาดับ-ดับหมด ดับพร้อมกันหมดไม่มีอะไรเหลือ

แต่ท่านพูดเป็นแถวเป็นแนวไป เวลาปฏิบัติเราจะปฏิบัติเป็นแถวเป็นแนวไปอย่างนั้นไม่ได้ เหมือนกับเราไปนับกิ่งไม้นี่ ต้นไม้ต้นหนึ่งกิ่งก้านสาขาดอกใบมากขนาดไหน นับจนกระทั่งวันตายก็ไม่สิ้นไม่สุด ถ้าเราจะให้มันเสร็จสิ้นไปด้วยกันก็โค่นต้นไม้นั้นลง ถอนพรวดขึ้นมาทั้งรากแก้วรากฝอยพร้อมกันแล้ว ต้นไม้เหล่านั้นจะเป็นอันว่านับเรียบร้อยแล้วตายด้วยกันหมด นี่ **อวิชฺชายเตฺวว อเสสวิราคนิโรธา สงฺขารนิโรโธ** ก็เหมือนกัน เมื่ออวิชชาดับแล้วเท่านั้น นี่ละรากแก้วคืออวิชชาดับลงไปแล้วอันนั้นก็ **เตฺวว** ไปเรื่อยเลย **นิโรโธ โหติ** ไปหมด

เมื่ออวิชชายังอยู่ก็ **อวิชฺชาปจฺจยา สงฺขารา สงฺขารปจฺจยา วิญฺญาณํ วิญฺญาณปจฺจยา นามรูปํ** เรื่อยไป ถ้าธรรมชาตินี้ยังอยู่กิ่งก้านสาขาดอกใบก็มี อันนั้นก็มี อันนี้ก็มี ในอวัยวะของต้นไม้นั้นมีด้วยกันหมด เมื่อจิตอวิชชายังมีอยู่เท่ากับต้นไม้นั่นยังทรงต้นทรงลำอยู่ อะไรมันจะผลิดอกออกผลขึ้นมาเรื่อย ๆ ของมัน นั่นละมันต่อเนื่องกันไปอย่างนั้น

เวลาท่านอธิบายท่านแยกแยะไป เวลาปฏิบัติเราจะทำอย่างนั้นไม่ได้เป็นอันขาด ฟังแต่ว่าเป็นอันขาด ต้องฟาดลงในวงปัจจุบันนี้เลย คือโค่นต้นมันนี่ เราอย่าไปมัวดูกิ่งนั้นกิ่งนี้ใบนั้นใบนี้ ให้ดูต้น ฟันลงไปที่ต้น หรือขุดลงไปที่รากเหง้านี้ พอรากเหง้านี้ถอนพรวดขึ้นมาแล้วนับไม่นับมันก็ตายด้วยกันหมด นี่ก็เหมือนกัน **อวิชฺชาปจฺจยา สงฺขารา สงฺขารปจฺจยา วิญฺญาณํ** ไม่ต้องไปนับมัน ขุดค้นลงไปนี่ **สมูลํ ตณฺหํ อพฺพุยฺห นิจฺฉาโต ปรินิพฺพุโต** ถอนตัณหาพร้อมทั้งรากคืออวิชชานี้ทิ้งหมดแล้ว **นิจฺฉาโต** ความหิวโหยดับสนิทไม่มีอะไรเหลือเลย หมด นี่ละเมื่อถอนรากมันแล้วเราไม่ต้องไปถอนละกิ่งก้านสาขาดอกใบ มันตายไปด้วยกันหมด นี่ละภพชาติดับที่จิตนี่นะไม่ดับที่ไหน วัฏจักรก็คือจิตของสัตว์โลกแต่ละดวง ๆ นี้

พิจารณาให้ชัด เอาให้เห็นจริงจัง พระพุทธเจ้าท่านสอนจริงเพราะท่านรู้จริงเห็นจริง ท่านรื้อวัฏฏะออกจากพระทัยท่านโดยสิ้นเชิงไม่มีเหลือ แล้วก็ประกาศกังวานให้แก่บรรดาสาวกตลอดบรรดาสัตว์ทั้งหลายมาถึงทุกวันนี้ ธรรมะเป็นโมฆะแล้วเหรอ จะมีราค่ำราคาหนาแน่นตั้งแต่กิเลสนั้นเหรอเราจึงไปสนใจแต่กิเลส เวลานี้โลกสนใจหันหน้าเข้ากิเลสนั่นซิ หันหลังให้ธรรมมันถึงเดือดร้อนมาก ใครอยู่ที่ไหนเดือดร้อนเต็มบ้านเต็มเมือง

แต่กิเลสมันให้มองข้ามนะ บ้านนั้นเจริญบ้านนี้เจริญ เมืองนั้นเจริญ เขาเจริญคนนั้นเจริญ เขามียศถาบรรดาศักดิ์เขาเจริญ เขาน่าเคารพนับถือน่าอัศจรรย์น่าอิจฉาว่าไป ๆ ความจริงไฟที่อยู่ในวัฏจักรคือหัวใจของแต่ละดวง ๆ นั้นเป็นอย่างไร นี่ถ้าดูอันนี้แล้วจะหงายทันทีเลย โลกไหนน่ะโลกที่มีความเจริญรุ่งเรือง มีแต่ฟืนแต่ไฟเผาไหม้ตลอดเวลาเอาความเจริญมาจากไหน นอกจากตื่นลมของกิเลสให้เป็นบ้าไปอีก แล้วยังจะตื่นต่อไปอีกนะ ถ้าไม่หันหน้าเข้าหาธรรมเสียเมื่อไรแล้วเป็นอันว่าจะนับวันเดือดร้อนวุ่นวาย มนุษย์มีมากเท่าไร มนุษย์นี้รู้ภาษีภาษา รู้ภาษีภาษาในการกว้านหากิเลสมาเผาตัวเองอีกด้วย นี่จึงเป็นทุกข์มากยิ่งกว่าบรรดาสัตว์ทั้งหลาย

เราเป็นผู้มีธรรม กว้านเข้ามาธรรมะ ฟันลงไปกิเลสอย่าให้มันมีเหลือหลออยู่ภายในจิตใจนี้ เอาให้แหลกแตกกระจายแล้วไม่ต้องถามหาอะไรละที่นี่ คำว่าพออยู่กับความสิ้นกิเลสอย่างเดียวเท่านั้นพอหมด สิ้นกิเลสก็คือ **อวิชฺชาปจฺจยา สงฺขารา** นี่กลายเป็น **อวิชฺชายเตฺวว อเสสวิราคนิโรธา สงฺขารนิโรโธ ...นิโรโธ โหติ** แล้วดับหมดไม่ต้องการอะไรแล้ว นั่นท่านว่า **นิจฺฉาโต ปรินิพฺพุโต** ดับความหิวความโหยความกระหายเสียโดยสิ้นเชิงไม่มีอะไรเหลือแล้ว นั่นละบรมสุขอยู่ตรงนั้น ดับภพดับชาติดับตรงที่วัฏจิตวัฏจักรนี้ ให้เป็นวิวัฏจิตวิวัฏจักร

ธรรมะก็มีพระพุทธเจ้าท่านสอนไว้อย่างถูกต้องแม่นยำ แต่เราไม่เห็นธรรมะเป็นสำคัญยิ่งกว่ากิเลสนั่นซีเวลานี้โลกถึงได้ร้อน ถ้าเชื่ออรรถเชื่อธรรม หมุนตัวเข้ามาสู่อรรถสู่ธรรม ไม่ว่าฆราวาสไม่ว่าพระว่าเณร ฆราวาสก็ปฏิบัติตนตามหน้าที่ของฆราวาสมีศีลมีธรรม อย่างน้อยมีศีล ๕ เป็นเครื่องประกันตัว เป็นคุณสมบัติประจำตัว แล้วไปที่ไหนก็สงบร่มเย็น ๆ ประพฤติปฏิบัติตัวให้ดี แก้ไขดัดแปลงสิ่งที่ไม่ดีทั้งหลายคือกิเลสมันอยากตรงไหนกิเลสอยู่ตรงนั้น มันอยากตรงไหนส่วนมากมีแต่กิเลสความชั่วช้าลามกอยู่ตรงนั้น ดับเข้ามา ๆ หักห้ามเข้ามาเรื่อย ๆ แล้วปฏิบัติธรรมเข้าไปโดยลำดับ จนกระทั่งมีความเคยชินต่อการประพฤติปฏิบัติตัวแล้วก็เป็นคนดีสงบร่มเย็น ๆ ตามฐานะตามเพศตามวัยของฆราวาส

ส่วนพระก็ตั้งหน้าตั้งตาประพฤติปฏิบัติตัวเอง กำจัดกิเลสให้มุดมอดออกไปจากจิตใจหมดแล้วเราจะหาความสุขที่ไหน บ่นก็ไม่บ่นไม่มีอะไรจะมาบ่นแล้ว นอกจากพูดเรื่องธาตุเรื่องขันธ์ เอ๊ วันนี้เหนื่อย ว่าไปตามกิริยาของขันธ์เท่านั้น ท่านไม่ได้ว่าอย่างถึงใจเหมือนกิเลสมีอยู่ในใจนะ ถ้ากิเลสมีอยู่ในใจอะไรถึงใจทั้งนั้น ๆ โลกจึงได้รับความทุกข์ความทรมานเพราะความถึงใจทุกอย่าง เนื่องจากกิเลสมีอยู่ภายในจิตใจ ถอนกิเลสออกโดยสิ้นเชิงแล้วไม่มีอะไรเหลือไม่มีอะไรถึงใจ มีแต่ธรรมเท่านั้น ธรรมกับใจเป็นอันเดียวกัน ฉะนั้นขอให้ทุก ๆ ท่านตั้งหน้าตั้งตาปฏิบัติ

ผมก็เป็นห่วงเป็นใย ปีนี้ตั้งแต่ปี ๓๘ เข้ามานี้ไม่เคยได้ประชุมเทศน์ให้หมู่เพื่อนฟังเลย ทั้ง ๆ ที่มีความเมตตาสงสารตลอดเวลา ครั้นมากำหนดดูธาตุดูขันธ์ อันนั้นก็อ่อนอันนี้ก็ยุบอันนี้ก็ยอบไป คิดอะไร ๆ ไม่ได้เรื่องได้ราว แล้วก็ปล่อยไปวันหนึ่ง ๆ ให้ผ่านไป ๆ สุดท้ายก็หดย่นเข้ามา ๆ ร่างกายสังขารนี้หดตัวเข้ามาเองนะค่อยเข้ามา ๆ ความรับผิดชอบทั้งหลายซึ่งเป็นสัญชาตญาณมันก็หดของมันเข้ามา ๆ สุดท้ายมาดูแต่เจ้าของ ดูเจ้าของจะดูเอาอะไรก็ไม่เห็นว่าจะเอาอะไร ดูสภาพของขันธ์อันนี้ขันธ์นอกขันธ์ใน ดูขันธ์เขาดูขันธ์เรา เมื่อมันหมดสภาพแล้วก็สลัดปัวะเดียวเท่านั้นไป เวลานี้ยังมีชีวิตอยู่มันก็อดห่วงเพื่อนฝูงไม่ได้จึงแนะนำสั่งสอน ให้ตั้งหน้าตั้งตาประพฤติปฏิบัติตัวให้ดี

คำว่ากิเลสอย่าให้มันมาแหยมเป็นอันขาดนะ กิเลสนี่มันแฝงตัวขึ้นมากับพระกับเณรเรานี้รวดเร็วมากนะ กิเลสนี้จะมีคุณค่ามีราคาขึ้นมาทันทีธรรมตามไม่มัน เอะอะกิเลสออกก่อนแล้ว ๆ กิเลสอยู่ปากคอก ธรรมะอยู่ในคอกยังนอนไม่ตื่นเลย กิเลสเอาไปกินเสียก่อน ๆ อันนี้ละมันสำคัญที่ไม่ทันกิเลสนี่ เอาละการแสดงธรรมก็เห็นว่าสมควรและธาตุขันธ์ก็อำนวยได้เพียงเท่านี้ ขอทุก ๆ ท่านตั้งหน้าตั้งตาประพฤติปฏิบัติกำจัดกิเลสซึ่งเป็นตัวภัยนี้หมดสิ้นไปจากจิตใจ คำว่าบรมสุขนั้นไม่ต้องถามกันแหละเหมือนพระพุทธเจ้าและพระอรหันต์ท่าน ท่านไม่ได้ถามกันเลย สิ้นสุดวิมุตติหลุดพ้นพอแล้ว ๆ

เอาละพอ

<<สารบัญ

เทศน์อบรมพระ ณ วัดป่าบ้านตาด
เมื่อวันที่ ๑๒ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๕๓๘

ภัยของจิตคืออะไร

เข้าพรรษาอย่าโกโรโกโสนะพระ อย่างที่สัตตาหะอยู่เรื่อย สัตตาหะหาอะไรก็ไม่รู้นี่ละเดี๋ยวนี้พระเราเหลวหมด ที่พระพุทธเจ้าเปิดช่องให้ด้วยความจำเป็นในเรื่องสัตตาหะ เลยเอาเป็นเนื้อเป็นหนังเสียจริง ๆ ยิ่งกว่าการจำพรรษานะ อะไร ๆ เอะอะสัตตาหะ ๆ นี่ละเรื่องความเลวร้ายของกิเลสมันคอยจะทำลายอยู่เรื่อยนะ ทำให้แน่นหนามั่นคงอะไรไม่ได้นะ มีแต่มันทำลาย ๆ เหล่านี้ก็กิเลสทำงานทั้งนั้น

ต่างคนต่างให้รู้หน้าที่ของตนอย่าประมาท หน้าที่ของตนคือการชำระกิเลสทุกประเภทซึ่งเป็นภัยทั้งนั้น โลกที่ร้อนเป็นฟืนเป็นไฟอยู่ทั่วดินแดนแห่งโลกธาตุนี้ไม่ใช่เพราะอะไร เพราะกิเลสนี้เท่านั้นเป็นตัวเหตุตัวทำลายสำคัญมาก ไม่ว่าแต่มนุษย์เราสัตว์ก็หมุนติ้วไปตามเรื่องของสัตว์ เพราะกิเลสผันหัวใจสัตว์ให้ดิ้นรนกระวนกระวายไปตามเพศหรือภพชาติของตน ไม่เป็นเพียงมนุษย์เราเท่านั้น สัตว์โลกนี้หาที่ชุ่มเย็นไม่ได้เลย

กามภพ รูปภพ อรูปภพ ทั้งสามภพนี้เป็นแหล่งแห่งกองฟืนกองไฟที่เกิดความเผาไหม้ไปจากกิเลส คือ **ราคฺคิ โทสคฺคิ โมหคฺคิ** สามประเภทนี้รุนแรงมาก สัตว์โลกมองไม่เห็นสัตว์โลกไม่รู้สัตว์โลกไม่สนใจรู้ มีแต่ดีดดิ้นไปตามอำนาจของสิ่งเหล่านี้ผลักดันหรือกดขี่บังคับให้เป็นไปเท่านั้น ไม่มีสัตว์ตัวใดรายใดที่จะทราบว่าสิ่งเหล่านี้เป็นภัย ไม่สนใจคิดเพราะไม่มีใครแนะนำสั่งสอนให้รู้ก็มี มีผู้แนะนำสั่งสอนให้รู้แล้วแต่ไม่ได้สนใจเท่าที่ควรเหมือนกับความสนใจในกิเลสก็มี เพราะฉะนั้นธรรมชาตินี้จึงสนุกทำหน้าที่ของตนบนหัวใจสัตว์ตลอดมา และยังจะเป็นไปตลอดไปอีกเช่นเดียวกันนี้ไม่มีกำหนดกฎเกณฑ์ว่าจะลดหย่อนผ่อนตัวลงเมื่อไร เพราะสัตว์โลกก็เคลิ้มหลับไปด้วยความถูกกล่อมของกิเลสประเภทต่าง ๆ มาตลอด และจะเป็นไปตลอดไม่มีที่สิ้นสุดยุติ นี่ที่น่าสลดสังเวชมาก

ไม่มีใครรู้ มีพระพุทธเจ้าและพระอรหันต์ท่านเท่านั้นที่รู้เรื่องรู้ราวของสิ่งเหล่านี้ได้เป็นอย่างดี จนถึงขนาดที่ว่าท้อพระทัยในการที่จะรื้อขนสัตว์ทั้งหลายให้หลุดพ้นไปจากทุกข์แม้จำนวนน้อยก็ตาม เพราะไม่มีใครสนใจอยากจะออกจากทุกข์ นอกจากบีนใส่ทุกข์ด้วยความพอใจของตน โดยไม่ทราบว่าอะไรคือทุกข์ อะไรเป็นสาเหตุให้เกิดทุกข์ มีแต่ความดิ้นรนกระวนกระวาย ยื้อแย่งแข่งดีกันโดยวิธีการต่าง ๆ จนถึงกับการ

ทำลายกันให้แหลกเหลวป่นปี้ จะเป็นเพราะอะไรถ้าไม่ใช่เป็นเพราะธรรมชาตินี้บีบบังคับให้เป็นไป โดยไม่รู้ตัวว่าถูกมันบีบบังคับไป

นี่ละพวกเราที่เป็นนักบวชถ้าไม่เห็นโทษสิ่งเหล่านี้แล้วก็หมดทาง อันนี้เป็นโทษที่สุดในโลกแห่งภพสัตว์ทุกประเภท ภพก็ออกมาจากธรรมชาตินี้ตั้งต่อมขึ้นมาเป็นภพเพื่อเป็นที่บรรจุของกองทุกข์ทั้งหลายจนกระทั่งวันตาย ตายไปแล้วก็บรรจุอยู่ที่จิตอีก สาเหตุของมันที่จะให้เกิดความทุกข์ พาให้สัตว์ทั้งหลายไปเกิดในที่นั่นที่นี่เพื่อแบกหามกองทุกข์ ไม่ใช่เรื่องอันใดมีอันเดียวนี้เท่านั้น โลกจึงเกิดความเดือดร้อนวุ่นวายกันมากมาย

เราอย่าพูดเพียงโลกเมืองไทยเรา ทั่วโลกดินแดนสามแดนโลกธาตุนี้เป็นพอ ๆ กันหมดตามประเภทของตน ๆ เท่านั้น สัตว์รายใดที่ไม่ได้เสวยกรรมไม่มีในโลกนี้ เสวยกรรมเพราะอำนาจของกิเลสมันผลิตขึ้นมาให้ทำกรรม คือมันผลิตขึ้นมา ตัวที่จะให้ทำกรรมก็กิเลสนั้นเองผลิตตัวขึ้นมาหนุนให้สัตว์ทั้งหลายทำกรรม เมื่อทำลงไปแล้วก็เป็นวิปากวัฏฏ์ไปอีก ให้ได้รับความทุกข์ความลำบาก ส่วนที่จะบันดลบันดาลหรือบีบบังคับสัตว์ทั้งหลายให้ทำคุณงามความดีเพื่อหลุดพ้นไปจากอำนาจของมันนี้ไม่มีทาง มีแต่หมุนติ้วเข้าสู่กงจักรคือวัฏวนนี้ทั้งนั้น นี่ละที่น่าสลดสังเวชมากที่สุด

นี่ผมเทศน์สอนหมู่เพื่อนมาก็เป็นเวลานาน แต่ก่อนก็ทำหน้าที่การงานได้ แนะนำสั่งสอนอบรมได้ แม้ไม่มากก็ยังพอแนะนำสั่งสอน มาทุกวันนี้กำลังวังชาทุกสิ่งทุกอย่างอ่อนไปหมดแล้ว ไม่มีกำลังที่จะแนะนำสั่งสอนหรืออบรมเพื่อนฝูงตลอดถึงประชาชนญาติโยมให้พอรู้เนื้อรู้ตัวบ้าง ก็ยิ่งเป็นห่วงมากขึ้นโดยลำดับ เพราะโลกนี้ไม่มีความสงบเลย ด้วยอำนาจแห่งฟืนไฟของกิเลสมันเผาไหม้ตลอดเวลาหาความอ่อนตัวลงไม่ได้ก็คือกิเลส ไม่มีคำว่าอ่อนตัว ถ้าเป็นเครื่องยนต์กลไกเราทั้งหลายส่วนมากก็ว่าเครื่องสึกหรอบ้าง หมดน้ำมันบ้าง อุปกรณ์ต่าง ๆ ไม่ครบไม่พอบ้าง แล้วก็ก้าวเดินงานไปไม่ได้ พักงานบ้างหยุดงานบ้าง ส่วนกิเลสไม่มีคำว่าอย่างนี้ มีสมบูรณ์พูนผลทุกอย่าง ไม่ว่าจะเป็นเครื่องมือชนิดใดอันเป็นเครื่องเผาผันสัตว์โลกให้หมุนไปตามอำนาจของมันนี้สมบูรณ์บริบูรณ์เต็มที่ ไม่มีคำว่าบกพร่องในส่วนใด

แม้ที่สุดเราเดินจงกรมอยู่มันก็หมุนอยู่ในตัวของมันเอง เผลอเมื่อไรเป็นเอาไปกินเมื่อนั้นหากแต่เราไม่รู้ ที่ว่าขาดสตินั้นแหละมันตัดให้ขาดไม่ใช่เรื่องอะไร กระแสของกิเลสตัดสติให้ขาด แล้วก็ลากจิตไป ๕ ทวีปเราก็ไม่รู้ เมื่อตัดให้ขาดจากสติแล้วก็ลากจิตไปให้คิดแต่เรื่องของมันนั่นแหละไม่ใช่คิดเรื่องอื่นนะ คิดเรื่องวัฏวนวัฏจักรนี้ทั้งนั้น หมุนติ้วกันไปกันมาอยู่อย่างนี้ไม่มีคำว่าอ่อนกำลังวังชา เพราะความคิดปรุงดิ้น

ไปตามกิเลสตัวนี้ มีแต่หมุนไปเรื่อย ๆ ความอ่อนตัวไม่เคยมีในกิเลสทั้งหลาย เพราะฉะนั้นวัฏจักรนี้จึงหมุนไปตลอด

ใครจะว่าตายแล้วสูญ ๆ สักเท่าไรก็ตาม อันนั้นเป็นกลอุบายของกิเลสที่จะหลอกสัตว์โลกให้จมอีกเช่นเดียวกันไม่ใช่อะไรนะ ถ้าหากว่าไม่เป็นเครื่องหลอกแล้วใครจะเกิดตายมากยิ่งกว่าสัตว์โลกแต่ละราย ๆ นี้เอามาแข่งขันกันไม่ได้ เรื่องภพเรื่องชาติเรื่องความเกิดแก่เจ็บตายนี้มีมากด้วยกัน แล้วกิเลสเอาคำว่าสูญมาจากไหน สัตว์ทั้งหลายตายจมกันอยู่ตลอดเวลานี้ก็เพราะอำนาจแห่งกิเลสพาให้หมุนเวียนเพื่อความเกิดแก่เจ็บตายนั้นเอง แล้วสัตว์โลกนี้ตายสูญได้ยังไง

คำว่าสูญนี้มันก็มีเงื่อนสำคัญที่มันจะคอยได้จากอันนี้อย่างเต็มเปาของมันก็คือว่า เมื่อสัตว์ทั้งหลายมีความเชื่อว่าตายแล้วสูญแล้วย่อมทอดอาลัยตายอยากในการทำความดีทั้งหลาย ความดีไม่สนใจแต่ความชั่วนั้นเป็นไปเพราะความอยากที่กิเลสเปิดทางไว้แล้วให้ทำตามความชอบใจ เพราะตายแล้วก็หมดสารคุณ ประโยชน์อะไรไม่มีใครมารับเสวยผลแล้ว อยากทำอะไรก็ทำไป ความว่าอยากทำอะไรก็ทำไปนั้นคือทางเดินอันโล่งของกิเลสเปิดไว้แล้ว นี่ละที่มันปิดบังทั้ง ๆ ที่สัตว์ทั้งหลายก็ตัวมันเองพาให้เกิดแก่เจ็บตาย แล้วมันก็มาบอกว่าตายแล้วสูญไม่ได้เกิดอีก มันกินหลายชั้นมากทีเดียวเรื่องกิเลสหลอกสัตว์โลกนี้ พูดแล้วน่าสลดสังเวชนะ

เปิดเข้าไปซิ ภาคภาวนาเท่านั้นที่จะเห็นตับเห็นปอดกิเลสทุกประเภท ไม่มีภาคใดเหนือภาคภาวนาไปได้ ตรงแน่วเข้าไปสู่อริยสัจ นั่นละวงกงจักรอยู่ตรงนั้น ถ้าจิตได้หมุนตัวเข้าสู่วงอริยสัจแล้ว มรรคปฏิปทาเป็นเครื่องหมุนติ้วใส่สมุทัยสัจ ทุกขสัจ ขาดสะบั้นลงไปไม่มีสิ่งใดเหลือภายในจิตใจเลย นั่นเห็นชัดเจนมากร้อยเปอร์เซ็นต์ เพราะว่างหมด ไม่มีสิ่งใดเงื่อนใดที่จะมาสอดส่ายหรือมาขัดมาแย้งจิตดวงนี้เพื่อให้เอนเอียงไปในทางใดอีกแล้ว ไม่มี โล่งหมดว่างหมด ว่างอะไร

เพราะแต่ก่อนกิเลสทำให้มืดมิดปิดตามองเห็นอะไรไม่ชัดและมองไม่เห็น เมื่อกิเลสม้วนเสื่อลงไปหมดแล้วโล่งไปหมด อะไรที่จะมาเป็นเงื่อนต่อให้เกิดแก่เจ็บตายต่อไปอีก อะไรที่จะมาเป็นเงื่อนต่อให้เกิดความโลภความโกรธความหลงต่อไปอีก อะไรที่จะมาเป็นเงื่อนต่อให้เกิดราคะตัณหา ซึ่งเป็นแนวทางเดินของกิเลสทั้งนั้นต่อไปอีกไม่มีเลย ขาดสะบั้นลงไปหมด นี่แหละองค์อริยสัจจึงเป็นธรรมที่สำคัญมาก ผู้ที่เข้าถึงจุดนี้แล้ว เป็นอันว่าหมดความสงสัยโดยประการทั้งปวง ไม่มีอะไรที่จะมาสงสัยอีกต่อไปแล้ว ผู้ปฏิบัติเราเท่านั้นที่จะสามารถทราบในสิ่งเหล่านี้ได้

เฒ่าแก่มาเท่าไรยิ่งเป็นห่วงเป็นใยหมู่เพื่อน เฉพาะอย่างยิ่งคือเพื่อนฝูงที่เป็นนักปฏิบัติด้วยกัน โง่เง่าเต่าตุ่นเอามากจริง ๆ ถ้าพูดถึงเรื่องกิริยาอาการที่จะแก้กิเลสนี้

รู้สึกว่าเซ่อซ่าเอามากทีเดียว นี่ละวิตกวิจารณ์กับหมู่กับเพื่อนมากก็เพราะอันนี้เอง เรื่องกองทุกข์ทั้งมวลนี้คือกิเลสเป็นผู้สร้างขึ้นมาให้พากันทราบไว้ ไม่มีอะไรในโลกนี้สร้างกองทุกข์ขึ้นมาให้สัตว์ทั้งหลายได้รับเสวยตลอดมาทุกวันนี้ และจะตลอดไป นอกจากกิเลสอย่างเดียวเท่านั้นเป็นผู้สร้างความทุกข์ความทรมานให้สัตว์โลก สร้างอยู่ในหัวใจเราเวลานี้ก็ไม่ใช่อะไร มีแต่กิเลสทั้งนั้นสร้างตลอด เผลอก็สร้าง สร้างให้เผลอ สร้างให้คิดเรื่องนั้นเรื่องนี้ ให้คิดไม่หยุดไม่ยั้ง มีแต่เรื่องกิเลสสร้างตัวของมันทั้งนั้น นี่จึงน่าสลดสังเวชเอามากนะ

อะไรโลกไหนที่มีความสุขในโลกนี้ โลกเรือนจำแห่งกิเลสที่ครอบงำเอาหัวใจสัตว์ไว้นี้ เมืองไหนเป็นเมืองที่มีความสุขความสบายบ้างตามความคาดคิดด้นเดาของสัตว์โลก หรือของโลกที่เป็นไปอยู่ตลอดเวลาไม่จืดจาง ความหวังนี้มีมากแต่หวังลม ๆ แล้ง ๆ นั่นซิ ไม่ได้มาดูจุดสำคัญที่จะแก้ไขให้เบาบางแห่งกองทุกข์ทั้งหลายออกจากตัวเอง จึงมีแต่แบกกองทุกข์ ๆ อันนี้หนักมากนะ ธรรมพระพุทธเจ้ามีอยู่ชาวพุทธเราก็ว่านับถืออยู่ ถึงขนาดนี้เรื่องความทุกข์ความทรมานภายในจิตใจเพราะอำนาจของกิเลสผลิตขึ้นมา ไม่ได้เบาบางไปบ้างเลย ยิ่งหนาแน่นขึ้นทุกวัน ๆ

ความโลภก็มากขึ้นทุกวันเพราะกิเลสเสริมให้โลภ โลภไม่มีประมาณ โลภจนกระทั่งวันตายก็ไม่มีประมาณ ราคะตัณหาก็เหมือนกัน ประหนึ่งว่าราคะตัณหานี้ไม่เคยมีในหัวใจสัตว์ ไม่เคยมีในเขาในเรา จึงพากันตื่นเต้นเอาเสียจนจะเป็นบ้าสด ๆ ร้อน ๆ อยู่แล้วก็มี เป็นไปแล้วก็มี เพราะอำนาจของราคะตัณหามันรุนแรง เนื่องจากมีสิ่งที่มาเสริมมัน ความเสริมมันก็คือความกว้านหามาด้วยอำนาจของกิเลสตัณหาไม่มีเมืองพอนี้แล โลกทั้งหลายจึงได้ร้อน ถ้าธรรมดาแล้วไม่ร้อน เพราะสิ่งเหล่านี้มีอยู่ระงับดับมันพอเป็นไปได้ไม่รุนแรง

เวลาศาสนาเจริญสิ่งเหล่านี้ก็มีแต่ไม่แสดงตัว เพราะอำนาจของธรรมครอบหัวมันไว้ มีผัวมีเมียมีลูกมีเต้ามีขอบมีเขตมีเหตุมีผลมีหลักมีเกณฑ์เป็นเครื่องปกครองบังคับกัน ไม่ได้ลามปามลุกลามไปเหมือนอย่างทุกวันนี้ ทั้งที่ว่าเราก็เป็นชาวพุทธศาสนาก็มีแต่ไม่ได้สนใจกับศาสนาเท่าที่ควร พอที่จะระงับดับสิ่งเหล่านี้ลงได้ มันจึงได้รุนแรงขึ้นไปโดยลำดับลำดา

ท่านนักปฏิบัติทั้งหลายให้เน้นหนักลงจุดนี้ให้มากนะ ราคะตัณหานี้เป็นตัวรุนแรงมากที่สุด การแก้กิเลสประเภทใดก็ตามไม่ได้แก้ยากเหมือนราคะตัณหา อันนี้รุนแรงมาก แม้ที่สุดไม่แสดงออกมาภายนอก ก็แสดงอยู่ภายในตัวของมันลึก ๆ นั้นแหละ หมุนติ้ว ๆ อยู่ภายในตัวของมันนั่นแหละ จากนั้นมาก็แสดงออกทางกิริยามารยาทอันเป็นความหยาบโลนไปเรื่อย ๆ เรื่องของกิเลสไม่ใช่เป็นของละเอียดลออ

เป็นของหยาบโลนมากที่สุด แสดงออกในอากัปกิริยาใดความคิดใด จึงเป็นความคิดหรืออากัปกิริยาที่หยาบโลนมากที่สุด ทำตัวให้ไหวไปเลย ผู้ปฏิบัติจะต้องเน้นหนักในจุดนี้ให้มาก อย่าระวังอะไรมากยิ่งกว่าราคะตัณหา

รูปก็จะเป็นรูปอะไร รูปเพื่อราคะตัณหา เสียง กลิ่น รส เครื่องสัมผัสเพื่อราคะตัณหาไม่ได้เพื่ออะไรนะ ราคะตัณหาตัวเดียวนี้เที่ยวกว้านเอาหมด สามแดนโลกธาตุนี้เป็นตัวเจ้าอำนาจครอบไว้หมดทุกแง่ทุกมุมนั่นแล เราจะเห็นได้อย่างชัดเจนเมื่อธรรมชาตินี้ได้สิ้นสุดลงไปจากหัวใจ เรียกว่าม้วนเสื่อลงไปแล้ว ไม่มีอะไรแสดงที่จะมากวนใจให้เป็นอย่างที่เคยเป็นมา มีธรรมชาตินี่เท่านั้นที่รุนแรงแข็งตัวมากที่สุด ทุกสิ่งทุกอย่างแสดงออกมาจากอันนี้เป็นแนวหน้าหรือเป็นผู้นำโดยที่เราไม่รู้ พอผ่านอันนี้ไปแล้วไม่ได้มี

ถึงว่า **อวิชฺชาปจฺจยา สงฺขารา** ก็ตาม อวิชชาเพียงเป็นพื้นฐานเท่านั้นไม่ได้แสดงตัวอะไร ตัวนี้เป็นตัวออกสนามรบ จึงได้เคยเทียบว่าอวิชชานั้นเป็นเหมือนพื้นแผ่นดินเรานี้ ส่วนราคะตัณหาเหมือนสิ่งเพาะปลูกหรือสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากพื้นแผ่นดินนี้ เต็มแผ่นดินจนมองหาแผ่นดินไม่เห็นเลย มีแต่ธรรมชาตินี้ปกคลุมหุ้มห่อไปหมด นี่ละอำนาจของกิเลสราคะตัณหาตัวนี้มันปกคลุมหุ้มห่อไปหมดอย่างนี้แหละมันมีอยู่จิตใจจึงหาความสุขไม่ได้

นักบวชเราถ้าสิ่งเหล่านี้ไม่ระงับแล้วหาความสุขไม่ได้นะ เราจะเอาความสุขด้วยการอยู่การกินการหลับการนอน เพราะไม่ได้ซื้อขายทำไร่ทำนาเหมือนชาวบ้านเขานั้นว่าเป็นความสุขไม่มีทาง ยิ่งกินอิ่มเท่าไรฉันอิ่มฉันมากเท่าไรมันยิ่งดีดยิ่งดิ้น สนุกดีดสนุกดิ้นกวนเจ้าของอยู่ภายในจิตใจให้เดือดร้อนวุ่นวายหาความสงบเย็นใจไม่ได้ ยิ่งกว่าหมาขี้เรื้อน นี่ละตัวราคะตัณหานี้ตัวสำคัญมาก จึงต้องเอาให้รุนแรงไม่ให้มีทางเว้นว่าผ่อนหนักผ่อนเบากัน เอาให้หนักตลอด ไม่หนักไม่ได้ ตัวนี้รุนแรงมากฉลาดแหลมคมหลายเล่ห์หลายเหลี่ยมร้อยสันพันคมมากทีเดียวมองไม่ทัน นักปฏิบัติให้เอาลงจุดนี้ให้มากนะจุดนี้ละเป็นจุดที่พาให้พระเราเสียก็เพราะจุดนี้เอง ตัวนี้ลากไป ๆ สุดท้ายก็จมเพราะมัน ๆ จนได้นั่นแล จะไปมีความคุ้นสนิทกับมันไม่ได้นะ ตัวนี้เป็นไฟเผาได้ทั้งเป็น ๆ นี้แหละให้พากันระมัดระวัง

ผมละวิตกวิจารณ์ ยิ่งมีเครื่องส่งเสริมมากมายก่ายกองเข้าทุกวัน ๆ หนาแน่นไปด้วยอันนี้แหละ ที่จะก่อฟืนก่อไฟเผาโลกสงสารให้เดือดร้อนไม่ใช่อะไรนะ ตัวนี้แหละเป็นตัวสำคัญมาก เรานะเป็นห่วงเพื่อนฝูงมาก น้ำนั่นดีอยู่มีอยู่ ใสสะอาดดีอยู่ แต่พวกจอกพวกแหนมันนับวันปกคลุมหุ้มห่อให้หนาแน่นขึ้นโดยลำดับลำดาจนมองหาน้ำไม่เห็น แล้วปฏิเสธว่าน้ำไม่มีไปเสียนั้นน่ะ มันจะเอาขนาดนั้นละเวลานี้ ปฏิเสธน้ำ

ทั้งบึงว่าไม่มี เพียงจอกแหนเท่านั้นละปกคลุมเอาไว้ เพราะมันปกคลุมอย่างหนาอย่างแน่นเข้าไปทุกวัน

ถ้านักปฏิบัติเราเวิกจอกหรือกวาดจอกกวาดแหนออกไม่ได้แล้วก็ไม่มีใคร ชี้ได้เลย ว่าจะสามารถเห็นน้ำ น้ำอรรถน้ำธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ด้วยสวากขาตธรรม คือตรัสไว้ชอบแล้ว มรรคผลนิพพานกับกิเลสตัณหาอยู่ในฉากเดียวกัน คือหัวใจอันเดียวกัน สด ๆ ร้อน ๆ เหมือนกัน เหมือนกันกับมืดกับแจ้งนี้แหละ เปลี่ยนวาระกันเพียงเท่านั้น ออกมาจากมืดกับแจ้งอันเดียวกัน สถานที่เดียวกัน นี่ก็ออกมาจากใจ ใจเป็นผู้รองรับ ส่วนมากรองรับตั้งแต่ความมืดบอดนั่นซิ ความใสสว่างกระจ่างแจ้งไม่ค่อยมี จงพากันตั้งอกตั้งใจปฏิบัติตัวเอง

โลกนี้เป็นอยู่อย่างนี้แหละ ให้มากกว่านี้ให้ดีกว่านี้ไม่มีอะไรดี มีแต่เครื่องหลอกลวงของกิเลสนั่นแหละมันต้มมันตุ๋นไปทุกแง่ทุกมุม ผมน่ะวิตกวิจารณ์ยิ่งเฒ่าแก่มาเท่าไรพิจารณาเข้าไปเท่าไรยิ่งเห็นความลึกซึ้งของธรรมพระพุทธเจ้า สิ่งที่ทำให้อิดหนาระอาใจก็ยิ่งเพิ่มขึ้น ๆ มันปิดไม่อยู่นี่ เห็นจนได้รู้จนได้นอกจากจะนำมาพูดหรือไม่พูดเท่านั้น เพราะธรรมย่อมมีประมาณ ควรพูดไม่ควรพูด ควรแสดงไม่ควรแสดง หากรู้จักประมาณในธรรมชาตินั้นเอง ส่วนใดที่ควรจะนำมาพูดมาแสดงได้ก็นำมาแสดง อย่างที่แสดงอยู่เวลานี้เป็นสิ่งที่ควรอย่างยิ่งที่พวกเราทั้งหลายจะเน้นหนักในเรื่องภัยของจิต คืออะไร คือราคะตัณหา นี้ภัยของจิตภัยอันรุนแรง เอาให้หนักไม่หนักไม่ได้นะ จะจมไปหมดแหละ

พระเราเสียเพราะอันนี้เองไม่ใช่เพราะอะไรนะ ตัวนี้ตัวรุนแรงมากเผลอไม่ได้ทีเดียว ถ้าตัวนี้ได้จางลงไป เช่น จิตมีความสงบ คำว่าสงบก็คือสงบจากอันนี้เองจะเป็นสงบจากอะไร รูป เสียง กลิ่น รส เครื่องสัมผัส คือ รูปอันนี้ เสียงอันนี้ กลิ่นอันนี้ รสอันนี้ เครื่องสัมผัสอันนี้แหละจะเป็นอะไรไป สงบไม่ยุ่ง เพราะได้อาหารดื่มคือความสงบเรียกว่าสมถธรรม ได้รับความสงบจากธรรมแล้วก็อยู่กับอันนี้ จิตมีความสงบแล้วก็ไม่ดีดไม่ดิ้นหาฟืนหาไฟเหมือนแต่ก่อน นี่พอมีความสุข ผู้มีจิตเป็นสมาธินี้เป็นความสงบเข้าไปบ้างแล้วย่อมมีความสุข มีความสงบมากเข้าไปเท่าไรสิ่งเหล่านี้ไม่กวนมีแต่ความสงบแน่วทั้งวัน เท่านี้ก็พออยู่พอกินคนเรา

แต่เพียงสมาธิเป็นของไม่แน่นอน เผลอเมื่อไรมันก็เสื่อมได้เหมือนกัน เพราะฉะนั้นจึงต้องได้ใช้ทางปัญญา เมื่อจิตมีความสงบแล้วจิตอิ่มตัวจิตอิ่มอารมณ์ แล้วสนุกพิจารณา พาพิจารณาบังคับบัญชาให้พิจารณา แยกธาตุแยกขันธ์แยกเขาแยกเรา แยกหญิงแยกชายแยกออกหมด ในอวัยวะนี้มีอะไร อันนี้ละตัวใหญ่โตมาก ภูเขาภูเรา ของเขาของเราว่าหญิงว่าชายว่าสัตว์ว่าบุคคล คือตัวนี้เองเป็นตัวรุนแรงมาก มองไม่

ทะลุ ภูเขาทั้งลูกเขาทำลายได้หมด แต่ภูเขาภูเราอันนี้ทำลายไม่ได้ ไม่มีใครสนใจทำลาย มันจึงได้ก่อตัวของมันขึ้นเรียกว่าร้อยเพลงพันเพลง อำนาจของกิเลสมันพลิกแพลงเปลี่ยนแปลงหลายสันพันคม ให้ว่าเป็นของสวยของงาม เป็นของจีรังถาวร เป็นไปหมด

ทั้ง ๆ ที่ถังมูตรถังคูถก็เต็มอยู่ในร่างอันนี้แหละจะเป็นอะไร นี่คือถังมูตรถังคูถนั่นแหละไม่ใช่อะไรนะ ไม่ว่าของเขาของเราเป็นถังมูตรถังคูถ มันก็เสกสรรปั้นยอไปเหมือนทองคำธรรมชาติ เห็นไหมกิเลสหลอกคน หลอกสด ๆ ร้อน ๆ อย่างนี้แหละ ทั้ง ๆ ที่เห็นอยู่เป็นถังขี้นี้มันก็ไม่ยอมรับว่าเป็นถังขี้ถังขยะนะ มันไปยอมรับเอาสิ่งไม่มีว่าเป็นของสวยของงามไปเสียโน่นน่ะ นั่นซิมันถึงได้รับความทุกข์ เมื่อปืนเกลียวกับธรรมคือความจริงแล้วย่อมเป็นทุกข์มนุษย์เรา นี่พิจารณาให้ลงถึงความจริงอย่างนี้

เอาให้หนักให้แน่น วันหนึ่ง ๆ จะพิจารณาทางด้านปัญญาให้อยู่กับธรรมชาติอันนี้ เทียบเขาเทียบเราให้ได้สัดได้ส่วน หมุนติ้วอยู่นี้ ออกจากนี้แล้วก็เข้าสู่ความสงบของใจ พอใจได้รับความสงบมีกำลังแล้วออกพิจารณาอันนี้เป็นพื้นฐานสำคัญกว่างานอื่นใด นี่ละผู้ที่จะแหวกว่ายที่จะผ่านพ้นไปได้ต้องเอาให้หนักในเรื่องอสุภะอสุภัง **ทุกฺขํ อนิจฺจํ อนตฺตา** อยู่ด้วยกันนั่นแหละ พิจารณาให้แหลกไปเลยทั้งวันทั้งคืนอย่าปล่อยวางจิตใจ หน้าที่การงานของเราที่จะรื้อภพรื้อชาติรื้อวัฏสงสารรื้อตรงนี้แหละไม่รื้อตรงไหนนะ รื้อภูเขาภูเรา ทำลายภูเขาภูเรานี้ให้แตกกระจายลงไปแล้ว รื้อภพรื้อชาติไปในนี้เสร็จ พระอนาคามีก็คือผู้ทำลายภูเขาภูเรานี้แตกกระจายนั่นแหละ เป็นพระอนาคามีขึ้นมา เพราะฉะนั้นจึงขอให้พากันตั้งอกตั้งใจ

เทศน์วันนี้เหนื่อยมาก ไม่เทศน์มาก เอาเพียงแค่นี้ละพอ

<u>พูดท้ายเทศน์</u>

ผมเหนื่อยขึ้นทุกวันไม่อยากเล่นกับอะไร มันอ่อนไปหมด มันเป็นของมันเองหดเข้ามา ๆ ปล่อยไปหมด ก็ ๘๒ เต็มแล้วนี่จะทำอะไร พ่อแม่ครูจารย์ ๘๐ เท่านั้นท่านก็ไปแล้ว เราถึง ๘๒ ถ้าธรรมดาผมไปนานแล้วนะไม่อยู่แหละ จังหวะจะไปมีเยอะปล่อยแล้วก็ไปเลยไม่รั้ง พอรั้งได้รั้งอยู่ เมื่อสุดวิสัยแล้วแม้พระพุทธเจ้าก็นิพพาน อย่างพ่อแม่ครูจารย์ท่านอยู่บ้านภู่นั่น ให้เร่งนำท่านไปสกลนครนั่นละท่านรั้งของท่านไว้ ท่านเร่งให้รีบนะ จนวาระสุดท้ายให้รีบไปกลางคืนขนาดนั้นนะ ท่านเร่งให้เอาไปกลางคืนเลย พอไปถึงวันนั้นก็ไปเลย นั่นอย่างนั้นแหละ พอไปฉีดยานอนหลับให้ถึง ๖ ทุ่มฟื้นจากนอนหลับ ตื่นขึ้นมาแล้วก็มองโน้นมองนี้ ดูแล้วเป็นสภาพที่ท่านต้องการ ดูกุฏิดูอะไร ๆ ทุกสิ่งทุกอย่างแล้วจากนั้นก็ทำหน้าที่

วัฏวนนี่พิลึกจริง ๆ นะ พวกวัฏวนวัฏจักร จิตนี่เข้าในองค์อริยสัจมันถึงชัด ไม่ทราบว่าจะไปถามใคร พอทำลายทุกข์ สมุทัยสัจออกแล้ว กงจักรของวัฏวนออกแล้วด้วยมรรคสัจแล้วขาดสะบั้นไปหมดเลย ไม่มีเงื่อนอะไรมาต่อมาติดให้พอทราบยิบ ๆ แย็บ ๆ นะ ถึงพูดได้เต็มปากว่ามีกิเลสเท่านั้น ชี้นิ้วเลยเทียว โถ ตัวนี้ตัวรุนแรงมากนะก่อกวนยุ่งเหยิงวุ่นวายตลอดเวลามีแต่มันนี่แหละ พออันนี้ม้วนเสื่อลงไปแล้วไม่เห็นมีอะไรนี่ โล่งหมดเลย วันไหนจะมีเรื่องอะไรขึ้นมานี้ก็ไม่เห็นมี แต่เราไม่ได้สังเกตหามันเรื่อง ๆ ก็รู้อยู่แล้วว่าไม่มีจะให้ว่ายังไง มันหมดขนาดนั้นแหละ พูดให้ฟังชัด ๆ อย่างนี้แหละจวนจะตายแล้วนี่พูดเสียจะเป็นไรไป มันหมดขนาดนั้นแหละไม่มีอะไรเหลือ อยู่ก็อยู่ไปเฉย ๆ ดูธาตุดูขันธ์ไปเกี่ยวกับโลกสงสารกับเพื่อนกับฝูงไปอย่างนั้น ถ้าธรรมดาไปเมื่อไรผมพร้อมเสมอ ผมไม่มีอะไรมันหมดทุกอย่างแล้วว่าอย่างนั้นเถอะ ที่จะเป็นห่วงเป็นใยกับอะไรมันหมดเสียจริง ๆ

มันอิดหนาระอาใจเรื่องที่จะแหวกว่ายตายเกิดไปอยู่ไม่หยุดไม่ถอยนี่ซิ มันน่าจะเร่งความเพียรให้เต็มที่ มันจะเป็นอย่างนี้ตลอดไปไม่เป็นอย่างอื่นว่างั้นเลย ชี้นิ้วเลยไม่เป็นอย่างอื่น เป็นมาอย่างนี้ตลอดมาถึงวันนี้ชาตินี้ แล้วยังจะไปอีกตลอดไม่มีกำหนดกฎเกณฑ์ถ้าธรรมะตัดไม่ได้นะ มีธรรมเท่านั้นตัดนอกนั้นไม่มี สามแดนโลกธาตุมีแต่เครื่องกิเลสทั้งนั้นทีเดียว ที่จะฉุดจะลากเอาไว้มีธรรมเท่านั้น นี่จึงว่าอิดหนาระอาใจที่จะแหวกว่ายตายเกิดไปอีก แล้วไม่มีกำหนดกฎเกณฑ์เสียด้วยนะภพชาติอะไร ๆ นี้ ไม่ทราบจะเกิดไปเป็นอะไรต่ออะไร ร้อยแปดพันประการหรือหมื่นแสนล้านประการก็ไม่ทราบแหละมากขนาดนั้น มันสับสนปนเปกันไปเป็นไปได้ทุกแห่ง ไส้เดือน กิ้งกือ ดูซียุกยิก ๆ อยู่ตามนั้น ตัวละเอียดเท่าไหนก็มีแต่จิตดวงนี้ แล้วกิเลสครอบอยู่นั้นนะบังคับกันอยู่ในนั้น เกิดในภพใดชาติใดมีแต่ธรรมชาตินี้บีบบังคับอยู่ตลอดเวลา มันน่าอิดหนาระอาใจ เพื่อนฝูงควรเห็นโทษนะ

นี่ก็เทศน์เต็มเหนี่ยวแล้วผมไม่มีอะไรเหลือแล้วนะ หมดพุงแหละเทศน์สอนหมู่เพื่อน เทศน์ด้วยความไม่สงสัยเสียด้วยนะ โห ที่จะหมุนต่อไปอีกหมุนไปไม่มีหยุดมีถอยไม่มีเขตมีแดนเหมือนกับความเป็นมา ไม่มีทางออก มีธรรมเท่านั้นเป็นทางออกนอกนั้นไม่มี ทางออกจากทุกข์มีแต่ธรรมนอกนั้นไม่มี มีแต่เครื่องกิเลส เต็มสามโลกธาตุนี้มีแต่เรื่องของกิเลสทั้งนั้น มีธรรมเท่านั้นจะออกได้ ธรรมจักร-จักรคือธรรมมรรคปฏิปทานั่นละเรียกว่าธรรมเรียกว่าธรรมจักร มันอิดหนาระอาใจเวลาผ่านไปแล้วมองมานี้ แหม แล้วมองไปข้างหน้าที่สัตว์โลกทั้งหลายจะหมุนกันไปนี้ไม่มีกำหนดกฎเกณฑ์เหมือนนี้อีก จึงทำให้อิดหนาระอาใจนะ เพราะฉะนั้นเทศน์ถึงแผดบ้าง

ขนาดนี้ก็เพียงเบาะ ๆ นี้ที่ว่าเหล่านี้ อย่างเทศน์สอนญาติสอนโยมอย่างนี้ เพียงเบา ๆ เท่านั้นละ ถ้าจะเอามาตามความรู้ความเป็นภายในจิตใจนี้ โอ๋ย ฟังไม่ได้นะ ซัดกันลงเต็มเหนี่ยวเลย เราเคยฆ่ากิเลสฆ่าแบบไหน ๆ เอานำออกมาใช้ดูซิน่ะ ฟังไม่ได้ กิเลสมันฟังไม่ได้ กิเลสมันหนาไม่ควรจะฟังก็ไม่เทศน์ให้ฟังเสีย เมื่อบางควรจะฟังก็ฟัง เช่นผู้บางแล้วต้องการแต่ความจริง ความจริงตรงไหนออกผึง ๆ ๆ ฟังถึงใจ ๆ นี่กิเลสดันไว้ ๆ สุดท้ายก็ถูกกิเลสกล่อมให้เป็นไปตามกิเลสเสีย ว่าท่านเทศน์เผ็ดเทศน์ร้อนเทศน์ดุเทศน์ด่าเทศน์หยาบเทศน์โลนไปอย่างนั้น มีแต่ไปตามกิเลสนั่นไม่รู้เนื้อรู้ตัวเลยจะทำยังไง จึงว่าโง่ขนาดไหนสัตว์โลกนี้ว่างั้น

พูดได้เต็มปากจริง ๆ เพราะรู้อย่างเต็มใจนี่จะให้ว่ายังไง ฉลาดหรือโง่ก็รู้อยู่เต็มหัวใจนี่ ถึงอิดหนาระอาใจซิที่จะแนะนำสั่งสอน เหมือนเอาฝ่ามือไปกั้นน้ำมหาสมุทรไม่ให้ตั้งคลื่นนั่นซิ ธรรมะเพียงฝ่ามือเท่านั้น คลื่นมหาสมุทรใหญ่ขนาดไหนนั่นละคลื่นของกิเลสใหญ่ขนาดไหนดูเอา คลื่นของธรรมเพียงเท่าฝ่ามือ พระพุทธเจ้ามาตรัสรู้แต่ละพระองค์ ๆ ก็ดึงออกได้ ๆ พอประมาณ นอกนั้นก็กองอยู่นี้หมด ตายกองกันอยู่นี้หมด โห ทุเรศจริง ๆ นะ

เวลาได้รู้รู้จริง ๆ นี่รู้ไม่สงสัยจะว่าไง เวลามันปิดมันก็ปิดไม่ได้คิดได้อ่านอะไร เวลามันเปิดมันเปิดนี่ สิ่งไม่เคยรู้เคยเห็นก็รู้ก็เห็นของมันไป เห็นประจักษ์ ๆ เสียด้วยนะ ไม่ได้มีที่ว่าลูบ ๆ คลำ ๆ เสียด้วยนะ ลงได้เห็นแล้วเห็นอย่างจริงจังทั้งนั้น เห็นจริง ๆ ไปเลย หายสงสัย ๆ โห ทุเรศจริง ๆ นะความเกิดแก่เจ็บตายที่จะหมุนไปต่อไปหมุนไปเรื่อย ๆ ที่จมลงนรกก็จมมากต่อมาก ที่ไหนมีแต่ที่อยู่ที่ทรมานของสัตว์ทั้งนั้นนะ ในสามแดนโลกธาตุนี่มีแต่ที่อยู่ที่ทรมานของสัตว์ ที่จะเสวยสุขสะดวกสบายก็มีตามขั้น ๆ ตามภูมิแห่งความสุขความทุกข์นะ ความสุขความทุกข์ตามขั้นตามภูมิ เช่นอย่างสวรรค์พรหมโลกอย่างนี้เป็นอีกอย่างหนึ่ง นี่พอบรรเทา ที่นอกจากนี้ไปแล้วนั่นซิเสวยทุกข์อยู่ทั่วแดนโลกธาตุ สัตว์ตัวไหนที่จะไม่เสวยไม่มี ปฏิเสธได้เลยร้อยเปอร์เซ็นต์ไม่มี เสวยทั้งนั้น

โห อำนาจของกิเลสนี้แหม ธรรมชาตินี้ไม่มีใครมองเห็นนะ มีพระพุทธเจ้าเท่านั้นเป็นพระองค์แรกที่มองเห็นกับธรรมเครื่องแก้กัน นี่ซิพระพุทธเจ้าไม่อุบัติไม่ได้ต้องอุบัติเรื่อย ๆ ๆ มาเป็นยุคเป็นสมัย มาเอาน้ำดับไฟ ๆ เป็นยุคเป็นสมัยไป ถ้าไม่มีนี้สัตว์นี้ไม่มีหวังว่างั้นเลย สัตว์นี้หมดหวังไม่มีทางออก พระพุทธเจ้ามาโปรดแต่ละครั้ง ๆ แต่ละพระองค์ ๆ นี้เหมือนกับเอาน้ำมาดับไฟ เหมือนมาเปิดประตูออกจากกรงขังนั่นแหละ ผู้ที่มีอุปนิสัยปัจจัยแล้วก็ออกได้ แม้มีอุปนิสัยก็ตามถ้าพระพุทธเจ้าไม่มาแสดงนี้ก็เหมือนกับปิดประตูไว้ อยู่ปากคอกก็ออกไม่ได้ เหมือนวัวอยู่ปากคอก

ประตูปิดอยู่ก็ออกไม่ได้ อุปนิสัยมีอยู่แต่ไม่มีผู้มาเปิดให้ เปิดปากคอกคือเปิดธรรมก็ออกไม่ได้

โห ทุเรศจริง ๆ นะมันถึงใจทุกอย่างนะเวลาได้รู้ได้เห็นแล้ว พระพุทธเจ้ามาอุบัติขนาดนี้โลกก็จางไปแล้วนะ กิเลสหนาแน่นเข้า ๆ โลกจางธรรมแล้วนะ จางธรรมไปเรื่อย ๆ ๆ นับวันจางไปเรื่อย กิเลสหมุนเข้าเรื่อย ๆ กิเลสเหมือนงูเหลือมพันสัตว์ไม่มีคำว่าอ่อนตัว ขอให้ธรรมอ่อนมากน้อยเพียงไรกิเลสจะแข็งตัวเข้าเท่านั้น ๆ เอาจนกระทั่งไม่มีธรรมมามีวี่แววในใจเลย เอาจนขนาดนั้นนะ เพราะฉะนั้นจึงว่าทุเรศซิ เราอย่าไปนับไปอ่านว่ากี่ภพกี่ชาติ มีอยู่อย่างนี้เป็นอยู่อย่างนี้ว่างั้นเลย หมุนกันไปหมุนกันมาตายเกิด ๆ ๆ อยู่อย่างนี้เรื่อย ๆ ไม่มีทางออก มีธรรมเท่านั้นมาลากมาเข็นออก

เวลาเหนือแล้วรู้หมด คือเราไม่มีส่วนได้ส่วนเสียกับสิ่งที่กล่าวเหล่านี้ เมื่อเวลาผ่านของมันไปแล้วมันไม่มีส่วนได้ส่วนเสียกับสิ่งเหล่านี้ก็สนุกพิจารณาซิถ้าว่าสนุก ถ้ามีส่วนได้ส่วนเสียอยู่ก็กระทบกระเทือนตัวเองอยู่นี่นะ นี่ไม่มีส่วนได้ส่วนเสียก็ไม่กระทบกระเทือนละซิ มียังไงเป็นยังไงดูตามความมีความเป็น เจ้าของมียังไงเป็นยังไงก็รู้อยู่แล้วนี่ สงสัยที่ไหนเรื่องของเจ้าของ ที่อยู่ที่ไปของเจ้าของเป็นยังไงมันประจักษ์อยู่ในหัวใจนี่แล้ว เป็นปัจจุบันตลอดเวลาอกาลิโก จะไปหวังพึ่งอะไร ปัจจุบันนี้ก็ไม่พึ่งอะไรแล้วเห็นประจักษ์อยู่อย่างนี้

ทีนี้ถึงได้สนุกดูข้างนอกละที่นี่ สิ่งที่เกี่ยวโยงกันไปมากน้อยเพียงไร ดูกันไป ๆ โห ไม่มีสิ้นสุดเลย ทำยังไงจะมานอนใจอยู่ได้เหรอพวกพระพวกเณรเรานะมันควรจะเป็นไปได้ ทุกข์ขนาดไหนทุกข์เพียงการประกอบความเพียรนี้มันจะทุกข์ขนาดไหนว่างั้นเลย เวลาจะจมอยู่ในกองทุกข์นี้ยังมากกว่านี้อีกขนาดไหน กี่กัปกี่กัลป์ผ่านมาแล้วแล้วกี่กัปกี่กัลป์ที่จะไปอีกข้างหน้ามากขนาดไหน ทุกข์ในชีวิตนี้เพื่อความเพียรทุ่มลงไปจะเป็นอะไรไป

จึงกล้าพูดที่ว่าทำความเพียร ว่าทุกข์ในโลกนี้ไม่มีอะไรเกินฆ่ากิเลสว่างั้นเลย พูดได้เต็มปากเพราะถึงขนาดนั้นจริง ๆ เรา บางทีเหมือนจะตายจริง ๆ นะ ข้าวก็ไม่ได้กิน หายใจแขม่ว ๆ ทนเอา ทุกข์ทรมานขนาดไหน แต่ใจเป็นอีกอย่างหนึ่งนั่นซิ ไม่ได้มาแขม่ว ๆ เหมือนลมหายใจนี่นะ ใจสง่าผ่าเผย ถึงวันจะฉันแม้มันแขม่ว ๆ อย่างนั้นนะ ถึงวันจะฉันมันยังไม่อยากฉันทางด้านธรรมะน่ะ ฉันแล้วมันไม่คล่องตัว เป็นอย่างนั้นนะ ทุกข์มากจริง ๆ นะ ยิ่งนั่งตลอดรุ่ง แหมว่างั้นเลยนะ ถ้าไม่สละตายจริง ๆ นั่งไม่ได้นะ มันสละตายมันเด็ดด้วย เราก็ได้ชมนะชมใจดวงนี้ แหมเด็ดขาดจริง ๆ มันทุกข์ขนาดไหน เอ้า ไม่เลยตายว่างั้นเลย เอ้า ๆ เอาลงไป ทุกข์เท่าไรขอแสดงให้หมดวันนี้ดูซิน่ะ

ไม่ใช่ท้าทาย คือดูของจริงว่างั้นเถอะ ของจริงต่อของจริงอยากพบกัน ขนาดไหนถึงตายไม่เลยตาย ซัดกันเลย แต่สติปัญญานี้หมุนติ้ว ๆ นะ ทนอยู่เฉย ๆ ไม่ได้ ไม่เกิดประโยชน์นะ นี่ทนด้วยปัญญา ด้วยสติด้วยปัญญา เวลาทุกข์มากเข้าเท่าไรสติปัญญาจะหนีจากนั้นไม่ได้เลย เช่นอย่างนั่งตลอดรุ่งอย่างนี้นะ ตั้งแต่ขณะนั่งปุ๊บลงไปแล้วจิตจะไปเพ่นพ่านไม่ได้เป็นอันขาด มันดัดกันมาตั้งแต่โน่นแล้วนะ จิตเพ่นพ่านไม่ได้เลย จะไปคิดเรื่องอะไรนอกลู่นอกทางนี้เป็นไม่ได้เด็ดขาด มันเอาขนาดนั้น เอาชีวิตแลกขนาดนั้น

บังคับจิตนี้ โถ ทุกข์มากจริง ๆ นะ บังคับมาเป็นชั้น ๆ บังคับชั้นนั้นแล้วก็ยังมาบังคับชั้นเวลาเป็นทุกข์มาก ๆ นี่ เหมือนมันจะเน่าเฟะนะในร่างกายของเรานี่เอาพอ ๆ นะ เอ้า เอาทางไหนก็เอา พระพุทธเจ้าท่านสลบเราไม่ถึงขั้นสลบนี่นะ เอ้า สลบก็สลบ มันควรตายก็ต้องตายแต่ให้ถอยไม่ถอย นี่ละเรื่องสติปัญญามันหมุนติ้ว ๆ ทุกข์มากเท่าไรมันยิ่งจ่อเข้าไป พิจารณาเข้าไปเรื่อย มันทุกข์ตรงไหน เรื่องความอยากให้ทุกข์หายอย่าไปอยากนะ โห มันเพิ่มทุกข์ขึ้นอีกก่ายกองนะ เรื่องทุกข์จะหายไม่หายไม่สำคัญ สำคัญที่อยากรู้ความจริง ซัดลงไปนี่ โถ บทเวลามันถึงที่ของมันแล้วขาดสะบั้นไปหมดจริง ๆ นะ

นี่ละที่ว่ารู้ความจริงของอริยสัจรู้อย่างนั้น ไม่ได้รู้ด้วยความจำรู้ด้วยความจริงจริง ๆ เวลาพิจารณารอบตัวของมันแล้วกายก็สักแต่ว่ากาย เวทนาความทุกข์ก็สักแต่ว่าความทุกข์ ใจก็สักแต่ว่าใจ ต่างอันต่างจริง เหมือนท่านว่ากาย เวทนา จิต ธรรมนั่นแหละ สักแต่กาย สักแต่เวทนา สักแต่จิต สักแต่ธรรม เวลามันรอบตัวของมันแล้วจิตไม่มีอะไรเข้าไปยุ่งได้ที่นี่ ทุกข์จะมากขนาดไหนมันก็หัวเราะได้ยิ้ม ๆ ได้สบายนะ มันไม่ได้เข้าถึงใจ มันเป็นธรรมชาติของจริงของมันอยู่อันหนึ่งเท่านั้นก็ไม่กระเทือนใครเมื่อเราไม่ไปเอื้อมมันแล้วนะ มีแต่ของจริงล้วน ๆ

กายก็สักแต่ว่ากาย เวลาทุกข์เกิดขึ้นมากมายก่ายกองนี้กายเขาไม่เห็นรู้เรื่องรู้ราวอะไร เขาก็เป็นกายของเขาอยู่ ทุกข์ก็ไม่เห็นรู้ความหมายของตัวเองและไม่รู้ความหมายของใครด้วยว่าได้ทำทุกข์ให้ใคร ใจเมื่อไม่ไปหมายแล้วก็สักแต่ว่าจิตอยู่อย่างนั้น นี่ละพอหยั่งเข้าถึงความจริงต่างอันต่างจริงแล้ว จิตก็เป็นจิต ทีนี้ก็ไม่กระเทือนกัน จิตก็แน่วเลย โถ เวลาลงนะมันอัศจรรย์จริง ๆ ไม่ลืมนะที่มันเป็น พูดไม่ถูกนะจิตเวลาถึงขั้นเต็มที่แล้ว ทั้ง ๆ ที่อวิชชาก็มีอยู่ในนั้น คือในเวลานั้นเรายังไม่ได้สนใจกับอวิชชานี่นะ สนใจแต่ทุกขเวทนา มันลงเต็มที่ของมันแล้วมันสักแต่ว่านะ ความรู้ที่ปรากฏอยู่นั้นน่ะ คำที่ว่าสักแต่ว่ารู้นั้นก็เป็นที่อัศจรรย์ด้วยนะ คือจะพูดอะไรต่อไปอีกไม่ได้จะเป็นสอง เพราะ

อันนั้นมีอันเดียวแน่ว แล้วไม่แน่วเด่น ๆ นะ แน่วแบบไหนพูดไม่ถูก พูดได้แต่ว่าอัศจรรย์นี่อันหนึ่ง

อันหนึ่งไม่ลงแต่เป็นเกาะอยู่นี้ ทุกขเวทนาเข้ามายุ่งไม่ได้ ต่างอันต่างจริงแล้วต่างอันต่างอยู่ นั่งไปเท่าไรก็ได้ทุกขเวทนาก็ไม่เห็นจะกำเริบ มันจะกำเริบไปถึงตายก็ไม่เข้าถึงจิตนี่ เมื่อรู้จริงเห็นจริงกันแล้วเป็นอย่างนั้นนะ จะถึงตายก็ไม่ถึงจิต ทุกขเวทนาเข้าถึงจิตไม่ได้ เพราะฉะนั้นจึงกล้าพูดละซี บทเวลาจะเป็นจะตายนี้จะเอาเวทนาหน้าไหนมาหลอกเรานา ก็เวทนาหน้านี้หน้าฟัดกันอยู่เวลานี้และรู้กันอยู่แล้วเวลานี้ เวลาจะตายแล้วจะเอาเวทนาหน้าไหนมาหลอกเรา แล้วพิจารณาลงถึงจิตว่าจะตายไหม ยิ่งเด่น มันโกหกกัน โลกโกหกโลกกิเลสนั่นแหละไปอย่างนั้น

โห ทุกข์มากจริง ๆ นะเรื่องความเพียรเราไม่ลืม งานในโลกเราเคยผ่านมาทุกอย่างตามกำลังของเรา ทุกข์จนจะเป็นจะตายก็ทุกข์แต่ไม่เคยสละชีวิตกับมัน แต่งานภาวนานี้สละ ๆ ตลอด พอถึงที่แล้ว เอานะ เท่านั้นละพอเลย ถ้าลงว่าเอานะเป็นอันว่าขาดสะบั้นไปเลย คือจิตนี่มันเด็ดมากนะ จริงจังมาก มันไม่เคยเหลาะแหละแต่ไหนแต่ไรมาอยู่แล้ว ยิ่งเข้าด้ายเข้าเข็มอย่างนั้นแล้วจะมาเหลาะแหละได้ยังไง โห อัศจรรย์ นั่นละมันไม่ถอนลงได้รู้ขนาดนั้นแล้วไม่มีคำว่าถอน นั่นละอจลศรัทธาเชื่อฝังลึกเลย อ๋อ รู้อริยสัจรู้อย่างนี้ รู้ด้วยความจำกับรู้ด้วยความจริงมันต่างกัน

เวลาวิชชาฟาดกับอวิชชาจากนั้นมาแล้วก็โล่งไปหมดเลย ไม่มีอะไรมาเกี่ยวมากวน ไม่มีอะไรมายุมาแหย่ ไม่มีอะไรมายุ่งเลยนะ จึงรู้ว่า อ๋อ กิเลสนี้ตัวยุ่ง มีมากมีน้อยยุ่งตามส่วนของมันจนได้แหละ จนหมดเสียจริง ๆ ไม่ให้มีอะไรเหลือแล้วไม่มีอะไรยุ่ง ขันธ์ก็ทรงอยู่อย่างนั้นแล้ว ทรงธาตุทรงขันธ์ มันจะไปเมื่อไรก็เป็นธรรมชาติของมันอันนี้ ก็ไม่ทราบจะไปว่าอะไรมัน มันควรไปก็ไปควรอยู่ก็อยู่ จะไปหวังอะไรกับมันก็ไม่เห็นมีหวัง พอเสียทุกอย่างแล้วไม่หวังนะ ถ้าลงพอแล้วไม่หวัง จะหวังพึ่งอะไรนี้ไม่หวัง พออยู่ในตัวแล้วไม่ทราบจะไปพึ่งอะไร ไม่หวังนี่พูดอย่างเด็ดขาดอย่างจริงจังในหัวใจด้วย ไม่ใช่พูดออกมาอย่างเหลาะ ๆ แหละ ๆ พูดออกมาแบบลูบ ๆ คลำ ๆ ไม่ลูบไม่คลำนี่ถึงขนาดนั้นละ

เพราะฉะนั้นจึงไม่วิตกวิจารณ์เวลาตาย จึงได้กล้าบอกหมู่เพื่อนละซี เวลามีความจำเป็นแล้วธาตุขันธ์กับยาเข้ากันไม่ได้แล้วให้หยุดนะยา แล้วอย่าเอายามายุ่งนะ เด็ดขาดด้วยไม่ให้เอามายุ่ง ร่างกายหมดสภาพแล้วไม่รับยาแล้วเอามายุ่งทำไม แล้ววาระสุดท้ายสภาพเป็นยังไงอยู่ใครอย่ามาแตะต้องกายนะ ใครอย่ามาจับมาต้องหรืออย่ามาเตือนคำนั้นคำนี้นะ มันทำหน้าที่ของตัวเองอยู่แล้วโดยหลักธรรมชาติของใจ จะ

ทำอะไรก็แล้วแต่เป็นหลักธรรมชาติ ไม่ใช่ทำด้วยความเสกสรรปั้นยอเพื่อแก้อันนั้น เพื่อแก้อันนี้

ไม่ได้เพื่ออะไรนะ หมดที่จะเพื่อแล้วนี่ ก็มีแต่ดูธาตุดูขันธ์ว่าอะไรจะไปก่อนไปหลังเท่านั้นเอง ให้เห็นชัด ๆ อย่างนั้นซินักปฏิบัติ พระพุทธเจ้าท่านทรงรู้ทรงเห็น เป็นยังไงขึ้นมาพระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้แล้ว ๆ โง่ขนาดไหนพวกเรานะ ที่เป็นเหล่านี้ที่เล่าเหล่านี้มีแต่พระพุทธเจ้าสอนไว้แล้ว อ๋อ ตรงนี้ท่านก็สอนไว้แล้วอย่างนั้น ๆ แน่ะอย่าง กาย เวทนา จิต ธรรม นั่นสักแต่ว่า ๆ เห็นจริงแล้วเป็นอย่างนั้น สติปัฏฐาน ๔ กับอริยสัจนี้ก็อันเดียวกันแหละ ท่านแยกอาการไว้เฉย ๆ หลักใหญ่อันเดียวกัน

นี่ถึงเวลาจะเป็นจะตายจึงไม่ให้ใครมายุ่งนะ ให้เหมาะสมจริง ๆ แล้วตายคนเดียวเราไม่ให้ใครยุ่งเลย เพราะตายไม่มีความกังวลตายไม่มีความยุ่งเหยิงวุ่นวายกับอะไร ก็ไม่ทราบจะไปดิ้นหาอะไร ถึงวาระมันหมดสภาพแล้วเหรอร่างกายนี้ก็ปล่อยเสียเท่านั้นเอง จิตก็พออยู่ในตัวแล้วก็ไม่ทราบจะไปอาศัยอะไรพึ่งอะไรหวังอะไรอีกเหนี่ยวอะไรไว้ ไม่มีอะไรที่จะเหนี่ยวแล้วได้รั้งอะไรเกาะอะไร ให้มันชัดอย่างนั้นซิการปฏิบัติ นี่ผู้ที่จริงจังความชัดของจิตไม่สงสัย แม้พระพุทธเจ้าพูดก็สาธุ พระพุทธเจ้าประทับอยู่ข้างหน้านี้ก็ไม่ทูลถามท่าน ถามอะไรธรรมชาติอันเดียวกัน จะถามหาอะไร

เราเคยได้ยินพ่อแม่ครูจารย์พูด ท่านพูดท่านยกมือขึ้นสาธุพูดเราไม่ใช่โอ้อวดท่านว่าอย่างนั้น แม้พระพุทธเจ้าประทับอยู่ข้างหน้านี้ก็ไม่ทูลถาม ท่านพูดอย่างเด็ดขาดเทียว ทูลถามท่านทำไมของอันเดียวกัน ทีนี้เวลามาเป็นก็ของอันเดียวกันจริง ๆ อย่างท่านว่า อันนี้ก็ต้องพูดแบบท่านพูดนั่นแหละ ไม่ทูลถาม ก็ของอันเดียวกัน ว่าพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์มาเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้ยังไง อย่างที่พูดไว้แล้วนั่น มันเป็นอย่างนั้นจริง ๆ นี่ อยู่นี้หมดเลย ตัดสินใจลงขาดสะบั้นไปแล้วที่นี่ เรื่องภพเรื่องชาติมีจากอะไร ๆ รู้หมดเสียทุกสิ่งทุกอย่างแล้วเหนือ พอเหนือมันแล้วก็เห็นหมดเรื่องของกิเลสน่ะ มีกลมายาอุบายใด ๆ มาหลอกสัตว์โลก หลอกด้วยวิธีใดรู้เสียหมดจะว่าไง ผู้รู้รู้อยู่นี่เห็นอยู่นี่ เจ้าของผู้กิเลสครอบหัวอยู่นั้นเหมือนควายตัวหนึ่ง ๆ คือไม่รู้ตัวนี่นะ ผู้ที่รู้ท่านรู้อยู่นี่ เพราะท่านผ่านมาทุกสิ่งทุกอย่างแล้ว ไม่รู้ผ่านไม่ได้ไม่รู้ฆ่าไม่ได้

ธรรมะพระพุทธเจ้าสด ๆ ร้อน ๆ แท้ ๆ นะ พลิกแพล็บเดียวเท่านั้นเป็นธรรม พลิกแพล็บเดียวเป็นกิเลส อยู่ในจิตดวงเดียวนี่ พลิกอยู่นี้ไม่อยู่ที่ไหน ว่ากาลนั้นสมัยนี้โอ๊ย ให้กิเลสหลอกไปต้มไป ๆ เมืองอินเดียบ้าง สมัยพระพุทธเจ้าปรินิพพานไปแล้วได้ ๒,๕๐๐ กว่าปีบ้างมันหลอกไป ๆ กิเลสไม่เห็นไปอยู่ ๒,๕๐๐ ปี ไม่เห็นไปอยู่ครั้งพระพุทธเจ้าโน่น มันอยู่ในหัวใจนี่ นั่นเวลาแก้กันแก้อย่างนี้ซิ มันไม่ไปหา ๒,๕๐๐ ที่ไหน

มันอยู่ในหัวใจนี่ฟาดลงตรงนี้ มันมีกาลมีสมัยเมื่อไรกิเลส มันก็เป็นอกาลิโกเหมือนกัน คิดให้เป็นกิเลสเมื่อไรก็เป็นเมื่อนั้น คิดให้เป็นธรรมเมื่อไรก็เป็น มันอยู่ในใจนี่

พูดไม่ถูกนะจิตดวงนี้ มีแต่พูดว่าแหมเท่านั้นละ เหนืออะไรเหนือเสียทุกสิ่งทุกอย่าง เหนือสมมุติเหนือเสียทุกสิ่งทุกอย่างไม่มีอะไรเข้าเอื้อมถึงเลย ไม่เหมือนกับอะไรเลยนี่ซิ เป็นมากี่ร้อยกี่พันองค์ก็ตามเถอะจะแบบเดียวกันพูดแบบเดียวกัน ไม่มีอะไรที่จะไปเทียบ ทีนี้เวลามองดูโลกนี้พวกเราเหมือนกับฝูงหนอนนะ ขนาดนั้นนะ อันนั้นขนาดไหนถึงได้เอามาเทียบอันนี้เหมือนหมู่สัตว์เหมือนกิมิชาติพวกหนอน มันงมเงาเต่าตุ่นกันอยู่อย่างนั้น งุ่มง่ามต้วมเตี้ยมอยู่อย่างนั้น เพลินในสิ่งที่ไม่ควรเพลิน หนอนก็เพลินในขี้ เพลินในสิ่งไม่ควรเพลินอย่างนั้น

พวกเราก็เพลินในสิ่งไม่ควรเพลินนั่นซี ที่ธรรมะท่านปล่อยหมดแล้วท่านรู้หมดแล้วท่านสลัดออกหมดแล้ว พวกเรากินเศษกินเดนอันนี้ กิเลสมันกินเศษกินเดนของธรรมที่สลัดออกหมดแล้ว นั่นละเป็นยังไงสูงขนาดไหนต่ำขนาดไหนพิจารณาซิ ละเอียดขนาดไหนธรรมพระพุทธเจ้า เลิศขนาดไหน เอามาเทียบไม่ได้ไม่มีอะไรเทียบในโลกนี้นั่นละท่านว่าเลิศเลอ เลิศเลอนี่ยกเอามาเทียบเฉย ๆ นะเพราะโลกมีสมมุติ ธรรมชาตินั้นยังพูดไม่ถูกอีก

อย่างนักโทษในเรือนจำนั่นแหละ ใครอยู่ที่ไหน ๆ บ้านไหนเมืองไหนเจริญ บ้านไหนเมืองไหนเจริญน่ะ เรือนจำไหนเจริญน่ะ มีแต่นักโทษเต็มอยู่ในเรือนจำนั่นเจริญที่ตรงไหนนักโทษนั่นน่ะ นี่ก็แบบนั้นแหละพวกเราทั้งหลาย นักโทษมันเจริญที่ตรงไหนน่ะเมื่อกิเลสครอบหัวอยู่แล้ว กิเลสเป็นนายนักโทษ นายคุมนักโทษ ฟาดกิเลสออกหมดแล้วไม่มีนายคุมซิ ไม่ถูกบังคับบัญชาเป็นอิสระเต็มที่

มันถึงสนุกดู ตา หู จมูก ลิ้น กายที่เคยระมัดระวังแต่ก่อน มันเป็นจริง ๆ นี่ ดูปั๊บเป็นกิเลสทันที ฟังเป็นกิเลสทันที ตา หู จมูก ลิ้น กาย สัมผัสสัมพันธ์กับรูป เสียง กลิ่น รส เครื่องสัมผัสต่าง ๆ นี้เป็นกิเลสขึ้นมาทันที ๆ เวลากิเลสพองตัวมันเรืองอำนาจเป็นอย่างนั้นนะเป็นกิเลสหมด ได้ระมัดระวัง ทีนี้เวลามันม้วนเสื่อลงไปแล้วดูเท่าไรก็ดูซีถ้าไม่อยากตาแหกตาแห้ง จะเป็นอะไร ดูให้มันเป็นก็ไม่เป็นนี่เมื่อมันหมดไม่งั้นจะเรียกว่าหมดเหรอ ดูเท่าไรก็ตาม ฟังเท่าไรก็ตามก็ไม่เป็นกิเลส ก็เป็นธรรมชาติอันนั้นเป็นธรรมชาตินี้ ตาก็เป็นธรรมชาติของตา รูปเป็นธรรมชาติของรูป เป็นเครื่องมือเครื่องใช้ของใจเท่านั้น เมื่อใจไม่มีอะไรแล้วก็เท่านั้นเอง เหมือนกับเครื่องมือทิ้งไว้นั้นก็จะทำอะไร อย่างค้อนตีตะปูเราไม่จับมาตีก็ทิ้งอยู่อย่างนั้น ตาเราไม่ไปใช้ก็ทิ้งอยู่อย่างนั้นของมัน

ผู้ที่จะผ่านพ้นไปได้นี่ โถ อย่างครูบาอาจารย์ทั้งหลายที่เคยคุยกันนี้มีแต่ท่านเดนตายมาทั้งนั้นนะ เวลาเราไปคุยนี่เด็ดไปคนละอย่างนะ ไปคนละนิสัย เรานึกว่าเป็นเราคนเดียวเงียบ ๆ เราหนาคนเดียวถึงได้ชัดกันอย่างลำบากลำบนแสนทุกข์แสนทรมานขนาดนี้ แล้วครูบาอาจารย์เป็นยังไง เวลาคุยธรรมะกันแล้วแหม ท่านก็ไปแบบหนึ่งของท่าน คือวิธีฝึกของท่านเด็ดมากทีเดียว ผู้ที่จะพ้นไปมีแต่ผู้เด็ด ๆ สมัยปัจจุบันนี้ เพราะสมัยนี้สมัยแย่งปทปรมะนะ พวกเนยยะมันแย่งปทปรมะ มันก้ำกึ่งกันอยู่มันแย่งปทปรมะ มันไม่ไปแย่งอุคฆฏิตัญญู วิปจิตัญญูซี มันไปแย่งปทปรมะเพราะฉะนั้นถึงลำบาก

ผู้ท่านเป็นอุคฆฏิตัญญู วิปจิตัญญู ท่านก็รวดเร็ว อย่างมาสมัยทุกวันนี้กิเลสมันหนาแน่นเข้า ๆ ก็เลยกลายเป็นเนยยะ ปทปรมะ แย่งตำแหน่งกัน เพราะฉะนั้นเวลาผู้ที่เอาจริงเอาจังให้หลุดพ้นจริง ๆ ท่านจึงต้องหนักมาก อย่าง**หลวงปู่ขาว**นี่แหม ท่านก็เร่งของท่าน **อาจารย์คำดี**ก็หนัก **หลวงปู่แหวน**เราไม่เคยได้คุยกับท่านปฏิปทาเครื่องดำเนิน ดำเนินยังไง ๆ ไม่ได้คุย คุยแต่จุดสำคัญ ๆ ถามปัญหาท่านปั๊บใส่ปุ๊บมาเลย ถามปั๊บใส่ปุ๊บเลย คือปัญหาที่ถามนี้ไม่มีในตำรานี่นะแต่มีในความจริง ถ้าไม่รู้ตอบไม่ได้ว่างั้นเลย ถ้ารู้แล้วไม่ยากปั๋งเดียวเลย อย่างท่านตอบเราพอใส่ปั๊บเข้าไปท่านผางออกมาเลยเทียว นี่ท่านรู้แล้ว แน่ะ ใส่ปั๊บอีกปั๊บออกมาอีกเลย เร็วยิ่งกว่าอะไร นั่นหลักธรรมชาติต่อหลักธรรมชาติถามกัน ไปหาในพระไตรปิฎกไม่เห็น พระไตรปิฎกท่านแสดงไว้เป็นกลาง ๆ ปฏิบัตินี่มันซอกแซกซิกแซ็กนี่นา

อะไรจะเกินภาคปฏิบัติ ซอกแซกซิกแซ็กทั้งรู้ทั้งเห็นทั้งเป็นต่าง ๆ นี้ซอกแซกซิกแซ็กมากที่สุดเลย อย่างพ่อแม่ครูจารย์ท่านว่า ธรรมะที่มาในคัมภีร์เท่ากับน้ำในตุ่มในไห แต่ธรรมะที่ไม่ได้มาในคัมภีร์เท่ากับท้องฟ้ามหาสมุทร แหมทำไมถึงพูดถูกต้องเอานักหนา ก็ท่านเป็นแล้วท่านถึงพูดนี่นะ ท่านเอามาจากความเป็นของท่าน เราไม่เป็นน่ะซีถึงไม่ได้เรื่องได้ราวอะไร

ความโง่ ๆ เซ่อ ๆ ของหมู่เพื่อนนี่ผมหนักมากอยู่นะ แบบหูหนวกตาบอดละอยู่กับหมู่เพื่อนไป เหมือนไม่รู้ไม่ชี้อะไรอย่างนั้นพออยู่ได้ ถ้าจะอยู่จี้อยู่เรื่อย โอ๋ย ไม่ได้ไม่มีเวลาเลย จี้ตลอด ความเคลื่อนไหวไปมากิริยาของกิเลสที่มันควบคุม ๆ มันออกหน้า ๆ อยู่ไม่รู้นะ การตั้งรากตั้งฐานทีแรกนี่ละหนักมาก หนักไม่รู้ท่ารู้ทางไม่รู้ทางเข้าทางออก วกไปเวียนมา หนักมากอยู่อันนี้ ตั้งรากตั้งฐานทีแรกตั้งยากมากเกาะไม่ติด เป็นทุกข์อันหนึ่งเหมือนกัน พอเกาะติดได้แก่จิตเป็นสมาธิ พอจิตเข้าสู่ความสงบได้แล้วก็พอได้พักตัวละที่นี่

ทีนี้พอก้าวออกทางด้านปัญญา พอรู้เรื่องทางปัญญาแล้วทีนี้เอาละนะ เรื่องทุกข์น่ะทุกข์แต่ทุกข์รู้เหตุรู้ผล ทุกข์มีช่องมีทาง ไม่ได้ฉุดได้ลากล้มลุกคลุกคลานเหมือนขั้น

เริ่มแรก อันนั้นก็ทุกข์อันหนึ่งทุกข์ไปคนละแบบ คือทุกข์แบบไม่ถอยอันนั้น ทุกข์แบบหมุนติ้ว ๆ ทุกข์ไม่ถอย ทุกข์แบบไม่ถอย หมุนเรื่อย ทุกข์ไปคนละแบบ แต่ทุกข์นั้นทุกข์มีหวัง ต่างกัน จนกระทั่งทะลุเสียเมื่อไรถึงจะหมดเรื่องทุกข์นะ เรื่องทุกข์เพราะความเพียรนี่หมดเลย **วุสิตๆ พฺรหฺมจริยๆ กตๆ กรณียๆ นาปรๆ อิตฺถตฺตายาติ ปชานาติ** พรหมจรรย์อยู่จบแล้ว คือเสร็จกิจในศาสนาแล้ว **ขีณา ชาติ** ชาติสิ้นแล้ว **กตๆ กรณียๆ** กิจที่ควรทำได้ทำเสร็จเรียบร้อยแล้ว **นาปรๆ อิตฺถตฺตายาติ ปชานาติ** กิจอื่นที่จะทำให้ยิ่งกว่านี้ไปอีกไม่มี

นี่พอฉันเสร็จแล้วหูจ่อเข้ามานี่หมด จะกลับไม่ยอมกลับ อยากได้ยินได้ฟัง ก็พูดให้ฟังวันละเล็กละน้อย เราก็เหนื่อยของเราไม่อยากเล่นกับอะไรนะ ก็ได้พูดอยู่งั้นแหละ มันหดเข้ามา ๆ เป็นเองนะ หดเข้ามา ๆ สุดท้ายยังเหลือแต่ตัว กิริยาอาการข้างนอกก็หมด เราตายแล้วนี้จะทำยังไงหมู่เพื่อน ผู้ที่จะเป็นหลักเป็นเกณฑ์มีน้อยมากนะ เดี๋ยวนี้จะไม่มีแล้วนะถ้าไม่ตั้งหลักตั้งเกณฑ์ด้วยตัวเองเสียตั้งแต่บัดนี้ มัวประมาทอยู่ได้เหรอ

ในมหาสติปัฏฐานสูตรท่านแสดงไว้ผู้เจริญสติปัฏฐาน ๔ อย่างช้า ๗ ปี ร่นเข้าไปกว่านั้นก็ ๗ เดือน ๗ วัน มีทางสำเร็จได้ไม่สงสัย ท่านแสดงไว้ในมหาสติปัฏฐาน ฟังแต่มหาสติปัฏฐานเป็นไร ที่ตั้งแห่งสติอันใหญ่หลวง นั่นแปลออกแล้ว สติเก่งกล้าสามารถก็สำเร็จละซี ท่านบรรยายบอกกิริยาอาการทุกอย่างบอกหมดมหาสติปัฏฐานสูตร แต่สติปัฏฐานสูตรว่าไม่กว้างขวางมาก ให้พอดีกับกำลังของคน อย่างช้า ๗ ปี แล้ว ๗ เดือน ๗ วัน สำเร็จ ถึงขั้นมหาสติปัฏฐานแล้วไม่นาน ทีนี้ยังไม่ถึงขั้นนั้นซีมันนาน ถ้าถึงขั้นมหาสติมหาปัญญาแล้ว โถ หยุดเมื่อไร หมุนติ้ว ๆ ๆ คำว่าเผลอมีเมื่อไร นั่นมันก็สำเร็จละซี ถ้าลงขั้นนี้แล้วรวดเร็วแล้วภาวนาถึงขั้นนี้ ถ้ายังไม่ถึงขั้นนี้เมื่อไรก็ต้องล้มลุกคลุกคลานอยู่นั่นแหละ

พอถึงขั้นมหาสติมหาปัญญาอัตโนมัติแล้ว จะว่า ๗ ปี ๗ เดือน ๗ วันอะไรมันก็สำเร็จแล้ว ๗ วัน ๗ เดือน ๖ เดือน สำเร็จแล้ว ถ้าลงก้าวเข้ามหาสติมหาปัญญานะนี่ก็พิจารณาตามเรื่องของเจ้าของ นั่น ๗ – ๘ เดือน พอก้าวเข้าสติปัญญาอัตโนมัติแล้วก็ ๗ – ๘ เดือนก็ตัดสินกัน ที่ยังไม่ก้าวเข้าไปนั่นซีกี่ปีกี่เดือนมันจะเป็นจะตายอยู่นั่นน่ะ เวลายังไม่ก้าวเข้านั้น พอก้าวเข้านั้นก็พูดได้แล้วแน่ใจเลย ถ้าลงเข้าขั้นสติปัญญาอัตโนมัติแล้วแน่เลย เร็วก็เร็วด้วย หมุนติ้ว ๆ ถ้ายังไม่ถึงขั้นนั้นจะทำยังไงก็ล้มลุกคลุกคลานอยู่นั่นแหละ พอก้าวเข้าสู่สติปัญญาอัตโนมัติแล้วก็เข้าไปหามหาสติมหาปัญญาก็เร็วละซี ไปถึงขั้นที่กิเลสตัวไหนเก่งออกมา มหาสติมหาปัญญาถึงขนาดนั้นแล้วกิเลสตัวไหนเก่งออกมาเลย ขาดสะบั้นไปทันที เหมือนกับกิเลสเอาเราขาดสะบั้น

นั่นแหละเวลาถึงขั้นมันพอกัน ถึงขั้นอริยมรรคถึงมรรคที่ละเอียดสุดแล้วซัดลงไปขาดสะบั้น ๆ

เมื่อเห็นในหัวใจแล้วพูดได้นี่นะ ก็เป็นในหัวใจทุกอย่างที่พูดมานี่ เพราะฉะนั้นจึงว่าใครจะมาโกหกได้ยากอยู่นะเรื่องสมาธิก็ดี เรื่องปัญญาก็ดี ปัญญาฆ่ากิเลส แต่ปัญญาความฉลาดแหลมคมนั้นยกให้ไปตามนิสัยวาสนา อย่างฝนตก ๗ วัน ๗ คืนนับได้นั่นเป็นปัญญาประเภทหนึ่ง เราไม่มีอย่างนั้น เอาจนเปียกปอนจนตัวสั่นหนาวปานหมาก็นับไม่ได้นับเม็ดฝน ถึงขั้นเกรียงไกรมันเกรียงไกรจริง ๆ นี่ กิเลสก็หมอบละซีมันฉลาดนี่ มันไม่แสดงง่าย ๆ นะ ทีนี้ก็ต้องคุ้ยเขี่ยขุดค้นหากัน ถึงขั้นนั้นแล้วขั้นคุ้ยเขี่ยขุดค้น กิเลสไม่แสดง พอแย็บออกมาก็ขาดสะบั้นไปพร้อมเลยจะออกมาได้ยังไง

ถ้าเป็นขั้นมหาสติมหาปัญญาอย่างนั้นแล้วก็ไม่นานอย่างว่าแหละ ๗ ปี ๗ เดือน ๗ วัน ก็ได้แล้ว เจริญมหาสติปัฏฐานก็จริงแต่จิตของเราไม่ได้เป็นมหาสตินะซี ล้มลุกคลุกคลานอยู่นั้น กลิ้งไปกลิ้งมาอยู่นั้นมันไม่ได้เรื่องน่ะซิ พอก้าวเข้าไปมหาสติมหาปัญญาเมื่อไรก็เป็นไปได้แหละ พุ่ง ๆ ๆ ไม่มีวันมีคืนนะ อยู่กับใครไม่ได้เลยนะผมเป็นจริง ๆ อยู่คนเดียวเท่านั้น เพราะฉะนั้นออกกรรมฐานจึงเหมาะสมกับเรานิสัยวาสนาอาภัพ ไปกับหมู่กับเพื่อนไม่สบาย ไม่ได้สนุกทุ่มลงเต็มที่ ยิ่งขั้นสติปัญญาอัตโนมัตินี้ด้วยแล้ว โห เข้ากับใครไม่ได้ ทั้งวันทั้งคืนนอนให้หลับก็ไม่หลับ บางคืนตลอดรุ่งเลยไม่หลับ มันทำงานไม่ถอยมันจะตายจริง ๆ ต้องเข้าสมาธิ บังคับเข้านะ

เหมือนไม่มีสมาธินะเวลาออกทางปัญญาแล้ว แต่ก่อนสมาธิก็ว่าเกรียงไกรที่สุดเก่งมาก เข้าเมื่อไรปุ๊บ ๆ ไม่ออกพิจารณาทางด้านปัญญา มันขี้เกียจมันอยากเข้าสมาธิอยากเข้านั้นไม่ทำงานอะไร แน่วอยู่นั้น ทีนี้บทเวลาออกทางด้านปัญญาแล้วยังมาตำหนิสมาธิว่านอนตายอยู่เฉย ๆ ได้เห็นไหม สมาธิอันนั้นเหมือนไม่มีนะเวลาออกทางด้านปัญญาแล้วเหมือนไม่มีสมาธิเลย แต่เวลาเข้าเมื่อไรก็เข้าได้ มันหากเข้าแบบดึงกันแทบเป็นแทบตายนั่นซี มันเพลินต่องานไม่อยากเข้า ต้องบังคับด้วยพุทโธผมไม่ลืมนะ เอาพุทโธบริกรรมเหมือนคนฝึกหัดสมาธิใหม่นั่นละ ทั้ง ๆ ที่สมาธิมันเก่งอยู่แล้วแต่เพลินปัญญามากกว่า เหมือนหนึ่งว่าสมาธิไม่มีเสีย เอาพุทโธ ๆ ๆ เพราะไม่มีอารมณ์อะไรกวนใจ มีแต่พุทโธเท่านั้น

พุทโธ ๆ ๆ ถี่ยิบลงไป แน่ว โอ๊ย เหมือนถอดเสี้ยนถอดหนามเวลาจิตเข้าพักสมาธินะ เหมือนถอดเสี้ยนถอดหนาม เบาหวิวสบายหมดเลย ปล่อยกังวลข้างนอกหมดเข้าสมาธิ เข้าก็ต้องบังคับไว้นะ ไม่ใช่เข้าแบบนอนตายอย่างแต่ก่อนนะ เรารามือเมื่อไรเรื่องเผลอนี่ผมไม่อยากพูด มันไม่เผลอนี่จะทำยังไง พอรามือไม่ได้นะมันจะดีดออกมาเลยออกมาทำงาน ต้องบีบบังคับเอาไว้กับพุทโธ จนกระทั่งพอแล้ว จิตใจมีความ

อิ่มหนำสำราญ เหมือนกับเรารับประทานหรือนอนหลับอิ่มหนำสำราญแล้ว จากสมาธิแล้วขึ้นละที่นี่ พอขึ้นก็ผึงเลย โถ ทีนี้ไม่ใช่คนนั้นนะ เหมือนจะไม่ใช่งานชิ้นนั้นนะ มันขาดเร็วนี่ อ๋อ เป็นอย่างนี้เอง พุ่ง ๆ ๆ เวลาไปสุดขีดแล้วเหมือนคนไม่มีสติปัญญานะ เอาละนะเลิกกัน

<<สารบัญ